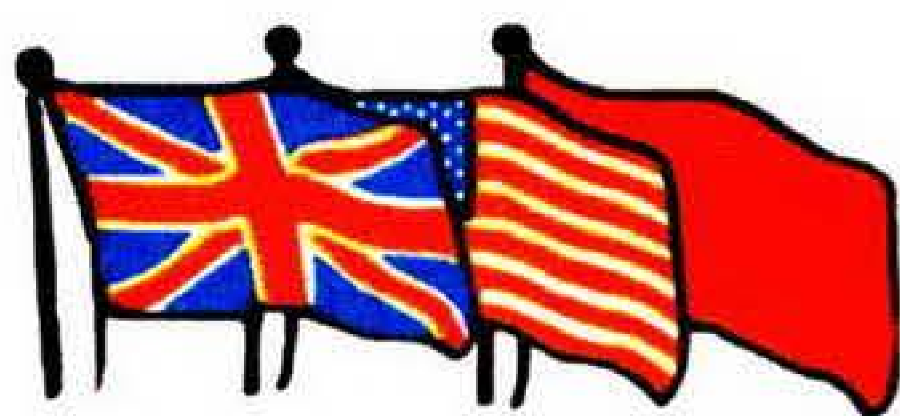
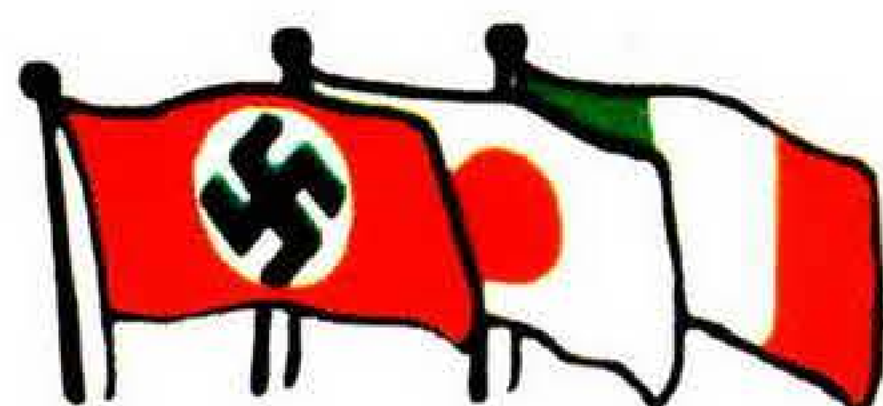

LIDDELL HART

Cel mai mare analist militar al acestui secol

ISTORIA
celui de-al doilea
RÃZBOI MONDIAL

Vol. I

I.S.B.N.: 973-9342-14-0

HISTORY OF THE SECOND WORLD WAR

Tiparul executat sub comanda nr. 80 016

Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria „CORESI" București
ROMÂNIA

CUPRINS

PARTEA I
PRELUDIUL

PARTEA a II-a
DECLANȘAREA RĂZBOIULUI
1939–1940

PARTEA a III-a
RĂBUFNIREA
1940

PARTEA a IV-a
EXPANSIUNEA
1941

PARTEA a V-a
COTITURA
1942

PARTEA I

PRELUDIUL

Capitolul 1

Cum s-a precipitat războiul

La 1 aprilie 1939, presa internațională a difuzat știrea potrivit căreia Cabinetul domnului Neville Chamberlain, renunțase la politica de împăciuire și de neamestec și anunțase că Anglia avea să apere Polonia împotriva oricărei amenințări din partea Germaniei, cu scopul de a asigura pacea în Europa.

Cu toate acestea, la 1 septembrie Hitler a trecut mărșăluind frontiera poloneză. Două zile mai tîrziu, după ce îi ceruseră zadarnic să se retragă, Anglia și Franța au intrat în luptă. Începuse o nouă conflagrație europeană, care s-a transformat în cel de-al doilea război mondial.

Aliații occidentali au intrat în război cu un dublu obiectiv. În primul rînd voiau să-și îndeplinească promisiunea de a prezerva independența Poloniei. Țelul final îl constituia înlăturarea unei potențiale amenințări la adresa lor și, implicit, asigurarea propriei securități. Pînă la urmă, însă, au dat greș în ambele cazuri. Nu numai că nu au izbutit să împiedice de la bun început înfrîngerea Poloniei, iar apoi împărțirea ei între Germania și Rusia, ba mai mult, după șase ani de război încheiat printr-o victorie aparentă au fost nevoiți să accepte dominația Rusiei asupra Poloniei – abandonîndu-și angajamentele față de polonezi, care luptaseră de partea lor.

EUROPA LA ÎNCEPUTUL RĂZBOIULUI
0 Mile 200 400
0 Km. 200 400 600
NORVEGIA
Oslo
MAREA
NORDULUI
IRLANDA
Dublin
MAREA
BRITANIE
OLANDA
Amsterdam
Hamburg
Berlin
OCEANUL
Londra
Haga
ATLANTIC
Köln
Bruxelles
GERMA
BELGIA
Rin
Sena
Paris
LUX.
Linia
Siegfried
Linia
Maginot
München
FRANȚA
Berna
AUS
ELVETIA
Geneva
Milano
Marsilia
ITALIA
PORTUGALIA
Madrid
Lisabona
Corsica
Roma
SPANIA
Sardinia
MAREA
MEDITERANĂ
Tanger
Gibraltar
Sicilia
MAROC
ALGERIA

FINLANDA
Lacul Ladoga
Helsinki
Leningrad
SUEDIA
Stockholm
Tallinn
ESTONIA
MAREA BALTICĂ
Riga
Moscova
LETONIA
RUSIA
Copenhaga
LITUANIA
Königsberg
Kaunas
Gdansk
PRUSIA ORIENTALĂ
BELO-RUSIA
Bug
Varșovia
NIA
POLONIA
Harkov
SILEZIA
Kiev
Nipru
Praga
Vistula
San
Lwow
CEHOSLOVACIA
UCRAINA
Rostov
Viena
Budapesta
TRIA
UNGARIA
ROMÂNIA
Belgrad
București
MAREA NEAGRĂ
IUGOSLAVIA
Dunărea
Sofia
MAREA ADRIATICĂ
BULGARIA
Tirana
Istanbul
ALBANIA
Ankara
GRECIA
TURCIA
Atena

În acelaşi timp, ca o consecinţă a tuturor eforturilor orientate în direcţia distrugerii Germaniei hitleriste, Europa a ajuns atît de devastată şi de slăbită, încît n-ar mai fi rezistat în faţa unei noi ameninţări, iar Anglia, alăturîndu-se vecinilor săi europeni, intrase într-o stare de jalnică dependenţă faţă de Statele Unite.

Acestea sînt realităţile dure ce constituie substratul unei victorii spre care s-a năzuit cu ardoare, dar care a fost înregistrată cu preţul unor mari sacrificii – după ce colosala greutate a Rusiei şi a Americii fusese atrasă în balanţă împotriva Germaniei. Deznodămîntul a spulberat vechea iluzie populară potrivit căreia „victorie" înseamnă pace. A confirmat, în schimb, valabilitatea experienţelor trecute, conform cărora victoria este „un miraj în deşert" – deşertul creat de un lung război, atunci cînd este purtat cu arme moderne şi un arsenal de mijloace practic nelimitat.

Considerăm oportun să evaluăm consecinţele războiului înainte de a ne ocupa de cauzele care l-au provocat. Înţelegerea repercusiunilor războiului permite o examinare mai realistă a situaţiei premergătoare izbucnirii războiului. În procesele de la Nürnberg s-a pornit de la premisa că izbucnirea războiului, precum şi extinderea sa ulterioară s-au datorat exclusiv agresiunii lui Hitler. Numai că această explicaţie este simplistă şi superficială.

Ultimul lucru pe care şi-l dorea Hitler era provocarea unui nou mare război. Poporul şi îndeosebi generalii lui se temeau foarte tare de un asemenea risc – experienţa primului război mondial lăsase cicatrice în conştiinţele lor. A scoate în evidenţă faptele nu înseamnă a-l disculpa pe Hitler de agresivitatea lui incontestabilă şi nici pe nenumăraţii germani care i-au urmat zeloşi pilda. Dar Hitler, deşi total lipsit de scrupule, s-a arătat multă vreme circumspect în urmărirea ţelurilor sale. Iar şefii militari erau chiar mai prudenţi şi neliniştiţi cu privire la orice pas ce ar fi putut declanşa un conflict de amploare.

O mare parte a arhivelor germane au fost capturate după război, fiind puse la dispoziţia cercetătorilor. Din ele transpare îngrijorarea şi profunda neîncredere în capacitatea Germaniei de a purta un mare război.

În 1936, cînd Hitler şi-a manifestat dorinţa de a reocupa zona demilitarizată a Renaniei, generalii s-au alarmat de decizia lui şi de reacţiile pe care aceasta le-ar putea provoca din partea francezilor. Ca urmare a protestelor lor, au fost trimise, în recunoaştere, doar cîteva unităţi pentru a vedea „dincotro bate vîntul". Cînd a vrut să-i acorde sprijin militar lui Franco în războiul civil din Spania, generalii au protestat din nou, avertizîndu-l asupra riscurilor pe care le implica un asemenea gest, iar el a fost de acord să-şi restrîngă ajutorul. A nesocotit însă aprehensiunile lor în privinţa pătrunderii forţate în Austria, în martie 1938.

Cînd, la scurt timp după aceea, Hitler şi-a dezvăluit intenţia de a constrînge Cehoslovacia să retrocedeze Sudetenland, şeful Marelui Stat Major, generalul Beck, a întocmit un memorandum, în care afirma că agresivitatea programului expansionist al lui Hitler avea să ducă la o catastrofă mondială şi la distrugerea Germaniei. Documentul a fost citit la o conferinţă a generalilor fruntaşi şi, cu acordul lor unanim, i s-a remis lui Hitler. Întrucît Hitler nu dădea semne că ar intenţiona să-şi schimbe politica, şeful Marelui Stat Major a demisionat din funcţie. Hitler i-a asigurat pe ceilalţi generali că Franţa şi Anglia nu vor lua atitudine în favoarea Cehoslovaciei, dar i-a convins atît de puţin, încît aceştia au organizat un complot militar, pentru a evita riscul războiului prin arestarea lui Hitler şi a celorlalţi conducători nazişti.

Argumentele planului lor de contracarare au fost însă spulberate de Chamberlain care a acceptat pretenţiile lui Hitler de ciuntire a Cehoslovaciei şi, de comun acord cu Franţa, a acceptat să stea deoparte în timp ce nefericita ţară era privată atît de teritoriu, cît şi de mijloace de apărare.

Pentru Chamberlain, Pactul de la München însemna „pace pentru vremurile noastre". Pentru Hitler, un nou triumf şi mai mare, nu numai asupra oponenţilor săi străini, dar şi asupra propriilor generali. După ce avertismentele lor au fost dezminţite în repetate rînduri de reuşitele lui categorice şi fără vărsări de sînge, aceştia şi-au pierdut, fireşte, credibilitatea. În schimb, Hitler a devenit trufaş, din ce în ce mai încrezător în steaua lui norocoasă. Conta

pe victorii uşor de obţinut. Chiar şi atunci cînd a ajuns să-şi dea seama că noi acţiuni riscante s-ar putea solda cu un război, pe care el, însă, îl credea de mică anvergură şi de scurtă durată. Asemenea îndoieli erau înăbuşite imediat de efectul cumulativ al reuşitelor sale ameţitoare.

Dacă ar fi intenţionat, într-adevăr, să declanşeze un război general, implicînd Anglia, şi-ar fi concentrat toate eforturile pentru crearea unei marine militare capabile să spulbere supremaţia Angliei pe mare. Dar, în realitate, nici măcar nu a înzestrat această marină militară la nivelul minim prevăzut în Tratatul naval anglo-german din 1935. Îşi asigura în permanenţă amiralii că nu exista riscul vreunui conflict armat cu Anglia. După München, le-a spus că nu era previzibilă nici o dispută cu Anglia, cel puţin în următorii şase ani. Chiar şi în vara anului 1939, ba încă şi pe 22 august, a repetat aceste asigurări – deşi nu cu aceeaşi convingere.

Cum s-a întîmplat, atunci, că a ajuns să fie implicat în acest război major, pe care se străduise atît de mult să-l evite? Răspunsul rezidă nu numai – şi nici măcar mai ales – în agresivitatea lui Hitler, ci în încurajarea tacită primită din partea puterilor occidentale, la care se mai adaugă brusca lor schimbare de atitudine din primăvara lui 1939. Această cotitură a fost atît de categorică şi de neaşteptată, încît războiul a devenit inevitabil.

Dacă îi permiţi cuiva să alimenteze cu combustibil un cazan pînă ce presiunea aburului se ridică peste limita admisă, adevărata responsabilitate pentru explozia care s-ar putea produce îţi incumbă ţie în exclusivitate. Acest adevăr din fizică se aplică deopotrivă şi în politică – mai ales în diriguirea afacerilor internaţionale.

Încă din momentul în care Hitler a preluat puterea, în 1933, guvernele britanic şi francez făcuseră infinit mai multe concesii acestui autocrat periculos, decît guvernelor democratice anterioare ale Germaniei. La fiecare pas, au manifestat tendinţa de a evita tulburările şi de a elimina problemele dificile – păstrîndu-şi confortul de moment în detrimentul viitorului.

Hitler, pe de altă parte, îşi analiza problemele cu o logică perfectă. Linia politicii sale a ajuns să fie inspirată de ideile formu-

late într-un „testament" pe care l-a prezentat în noiembrie 1937 – o variantă a acestuia s-a păstrat în așa-numitul „Proces-verbal al lui Hossbach". Ideea centrală a acestuia o constituia necesitatea imperioasă ca Germania să aibă mai mult *lebensraum* – spațiu vital – pentru populația ei în continuă creștere, în caz contrar existînd riscul de a nu-și putea menține standardele de trai. În concepția lui, Germania n-avea șanse să ajungă independentă din punct de vedere economic, mai ales în domeniul aprovizionării cu alimente. Și nici nu și-ar fi putut permite să importe produse alimentare din străinătate, pentru că ar fi cheltuit prea multă valută. Perspectivele ca Germania să participe în mai mare măsură la comerțul și industria lumii erau reduse, avînd în vedere barierele tarifare impuse de celelalte națiuni, precum și propria ei strîmtoare financiară. În plus, metoda aprovizionării indirecte ar face-o dependentă de națiunile străine și ar expune-o foametei în caz de război.

În concluzie, Germania trebuia să obțină „mai mult spațiu folositor din punct de vedere agricol" – în zonele slab populate din Europa răsăriteană. N-ar fi avut nici un rost să se hrănească cu speranța că acest lucru i se va îngădui de bună voie. „Istoria tuturor vremurilor – Imperiul Roman, Imperiul Britanic – a dovedit că orice expansiune teritorială nu poate fi efectuată decît biruind rezistența și asumîndu-ți riscuri... Nici în trecut și nici astăzi n-a existat vreodată un teritoriu fără proprietar". Problema ar fi trebuit rezolvată pînă în 1945 cel tîrziu – „după această dată nu ne putem aștepta decît la o schimbare în rău". Debușeurile posibile ar fi blocate, iar criza alimentară ar deveni iminentă.

Deși aceste idei mergeau mult mai departe decît dorința inițială a lui Hitler de a recupera teritoriul care fusese luat Germaniei după primul război mondial, nu este totuși mai puțin adevărat că politicienii occidentali păreau a nu fi avut cunoștință de ele, așa cum au pretins ulterior. În 1937–38, mulți dintre ei dădeau dovadă de realism în discuțiile particulare, nu însă și în intervențiile publice, iar în cercurile guvernamentale britanice erau aduse nenumărate argumente în favoarea ideii extinderii Germaniei spre est, ceea ce

ar fi îndepărtat orice amenințare la adresa Occidentului. Au manifestat multă înțelegere față de dorința lui Hitler pentru *lebensraum* – şi n-au ezitat să i-o spună. În schimb, au evitat să analizeze modul în care proprietarii de drept ar putea fi convinşi să cedeze prin alte mijloace decît sub amenințarea unei forțe superioare.

Din documentele germane reiese că Hitler a căpătat încurajări deosebite din partea Lordului Halifax care l-a vizitat în noiembrie 1937. Halifax era pe atunci preşedintele Consiliului Privat, ocupînd în cabinetul britanic locul al doilea după primul ministru. Potrivit arhivelor documentare ale întrevederii, Lordul i-a dat de înțeles lui Hitler că Anglia i-ar lăsa mînă liberă în Europa răsăriteană. Se prea poate ca sugestiile lui Halifax să nu fi mers atît de departe, dar aceasta a fost impresia pe care a dat-o – ceea ce a avut o importanță crucială.

Apoi, în februarie 1938, Anthony Eden a fost somat să-şi dea demisia din funcția de ministru de Externe, după repetate neînțelegeri cu Chamberlain – care, ca răspuns la unul din protestele lui, îi spusese să „se ducă acasă şi să ia o aspirină". Halifax a fost numit în locul lui la Foreign Office. Cîteva zile mai tîrziu, ambasadorul Marii Britanii la Berlin, Nevile Henderson, i-a solicitat lui Hitler o întrevedere confidențială, în timpul căreia i-a transmis că guvernul britanic se arăta deosebit de favorabil dorinței lui Hitler de „schimbare în Europa" în folosul Germaniei – „actualul guvern britanic avînd un acut simț al realității".

După cum reiese din documente, aceste evenimente au precipitat acțiunea lui Hitler. El a ajuns la concluzia că luminile semaforului se schimbaseră în verde, permițîndu-i să pornească spre est. Era o concluzie foarte firească.

Hitler s-a simțit încurajat, în continuare, văzînd îngăduința cu care guvernul britanic şi cel francez au acceptat intrarea sa forțată în Austria şi încorporarea acestei țări în Reichul german. (Singura piedică inopinată în acest puci simplu a fost felul în care multe dintre tancurile sale s-au stricat pe drumul spre Viena.) Noi încurajări a primit din partea lui Chamberlain şi Halifax care

respinseseră propunerile Rusiei, după acest puci, de a pune la punct un plan comun de contracarare a înaintării germane.

Ar mai trebui adăugat aici faptul că, în septembrie 1938, cînd amenințarea la adresa cehilor a atins punctul culminant, guvernul rus și-a făcut cunoscută din nou disponibilitatea de a se alia cu Franța și Anglia în demersuri menite să apere Cehoslovacia. Nici această ofertă n-a fost luată în considerare. Mai mult chiar, organizatorii conferinței de la München, unde s-a pecetluit soarta Cehoslovaciei au „omis" să-i invite pe reprezentanții Rusiei. Acest „tratament rece" a avut consecințe dezastruoase în anul următor.

După ce păruse că încuviințează deplasarea lui Hitler spre est, spre surprinderea acestuia, guvernul britanic a dispus mobilizarea parțială în momentul invadării Cehoslovaciei, în septembrie. Dar cînd Chamberlain a dat curs solicitărilor lui și l-a ajutat efectiv să-și impună condițiile în fața Cehoslovaciei, a socotit că trecătoarea amenințare cu rezistența reprezentase o tactică menită să salveze aparențele – pentru a da cîștig de cauză unui eșalon considerabil al opiniei publice britanice, condus de Winston Churchill, un adversar redutabil al politicii guvernamentale de conciliere și concesii. Nu mai puțin încurajat a fost și de pasivitatea francezilor. După ce își abandonaseră atît de ușor aliatul ceh, care avusese cea mai eficientă armată dintre toate micile Puteri, părea puțin probabil ca francezii să intre în război pentru a apăra ceea ce mai rămăsese din fostul șir de aliați din Europa răsăriteană și centrală.

Astfel, Hitler a socotit că putea încheia fără riscuri eliminarea timpurie a Cehoslovaciei, continuîndu-și apoi înaintarea spre est.

Inițial nu s-a gîndit să atace Polonia – deși aceasta deținea cea mai mare suprafață de teritoriu smulsă Germaniei după primul război mondial. Polonia, ca și Ungaria, îi fuseseră de folos pentru a amenința pozițiile din spatele Cehoslovaciei, determinînd-o astfel să cedeze și să îi accepte pretențiile; Polonia, printre altele, profitase de ocazie pentru a pune mîna pe o fîșie din teritoriul ceh. Hitler era înclinat să accepte, deocamdată, Polonia ca partener minor, cu condiția ca aceasta să retrocedeze portul nemțesc Danzig și să-i

asigure Germaniei cale liberă spre Prusia răsăriteană, prin „Coridorul" polonez. Avînd în vedere împrejurările, era vorba de o pretenţie extrem de modestă din partea lui Hitler. Dar în discuţiile ulterioare din acea iarnă, Hitler a constatat că polonezii se încăpăţînau să respingă orice concesie de acest fel, conştienţi de propria forţă, pe care, evident, şi-o supraapreciau. Chiar şi în aceste condiţii, a continuat să spere că, prin negocieri repetate, polonezii aveau să-i accepte pînă la urmă cererile. La 25 martie îi spunea comandantului suprem al armatei că „nu voia să rezolve problema Danzig prin recurgerea la forţă". Dar şi-a schimbat atitudinea în urma unui neaşteptat demers britanic, ca reacţie la o acţiune recentă de-a sa într-o altă direcţie.

În primele luni ale anului 1939, şefii guvernului britanic se simţeau mai mulţumiţi decît fuseseră de-o bună bucată de vreme. Se amăgeau cu convingerea că măsurile lor accelerate de reînarmare, programul militar al Americii şi dificultăţile economice ale Germaniei diminuau simţitor pericolul situaţiei. La 10 martie, Chamberlain şi-a exprimat în particular părerea că perspectivele de pace erau mai bune decît oricînd, ceea ce îl îndreptăţea să spere în organizarea unei noi conferinţe pentru dezarmare înainte de sfîrşitul anului. A doua zi, Samuel Hoare – predecesorul lui Eden ca ministru de Externe, în acel moment ministru de Interne – a sugerat într-o alocuţiune că lumea intra într-o „Epocă de aur". Miniştrii îşi asigurau prietenii şi oponenţii că, datorită neajunsurilor economice, Germania era incapabilă să intre în război, fiind nevoită aşadar să accepte condiţiile guvernului britanic în schimbul ajutorului pe care i-l oferea sub forma unui tratat comercial. Doi miniştri, Oliver Stanley şi Robert Hudson, plecau la Berlin să pună la punct acordul.

În aceeaşi săptămînă, *Punch* a publicat o caricatură înfăţişîndu-l pe „John Bull" care se trezea uşurat dintr-un coşmar, în timp ce recenta „groază de război" zbura pe fereastră. Nicicînd nu a existat un răstimp al iluziilor absurd de optimiste ca în acea săptămînă premergătoare „Idelor lui Martie" din 1939.

Între timp, naziştii sprijiniseră diverse mişcări separatiste în

Cehoslovacia, pentru a-i provoca prăbuşirea din interior. La 12 martie, slovacii şi-au declarat independenţa, după ce conducătorul lor, părintele Tiso, îl vizitase pe Hitler la Berlin. Şi mai imprudent, ministrul de Externe al Poloniei, colonelul Beck, şi-a exprimat public întreaga simpatie faţă de slovaci. La 15 martie, trupele germane au intrat mărşăluind în Praga, după ce preşedintele ceh acceptase cererea lui Hitler de instituire a unui „Protectorat" asupra Boemiei şi, implicit, de ocupare a ţării.

În toamna precedentă, cînd se încheiase acordul de la München, guvernul britanic se angajase să asigure drepturile Cehoslovaciei în cazul unei agresiuni. Dar Chamberlain a declarat în Camera Comunelor că socotea că prin desprinderea Slovaciei, angajamentul devenea nul, iar el nu se mai simţea constrîns să respecte această obligaţie. Exprimîndu-şi regretul pentru cele întîmplate, a comunicat Camerei că nu vedea nici un motiv pentru care aceasta ar trebui să „devieze" politica britanică.

După cîteva zile, totuşi, Chamberlain a făcut o „cotitură" radicală – atît de bruscă şi de bogată în consecinţe, încît a uimit întreaga lume. A luat subit hotărîrea de a bloca orice mişcare ulterioară a lui Hitler, iar pe 29 martie s-a oferit să sprijine Polonia împotriva „oricărei acţiuni ce ameninţa independenţa poloneză şi căreia guvernul polonez considera, prin urmare, că era vital să i se opună".

Este imposibil de estimat ce influenţă a prevalat asupra impulsului său – presiunea opiniei publice sau propria indignare, furia de a se fi lăsat prostit de Hitler, sau umilirea sa în ochii poporului.

Majoritatea englezilor, care sprijiniseră şi aplaudaseră politica sa anterioară de împăciuire, au cunoscut o reacţie la fel de violentă – accentuată de reproşurile „celeilalte jumătăţi" a naţiunii, care îşi exprimase rezervele faţă de aceeaşi politică. Breşa era cimentată, iar naţiunea reunită, printr-o recrudescenţă generală a exasperării.

Termenii categorici ai promisiunii făcute au transferat destinul Angliei în mîinile conducătorilor Poloniei, persoane cu un

raționament foarte îndoielnic și instabil. Mai mult, deși promisiunea nu putea fi îndeplinită fără ajutorul Rusiei, nu se făcea nici un demers preliminar pentru a afla dacă Rusia era dispusă să dea, iar Polonia să accepte, un asemenea sprijin.

Cînd i s-a cerut să aprobe angajamentul propus, Cabinetului nici măcar nu i s-a prezentat raportul consilierilor de specialitate – din care ar fi reieșit limpede că era, practic, imposibil să se acorde vreo protecție Poloniei[1]. Puțin probabil, totuși, ca acest document să fi putut schimba cumva starea de spirit dominantă.

Discutat în Parlament, angajamentul propus a întrunit sufragiile tuturor. Lloyd George a fost singura voce care a avertizat Camera că asumarea unei obligații atît de complexe, fără certitudinea unui sprijin din partea Rusiei, era un act de sinucidere. Garanția poloneză a reprezentat cel mai sigur mod de declanșare a unei explozii timpurii urmată de un război mondial. Îmbina tentația maximă cu provocarea manifestă. L-a incitat pe Hitler să demonstreze utilitatea unei asemenea garanții date unei țări la care Occidentul nu avea cum ajunge, făcîndu-i totodată pe îndărătnicii polonezi și mai puțin dispuși să-i facă vreo concesie și, în același timp, punîndu-l pe el în imposibilitatea de a bate în retragere fără a-și pierde prestigiul.

De ce au acceptat conducătorii Poloniei o asemenea ofertă nefastă? În parte, fiindcă aveau o părere disproporționat de bună despre forțele lor demodate – vorbeau cu lăudăroșenie despre o „incursiune a cavaleriei la Berlin". În parte, și datorită unor factori subiectivi: la scurt timp după aceea, colonelul Beck a afirmat că se hotărîse să accepte oferta britanică între „două scuturări de scrum" din țigara pe care o fuma. Și a continuat explicînd că la întîlnirea cu Hitler, în ianuarie, îl deranjase remarca lui Hitler, potrivit căreia Danzigul „*trebuia*" retrocedat, și că, atunci cînd i se comunicase oferta englezilor, o percepuse ca pe o șansă de a-i da

[1] Am aflat acest lucru curînd după aceea de la Hore-Belisha, pe atunci ministru de Război, și, de asemenea, de la Lordul Beaverbrook, care auzise despre această chestiune de la ceilalți membri ai guvernului.

o palmă lui Hitler. Acest impuls a fost tipic pentru felul în care se decide adesea soarta popoarelor.

Singura şansă de a evita războiul depindea acum de obţinerea sprijinului din partea Rusiei – unica putere ce ar fi putut să-i acorde Poloniei asistenţă directă, demobilizîndu-l astfel pe Hitler. Însă, în ciuda caracterului presant al situaţiei, demersurile guvernului britanic au fost lente şi şovăitoare. Chamberlain avea o puternică aversiune faţă de Rusia sovietică, iar Halifax o profundă antipatie religioasă, ambii subestimîndu-i puterea tot atît de mult pe cît supraapreciau forţa Poloniei. Chiar dacă acum admiteau oportunitatea unei înţelegeri cu Rusia, voiau ca ei să-şi impună punctul de vedere şi nu îşi dădeau seama că, prin garanţia precipitată dată Poloniei, trebuiau să solicite acest lucru, acceptînd condiţiile Rusiei – ceea ce era evident pentru Stalin, nu însă şi pentru ei.

Dar, dincolo de propriile lor ezitări, existau şi obiecţiile guvernului polonez şi ale celorlalte mici puteri din Europa răsăriteană, în privinţa acceptării unui sprijin militar din partea Rusiei – avînd în vedere că toate aceste ţări se temeau că un asemenea ajutor militar ar echivala cu o invazie. Şi, astfel, ritmul negocierilor anglo-ruse a căpătat lentoarea unui marş funerar.

Foarte diferită a fost replica lui Hitler în această nouă situaţie. Deşi a rămas descumpănit de reacţia violentă a Angliei şi de măsurile de intensificare a înarmării, a acţionat contrar aşteptărilor. Simţind că englezii începeau să se împotrivească expansiunii germane spre răsărit şi temîndu-se că, dacă ar şovăi, ar risca să fie blocat, a decis că trebuie să-şi accelereze demersurile pentru crearea unui spaţiu vital. Dar cum ar fi putut face acest lucru fără să declanşeze un război general? Soluţia sa era influenţată de opinia generală despre englezi. Considerîndu-i imperturbabili şi raţionali, cu emoţiile controlate de minte, presupunea că englezilor nici nu le-ar trece prin cap să intre în război de dragul Poloniei, dacă nu ar obţine sprijinul Rusiei. Aşadar, înfrîngîndu-şi ura şi teama de „bolşevism“, şi-a concentrat eforturile în direcţia atragerii Rusiei de partea sa, astfel încît aceasta să se abţină de la orice amestec. Cotitura aceasta era chiar mai surprinzătoare decît aceea a lui

Chamberlain – şi cu consecinţe la fel de dezastruoase.

Succesul abordării curtenitoare a Rusiei s-a datorat şi faptului că Stalin privea deja Occidentul dintr-o nouă perspectivă. Resentimentul firesc al ruşilor pentru răceala cu care fuseseră trataţi de Chamberlain şi Halifax în 1938 a sporit atunci cînd, după intrarea trupelor lui Hitler în Praga, noua lor propunere pentru o alianţă defensivă a fost întîmpinată cu rezervă, în schimb, guvernul britanic s-a grăbit să perfecteze o înţelegere separată cu Polonia. Nimic nu ar fi putut accentua în mai mare măsură suspiciunile.

La 3 mai, difuzarea ştirii că Litvinov, comisarul pentru Afaceri Externe al Rusiei, fusese „eliberat" din funcţie conţinea un avertisment limpede pentru toţi cei care aveau urechi să audă. De multă vreme acest demnitar rus fusese principalul adept al unei cooperări cu puterile occidentale în vederea unei rezistenţe împotriva Germaniei naziste. În locul său a fost numit Molotov, despre care se spunea că prefera să trateze cu dictatorii, decît cu democraţiile liberale.

Primele demersuri nesigure în scopul perfectării unei *entente* sovieto-naziste au început în aprilie, dar ambele părţi acţionau cu maximum de precauţie – întrucît fiecare dintre ele o bănuia pe cealaltă că ar încerca doar să tărăgăneze lucrurile înainte de a ajunge la un acord cu Puterile occidentale. Dar progresul lent al negocierilor anglo-ruse i-a încurajat pe germani să profite de ocazie pentru a-şi intensifica presiunile. Totuşi, Molotov a rămas evaziv pînă la mijlocul lui august. În momentul acela s-a produs o schimbare decisivă. Se prea poate ca acest lucru să fi fost determinat de disponibilitatea nemţilor, în contrast cu ezitările şi rezervele englezilor, de a accepta pretenţiile lui Stalin, în special în privinţa controlului pe care intenţiona să-l exercite asupra Ţărilor Baltice. Se prea poate, totodată, ca acest lucru să nu fi fost străin de realitatea că Hitler nu-şi putea permite să amîne acţiunea din Polonia dincolo de începutul lui septembrie, întrucît, în caz contrar, risca să se împotmolească din cauza timpului nefavorabil. Aşadar, prin amînarea acordului sovieto-german pînă la sfîrşitul lui august nu mai rămînea timp ca Hitler şi puterile occidentale să ajungă la un

nou „acord de la München" – ceea ce ar fi pus Rusia în pericol.

La 23 august, Ribbentrop s-a deplasat cu avionul la Moscova, unde s-a semnat pactul. Acesta a fost însoțit de un protocol secret, care prevedea împărțirea Poloniei între Germania și Rusia.

Prin încheierea pactului, războiul devenea o certitudine, și asta cu atît mai mult cu cît documentul fusese perfectat așa de tîrziu. Hitler nu putea bate în retragere în chestiunea poloneză, fără a-și știrbi prestigiul în ochii Moscovei. În plus, convingerea sa că guvernul britanic nu s-ar aventura într-o luptă zadarnică pentru apărarea Poloniei și că, de fapt, acesta nu dorea implicarea Rusiei, fusese recent întărită de atitudinea lui Chamberlain, care la sfîrșitul lui iulie inițiase niște tratative confidențiale cu el prin intermediul consilierului său de încredere, Horace Wilson, în vederea încheierii unui pact anglo-german.

Numai că pactul sovieto-german, fiind semnat atît de tîrziu, nu a avut asupra englezilor efectul scontat de Hitler. Dimpotrivă, provocase o îndîrjire oarbă, indiferent de consecințe.

Stalin remarcase de mult că o bună bucată de vreme puterile occidentale fuseseră dispuse să-l lase pe Hitler să se extindă spre est – în direcția Rusiei. S-ar putea să fi văzut în pactul sovieto-german un mijloc simplu menit să deturneze dinamismul agresiv al lui Hitler în direcția opusă. Cu alte cuvinte, prin această eschivare dibace își putea lăsa adversarii imediați, ca și pe cei potențiali să se strivească unii pe alții. În cazul cel mai rău, acest lucru ar fi determinat diminuarea amenințării la adresa Rusiei sovietice, putînd duce, totodată, la o epuizare generală a adversarilor, menită să asigure supremația postbelică a Rusiei.

Pactul însemna înlăturarea Poloniei ca tampon între Germania și Rusia – însă rușii consideraseră dintotdeauna că era mult mai probabil ca polonezii să servească drept vîrf de lance pentru o invazie germană a Rusiei, decît ca baricadă împotriva unei asemenea eventualități. Colaborarea cu Hitler la cucerirea și împărțirea Poloniei între ei doi îi oferea posibilitatea să-și redobîndească ușor proprietatea dinainte de 1914 și, în același timp, să transforme estul Poloniei într-un spațiu-barieră care, deși îngust,

avea să fie controlat de propriile lor forțe. Iată un tampon mult mai de nădejde decît o Polonie independentă. De asemenea, pactul netezea calea Rusiei pentru ocuparea Țărilor Baltice și a Basarabiei, în ideea extinderii suplimentare a tamponului.

În 1941, după năvălirea vijelioasă a lui Hitler în Rusia, eschivarea lui Stalin din 1939 a părut o mutare fatal de nesăbuită. S-ar putea ca Stalin să fi supraestimat capacitatea națiunilor occidentale de a opune rezistență Germaniei, secătuindu-i astfel forțele. De asemenea, n-ar fi exclus să-și fi supraapreciat propriile resurse. Cu toate acestea, studiind situația ulterioară a Europei, nu mai pare atît de sigur ca în 1941 că stratagema lui Stalin a dezavantajat Rusia sovietică.

Pe de altă parte, Occidentul a avut foarte mult de suferit de pe urma acestei conjuncturi. În primul rînd trebuie blamați cei care au purtat răspunderea tacticilor succesive de amînare și de precipitare a luării deciziilor într-o situație evident explozivă.

Referindu-se la intrarea Angliei în război – după ce descrie modul în care aceasta i-a permis Germaniei să se reînarmeze, apoi să înghită Austria și Cehoslovacia, nesocotind totodată propunerile Rusiei de a iniția o acțiune comună, Churchill spune:

> ... după ce s-au irosit toate aceste ajutoare și avantaje, Marea Britanie iese în față, cu Franța de mînă, pentru a garanta integritatea Poloniei – a aceleiași Polonii care, cu numai șase luni în urmă, se alăturase cu o poftă de hienă jefuirii și distrugerii statului cehoslovac. Lupta pentru Cehoslovacia avea sens în 1938, cînd armata germană de-abia dacă putea să scoată pe frontul de vest șase divizii bine instruite, iar francezii, cu aproape șaizeci sau șaptezeci de divizii ar fi izbutit cu siguranță să traverseze Rinul și să intre în Ruhr. Numai că această variantă a fost socotită irațională, imprudentă și imorală. Și, totuși, pînă la urmă, cele două democrații occidentale se declarau dispuse să-și riște viața pentru integritatea teritorială a Poloniei. S-ar putea scormoni mult și bine prin cotloanele istoriei – despre care ni se spune că reprezintă palmaresul crimelor, al neghiobiilor și al mizeriilor omenirii – pentru a găsi un paralelism

cu această bruscă şi totală răsturnare a unei politici de cinci-şase ani, ce promova un împăciuitorism indolent, transformat, aproape peste noapte, într-o disponibiliate totală de a accepta un război iminent, în condiţii mult mai proaste şi la o scară infinit mai mare...

Apărea în sfîrşit hotărîrea, luată în cel mai neprielnic moment şi pe deplin nejustificată, care avea să ducă la uciderea a zeci de milioane de oameni[1].

Avem de-a face aici cu un verdict clar asupra nesăbuinţei lui Chamberlain, pronunţat după înţelegerea ulterioară a evenimentelor. Căci Churchill însuşi, purtat pe aripile entuziasmului de moment, a susţinut oferta insistentă a lui Chamberlain cu privire la garanţia acordată Poloniei de către Anglia. Este evident că, în 1939, şi el, aidoma majorităţii conducătorilor britanici, a acţionat sub imperiul momentului şi nu cu raţionamentul lucid ce caracteriza cîndva politicianismul britanic.

---

[1] Churchill, *The Second World War*, vol. I, p. 311–12.

Capitolul 2

Forțele antagoniste la izbucnirea conflictului

Vineri, 1 septembrie 1939, armatele germane au invadat Polonia. Duminică, 3 septembrie, guvernul britanic a declarat război Germaniei, respectînd astfel garanția acordată anterior Poloniei. Șase ore mai tîrziu, guvernul francez, ceva mai ezitant, a urmat exemplul britanic.

Rostind fatidicul anunț în fața Parlamentului britanic, primul ministru, Chamberlain, în vîrstă de șaptezeci de ani, a afirmat în încheiere: „Sper să apuc ziua cînd hitlerismul va fi distrus, iar Europa eliberată își va reintra în drepturi". În mai puțin de o lună, însă, Polonia a fost cotropită și pustiită. Iar, după nouă luni, cea mai mare parte a Europei occidentale se scufundase sub potopul devastator al războiului. Și, deși Hitler a fost în cele din urmă înlăturat, Europa eliberată nu și-a reintrat în drepturi.

Salutînd declarația de război, Arthur Greenwood și-a exprimat în numele Partidului Laburist satisfacția că „intolerabila agonie a nesiguranței de pe urma căreia am pătimit cu toții s-a încheiat. Știm, acum, ce înseamnă răul maxim". După volumul ovațiilor, era limpede că dădea expresie sentimentului unanim al parlamentarilor. În încheiere a afirmat: „Fie ca războiul să dureze cît mai puțin și fie ca pacea care va urma să se înalțe de-a pururi falnică pe ruinele fumegînde ale unui nume păcătos".

Nici o estimare obiectivă a forțelor și a resurselor existente nu îndreptățea convingerea că războiul va fi de scurtă durată, nici speranța că Franța și Anglia vor fi capabile să înfrîngă singure Germania – indiferent cît de mult s-ar fi prelungit războiul. Și mai nesăbuită chiar era afirmația că „Știm acum ce înseamnă răul maxim".

Lumea își făcea iluzii în privința Poloniei. Lordul Halifax – care, ca ministru de Externe, ar fi trebuit să fie bine informat – considera că Polonia reprezenta o valoare militară mai mare decît Rusia și prefera să o aibă drept aliat. Acesta a fost mesajul pe care l-a transmis ambasadorului american pe 24 martie, cu cîteva zile înaintea neașteptatei decizii de a oferi Poloniei garanția britanică. În iulie, inspectorul general al armatei, generalul Ironside, a vizitat armata poloneză, iar la întoarcere a furnizat date pe care Churchill le-a caracterizat drept „deosebit de favorabile".[1]

Se țeseau, însă, iluzii și mai mari în privința armatei franceze. Churchill însuși o descrisese drept „cea mai bine instruită forță de manevră din Europa și cea mai leală"[2]. Cînd s-a întîlnit cu generalul Georges, comandantul suprem al armatelor franceze de uscat, cu cîteva zile înaintea izbucnirii războiului, și a văzut cifrele comparative ale forțelor franceze și germane, a fost atît de plăcut impresionat, încît a exclamat: „Dar voi sînteți ași"[3].

E posibil ca acest aspect să fi impulsionat elanul cu care Churchill a aderat la valul de insistențe menite să-i îmboldească pe francezi să sară în ajutorul Poloniei și să declare mai repede război. În telegrama ambasadorului francez se spunea: „Unul dintre cei mai entuziaști a fost Winston Churchill; telefonul vibra din cauza glasului său exploziv". În martie, de asemenea, Churchill se declarase de acord cu primul ministru în privința garanției acordate Poloniei. Aidoma majorității conducătorilor politici britanici, și el analizase temeinic valoarea acestui demers ca mijloc de menținere

[1] Churchill, *The Second World War*, vol. I, p. 357.

[2] 14 aprilie 1938.

[3] Churchill, *The Second World War*, vol. I, p. 357.

a păcii. Numai Lloyd George subliniase riscul pe care-l presupunea o asemenea opțiune – avertismentul său fiind caracterizat în *The Times* drept „o dezlănțuire de pesimism incurabil din partea lui Lloyd George, care pare să se fi retras într-o lume stranie".

Cu titlu informativ ar trebui menționat faptul că aceste iluzii în privința perspectivelor nu erau împărtășite și de cercurile militare mai moderate[1]. Dar, în general, în acel moment predomina o stare de spirit nefavorabilă perceperii realităților imediate, menită să întunece orizontul pe termen lung.

Putea oare Polonia să reziste mai mult timp? Erau oare capabile Franța și Anglia să-și intensifice eforturile pentru a înlătura presiunea germană exercitată asupra Poloniei? În raport cu cifrele semnificative pentru puterea armată, așa cum sînt cunoscute acum, la prima vedere răspunsul la ambele întrebări ar părea, „Da". *Numeric* vorbind, Polonia dispunea de suficient efectiv uman ca să stopeze forțele germane pe frontul ei, reușind cel puțin să amîne o bună bucată de vreme înaintarea inamicului. Cifrele sînt la fel de elocvente în privința capacității francezilor de a învinge forțele germane rămase în Occident.

Armata poloneză consta din 30 de divizii active și 10 divizii de rezervă. Dispunea, totodată, de nu mai puțin de 12 brigăzi mari de cavalerie – deși doar una dintre ele era motorizată. Numeric, forța ei potențială depășea chiar cifra totală a efectivelor din divizii – căci Polonia putea oricînd mobiliza 2 500 000 de „bărbați gata instruiți".

Franța a mobilizat echivalentul a 110 divizii, dintre care 65 erau active. Acestea includeau cinci divizii de cavalerie, două divizii mecanizate și o divizie blindată aflată în curs de formare

[1] Aprecierea strategică pe care am făcut-o la izbucnirea războiului, prognozînd înfrîngerea timpurie a Poloniei și probabilitatea ca Franța să nu continue lupta multă vreme, rezuma în încheiere, situația astfel: „Pe scurt, adoptînd o poziție pe baza unor prezumții strategice false, ne-am vîrît într-o încurcătură urîtă – poate cea mai urîtă din istoria noastră".

- restul fiind infanterie. Potrivit statisticilor, chiar şi după ce se asigura apărarea sudului Franţei şi a nordului Africii împotriva unei posibile ameninţări din partea Italiei, comandamentul francez putea concentra optzeci şi cinci de divizii pe frontul de nord, împotriva Germaniei. În plus, francezii aveau posibilitatea să mobilizeze 5 000 000 de bărbaţi gata instruiţi.

Anglia promisese să trimită patru divizii regulate în Franţa la începutul războiului – în afara sprijinului acordat pentru apărarea Orientului Mijlociu şi a Extremului Orient – iar în realitate a trimis echivalentul a cinci divizii. Totuşi, din cauza dificultăţilor de transport maritim şi a rutei ocolite, socotită necesară pentru a evita atacul aerian, acest contingent iniţial nu a putut sosi înainte de sfîrşitul lui septembrie.

În afara armatei sale regulate, mică dar bine instruită, Anglia se afla în faza înzestrării unei armate teritoriale de 26 de divizii, iar la izbucnirea războiului guvernul făcuse deja planuri pentru extinderea totalului la 55 de divizii. Dar primul contingent al acestei forţe nu avea să fie pregătit pentru a intra în luptă înainte de 1940. Pînă atunci, principala contribuţie a Angliei nu putea consta decît în forma tradiţională a puterii navale capabile să exercite o blocadă maritimă – formă de presiune cu un efect lent.

Bombardierele Angliei depăşeau cu puţin cifra de 600 – dublu faţă de cea a Franţei, dar cu mult sub jumătate din cea a Germaniei – însă, avînd în vedere mărimea şi raza limitată de acţiune a aparatelor aflate pe atunci în funcţiune, nu s-ar fi obţinut efectul scontat prin atacarea directă a Germaniei.

Germania a mobilizat 98 de divizii, dintre care 52 active (inclusiv şase austriece). Totuşi, din restul de 46 de divizii, numai zece puteau fi mobilizate, dar chiar şi în cadrul acestora majoritatea oamenilor erau recruţi care efectuaseră doar o lună de stagiu militar. Celelalte treizeci şi şase de divizii constau în principal din veterani din primul război mondial, bărbaţi de patruzeci de ani, prea puţin familiarizaţi cu armele şi tacticile moderne. Organizarea acestor divizii şi instruirea lor în vederea

unor acțiuni colective a durat multă vreme – mai mult chiar decît estimase comandamentul german, care era foarte alarmat din cauza ritmului lent al procesului.

În 1939 armata germană nu era pregătită de război – un război la care șefii ei militari nu se așteptau, căci se bizuiseră pe asigurările lui Hitler. Consimțiseră, fără tragere de inimă, să accelereze ritmul de dezvoltare a armatei, deși ar fi preferat un proces treptat de formare a unor cadre bine instruite, dar Hitler le spusese în repetate rînduri că aveau tot timpul pentru o asemenea pregătire militară, întrucît el nu intenționa să se hazardeze într-un război major înainte de 1944, cel mai devreme. De asemenea, înzestrarea era foarte redusă, în comparație cu dimensiunile armatei.

Totuși, după derularea evenimentelor, s-a ajuns să se presupună, la nivel general, că victoriile năvalnice ale Germaniei din primele faze ale războiului s-au datorat unei zdrobitoare superiorități a armelor și a efectivelor umane.

Cea de-a doua iluzie s-a spulberat, însă, lent. Chiar și în memoriile sale de război, Churchill spunea că, în 1940, nemții dispuneau de cel puțin o mie de „tancuri grele". Realitatea e că nu aveau tancuri deloc. La începutul războiului, existau doar cîteva tancuri mijlocii, cîntărind numai 20 de tone. Majoritatea tancurilor pe care le-au folosit în Polonia aveau o greutate mică și blindajul subțire[1].

Făcînd un bilanț, se poate constata că polonezii și francezii laolaltă dispuneau de echivalentul a 130 de divizii față de un total german de 98 de divizii, dintre care 36 erau practic neinstruite și neorganizate. Sub raportul „soldaților instruiți", dețineau o pondere mult mai mare față de germani. Ceea ce ar putea fi pus în balanță în defavoarea acestei proporții numerice dezechilibrate era faptul că partea cea mai puternică a acestei combinații de forțe era foarte separată – împărțită în două de poziția centrală a Germaniei. Germanii aveau capacitatea de a-l ataca pe cel mai slab dintre cei doi parteneri, în timp ce

[1] Liddell Hart, *The Tanks*, vol. II, Apendice V.

francezii, dacă voiau să uşureze situaţia aliatului lor, trebuiau să atace apărarea bine pregătită a nemţilor.

Chiar şi aşa stînd lucrurile, la o estimare cantitativă, polonezii dispuneau de suficiente forţe pentru a *stăvili* forţa de atac lansată împotriva lor – care consta din 48 de divizii active. Acestora le-au urmat aproximativ şase dintre diviziile de rezervă care au fost mobilizate, dar campania s-a încheiat înainte ca ultimele să intre în acţiune.

La prima vedere, s-ar părea că superioritatea francezilor era suficient de mare ca să zdrobească forţele germane în vest şi să străpungă frontul pînă la Rin. Generalii nemţi au răsuflat uşuraţi văzînd că francezii nu au procedat aşa. Căci majoritatea dintre ei aveau încă tendinţa de a gîndi potrivit situaţiei din 1918, supraestimînd armata franceză, exact cum făceau şi englezii.

Dar, cercetată mai îndeaproape, problema capacităţii Poloniei de a rezista pînă la capăt, şi cea a eficienţei ajutorului acordat de Franţa, par complet diferite – cu o înţelegere mai clară a handicapurilor inerente şi a noii tehnici de ducere a războiului pusă în practică prima oară în 1939. Din acest punct de vedere modern, părea imposibil – chiar şi înainte de derularea evenimentelor – ca mersul lucrurilor să poată fi schimbat.

Descriind prăbuşirea Poloniei în memoriile sale de război, Churchill spunea:

> Practic, atît în Franţa, cît şi în Anglia nu s-au putut înţelege consecinţele noii realităţi ce făceau ca vehiculele blindate să poată rezista în faţa focului artileriei şi să înainteze 100 de mile pe zi [1].

Afirmaţia este extrem de adevărată, atîta timp cît se aplică majorităţii ofiţerilor şi politicienilor de rang superior din ambele ţări. Şi totuşi, Anglia a fost cea dintîi ţară unde aceste noi

[1] Churchill, *The Second World War*, vol. I, p. 425.

potențialități au fost prima oară vizualizate și explicate public și în permanență de un mic grup de gînditori militari progresiști.

În cel de-al doilea volum al său, referindu-se la prăbușirea Franței în 1940, Churchill a făcut o mărturisire remarcabilă, deși limitată:

> Neavînd acces atîția ani la informațiile oficiale, nu am înțeles violența revoluției ce s-a produs de la ultimul război încoace prin incursiunea unei mase de blindate grele ce se deplasează rapid. Știam de acest lucru, dar convingerile mele lăuntrice nu se schimbaseră, așa cum s-ar fi cuvenit să se întîmple[1].

Iată o afirmație uluitoare, venită din partea omului care jucase un rol atît de important în finanțarea tancurilor în primul război mondial. Mărturisirea trebuie apreciată datorită sincerității sale. Dar el fusese ministru de Finanțe pînă în 1929, pe vremea cînd Forța Blindată Experimentală, prima din lume, se înființase la Salisbury Plain, în 1927, pentru a testa noile teorii propovăduite de ani de zile de către adepții războiului cu tancuri de mare viteză. Era bine informat în privința ideilor lor și inspectase activitățile Forței Experimentale, continuînd să se întîlnească cu reprezentanții acesteia și în anii următori.

În Franța, neînțelegerile noii idei de război și respingerea ei oficială au fost și mai evidente decît în Anglia. Iar Polonia a avut reticențe mai mari chiar decît Franța. Această neînțelegere a realității explică eșecul ambelor armate în 1939 și cel al armatei franceze din nou, în mod și mai dezastruos, în 1940.

---

[1] Churchill, *The Second World War*, vol. I, p. 39.

Polonezii erau demodați nu numai în privința tacticii și strategiei militare, dar și sub aspectul structurii forțelor lor. Nu aveau divizii blindate sau motorizate, iar unitățile lor duceau mare lipsă de tunuri antitanc și antiaeriene. În plus, conducătorii Poloniei își puneau încă mari speranțe în valoarea armatei de cavalerie pe cai, nutrind convingerea patetică în posibilitatea punerii în practică a unor șarje de cavalerie[1]. Sub acest raport, se poate spune cu adevărat că ideile lor erau învechite de optzeci de ani, întrucît zădărnicia misiunilor de cavalerie fusese deja dovedită încă din războiul civil american – deși unii soldați, care n-aveau decît cai în cap, continuau să nesocotească lecția istoriei. Menținerea unor mari efective de cavalerie în toate armatele pe timpul primului război mondial, cu speranța deșartă într-o împrejurare prielnică, fusese suprema farsă a acelui război static.

Francezii, pe de altă parte, aveau multe dintre ingredientele unei armate moderne, numai că nu se organizaseră ca atare – deoarece concepțiile militare ale celor mai înalți ofițeri erau perimate cu douăzeci de ani. Contrar legendelor ce s-au răspîndit după înfrîngerea lor, dispuneau de mai multe tancuri decît izbutiseră nemții să construiască pînă la începerea războiului – multe dintre ele mai mari și cu blindaje mai groase decît oricare dintre tancurile germane, deși ceva mai lente[2]. Dar înaltul comandament francez continua să privească tancurile

[1] Ironia soartei a făcut ca în cartea mea „Apărarea Angliei", publicată cu puțin timp înainte de război, să-mi exprim îngrijorarea pentru felul în care șefii militari polonezi continuau să-și manifeste toată încrederea în șarjele cavaleriei împotriva armelor moderne (p. 95–97). La îndemnul acestora, Ministerul de Externe polonez a fost îmboldit să înainteze un protest oficial împotriva unei asemenea răstălmăciri a raționamentului lor *(nota aut.)*.

[2] Liddell Hart, *The Tanks*, vol. II, p. 5-6.

prin prisma anului 1918 – ca servanți ai infanteriei sau, poate, ca forțe de recunoaștere pentru a suplini cavaleria. Influențați de acest mod de gîndire învechit, își amînaseră organizarea tancurilor în divizii blindate – spre deosebire de nemți – și continuau să le folosească doar pe arii restrînse.

Slăbiciunea francezilor, dar mai ales a polonezilor la capitolul forțe de uscat moderne a fost accentuată de absența unei forțe aeriene menite să le sprijine. În ce-i privește pe polonezi, acest lucru se datora, în parte, lipsei unor resurse de producție, în schimb, francezii nu aveau o asemenea scuză. În ambele cazuri, necesitățile legate de crearea unei forțe aeriene fuseseră subordonate făuririi unor armate mari – întrucît vocea generalilor se făcea auzită cel mai puternic în distribuirea bugetelor militare, iar generalii tindeau, firește, să favorizeze genul de forță armată cu care erau familiarizați. Nici nu le trecea prin minte cît de mult avea să depindă eficacitatea armatei de uscat de o acoperire aeriană adecvată.

Prăbușirea ambelor armate nu este străină de un anumit grad de suficiență la vîrf. În cazul francezilor, această situație fusese favorizată de victoria repurtată în primul război mondial și de superioritatea cunoștințelor lor militare unanim recunoscută de aliați. În ceea ce-i privește pe polonezi, suficiența se hrănea din victoria dobîndită asupra rușilor în 1920. În ambele cazuri, conducătorii militari afișaseră de multă vreme o înfumurare arogantă în privința armatelor lor și a tehnicii militare folosite. S-ar cuveni însă să menționăm că unii dintre militarii francezi mai tineri, ca de pildă colonelul de Gaulle, manifestau un viu interes față de noile idei legate de războiul cu tancuri, care erau promovate în Anglia. Dar generalii francezi dădeau prea puțină atenție acestor „teorii" zămislite de britanici – în contrast cu felul în care erau studiate de noua școală de generali germani [1].

Chiar și așa, însă, armata germană era departe de a reprezenta o forță, modernă și cu adevărat eficace. Nu numai că nu se simțea pregătită de război, dar cea mai mare parte a diviziilor active aveau

[1] Liddell Hart, *The Tanks*, vol. II, p. 5–6.

structuri demodate, iar concepţiile comandamentului superior urmau, în linii mari, vechile făgaşuri. Dar pînă la izbucnirea războiului a izbutit să înfiinţeze un mic număr de unităţi de tip nou – şase divizii blindate şi patru divizii de infanterie motorizate pentru acoperire. Era un mic procent din întreg, dar a contat mai mult decît tot restul armatei germane.

Totodată, Înaltul Comandament german, deşi fără prea multă convingere, recunoscuse noua teorie a războiului rapid şi era dispus să o testeze. Acest lucru s-a datorat, mai presus de toate, pledoariei entuziaste a generalului Heinz Guderian şi a altor cîţiva, precum şi impactului pe care argumentele lor l-au avut asupra lui Hitler – care îmbrăţişa orice idee ce făgăduia o soluţie promptă. Pe scurt, armata germană a obţinut uluitorul şir de victorii nu datorită forţei sale copleşitoare sau organizării întru totul moderne, ci fiindcă era cu cîteva grade vitale mai avansată decît adversarii săi.

Situaţia europeană din 1939 a dat o nouă confirmare, şi dintr-o altă perspectivă, mult citatei remarci a lui Clemenceau din timpul ultimului mare conflict internaţional: „Războiul este o chestiune prea serioasă pentru a fi lăsat pe seama militarilor". Căci acum, într-adevăr, nu putea fi transferat în sarcina militarilor, chiar dacă ar fi existat cea mai deplină încredere în puterea lor de judecată. Forţa de a susţine războiul, dacă nu chiar aceea de a-l declanşa, ieşise din sfera armatei, trecînd în domeniul economic. La fel cum maşinile de război prevalau asupra efectivelor umane pe cîmpul de luptă, tot aşa, într-o concepţie realistă, industria şi resursele economice propulsau armatele în culisele marii strategii. Dacă aprovizionarea din fabrici şi exploatările petroliere nu se asigurau fără întrerupere, forţele armate riscau să devină simple mase inerte. Oricît de impresionante i-ar părea unui spectator civil asemenea coloane în marş, în viziunea omului de ştiinţă specialist în războaiele moderne, acestea erau simple marionete pe o bandă transportoare.

Dacă n-ar conta decît armatele şi armamentele existente, tabloul de ansamblu ar fi mult mai mohorît. Acordul de la München modificase echilibrul strategic al Europei şi, pentru o vreme cel

puțin, puternic în defavoarea Franței și Angliei. Era de așteptat ca multă vreme încă, în ciuda ritmului accelerat de înarmare, să nu se poată contrabalansa înlăturarea celor 35 de divizii bine înzestrate ale Cehoslovaciei și, implicit, degajarea diviziilor germane pe care acestea le-ar fi putut ține în echilibru. Astfel, nivelul de înarmare atins de Franța și Anglia pînă în martie a fost mai mult decît contrabalansat de cîștigul realizat de Germania prin cotropirea Cehoslovaciei lipsite de apărare, de la care a preluat fabricile de muniții și echipamentele militare. Numai în privința artileriei grele, bunăoară, Germania și-a dublat resursele dintr-o singură lovitură. Pentru a face și mai sumbre perspectivele de viitor, Franco reușise să ducă la bun sfîrșit răsturnarea Spaniei republicane cu sprijinul Germaniei și al Italiei. În felul acesta apărea spectrul unei noi amenințări la frontierele Franței și la nivelul comunicațiilor maritime ale Franței și ale Angliei deopotrivă.

Din punct de vedere strategic, în afară de certitudinea sprijinului pe care l-ar acorda Rusia, nimic nu ar fi putut lăsa să se întrevadă posibilitatea redresării balanței într-un interval de timp determinat. Și tot din punct de vedere strategic, momentul era mai mult decît favorabil pentru un litigiu cu puterile occidentale. Dar la temelia balanței strategice se aflau considerente de ordin economic, fiind puțin probabil ca, sub presiunea evenimentelor, economia să mai poată suporta multă vreme efortul de război german.

Aproximativ douăzeci de produse de bază erau esențiale în condiții de război. Cărbune pentru producția generală. Țiței pentru forța mobilă. Bumbac pentru explozivi. Lînă. Fier. Cauciuc pentru transport. Cupru pentru înarmarea generală și pentru toate echipamentele electrice. Nichel pentru fabricarea oțelului și pentru muniții. Plumb pentru muniții. Glicerină pentru dinamită. Celuloză pentru pulberi fără fum. Mercur pentru detonatoare. Aluminiu pentru avioane. Platină pentru aparatura chimică. Antimoniu, mangan etc. pentru fabricarea oțelului și pentru metalurgie în general. Azbest pentru muniții și utilaje. Mică pentru izolații. Acid nitric și sulf pentru explozivi.

Cu excepția cărbunelui, Anglia însăși ducea lipsă de majoritatea produselor de care avea nevoie în cantități mari. Dar,

atîta vreme cît circulaţia maritimă era garantată, cele mai multe dintre acestea puteau fi găsite în Imperiul britanic. În cazul nichelului, circa 90 la sută din rezervele mondiale proveneau din Canada, iar cea mai mare parte a diferenţei, din colonia franceză Noua Caledonie. Principalele produse deficitare erau antimoniul, mercurul şi sulful, iar resursele petroliere păreau insuficiente pentru necesităţile războiului.

Imperiul francez nu putea suplini aceste deficienţe specifice, şi, în plus, ducea lipsă de bumbac, lînă, cupru, plumb, mangan, cauciuc şi alte cîteva articole, în cantităţi mai mici.

Rusia dispunea de rezerve bogate din majoritatea produselor; ducea lipsă de antimoniu, nichel şi cauciuc, şi întîmpina dificultăţi în aprovizionarea cu sulf şi cupru.

Cea mai bună situaţie dintre puteri o aveau Statele Unite, care asigurau două treimi din producţia totală de ţiţei a lumii, circa jumătate din cea de bumbac şi aproape jumătate din cea de cupru, fiind dependentă de resursele externe doar pentru antimoniu, nichel, cauciuc, staniu şi, parţial, mangan.

Situaţia triunghiului Berlin-Roma-Tokio prezenta, în schimb, un contrast izbitor faţă de datele prezentate mai sus. Italia trebuia să recurgă la importuri pentru a-şi acoperi nevoile la majoritatea produselor, inclusiv cărbunele. Japonia era şi ea aproape la fel de dependentă de rezervele străine. Germania nu avea producţie internă de bumbac, cauciuc, staniu, platină, bauxită, mercur şi mică, iar rezervele sale de minereu de fier, cupru, antimoniu, mangan, nichel, sulf, lînă şi ţiţei erau, practic, insuficiente. Prin acapararea Cehoslovaciei, reuşise întrucîtva să mai reducă din deficitul de minereu de fier, iar intervenţia în Spania îi oferise posibilitatea să mai obţină în condiţii avantajoase şi alte cantităţi de minereu de fier şi de mercur – deşi continuitatea aprovizionării depindea de utilizarea transportului maritim. Pe de altă parte, izbutise să îşi acopere într-o oarecare măsură necesităţile de lînă printr-un nou înlocuitor din fibră de lemn. De asemenea, deşi la un cost mult mai ridicat decît produsul natural, Germania asigurase cam o cincime din cantitatea de cauciuc necesară din „buna“ şi o treime din

cantitatea de petrol necesară din combustibilul produs pe piața internă.

Iată, așadar, în ce consta principala slăbiciune legată de capacitatea Axei de a purta un război, într-o vreme cînd armatele ajunseseră să depindă tot mai mult de mijloacele de transport motorizat, iar forțele aeriene deveniseră un element vital al puterii militare. Pe lîngă derivatele din cărbune, Germania obținea circa o jumătate de milion tone de petrol din puțurile sale, precum și o cantitate neînsemnată din Austria și Cehoslovacia. Pentru a face față nevoilor ei pe timp de pace, trebuia să importe aproape cinci milioane de tone, principalii furnizori fiind Venezuela, Mexic, Indiile Olandeze, Statele Unite, Rusia și România. Accesul la primele patru țări ar fi fost imposibil în condiții de război, iar la ultimele două nu putea ajunge decît cucerindu-le. În plus, se estima că necesitățile Germaniei în vreme de război ar fi urmat să depășească douăsprezece milioane de tone pe an. În aceste condiții, era greu de presupus că o creștere a producției de combustibil artificial ar fi fost suficientă. Doar capturarea sondelor de țiței ale României – care produceau șapte milioane de tone – în stare neavariată ar fi putut suplini această deficiență.

Necesitățile Italiei, dacă ar intra în război, ar spori povara, întrucît din cantitatea probabilă de patru milioane de tone anual de care ar avea nevoie în război, nu putea conta decît pe acoperirea unui procent de doi la sută, din Albania, chiar și în cazul în care navele ei ar fi pregătite să traverseze Adriatica.

Încercarea de a te închipui în postura unui virtual adversar constituie un bun test în privința evaluării propriilor spaime. Deși perspectivele militare deveneau din ce în ce mai sumbre, insuficiența resurselor de care dispuneau Germania și Italia pentru susținerea unui război de durată era de natură să-i încurajeze pe adversari – în măsura în care aceștia puteau face față șocurilor și eforturilor inițiale pînă cînd aveau să primească întăriri. Într-o conflagrație de genul aceleia ce se profilase acum la orizont, soarta Axei depindea de șansa tranșării rapide a războiului.

PARTEA a II-a

DECLANȘAREA RĂZBOIULUI 1939-1940

MAREA BALTICĂ

Grupul de Armate Nord (Bock)

Königsberg

PRUSIA ORIENTALĂ

LITUANIA

Danzig

CORIDOR

POMERANIA

Armata a 3-a (Küchler)

Armata a 4-a (Kluge)

Johannisburg

Grupul NAREV

Narev

Bydgoszcz

Bialystok

Poznan

Armata lui KUTRZEBA

Warta

Bzura

SEPT 28

Bug

Brest-Litovsk

Kalisz

POLONIA

Vistula

Lodz

Pilica

Armata lui ROMMEL

Tomaszow

Radom

Lublin

Armata a 8-a (Blascowitz)

Chelm

Kielce

Sandomierz

Armata a 10-a (Reichenau)

Nida

Dunajec

Armata lui SZYLLING

San

Wisloka

Wislok

Cracovia

SILESIA

SEPT 12

Lwow

Grupul de Armate Sud (Rundstedt)

Biala

Przemysl

Armata lui SOSNKOWSKI

Armata a 14-a (List)

Trecătoarea Jablunka

SLOVACIA

Direcţiile de înaintare a tancurilor în POLONIA

Concentrări poloneze

Rezerve poloneze

Atacuri germane

0 Mile 80

0 Kilometri 120

Împărţirea Poloniei

Spre Germania

Spre Rusia

Capitolul 3

Cotropirea Poloniei

Campania din Polonia a reprezentat prima testare în război a teoriei războiului mobil prin folosirea combinată a forțelor blindate și aeriene. Inițial, cînd s-a elaborat teoria în Anglia, acțiunea ei a fost comparată cu sclipirea „fulgerului". De acum înainte, în mod sugestiv, dar nu mai puțin ironic, a circulat pe plan internațional sub denumirea de „Blitzkrieg" – războiul fulger – varianta germană.

Polonia era cît se poate de potrivită pentru experimentarea Blitzkrieg-ului. Frontierele ei erau extrem de întinse – aproximativ 5 600 Km în total. Zona de 2 000 Km învecinată cu teritoriul german fusese recent extinsă la 2 800 Km prin ocuparea Cehoslovaciei. În felul acesta fusese expus invaziei și flancul sudic al Poloniei – ca și cel nordic, orientat spre Prusia răsăriteană. Vestul Poloniei ajunsese un promontoriu uriaș azvîrlit între fălcile Germaniei.

Cîmpia poloneză oferea unui invadator mobil posibilitatea de a se deplasa relativ ușor – deși în condiții mai proaste decît în cazul Franței, și asta fiindcă Polonia avea prea puține drumuri bune, în împrejurimile cărora se aflau adesea terenuri cu nisipuri adînci, sau, pe alocuri, un mare număr de lacuri și păduri. Dar momentul ales pentru invazie reducea la minimum aceste inconveniente.

Ar fi fost mai înțelept ca armata poloneză să se grupeze

dincolo de albiile largi ale rîurilor Vistula şi San, dar acest lucru ar fi însemnat abandonarea definitivă a cîtorva zone de mare importanţă. Bazinele carbonifere din Silezia, care pînă în 1918 aparţinuseră Germaniei, se aflau în apropierea graniţelor iar principala zonă industrială, deşi situată mult mai în spate, era amplasată în partea de vest a barierei reprezentate de rîuri. E puţin probabil că polonezii ar fi reuşit să-şi menţină supremaţia asupra regiunilor înaintate, chiar şi în cele mai prielnice împrejurări. Dar argumentul economic adus în sprijinul încercărilor de întîrziere a înaintării inamicului spre principala zonă industrială a fost consolidat de sentimentul mîndriei naţionale şi de supraaprecierea valorii propriilor forţe militare, la care se adăuga şi iluzia exagerată cu privire la capacitatea aliaţilor occidentali ai Poloniei de a înlătura pericolul ivit.

Nerealismul unei asemenea atitudini s-a făcut resimţit şi în amplasarea forţelor poloneze. Aproximativ o treime din ele au fost concentrate în sau lîngă Coridor, unde exista pericolul unei duble învăluiri – dinspre Prusia răsăriteană şi dinspre vest deopotrivă. Această concesie făcută mîndriei naţionale – din dorinţa de a împiedica Germania să reintre în posesia teritoriului avut pînă în 1918 şi pentru care aceasta se agitase atîta – presupunea dizlocarea forţelor disponibile altminteri pentru a acoperi zone vitale în sistemul defensiv polonez. Căci în sud, în faţa principalelor căi de acces, poziţiile militare poloneze erau foarte şubrede. În acelaşi timp, cam o altă treime din forţele poloneze fuseseră masate în rezervă, la nord de axa centrală, între Lodz şi Varşovia, sub conducerea comandantului suprem, mareşalul Smigly-Rydz. Această grupare întruchipa spiritul ofensiv, dar nu-şi putea îndeplini obiectivul de a contraataca din cauza capacităţii limitate de manevră a armatei poloneze, deşi aceasta nu fusese blocată pe căile de înaintare feroviare şi rutiere ca urmare a atacurilor aeriene germane.

În general, concentrarea înaintată i-a împiedicat pe polonezi să se angajeze într-o serie de lupte menite să stăvilească înaintarea inamicului, întrucît armata lor pedestră nu mai avea timpul necesar

să ocupe pozițiile din spate deoarece era depășită de coloanele mecanizate ale invadatorului. Lipsa de mecanizare a forțelor armate ale Poloniei, țară cu teritorii foarte întinse, a reprezentat un handicap mai mare decît faptul că a fost luată prin surprindere înainte de a-și putea folosi toate rezervele. Lipsa de mobilitate s-a dovedit mai catastrofală decît mobilizarea incompletă.

Tocmai de aceea, cele patruzeci de divizii de infanterie suplimentare, cu o structură normală, pe care nemții le-au folosit în timpul invaziei au contat mult mai puțin decît cele 14 divizii mecanizate sau parțial mecanizate alcătuite din șase divizii de blindate, patru divizii ușoare (infanterie motorizată cu două unități de blindate) și patru divizii motorizate. Deznodămîntul a fost decis de atacurile lor rapide, combinate cu raidurile aeriene ale Luftwaffei, care au distrus sistemul feroviar polonez și o bună parte din forța aeriană a Poloniei în primele etape ale invaziei. Luftwaffe a operat într-un mod foarte dispersat, și nu în formații ample, dar în acest fel a izbutit să paralizeze o zonă extrem de vastă. Un alt factor hotărîtor l-a constituit „bombardamentul" radio german, care s-a suprapus transmisiunilor poloneze, ceea ce a contribuit considerabil la sporirea confuziei și la demoralizarea celor din spatele frontului. Efectul tuturor acestor factori a fost multiplicat de transformarea încrederii excesive a polonezilor în propria capacitate de a birui mașinile într-o dezamăgire paralizantă.

Forțele germane trecuseră frontiera poloneză cu puțin înainte de ora 6 dimineața, pe 1 septembrie; atacurile aeriene începuseră cu un ceas mai devreme. În nord, invazia a fost efectuată de Grupul de armate al lui Bock, care includea Armata a 3-a (condusă de Küchler) și Armata a 4-a (condusă de Kluge). Prima a atacat spre sud, din poziția ei laterală în Prusia răsăriteană, în timp ce a doua a înaintat spre est peste Coridorul polonez pentru a se alătura celei dintîi în învăluirea flancului drept al polonezilor.

Rolul cel mai important a fost atribuit Grupului de armate aflate sub comanda lui Rundstedt, în sud. Acesta era aproape de

două ori mai puternic în infanterie şi deţinea o superioritate netă în privinţa blindatelor. Acest Grup de armate cuprindea Armata a 8-a (condusă de Blaskowitz), Armata a 10-a (condusă de Reichenau) şi Armata a 14-a (condusă de List). Blaskowitz, pe aripa stîngă, urma să forţeze liniile spre marele centru industrial Lodz, pentru a izola forţele poloneze în intrîndul Poznanului şi a acoperi totodată flancul lui Reichenau. Pe aripa dreaptă, List avea misiunea să înainteze spre Cracovia, întorcînd simultan flancul carpatic al polonezilor; utilizînd unităţile blindate ale lui Kleist, prin defileele muntoase. Totuşi, lovitura decisivă urma să fie dată de Reichenau în centru, majoritatea forţelor blindate fiind mobilizate pentru atingerea acestui obiectiv.

Succesul invaziei a fost favorizat de atitudinea dispreţuitoare a conducătorilor polonezi faţă de problemele defensivei. Ei acordaseră prea puţină atenţie construirii liniilor de apărare, preferînd să se bizuie pe contraatacuri – pe care erau convinşi că armata lor, în ciuda lipsei de maşini, le puteau realiza în bune condiţii. Astfel, invadatorii mecanizaţi n-au avut nici o dificultate să găsească şi să străpungă rapid căi de înaintare, în timp ce majoritatea contraatacurilor poloneze au fost anihiliate graţie efectului combinat obţinut prin împiedicarea înaintării lor şi prin agravarea ameninţării reprezentate de nemţi în spatele frontului lor.

Pînă pe 3 septembrie – cînd Anglia şi Franţa au intrat în război – datorită înaintării lui Kluge fusese străpuns Coridorul ajungîndu-se la Vistula inferioară, în timp ce presiunea lui Küchler dinspre Prusia răsăriteană către Narwa devenea tot mai puternică. Mai important însă era faptul că forţele blindate ale lui Reichenau pătrunseseră pînă la Warta, forţînd trecerile peste apă. Între timp, armata lui List se deplasa convergent din ambele flancuri spre Cracovia, forţînd armata lui Szylling aflată în acest sector să părăsească oraşul şi să se retragă pînă la liniile reprezentate de rîurile Nida şi Dunajec.

Pe 4 septembrie, vîrfurile de lance ale lui Reichenau atinseseră şi traversaseră Pilica, la 80 de kilometri dincolo de graniţă. Două

zile mai tîrziu, aripa lui stîngă ajunsese în apropierea localității Lodz, după ce capturase orașul Tomaszow, iar aripa lui dreaptă intrase în Kielce. Astfel, armata care acoperea sectorul Lodz, era depășită prin flanc, în timp ce armata lui Kutrzeba se afla mult în față, aproape de Poznan, riscînd să fie izolată. Toate celelalte armate germane făcuseră progrese în îndeplinirea rolului ce le revenea în marea manevră de învăluire plănuită de Halder, șeful Statului Major General, și condusă de Brauchitsch, comandantul suprem. Armatele poloneze se frîngeau în fracțiuni necoordonate, unele dintre ele retrăgîndu-se, în timp ce altele lansau atacuri dezordonate împotriva celor mai apropiate coloane ale inamicului.

Înaintarea germană s-ar fi putut desfășura chiar și mai rapid, dacă nu ar fi existat tendința convențională de frînare, menită să împiedice forțele mobile să se distanțeze prea mult de masele de infanterie care le asigurau spatele. Dar, întrucît experiența proaspăt dobîndită a demonstrat că un asemenea risc era compensat prin confuzia semănată în rîndul adversarilor, s-a optat pentru accelerarea ritmului. Profitînd de un culoar deschis între Lodz și rîul Pilica, una dintre unitățile blindate ale lui Reichenau a pătruns pînă la periferia Varșoviei, pe 8 septembrie, după ce străbătuse 225 Km în prima săptămînă. A doua zi, diviziile ușoare din dreapta lui au ajuns la Vistula mult spre sud, între Varșovia și Sandomirez. Apoi au luat-o spre nord.

Între timp, în apropierea Carpaților, forțele mobile ale lui List trecuseră năvalnic, rînd pe rînd, peste Dunajec, Biala, Wisloka și Wislok, ajungînd pînă la San, de o parte și de cealaltă a celebrei fortărețe Przemysl. În nord, unitățile blindate ale lui Guderian (vîrful de lance al armatei lui Küchler) își croiseră drum peste Narwa și atacau pe linia Bugului, în spatele Varșoviei. Astfel, în afara cleștelui interior în care erau strînse forțele poloneze în cotul Vistulei, la vest de Varșovia se producea rapid o amplă mișcare de încercuire.

În această fază a invaziei a survenit o importantă schimbare a planului conducătorilor germani. Concepția lor despre situația existentă nu era prea bine cristalizată datorită stării de confuzie generală ce domnea în rîndurile polonezilor, unde coloanele se

mişcau parcă în direcţii diferite, ridicînd nori de praf care îngreuiau vizibilitatea. În această stare de derută, Comandamentul suprem german era înclinat să creadă că majoritatea forţelor poloneze din nord scăpaseră deja trecînd Vistula. Pornindu-se de la această ipoteză, s-a ordonat ca armata lui Reichenau să treacă Vistula între Varşovia şi Sandomirez, cu scopul de a intercepta presupusa retragere a polonezilor spre sud-estul Poloniei. Dar Rundstedt a protestat, fiind convins că marea masă a forţelor poloneze se afla încă la vest de Vistula. După cîteva discuţii contradictorii, punctul său de vedere a prevalat, iar armata lui Reichenau a fost deplasată spre nord pentru a institui un blocaj de-a lungul rîului Bzura, la vest de Varşovia.

În consecinţă, cea mai mare parte a forţelor poloneze a fost prinsă în capcană înainte de a se putea retrage peste Vistula. Pe lîngă avantajul dobîndit de nemţi prin pătrunderea strategică de-a lungul liniei de minimă rezistenţă, mai aveau şi atuul apărării tactice. Pentru a-şi desăvîrşi victoria, germanilor nu le rămînea altceva de făcut decît să se menţină pe poziţii – făcînd faţă asalturilor sporadice ale unei armate care lupta în retragere, lipsită de provizii şi din ce în ce mai presată din lateral şi din spate de înaintarea convergentă spre vest a armatelor conduse de Blaskowitz şi de Kluge. Deşi polonezii se băteau cu înverşunare, dînd dovadă de o vitejie care îi impresiona profund pe adversari, doar o mică parte a izbutit să se desprindă, noaptea, şi să se alăture garnizoanei din Varşovia.

Pe 10 septembrie, mareşalul Smigly-Rydz dăduse ordinul de retragere generală în sud-estul Poloniei, aflat sub comanda generalului Sosnkowski, în ideea de a organiza apărarea pe un front relativ îngust pentru o rezistenţă de durată. Dar acest proiect devenise, între timp, o speranţă deşartă. În vreme ce marea încercuire la vest de Vistula se strîngea tot mai mult, nemţii pătrundeau din ce în ce mai adînc în zona situată în partea de est a Vistulei. În afară de aceasta, ei au întors atît linia de pe rîul Bug în nord, cît şi cea de pe San, în sud. Pe frontul din faţa lui Küchler, unităţile blindate ale lui Guderian au lansat un amplu atac de învăluire spre sud, pînă la Brest-Litovsk. Pe frontul lui List, unităţile blindate

ale lui Kleist au ajuns în orașul Lvov, pe 12 septembrie. Aici, nemții au fost opriți, dar s-au îndreptat spre nord, pentru a face joncțiunea cu forțele lui Küchler.

Deși coloanele germane se resimțeau de pe urma efortului de a înainta atît de adînc pe teritoriul Poloniei și începeau să ducă lipsă de carburanți, sistemul de comandă polonez era atît de perturbat, încît nu putea profita de încetinirea ritmului de înaintare a inamicului și nici de încăpățînarea pe care multe dintre unitățile izolate ale armatei poloneze continuau să o manifeste. Acestea își iroseau energia în eforturi haotice, în timp ce germanii strîngeau rîndurile pentru a închide încercuirea.

La 17 septembrie, armatele Rusiei sovietice au trecut granița răsăriteană a Poloniei. Această lovitură venită din spate i-a pecetluit soarta, întrucît nu mai rămăseseră decît prea puține trupe pentru a se opune noii invazii. A doua zi, guvernul polonez și Înaltul Comandament au trecut frontiera în România – după ce comandantul suprem le transmisese trupelor mesajul de a lupta în continuare. Poate că rezultatul ar fi fost același, chiar dacă mesajul nu ar fi ajuns la destinație, căci în zilele următoare multe unități i-au îndeplinit cu bravură îndemnul, deși rezistența lor se prăbușea încetul cu încetul. Garnizoana din Varșovia nu a înclinat steagul pînă pe 28 septembrie, în ciuda bombardării neîntrerupte a capitalei din aer și de la sol, iar ultima unitate poloneză mai importantă a capitulat abia pe 5 octombrie, în vreme ce mișcarea de rezistență a partizanilor și-a continuat activitatea și pe timpul iernii. Aproximativ 80 000 de polonezi au scăpat în străinătate, trecînd granițele țărilor neangrenate în război.

Forțele germane și ruse s-au întîlnit și s-au salutat cordial pe o linie ce începea din Prusia răsăriteană și ducea spre sud trecînd prin Bialystok, Brest-Litovsk și Lvov pînă la Carpați. Acest parteneriat a fost pecetluit, dar nu și cimentat, prin împărțirea Poloniei.

Între timp, francezii izbutiseră să provoace prea puține daune pe frontul vestic al Germaniei. Era, de fapt, un efort anemic de a

înlătura presiunea exercitată asupra aliatului lor. La prima vedere se poate aprecia că s-ar fi putut face mai mult, avînd în vedere slăbiciunea forțelor și a liniilor de apărare germane. Dar și de astă dată, o analiză mai aprofundată poate să corecteze concluzia sugerată de comparația cifrelor referitoare la forțele care se înfruntau.

Deși frontiera de nord a Franței avea o lungime de 800 Km, în cazul unei ofensive, francezii nu se puteau deplasa decît pe o porțiune îngustă de 145 Km de la Rin pînă la rîul La Moselle, căci altminteri riscau să încalce neutralitatea Belgiei și a Luxemburgului. Nemții au izbutit să concentreze în acest sector majoritatea forțelor de care dispuneau, împînzind căile de acces spre zona Siegfried Line cu o centură groasă de cîmpuri minate, ceea ce ar fi determinat întîrzierea acțiunii atacanților.

Un aspect și mai nefavorabil l-a constituit faptul că francezii n-au fost în stare să declanșeze ofensiva decît pe 17 septembrie – cu excepția cîtorva atacuri preliminare șovăitoare. La această dată, însă, prăbușirea Poloniei era atît de evidentă, încît au găsit o scuză bună pentru a-și contramanda acțiunea. Incapacitatea de a intra în luptă mai devreme se datora sistemului lor învechit de mobilizare. Francezii se bizuiau pe o armată formată din recruți, care nu puteau intra efectiv în acțiune pînă ce masa de „rezerviști gata instruiți" nu era eliberată din slujbele civile, iar formațiunile militare nu deveneau apte de luptă. Dar întîrzierea a fost accentuată de obstinația cu care comandamentul francez se crampona de vechile idei tactice, fiind incapabili să renunțe îndeosebi la concepția că orice ofensivă trebuia pregătită de un masiv bombardament de artilerie pe liniile primului război mondial. În opinia lor, artileria grea constituia în continuare „deschizătorul de conserve" esențial pentru a pulveriza orice poziție defensivă. Dar grosul artileriei lor grele trebuia scos din depozite și nu putea fi disponibil înainte de ultima fază a mobilizării, în a șaisprezecea zi. În cadrul pregătirilor pentru lansarea unei ofensive era absolut necesar să se țină seama de această condiție.

Vreme de cîțiva ani pînă la acea dată, unul dintre conducătorii

politici ai Franței, Paul Reynaud, atrăsese atenția asupra caracterului perimat al acestor concepții și pledase insistent în favoarea creării unei forțe mecanizate de soldați profesioniști, renunțîndu-se astfel la ideea utilizării vechii mase de recruți greu de mobilizat. Dar fusese o voce ce răsunase în pustiu. Oamenii de stat francezi, ca și majoritatea militarilor francezi, își puneau toate speranțele în concentrarea sub arme și în numărul efectivelor umane.

Problema militară din 1939 poate fi rezumată în două fraze. În est, o armată demodată a fost rapid dezintegrată de o mică forță terestră reprezentată de tancuri, în combinație cu o forță aeriană superioară, care au pus în aplicare noi tehnici de ducere a războiului. Concomitent, în vest, o armată greu de deplasat nu a putut desfășura în timp util o presiune eficientă asupra adversarului.

Capitolul 4

„Falsul război"

„Falsul război" a constituit o sintagmă inventată de presa americană. Aidoma atîtor americanisme pitoreşti, a fost repede adoptată pe ambele ţărmuri ale Atlanticului. Sub această denumire era cunoscută perioada de război de la prăbuşirea Poloniei în septembrie 1939 pînă la deschiderea ofensivei apusene a lui Hitler, în primăvara următoare.

Cei care au lansat această sintagmă voiau să sugereze lipsa de autenticitate a războiului întrucît între forţele franco-britanice şi cele germane nu s-a dat nici o bătălie majoră. În realitate, s-au desfăşurat o serie de activităţi care nu prevesteau nimic bun – în spatele cortinei. În toiul acestor evenimente, un ofiţer german de stat major a avut de suferit un accident ciudat. Speriat de întîmplare, Hitler şi-a schimbat complet planul militar în următoarele săptămîni. Cel vechi nu ar fi avut nici pe departe sorţii de izbîndă ai noului plan.

Dar lumea nu cunoştea toate aceste lucruri. Oamenii de pretutindeni vedeau doar că pe cîmpurile de luptă domnea calmul, drept care au conchis că zeul Marte dormea liniştit.

Existau diverse explicaţii pentru această stare în aparenţă pasivă. Potrivit uneia dintre ele, Anglia şi Franţa nu îşi luaseră în

serios intențiile de a se angaja în război, în ciuda declarației de război în favoarea Poloniei, și așteptau să negocieze pacea. Conform celeilalte explicații, ambele țări dădeau dovadă de viclenie. Presa americană conținea multe „rapoarte" din care reieșea că Înaltul Comandament Aliat adoptase deliberat un proiect de strategie defensivă subtil conceput, menit să-i atragă în cursă pe germani.

Nu putea fi invocat însă nici un temei pentru vreuna din cele două implicații. Pe toată durata toamnei și a iernii ce i-a urmat, guvernele aliate și Înaltul Comandament au petrecut multă vreme discutînd diverse planuri de ofensivă împotriva Germaniei sau a flancurilor acesteia – pe care nu aveau posibilitatea să le ducă la bun sfîrșit cu resursele de care dispuneau – în loc să se concentreze asupra pregătirii unei apărări eficiente împotriva viitorului atac al lui Hitler.

După căderea Franței, nemții au capturat dosarele Înaltului Comandament francez și au dat publicității o colecție de documente senzaționale. Acestea dezvăluiau faptul că liderii aliați își petrecuseră iarna contemplînd felurite planuri de ofensivă pe toate fronturile – flancul din spate al Germaniei urma să fie atacat prin Norvegia, Suedia și Finlanda; bazinul Ruhrului prin Belgia; flancul ei estic cel mai îndepărtat, prin Grecia și prin Balcani; pentru a-i reteza unica sursă de aprovizionare cu benzină, lovind marile zăcăminte de țiței ale Rusiei se preconiza un atac din Caucaz. Toate aceste proiecte alcătuiau un splendid mănunchi de fantezii – închipuirile deșarte ale conducătorilor aliați, ce trăiseră într-o lume de vis înainte ca dușul rece al ofensivei lui Hitler să-i fi trezit la realitate.

Hitler, a cărui minte o lua întotdeauna înaintea evenimentelor, a început să se gîndească la declanșarea ofensivei în vest, în finalul campaniei din Polonia și înainte de a-și face publică propunerea de a convoca o conferință generală de pace. Desigur, își dădea seama că era puțin probabil ca Aliații occidentali să ia în considerare o asemenea propunere. Deocamdată, însă, nu-și împărtășea gîndurile decît celor din imediata sa apropiere. Statul Major General n-a cunoscut aceste proiecte pînă după anunțul public al ofertei de

pace, pe 6 octombrie, şi respingerea ei oficială.

Trei zile mai tîrziu şi-a expus concepţiile într-o amplă directivă[1] adresată şefilor armatei germane, cărora le împărtăşea convingerea că o ofensivă în vest rămînea singura alternativă posibilă pentru Germania. Este vorba de un document extrem de edificator. Tot aici îşi formulează ideea potrivit căreia un război prelungit cu Franţa şi Anglia ar epuiza resursele Germaniei şi ar expune-o riscului unui atac decisiv, prin spate, din partea Rusiei. Se temea că pactul încheiat cu Rusia îi va garanta neutralitatea doar atîta timp cît îi dictau interesele. Sub imperiul fricii a constrîns Franţa să accepte pacea, lansînd o ofensivă timpurie. Era convins că dacă Franţa se prăbuşea, Anglia ar fi fost dispusă să cadă la învoială.

Deocamdată, considera că dispunea de puterea şi de înzestrarea tehnică necesare pentru a învinge Franţa – deoarece Germania îi era superioară în privinţa armamentului, aspect care prezenta o importanţă deosebită.

> În prezent, tancurile şi forţa aeriană au atins adevărate culmi tehnice – nu numai ca arme ofensive, dar, de asemenea, şi defensive – neegalate de nimic altceva. Potenţialul lor strategic pentru operaţiile militare este garantat de nivelul organizatoric şi de eficientul lor sistem de conducere, care este mai bun decît în oricare altă ţară.

Deşi recunoştea superioritatea francezilor în privinţa armelor mai vechi, în special artileria grea, susţinea totuşi că „aceste arme nu au o însemnătate decisivă într-un război mobil". Întrucît deţinea supremaţia tehnică la nivelul armelor mai noi, îşi putea permite să desconsidere superioritatea francezilor în privinţa numărului de soldaţi instruiţi.

---

[1] Documentele de la Nürnberg, C-62.

A adăugat că, dacă ar aştepta, în speranţa că francezii se vor sătura de război, „sporirea puterii militare a englezilor îi va oferi Franţei un ajutor deosebit de preţios, atît din punct de vedere psihologic, cît şi material".

> În primul rînd trebuie preîntîmpinată eventualitatea ca inamicul să-şi reducă deficienţele sale în materie de armament, mai ales în privinţa armelor antitanc şi antiaeriene – creînd astfel un echilibru de putere. Sub acest raport, fiecare lună irosită reprezintă o pierdere de timp în defavoarea puterii de atac a Germaniei.

Se arăta neliniştit în privinţa „dorinţei de luptă" a soldatului german, după spulberarea efectului însufleţitor al cuceririi facile a Poloniei. În clipa de faţă, respectul său faţă de sine este la fel de mare ca acela pe care îl pretinde celorlalţi. Dar şase luni de întîrziere a ostilităţilor şi de propagandă eficace din partea inamicului ar duce din nou la diminuarea acestor importante calităţi[1]. Hitler simţea că trebuia să atace curînd, înainte de a fi prea tîrziu. „În situaţia actuală, spunea el, se poate estima că timpul constituie un aliat mai degrabă pentru puterile occidentale, decît pentru noi". În concluzia raportului său afirma că: „Atacul trebuie lansat în această toamnă, dacă vrem să beneficiem de condiţii cît de cît prielnice".

Insista ca Belgia să fie inclusă în zona de atac, nu numai pentru a obţine spaţiul de manevră necesar luării prin flanc a Liniei

---

[1] Evenimentele au demonstrat că Hitler n-avea nici un motiv să fie neliniştit. Moralul francezilor a scăzut mai mult decît cel al nemţilor pe parcursul întîrzierii de şapte luni care s-a produs efectiv. Propaganda Aliaţilor nu a fost eficace – s-a vorbit mult prea mult despre înfrîngerea Germaniei şi nu s-a încercat aproape deloc să se facă o distincţie între germanul de rînd şi şefii nazişti. Un aspect şi mai negativ l-a constituit slaba încurajare dată de guvernul britanic celor cîtorva încercări secrete ale unor grupuri din Germania care voiau să îl răstoarne pe Hitler şi să încheie pacea, dacă ar fi putut obţine condiţii de pace satisfăcătoare.

Maginot a francezilor, ci şi pentru a înlătura pericolul ca forțele anglo-franceze să intre în Belgia şi să se desfăşoare pe frontiera de lîngă Ruhr „aducînd astfel războiul în apropiere de inima industriei noastre de armament". (După cum reiese din arhivele franceze, comandantul suprem francez, Gamelin, pledase exact pentru o asemenea manevră.)

Dezvăluirea intențiilor lui Hitler a constituit un şoc pentru Brauchitsch, comandantul suprem al trupelor de uscat, ca şi pentru Halder, şeful Statului Major General. Aidoma majorității generalilor germani cu funcții înalte, nici ei nu împărtăşeau convingerea lui Hitler că noile arme puteau anihila superioritatea adversarilor, care consta în efective militare bine pregătite. Pornind de la estimări uzuale, sub raportul numărului de divizii, aceştia susțineau că armata germană nu dispunea de forța necesară pentru a învinge armatele occidentale. Atrăgeau atenția că cifra de 98 de divizii pe care Germania izbutise să le mobilizeze se situa cu mult sub aceea a inamicului şi, în plus, 36 dintre aceste divizii erau prost înarmate şi slab pregătite. Se temeau, totodată, că războiul s-ar putea extinde, transformîndu-se într-un nou război mondial, ceea ce ar fi echivalat cu prăbuşirea Germaniei.

Erau atît de tulburați, încît s-au gîndit la soluții disperate. La fel ca pe timpul crizei de la München, cu un an înainte, au luat în calcul ideea înlăturării lui Hitler. Se preconiza alcătuirea unei formații de luptă excelent pregătite, care urma să intre vijelios în Berlin. Dar generalul Friedrich Fromm, comandantul suprem al Forțelor Interioare, a refuzat să coopereze – or, ajutorul său era esențial. Fromm a argumentat că, dacă li s-ar ordona trupelor să se răzvrătească împotriva lui Hitler, acestea nu s-ar supune – fiindcă majoritatea soldaților de rînd își puneau toate speranțele în Hitler. După toate probabilitățile, Fromm aprecia corect reacția trupelor. Același lucru susțin majoritatea ofițerilor care erau în contact cu trupele și care nu știau ce se discuta în cartierele generale superioare ale armatei.

Chiar dacă trupele şi poporul nu se îmbătaseră cu recentul triumf, resimțeau, totuşi, efectul amețitor al propagandei

Dr. Goebbels, care ridica în slăvi dorința de pace manifestată de Hitler pe fundalul hotărîrii Aliaților de a nimici Germania. Din păcate, presa și politicienii Aliaților îi furnizau lui Goebbels suficiente exemple menite să consolideze imaginea Lupului Aliat care se pregătea să devoreze mielul german.

Deși acest prin complot urzit împotriva lui Hitler în timpul războiului se născuse mort, Hitler nu a reușit să-și lanseze ofensiva în toamnă, așa cum sperase. Ironia soartei face ca acest lucru să fie de bun augur pentru el și dezastruos pentru restul lumii – inclusiv pentru poporul german.

Data fixată inițial pentru ofensivă era 12 noiembrie. La 5 noiembrie, Brauchitsch a făcut o nouă tentativă de a-l convinge pe Hitler să renunțe la invadarea Franței, expunînd pe larg considerentele care pledau împotriva acestei idei. Hitler i-a respins argumentele și l-a mustrat cu asprime, insistînd totodată ca atacul să înceapă pe 12 noiembrie. În ziua de 7 noiembrie, totuși, ordinul a fost anulat – căci meteorologii prognozaseră vreme proastă. Data s-a decalat cu trei zile, fiind apoi amînată în mai multe rînduri.

Deși vremea urîtă și friguroasă constituia un motiv temeinic de amînare, Hitler spumega de furie fiindcă trebuise să-și dea acordul și nu accepta ideea că aceasta era singura cauză care se afla în joc. I-a convocat pe toți comandanții superiori la o consfătuire pe 23 noiembrie. Cu acest prilej, a încercat să le risipească îndoielile cu privire la oportunitatea lansării ofensivei – exprimîndu-și îngrijorarea în fața pericolului potențial reprezentat de Rusia și insistînd, totodată, asupra ideii că Aliații occidentali nu ar fi dispuși să ia în considerare ofertele lui de pace, în schimb, vor lua măsuri de înarmare. „Timpul lucrează în favoarea adversarului nostru." „Avem un călcîi al lui Ahile – Ruhr... Dacă Anglia și Franța ajung pînă în Ruhr, trecînd prin Belgia și Olanda, soarta noastră e pecetluită".

În continuare, le-a reproșat că dădeau dovadă de lașitate și i-a acuzat că încercau să-i saboteze planurile. De asemenea, le-a reamintit că se împotriviseră tuturor demersurilor lui după reocuparea Renaniei, că reușitele lui probaseră că avusese dreptate

de fiecare dată şi că acum le pretindea să-i pună în aplicare ideile. În momentul în care a încercat să-i atragă atenţia asupra riscurilor mult mai mari implicate de noua tentativă, Brauchitsch n-a făcut decît să-şi atragă mustrări şi mai severe. În acea seară, Hitler s-a întîlnit cu Brauchitsch în particular şi i-a tras o nouă „săpuneală". Ofensat, Brauchitsch şi-a prezentat demisia, pe care Hitler nu a luat-o în seamă, cerîndu-i să se supună ordinelor.

Vremea s-a dovedit însă un sabotor mai eficient decît generalii, antrenînd o nouă serie de amînări în prima jumătate a lui decembrie. Hitler s-a hotărît să aştepte pînă la Anul Nou, acordînd permisii de Crăciun. Vremea a continuat să fie proastă şi după Crăciun, dar pe 10 ianuarie Hitler a fixat începutul ofensivei pentru data de 17 ianuarie.

Dar chiar în ziua în care a luat această decizie, a survenit cea mai dramatică „întîmplare" cu putinţă. Reluată de nenumărate ori, povestea este redată deosebit de succint de generalul Student, comandantul suprem al Forţelor Germane Aeropurtate:

> În ziua de 10 ianuarie, un maior trimis de mine în misiune specială ca ofiţer de legătură pe lîngă Flota a 2-a Aeriană a zburat de la München la Bonn pentru a discuta cîteva detalii neînsemnate ale planului cu reprezentanţii Forţelor Aeriene. Cu toate acestea, avea asupra sa *planul operaţional complet pentru atacul în vest.*
>
> Din cauza gerului şi a vîntului puternic, s-a rătăcit deasupra Rinului îngheţat şi acoperit de zăpadă şi a ajuns cu avionul în Belgia, unde a trebuit să aterizeze forţat. Nu a reuşit să ardă complet documentul. Părţi importante din el au căzut în mîinile belgienilor, care au aflat astfel liniile generale ale planului german pentru ofensiva în Occident. Ataşatul german cu probleme de aviaţie la Haga a raportat în aceeaşi seară că regele Belgiei a avut o lungă conversaţie telefonică cu regina Olandei. [1]

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 149.

Desigur, în acel moment nemţii nu ştiau ce se întîmplase cu documentele, dar era firesc să se gîndească la ce era mai rău şi să ţină seama de această nouă situaţie. Hitler, spre deosebire de ceilalţi, şi-a păstrat însă cumpătul.

> Era interesant de urmărit reacţia conducătorilor Germaniei faţă de accst incident. În timp ce Goering tuna şi fulgera, Hitler şi-a păstrat calmul... La început a vrut să atace imediat, dar din fericire s-a abţinut – şi a hotărît să renunţe definitiv la planul operaţional original. Acesta a fost înlocuit cu planul Manstein [1].

Generalul Walter Warlimont, care deţinea o funcţie cheie [2] în Statul Major General, nota că Hitler a decis să schimbe planul pe 16 ianuarie, această măsură fiind dictată de accidentul aviatic [3].

Hotărîrea a avut repercusiuni deosebit de nefavorabile asupra Aliaţilor, chiar dacă le-a acordat un răgaz suplimentar de patru luni pentru pregătiri – întrucît ofensiva germană se amîna pe termen nelimitat, planul urmînd să fie complet refăcut şi nu a fost gata decît în ziua de 10 mai. Punerea lui în aplicare i-a descumpănit total pe Aliaţi şi a provocat prăbuşirea rapidă a armatelor franceze, în timp ce englezii abia au reuşit să scape pe mare, din Dunkerque.

Apare firească întrebarea dacă aterizarea forţată a maiorului a fost într-adevăr un accident. Era de aşteptat ca, după război, oricare dintre generalii germani implicaţi să încerce să se plaseze într-o lumină favorabilă în ochii celor care îi luaseră captivi, pretinzînd că el pusese la cale accidentul, spre beneficiul Aliaţilor. În realitate, însă, nici unul nu a procedat astfel – toţi părînd convinşi că accidentul fusese perfect autentic. Se ştie, însă, prea bine că

---

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 149.

[2] A fost adjunctul şefului Direcţiei Operaţii a Statului Major General, sub generalul Jodl.

[3] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 155.

amiralul Canaris, şeful Serviciilor Secrete Germane – care a fost ulterior executat – a întreprins nenumărate demersuri discrete pentru a contracara intenţiile lui Hitler şi că exact înaintea atacurilor din primăvară împotriva Norvegiei, Olandei şi Belgiei au fost trimise avertismente ţărilor ameninţate – deşi aceste semnale nu s-au bucurat de atenţia cuvenită. Ştim, de asemenea, că amiralul Canaris a acţionat pe căi misterioase şi că se pricepea de minune să şteargă orice urmă compromiţătoare. Aşadar, accidentul fatidic din 10 ianuarie este sortit să rămînă o chestiune neelucidată.

În schimb, nici un dubiu de acest fel nu planează asupra iniţierii noului plan. Şi acesta constituie un episod straniu – deşi de altă natură.

Potrivit vechiului plan, elaborat de Statul-Major General sub conducerea lui Halder, principalul atac urma să fie declanşat prin centrul Belgiei – ca în 1914. Acesta trebuia executat de Grupul de armate „B", sub conducerea lui Bock, în timp ce Grupul de armate „A", condus de Rundstedt urma să lanseze un atac secundar, pe partea stîngă, prin regiunea deluroasă şi împădurită a Ardenilor. Aici nu erau de aşteptat rezultate importante, întrucît Statul Major General considera că Ardenii reprezintă un ţinut mult prea dificil pentru o înaintare cu tancuri, aşa că toate diviziile blindate au trecut sub comanda lui Bock [1].

Şeful Statului Major al Grupului de armate conduse de

---

[1] Statul Major General francez împărtăşea şi el acest punct de vedere. Acelaşi lucru se poate spune şi despre Statul Major General britanic. Cînd am fost consultat, în noiembrie 1933, în privinţa modului în care unităţile noastre de tancuri rapide – pe care Ministerul de Război tocmai începea să le formeze – puteau fi folosite cu succes într-un viitor război, am sugerat că, în eventualitatea unei invazii germane a Franţei, noi ar trebui să lansăm un contraatac prin Ardeni. Mi s-a spus atunci că Ardenii „sînt de netrecut pentru tancuri", la care am replicat că, după studierea terenului am ajuns la concluzia că părerea aceasta era nefondată, aşa cum am subliniat în cîteva cărţi publicate în perioada interbelică.

Rundstedt era Erich von Manstein – considerat de camarazii săi drept cel mai capabil strateg dintre toți tinerii generali. După părerea lui, primul plan era prea evident și reproducea prea fidel planul Schlieffen din 1914 – fiind așadar exact genul de lovitură pentru care Înaltul Comandament Aliat ar fi fost pregătit. Un alt inconvenient, argumenta Manstein, consta în faptul că presupunea o confruntare cu armata britanică, aceasta fiind, după toate probabilitățile, un adversar mai dur decît armata franceză. În plus, nu ar duce la un rezultat decisiv. Spicuim din afirmațiile sale:

> N-ar fi exclus să înfrîngem forțele aliate în Belgia. S-ar putea să cucerim coasta Canalului Mînecii. Dar, după toate probabilitățile, ofensiva noastră ar fi oprită definitiv pe Somme. Atunci s-ar repeta situația din 1914... nu ar mai exista nici o șansă să se ajungă la un acord de pace[1].

După o matură chibzuință, Manstein avansase soluția îndrăzneață de a muta principalul atac în Ardeni, pornind de la premisa că adversarul s-ar fi așteptat cel mai puțin la un asemenea demers. Dar avea în minte o întrebare, crucială, în privința căreia îl consultase pe Guderian în noiembrie 1939.

Reproducem în continuare relatarea lui Guderian:

> Manstein m-a întrebat dacă ar fi posibilă deplasarea tancurilor prin Ardeni, în direcția Sedan. Și-a expus proiectul de a străpunge prelungirea liniei Maginot lîngă Sedan, pentru a evita vechiul plan Schlieffen, cu care inamicul era familiarizat și la care existau toate șansele să se aștepte încă o dată. Cunoșteam terenul din timpul primului război mondial și, după ce am studiat harta, i-am confirmat punctul lui de vedere. Manstein l-a convins apoi pe generalul von Rundstedt și un raport a fost trimis la OKH (Statul Major General, condus de

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 152.

Brauchitsch şi de Halder). OKH a respins ideea lui Manstein, dar acesta a reuşit să i-o împărtăşească lui Hiltcr [1].

Warlimont a informat cartierul general al lui Hitler de ideea lui Manstein, după o discuţie avută cu acesta la mijlocul lui decembrie. I-a prezentat-o generalului Alfred Jodl, şeful Direcţiei Operaţii a OKH, care i-a transmis-o lui Hitler. Dar propunerea lui Manstein a început să fie luată în considerare abia după accidentul aviatic din 10 ianuarie, cînd Hitler, căutînd un nou plan, şi-a amintit de ea. Chiar şi atunci a trebuit să mai treacă o lună pînă să opteze definitiv în favoarea ei.

Decizia finală s-a adoptat într-un mod destul de ciudat. Lui Brauchitsch şi lui Halder le displăcuse felul în care Manstein insistase ca acea „găselniţă" a lui să fie preferată planului lor. În aceste condiţii, s-a luat hotărîrea să fie schimbat din funcţie şi trimis să comande un Corp de armată – unde ar fi ocupat o poziţie mai puţin favorabilă, pentru a-şi impune ideile. Dar, înainte de transfer, a fost convocat la o întrevedere cu Hitler, şi astfel a avut ocazia să-i explice pe larg punctul său de vedere. Această întîlnire a fost aranjată din iniţiativa generalului Schmundt, aghiotantul şef al lui Hitler, care era un admirator înfocat al lui Manstein şi considera că acesta fusese nedreptăţit.

Ulterior, Hitler a stăruit atît de mult pe lîngă Brauchitsch şi Halder în favoarea ideii lui Manstein, încît aceştia au cedat pînă la urmă şi au remodelat planul potrivit concepţiilor lui Manstein. Cu toate că s-a lăsat greu convins, Halder, care era un ofiţer de stat major extrem de capabil, a redactat cu migală planul, care s-a dovedit în final un proiect logistic cu totul remarcabil.

O consecinţă tipică a constituit-o, însă, faptul că Hitler, după ce a optat în favoarea noii idei-cheie, a ajuns să-şi închipuie că el concepuse întregul proiect. Nu-i recunoştea lui Manstein decît meritul de a fi fost de acord cu el: „Dintre toţi generalii cu care am

---

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, pp. 153–4.

discutat despre noul plan în vest, Manstein a fost singurul care m-a înțeles".

Dacă analizăm desfășurarea evenimentelor după lansarea ofensivei din mai, ne dăm seama că vechiul plan nu ar fi putut duce la căderea Franței. Cel mult, armatele aliate ar fi fost împinse înapoi pe granița franceză, sau poate nici măcar atît. Căci înaintarea germană principală s-ar fi ciocnit frontal de cele mai puternice și mai bine înzestrate forțe franco-britanice și ar fi trebuit să lupte croindu-și drum printr-un ținut plin cu obstacole, presărat cu rîuri, canale și orașe mari. Ardenii ar fi putut reprezenta chiar o soluție mai dificilă, dar dacă nemții ar fi reușit să străbată fulgerător această centură de dealuri împădurite din sudul Belgiei, înainte ca Înaltul Comandament francez să sesizeze primejdia și să-și pună trupele în mișcare, cîmpiile unduitoare ale Franței s-ar fi așternut netede în calea lor – un ținut ideal pentru înaintarea nestînjenită a tancurilor.

Dacă s-ar fi aplicat vechiul plan și s-ar fi ajuns într-un impas, așa cum era probabil, evoluția războiului ar fi fost cu totul alta. Deși este greu de crezut că Franța și Anglia ar fi putut învinge singure Germania, blocarea ofensivei germane le-ar fi lăsat răgazul necesar să-și perfecționeze înarmarea, în special la capitolul aparate de zbor și tancuri, stabilindu-se astfel un echilibru de putere sub raportul acestor noi arme. Neîndeplinirea promisiunii lui Hitler în privința victoriei ar fi provocat, cu timpul, subminarea încrederii trupelor și, implicit, a poporului german. Astfel, un impas survenit pe frontul de vest ar fi oferit puternicului grup de oponenți ai lui Hitler, în țară, prilejul de a cîștiga noi aderenți și de a-și perfecta planurile de înlăturare a lui, ca un pas preliminar în vederea încheierii păcii. Indiferent ce s-ar fi întîmplat după blocarea nemților, e posibil ca Europa să fi fost cruțată de multe dintre distrugerile și suferințele care s-au abătut asupra popoarelor ei în urma lanțului de evenimente declanșate de prăbușirea Franței.

În timp ce Hitler a profitat din plin de pe urma accidentului aviatic care l-a determinat să modifice planul de atac, Aliații au avut mult de suferit. Unul dintre cele mai stranii aspecte ale acelei

întîmplări este faptul că n-au ținut aproape deloc seama de avertismentul ce le căzuse practic în poală. Căci documentele pe care le transporta ofițerul de stat major german nu au ars chiar atît de rău, cópii după ele fiind transmise imediat de belgieni guvernului francez şi britanic. Dar consilierii lor militari erau înclinați să creadă că plasarea documentelor reprezenta o stratagemă menită să-i inducă în eroare. Punctul lor de vedere se dovedea, însă, aproape absurd, căci în acest caz ar fi fost vorba de o stratagemă prostească, ce implica riscul ca belgienii să fie puşi în gardă şi determinați să-şi consolideze relațiile de colaborare cu francezii şi englezii. S-ar fi putut foarte bine să-şi deschidă frontiera şi să lase armatele franco-britanice să intre în țară, întărindu-le liniile de apărare, înainte de intervenția adversarului.

Şi mai straniu a fost faptul că Înaltul Comandament Aliat nu şi-a modificat în nici un fel propriile planuri şi nici nu şi-a luat vreo măsură de precauție în eventualitatea în care planul capturat ar fi fost autentic, ceea ce ar fi obligat Înaltul Comandament german să-şi concentreze atacul în altă direcție.

La mijlocul lui noiembrie, Consiliul Suprem al Aliaților adoptase Planul „D" propus de Gamelin, o variantă hazardată a unui plan mai vechi pe care Statul Major britanic o privise inițial cu neîncredere. Conform planului „D", aripa stîngă consolidată a armatelor aliate urma să năvălească în Belgia de îndată ce Hitler se punea în mişcare, înaintînd cît mai mult posibil spre est. Asta însemna să cadă drept în mîinile lui Hitler, căci mutarea Aliaților se potrivea ca o mănuşă noului său plan. Cu cît aripa stîngă a Aliaților ar fi înaintat mai adînc spre centrul Belgiei, cu atît le-ar fi fost mai simplu tancurilor lui Hitler să străbată Ardenii şi să treacă apoi prin spatele armatelor franco-britanice, tăindu-le calea.

Deznodămîntul previzibil a devenit şi mai clar, întrucît Înaltul Comandament Aliat a utilizat grosul forțelor sale mobile pentru înaintarea în Belgia, lăsînd doar o pavăză subțire formată din divizii de mîna a doua pentru a păzi pivotul înaintării – în fața ieşirilor din „Ardenii de netrecut". Spre a înrăutăți şi mai mult situația, liniile de apărare pe care urmau să le susțină erau deosebit de slabe – în

breşa dintre capătul Liniei Maginot şi începutul frontului britanic fortificat.

Churchill pomeneşte în memoriile sale de îngrijorarea manifestată de cercurile britanice, în acea toamnă, din cauza breşei din front şi spune: „Dl Hore-Belisha, ministrul de Război, a ridicat problema în cîteva rînduri în cadrul ministerului... Cabinetul şi comandanţii noştri militari se sfiau să critice aliaţii ale căror forţe erau de zece ori mai puternice decît ale noastre".[1] După retragerea lui Hore-Belisha la începutul lui ianuarie, ca urmare a furtunii stîrnite de criticile lui, s-a insistat şi mai puţin asupra acestui aspect. De asemenea, se remarca o recrudescenţă primejdioasă a unei false încrederi, în Anglia şi în Franţa deopotrivă. Într-o cuvîntare din 27 ianuarie, Churchill declara că „Hitler şi-a pierdut cea mai bună şansă". Această afirmaţie liniştitoare a fost titrată cu litere de-o şchioapă în ziarele de-a doua zi. Era exact perioada cînd noul plan prindea contur în mintea lui Hitler.

[1] Churchill, *The Second World War*, vol. II, p. 33.

Războiul finlandez
Atacuri rusești
Contraatacuri finlandeze
0 Mile 100
0 Km. 150
OCEANUL ARCTIC
Peninsula Rybachi
(Pen. Fisher)
Petsamo
Murmansk
Nautsi
Armata a 14-a
To Narvik
Gällivare
SUEDIA
Kandalaksha
Salla
Kemijarvi
Kunsamo
Kemi
Luleå
Armata a 9-a
MAREA
ALBA
GOLFUL
BOTNIC
Suomussalmi
Oulu
RUSIA
Khumo
Repola
Murmansk
Railway
Vaasa
FINLANDA
Kuopio
Porajorpi
Ilomantsi
Armata a 8-a
Sortavala
Pori
Tampere
Vuoksi
LACUL LADOGA
Lahti
Viipuri
Summa
Istmul
Karelian
Turku
Helsinki
Hogland
Armata a 13-a
Hangö
GOLFUL FINIC
Seiskari
Leningrad
Paldaski
Tallinn
Armata a 7-a
ESTONIA
LINIA MANNERHEIM

Capitolul 5

Războiul finlandez

După împărțirea Poloniei, Stalin avea de gînd să apere flancul baltic al Rusiei împotriva unei viitoare amenințări din partea partenerului său temporar, Hitler. În consecință, guvernul sovietic s-a grăbit să obțină un control strategic asupra vechilor teritorii-tampon ale Rusiei în Marea Baltică. La 10 octombrie, încheiase deja pacte cu Estonia, Letonia și Lituania, care îi permiteau să-și instaleze garnizoane în punctele-cheie din țările respective. În ziua de 9 octombrie au început tratativele cu Finlanda. La 14 octombrie, guvernul sovietic și-a formulat pretențiile. Acestea vizau trei obiective principale.

În primul rînd, împiedicarea accesului pe mare spre Leningrad: (a) prin blocarea Golfului Finic cu artilerie de pe ambele coaste, pentru a nu permite intrarea în Golf a navelor de transport și de război inamice; (b) prin împiedicarea accesului inamicului spre insulele din Golful Finic situate la vest și la nord-vest față de intrarea spre Leningrad. În acest scop, finlandezilor li se cerea să cedeze insulele Högland, Seiskari, Lavanskari, Tytarskari și Loivisto, în schimbul altor teritorii; totodată, ei urmau să concesioneze pe o perioadă de treizeci de ani portul Hangö, astfel încît rușii să-și poată construi acolo o bază navală cu artilerie de coastă, capabilă – împreună cu baza navală de la Paldaski, de pe coasta opusă – să blocheze accesul în Golful Finic.

În al doilea rînd, se urmărea îmbunătățirea căilor de acces pe uscat spre Leningrad, deplasînd mai în spate granița finlandeză din Istmul Karelia pînă la o linie de unde tirul artileriei grele nu ar fi putut atinge Leningradul. Reajustările frontierei ar lăsa, totuși, intacte principalele posturi de apărare de pe Linia Mannerheim.

În al treilea rînd, trebuia să fie mai bine trasată granița în Nordul îndepărtat, căci în regiunea Petsamo, aceasta consta numai dintr-o linie dreaptă ce traversa istmul îngust al peninsulei Rybachi, retezînd capătul vestic al peninsulei. La prima vedere, o asemenea modificare era menită să asigure paza căilor de acces pe mare spre Murmansk, împiedicîndu-l pe inamic să se instaleze în peninsula Rybachi.

În schimbul acestor ajustări teritoriale, Uniunea Sovietică se oferea să-i cedeze Finlandei ținuturile Repola și Porajorpi – schimb prin care, chiar și potrivit Cărții Albe Finlandeze, aceasta ar fi primit o suprafață de 5 530 Km pătrați drept compensație pentru cedarea unor teritorii însumînd 2760 Km pătrați.

O examinare obiectivă a acestor condiții sugerează că erau concepute pe o bază rațională, pentru a oferi o mai mare securitate teritoriului rusesc, fără a o periclita în vreun fel pe cea a Finlandei. Evident, asemenea măsuri ar fi împiedicat utilizarea Finlandei drept trambulină pentru un atac german asupra Rusiei. Într-adevăr, teritoriul pe care Rusia se oferea să-l cedeze Finlandei i-ar fi lărgit considerabil zona mediană.

Animați de un puternic sentiment național, finlandezii nu puteau accepta reglementarea propusă de ruși. Exprimîndu-și disponibilitatea de a ceda toate insulele în afară de Hogland, s-au arătat implacabili în privința renunțării la portul Hangö de pe țărmul continental – pe motiv că acest lucru ar însemna o încălcare a politicii lor de strictă neutralitate. Rușii s-au oferit să cumpere teritoriul respectiv, susținînd că o asemenea tranzacție n-ar contraveni obligațiilor de neutralitate ale Finlandei. Cu toate acestea, finlandezii au refuzat oferta. Discuțiile au devenit violente, comentariile din presa rusească au căpătat un ton amenințător, iar

pe 28 noiembrie guvernul sovietic a anulat tratatul de neagresiune din 1932. În ziua de 30 noiembrie a început invazia ruşilor în Finlanda.

După o înaintare impetuoasă, s-a produs un blocaj care a uimit întreaga lume. Atacul direct lansat din Leningrad peste Istmul Karelia s-a împotmolit în primele fâşii ale Liniei Mannerheim. În apropierea Lacului Ladoga, înaintarea a devenit imposibilă. La celălalt capăt al frontului, ruşii au închis micul port Petsamo de la Oceanul Arctic, în vederea blocării ajutoarelor ce urmau să intre în Finlanda pe această rută.

Alte două atacuri au fost începute în zona mediană a Finlandei. Cel mai din nord a străpuns apărarea dincolo de Salla pînă la Kemijarvi, la jumătatea distanţei de Golful Botnic, înainte de a fi respins de contraatacul unei divizii finlandeze care fusese transferată din sud, pe calea ferată. Asaltul din sud, dincolo de Suomussalmi, a fost, de asemenea, contracarat la începutul lui ianuarie 1940. După ce au încercuit flancul năvălitorilor, finlandezii le-au blocat linia de aprovizionare şi de retragere, au aşteptat pînă ce trupele lor au ajuns epuizate de frig şi de foame, apoi au atacat şi le-au dispersat.

În Occident, simpatia pentru Finlanda, considerată o nouă victimă a agresiunii, s-a preschimbat rapid în entuziasm atunci cînd s-a răspîndit ştirea despre aparenta victorie repurtată de cei slabi în respingerea celor puternici. La aflarea veştii, guvernul britanic şi cel francez au examinat posibilitatea trimiterii unei forţe expediţionare pe acest nou teatru de război nu numai cu scopul de a ajuta Finlanda, ci şi de a controla minele suedeze de fier de la Gällivare de unde Germania se aproviziona, plasîndu-se astfel pe o poziţie ce ameninţa flancul ei baltic. Parţial din cauza obiecţiilor formulate de Norvegia şi de Suedia, acest proiect nu s-a mai materializat înainte de prăbuşirea Finlandei. Franţa şi Anglia au fost astfel scutite de implicarea într-un război cu URSS, dar şi cu Germania, într-un moment în care capacitatea lor defensivă era periculos de slabă. Dar ameninţarea unei deplasări a Aliaţilor în

Scandinavia a grăbit decizia lui Hitler de a o preîntîmpina prin ocuparea Norvegiei.

Un alt efect al succeselor repurtate inițial de Finlanda l-a constituit accentuarea tendinței generale de a subestima puterea militară sovietică. Această concepție a fost rezumată în declarația radiofonică a lui Winston Churchill, din 20 ianuarie 1940, în care se spunea că „Finlanda demonstrase lumii întregi incapacitatea militară a Armatei Roșii". Aprecierea lui greșită a fost împărtășită într-o oarecare măsură și de Hitler – cu consecințele memorabile din anul următor.

Totuși, la o examinare imparțială a campaniei se constată ineficacitatea atacului inițial. Nu s-au văzut nici un fel de preparative în vederea unei ofensive puternice, susținută cu mari stocuri de muniții și echipamente din vastele resurse ale Rusiei. Au existat în schimb semne clare că autoritățile sovietice fuseseră induse în eroare de agenții lor în legătură cu situația din Finlanda și că, în loc să ia în calcul o rezistență serioasă, și-au imaginat că e suficient să susțină o răscoală a poporului finlandez împotriva unui guvern neagreat. Țara prezenta o sumedenie de obstacole naturale care îngustau căile de acces și înlesneau apărarea. Între Lacul Ladoga și Oceanul Arctic, frontiera părea foarte lată pe hartă, dar în realitate consta dintr-un păienjeniș de lacuri și păduri, ideal atît pentru fixarea capcanelor, cît și pentru o rezistență îndîrjită. În plus, în zona de frontieră sovietică, comunicațiile feroviare erau reprezentate de o singură linie de la Leningrad la Murmansk, care pe toată lungimea ei de 1 290 Km nu avea decît o ramificație spre granița finlandeză. În aceste condiții, atacurile din zona mediană, care sunau atît de impresionant în relatările finlandezilor, au fost efectuate cu doar trei divizii fiecare, patru divizii fiind folosite în manevra de învăluire la nord de Ladoga.

Mult mai indicată era calea de acces în Finlanda prin Istmul Karelia, între Lacul Ladoga și Golful Finic, dar aceasta era blocată de Linia Mannerheim și de cele șase divizii active ale finlandezilor, concentrate acolo de la bun început. De aceea atacurile rusești

efectuate ceva mai la nord au servit atragerii rezervelor finlandeze, în vreme ce paisprezece divizii erau deplasate pentru un atac de amploare pe Linia Mannerheim. Acesta a avut loc în ziua de 1 februarie, sub conducerea generalului Meretskov. Epicentrul atacului l-a constituit un sector de 16 Km lîngă Summa, care a fost supus unui distrugător bombardament de artilerie. După nimicirea fortificațiilor, tancurile și infanteria transportată cu sănii au avansat ocupînd terenul, în timp ce forța aeriană sovietică a anihilat orice încercare de contralovitură. Acest proces metodic a durat ceva mai mult de două săptămîni, după care s-a reușit crearea unei breșe în adîncimea Liniei Mannerheim. Atacatorii au desfășurat acțiuni de învăluire pentru a-i încolți pe finlandezi pe ambele flancuri, înainte de a avansa spre Viipuri (Viborg).

O operație de învăluire mai amplă a avut loc peste Golful Finlandei înghețat efectuată de trupe care au înaintat din insula Hogland și au ajuns bine în spatele localității Viipuri. Deși s-au apărat cu înverșunare timp de cîteva săptămîni, forțele Finlandei erau deja epuizate după eforturile de a păstra Istmul Karelia. După străpungerea unui culoar și periclitarea sistemului de comunicații, prăbușirea finală a devenit certă. Capitularea a reprezentat singura cale de preîntîmpinare a acestei eventualități, avînd în vedere faptul că mult promisa forță expediționară franco-britanică nu sosise, deși fusese aproape gata de îmbarcare.

La 6 martie 1940, guvernul finlandez a trimis o delegație pentru a negocia pacea. În afara condițiilor puse inițial de sovietici, Finlandei i se cerea acum să cedeze teritorii din zonele comunelor Salla și Kunsamo, întreg Istmul Karelia, inclusiv Viipuri, precum și partea finlandeză a Peninsulei Fisher. De asemenea, i s-a pus în vedere să construiască o cale ferată de la Kemijarvi pînă la granița (care nu era încă stabilită), pentru a face legătura cu linia ferată terminus a rușilor. În ziua de 13 martie, s-a anunțat că toate condițiile impuse de sovietici au fost acceptate.

Avînd în vedere circumstanțele radical schimbate, mai ales după prăbușirea dezastruoasă a Liniei Mannerheim, în sectorul

Summa, la 12 februarie, noile condiții impuse de sovietici păreau extrem de moderate. Dar feldmareşalul Mannerheim, care era mult mai realist decît majoritatea politicienilor şi, pe bună dreptate pusese la îndoială ofertele insistente de ajutor formulate de francezi şi englezi, a pledat pentru acceptarea condițiilor propuse de sovietici. Formulînd pretenții atît de mici, Stalin şi-a dovedit reale calități de om de stat, căci nu voia decît să încheie cît mai repede o acțiune în care fuseseră angrenați mai mult de un milion din soldații trupelor sale, precum şi o mare parte din tancuri şi aeronave, într-un moment cînd primăvara crucială a anului 1940 se profila amenințătoare la orizont.

Dacă în Europa cele mai favorabile condiții pentru declanşarea unui Blitzkrieg existau numai în Polonia, în schimb, Finlanda constituia un teatru de luptă deosebit de nepotrivit pentru o asemenea reprezentație, mai cu seamă în perioada cînd a fost organizată şi regizată această invazie.

Încercuirea geografică a frontierei poloneze era favorizată de amploarea comunicațiilor germane şi de numărul redus al celor poloneze. Relieful puțin accidentat al țării oferea posibilitatea unor atacuri cu forțele mecanizate, la care se adăuga şi avantajul vremii uscate din luna septembrie. Mai mult decît majoritatea armatelor, cea poloneză rămăsese fidelă tradiției ofensive, dovedindu-se total neputincioasă în utilizarea puținelor mijloace de care dispunea în cazul unei acțiuni defensive.

Dimpotrivă, în Finlanda, apărătorul a profitat de faptul că dispunea de un sistem de comunicații interne, atît feroviare, cît şi rutiere, mult mai bun decît acela al atacantului aflat de cealaltă parte a frontierei. Finlandezii aveau cîteva linii ferate paralele cu granița, pentru deplasarea laterală rapidă a rezervelor lor; ruşii nu dispuneau decît de o singură linie de la Leningrad la Murmansk, cu o ramificație spre granița finlandeză. În alte părți, ruşii ar fi trebuit să înainteze între 80 şi 240 Km de la calea ferată pentru a trece frontiera şi mult mai mult chiar pentru a putea amenința vreun punct de importanță strategică. În plus, această înaintare

trebuia făcută printr-un ținut de lacuri și păduri, pe drumuri proaste care erau acoperite acum de un strat gros de zăpadă.

Aceste dificultăți au limitat considerabil forțele pe care Uniunea Sovietică le putea deplasa și menține pe poziție, cu excepția celor angajate într-o înaintare directă prin Istmul Karelia împotriva Liniei Mannerheim, care era puternic apărată. Această limbă de pămînt, cu o lățime de 150 Km pe hartă, reprezintă mult mai puțin sub aspectul realității strategice. O jumătate din ea este blocată de albia lată a rîului Vuoksi, iar restul teritoriului e acoperit în cea mai mare parte de lacuri, cu păduri între ele. Spațiu pentru desfășurarea unor forțe considerabile nu există decît lîngă Summa.

În afara dificultăților strategice de a comasa trupe numeroase pe părțile evident expuse ale frontierei finlandeze, împingîndu-le apoi adînc în țara inamicului, mai exista și dificultatea tactică de a învinge rezistența apărătorilor care cunoșteau terenul și se pricepeau să-i exploateze avantajele. Din cauza lacurilor și a pădurilor, orice cotropitor are tendința să-și concentreze înaintarea în canale înguste, unde poate fi secerat de focul mitralierelor; aceleași lacuri și păduri oferă totodată nenumărate ocazii pentru manevre de învăluire, precum și pentru hărțuieli ale trupelor de gherilă. A pătrunde într-o asemenea țară și a te confrunta cu un dușman dibaci este periculos chiar și pe timp de vară, darăminte în toiul iernii arctice, atunci cînd coloanele grele se deplasează cu stîngăcie, aidoma unui tip în saboți care încearcă să se ia la trîntă cu un adversar încălțat cu pantofi de tenis.

Chiar dacă s-a dovedit riscantă hotărîrea feldmareșalului Mannerheim de a-și menține forțele de rezervă în partea cea mai sudică pînă ce rușii au dat cărțile pe față, în ansamblu, strategia sa a fost justificată întru totul, datorită ocaziilor oferite pentru contaatacuri de străpungerile inițiale ale inamicului – îndeosebi în acest gen de țară și în vreme de iarnă.

Cît despre ruși, era de așteptat ca niște planuri făurite pe baza unei false ipoteze să se spulbere în confruntarea cu realitatea. Dar aceasta nu constituie o dovadă de ineficacitate militară la

nivelul întregii armate. Deşi regimurile autoritare sînt cele mai susceptibile la genul de relatări despre o situaţie care concordă cu dorinţele lor, totuşi, nici un tip de guvernare nu este imun la aceste riscuri. Nu strică să reamintim că printre cele mai false ipoteze din istoria modernă se numără acelea care au stat la baza planurilor franceze din 1914 şi 1940.

PARTEA a III-a

RĂBUFNIREA
1940

Ocuparea Norvegiei

 Cimpuri de mine lansate de Royal Navy

 Debarcări germane (9 apr.) și atacuri

 Parașutări germane

 Aeroporturi

0 Mile 200

0 Km 300

14 aprilie 1940
Debarcări britanice

27 mai
Forțele aliate reocupă
Narvikul de la germani

7 iunie
Ultimele forțe aliate
evacuează Norvegia

Narvik

Gällivare
(Mine de fier)

MAREA NORVEGIEI

16/17 Aprile
Debarcare britanică
Retragere la 1-2 mai

Namsos

NORVEGIA

SUEDIA

Trondheimfiord

Trondheim

18 aprilie
Debarcare britanică
Retragere la
30 apr/1mai

Aandalsnes

Gudbrand Valley

Ins. Shetland

Bergen

Oslo

9 aprilie
scufundarea
lui Blücher

FORNEBU

Oslofiord

Ins. Orkney

Scapa Flow

Larvik

Stavanger

SOLA

Kristiansand

7 aprilie
Ieșiri ale flotei
britanice

SKAGERRAK

16 feb.
Acțiunea
Altmark

KATTEGAT

Rosyth

Edinburgh

DANEMARCA

JUTLAND

Copenhaga

ANGLIA

MAREA NORDULUI

MAREA BALTICĂ

9 aprilie
Germania invadează
Danemarca și Norvegia

GERMANIA

Capitolul 6

Cotropirea Norvegiei

Cele şase luni de acalmie înşelătoare care au urmat după cucerirea Poloniei s-au încheiat cu o neaşteptată bubuitură de tunet. Aceasta nu s-a produs acolo unde se îngrămădiseră norii de furtună, ci pe marginea dantelată a Scandinaviei. Paşnicele ţări Norvegia şi Danemarca au fost trăsnite de fulgerul lui Hitler.

La 9 aprilie, ziarele publicau ştirea că în ziua precedentă forţele navale britanice şi franceze întraseră în apele Norvegiei pentru a plasa baraje de mine – cu scopul de a bloca accesul oricăror nave care făceau comerţ cu Germania. Comentariile favorabile acestei iniţiative se îmbinau cu argumentele justificatoare pentru încălcarea neutralităţii Norvegiei. Dar în acea dimineaţă radioul a făcut ca această ştire să devină perimată – difuzînd informaţia, ce părea şi mai uimitoare, potrivit căreia forţele germane debarcau într-o serie de puncte, de-a lungul coastei Norvegiei şi că intraseră, de asemenea, în Danemarca.

Cutezanţa acestor acţiuni ale nemţilor, ce sfidau superioritatea Angliei ca putere maritimă, i-a debusolat pe conducătorii Aliaţilor. În declaraţia făcută în Camera Comunelor, în acea după-amiază, premierul britanic, Chamberlain, spunea că germanii debarcaseră şi în lungul coastei apusene a Norvegiei, la Bergen şi Trondheim, precum şi pe coasta sudică, adăugînd în încheiere: „S-au primit veşti despre o debarcare similară şi la Narvik, dar mă îndoiesc că

aşa stau lucrurile." Autorităţilor britanice le venea greu să creadă că Hitler s-ar fi aventurat să debarce atît de departe în nord, şi asta cu atît mai mult cu cît ştiau că forţele lor navale se aflau la faţa locului pentru a acoperi operaţiunile de minare şi a duce la bun sfîrşit şi alte misiuni. Îşi spuneau că, de bună seamă, se înţelesese greşit „Narvik", în loc de „Larvik", o localitate de pe coasta sudică.

Totuşi, înainte de sfîrşitul zilei nu mai încăpea nici o îndoială că nemţii puseseră mîna pe capitala Norvegiei, Oslo, şi pe toate porturile principale, inclusiv Narvik. Toate atacurile germane lansate simultan pe mare fuseseră încununate de succes.

Dezamăgirea guvernului britanic provocată de această ipoteză a fost urmată de o nouă iluzie. Două zile mai tîrziu, Churchill, pe atunci ministrul Marinei, spunea în Camera Comunelor:

> După opinia mea, care este împărtăşită de abilii mei consilieri, *Herr* Hitler a comis o gravă eroare strategică... am avut enorm de cîştigat de pe urma evenimentelor din Scandinavia... Şi-a asumat o serie întreagă de obligaţii pe coasta norvegiană pentru care va trebui acum să lupte, la nevoie, pe tot parcursul verii, împotriva unor puteri care posedă forţe navale de o superioritate covîrşitoare, fiind totodată capabile să le transporte la locul acţiunii mult mai uşor decît el. Nu văd care este cîştigul pe care l-ar fi putut obţine... Consider că sîntem deosebit de avantajaţi de... gafa strategică la care a fost provocat duşmanul nostru de moarte.[1]

Aceste cuvinte frumoase nu au fost, însă, urmate de fapte pe măsură. Contraloviturile englezilor s-au dovedit lente, şovăitoare şi superficiale. Cînd a trebuit să treacă la fapte, Amiralitatea, în ciuda dispreţului manifestat înainte de război faţă de puterea aeriană, a devenit extrem de prudentă şi a ezitat să-şi trimită navele în locuri unde intervenţia lor ar fi fost salutară. Trupele de uscat au

---

[1] Churchill, *War Speeches*, vol. I, p. 169–70.

manifestat o slăbiciune şi mai mare. Deşi în cîteva locuri s-au debarcat forţe în scopul evacuării invadatorului german, acestea au fost reîmbarcate în mai puţin de o spătămînă, cu excepţia unui punct de sprijin la Narvik – abandonat şi el o lună mai tîrziu, ca urmare a declanşării principalei ofensive germane în apus.

Castelele de nisip înălţate de Churchill se prăvăliseră fulgerător. Fuseseră construite după o concepţie fundamental greşită despre schimbările survenite în ducerea războiului modern – îndeosebi în ceea ce priveşte efectul puterii aeriene asupra celei navale.

Mult mai realiste se dovediseră cuvintele sale de încheiere: după ce zugrăvise Norvegia ca o capcană pentru Hitler, prezentase invazia germană drept un pas la care Hitler „fusese provocat". De altfel, cea mai uimitoare dintre toate descoperirile postbelice despre operaţiunile militare a fost faptul că Hitler, în ciuda lipsei sale de scrupule, ar fi preferat ca Norvegia să rămînă neutră şi nu a plănuit să o invadeze pînă cînd n-a avut dovada palpabilă că Aliaţii puneau la cale o intervenţie ostilă lui în zonă.

Este fascinant să urmăreşti desfăşurarea evenimentelor din spatele scenei, dar în acelaşi timp tragic şi înspăimîntător să-i vezi pe politicienii impulsivi reacţionînd violent şi provocînd astfel explozii de forţă distructivă. Primul pas s-a făcut pe 19 septembrie 1939, cînd Churchill (aşa cum menţionează în memoriile sale) a forţat Cabinetul britanic să adopte proiectul plasării unui baraj de mine în „apele teritoriale norvegiene", „blocînd (astfel) navele comerciale norvegiene care transportau minereu de fier suedez de la Narvik" în Germania. A argumentat că o asemenea măsură ar avea „importanţă majoră pentru paralizarea industriei de război a inamicului". Potrivit notei ulterioare adresate Primului Lord al Amiralităţii: Cabinetul, inclusiv ministrul de Externe (Lord Halifax), a primit deosebit de favorabil această propunere".

Informaţia pare destul de surprinzătoare, întrucît sugerează că membrii Cabinetului erau înclinaţi să favorizeze sfîrşitul fără să analizeze cu atenţie mijloacele – sau consecinţele acestora. Un

proiect similar fusese discutat în 1918, dar cu acea ocazie, după cum se menționează în „Istoria Navală Oficială":

> ... Comandantul suprem (Lord Beatty) a spus că ofițerilor și soldaților din Grand Fleet[1] le-ar displăcea profund să pătrundă cu o forță copleșitoare în apele unui popor mic, dar viteaz, recurgînd la mijloace de constrîngere împotriva lui. Dacă norvegienii rezistă, așa cum probabil ar face-o, s-ar produce vărsări de sînge; aceasta, a spus comandantul suprem, „ar constitui o crimă la fel de gravă ca oricare dintre crimele săvîrșite de nemți în alte părți".

S-ar putea ca marinarii să-și fi făcut mai multe scrupule decît politicienii, sau ca starea de spirit a guvernului britanic să fi fost mai proastă la începutul războiului în 1939, decît la sfîrșitul primului război mondial.

Personalul Ministerului de Externe a exercitat, totuși, o influență cu consecințe restrictive, atrăgînd atenția Cabinetului asupra violării neutralității Norvegiei. Churchill notează cu tristețe: „Argumentele Ministerului de Externe erau serioase și nu puteam să le ignor. Am continuat... să îmi impun punctul de vedere prin orice mijloace și cu orice prilej"[2]. Acesta a devenit un subiect de discuție în cercuri tot mai largi și argumentări în favoarea lui au apărut și în presă. Aceasta a fost chiar modalitatea de a spori anxietatea Germaniei și de a o obliga să treacă la contramăsuri.

În ceea ce-i privește pe nemți, documentele dezvăluie un prim element important la începutul lui octombrie, cînd comandantul suprem al Marinei, amiralul Raeder, și-a exprimat temerea că norvegienii ar putea să-și deschidă porturile pentru englezi și i-a raportat lui Hitler ce dezavantaje strategice ar prezenta pentru ei ocupația britanică. A sugerat, de asemenea, că submarinele germane ar avea nevoie de baze pe coasta norvegiană – eg Trondheim

---

[1] Flota principală a Angliei în timpul primului război mondial.

[2] Churchill, *The Second World War*, vol. I, p. 483.

– pe care le-ar putea obține prin presiuni din partea rușilor.

Hitler, însă, nu a luat în seamă sugestia. Gîndurile lui erau îndreptate asupra planurilor de atac în Occident, să constrîngă Franța să încheie un tratat de pace și nu ținea ca altceva să-i abată atenția de la acestea.

O nouă și puternică provocare – pentru ambele părți – a constituit-o invadarea Finlandei de către ruși, la sfîrșitul lui noiembrie. Churchill a întrevăzut posibilitatea de a lovi în flancul Germaniei sub masca unui ajutor destinat finlandezilor: „Salut acest eveniment favorabil ca pe un mijloc de a realiza un avantaj strategic major – tăierea aprovizionării Germaniei cu minereu de fier"[1].

Într-o notă din 16 decembrie, și-a expus toate argumentele în sprijinul acestei măsuri pe care o descria drept o „operațiune ofensivă majoră". Admitea că era probabil ca în felul acesta nemții să fie siliți să invadeze Scandinavia, căci, așa cum spunea el: „Dacă tragi în inamic, trage și el în tine". Se grăbea însă să adauge: „Avem mai mult de cîștigat, decît de pierdut, printr-un atac german asupra Norvegiei și a Suediei". (Omitea orice referire la suferințele pe care popoarele scandinave le-ar avea de îndurat de pe urma transformării țărilor lor în cîmpuri de luptă.)

Cu toate acestea, majoritatea membrilor Cabinetului continuau să-și facă scrupule în privința violării neutralității Norvegiei. În ciuda pledoariei insistente a lui Churchill, se abțineau să aprobe executarea imediată a proiectului său. I-au autorizat însă pe șefii de stat major să „facă planuri pentru debarcarea unei forțe la Narvik" – care reprezenta punctul terminus al căii ferate ce ducea la zăcămintele de fier de la Gällivare din Suedia, iar de acolo în Finlanda. Dacă ajutorul pentru Finlanda era scopul mărturisit al unei asemenea expediții, obiectivul fundamental îl constituia dominația asupra zăcămintelor de fier din Suedia.

În aceeași lună, a sosit din Norvegia la Berlin un vizitator important. Era vorba de Vidkun Quisling, fost ministru al Apărării, șeful unui mic partid de tip nazist, care simpatiza cu Germania. La

[1] Churchill, *The Second World War*, vol. I, p. 483.

sosire s-a întîlnit cu amiralul Raeder căruia i-a vorbit de pericolul ca Anglia să ocupe în curînd Norvegia. A cerut bani şi sprijin neoficial pentru propriile sale planuri de a organiza un puci menit să înlăture de la putere guvernul norvegian existent. A precizat că exista un anumit număr de ofiţeri superiori norvegieni gata să-l sprijine – inclusiv, pretindea el, colonelul Sundlo, comandantul de la Narvik. După preluarea puterii promitea să-i poftească pe nemţi să intre în ţară pentru a ocroti Norvegia, preîntîmpinînd astfel pătrunderea englezilor.

Raeder l-a convins pe Hitler să-i acorde lui Quisling o întrevedere care a avut loc pe 16 şi 18 decembrie. Din înregistrarea convorbirilor reiese că Hitler a spus că „ar prefera ca Norvegia, la fel ca şi restul Scandinaviei, să rămînă complet neutră", întrucît nu dorea să „lărgească teatrul războiului". Dar „dacă inamicul s-ar pregăti să extindă războiul, ar lua şi el măsuri menite să-l protejeze împotriva acestei ameninţări". Între timp, lui Quisling i se promitea o subvenţie şi i se dădeau asigurări că problema acordării unui sprijin militar avea să fie în curînd studiată.

Totuşi, în Jurnalul de război al Statului Major Naval german se consemnează că pe 13 ianuarie, cu o lună mai tîrziu, exista încă opinia că „soluţia cea mai favorabilă ar fi menţinerea neutralităţii Norvegiei", deşi se formula îngrijorarea cu privire la „intenţia Angliei de a ocupa Norvegia cu acordul tacit al guvernului norvegian".

Ce se întîmpla, însă, în cealaltă tabără? Pe 15 ianuarie, generalul Gamelin, comandantul suprem al francezilor, a adresat o notă lui Daladier, primul ministru, cu privire la oportunitatea deschiderii unui nou teatru de război în Scandinavia. De asemenea, a prezentat şi un plan pentru debarcarea unei forţe a Aliaţilor la Petsamo, în nordul Finlandei, însoţit de recomandarea adoptării unei măsuri de precauţie constînd din „acapararea porturilor şi a aerodromurilor de pe coasta de vest a Norvegiei". Planul prevedea în continuare posibilitatea „extinderii operaţiunilor în Suedia şi ocuparea minelor de fier de la Gällivare".

Un comunicat radiofonic din partea lui Churchill, care se adresa ţărilor neutre reamintindu-le datoria de a se alătura luptei

împotriva lui Hitler, a sporit, cum era şi firesc, temerile germanilor[1]. În mass-media se făcuseră prea multe aluzii referitoare la acțiunile Aliaților.

La 27 ianuarie, Hitler le-a ordonat consilierilor săi militari să pregătească planuri amănunțite pentru o invazie a Norvegiei, la nevoie. Statul major special format în acest scop s-a întrunit prima oară pe 5 februarie.

În acea zi, Consiliul Suprem de Război al Aliaților s-a reunit la Paris, iar Chamberlain l-a luat cu el pe Churchill. La întrunire s-au adoptat planuri de pregătire a unei forțe ce consta din două divizii britanice şi un contingent francez ceva mai mic, cunoscut sub denumirea de „Ajutor pentru Finlanda". Trupele urmau să fie „camuflate ca voluntari" în ideea diminuării riscurilor unui război deschis cu Rusia. S-a iscat, însă, o controversă în privința rutei pe care urmau să fie trimise. Premierul britanic a accentuat dificultățile unei debarcări la Petsamo, în contrast cu avantajele pe care le prezenta Narvikul – în special pentru „a dobîndi controlul asupra zăcămintelor de fier de la Gällivare". Acesta avea să fie obiectivul principal, doar o mică parte a forțelor respective urmînd să continue înaintarea pentru a veni în ajutorul Finlandei. Întrucît argumentele britanice au prevalat, a rămas stabilit ca forțele militare să se îmbarce la începutul lui martie.

---

[1] Pe 20 ianuarie, într-un interviu radiodifuzat, Churchill a susținut şansele de victorie ale forțelor militare navale aliate pe mare, referindu-se la pierderile suferite de navele țărilor neutre în fața atacului submarinelor germane în contrast cu siguranța pe care ar putea să le-o ofere navele aliate în convoi. Apoi, după un scurt *tour d'horizon*, a întrebat: „Dar ce s-ar întîmpla dacă toate aceste națiuni neutre pe care le-am menționat – şi alte cîteva nespecificate – ar avea simultan impulsul de a-şi face datoria în conformitate cu statutul Ligii Națiunilor şi s-ar alătura Imperiului Britanic şi celui Francez împotriva agresiunii şi a nedreptății? (Churchill, *War Speeches*, vol. 1, p. 137). Sugestia a stîrnit vîlvă, astfel că presa belgiană, olandeză, daneză, norvegiană şi elvețiană s-a grăbit să o respingă, în timp ce la Londra s-a anunțat, pe un ton împăciuitor, că în interviul radiodifuzat Churchill îşi exprima un punct de vedere strict personal.

Un incident fatidic s-a petrecut pe 16 februarie. O navă germană, *Altmark*, care transporta prizonieri britanici din Atlanticul de Sud, a fost detectată de niște distrugătoare britanice și s-a refugiat într-un fiord norvegian. Churchill a trimis ordin direct comandantului Vian al navei HMS *Cossack* să pătrundă în apele norvegiene, să abordeze nava *Altmark* și să salveze prizonierii. Intimidate, cele două canoniere norvegiene aflate la fața locului n-au reacționat în nici un fel, iar protestul ulterior al guvernului norvegian cu privire la intrarea neautorizată în apele sale teritoriale a fost respins categoric.

Hitler a considerat protestul drept un gest menit doar să-l tragă pe sfoară, fiind convins că guvernul norvegian era complicele benevol al Angliei. În sprijinul acestei opinii veneau nu numai pasivitatea celor două canoniere, dar și relatările lui Quisling potrivit cărora acțiunea navei *Cossack* fusese o chestiune „aranjată în prealabil". După părerea amiralilor germani, afacerea *Altmark* a fost decisivă în schimbarea atitudinii lui Hitler în favoarea intervenției în Norvegia. A reprezentat scînteia care a dat foc butoiului cu pulbere.

Hitler simțea că nu putea aștepta derularea planului lui Quisling, cu atît mai mult cu cît diverșii observatori germani din Norvegia relatau că partidul lui Quisling nu prea făcea progrese, în timp ce rapoartele sosite din Anglia se refereau la planificarea unor acțiuni în zona norvegiană, împreună cu concentrări de trupe și de nave de transport.

La 20 februarie, Hitler l-a convocat pe generalul Falkenhorst și l-a însărcinat cu comanda și pregătirea unei forțe expediționare în Norvegia. „Sînt informat că englezii intenționează să debarce acolo – i-a spus el – or eu vreau să le-o iau înainte. Ocuparea Norvegiei de către englezi ar putea fi o stratagemă menită să le înlesnească pătrunderea în Marea Baltică, unde noi nu aveam trupe și nici fortificații de coastă... inamicul s-ar afla astfel într-o poziție favorabilă înaintării spre Berlin și ar frînge coloana vertebrală a ambelor noastre fronturi".

În ziua de 1 martie, Hitler a emis directiva pentru pregătirea

completă a invaziei. Danemarca urma să fie şi ea ocupată, ca treaptă strategică necesară şi ca mijloc de apărare a liniilor lui de comunicaţii.

Dar nici chiar acum nu se luase hotărîrea definitivă în privinţa lansării atacului. Înregistrările convorbirilor lui Raeder cu Hitler demonstrează că Hitler era încă sfîşiat între convingerea că „menţinerea neutralităţii Norvegiei era cel mai bun lucru" pentru Germania şi teama de invazia iminentă a englezilor acolo. Prezentînd planurile navale pe 9 martie, el a insistat asupra riscurilor implicate de iniţierea unei operaţiuni „contrare tuturor principiilor războiului naval", dar în acelaşi timp preciza că acest lucru era „urgent".

În săptămîna următoare, starea de nelinişte a crescut în tabăra germană. La 13 martie, s-a raportat că submarine britanice erau masate în apele din dreptul coastei sudice a Norvegiei; la 14 martie, nemţii au interceptat un mesaj radiofonic prin care se ordona navelor de transport aliate să fie gata să intre în acţiune; la 14 martie, cîţiva ofiţeri francezi au sosit la Bergen. Nemţii aveau certitudinea că Aliaţii îi vor devansa, întrucît propria lor forţă expediţionară nu era încă pregătită complet.

Ce se întîmpla, de fapt, în tabăra Aliaţilor? La 21 februarie, Daladier insista ca afacerea *Altmark* să fie folosită drept pretext pentru „imediata capturare" a porturilor norvegiene „printr-o lovitură surpriză". Daladier argumenta: „Justificarea acestei acţiuni în ochii opiniei publice mondiale va fi cu atît mai simplă, cu cît operaţiunea va fi adusă mai rapid la îndeplinire, iar propaganda noastră va fi mai abilă în exploatarea recentei complicităţi a Norvegiei în incidentul *Altmark*". Iată un mod de a vorbi ce semăna izbitor cu cel al lui Hitler. Propunerea guvernului francez a fost primită cu oarecare rezervă la Londra, întrucît forţele expediţionare nu erau pregătite, iar Chamberlain continua să spere că guvernul norvegian şi cel suedez vor consimţi la intrarea trupelor Aliaţilor.

Totuşi, la o reuniune a Ministerului de Război, care a avut loc în ziua de 8 martie, Churchill a prezentat o stratagemă cu intrarea în forţă în apele portului Narvik şi debarcarea imediată pe mal a

unui detaşament – pe principiul „etalării puterii pentru a nu fi nevoit să faci uz de ea". La o nouă întrunire, pe 12 martie, ministerul „a hotărît să revină la planurile de debarcare la Trondheim, Stavanger şi Bergen, precum şi la Narvik.

Forța debarcată la Narvik urma să înainteze rapid pe uscat şi să treacă frontiera suedeză spre zăcămintele de fier de la Gällivare. În ziua de 20 martie, totul trebuia să fie pregătit pentru punerea planurilor în aplicare.

Acestea au fost însă răsturnate de prăbuşirea militară a Finlandei şi de capitularea ei în fața Rusiei pe 13 martie – ceea ce le-a răpit Aliaților pretextul esențial pentru a intra în Norvegia. Ca o primă reacție la acest duş rece, două divizii ce fuseseră repartizate inițial pentru Norvegia au fost trimise în Franța, deşi echivalentul unei divizii a rămas încă disponibil. O altă consecință a constituit-o căderea lui Daladier şi înlocuirea lui cu Paul Reynaud, în funcția de prim ministru al Franței – schimbare impusă de creşterea presiunii interne în favoarea adoptării unei politici mai ofensive şi a unor măsuri imediate. Reynaud s-a deplasat la Londra, la o reuniune a Consiliului Suprem de Război al Aliaților, pe 28 martie, hotărît să facă presiuni pentru transpunerea în practică a proiectului norvegian, susținut de Churchill de atîta vreme.

Dar insistențele deveniseră de prisos, căci, aşa cum a relatat Churchill, „în această fază, Chamberlain era dispus să recurgă la acțiuni agresive". Ca şi în primăvara lui 1939, de îndată ce lua decizia, se dedica cu trup şi suflet noului proiect adoptat. Deschizînd lucrările Consiliului, Chamberlain nu s-a mulțumit numai să invoce argumente puternice în favoarea unei acțiuni în Norvegia, ci a insistat şi pentru adoptarea unui alt proiect preferat al lui Churchill – acela de a lansa din aer un şuvoi continuu de mine în Rin şi în alte rîuri ale Germaniei. Reynaud a manifestat unele rezerve în privința celei de-a doua operațiuni, declarînd că trebuia să obțină acordul Comitetului de Război francez. În schimb, a îmbrățişat cu entuziasm operațiunea din Norvegia.

S-a stabilit ca minarea apelor norvegiene să fie realizată pe 5 aprilie, concomitent cu debarcarea forțelor la Narvik, Trondheim,

Bergen şi Stavanger. Primul contingent de trupe urma să se îmbarce pentru direcţia Narvik pe 8 aprilie. A survenit însă o nouă amînare. Comitetul de Război francez nu era de acord cu minarea Rinului, întrucît această acţiune ar putea declanşa represalii din partea Germaniei, „care s-ar răsfrînge asupra Franţei". Francezii n-au manifestat, în schimb, nici o îngrijorare în privinţa represaliilor ce s-ar abate asupra Norvegiei ca urmare a aplicării celeilalte operaţiuni – iar Gamelin a subliniat chiar că unul dintre scopurile acesteia era „să-l atragă pe inamic într-o capcană provocîndu-l să debarce în Norvegia". Chamberlain a precizat că ambele operaţiuni trebuiau puse în practică şi a aranjat cu Churchill ca acesta să se ducă la Paris, pe 4 aprilie, şi să depună eforturi suplimentare – care n-au avut sorţi de izbîndă – pentru a-i convinge pe francezi să adopte planul minării Rinului.

Aceasta a însemnat o scurtă amînare a lui „Wilfred", planul norvegian. Poziţia favorabilă adoptată de Churchill în această privinţă e cu atît mai ciudată cu cît la reuniunea Ministerului de Război, ce avusese loc cu o zi înainte, fuseseră prezentate rapoarte din partea Ministerului de Război şi al celui de Externe, din care reieşea că un mare număr de nave germane, cu trupe la bord, erau concentrate în porturile din apropierea Norvegiei. S-a sugerat, în mod cam absurd – şi culmea e că s-a şi crezut – că aceste forţe erau pregătite să dea o contralovitură în cazul unei debarcări britanice în Norvegia.

Declanşarea operaţiunilor norvegiene a fost amînată cu trei zile, pînă pe 8 aprilie. Această tergiversare le-a spulberat orice şansă de reuşită, în schimb, le-a permis nemţilor să intre în Norvegia cu puţin timp înaintea Aliaţilor.

La 1 aprilie, Hitler se hotărîse în sfîrşit şi ordonase ca invazia Norvegiei şi a Danemarcei să înceapă la ora 5.15 dimineaţa pe 9 aprilie. Decizia sa reprezenta consecinţa unui raport îngrijorător, potrivit căruia bateriile de coastă şi antiaeriane norvegiene primiseră permisiunea să deschidă focul fără să mai aştepte ordine din partea eşaloanelor superioare – ceea ce însemna că forţele norvegiene erau pregătite de acţiune şi că, dacă Hitler ar mai fi zăbovit, ar fi

ratat şansa de a le lua prin suprindere şi de a repurta o victorie.

În zorii zilei de 9 aprilie, detaşamente de avangardă ale trupelor germane, în marea lor majoritate aflate la bordul unor nave de război, au sosit în principalele porturi ale Norvegiei, de la Oslo pînă în partea de sus, la Narvik – capturîndu-le fără prea multă greutate. Comandanţii trupelor germane au anunţat autorităţile locale că veniseră să ia Norvegia sub protecţie germană împotriva unei invazii iminente a Aliaţilor – declaraţie pe care purtătorii de cuvînt ai Aliaţilor s-au grăbit s-o conteste.

Aşa cum declara Lordul Hankey, membru al Cabinetului de Război la acea dată:

> ... încă din faza de proiect a invaziei germane, atît Marea Britanie, cît şi Germania au fost mai mult sau mai puţin pe picior de egalitate în privinţa planurilor şi a pregătirilor. Anglia a început, de fapt, să îşi schiţeze proiectul ceva mai devreme... ambele planuri au fost executate aproape simultan, Anglia devansînd Germania cu douăzeci şi patru de ore în aşa-zisul act de agresiune, dacă termenul poate fi aplicat ambelor părţi.

Dar zvîcnirea finală a Germaniei a fost mai rapidă şi mai puternică. A cîştigat competiţia la limită, depăşindu-şi adversarul doar cu un cap – aşa cum se poate vedea numai la analiza „fotografiei de finiş".

Unul dintre cele mai controversate aspecte ale Procesului de la Nürnberg l-a constituit faptul că plănuirea şi executarea agresiunii împotriva Norvegiei au fost incluse printre capetele de acuzare la adresa Germaniei. Pare greu de înţeles îndrăzneala guvernului britanic şi a celui francez de a aproba includerea acestei acuzaţii, după cum surprinde şi atitudinea procurorilor oficiali care au pledat pentru condamnarea Germaniei pe acest temei. Această poziţie a constituit unul dintre cele mai elocvente exemple de ipocrizie din istorie.

În ceea ce priveşte desfăşurarea operaţiunilor militare, se remarcă amploarea surprinzător de redusă a forţei care a capturat

capitala şi principalele porturi ale Norvegiei în momentul declanşării atacului. Acesta consta din două crucişătoare grele, o navă de linie „de buzunar", şapte crucişătoare, 14 distrugătoare, 28 de submarine, cîteva nave auxiliare şi circa 10 000 de soldaţi – elementele de avangardă a trei divizii care au fost folosite pentru invazie. În nici unul dintre puncte, debarcarea iniţială nu s-a realizat cu mai mult de 2 000 de oameni. A fost utilizat, de asemenea, şi un batalion de paraşutişti – pentru capturarea aeroporturilor din Oslo şi Stavanger. Era prima oară cînd se foloseau în război trupe de paraşutişti, aportul lor dovedindu-se extrem de preţios. Dar factorul decisiv pentru reuşita germană l-a constituit Luftwaffe; forţa reală utilizată în campanie a constat din circa 800 de avioane operative şi 25 avioane de transport. În prima fază, acestea au intimidat poporul norvegian, iar ulterior au paralizat contraacţiunile Aliaţilor.

Cum a fost posibil ca forţele britanice să nu intercepteze şi să scufunde forţele navale germane mult mai slabe, care transportau detaşamentele de atac? Întinderea spaţiului maritim, specificul coastei norvegiene şi vremea ceţoasă au reprezentat obstacole serioase în acest sens. Dar au mai existat şi alţi factori, precum şi alte piedici care ar fi putut fi evitate. Gamelin notează că atunci cînd, pe 2 aprilie, l-a îndemnat pe Ironside, comandantul Statului Major General Imperial, să urgenteze trimiterea forţei expediţionare, acesta a replica: „La noi Amiralitatea este atotputernică; îi place să organizeze totul metodic. Nu se îndoieşte nici o clipă că poate împiedica orice debarcare germană pe coasta de vest a Norvegiei".

La ora 3.25, în ziua de 7 aprilie, avioane britanice au identificat „puternice forţe navale germane care se deplasau rapid către nord" prin strîmtoarea Skaggerak, spre coasta norvegiană. Churchill declară: „Nouă, la Amiralitate, nu ne-a venit să credem că aceste forţe se îndreptau spre Narvik" – în ciuda unui „raport primit de la Copenhaga potrivit căruia Hitler avea de gînd să captureze acest port". Flota locală britanică a ridicat ancora la 19,30 de la Scapa Flow, dar s-ar părea că atît Amiralitatea, cît şi amiralii aflaţi pe

mare aveau de gînd să intercepteze crucişătoarele germane. În efortul de a le atrage în luptă, au pierdut din vedere posibilitatea ca inamicul să aibă drept ţintă ţărmul şi au ratat şansa de a intercepta navele de război mai mici, care transportau trupe.

Din moment ce o forţă expediţionară era deja îmbarcată şi pregătită să navigheze, de ce aceasta nu a debarcat mai repede şi nu a respins prompt detaşamentele germane împiedicîndu-le să-şi consolideze poziţiile dobîndite în porturile norvegiene? Cînd Amiralitatea a aflat de reperarea crucişătoarelor germane, a ordonat escadrei de crucişătoare de la Rosyth „să-şi debarce soldaţii pe uscat, chiar şi fără echipamente, şi să se alăture flotei pe mare". Ordine similare au fost transmise navelor din culoarul Firth of Clyde, care transportau trupe.

Cum se explică incapacitatea norvegienilor de a face faţă unei forţe invadatoare atît de mici? În primul rînd, prin faptul că forţele lor nici nu erau măcar mobilizate. În ciuda avertismentelor primite de la ambasadorul lor la Berlin şi a insistenţelor comandantului Statului lor Major General, ordinul de mobilizare a fost dat abia în noaptea de 8 spre 9 aprilie, cu cîteva ore înainte de invazie. Era prea tîrziu, iar invadatorii, care se mişcau rapid, au pus capăt procesului.

În plus, aşa cum remarca Churchill, la acea dată, guvernul norvegian urmărea în principal activităţile englezilor. Ironia soartei a făcut ca în timpul celor douăzeci şi patru de ore cruciale dinaintea debarcării germanilor, atenţia norvegienilor să fi fost absorbită de operaţiunea britanică de minare.

Cît despre şansa ca norvegienii să-şi revină după atacul iniţial, probabilitatea era mult redusă din cauza insuficientei experienţe de luptă, la care se adăuga o structură organizatorică perimată în cadrul armatei. Nu puteau face faţă unui Blitzkrieg modern, chiar şi la scara redusă aplicată în cazul lor. Lacunele sistemului lor defensiv au ieşit la iveală prin contrast cu viteza cu care invadatorii au străbătut văile adînci pentru a ocupa ţara. Dacă ar fi opus o rezistenţă mai puternică, zăpada care se topea pe versantele văilor

– şi care incomoda manevrele de învăluire – ar fi reprezentat un impediment mai serios în calea nemţilor.

Cea mai uimitoare dintre toate acţiunile ofensive întreprinse imediat după debarcare s-a desfăşurat la Narvik, căci acest port nordic îndepărtat se afla la circa 1930 kilometri distanţă de bazele navale germane. Două nave din paza de coastă norvegiană au întîmpinat vitejeşte distrugătoarele germane, dar au fost repede scufundate. Apărarea de pe ţărm n-a opus nici o rezistenţă – mai mult din cauza incompetenţei, decît a lipsei de loialitate. A doua zi, o flotilă de distrugătoare britanice a înaintat în fiord şi a dat o bătălie cu nemţii, cu pierderi importante de ambele părţi, şi care s-a finalizat pe 13 aprilie ca urmare a apariţiei unei flotile mai puternice susţinute de nava de linie *Warspite*. Între timp însă, germanii îşi consolidaseră poziţiile în Narvik şi în împrejurimile portului.

Mult mai la sud, Trondheim a fost capturat cu uşurinţă, după ce navele germane trecuseră de bateriile ce dominau fiordul – o întîmplare uluitoare din punctul de vedere al experţilor britanici, care luaseră în considerare o asemenea eventualitate. Prin cucerirea portului Trondheim, nemţii au intrat în posesia cheii strategice spre centrul Norvegiei, deşi se punea în continuare întrebarea dacă puţinele lor trupe de acolo puteau fi întărite din sud.

La Bergen, nemţii au suferit unele pierderi provocate de navele de război şi de bateriile norvegiene, dar o dată ajunşi la mal n-au mai avut mari probleme.

Totuşi, în drum spre Oslo, forţa principală de invazie a întîmpinat o puternică rezistenţă din partea norvegienilor. Astfel, crucişătorul *Blücher*, pe care se aflau mulţi dintre membrii statului major, a fost scufundat cu torpile lansate din fortăreaţa Oscarborg. În aceste condiţii, s-a renunţat la tentativa de a forţa trecerea, pînă cînd fortăreaţa s-a predat după-amiaza, în urma unui puternic atac aerian. Astfel, sarcina de a captura capitala Norvegiei le-a revenit trupelor de paraşutişti, care aterizaseră pe aeroportul Fornebu; după-amiaza, această forţă simbolică a înscenat o defilare prin oraş, ceea ce a avut darul să-i intimideze pe norvegieni. Oricum,

întîrzierea le-a permis regelui şi guvernului să fugă spre nord, unde intenţionau să organizeze rezistenţa.

Momentul capturării Copenhagăi a fost astfel ales încît să coincidă cu sosirea la Oslo, aşa cum fusese fixată iniţial. Accesul pe mare pînă la capitala daneză nu ridica probleme, iar cu puţin timp înainte de ora 5 dimineaţa, trei mici nave de transport au pătruns în port, sub acoperirea aviaţiei. Nemţii n-au întîmpinat nici o rezistenţă la debarcare, astfel că au trimis un batalion să ia cu asalt cazărmile. În acelaşi timp, era invadată şi frontiera terestră a Danemarcei, în Jutland, unde după un scurt schimb de focuri, danezii n-au mai opus nici o rezistenţă. Ocuparea Danemarcei a asigurat controlul nemţilor asupra unui coridor maritim ce pornea din propriile lor porturi şi ajungea pînă în sudul Norvegiei, oferindu-le totodată aeroporturi avansate de unde îşi susţineau trupele aflate acolo. Danezii ar fi putut opune o rezistenţă mai îndelungată, însă ţara lor era atît de vulnerabilă, încît excludea aproape orice posibilitate de apărare împotriva unui atac puternic cu arme moderne.

O acţiune mai energică şi mai promptă ar fi permis recuperarea a două dintre punctele cheie din Norvegia, pe care nemţii le capturaseră în acea dimineaţă. În momentul debarcării germanilor, principala flotă britanică, sub conducerea amiralului Forbes, era în linie cu Bergen, comandantul britanic intenţionînd să trimită o formaţie de luptă împotriva navelor germane de acolo. Amiralitatea a fost de acord, sugerînd totodată ca un atac similar să se producă şi la Trondheim. Ceva mai tîrziu, totuşi, s-a hotărît ca atacul de la Trondheim să fie amînat pînă cînd aveau să fie scoase din luptă crucişătoarele grele germane. Între timp, o formaţie de patru crucişătoare şi şapte distrugătoare s-a îndreptat spre Bergen, dar cînd aviaţia a raportat că acolo se aflau două crucişătoare germane şi nu doar unul cum se comunicase anterior, Amiralitatea şi-a luat măsuri de precauţie excesivă, anulînd atacul.

După ce nemţii şi-au întărit poziţiile cucerite în Norvegia, cea mai bună cale de a-i combate ar fi constat în tăierea liniilor de comunicaţii pentru aprovizionare şi întăriri. Acest lucru devenea

realizabil doar prin blocarea trecerii prin strîmtoarea Skaggerak, dintre Danemarca și Norvegia. În scurt timp s-a văzut însă că Amiralitatea – temîndu-se de atacul aerian german – nu era dispusă să trimită în strîmtoarea Skaggerak decît submarine. Această măsură de precauție dovedea că Amiralitatea înțelesese efectul puterii aeriene asupra celei navale, ceea ce n-ar fi recunoscut sub nici o formă înainte de război. Și aceasta s-a reflectat negativ asupra ideii lui Churchill de a extinde războiul în Scandinavia – căci, dacă nu se bloca ruta prin care nemții își transportau forțele de întărire, nimic nu-i mai putea împiedica să-și consolideze puterea în sudul Norvegiei, avînd astfel toate șansele să-și mărească avantajul cîștigat.

Părea să mai existe, totuși, o posibilitate de a păstra centrul Norvegiei, dacă se menținea controlul asupra celor două defilee muntoase lungi, care duceau din Oslo spre nord, și dacă mica forță germană de la Trondheim era repede înfrîntă. În această direcție se concentrau acum eforturile englezilor. La o săptămînă după atacul german, la nord și la sud de Trondheim au avut loc debarcări britanice la Namsos și, respectiv, la Aandalsnes, ca o măsură premergătoare atacului principal și direct asupra portului Trondheim.

Dar această decizie a fost urmată de un șir straniu de întîmplări nefericite. Generalului Hotblank, un militar destoinic cu idei moderne, i s-a încredințat funcția de comandant militar; însă după ce a primit instrucțiunile referitoare la misiunea pe care urma s-o îndeplinească, a plecat de la Amiralitate pentru a se întoarce la club, iar cîteva ore mai tîrziu a fost găsit în stare de inconștiență pe Duke of York's Steps, ca urmare a unui subit atac de apoplexie. A doua zi a fost numit un înlocuitor care a pornit pe calea aerului spre Scapa, dar avionul s-a prăbușit pe cînd se rotea deasupra aeroportului local.

Între timp, opiniile comandanților Statului Major și ale Amiralității au suferit schimbări radicale. La 17 aprilie aprobaseră planul, dar a doua zi au făcut o întoarcere de o sută optzeci de grade, declarîndu-se împotriva lui. Toată lumea se gîndea numai la riscurile acestei operații. Deși Churchill ar fi preferat să se

concentreze asupra portului Narvik, s-a simțit ofensat din cauza acestei bruște schimbări de atitudine.

Comandanții Statului Major recomandau, în schimb, ca debarcările de la Namsos și Aandalsnes să fie extinse și să evolueze sub forma unei acțiuni-cleşte, îndreptată împotriva portului Trondheim. Pe hîrtie șansele păreau promițătoare, căci în zonă se aflau mai puțin de 2 000 de soldați germani, pe cînd Aliații debarcaseră un efectiv ce se ridica la 13 000 de oameni. Dar urma să fie străbătută o distanță mare, zăpada împiedica deplasarea, iar trupele Aliaților s-au dovedit mult mai puțin capabile decît cele germane să depășească greutățile întîmpinate. Înaintarea la sud de Namsos a fost zădărnicită din cauza amenințării lansate din spate de cîteva mici unități germane debarcate lîngă capătul fiordului Trondheim, care erau susținute de unicul distrugător german din zonă. Înaintarea dinspre Aandalsnes s-a transformat curînd într-o acțiune defensivă împotriva trupelor germane care se deplasau în forță din Oslo în sus, către Valea Gudbrand, măturindu-i din cale pe norvegieni. Întrucît trupele Aliaților erau grav hărțuite de atacurile aeriene și nu beneficiau, la rîndul lor, de nici un sprijin din partea aviației, comandanții de la fața locului au recomandat evacuarea. Reîmbarcarea celor două forțe s-a încheiat pe 1 și 2 mai – lăsîndu-i astfel pe nemți complet stăpîni atît pe sudul, cît și pe centrul Norvegiei.

Apoi Aliații și-au concentrat toate eforturile pentru cîștigarea Narvikului – mai mult pentru „a-și spăla rușinea", decît din dorința de a ajunge la minele de fier suedeze. Debarcarea britanică inițială în această regiune avusese loc pe 14 aprilie, dar extrema prudență a generalului Mackesy a blocat orice atac rapid asupra portului Narvik – în ciuda îndemnurilor lansate de amiralul Lord Cork și Orrery, care avea comanda forțelor combinate din această zonă. Chiar și atunci cînd forțele terestre ajunseseră la 20 000 de soldați, înaintarea lor continua să fie lentă. De cealaltă parte, 2 000 de ostași din trupele de munte austriece, sprijiniți de tot atîția marinari de pe distrugătoarele germane și conduși cu abilitate de generalul Dietl, au profitat de majoritatea avantajelor defensive ale acestui

ținut greu accesibil. Şi pînă pe 27 mai n-au putut fi împinşi afară din oraşul Narvik. La această dată, trupele germane pătrunseseră adînc în teritoriul Franței, care era pe punctul de a se prăbuşi. Astfel, în ziua de 7 iunie, forțele aliate de la Narvik au fost evacuate. Tot la acea dată, regele şi guvernul au părăsit Norvegia.

În problematica scandinavă, guvernele aliate au manifestat o agresivitate excesivă, dar şi o desincronizare în acțiuni – cu rezultate nefaste pentru poporul norvegian. Dimpotrivă, Hitler dăduse dovadă de prudență înainte de a se hotărî să atace. Dar atunci cînd s-a decis, în cele din urmă, să devanseze puterile occidentale, n-a mai pierdut nici o clipă – iar forțele lui au operat cu o rapiditate şi o cutezanță care au compensat din plin inferioritatea lor numerică pe parcursul fazei critice.

Capitolul 7

Cotropirea vestului

Evoluţia societăţii umane a luat o nouă turnură, cu consecinţe importante asupra viitorului tuturor popoarelor atunci cînd forţele lui Hitler au străpuns apărarea Vestului, pe 10 mai 1940.

Actul decisiv al dramei care a zguduit lumea a început în ziua de 13 mai, cînd diviziile blindate ale lui Guderian au trecut rîul Meuse, la Sedan.

Tot pe 10 mai, Churchill a devenit premierul Marii Britanii, în locul lui Chamberlain.

Breşa îngustă de la Sedan a fost curînd lărgită şi transformată într-un imens culoar. Pe aici s-a scurs şuvoiul de tancuri germane, care au ajuns pe coasta Mării Mînecii într-o săptămînă, tăind armatele Aliaţilor aflate în Belgia. Acest dezastru s-a soldat cu căderea Franţei şi izolarea Angliei. Deşi Anglia a izbutit să reziste în spatele canalului ei maritim, salvarea a venit abia după un război prelungit, care se transformase într-o conflagraţie mondială. În final, Hitler a fost doborît sub presiunea Americii şi a Rusiei, dar Europa a ieşit epuizată din război şi ameninţată de spectrul dominaţiei comuniste.

După catastrofă, s-a afirmat adesea că ruptura frontului francez fusese inevitabilă, iar atacul lui Hitler irezistibil. Dar

Căderea Franței în 1940

OLANDA
Haga
Rotterdam
Dordrecht
10 mai
Moerdijk
Rhine
Grupul de Armate B (Bock)
26 mai/2 iunie Evacuarea de la Dunkerque
ANGLIA
Dover
Dunkerque
Calais
Gravelines
FR.7
Antwerp
ARM. BELG.
Albert Canal
GERMANIA
Corpul XXXIX Tancuri (Schmidt)
Corpul XVI Tancuri (Hoppner)
Corpul XV Tancuri (Hoth)
Grupul de Armate A (Runstedt)
Corpul XLI Tancuri (Reinhardt)
Corpul XIX Tancuri (Guderian)
Grupul de tancuri al lui KLEIST
BELGIA
Bruxelles
B.E.F.
Maastricht
FT. EBEN EMAEL
St Omer
Boulogne
Aa
Aire
Lille
FR.1
Schelde
FR.1
Namur
Meuse
FR.9
Arras
Abbeville
20 mai
Dinant
Givet
Ardeni
Somme
Amiens
Oise
Monthermé
Charleville
St Mengos
LUXEMBURG
Sedan
LINIA FRONTULUI 5 iunie 1940
0 Mile 100
0 150
Aisne
FRONTUL 2
Reims
LINIA MAGINOT

Acțiuni ale infanteriei și blindatelor germane
Acțiuni ale Corpurilor de armată de tancuri
Linia Aliaților
Încercarea de străpungere a englezilor din 21 mai
Parașutări germane la 10 mai

Linia frontului la 5 iunie
Acțiuni ale Corpurilor de tancuri
0 Mile 100
0 Km 150
Calais
Bruxelles
BELGIA
GERMANIA
Armatele 2 și 9
Somme
Corpul VX Tancuri (Hoth)
Corpurile XIV și XVI Tancuri (Kleist)
Corpurile XXXIX și XLI Tancuri (Guderian)
Abbeville
CANALUL MÎNECII
Amiens
Péronne
Cherbourg 19 iunie
Rouen
Compiègne
Laon
LUX.
Reims
Aisne
LINIA MAGINOT
Creil
Château-Thierry
Oise
Marne
Châlons
Paris 14 iunie
Seine
Nancy
Forțe franceze încercuite
BRETAGNE
Rennes 18 iunie
Alençon
FRANȚA
Rhine
Langres
Orleans
Loire
Nantes
Tours
Dijon 16 iunie
Besançon
ELVEȚIA
Argenton
GOLFUL BISCAYA
Vichy
Geneva
Limoges
Saône
Rhône
Royan
Angoulême 25 iunie
Clermont Ferrand
Lyons
ITALIA
25 iunie
Linia atinsă de forțele germane
Grenoble

aparențele erau foarte diferite de realitate – aşa cum a devenit acum clar privind din perspectiva timpului.

Capii armatei germane nu prea aveau încredere în şansele ofensivei, pe care o lansaseră fără tragere de inimă, la insistențele lui Hitler. Chiar şi acesta s-a lăsat cuprins de îndoială la momentul crucial şi a impus oprirea înaintării, timp de două zile, exact cînd vîrful său de lance străpunsese apărarea franceză şi avea cale liberă în față. Măsura ar fi periclitat şansele de victorie ale lui Hitler, dacă francezii ar fi profitat de clipa de răgaz creată.

Însă în mod paradoxal, omul care conducea avangarda atacului – Guderian – a fost schimbat pe moment din funcția de comandă, căci superiorii săi voiau să-i tempereze ritmul de valorificare a spărturii obținute. Dacă n-ar fi comis „delictul" de a fi înaintat atît de repede, probabil că invazia ar fi eşuat – iar evenimentele internaționale ar fi luat o altă turnură.

Departe de a fi deținut superioritatea incontestabilă, care li se atribuia, armatele lui Hitler erau în realitate inferioare numeric celor cu care se înfruntau. Deşi atacurile lansate de tancurile sale s-au dovedit decisive, Hitler avea un număr mai mic de tancuri, care s-au dovedit mai puțin performante în raport cu acelea ale adversarilor săi. Superioritatea sa se manifesta doar în privința puterii aeriene, care reprezenta factorul esențial.

În plus, deznodămîntul a fost, practic, hotărît de o mică parte a forțelor sale, înainte ca marea masă a trupelor să intre în acțiune. Această parte decisivă era alcătuită din zece divizii blindate, o divizie de paraşutişti şi o divizie aeropurtată – în afara aviației militare – dintr-un total de circa 135 de divizii.

Efectul uluitor produs de noile elemente a eclipsat nu numai relativa inferioritate numerică, dar şi marja îngustă ce a permis adjudecarea victoriei. Reuşita lor ar fi putut fi cu uşurință zădărnicită, dacă nu ar fi existat ocaziile oferite de gafele Aliaților – gafe explicabile în mare măsură prin preponderența unor concepții învechite. În afara ajutorului primit din partea conducătorilor obtuzi din cealaltă tabără, succesul invaziei s-a datorat unei serii norocoase de întîmplări hotărîtoare şi dibăciei unui singur om, Guderian, de a le valorifica pe cele care i-au ieşit în cale.

Bătălia pentru Franța a rămas în istorie ca unul dintre cele mai impresionante exemple ale efectului decisiv pe care îl poate avea o idee nouă, pusă în practică de un executant dinamic. Potrivit relatărilor lui Guderian, înainte de război, imaginația sa era înflăcărată de ideea unei adînci pătrunderi strategice realizate de forțe blindate independente – o ofensivă cu bătaie lungă, executată de tancuri pentru a tăia principalele artere ale armatei adverse, amplasate mult în spatele frontului. Adept înflăcărat al luptei cu tancuri, a înțeles implicațiile acestei idei, ce derivase din noul curent de gîndire militară în Anglia după primul război mondial, fiind demonstrată prima oară de Unitățile Regale de Tancuri, cu ocazia diferitelor aplicații. Majoritatea generalilor superiori germani erau la fel de nehotărîți în privința ideii, pe cît se arătaseră și autoritățile britanice și franceze – considerînd-o improprie în condiții de război. Dar în momentul declanșării conflagrației Guderian a profitat de șansa de a o pune în practică, în ciuda ezitărilor manifestate de superiorii săi. Efectul s-a dovedit decisiv, așa cum s-a întîmplat de-a lungul istoriei și cu alte idei noi: utilizarea calului, lancea lungă, falanga, legiunea flexibilă, „ordinea oblică", arcașul călare, arcul mare, muscheta, tunul, organizarea armatelor în divizii separate și manevrabile.

Invazia germană în Vest a debutat cu victorii redutabile pe flancul drept, împotriva unor puncte cheie din apărarea Olandei și a Belgiei, țări neutre. Aceste lovituri, susținute de atacul de avangardă al trupelor aeropurtate, au captat atenția Aliaților, distrăgînd-o pentru cîteva zile de la asaltul principal – care era lansat în centru, prin ținutul deluros și împădurit al Ardenilor, spre inima Franței.

Capitala Olandei, Haga, și centrul vital al comunicațiilor sale din Rotterdam au fost atacate în zorii zilei de 10 mai de forțe aeropurtate, simultan cu asedierea liniilor de apărare de la frontiera ei, amplasate la 160 Km spre est. Confuzia și spaima create de această dublă lovitură, în față și în spate, au fost sporite de amenințarea generală reprezentată de Luftwaffe.

Profitînd de starea de haos din țară, forțele blindate germane au năvălit printr-o breșă în flancul sudic și au făcut joncțiunea cu forțele aeropurtate din Rotterdam, în cea de-a treia zi. Și-au croit drum spre obiectivul urmărit, exact sub nasul Armatei a 7-a franceze care tocmai sosise în ajutorul olandezilor. În a cincea zi, olandezii au capitulat, deși frontul lor principal nu fusese încă nimicit. Decizia lor a fost determinată de amenințarea unor noi atacuri aeriene directe asupra aglomerațiilor lor urbane.

Forțele germane de pe teritoriul olandez erau mult mai mici decît cele cu care se înfruntau. În plus, atacul decisiv a fost lansat doar de o unică divizie de blindate, a 9-a – singura de care nemții se putuseră dispensa pentru a o trimite pe frontul olandez. Calea ei de înaintare era intersectată de canale și rîuri largi, unde apărarea nu ar fi trebuit să întîmpine dificultăți de ordin organizatoric. Șansele ei de succes au depins de efortul loviturii trupelor aeropurtate.

Dar această nouă armă era uimitor de mică în raport cu efectele sale. În mai 1940, Germania avea numai 4 500 de parașutiști bine pregătiți. Din acest total insuficient, 4 000 au fost utilizați în atacul asupra Olandei.

Cu aceștia s-au format cinci batalioane susținute de o divizie de infanterie ușoară, cu 12 000 de soldați, care a fost transportată pe calea aerului.

Principalele puncte ale planului au fost cel mai bine sistematizate de Student, comandantul suprem al forțelor aeropurtate:

> Limitele puterii noastre ne-au constrîns să ne concentrăm atenția asupra a două obiective – punctele care păreau esențiale pentru reușita invaziei. Atacul principal, pe care l-am condus personal, a vizat podurile din Rotterdam, Dordrecht și Moerdijk, pe unde trecea principala rută dinspre sud peste gurile Rinului. Nouă ne revenea sarcina să cucerim podurile, înainte ca olandezii să le poată arunca în aer, și să le menținem deschise pînă la sosirea forțelor noastre terestre mobile. Efectivul meu consta din patru batalioane de parașutiști și un regiment

transportat cu avioane (compus din trei batalioane). Am obținut o victorie totală, cu numai 180 de pierderi. Nu îndrăzneam să dăm greș, fiindcă în acest caz, întreaga invazie ar fi eșuat[1].

Student însuși s-a numărat printre victime, fiind rănit la cap și scos din acțiune pentru o perioadă de opt luni.

Un atac secundar a fost lansat asupra capitalei olandeze, Haga. Scopul acestuia îl constituia capturarea șefilor guvernului și a serviciilor aferente, precum și dezmembrarea întregului aparat de conducere. Forța utilizată în Haga a constat dintr-un batalion de parașutiști și două regimente aeropurtate, sub comanda generalului Graf Sponeck. Deși atacul a fost respins, a provocat o derută maximă.

Și invazia Belgiei a cunoscut un început senzațional. Aici, atacul pe uscat a fost realizat de puternica Armată a 6-a condusă de Reichenau (care includea Corpul 16 Armată de tancuri a lui Höppner). Aceasta a trebuit să depășească o barieră formidabilă, înainte de a-și putea etala forțele. Sprijinirea atacului a fost asigurată doar de 500 de militari din trupele aeropurtate. Aceștia au avut misiunea să cucerească cele două poduri peste Canalul Albert, precum și fortul Eben Emael, cel mai modern fort al Belgiei, care flanca granița ei maritimă.

Totuși, acest mic detașament a contribuit mult la producerea deznodămîntului. Întrucît calea de acces spre frontiera belgiană de aici traversa prelungirea sudică a teritoriului olandez, cunoscută sub numele de „Apendicele Maastricht", din momentul în care armata germană ar fi trecut frontiera olandeză, grănicerii belgieni de pe Canalul Albert ar fi avut tot timpul să arunce în aer podurile, înainte ca vreo forță invadatoare terestră să poată străbate fîșia de 24 Km. Parașutarea silențioasă, pe timp de noapte, a trupelor aeropurtate oferea noua și singura modalitate de a cuceri podurile cheie intacte.

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 160–1. Celelalte citate din acest capitol provin de la aceeași sursă.

Efectivul foarte redus al trupelor aeropurtate trimise în Belgia contrasta izbitor cu rapoartele din acea vreme, potrivit cărora paraşutiştii germani erau lansaţi în zeci de locuri, numărul lor cumulat cifrîndu-se la cîteva mii. Student a oferit explicaţia – pentru a compensa puţinătatea resurselor reale şi a spori confuzia, unităţi de paraşutişti au fost lansate în toată ţara. Şiretlicul s-a dovedit deosebit de eficient, la aceasta adăugîndu-se şi tendinţa naturală a oricăror imaginaţii înfierbîntate de a umfla cifrele.

Student afirma în continuare:

Aventura de la Canalul Albert a fost ideea lui Hitler. A fost poate cea mai originală idee a acestui om cu multe idei strălucite. La un moment dat, m-a chemat la el şi mi-a cerut părerea. De îndată ce am confirmat posibilitatea unei asemenea acţiuni, mi s-a ordonat să încep pregătirile. Am folosit 500 de oameni conduşi de căpitanul Koch. Comandantul Armatei a 6-a, generalul Reichenau, şi şeful statului său major generalul Paulus, doi ofiţeri extrem de capabili, au văzut în această misiune o aventură sortită eşecului.

Atacul surpriză de la fortul Eben Emael a fost realizat de un detaşament infim de 78 de genişti-paraşutişti, sub comanda locotenentului Witzig. Dintre aceştia, au fost ucişi doar şase oameni. Detaşamentul a aterizat pe neaşteptate pe acoperişul fortului, i-a zdrobit pe servanţii armamentului de acolo şi a aruncat în aer cupolele blindate şi cazematele tuturor tunurilor, cu un exploziv extrem de puternic – necunoscut pînă la acea dată... Atacul surpriză de la Eben Emael s-a bazat pe folosirea acestei noi arme, care a fost transportată silenţios la obiectiv de un planor cu încărcătură[1], de asemenea, o inovaţie în domeniu.

Fortul fusese proiectat pentru a face faţă oricărei ameninţări, dar nu se întrevăzuse eventualitatea ca trupe inamice să fie lansate pe el. De pe acoperişul fortului, puţinii paraşutişti ai lui Witzig au

---

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 163–164.

ținut sub control cei 1 200 de soldați ai garnizoanei vreme de douăzeci și patru de ore, pînă la sosirea la fața locului a forțelor terestre germane.

Paza belgiană de la cele două poduri cheie a fost luată și ea prin surprindere. La unul dintre ele, soldații au reușit chiar să aprindă fitilul pentru a arunca podul în aer – dar echipajul unui planor a pătruns în cazemată pe urmele santinelelor, reușind să-l stingă la timp.

Este de remarcat faptul că, pe întregul front al invaziei, podurile au fost aruncate în aer de apărători, conform planului, cu excepția locurilor unde s-au utilizat trupe aeropurtate. Acest lucru demonstrează cît de fragilă a fost granița dintre reușită și eșec în ceea ce-i privește pe germani – avînd în vedere faptul că reușita invaziei a depins de factorul timp.

Pînă a doua zi, peste canal trecuseră suficiente trupe germane pentru a putea străpunge firava linie de apărare belgiană. Apoi, cele două divizii blindate (a 3-a și a 4-a) ale lui Höppner au traversat podurile rămase intacte și s-au dispersat pe cîmpurile ce li se așterneau în față. Atacul lor dezlănțuit a determinat retragerea tuturor forțelor belgiene – exact în momentul în care francezii și englezii le veneau în ajutor.

Această spărtură a frontului în Belgia nu a reprezentat lovitura decisivă în invazia din Vest, dar a influențat considerabil deznodămîntul. Acesta a contribuit nu numai la abaterea atenției Aliaților într-o direcție greșită, ci și la absorbirea celei mai mobile părți a forțelor aliate în lupta ce s-a declanșat acolo, astfel încît aceste divizii mobile nu au putut fi dizlocate și deplasate spre sud pentru a face față amenințării mai mari care s-a ivit brusc pe 13 mai, la frontiera franceză – pe porțiunea ei cea mai slabă, dincolo de capătul vestic al Liniei Maginot.

Între timp, avangărzile mecanizate ale grupului de armate conduse de Rundstedt înaintaseră prin Luxemburg și prin Luxemburgul belgian spre Franța. După ce au străbătut 115 Km

din fîşia Ardenilor, pulverizînd slaba rezistenţă întîmpinată, au trecut granița franceză şi şi-au făcut apariţia pe malurile rîului Meuse, în zorii celei de-a patra zi a ofensivei.

Trimiterea unei mase de tancuri şi de vehicule motorizate printr-un asemenea ţinut dificil, considerat multă vreme de către strategii convenţionali inaccesibil în cazul unei ofensive de proporţii şi cu atît mai mult într-o operaţiune cu tancuri, fusese o acţiune îndrăzneaţă, cu un înalt coeficient de risc. Dar în acest fel au crescut şansele ca inamicul să fie luat prin surprindere, pădurile dese contribuind şi ele la mascarea înaintării şi a intensităţii atacului.

Totuşi, Înaltul Comandament Francez a contribuit în cea mai mare măsură la succesul lui Hitler. Efectul zdrobitor al atacului din Ardeni se datora în mare parte structurii planului francez – care se potrivea perfect, din punctul de vedere al nemţilor, cu propriul plan remodelat. Catastrofal pentru francezi nu a fost, aşa cum s-a presupus în general, atitudinea lor defensivă sau „complexul Liniei Maginot", ci caracterul ofensiv al planului lor. Forţînd intrarea în Belgia pe aripa stîngă, au făcut jocul inamicului şi s-au vîrît singuri într-o capcană – exact la fel cum se întîmplase cu Planul XVII din 1914. De data aceasta, însă, pericolul crescuse considerabil deoarece adversarul era mai mobil, executîndu-şi manevrele motorizat, şi nu în ritmul impus de mersul la pas. Şi consecinţele negative ale acestei acţiuni au fost mai însemnate, avînd în vedere faptul că asaltul pe aripa stîngă – realizat de trei armate franceze şi de englezi – cuprindea, din totalul forţelor aliate, partea cea mai mobilă, înzestrată cu cel mai modern echipament.

Cu fiecare pas înainte făcut de aceste armate în acţiunea lor fulgerătoare în Belgia, îşi expuneau tot mai mult ariergarda atacului din flanc lansat de Rundstedt prin Ardeni. În plus, pivotul înaintării Aliaţilor era acoperit de cîteva divizii franceze insuficient pregătite, formate din soldaţi mai vîrstnici şi înzestrate cu prea puţine tunuri antitanc şi antiaeriene, care reprezentau cele două necesităţi vitale. Faptul de a fi lăsat practic descoperit pivotul înaintării a constituit cea mai mare gafă a Înaltului Comandament Francez, condus de Gamelin şi Georges.

Înaintarea germană prin Ardeni a reprezentat o operaţie abilă şi o demonstraţie de măiestrie militară la nivelul statului major. Înaintea zorilor zilei de 10 mai, la graniţa Luxemburgului s-a masat cea mai mare concentrare de tancuri care fusese văzută vreodată în război. Cele trei Corpuri de Armată de tancuri, care alcătuiau această forţă, au fost dispuse în linie de bătaie în trei blocuri sau straturi, cu divizii blindate în primele două şi divizii de infanterie motorizată în cel de-al treilea. Avangarda era condusă de generalul Guderian, iar totalitatea forţelor germane se afla în subordinea generalului Kleist.

Separat, în dreapta grupului lui Kleist, exista un Corp de Armată de tancuri, al 15-lea, condus de Hoth, care urma să ţîşnească prin partea de nord a Ardenilor, spre Meuse, între Givet şi Dinant.

Totuşi, cele şapte divizii blindate reprezentau doar o fracţiune din masa forţelor armate mobilizate în lungul frontierei germane şi pregătite să năvălească în Ardeni. Aproximativ 50 de divizii erau grupate foarte strîns pe acest front îngust, dar foarte adînc.

Şansele de reuşită depindeau în principal de rapiditatea cu care blindatele germane puteau să străpungă Ardenii şi să treacă rîul Meuse. Tancurile nu puteau avea spaţiu de manevră, decît după ce traversau bariera reprezentată de rîu. Şi trebuiau să treacă apa înainte ca Înaltul Comandament Francez să-şi dea seama ce se întîmpla şi să-şi poată mobiliza rezervele pentru a contracara atacul german.

Nemţii au cîştigat competiţia la un scor strîns. Poate că s-ar fi obţinut alt rezultat, dacă forţele de apărare ar fi profitat de blocajele parţiale provocate de obstacolele efectuate conform planului anterior. Necorelarea acestora cu o apărare adecvată a avut consecinţe dezastruoase asupra securităţii Franţei. Francezii au făcut prostia de a se bizui pe diviziile de cavalerie pentru a-i întîrzia pe invadatori.

Dimpotrivă, un contraatac cu blindate împotriva flancului german în această fază ar fi paralizat, probabil, înaintarea – datorită efectului exercitat asupra comandanţilor superiori. Oricum, aceştia

erau stresați la gîndul unui atac asupra flancului lor stîng.

Văzînd cît de bine decurgea înaintarea, Kleist adoptase deja, pe 12 mai, punctul de vedere susținut de Guderian, potrivit căruia rîul Meuse trebuia traversat înainte de sosirea unităților de infanterie. Se făcuseră pregătirile necesare pentru o masivă concentrare aeriană, incluzînd 12 escadrile de bombardiere în picaj, pentru a sprijini forțarea trecerii. Acestea au apărut la fața locului la începutul după-amiezei zilei de 13 mai și au lansat o ploaie neîntreruptă de bombe, care i-a țintuit pe majoritatea tunarilor francezi în adăposturile antiaeriene pînă la căderea nopții.

Atacul lui Guderian s-a concentrat pe o porțiune de doi kilometri și jumătate, exact la vest de Sedan. Sectorul ales reprezenta locul ideal pentru a forța trecerea. Rîul cotește brusc la nord, înspre St.Menges, și apoi din nou la sud, formînd un fel de buzunar. Colinele de pe malul nordic sînt împădurite, asigurînd acoperirea necesară pentru pregătirea atacului, amplasarea tunurilor și reprezentînd în același timp excelente puncte de observație pentru artilerie. Din apropierea localității St. Menges se așternea o minunată priveliște asupra acestei protuberanțe a rîului și asupra dealurilor împădurite din Bois de Marfée, care se profilau în depărtare.

Asaltul a fost lansat la ora 4 după-amiaza, în frunte aflîndu-se infanteria de pe tancuri în bărci de cauciuc și pe plute. Curînd, s-au pus și bacurile în funcțiune pentru a transporta peste rîu vehicule ușoare. Protuberanța rîului a fost repede cucerită, apoi atacanții au înaintat în forță pentru a captura Bois de Marfée și înălțimile sudice. Pînă la miezul nopții, avangarda atacului străbătuse aproape 8 Km în adîncime, în timp ce la Glaire (între Sedan și St. Menges), fusese înălțat un pod peste care au început să se scurgă tancurile.

Cu toate acestea, la 14 mai, capul de pod al germanilor era insuficient consolidat – neavînd decît o singură divizie care trecuse rîul și doar un singur pod pe unde puteau fi transportate întăririle și proviziile. Între timp, forțele aeriene ale Aliaților atacau puternic

podul, profitînd de un avantaj de moment, întrucît majoritatea escadrilelor Luftwaffe fuseseră trimise în altă parte. Dar regimentul de artilerie antiaeriană al Corpului lui Guderian a menținut un foc continuu deasupra podului, atacurile aeriene ale Aliaților fiind respinse cu pierderi grele.

Pînă după-amiaza, toate cele trei divizii blindate conduse de el se aflau de cealaltă parte a rîului. După respingerea unui contraatac francez lansat cu întîrziere, Guderian a cotit brusc spre vest. Pînă a doua zi seara, izbutise să străpungă și ultima linie de apărare, iar drumurile spre vest – pînă la coasta Canalului – se așterneau libere în fața lui.

Cu toate acestea, Guderian a petrecut o noapte grea, chiar dacă inamicul nu i-a creat nici un fel de probleme.

> De la cartierul general al Grupării de tancuri s-a primit ordinul de a se opri înaintarea, trupele urmînd să staționeze în capul de pod cîștigat. Nu voiam și nu puteam accepta acest ordin, care ar fi însemnat pierdrea efectului surpriză și irosirea succesului nostru inițial[1].

După o aprinsă controversă telefonică cu Kleist, acesta din urmă a fost de acord cu continuarea înaintării încă douăzeci și patru de ore – pentru a lărgi capul de pod.

S-a profitat la maximum de această permisiune prudentă, lăsîndu-se întreaga libertate de acțiune diviziilor blindate. Atacul spre vest al celor trei divizii ale lui Guderian a fost convergent cu cel lansat de cele două divizii ale lui Reinhardt de la punctul de trecere Monthermé, precum și cu acela declanșat de cele două divizii ale lui Hoth, de la punctele de trecere de lîngă Dinant. Acestea au dus la prăbușirea rapidă a rezistenței franceze și-s-au propagat năvalnic peste un spațiu pustiu.

În seara zilei de 16 mai, atacul spre vest înaintase cu peste

---

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 177.

80 Km, în direcţia Canalului, ajungînd la rîul Oise. Şi de astă dată s-a impus o frînare, care nu venea dinspre inamic, ci de sus.

Uluiţi de uşurinţa cu care fusese nimicită bariera de la Meuse, comandanţii superiori din tabăra germană se mai aşteptau la un înverşunat contraatac în flancul lor. Împărtăşind aceleaşi temeri, Hitler a pus capăt înaintării – blocînd-o pentru două zile, astfel ca unităţile de infanterie să poată ajunge la faţa locului şi să formeze un scut pentru apărarea flancurilor de-a lungul rîului Aisne.

După ce situaţia a fost analizată de către eşaloanele superioare, Guderian a fost repus în drepturi, dîndu-i-se autorizaţia de a efectua puternice acţiuni de recunoaştere. În accepţiunea lui Guderian, aceasta însemna menţinerea presiunii ofensive pe parcursul celor două zile, înainte ca unităţile de infanterie ale Armatei a 12-a să creeze un solid scut de apărare a flancurilor pe rîul Aisne, iar el să poată năvăli înainte spre coasta Mării Mînecii.

În fazele anterioare, se cîştigase atîta timp şi se provocase o asemenea dezordine în tabăra adversă, încît pauza impusă pe Oise nu a afectat şansele de reuşită ale germanilor. Totuşi, măsura adoptată a evidenţiat deosebiri semnificative de partea germană în evaluarea factorului timp. Prăpastia dintre şcoala nouă şi cea veche era în acest caz chiar mai mare decît cea dintre germani şi francezi.

Iată ce scria Gamelin la sfîrşitul războiului despre felul în care germanii ştiuseră să valorifice din punct de vedere strategic traversarea rîului Meuse:

> A fost o manevră remarcabilă. Dar se pune întrebarea în ce măsură aceasta urma un plan prestabilit. Nu cred, după cum nu cred că Napoleon să fi planificat manevra de la Iena sau Moltke de la Sedan (în 1870). A reprezentat o perfectă adaptare la împrejurări. A demonstrat superioritatea unor trupe capabile să execute manevre abile, în cadrul unor operaţiuni rapide – compatibile cu tancurile, aeronavele şi radiocomunicaţiile de care beneficiau. Este poate pentru prima oară cînd

s-a cîştigat o bătălie, care a devenit decisivă, fără a se angaja în luptă marea masă a forțelor armate[1].

Potrivit estimărilor făcute de generalul Georges, care era comandantul suprem executiv al frontului de luptă, obstrucțiile plănuite în Luxembrugul belgian urmau să „întîrzie pentru cel puțin patru zile“ sosirea nemților la Meuse. Generalul Doumenc, şeful Statului Major spunea:

> Atribuind inamicilor propriul nostru raționament, ne imaginasem că n-aveau să încerce să treacă rîul Meuse înainte de a aduce în zonă suficientă artilerie: cele cinci sau şase zile necesare pentru aceasta ne-ar fi oferit răgazul cuvenit pentru a ne reface dispozitivul[2].

Este remarcabil cît de mult coincideau calculele francezilor cu cele făcute la nivelul eşaloanelor superioare din „cealaltă tabără“. Se poate constata că şefii militari francezi aveau o justificare – chiar în mai mare măsură decît s-a apreciat imediat după evenimente – pentru ipotezele lor fundamentale în privința ofensivei germane. Nu luaseră, însă, în calcul un factor individual – Guderian. Prin adoptarea strategiei de pătrundere în adîncime, realizată de forțe ce acționau independent, prin convingerea sa fermă în posibilitatea de a o pune în practică şi prin originalitatea cu care a interpretat dispozițiile primite, Guderian a răsturnat calculele Înaltului Comandament Francez într-o proporție de o anvergură inimaginabilă pentru Înaltul Comandament German. Este limpede că Guderian şi tanchiştii lui au antrenat după ei întreaga armată germană, adjudecîndu-şi astfel cea mai impetuoasă victorie din istoria modernă.

Deznodămîntul a atîrnat de factorul timp în fiecare fază în parte. Reacțiile francezilor au fost invariabil anihilate deoarece, fiind prea lente, nu le-au permis să intervină la timp

---

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 181.
[2] Idem.

pentru a face față situațiilor în permanentă schimbare, acest lucru datorîndu-se faptului că avangarda germană a continuat să se deplaseze mai rapid decît preconiza Înaltul Comandament German.

Francezii porniseră de la premisa că un asalt pe Meuse nu avea să survină înainte de a noua zi. Era exact intervalul de timp pe care l-au avut în vedere și conducătorii germani, înainte de intervenția lui Guderian. Comandanții francezi, adepți ai deplasării lente, valabilă în 1918, erau practic incapabili să țină piept ritmului alert al blindatelor, ceea ce le-a paralizat acțiunile.

Unul dintre puținii oameni din tabăra Aliaților care a înțeles la timp primejdia a fost noul premier francez, Paul Reynaud. În calitate de critic neangajat înainte de război, el își îndemnase compatrioții să pună accent pe dezvoltarea blindatelor. Înțelegînd perfect efectul acestora, i-a telefonat lui Churchill în dimineața zilei de 15 mai, pentru a-i spune: „Am pierdut bătălia".

Replica lui Churchill a fost următoarea: „Experiența ne demonstrează că ofensiva se va sfîrși în scurt timp. Asta îmi aduce aminte de 21 martie 1918. După cinci sau șase zile vor fi nevoiți să se oprească pentru a aștepta proviziile, ceea ce ne va permite să declanșăm contraatacul. Am învățat toate astea, pe vremuri, de la însuși mareșalul Foch"[1]. A doua zi a plecat cu avionul la Paris, argumentînd acolo împotriva retragerii forțelor aliate din Belgia. Oricum, reacția lui Gamelin de a le scoate de acolo a fost prea lentă. Acum punea la cale un contraatac cumpănit, în stilul anului 1918 – cu masarea unor divizii de infanterie. Churchill a continuat să-și pună speranța într-un asemenea demers. Păcat că modul de gîndire a lui Gamelin era atît de învechit, căci în Franța nu exista un alt om înzestrat cu o capacitate de acțiune mai mare decît a lui.

În aceeași zi, Reynaud a luat hotărîrea de a-l înlocui pe Gamelin – chemîndu-l pe Weygand, bătrînul asistent al lui Foch,

[1] Churchil, *The Second World War*, vol. II, p. 38–39.

care se afla în Siria. Weygand a sosit abia pe 19 mai, astfel încît timp de trei zile postul de comandant suprem a rămas vacant. Pe 20 mai, Guderian a ajuns la Canalul Mînecii, tăind comunicațiile armatelor aliaților din Belgia. În ceea ce-l privește pe Weygand, acesta era chiar de modă mai veche decît Gamelin, căci se ghida după principiile războiului din 1918 în alcătuirea planurilor de acțiune. Astfel, speranța de restabilire pălea din ce în ce mai tare.

Pe scurt, conducătorii Aliaților au acționat cu întîrziere sau eronat, iar în cele din urmă nu au întreprins nimic eficient pentru a evita dezastrul.

Salvarea Forței Expediționare Britanice (FEB) în 1940 s-a datorat în mare parte intervenției personale a lui Hitler. După ce tancurile sale cotropiseră nordul Franței și retezaseră legăturile armatei britanice cu baza, Hitler le-a ținut în loc, din marșul lor impetuos spre Dunkerque – care pentru englezi era ultimul port accesibil pe unde puteau scăpa. În acel moment, majoritatea elementelor FEB se aflau încă la mulți kilometri distanță de port. Dar Hitler a stopat înaintarea tancurilor vreme de trei zile. În felul acesta, el le-a oferit forțelor britanice unica șansă de salvare.

Înlesnindu-le fuga, le-a permis să se regrupeze în Anglia, să continue războiul și să pregătească litoralul pentru a înfrunta amenințarea unei invazii. Acțiunea sa a avut drept consecință propria prăbușire finală, precum și a Germaniei, cinci ani mai tîrziu. Conștient de faptul că au scăpat ca prin urechile acului, deși nu știa care era adevărata cauză a acestui fapt, poporul englez avea să vorbească de „miracolul de la Dunkerque".

Cum s-a făcut că a dat fatalul ordin de oprire, și de ce? Din mai multe puncte de vedere, chestiunea a rămas neelucidată chiar pentru generalii germani și nu se va afla niciodată cu certitudine cum a ajuns la această hotărîre și care au fost motivele lui. Chiar dacă Hitler ar fi dat o explicație, ea nu ni se pare demnă de a fi luată în considerare. Rar se întîmplă ca niște oameni cu funcții înalte, care săvîrșesc o greșeală cu consecințe nefaste, să-și asume răspunderea faptelor sale, iar Hitler nu s-a numărat printre personalitățile care respectau cu sfințenie adevărul. Este mai

probabil ca mărturia lui să fi sporit de fapt confuzia. Totodată ar fi posibil ca el să nu fi putut da o explicație adevărată chiar dacă ar fi dorit acest lucru, deoarece motivația lui era îndeobște încîlcită, iar impulsurile lui extrem de schimbătoare. În plus, amintirile tuturor oamenilor tind să poarte într-o oarecare măsură pecetea împrejurărilor survenite ulterior.

În urma analizei aprofundate a acestui eveniment critic, istoricul a descoperit suficiente dovezi pentru a putea reînsăila nu numai lanțul întîmplărilor, ci și ceea ce pare a fi, cu o probabilitate rezonabilă, lanțul de cauzalitate ce a condus la această decizie fatală.

După ce tăiaseră liniile de aprovizionare ale aripii stîngi a Aliaților în Belgia, unitățile blindate ale lui Guderian ajunseseră la mare lîngă Abbeville, pe 20 mai. Apoi, acesta a pornit către nord, îndreptîndu-se spre porturile de la Marea Mînecii și spre ariergarda armatei britanice – care se afla încă în Belgia, pentru a contracara înaintarea frontală a forțelor de infanterie germane conduse de Bock. În această acțiune de atac orientată spre nord, în dreapta lui Guderian se aflau unitățile blindate a lui Reinhardt, care făceau totodată parte din Gruparea lui Kleist.

Pe 22 mai, orașul Boulogne a rămas izolat în urma înaintării lui Guderian, aceeași soartă avînd a doua zi și Calais. Acest pas uriaș l-a adus la Gravelines la nici 16 Km de Dunkerque – ultima șansă de scăpare a Forței Expediționare Britanice. Unitățile blindate a lui Reinhardt au ajuns și ele pe linia canalului dintre Aire, St. Omer și Gravelines. Acolo, însă, continuarea atacului n-a mai fost posibilă din cauza ordinelor venite de sus. Comandanților unităților blindate li s-a cerut să-și mențină forțele în spatele liniei canalului. Și-au asaltat superiorii cu întrebări și proteste, dar li s-a spus că acesta era „ordinul personal al Führerului".

Înainte de a cerceta mai amănunțit cauzele acestei intervenții salvatoare, să vedem ce se întîmpla în tabăra englezilor și să urmărim desfășurarea acelei evacuări de mare amploare.

Pe 16 mai, generalul Lord Gort, comandantul suprem, a adus

FEB în spatele liniilor avansate din fața orașului Bruxelles. Dar înainte de a ajunge pe noile poziții pe rîul Scheldt, pozițiile respective fuseseră subminate prin acțiunea lui Guderian, care tăiase comunicațiile FEB mult la sud. Pe 19 mai, Cabinetul a aflat că Gort „examina o posibilă retragere spre Dunkerque, dacă ar fi fost constrîns să procedeze astfel". Cu toate acestea, Cabinetul i-a trimis ordine să mărșăluiască spre sud intrînd în Franța și să-și croiască drum cu forța prin rețeaua germană care împăienjenise tot spatele frontului său – deși dispuneau de provizii numai pentru patru zile, și muniții suficiente doar pentru o singură bătălie.

Aceste instrucțiuni concordau cu noul plan pe care Gamelin, comandantul suprem francez, îl făcuse și îl difuzase în cursul acelei dimineți. Seara, Gamelin a fost concediat și înlocuit cu Weygand, a cărui primă acțiune a constat în anularea ordinului dat de Gamelin. După o nouă întîrziere de trei zile, a prezentat un plan similar cu cel al predecesorului său. S-a dovedit, însă, un simplu plan pe hîrtie.

Între timp, Gort, deși continua să protesteze împotriva instrucțiunilor Cabinetului, încercase un atac spre sud, din Arras, cu două dintre cele 13 divizii pe care le avea și cu singura brigadă de tancuri trimisă în Franța. La lansarea acestei contralovituri, pe 21 mai, atacul se redusese la o înaintare realizată de două batalioane slabe de tancuri urmate de două batalioane de infanterie. Tancurile au izbutit cît de cît să avanseze, dar n-au fost susținute din spate, întrucît infanteria era decimată de bombardamentele avioanelor în picaj. Armata 1 franceză, aflată în apropiere, ar fi trebuit să coopereze, cu două dintre cele 13 divizii ale sale, dar contribuția ei efectivă s-a dovedit minoră. În timpul acestor zile, francezii s-au simțit în repetate rînduri paralizați de spaimă la vederea bombardierelor germane în picaj și a rapidelor manevre executate de tancurile inamicului.

Este remarcabil, totuși, cît de tulburător a fost efectul acestei mici contralovituri cu blindate asupra unora dintre comandanții superiori germani. În primul moment, i-a determinat să ia în considerare posibilitățile de a opri înaintarea propriei lor avangărzi de tancuri. Rundstedt a descris situația drept „un moment critic",

spunînd: „Pentru scurt timp, a existat temerea că diviziile noastre de blindate vor fi izolate, înainte ca diviziile de infanterie să le poată veni în ajutor“[1]. Ținînd seama de impactul produs, deznodămîntul ar fi putut fi substanțial diferit, dacă britanicii ar fi ripostat cu două divizii blindate, în loc de numai două batalioane de tancuri.

După scurta scînteie de la Arras, armatele aliate din nord nu au mai făcut nici o tentativă de a se smulge din capcană, iar ofensiva tardivă de despresurare din sud, plănuită de Weygand, s-a dovedit atît de slabă, încît a părut aproape burlescă. A fost blocată cu ușurință de baricada pe care diviziile motorizate germane o ridicaseră rapid în lungul rîului Somme pentru a înlătura orice posibilă interferență, în timp ce diviziile blindate se îndreptau spre nord pentru a închide capcana. Ritmul lent de deplasare a forțelor comandate de Weygand, ca și ordinele grandilocvente ale acestuia erau la fel de ineficiente ca și rugămințile stăruitoare adresate de Churchill armatelor, prin care le îndemna „să abandoneze ideea de a rezista împotriva atacurilor în spatele liniilor de beton sau al obstacolelor naturale“ și de a redobîndi supremația „prin asalturi impetuoase“.

În timp ce cercurile înalte continuau să dezbată planuri imposibil de transpus în practică, armatele izolate din nord se

---

[1] Anticipînd situația ivită în 1940, *The Times* și alte cercuri, începînd din 1935, insistaseră ca efortul militar britanic să se concentreze în direcția asigurării unei forțe aeriene mai puternice și a două sau trei divizii blindate pentru o contralovitură împotriva oricărei pătrunderi a germanilor în Franța, în loc de a se trimite o forță expediționară alcătuită din divizii de infanterie – de care Franța dispunea din belșug. Acceptat de Cabinet la sfîrșitul anului 1937, acest principiu a fost însă abandonat la începutul lui 1939, cînd s-a hotărît cererea unei forțe expediționare în conformitate cu structurile organizatorice cunoscute. Pînă în mai 1940 fuseseră trimise în Franța în total 13 divizii de infanterie (inclusiv trei divizii „de muncă“) fără nici o divizie blindată, dar acestea s-au dovedit incapabile de a întreprinde ceva pentru salvarea situației.

retrăgeau în linie oblică, apropiindu-se de coastă. Se aflau sub presiunea frontală tot mai intensă exercitată de infanteria lui Bock – fiind totodată amenințate de o lovitură mortală în spate, din partea formațiunilor blindate.

Pe 24 mai, Weygand s-a plîns cu amărăciune că „armata britanică se retrăsese, din proprie inițiativă, pe o distanță de 40 Km, spre porturi, în momentul în care trupele noastre, deplasîndu-se dinspre sud, cîștigă teren spre nord, unde urmau să facă joncțiune cu aliații". În realitate, trupele franceze din sud nu făcuseră progrese vizibile, iar englezii nu se retrăgeau încă – cuvintele lui Weygand dovedind doar necunoașterea situației.

Dar în seara zilei de 25 mai, Gort a luat hotărîrea fermă de a se retrage spre mare, la Dunkerque. Patruzeci și opt de ore înainte, tancurile germane ajunseseră deja pe linia canalului, la numai 16 Km de port. La 26 mai, Cabinetul britanic a permis Ministerului de Război să îi trimită o telegramă prin care i se da „autorizația" de a realiza retragerea. A doua zi, o nouă telegramă îi comunica să-și evacueze efectivele pe mare.

În aceeași zi, frontul armatei belgiene s-a frînt în mijloc, sub presiunea atacului lui Bock, neexistînd rezerve la îndemînă pentru a umple spărtura. Regele Leopold îi trimisese deja avertismente repetate lui Churchill, prin amiralul Keyes, informîndu-l că situația devenea disperată. Acum, chiar așa era. Majoritatea Belgiei fusese deja cotropită, iar armata se retrăsese aproape de mare, pe o fîșie îngustă de pămînt, întesată de refugiați civili. În aceste condiții, după-amiaza tîrziu, regele Leopold a hotărît să ceară armistițiu. „Încetarea focului" a fost decretată a doua zi în zori.

Capitularea belgienilor sporea primejdia ca FEB să fie interceptată înainte de a putea ajunge la Dunkerque. Churchill îi adresase deja regelui Leopold rugămintea de a nu se da bătut. În particular recunoștea față de Gort că acest lucru echivala cu „cererea de a se sacrifica pentru noi". Belgienii, încercuiți, care știau deja că FEB se pregătea de evacuare, nu priveau această rugăminte din punctul de vedere al lui Churchill. Și nici regele Leopold nu s-a arătat dispus să-i urmeze sfatul conform căruia

era momentul să „fugă cu avionul înainte de a nu fi prea tîrziu". Regele a considerat că „trebuia să stea cu Armata şi poporul lui". Decizia sa ar putea părea neînţeleaptă, dar în circumstanţele acelea reprezenta o opţiune onorabilă. Criticile ulterioare aduse de Churchill au fost absolut incorecte, iar învinuirile violente lansate de presa franceză şi de premierul Franţei, vădit nedrepte – deoarece căderea Belgiei fusese provocată de prăbuşirea apărării franceze pe Meuse.

Retragerea englezilor spre coastă devenea acum o adevărată cursă pentru reîmbarcare, înainte ca nemţii să poată închide capcana, cu toate protestele şi reproşurile înverşunate lansate de francezi. Noroc că măsurile pregătitoare începuseră în Anglia cu o săptămînă înainte – e adevărat că pe baza unei ipoteze complet diferite. Pe 20 mai, Churchill aprobase măsurile necesare „strîngerii unui număr însemnat de nave mici pentru a fi pregătite să pornească spre porturile şi golfuleţele de pe coasta franceză", în ideea că ar putea ajuta la salvarea unor fracţiuni din FEB care ar fi putut fi interceptate şi izolate în timpul încercării acesteia de a penetra spre sud, potrivit planului în vigoare. Amiralitatea a demarat cu promptitudine pregătirile. Amiralul Ramsay, care avea comanda la Dover, primise sarcina operaţiunii în ziua precedentă, pe 19 mai. O mulţime de feriboturi şi mici cabotiere au fost adunate imediat, pentru ceea ce s-a numit „Operaţiunea Dynamo". De la Harwich pînă la Weymouth, ofiţerii cu transportul maritim au primit instrucţiuni să înregistreze toate navele cu capacitate de pînă la o mie de tone.

În zilele următoare, situaţia s-a înrăutăţit rapid, iar Amiralitatea a înţeles repede că Dunkerque urma să devină singura rută posibilă de evacuare. „Dynamo" a fost pusă în acţiune în după-amiaza zilei de 26 mai – cu douăzeci şi patru de ore înainte ca belgienii să ceară armistiţiu şi ca membrii Cabinetului britanic să autorizeze evacuarea. La început, au crezut că nu vor putea salva decît o mică fracţiune din FEB. Amiralitatea i-a cerut lui Ramsay să-şi fixeze ca obiectiv readucerea în ţară a 45 000 de ostaşi în două zile, apreciindu-se că după acest interval inamicul va face imposibilă

continuarea evacuării. În realitate, doar 25 000 de oameni s-au întors în Anglia pînă în seara zilei de 28 mai. Noroc că perioada de grație s-a dovedit considerabil mai lungă.

În primele cinci zile, ritmul evacuării a fost mai lent din cauza numărului insuficient de ambarcații mici necesare transportării trupelor de pe plajă la navele care așteptau în larg. Deși Ramsay atrăsese atenția de la bun început asupra acestei cerințe vitale, problema nu fusese soluționată corespunzător. Amiralitatea a făcut, însă, eforturi intense pentru a asigura ambracațiile necesare cu tot echipamentul de conducere aferent; personalului militar i s-a adăugat un mare număr de voluntari civili – pescari, salvamari, proprietari de iahturi și alții care se pricepeau cît de cît să manevreze o barcă. Ramsay menționează aportul deosebit pe care și l-a adus echipajul bacului de pompieri *Massey Shaw* din Brigada de pompieri a Londrei.

De asemenea, la început, pe plaje domnea confuzia datorată dezorganizării trupelor care așteptau să se îmbarce – în acel moment formate în majoritate din subunități de servicii. Ramsay considera că situația s-a agravat „datorită faptului că uniforma ofițerilor nu putea fi deosebită de cea a celorlalte grade militare". El aprecia că „apariția ofițerilor din marina militară, în uniformele lor inconfundabile, a contribuit la restabilirea ordinii... Cînd formațiile de luptă au ajuns pe plaje, aceste dificultăți au dispărut".

Primul atac aerian puternic a survenit în seara zilei de 29 mai și „doar un noroc formidabil a făcut ca apele canalului portului Dunkerque să nu fie imediat blocate de nave scufundate". Inexistența unor avarii majore a fost cu atît mai importantă cu cît majoritatea trupelor erau îmbarcate din port și doar mai puțin de o treime de pe plaje.

În următoarele trei zile atacurile aeriene s-au intensificat, iar în zorii zilei de 2 iunie evacuarea a trebuit suspendată. Avioanele de vînătoare ale RAF, de pe aeroporturile din sudul Angliei, s-au străduit să țină în șah Luftwaffe, dar, depășite numeric și incapabile să rămînă mai multă vreme în zonă, din cauza distanței de la care veneau, nu au putut asigura o protecție aeriană adecvată. Atacurile

cu bombe, repetate la intervale mici, au reprezentat o presiune psihologică crîncenă pentru trupele care așteptau pe plaje, deși nisipul moale mai reducea din efecte. Pierderi mari s-au înregistrat pe mare, 6 distrugătoare, 8 nave de pasageri și peste 200 de mici ambarcații – dintr-un total de 860 nave britanice și aliate, de toate mărimile, folosite la evacuare. A fost un adevărat noroc că Marina militară germană nu a încercat să intervină cu submarine sau cu vedete torpiloare. Tot un noroc a fost vremea extrem de frumoasă, care a favorizat operațiunea de îmbarcare.

Pînă pe 30 mai, fuseseră evacuați 126 000 de oameni. Restul trupelor FEB ajunsese deja în capul de pod de la Dunkerque – cu excepția cîtorva grupuri, interceptate de inamic în timpul retragerii. Apărarea capului de pod de înaintarea prin învăluire a inamicului pe uscat a devenit, astfel, mult mai viguroasă, astfel că germanii au scăpat momentul cel mai favorabil.

Din nefericire, comandanții superiori francezi din Belgia, conformîndu-se în continuare planului imposibil elaborat de Weygand, ezitaseră să se retragă spre mare, cît mai rapid posibil, împreună cu englezii. Această întîrziere a făcut ca aproape jumătate din ceea ce mai rămăsese din Armata 1 franceză să fie interceptată pe 28 mai lîngă Lille, și forțată să se predea în ziua de 31 mai. Cu toate acestea, faptul că au rezistat eroic timp de trei zile a permis restului armatei și englezilor să se retragă.

În 2 iunie, la miezul nopții, a fost îmbarcată ariergarda britanică. Evacuarea FEB era încheiată. 224 000 de oameni fuseseră transportați cu bine, în vreme ce doar aproximativ 2 000 pieriseră o dată cu navele scufundate în drum spre Anglia. Circa 95 000 de militari ai trupelor aliate, în principal francezi, fuseseră, de asemenea, evacuați. În noaptea următoare s-au făcut toate eforturile posibile pentru a duce în Anglia și restul militarilor francezi. În ciuda dificultăților tot mai mari, au mai fost salvați încă 26 000 de oameni.

Din păcate, cîteva mii de soldați din ariergardă n-au putut fi luați, fapt ce a provocat amărăciune în Franța.

Pînă în dimineața zilei de 4 iunie, cînd operațiunea a fost întreruptă, în Anglia debarcaseră 338 000 de militari din trupele britanice și aliate. Rezultatul depășea cu mult speranțele inițiale, și reprezenta o performanță de prestigiu a Marinei militare.

În același timp, este evident faptul că salvarea Forței Expediționare Britanice astfel încît să fie aptă „să lupte ulterior" ar fi fost imposibilă dacă Hitler n-ar fi blocat blindatele lui Kleist, cu 12 zile înainte de Dunkerque, adică pe 24 mai.

În acel moment un singur batalion britanic acoperea fîșia de 32 Km pe sectorul dintre Gravelines și St. Omer; pe încă 98 Km în interior, linia de fortificații pe canal era doar ceva mai bine apărată. Multe dintre poduri nu fuseseră încă aruncate în aer și nici măcar pregătite pentru a fi distruse. Ca urmare, trupelor blindate germane nu le-ar fi fost greu să cucerească în diferite puncte capete de pod peste canal în 23 mai – deoarece acesta era așa cum spunea Gort în raportul său, „singurul obstacol antitanc pe acest flanc". O dată acest obstacol depășit, nimic nu-i mai putea împiedica să blocheze liniile de retragere spre Dunkerque ale FEB. A făcut-o însă oprirea impusă de Hitler. De la ruperea frontului în Franța, Hitler se afla într-o stare de extremă nervozitate și irascibilitate. Înaintarea mult prea ușoară, lipsa acțiunilor de rezistență în fața armatelor sale îl puseseră pe gînduri – părea prea frumos pentru a fi adevărat. Efectele pot fi urmărite în jurnalul ținut de Halder, șeful Statului Major General. Pe 17 mai, la o zi după ce apărarea franceză din spatele rîului Meuse se prăbușise în mod dramatic, Halder nota: „Zi destul de neplăcută. Führerul este teribil de nervos. Înspăimîntat de propriul succes, îi e teamă să riște și ar prefera, mai degrabă, să pună hățurile pe noi".

Era ziua în care Guderian a fost brusc înfrînat în marșul său năvalnic spre mare. A doua zi, Halder nota: „Fiecare ceas este prețios, dar Cartierul General al Führerului vede lucrurile complet diferit... în mod inexplicabil își face griji în privința flancului sudic.

Spumegă şi urlă că există pericolul de a fi distrusă întreaga campanie". Hitler le-a dat liber forțelor blindate să înainteze abia seara tîrziu, cînd Halder l-a putut asigura că infanteria care venea din spate ocupa linia de-a lungul rîului Aisne, asigurînd apărarea flancului.

Două zile mai tîrziu, acestea ajungeau la coastă, şi tăiau comunicațiile armatelor aliate din Belgia. Acest succes strălucit părea să fi domolit temporar îndoielile lui Hitler, dar acestea au reapărut în momentul în care forțele blindate s-au năpustit spre nord, mai ales după alarma trecătoare provocată de contraatacul britanic cu tancuri de la Arras, chiar dacă fusese anemic. Diviziile sale blindate, pe care le considera atît de prețioase, se îndreptau acum spre zona ocupată de englezi, pe care îi considera nişte adversari deosebit de duri. În acelaşi timp se gîndea cu nelinişte la ce ar fi putut pregăti francezii în sud.

S-ar putea spune că Hitler n-a fost inspirat cînd a ales să viziteze cartierul general al lui Rundstedt tocmai în dimineața zilei de 24 mai, un moment crucial. Rundstedt era un strateg prudent, care lua în considerație cu meticulozitate factorii nefavorabili şi ezita să se hazardeze. El s-a dovedit adesea un bun sfătuitor pentru Hitler, propunînd estimări cumpănite la rece. De data asta însă atitudinea sa nu a fost benefică pentru şansele germanilor. În evaluarea situației el a insistat asupra faptului că forța blindatelor scăzuse pe parcursul înaintării lungi şi rapide şi a subliniat posibilitatea unor atacuri venite dinspre nord şi, mai ales, dinspre sud.

Întrucît cu o seară înainte primise ordine de la Brauchitsch, comandantul suprem al armatei, ca operațiunea de încercuire în nord să îi fie încredințată lui Bock, era firesc să se gîndească deja la următoarea acțiune din sud.

În plus, cartierul general al lui Rundstedt se afla încă la Charleville, lîngă Sedan, în apropierea rîului Aisne, în centrul frontului german, orientat spre sud. Această aşezare îl determina să se concentreze asupra pozițiilor aflate în față şi să dea mai puțină atenție acțiunilor ce se desfăşurau în extremitatea flancului drept,

unde victoria părea certă. Spre Dunkerque nu privea decît cu coada ochiului.

Hitler „s-a declarat de acord" cu rezervele lui Rundstedt şi a subliniat din nou necesitatea conservării forţelor blindate pentru operaţiuni viitoare.

La întoarcerea în propriul cartier general, după-amiaza, l-a convocat pe comandantul suprem. A fost o „întrevedere foarte neplăcută" care s-a încheiat cu un ordin ferm de oprire a înaintării. În aceeaşi seară, Halder rezuma îndurerat în jurnalul său:

> „Aripa stîngă constînd din forţe blindate şi motorizate, care nu are în faţă trupe inamice, va fi astfel oprită din drum la ordinul direct al Führerului. Încheierea acţiunii de învăluire a armatei inamice va cădea în sarcina forţelor Luftwaffe!"

Ordinul de oprire dat de Hitler să fi fost sugerat de Rundstedt? Dacă Hitler ar fi considerat că ordinul său se datora influenţei lui Rundstedt, n-ar fi pregetat să menţioneze acest lucru, după fuga englezilor, alături de celelalte scuze pe care le-a invocat pentru decizia sa, căci se pricepea de minune să dea vina pe alţii atunci cînd greşea. În acest caz însă nu există nici o dovadă că ar fi pomenit vreodată că opinia lui Rundstedt l-ar fi influenţat cu ceva. Lipsa unei mărturii în acest sens poate fi considerată un probatoriu. S-ar putea presupune mai degrabă că Hitler s-a dus la cartierul general al lui Rundstedt în speranţa de a găsi justificări pentru propriile lui îndoieli şi în ideea schimbării planului pe care voia să le-o impună lui Brauchitsch şi Halder. Dacă a existat, totuşi, vreo sugestie venită din partea altcuiva, aceasta nu putea veni decît de la Keitel şi Jodl, membri ai propriului său stat major. Mărturia generalului Warlimont, care pe atunci era în legătură strînsă cu Jodl, capătă o semnificaţie deosebită. Uimit la aflarea zvonului despre ordinul de oprire, acesta s-a dus să ceară lămuriri de la Jodl.

> „Jodl a confirmat că ordinul fusese dat, arătîndu-se totodată enervat de întrebările mele. Situîndu-se pe poziţia lui Hitler, a subliniat că experienţele personale trăite de Hitler, de

Keitel şi de el în Flandra, în timpul primului război mondial, dovedeau fără putinţă de tăgadă că blindatele nu puteau opera prin mlaştinile Flandrei, decît cu pierderi grele, lucru ce nu putea fi acceptat avînd în vedere deja forţa diminuată a unităţilor, precum şi sarcinile ce le reveneau în cea de a doua fază a ofensivei în Franţa, care devenise iminentă"[1].

Warlimont a mai adăugat: „Dacă iniţiativa pentru ordinul de oprire ar fi venit din partea lui Rundstedt, el şi ceilalţi membri ai OKW ar fi fost la curent cu acest lucru şi Jodl nu ar fi omis să îl indice pe feldmareşalul Rundstedt drept cel care iniţiase sau măcar susţinuse acel ordin". Asta ar fi redus la tăcere orice critic; „printre ofiţerii superiori din Statul Major General Rundestedt se bucura de o incontestabilă autoritate în materie de probleme operative".

Oricum, o altă motivaţie a ordinului dat mi-a fost dezvăluită cînd a apărut Göring şi l-a liniştit pe Hitler asigurîndu-l că forţele aeriene vor definitiva încercuirea, închizînd partea dinspre mare prin atacuri aeriene. Acum e limpede că a supraestimat eficacitatea forţelor sale[2].

Declaraţia lui Warlimont devine şi mai semnificativă dacă este corelată cu ultima propoziţie din însemnarea făcută de Halder pe 24 mai, în jurnalul său, citată mai înainte. În plus, Guderian a afirmat că ordinul i-a parvenit de la Kleist, şi suna astfel: „Dunkerque va rămîne în sarcina forţelor Luftwaffe. În cazul în care cucerirea localităţii Calais va ridica probleme, şi această fortăreaţă va cădea în sarcina forţelor Luftwaffe". Guderian remarca: „Cred că vanitatea lui Göring a fost cea care a determinat decizia nefastă luată de Hitler".

În acelaşi timp, există dovezi că nici măcar Luftwaffe nu a fost folosită la capacitatea ei maximă; unii dintre şefii aviaţiei militare susţin că Hitler a frînat şi operaţiunea forţelor aeriene.

---

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 197.
[2] Idem.

Toate aceste elemente au determinat cercurile superioare să suspecteze existența unui motiv politic în spatele motivelor militare invocate de Hitler. Blumentritt, planificatorul operațional al lui Rundstedt, a făcut o legătură cu modul surprinzător în care Hitler se exprimase, cînd le vizitase cartierul general:

> Hitler era foarte bine dispus și, recunoscînd că desfășurarea campaniei fusese un „adevărat miracol", și-a exprimat părerea că războiul avea să se termine în șase săptămîni. Intenționa după aceea să încheie o pace rezonabilă cu Franța, și să profite de calea deschisă pentru o înțelegere cu Anglia.
>
> Ne-a uimit, apoi, vorbind cu admirație despre Imperiul Britanic, despre necesitatea existenței acestuia și importanța civilizației engleze. A remarcat, ridicînd din umeri, că Imperiul fusese creat prin mijloace adesea brutale, dar „cînd dai la rindea, mai sar și așchii". A comparat Imperiul Britanic cu Biserica Catolică – spunînd că ambele reprezentau elemente esențiale pentru stabilitatea lumii. A spus că tot ce dorea de la Anglia era ca aceasta să recunoască poziția Germaniei pe Continent. Retrocedarea coloniilor pierdute de Germania ar fi fost un lucru de dorit, dar nu esențial. Ar fi dispus chiar să sprijine Anglia cu trupe, dacă aceasta ar avea dificultăți. A subliniat că problema coloniilor era în primul rînd o chestiune de prestigiu, deoarece în timp de război oricum n-ar putea fi păstrate și că existau prea puțini germani dornici să se stabilească la tropice.
>
> A concluzionat afirmînd că dorea să încheie pacea cu Anglia în condiții pe care aceasta le-ar considera compatibile cu onoarea ei și demne de a fi acceptate[1].

Ulterior, trecînd în revistă desfășurarea evenimentelor, Blumentritt a revenit adesea la această conversație. Considera că

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 200–201.

„oprirea" fusese determinată de rațiuni mai puternice decît cele de ordin pur militar, fiind vorba de o stratagemă politică prin care să se ajungă mai ușor la pace. Dacă FEB ar fi fost capturată la Dunkerque, englezii ar fi putut să considere că onoarea lor fusese pătată și s-ar fi simțit obligați să o spele. Permițînd „evadarea" Forței Expediționare, Hitler spera să le cîștige încrederea.

Această opinie este cu atît mai semnificativă cu cît aparține unor generali care aveau atitudini extrem de critice la adresa lui Hitler și recunoșteau că și-ar fi dorit să nimicească armata engleză. Relatarea lor despre poziția lui Hitler în perioada evenimentelor de la Dunkerque corespunde cu multe din afirmațiile consemnate în *Mein Kampf*. Există elemente în lucrarea sa care sugerează că Hitler nutrea sentimente amestecate, de dragoste și ură, față de englezi. Afirmațiile sale despre Anglia din acea perioadă sînt înregistrate și de jurnalele lui Ciano și Halder.

Caracterul lui Hitler era atît de complex, încît orice explicație simplistă nu corespundea realității. Este mult mai probabil ca hotărîrea sa să fi avut la bază mai multe motivații. Trei sînt evidente – dorința de a păstra puterea tancurilor pentru lovitura următoare; frica înrădăcinată pe care i-o inspirau mlaștinile Flandrei; și revendicările lui Göring pentru Luftwaffe. Dar tot atît de posibil este ca, în mintea unui om înclinat spre strategie politică și care avea atîtea gînduri întortocheate, să se fi întrețesut, alături de motivațiile militare, și una politică.

Noul front francez de-a lungul rîurilor Somme și Aisne devenise mai lung în timp ce forțele disponibile pentru apărarea lui se reduseseră mult. Francezii pierduseră 30 de divizii în prima fază a campaniei, exceptînd ajutorul din partea aliaților. (Doar două divizii britanice au rămas în Franța, în vreme ce alte două, incomplet pregătite, urmau să sosească.) În total, Weygand adunase 49 de divizii pentru a acoperi noul front, lăsînd alte 17 să apere Linia Maginot. Era greu să se facă mult pentru fortificarea frontului în timpul scurt pe care-l aveau la dispoziție, iar forțele insuficiente numeric nu au putut susține tentativa și așa tardivă de a aplica

metoda de apărare în adîncime. Majoritatea diviziilor mecanizate fuseseră pierdute sau grav afectate şi totodată exista o lipsă acută de rezerve mobile.

În schimb, germanii îşi refăcuseră cele zece divizii blindate, înlocuind o serie de tancuri cu altele noi. De asemenea, cele 130 divizii de infanterie erau aproape intacte. Pentru noua ofensivă, forţele au fost redistribuite, fiind intercalate două noi armate (a 2-a şi a 9-a) pentru a întări frontul de-a lungul sectorului Aisne (între Oise şi Meuse). Lui Guderian i s-a încredinţat comanda unui grup format de două corpuri de tancuri, aduse pentru a fi gata să intervină. Kleist dispunea de alte două corpuri de tancuri pentru a ataca de la capetele de pod de peste Somme la Amiens şi, respectiv, Péronne, într-o mişcare în cleşte, dirijată convergent spre cursul inferior al rîului Oise, lîngă Creil. Restul unităţilor blindate, conduse de Hoth, urmau să înainteze între Amiens şi mare.

Ofensiva a fost lansată pe 5 iunie, iniţial pe fîşia vestică dintre Laon şi mare. Pe parcursul primelor două zile, rezistenţa a fost puternică, însă pe 7 iunie unităţile blindate din extremitatea vestică au străpuns frontul şi s-au desfăşurat pe căile de acces spre Rouen. Apoi, apărarea s-a prăbuşit şi nemţii n-au mai întîmpinat nici o rezistenţă serioasă la traversarea Senei în ziua de 9 iunie. Pentru că nu acesta era locul unde intenţionau să-şi pună în aplicare manevra decisivă, germanii s-au oprit. Pentru mica forţă britanică de sub comanda generalului Alan Brooke acesta s-a dovedit un adevărat noroc, oferindu-le soldaţilor englezi posibilitatea unei a doua evacuări, în timp ce francezii au capitulat.

Atacul în cleşte, lansat de Kleist, nu s-a desfăşurat însă conform planului. Flancul drept a reuşit în cele din urmă să străpungă apărarea inamicului pe 8 iunie, dar stîngul, din zona Péronne, a fost stăvilit de o rezistenţă înverşunată la nord de Compiègne. Comandamentul Suprem german a decis atunci să retragă o parte din forţele lui Kleist, să le deplaseze spre est pentru a sprijini străpungerea realizată în Champagne. Ofensiva s-a declanşat abia pe 9 iunie, dar prăbuşirea frontului a survenit rapid. Imediat ce infanteria a forţat punctele de străpungere, tancurile lui Guderian

au năvălit prin breşă spre Châlons-sur-Marne, iar apoi spre vest. Pe 11 iunie, Kleist a izbutit să lărgească pătrunderea şi a trecut Marna la Château-Thierry. Înaintarea a continuat în ritm năvalnic, peste Plateau de Langres, pînă la Besançon şi frontiera elveţiană – izolînd forţele franceze de pe Linia Maginot.

Încă din 7 iunie, Weygand a recomandat guvernului să ceară neîntîrziat armistiţiu, iar în ziua următoare a anunţat că „Bătălia de pe Somme este pierdută". Guvernul, divizat din punct de vedere al opiniilor, a ezitat să cedeze, dar în ziua de 9 iunie a părăsit Parisul. Oscilînd între Bretania şi Bordeaux, pînă la urmă a hotărît să se refugieze la Tours. Reynaud i-a solicitat preşedintelui Roosevelt acordarea unui ajutor specificînd: „Vom lupta în faţa Parisului; vom lupta în spatele Parisului; ne vom fereca într-una dintre provinciile noastre, iar dacă vom fi izgoniţi şi de acolo ne vom duce în nordul Africii...".

La 10 iunie, Italia a declarat război. Lui Mussolini i se oferiseră anumite concesii coloniale, pe care nu le-a luat în consideraţie, în dorinţa de a-şi îmbunătăţi relaţiile cu Hitler. Cu toate acestea, ofensiva italiană nu a fost lansată decît zece zile mai tîrziu, iar forţele franceze, deşi slăbite, au reuşit să îi facă faţă. În ziua de 11 iunie, Churchill s-a deplasat cu avionul la Tours într-un efort zadarnic de a-i îmbărbăta pe conducătorii francezi. A doua zi, însă, Weygand s-a adresat Cabinetului anunţînd pierderea bătăliei, învinuindu-i pe englezi pentru ambele înfrîngeri.

Totodată el a declarat: „Sînt obligat să cer încetarea ostilităţilor". Weygand nu greşea în aprecierea situaţiei militare, căci armatele franceze se scindaseră în unităţi izolate, majoritatea renunţînd să mai opună rezistenţă, mulţumindu-se să se retragă spre sud. Cabinetul oscila între capitulare şi continuarea războiului din nordul Africii. Pînă la urmă a hotărît doar să se mute la Bordeaux, cerîndu-i lui Weygand să încerce o rezistenţă pe Loara.

Nemţii au intrat în Paris pe 14 iunie, avansînd tot mai adînc pe flancuri. Pe 16 iunie, au ajuns în valea rîului Rhône. Între timp Weygand, sprijinit de toţi comandanţii principali, continuase să facă presiuni pentru un armistiţiu. Într-un ultim efort de a evita această

decizie și de a asigura o rezistență în Africa, Churchill a propus crearea unei Uniuni franco-britanice. Impactul acestui gest a produs mai mult iritare. Propunerea a fost supusă la vot. Majoritatea membrilor Cabinetului francez a respins-o și s-a luat decizia de capitulare. Reynaud și-a dat demisia și s-a format un nou Cabinet sub conducerea mareșalului Pétain. Cererea de armistițiu i-a fost transmisă lui Hitler în noaptea de 16 iunie.

Condițiile puse de Hitler le-au fost comunicate trimișilor francezi pe 20 iunie – în același vagon de cale ferată, în pădurea Compiègne, în care trimișii germani semnaseră armistițiul din 1918. Germanii au continuat să înainteze dincolo de Loara, în timp ce discuțiile erau în toi. În ziua de 22 iunie condițiile impuse de nemți au fost acceptate. Armistițiul a intrat în vigoare la 25 iunie ora 1.35 a.m., după ce fusese pus la punct, în paralel un armistițiu și cu Italia.

Capitolul 8

Bătălia pentru Anglia

Deşi războiul a început la 1 septembrie 1939, prin invadarea Poloniei, eveniment urmat la două zile de declaraţiile de război succesive ale englezilor şi ale francezilor împotriva Germaniei, faptul că Hitler şi Comandamentul Suprem german nu întocmiseră nici un plan şi nu luaseră măsuri pentru a înfrunta opoziţia Angliei reprezintă unul dintre cele mai ciudate aspecte ale istoriei. Mai mult chiar, nu s-a întreprins nimic în intervalul de aproape nouă luni, care a precedat marea ofensivă germană din Vest din mai 1940. N-au fost întocmite planuri nici măcar după ce a devenit evident că Franţa a fost înfrîntă şi prăbuşirea ei era iminentă.

Toate acestea dovedesc că Hitler conta pe acordul guvernului britanic în vederea unei păci de compromis pe baza condiţiilor favorabile pe care era dispus să le ofere şi că, în pofida ambiţiilor lui mărețe, nu dorea să împingă conflictul cu Anglia spre o soluţie decisivă. Într-adevăr, Hitler le-a dat de înţeles generalilor germani că războiul se terminase – soldaţii au primit permisii, iar o parte din Luftwaffe a fost mutată spre alte fronturi potenţiale. Mai mult, pe 22 iunie, Hitler a ordonat demobilizarea a 35 de divizii.

Bătălia pentru Anglia
Operaţia „Leul de Mare"
Debarcări şi atacuri germane
Primele capete de pod
Obiective principale
Obiective secundare
Comandamentul Aviaţiei de vînătoare britanice
Staţie de sector
Baza de aviaţie de vînătoare
Lufwaffe
Luftwaffe 2
Baza a aviaţiei de vînatoare
Bază a aviaţiei de bombardament
0 Mile 50 100
0 Km 100 150
Rosyth
Firth of Forth
Glasgow
Edinburgh
Din Norvegia şi Danemarca
Newcastle
Grupul 13 aviaţie de vînătoare
Driffield
Hull
Liverpool
Manchester
MAREA NORDULUI
Grupul 12 aviaţie de vînătoare
Derby
Nottingham
ANGLIA DE EST
Birmingham
Coventry
DUXFORD
MARTLESHAM HEATH
Bawdsey
NORTH WEALD
Swansea
Cardiff
Severn
Filton
Bristol
NORTHOLT
HORNCHURCH
LONDON
Thames
Grupul 11 aviaţie de vînătoare
BIGGIN HILL
KENLEY
Rochester
MANSTON
Ramsgate
Estuarul Schelde
HAWKINGE
Dover
Armata a 16-a
WEST MALLING
LYMPNE
Folkestone
Grupul 10 aviaţie de vînătoare
Southampton
Brighton
Wissant
Calais
Portsmouth
Boulogne
Lyme Bay
Portland
Isle of Wight
Ventnor
Plymouth
Grupul de armate A
CANALUL MÎNECII
Cherbourg
Armata a 6-a
Armata a 9-a
Pen. Cotentin
Estuarul Seine
Grupul de armate B

Chiar şi cînd Churchill a respins în termeni energici orice compromis, exprimîndu-şi răspicat hotărîrea de a continua războiul, Hitler a preferat să creadă că era vorba de o farsă, considerînd că Anglia va admite pînă la urmă că se află într-o „situaţie militară disperată". Această speranţă a lui nu s-a risipit prea uşor. Abia în 2 iulie Hitler a ordonat întocmirea unui studiu privind invazia Angliei. Chiar şi în 16 iulie, două săptămîni mai tîrziu, cînd a dat ordinul de pregătire a unei asemenea invazii, botezată „Operaţiunea Leul de Mare" pentru mijlocul lunii august, încă părea să se îndoiască de necesitatea acestui demers. Chiar şi atunci reticenţele şi nehotărîrile care-l caracterizau s-au evidenţiat în 21 iulie, cînd i-a spus lui Halder că intenţiona să abordeze problema Rusiei, pe care intenţiona să o atace în acea toamnă. Pe 29 iulie, la OKW, Jodl i-a comunicat lui Warlimont că Hitler se hotărîse să declare război Rusiei. Cu cîteva zile înainte, statul major operaţional al grupării de tancuri a lui Guderian fusese trimis la Berlin pentru a pregăti planurile de luptă ale forţelor blindate într-o asemenea campanie.

În momentul prăbuşirii Franţei, armata germană nu era pregătită pentru întreprinderea unei acţiuni de o asemenea anvergură cum era invazia Angliei. Statul major nu o avusese în vedere, trupele nu făcuseră instrucţie pentru operaţiuni maritime şi de debarcare şi nu s-a întreprins nimic pentru a construi nave de desant. În aceste condiţii, s-a recurs la navele comerciale şi la concentrarea de barje din Germania şi Olanda în porturile de la Marea Mînecii. De asemenea, trupele au fost instruite în pripă în vederea operaţiunilor de îmbarcare şi debarcare. Şansa de reuşită a unei astfel de improvizaţii ar fi putut exista doar datorită faptului că forţele britanice îşi pierduseră în Franţa majoritatea armelor şi a echipamentelor şi erau temporar descoperite.

Rolul principal în operaţiune i-a fost atribuit feldmareşalului Rundstedt şi Grupului său de armate A, care urma să folosească Armata a 16-a (generalul Busch) pe dreapta şi Armata a 9-a (generalul Strauss) pe stînga. Îmbarcîndu-se din diferite porturi situate între estuarele rîurilor Scheldt şi Sena, forţele transportate pe mare urmau să se îndrepte convergent spre coasta sud-estică

a Angliei între Folkestone şi Brighton, în timp ce o divizie aeropurtată trebuia să ocupe zona stîncoaşă Dover-Folkestone. Conform planului „Leul de Mare“, zece divizii urmau să fie debarcate în primul val, pe parcursul a patru zile, pentru a stabili un larg cap de pod. După circa o săptămînă, urma să fie declanşat atacul principal, spre interior, primul obiectiv al acestuia fiind cucerirea terenului înalt, de-a lungul unui arc, de la estuarul Tamisei pînă la Portsmouth. În următoarea etapă, Londra trebuia izolată din vest.

O operaţiune auxiliară trebuia realizată de Armata a 6-a (feldmareşalul Reichenau) din Grupul de armate B, cu trei divizii în primul val, îmbarcate la Cherbourg şi debarcate la Lyme Bay, la vest de Portland Bill, pentru a ataca spre nord, către estuarul rîului Severn. Al doilea val urma să-l reprezinte o forţă mobilă alcătuită din şase divizii blindate şi trei divizii motorizate, urmate de un al treilea val cu nouă divizii de infanterie şi de un al patrulea, cu opt divizii de infanterie. Deşi primul val nu includea divizii blindate, i se alocaseră totuşi 650 de tancuri, ce urmau să fie transportate în primul dintre cele două eşaloane (eşalonul din frunte reprezentînd peste o treime din forţa totală de 250 000 de oameni). Transportarea peste Canal a acestui prim val, format din două părţi, necesita 155 nave de transport, totalizînd circa 700 000 de tone, şi alte peste 3 000 de ambarcaţii mai mici: 1720 de barje, 470 de remorchere şi 1 160 de bărci cu motor.

În fapt, pregătirile au demarat abia la sfîrşitul lui iulie, Statul Major al Marinei militare germane afirmînd că un număr atît de mare de nave de comerţ nu putea fi strîns înainte de jumătatea lunii septembrie, asta în timp ce Hitler ordonase ca pregătirile să fie încheiate pînă la mijlocul lui august. (Într-adevăr, la sfîrşitul lunii iulie, Statul Major al Marinei militare recomandase ca operaţiunea să fie amînată pînă în primăvara anului 1941.)

Dar aceasta nu a fost singura piedică. Generalii germani erau foarte neliniştiţi în privinţa riscurilor traversării. Ei nu aveau încredere în capacitatea marinei lor, şi nici în cea a forţelor aeriene de a asigura traversarea şi generalii insistau ca invazia să se

desfăşoare pe un front suficient de larg (de la Ramsgate pînă la Lyme Bay) pentru a dispersa şi a distrage atenţia forţelor de apărare. Amiralii germani se temeau în special de ceea ce se putea întîmpla cînd flota britanică ar fi sosit la faţa locului. Nu aveau încredere deloc sau aproape deloc în capacitatea marinei germane de a împiedica intervenţia flotei inamice. Iniţial susţinuseră că planul trupelor de uscat pentru un front larg de invazie ar fi imposibil de protejat, traversarea urmînd să fie efectuată pe un coridor relativ îngust, apărat de cîmpuri de mine, cu forţe armate de dimensiuni mai mici. Esenţială era, accentua amiralul Raeder, superioritatea aeriană deasupra zonei de traversare.

După o discuţie cu Raeder, pe 31 iulie, Hitler a acceptat punctul de vedere al marinei, potrivit căruia „Leul de Mare" nu putea fi lansat înainte de mijlocul lui septembrie. Totuşi, operaţiunea nu a fost amînată definitiv pentru 194 , întrucît Göring l-a asigurat că Luftwaffe putea împiedica intervenţia Marinei britanice, cît şi a aviaţiei inamice. Şefii Marinei şi ai Trupelor de uscat erau dispuşi să îl lase să încerce o ofensivă aeriană preliminară, care nu îi angaja la nimic, decît în măsura şi în momentul unui eventual succes.

Oricum, operaţiunea propusă de Göring nu a reuşit şi, astfel, lupta aeriană a devenit principala formă, şi de fapt singura, a decisivei bătălii pentru Anglia.

Superioritatea Luftwaffe faţă de Royal Air Force nu s-a dovedit chiar atît de mare cum s-a crezut. Germanii nu au fost în stare să menţină un atac continuu, val după val, de bombardiere masate, aşa cum se temuse opinia publică britanică, iar numărul avioanelor de vînătoare nu era cu mult mai mare decît cel al aparatelor engleze.

Ofensiva a fost susţinută în principal de Flotele aeriene (Luftflotten) 2 şi 3, conduse de feldmareşalii Albert Kesselring şi Hugo Sperrle – prima bazată în nord-estul Franţei şi în Ţările de Jos, iar a doua în nordul şi în nord-vestul Franţei. Fiecare flotă aeriană era autonomă, dispunînd de toate componentele necesare – situaţie ce se dovedise avantajoasă atunci cînd fusese vorba de

cooperarea cu armata ce înainta în Polonia şi în Vest, dar care prezenta mai puţine atuuri în cazul unei campanii exclusiv aeriene. Fiecare flotă aeriană şi-a conceput propriile planuri, supunîndu-le spre aprobare separat. Un plan de ansamblu n-a existat.

În 10 august, cînd ofensiva era pe punctul de a începe în forţă, Flotele aeriene 2 şi 3 aveau un total de 875 bombardiere normale (de mare altitudine) şi 316 bombardiere în picaj. Acestea din urmă s-au dovedit atît de vulnerabile în faţa avioanelor de vînătoare britanice, încît după 18 august au fost retrase şi păstrate pentru invazie.

Luftflotte 5 din Norvegia şi Danemarca, condusă de generalul Stumpff, care avea 123 bombardiere de mare altitudine, a participat la luptă doar o singură zi, în 15 august, pierderile dovedindu-se prea grave pentru ca parcurgerea lungului traseu să merite a fi repetată. Totuşi, prezenţa în apropierea teatrului de acţiuni militare a avut ca efect menţinerea unei părţi a avioanelor de vînătoare britanice în nord-estul Angliei. La sfîrşitul lui august, ea a completat pierderile suferite de Luftflotten 2 şi 3 cu circa o sută de bombardiere.

Acestea începuseră lupta pe 10 august, cu un efectiv disponibil de 929 de avioane de vînătoare, în majoritate Messerschmitt 109, cu un singur motor, pe lîngă care mai existau şi 227 Me 110 cu două motoare şi rază de acţiune relativ lungă. Avioanele Me 109 (prototipul apăruse în 1936), aveau o viteză maximă de 565 km/h; viteza ascensională mare le dădea un avantaj în plus faţă de avioanele de vînătoare britanice. În luptă, în ceea ce priveşte virajele şi manevrarea erau însă în dezavantaj faţă de avioanele britanice. În plus, spre deosebire de acestea, la începutul războiului majoritatea nu dispuneau de protecţie blindată pentru pilot. În schimb, rezervoarele de combustibil erau protejate antiglonţ, spre deosebire de cele britanice.

În această bătălie, raza limitată de acţiune a constituit un factor negativ pentru avioanele de vînătoare germane dotate cu un singur motor. Raza oficială de croazieră a avioanelor Me 109, estimată la 665 km nu s-a dovedit reală. De fapt, raza de acţiune,

dus-întors, se cifra la ceva mai mult de 160 km, iar de la Pas de Calais sau de la Peninsula Cotentin abia puteau ajunge pînă deasupra Londrei, astfel încît le rămînea prea puțin timp pentru a lupta. Altfel spus, aceste avioane germane dispuneau de o durată totală de zbor de numai 95 de minute, ceea ce însemna doar 75-80 de minute timp de zbor tactic.

Cînd, din cauza pierderilor masive de bombardiere precum și a vulnerabilității lor evidente, acestea au trebuit escortate de avioane de vînătoare, nu s-au mai putut utiliza zilnic mai mult de 300-400 de bombardiere, chiar și împotriva obiectivelor din sudul Angliei – deoarece fiecare aparat trebuia escortat de cîte două avioane de vînătoare.

Aparatele Me 109 erau greu de pilotat la decolare și la aterizare, iar trenul de aterizare fiind slab, inconvenientul a fost accentuat de aerodromurile improvizate în pripă pe coasta franceză.

În ciuda vitezei de 545 km/h cu care fusese acreditat, aparatul Me 110, dotat cu două motoare, era considerabil mai lent și adesea atingea abia 485 km/h sau chiar mai puțin. Aceasta făcea să fie întrecut cu ușurință de avioanele Spitfire. În plus, Me 110 avea un demaraj greoi și era dificil de manevrat. El fusese creat pentru a deveni „floarea operațională a avioanelor de vînătoare din Luftwaffe", dar se dovedise un adevărat fiasco tehnic – trebuind în cele din urmă, pentru propria protecție, să fie escortat de aparate Me 109.

Însă cel mai mare handicap al avioanelor de vînătoare germane era caracterul rudimentar al echipamentelor radio. Deși dotate cu sistem de radiotelefonie pentru intercomunicații în timpul zborului, s-au dovedit inferioare avioanelor britanice – și nici nu puteau fi comandate de la sol.

Forța de vînătoare a RAF fusese refăcută (după pierderile de peste 400 de aparate suferite în Franța), astfel încît la mijlocul lui iulie ajunsese la circa 650, la fel ca în mai cînd ofensiva germană a fost lansată. În cea mai mare parte erau avioane Hurricane și Spitfire, la care se mai adăugau circa 100 de aparate mai vechi, de alte tipuri.

Această revenire remarcabilă se datora în bună parte eforturilor Lordului Beaverbrook, care fusese numit la conducerea noului Minister pentru Producția de Avioane, în mai, la formarea guvernului Churchill. Adversarii i-au reproșat că amestecul său energic a avut un efect negativ asupra dezvoltării pe termen lung. În schimb, Air Chief Marshal[1] Hugh Dowding, comandantul suprem al Comandamentului aviației de vînătoare, a declarat că: „Efectul acestei numiri nu poate fi descris decît ca ceva magic". Pînă la mijlocul verii, producția de avioane de vînătoare crescuse deja de două ori, iar pe parcursul întregului an Anglia a construit 4 283 avioane de vînătoare, în timp ce Germania nu a depășit cifra de 3 000 de aparate de zbor, cu unul și două motoare, în aceeași perioadă.

Comparația în privința armamentului de bord este mai greu de realizat. Avioanele Hurricane și Spitfire erau înarmate doar cu mitraliere (fiecare avion avea opt mitraliere, fixate în aripi). Era vorba de mitraliere Browning americane, alese datorită fiabilității lor la comanda de la distanță și vitezei de foc ridicată: 1 260 lovituri pe minut. Avioanele Me 109 erau dotate, în general, cu două mitraliere fixe în carenaj și două tunuri de 20 mm în aripi – armă elaborată ca urmare a experienței dobîndite în războiul civil din Spania – acolo se făcuse proba avioanelor Me 109, precum și a altor tipuri de avioane de vînătoare mai vechi, care fuseseră înlocuite.

Adolf Galland, asul german al aviației de vînătoare, susținea că armamentul avioanelor Me 109 era mai bun. Părerile britanicilor difereau. Unii considerau că viteza de foc ridicată a mitralierelor Browning prezenta avantaje în cazul tirurilor de scurtă durată. Totodată se admitea că șase proiectile de tun puteau provoca pagube mult mai mari decît rafalele cu lungime echivalentă trase de mitralierele Browning. Unii dintre piloții avioanelor de vînătoare britanice se plîngeau că deși erau convinși că loviseră un inamic, „nu se întîmpla nimic". Este de subliniat și faptul că circa 30

---

[1] General-inspector.

de avioane Spitfire au fost echipate cu două tunuri Hispano (Oerlikon) de 20 mm în timpul bătăliei, iar începînd cu luna octombrie au intrat în acțiune și aparate Hurricane dotate cu patru tunuri.

Cu certitudine bombardierele germane au fost prost înarmate – cu cele cîteva mitraliere cu ochire liberă – nu puteau face față avioanelor de vînătoare britanice, fără a avea drept escortă aparate de vînătoare germane.

Situația comparativă privind piloții avioanelor de vînătoare era mai complexă, și în primele faze ale bătăliei nefavorabilă englezilor. Deși instruiți conform unor standarde superioare, factorul numeric juca un rol important. Procesul lent de extindere a școlilor RAF pentru pregătirea de zbor influența substanțial mersul bătăliei. Pierderile trebuiau reduse la minimum, chiar cu riscul de a permite desfășurarea unor raiduri inamice. Oamenii, și nu avioanele, constituiau principalul motiv de îngrijorare al lui Dowding.

Economisindu-și resursele în iulie, Dowding a izbutit să-și mărească efectivul pînă la 1 434 piloți la începutul lui august – ajutat și de un „împrumut", de 68 de piloți din Marina Militară. O lună mai tîrziu, însă numărul scăzuse la 840, iar pierderile se cifrau, în medie, la 120 pe săptămînă. Aceasta în vreme ce pe parcursul întregii luni unitățile de pregătire ale RAF n-au dat mai mult de 260 piloți de avioane de vînătoare. În septembrie, criza de piloți s-a agravat – numărul personalului de zbor cu înaltă calificare scădea, iar noul contingent, pregătit în pripă, se dovedea vulnerabil prin lipsa de experiență. Noile escadrile aduse pentru a le schimba pe cele extenuate pierdeau adesea mai mulți oameni decît cele pe care le înlocuiseră. Frecvent, oboseala era însoțită de un moral scăzut și de o „nervozitate" accentuată.

Germanii nu au avut inițial un asemenea handicap numeric. În ciuda pierderilor grele suferite pe continent în lunile mai și iunie, școlile de zbor pregăteau mai mulți piloți decît puteau absorbi escadrilele de pe front. În schimb, moralul acestora era afectat de faptul că Göring și alți ofițeri din conducerea Luftwaffe priveau avioanele de vînătoare ca pe o armă pur „defensivă" și de importanță secundară. În plus, cei mai buni piloți de vînătoare au

fost transferați pentru a acoperi pierderile suferite de bombardiere, în vreme ce Göring continua să critice aviația de vînătoare pentru lipsa de agresivitate și s-o învinuiască de eșecurile Luftwaffe – datorate în mare parte lipsei sale de precauție și greșelilor tactice. Dimpotrivă, moralul piloților de pe avioanele de vînătoare britanice a fost ridicat datorită faptului că aceștia au fost apreciați pe durata acelor luni critice drept „așii" lui Churchill, floarea întregii Royal Air Force, eroi ai națiunii.

Încordarea în rîndul aviației de vînătoare germane a crescut pe măsură ce aparatele și piloții au fost folosiți doar pentru sarcini de escortare – două sau trei misiuni pe zi, uneori chiar și cinci. Cum Göring nu permitea zile de odihnă și nici rotația unităților pe frontul de luptă, la încordarea provocată de pierderile mari se mai adăuga oboseala. La începutul lui septembrie, moralul scăzuse mult. Starea era accentuată de sentimentul că invazia nu va avea loc, provocat de amatorismul pregătirilor la care piloții asistau. Ca urmare, începuseră să se întrebe dacă nu cumva erau sacrificați pentru a păstra iluzia unei operațiuni la care, de fapt, se renunțase.

Echipajele bombardierelor sufereau din cauza pierderilor grele și a constatării vulnerabilității în fața atacurilor avioanelor de vînătoare ale RAF. Ca urmare, scăderea moralului în rîndurile lor tindea să devină și mai pronunțată, în ciuda bravurii cu care continuau să execute ordinele primite.

În concluzie, deși ambele părți s-au dovedit a fi aproape la același nivel în privința îndemînării și a curajului în primele faze ale bătăliei, pe măsură ce timpul trecea moralul englezilor creștea, purtîndu-i spre victorie, datorită convingerii că inamicul suferea pierderi mai grele decît ei, cu toate că și ale lor erau semnificative.

Un handicap constant pentru nemți a fost serviciul de informații, necorespunzător. Ghidul de bază folosit de Luftwaffe pentru dirijarea ofensivei era un manual antebelic, cunoscut sub numele de „Studiul albastru", care prezenta amplasarea uzinelor engleze la data respectivă, precum și fotografiile datorate unei ample acțiuni de recunoaștere realizate cu ocazia unor „zboruri de încercare pe rute civile". Aceste date fuseseră completate

inadecvat de propriul departament de informații din Luftwaffe – condus doar de un maior. Într-o evaluare a RAF făcută de acest maior Schmid, în iulie 1940, producția britanică de avioane de vînătoare a fost mult subestimată, apreciată la 180–300 de aparate pe lună – cînd în realitate s-au construit 460–500 avioane Hurricane și Spitfire doar în lunile august și septembrie, ca urmare a eforturilor lui Beaverbrook. (Falsa impresie creată de această mare eroare a fost alimentată de rapoartele venite din partea departamentului de producție al generalului Udet, care insistau numai asupra neajunsurilor avioanelor Hurricane și Spitfire, fără a sublinia și calitățile acestora.)

În raportul de evaluare efectuat de maiorul Schmid nu se pomenea nimic despre sistemul compact de apărare al RAF, cu stații radar, săli de operații și rețele de radio de înaltă frecvență, deși stația britanică de cercetare radar de la Bawdsey, pe coasta Suffolk, precum și păienjenișul de stîlpi înalți care înțesau coasta ar fi putut atrage atenția serviciilor de informații germane încă dinainte de război. Părea aproape imposibil ca în 1939 germanii să nu fi deținut informații despre aceste elemente cheie ale sistemului de avertizare britanic. Deși știau încă din 1938 că englezii experimentau radarul și reușiseră chiar să captureze o stație radar mobilă pe plaja de la Boulogne, în mai 1940, savanții germani apreciaseră sistemul drept rudimentar. Informații complete despre radarele britanice au fost disponibile în Franța, datorită neglijenței manifestate de francezi în privința securității, atunci cînd nemții au cotropit cea mai mare parte a țării. Se pare, însă, că aceștia nu au profitat de datele ce le-au căzut în mînă. Nici Göring n-a prea ținut seama de potențialul lor în desfășurarea luptei.

Abia în iulie, după ce și-au instalat stațiile de monitorizare de-a lungul coastei Franței, nemții au înțeles din șuvoiul de semnale ce radiau de la stîlpii radar de pe coasta engleză, că se confruntau cu un element nou și de importanță vitală. Comandanții din Luftwaffe au subestimat raza de acțiune și eficacitatea radarelor britanice, și au întreprins prea puține acțiuni pentru a le bruia sau distruge. Nu i-a „trezit" nici descoperirea că avioanele de vînătoare

britanice operau sub control radio foarte strîns; în schimb, au tras concluzia că din cauza acestui sistem, Comandamentul aviației de vînătoare nu era suficient de flexibil, iar atacurile masive ar putea duce la distrugerea acestor structuri.

Tendința de a exagera pierderile adversarului în timpul intenselor lupte aeriene a reprezentat o greșeală comună ambelor părți, iar în tabăra germană a devenit un handicap. Inițial, serviciul de informații al Luftwaffe a evaluat corect resursele lui Dowding – circa 50 de escadrile de avioane Hurricane și Spitfire, cu o forță operațională de aproximativ 600 aparate, dintre care cel mult 400–500 se aflau în partea de sud a Angliei. După începerea bătăliei, efectul combinat rezultat din supraestimarea pierderilor englezilor și subestimarea producției britanice de avioane a dus la calcule greșite și la o derută generală. Piloții din Luftwaffe au început să fie nedumeriți, iar apoi deprimați, constatînd că numărul avioanelor de vînătoare britanice rămîne constant. Se raporta doborîrea mai multor avioane, decît în realitate.

O altă cauză a calculelor eronate consta în obiceiul comandanților din Luftwaffe de a tăia cu creionul roșu numărul escadrilelor RAF de pe baza de avioane de vînătoare britanice bombardată. Acest lucru se datora în parte slabei acțiuni de recunoaștere prin fotografiere, dar și analizei exagerat de optimiste a rezultatelor. De pildă, Luftwaffe estima că pînă la 17 august fuseseră „distruse definitiv“ nu mai puțin de 11 baze aeriene cînd, în realitate, reușiseră să scoată din acțiune doar una pe o perioadă de timp apreciabilă, cea de la Monston. Tot o greșeală a fost atacarea unei serii de aeroporturi din sud-est, care nu aparțineau structurii Comandamentului de avioane de vînătoare. În același timp, conducerea Luftwaffe nu și-a dat seama de importanța vitală a stațiilor de sector – ca Biggin Hill, Kenley, Hornchurch – în organizarea Comandamentului aviației de vînătoare britanice, nefiind informați că sălile de operații se aflau deasupra solului, primejdios de expuse. Ca urmare, atacurile devastatoare, pe care Luftwaffe le-a lansat la sfîrșitul lui august asupra lor, nu au fost duse pînă la capăt.

Un alt handicap pentru germani l-au reprezentat condițiile meteo. Vremea deasupra Mării Mînecii a fost adesea nefavorabilă pentru cei care atacau și, cum de obicei norii veneau dinspre vest, englezii aflau primii prognoza meteorologică. Nemții izbutiseră să decodeze cifrul rapoartelor meteorologice radiofonice britanice dinspre Atlantic, dar n-au știut să profite de informații, fiind adesea surprinși de vremea nepriclnică în timpul operațiunilor. De multe ori momentul întîlnirii bombardierelor germane cu escortele lor formate din avioane de vînătoare a fost ratat din cauza unor înnorări neprevăzute și a slabei vizibilități. Norii masați deasupra părții de nord a Franței și a Belgiei provocau întîrzierea bombardierelor, ale căror echipaje nu erau antrenate pentru navigația „oarbă". Întîrziind la întîlnire, avioanele de vînătoare, care nu-și puteau permite să irosească prețiosul lor combustibil, se atașau în escorta altor bombardiere. Ca urmare, o formație de bombardiere zbura cu dublă protecție, iar alta fără nici un fel de escortă – ceea ce se solda cu pierderi grave. Toamna, o dată cu înrăutățirea vremii, aceste incidente s-au înmulțit și efectele au fost catastrofale.

În schimb, germanii beneficiau de o planificare mai bună. Serviciul britanic de salvare funcționa la început doar ocazional, iar piloții doborîți în mare trebuiau să se bizuie mai ales pe noroc pentru a fi recuperați. Acest neajuns era cu atît mai mare cu cît la mijlocul lui august aproape două treimi din luptele aeriene s-au desfășurat deasupra mării. Nemții erau mai bine organizați. Pentru activitățile de salvare, utilizau circa 30 de hidroavioane Heinkel, iar piloții bombardierelor și avioanelor de vînătoare erau echipați cu bărci pneumatice, vestă de salvare, lanternă-pistol și o substanță chimică care forma pe mare o pată verde datorită căreia puteau fi localizați. Pilotul unui avion de vînătoare care se prăbușea în mare avea la dispoziție 40–60 de secunde pentru a ieși din avion, înainte ca acesta să se scufunde. Îmbărbătarea adusă de aceste măsuri de salvare a făcut ca moralul personalului din Luftwaffe să nu scadă mai rapid decît s-a întîmplat.

Pe lîngă riposta formidabilă a RAF, ofensiva Luftwaffe a trebuit să înfrunte și riposta artileriei antiaeriene a Marii Britanii.

Tunurile aparțineau trupelor de uscat (ca și acelea care însoțiseră Forța Expediționară), deși din punct de vedere operațional erau coordonate de Comandamentul aviației de vînătoare din RAF, și subordonate acestuia. Chiar dacă numărul bombardierelor germane doborîte de tunurile antiaeriene a fost relativ mic, ele au izbutit să sporească tensiunea în rîndul agresorilor mai ales prin efect psihologic în general și asupra preciziei bombardamentelor.

Comandantul suprem al Apărării Antiaeriene era generalul de corp de armată Frederick Pile. Artilerist la origine, se transferase la Unitățile Regale de Tancuri în 1923, cînd acestea s-au format. Curînd a devenit unul dintre cei mai dinamici reprezentanți și susținători ai forțelor blindate mobile. În 1937, după ce a fost avansat la gradul de general de divizie, Consiliul Trupelor de Uscat l-a numit comandant al Diviziei 1 antiaeriene, care acoperea Londra și sudul Angliei. În anul următor, la două divizii antiaeriene li s-au alăturat încă trei. Apoi numărul lor a ajuns la șapte. La sfîrșitul lunii iulie 1939, exact înainte de declanșarea ostilităților „Tim" Pile a primit comanda întregii apărări antiaeriene, din care făceau parte și bateriile ușoare, în formare atunci, destinate apărării aerodromurilor și a altor puncte vitale împotriva atacurilor la joasă altitudine. Împotriva acestui gen de atac se folosea și barajul de baloane – un șir de baloane, ca niște cîrnați, ancorat cu cabluri de oțel la înălțimi de pînă la 1 525 m. Acest sistem, asigurat de RAF, se afla sub control separat, dar tot în cadrul Comandamentului aviației de vînătoare.

Pe parcursul anilor premergători războiului, Consiliul Trupelor de uscat opusese adesea rezistență acțiunilor de dezvoltare a forțelor antiaeriene pentru apărarea locală; în cazul cel mai bun, își dăduse acordul fără tragere de inimă – considerîndu-le o diminuare regretabilă a puterii potențiale a trupelor de uscat. Eforturile lui Pile pentru consolidarea forțelor antiaeriene și creșterea eficacității lor au fost frecvent obstrucționate de Ministerul de Război și s-au soldat cu efecte negative asupra șanselor sale de reintegrare și promovare în corpul principal al trupelor de uscat. Din fericire pentru țară, Pile izbutise totuși să stabilească relații strînse cu

Dowding, o personalitate dificilă, concretizate într-o excelentă colaborare.

Pînă la izbucnirea războiului (începutul lui septembrie 1939), structura Comandamentului apărării antiaeriene ajunsese succesiv, la un nivel de 2 232 tunuri antiaeriene grele – aproape dublu față de așa-numitul plan „Ideal" respins cu doi ani înainte – 1 860 tunuri antiaeriene ușoare și 4 128 proiectoare. Din cauza ezitărilor și a întîrzierilor, cînd a început războiul n-au putut fi desfășurate decît 695 tunuri grele și 253 tunuri ușoare – aproximativ o treime din cele grele și o optime din cele ușoare autorizate. (Aceasta reprezenta oricum o mare îmbunătățire față de situația din timpul „Crizei de la München" care avusese loc cu un an înainte, cînd au fost gata de acțiune doar 126 de tunuri grele.) Situația proiectoarelor era relativ bună, dacă avem în vedere că au fost desfășurate 2 700 dintr-un total autorizat de 4 128, adică mai mult de două treimi.

O dată cu începerea războiului, a apărut o nouă complicație provocată de solicitarea a 255 tunuri grele din partea Amiralității în vederea apărării celor șase locuri de ancorare a flotei. Înainte de război, Amiralitatea supraestimase capacitatea navelor ei de a respinge orice atac aerian folosind exclusiv propriul armament antiaerian. Acum ea solicita nu mai puțin de 96 de piese pentru a-și proteja ancorajul de la Rosyth în Firth of Forth – exact numărul disponibil atunci pentru apărarea Londrei și de patru ori mai multe tunuri decît cele care protejau zona Derby, unde erau amplasate uzinele de motoare Rolls-Royce.

Expediția în Norvegia, din aprilie 1940, a însemnat o nouă cerere semnificativă de tunuri antiaeriene, atît grele cît și ușoare, secătuind rezervele existente.

După prăbușirea Franței, în iunie, situația Apărării Antiaeriene a Marii Britanii s-a schimbat radical în rău – Anglia era înconjurată de un inel de baze aeriene inamice, din Norvegia pînă în Bretania.

La acea dată, forța de care dispunea Comandamentul apărării antiaeriene totaliza 1 204 tunuri grele și 581 tunuri ușoare – respectiv dublu și mai mult decît dublu față de dotarea existentă la

izbucnirea războiului. Dacă acest existent nu ar fi fost dispersat, situaţia s-ar fi prezentat mult mai bine. Pe parcursul următoarelor cinci săptămîni, noile achiziţii s-au cifrat la 124 tunuri grele şi 182 tunuri uşoare, dar aproape jumătate din primele şi un sfert din celelalte au fost alocate instrucţiei şi pregătirii militare sau apărării unor obiective situate peste canal, aflate în pericol datorită intrării Italiei în război de partea Germaniei. La sfîrşitul lui iulie, Apărarea Antiaeriană a Marii Britanii dispunea de ceva mai mult de jumătate din numărul de tunuri antiaeriene grele şi de numai o treime din cele uşoare din totalul apreciat ca necesar la izbucnriea războiului – cînd circumstanţele strategice erau cu mult mai favorabile decît au devenit ulterior. Lucrurile stăteau mai bine în privinţa proiectoarelor. Existau aproape 4 000, cu puţin sub numărul stabilit iniţial pentru dotare, dar situaţia existentă impunea acum mărirea cifrei.

Faza preliminară a Bătăliei pentru Anglia a constat în dezvoltarea treptată a operaţiunilor aeriene germane împotriva navigaţiei şi a porturilor britanice din Marea Mînecii, şi în eforturile de a atrage în luptă avioanele de vînătoare britanice. Pînă în ziua de 6 august, comandanţii Luftwaffe – Kesselring şi Sperrle – nu primiseră instrucţiuni privind desfăşurarea ofensivei, ceea ce explică de ce caracterul acestor prime operaţiuni a stîrnit atîtea nedumeriri [1].

Atacurile sistematice asupra navelor de comerţ au început în 3 iulie, iar a doua zi o forţă formată din 87 de bombardiere în picaj, escortate de aparate Me 109, au atacat portul militar de la Portland, fără a provoca prea multe pagube. În ziua de 10 iulie, o mică formaţie de bombardiere, escortată de numeroase avioane de vînătoare, a atacat un convoi de vase lîngă Dover. Avioanele Me 110 s-au descurcat destul de greu în confruntarea cu aparatele Hurricane trimise să apere convoiul. După un atac

[1] Primeam de la generalul Pile diagramele zilnice ale raidurilor, în speranţa că aş putea găsi un indiciu lămuritor, dar n-am izbutit să desluşesc nici un element clar referitor la existenţa vreunei tactici sau scop precis.

mai puternic, asupra altui convoi, în aceeaşi zonă, pe 25 iulie, Amiralitatea a decis să trimită convoaiele de nave prin strîmtori, noaptea. Cîteva atacuri reuşite asupra unor distrugătoare au condus la decizia ca cele staționate la Dover să fie retrase la Portsmouth. Trecerea unui alt convoi de nave în noaptea de 7 august a fost reperată de radarul german aflat pe stîncile de lîngă Wissant; a doua zi acesta a fost atacat în valuri, de bombardiere în picaj. Au fost scufundate nave cu un tonaj total de aproape 70 000, cu prețul pierderii a 31 de avioane.

În 11 august, RAF a pierdut 32 de avioane de vînătoare în lupte confuze. Cu toate acestea, între 3 iulie şi 11 august, nemții au pierdut 364 de bombardiere şi avioane de vînătoare, în timp ce RAF numai 203 avioane de vînătoare – pierdere ce reprezenta producția pe o săptămînă a fabricilor de avioane.

Ca urmare a ordinului tardiv al lui Hitler dat pe 1 august, potrivit căruia Luftwaffe „trebuie să distrugă forța aeriană a inamicului cît mai curînd posibil" – precum şi a discuțiilor lui Göring cu comandanții, deschiderea marii ofensive a fost fixată pentru ziua de 13 august şi a primit denumirea de *Adlertag* – „Ziua vulturului". Rapoartele excesiv de optimiste despre succesele repurtate de Luftwaffe în faza preliminară îl făcuseră pe Göring să creadă că putea dobîndi supremația aeriană în patru zile cu vreme bună. În 13 august, vremea devenise însă mai puțin favorabilă.

Cu toate acestea, în „Ziua vulturului", Luftwaffe a lansat primele atacuri asupra bazelor aviației de vînătoare britanice şi a stațiilor radar din sud-estul Angliei. Bazele aeriene de la Manson, Hawkinge şi Lympne au suferit avarii grave, iar unele stații radar au fost scoase din funcțiune timp de cîteva ore. Cea de la Ventnor, din Isle of Wight, a fost complet anihilată, dar acest fapt a fost ascuns nemților prin emiterea de semnale de la un alt transmițător. Turnurile radar încercau să abată atenția piloților în picaj de la sălile de operații pe care oricum aceştia le credeau amplasate subteran. Merită subliniată contribuția planşetistelor radar din

WAAF (Women's Auxiliary Air Force – Formațiuni auxiliare feminine ale Aviației militare), care au continuat să raporteze date despre raiduri pînă cînd propria lor stație a fost bombardată.

Stratul gros de nori care acoperea partea de sud-est a Angliei l-a determinat pe Göring să amîne lovitura principală pînă după-amiază, dar cîteva formații nu au recepționat acest mesaj și și-au irosit eforturile în raiduri dezlînate. Lansat după-amiaza, marele atac a fost prea dispersat, iar rezultatele mult sub așteptări. Pe parcursul acelei zile, Luftwaffe a executat 1 485 misiuni de zbor, dublu față de RAF. Raidurile Luftwaffe s-au soldat cu pierderea a 45 bombardiere și avioane de vînătoare și au fost doborîte doar 13 avioane de vînătoare ale RAF, și nu 70 așa cum s-a afirmat.

În această fază de debut a ofensivei principale, o bună parte a eforturilor Luftwaffe au fost irosite prin atacarea unor aeroporturi care nu aparțineau Comandamentului aviației de vînătoare.

A doua zi, pe 14 august, din cauza norilor atacul s-a redus la o treime din ponderea avută în ziua precedentă. În dimineața zilei de 15 august, cînd cerul s-a înseninat, Luftwaffe a lansat cel mai mare asalt din întreaga bătălie – un total de 1786 ieșiri avion, în care au fost utilizate peste 500 bombardiere. Primele atacuri au vizat aeroporturile de la Hawkinge și Lympne. Primul, cel mai important de altfel, n-a suferit avarii grave, însă cel de-al doilea a fost scos din funcțiune pentru două zile.

La începutul după-amiezei, peste o sută de bombardiere din Luftflotte 5, au survolat în două formații Marea Nordului pentru a ataca bazele aeriene de lîngă Newcastle și din Yorkshire. Formația mai mare, constînd din circa 65 de bombardiere de la Stavanger, Norvegia, a fost escortată de aproximativ 35 de avioane Me 110, care n-au reușit să asigure o bună protecție și, ca urmare, forța aeriană germană a întîmpinat o rezistență atît de crîncenă din partea avioanelor de vînătoare RAF din Grupul 13 și a tunurilor antiaeriene, încît nu a produs pagube semnificative, și a pierdut 15 avioane. Nici un aparat RAF nu a fost doborît. Cea de a doua forță alcătuită din circa 50 de

bombardiere de la Aalborg, Danemarca, nu a beneficiat de escortă, dar cu toate că Grupul 12 a ridicat trei escadrile pentru a o înfrunta, o mare parte din aparatele germane au izbutit să răzbească pînă la baza de bombardiere RAF de la Driffield, în Yorkshire, producîndu-i mari avarii. Acest succes a costat-o pierderea a şapte bombardiere deasupra Angliei şi a încă trei pe parcursul zborului de întoarcere.

În sud, apărarea britanică s-a dovedit mai puţin eficientă – în faţa atacurilor mai puternice şi mai variate, de la o distanţă mai mică. La începutul după-amiezei, un grup de 30 de bombardiere, puternic escortate, a răzbit pînă deasupra Rochesterului, bombardînd uzina de avioane de la Short. Aproape simultan un alt raid, la care au participat 24 de bombardiere, s-a soldat cu avarierea gravă a bazei aviaţiei de vînătoare RAF de la Martlesham Heath, în Suffolk. Succedarea raidurilor a distorsionat imaginea oferită de radare, iar escadrilele britanice de avioane de vînătoare, trimise în misiuni individuale, căutau în toate direcţiile. Spre norocul apărării britanice, Luftflotten 2 şi 3 nu şi-au coordonat eficient atacurile, şi n-au putut valorifica deruta manifestată în rîndurile RAF. Abia la ora 6 p.m., aproximativ 200 aparate de zbor aparţinînd Luftflotte 3 au năvălit deasupra Mării Mînecii îndreptîndu-se spre aeroporturile din sudul şi din centrul Angliei. Ajutate de un bun sistem de avertizare radar, grupurile 10 şi 11 avioane de vînătoare RAF – ce acopereau partea sudică a ţării – au aruncat în luptă 14 escadrile (aproximativ 170 avioane de vînătoare), care au reuşit să anihileze în bună măsură masivul atac german. Curînd după aceea, Luftflotte 2 a atacat din nou în sud-est, cu circa 100 de aparate, dar şi de data asta rezistenţa englezilor a fost promptă şi eficace. Chiar şi atunci cînd reuşeau să atingă obiectivul, avioanele de vînătoare britanice bine dispersate şi camuflate scăpau neatinse.

În acea zi, poate cea mai importantă a luptei, pierderile suferite de nemţi s-au cifrat la 75 de avioane, iar cele britanice la 34 de avioane de vînătoare. Semnificativ este faptul că Luftwaffe a utilizat mai puţin de jumătate din efectivul de bombardiere, şi asta deoarece n-au putut asigura escortarea

lor de către avioanele de vînătoare, insuficiente numeric. În plus, desfăşurarea operaţiunilor dovedise limpede incompatibilitatea celebrelor bombardiere Stuka, cele care stîrniseră atîta panică pînă atunci, cu misiunile pe care le aveau acum de îndeplinit, precum şi neajunsurile avioanelor de vînătoare Me 110, în care se puseseră atîtea speranţe.

După această zi, Churchill a declarat: „Niciodată în sfera conflictelor umane nu s-a întîmplat ca un număr atît de mare de oameni să datoreze atît de mult unui număr atît de mic".

Cu toate acestea, a doua zi, pe 16 august, Luftwaffe a făcut un alt efort puternic – amăgindu-se cu iluzia că RAF pierduse peste o sută de avioane de vînătoare şi deci nu mai dispunea decît de 300. Deşi atacurile asupra unora dintre obiective s-au dovedit devastatoare, în ansamblu rezultatele au fost dezamăgitoare. În ciuda vremii destul de bune, pe 17 august, nu au fost lansate atacuri majore. Pe 18 august, un nou atac mai puternic s-a soldat cu distrugerea a 71 de aparate de zbor germane (dintre care jumătate bombardiere), în vreme ce RAF a pierdut doar 37 de avioane de vînătoare. După această dată frecvenţa atacurilor s-a redus mult. Raidurile germanilor în zbor razant de la Kenley şi Biggin Hill pricinuiseră avarii considerabile şi fuseseră greu de contracarat, întrucît s-au desfăşurat sub nivelul de interceptare al radarelor. Germanii însă nu cunoşteau rezultatul acestor atacuri, şi au considerat că pierderile pe care le suferiseră fuseseră prea mari pentru a mai continua. Hotărîrea a fost determinată şi de înrăutăţirea vremii.

La 19 august, Göring i-a convocat pe şefii unităţilor la o nouă întrevedere. După discuţii, s-a hotărît ca ofensiva aeriană să continue pentru a distruge aviaţia britanică de vînătoare.

În următoarele două săptămîni după 10 august, Luftwaffe a pierdut 167 bombardiere (dintre care 40 de bombardiere în picaj). Comandanţii aparatelor solicitau prezenţa unor escorte tot mai puternice alcătuite din avioane de vînătoare. Tensiunea şi

fricțiunile dintre cele două arme au fost amplificate de tendința lui Göring de a învinovăți avioanele de vînătoare pentru pierderile suferite.

Fricțiuni existau, însă, și în tabăra englezilor, în special între vicemareșalul[1] de aviație Keith Park, care comanda Grupul 11 avioane de vînătoare din zona crucială din partea de sud-est a Angliei, și vicemareșalul de aviație Trafford Leigh-Mallory, comandantul Grupului 12 avioane de vînătoare, care acționa în centrul Angliei. Park insista asupra importanței practicii de a-i înfrunta pe nemți înainte ca aceștia să ajungă la obiectivul țintă, doborîndu-le bombardierele și determinîndu-i astfel să utilizeze tot mai multe avioane de vînătoare Me 109 pe post de escortă strînsă, misiune pentru care acestea nu erau adecvate. Leigh-Mallory era de părere că această tactică implica un efort prea mare pentru piloți, avioanele de vînătoare RAF riscînd să fie prinse la sol, în timpul realimentării sau înainte de a se ridica la o altitudine suficientă.

Existau divergențe și în privința tacticii concrete ce trebuia aplicată, „facțiunea Leigh-Mallory" pledînd pentru teoria „aripii mari", cu forțe de interceptare masive și concentrate, în timp ce Park opta pentru strategii mai flexibile pe care și le puteau permite mulțumită radarelor. Pe măsură ce forțele germane soseau la fața locului puteau fi trimise avioane de interceptare – tactica „concentrării diluate".

Se argumenta, totodată, că Dowding, de acord cu Park, se crampona de ideea păstrării funcției operaționale a aeroporturilor situate în partea de sud-est, pentru a menține moralul populației civile, cînd mai înțelept ar fi fost să se retragă în spatele Londrei, în afara razei de acțiune a aparatelor Me 109 și a bombardierelor pe care acestea le escortau.

---

[1] General de divizie aeriană.

Comandamentul aviației de vînătoare pierduse 94 de piloți în perioada 8–18 august, iar un număr de 60 erau răniți. În privința aparatelor de zbor nu se ajunsese însă la o criză, în ciuda faptului că fuseseră doborîte 175 avioane – 65 erau grav avariate, iar alte 30 distruse la sol.

La 24 august, cînd vremea s-a ameliorat, Göring a lansat a doua tentativă de cucerire a supremației aeriene. De data aceasta ofensiva a fost mai bine pregătită. Luftflotte 2, sub comanda lui Kesserling, a menținut în aer cîteva avioane pe partea franceză a Mării Mînecii, obligîndu-l pe Park să facă doar presupuneri privind intențiile inamicului, deoarece radarele nu puteau face diferența între bombardiere și avioane de vînătoare și nici n-avea cum să stabilească momentul în care acestea vor țîșni peste Canal. De data asta aerodromurile înaintate ale Grupului 11 au suferit avarii mai grave decît înainte, iar Manston a trebuit să fie abandonat.

O altă caracteristică a noului plan a fost atacul intens asupra stațiilor și instalațiilor RAF din jurul Londrei – fapt soldat cu bombardarea capitalei britanice. În noaptea de 24 august, aproximativ zece bombardiere germane, rătăcite pe rutele spre țintele lor de la Rochester și Thameshaven, și-au aruncat încărcăturile în centrul Londrei. Această greșeală a fost pedepsită cu promptitudine printr-un raid de represalii asupra Berlinului, în noaptea următoare. La el au participat circa 80 de bombardiere britanice și a fost urmat de alte cîteva, fapt ce l-a determinat pe Hitler, după amenințări care au fost ignorate de englezi, să ordone raiduri de represalii asupra Londrei.

Anterior noii ofensive, majoritatea aparatelor Me 109 din Luftflotte 3 au fost transferate la Luftflotte 2, în scopul de a întări escortele în zona Pas de Calais. Această măsură tactică nu a întîrziat să-și spună cuvîntul. Avioanele de vînătoare RAF au întîmpinat greutăți și au înregistrat pierderi mai serioase în străpungerea perdelei de avioane de vînătoare germane, iar bombardierele inamice și-au atins mai ușor țintele. În plus, nemții au pus în practică o nouă tactică – scindarea în raiduri separate, după ce formațiile masate treceau de zona de interceptare a radarelor.

La 24 august, ziua lansării ofensivei, stațiile de sector de la North Weald și Hornchurch au fost salvate numai grație apărării asigurate de tunurile lor antiaeriene. La fel a fost salvat și șantierul naval de la Portsmouth, puternic atacat de Luftflotte 3, dar orașul propriu-zis a avut mult de suferit. După acest asalt, Luftflotte 3 a trecut la bombardamente de noapte. Începînd din 28 august, orașul Liverpool a fost bombardat succesiv patru nopți, însă multe dintre bombardiere nu au izbutit să găsească zona Merseyside, datorită pregătirii lor neadecvate, precum și a interferenței englezilor pe fasciculele de navigație ale nemților. Aceste raiduri au evidențiat deficiențele apărării britanice în cazul unor atacuri nocturne.

Ultimele zile ale lunii august s-au dovedit nefaste pentru Comandamentul aviației de vînătoare britanice. Formații de bombardiere compuse din 15–20 de aparate de zbor au fost escortate de avioane de vînătoare de trei ori mai numeroase decît ele. La 31 august, RAF a suferit cea mai grea pierdere din întreaga bătălie – 35 de avioane, față de 41 de aparate germane doborîte. RAF nu-și putea permite asemenea pierderi, avînd în vedere forțele limitate de care dispunea. Totodată, aceasta însemna că nu va putea stăvili și amîna acțiunile germanilor. Multe dintre aerodromurile din sud-vest erau deja grav avariate, unele chiar inutilizabile.

Însuși Dowding începuse să se gîndească la retragerea frontului de luptă din sud-est și la deplasarea lui mult în spate, în afara razei de acțiune a aparatelor Me 109. Tot mai mulți îl criticau pentru faptul că menținea 20 de escadrile de avioane de vînătoare pentru apărarea nordului țării, zonă ce fusese atacată doar o singură dată, ziua. În plus, efectivele de luptă din Grupul 12, situate în estul și în centrul Angliei, insistau să ia parte mai direct la bătălie, deși Park se plîngea că aceleași unități nu cooperau așa cum și-ar fi dorit el. Relațiile încordate existente între Park și Leigh-Mallory, precum și între Dowding și Newall, comandantul statului major al aviației, nu favorizau soluționarea amiabilă a problemei.

În timpul lunii august, Comandamentul aviației de vînătoare a pierdut în luptă 338 de aparate Hurricane și Spitfire, iar alte 104

au fost grav avariate, în timp ce nemții pierduseră 177 aparate Me 109 la care se adăugau 24 grav avariate. La capitolul avioane de vînătoare, raportul de pierderi era de 2 la 1. Alte 42 de avioane de vînătoare RAF și 44 Me 109 au fost nevoite să iasă din luptă din alte cauze.

În aceste condiții, la începutul lui septembrie, Göring putea să considere că se afla aproape de realizarea obiectivului propus – distrugerea forței de vînătoare britanice, precum și a instalațiilor din sud-estul Angliei. El nu a sesizat însă necesitatea valorificării pînă la capăt a avantajului dobîndit.

La 4 septembrie, concentrarea acțiunii Luftwaffe asupra aeroporturilor Comandamentului aviației de vînătoare britanice a fost variată și diluată, concretizată printr-o serie de atacuri lansate asupra uzinelor britanice de avioane – fabrica Short de la Rochester și uzinele Vickers-Armstrong de la Brooklands. Diversificarea ofensivei a fost eficientă în sine, dar a redus presiunea asupra Comandamentului aviației de vînătoare. Lucrul s-a dovedit deosebit de prețios pentru englezi, deoarece rezistența și nervii piloților erau pe punctul de a ceda, performanțele lor înregistrînd o scădere pronunțată.

Dowding, intuind necesitatea momentului, a ordonat ca fabricile de avioane din sud să fie protejate de un număr maxim de avioane de vînătoare. Ca urmare, noul atac lansat două zile mai tîrziu asupra zonei Brooklands a putut fi contracarat eficient, la fel ca și alte atacuri lansate asupra unui număr de cinci stații de sector din jurul Londrei.

Pe parcursul a două săptămîni (24 august – 6 septembrie), fuseseră distruse 295 avioane de vînătoare britanice, iar alte 171 grav avariate – față de o producție totală de 269 de avioane de vînătoare noi sau reparate. Pierderile de aparate Me 109 suferite de Luftwaffe se cifrau la mai puțin de jumătate, dar la aceasta se adăugau peste 100 de bombardiere.

Pierderile înregistrate de Luftwaffe și necesitatea de a asigura escorte mult mai puternice pentru bombardiere se repercutau negativ asupra acțiunilor de luptă germane. Dacă la început fuseseră

efectuate circa 1 500 ieşiri avion pe zi, acestea se ridicau la 1 300–1 400 în ultimele zile ale lunii august, iar în prima săptămînă a lui septembrie nu a mai atins 1 000. În timpul primelor două luni ale bătăliei – care devenise un război de uzură – Luftwaffe pierduse peste 800 de avioane. Luftflotte 2, de sub comanda lui Kesselring, care purtase greul ofensivei, mai dispunea doar de 450 de bombardiere în stare de funcţionare şi 530 de avioane de vînătoare Me 109. Aşadar, în faza a treia a bătăliei, balanţa începea, în sfîrşit, să se încline în favoarea Angliei. Noul raport de forţe, favorabil englezilor, avea să devină mult mai evident în cea de-a patra fază.

În ziua de 3 septembrie, la Haga, Göring ţinuse o nouă şedinţă cu comandanţii, unde se luase decizia fatală de a îndrepta asupra Londrei ofensiva bombardierelor pe timp de zi, aşa cum Kesserling pledase de la bun început. Acum acceptase şi Hitler ideea. Data lansării atacului a fost fixată pentru 7 septembrie.

În acelaşi timp, cele 300 de bombardiere disponibile în Luftflotte 3 urmau să fie folosite pentru o ofensivă nocturnă. Acest lucru îi convenea de minune lui Sperrle, care susţinuse tot timpul ideea bombardării navelor comerciale şi a porturilor şi manifesta scepticism în privinţa posibilităţii de a zdrobi forţa aviaţiei de vînătoare britanice şi de a distruge bazele aeriene.

În după-amiaza zilei de 7 septembrie, o „armadă“ aeriană constînd din circa 1 000 de aparate de zbor aparţinînd Luftflotte 2 – peste 300 de bombardiere escortate de 648 de avioane de vînătoare – a pornit spre Londra, urmărită de Göring şi de Kesselring de pe stîncile de la Cap Blanc Nez, aflat între Calais şi Wissant. Eşalonată pe verticală în straturi solide, la înălţimi cuprinse între 4 115 şi 5 945 m, aceasta zbura în formaţii compacte, în două valuri. Ecranul de protecţie al avioanelor de vînătoare germane a adoptat o nouă tactică – o escortă zbura mult în faţă, la o înălţime de 7 315–9 155 m, în timp ce cealaltă asigura apărarea apropiată a bombardierelor, pe toate laturile, la o distanţă de aproximativ 275 m.

Noua tactică adoptată de nemţi s-a dovedit greu de

contracarat şi în această primă acţiune aproape că nici nu s-a încercat, deoarece la Cartierul general al Grupului 11, turnul de control se aşteptase la un atac asupra staţiilor de sector situate spre interior. În consecinţă, cele patru escadrile de avioane de vînătoare aflate în aer erau concentrate în cea mai mare parte la nord de Tamisa, iar culoarul spre Londra rămăsese liber. Primul val german a zburat direct spre docurile Londrei; al doilea a ajuns deasupra părţii centrale a Londrei şi după aceea a revenit peste East End şi docuri. Bombardamentul nu a avut precizia estimată de nemţi, multe dintre bombardiere ochind prea scurt, dar în zona aglomerată din East End pierderile în rîndul populaţiei civile au fost considerabile. În acest prim atac masiv asupra Londrei, pe timp de zi, care a fost totodată şi ultimul, peste 300 de civili au fost ucişi şi mai mult de 1 300 grav răniţi.

A fost o seară frustrantă pentru Comandamentul aviaţiei de vînătoare. Dar, deşi majoritatea escadrilelor britanice au ajuns tîrziu pe teatrul de luptă şi au fost derutate de noua tactică germană, au izbutit totuşi să doboare 41 de avioane inamice, pierzînd doar 28. Cel mai puternic şoc primit de nemţi s-a datorat unui atac deosebit de crîncen, lansat de Escadrila 303 (poloneză), din Northolt.

Incendiile devastatoare izbucnite în East End au permis orientarea atacului german, care a continuat de la ora 8 p.m. pînă aproape de ora 5 a.m. Göring i-a telefonat soţiei, anunţînd-o triumfător: „Londra e în flăcări". Neîntîmpinînd rezistenţă, el, asemeni majorităţii subalternilor săi, şi-a închipuit că aviaţia de vînătoare britanică era pe punctul de a se prăbuşi. În consecinţă, a doua zi a ordonat extinderea zonei ce urma să fie bombardată.

Între timp, tot mai multe barje pregătite pentru invazie se masaseră pe mare. În dimineaţa zilei de 7 septembrie guvernul britanic emisese o ordonanţă prin care avertiza asupra unei posibile invazii. După atacul aerian care a urmat imediat, măsurile de precauţie s-au extins: cîteva unităţi auxiliare au fost mobilizate, iar clopotele unor biserici au început să bată, pentru a anunţa invazia.

Din cauza lipsei de avioane de vînătoare apte să opereze pe

timp de noapte, apărarea Londrei şi a altor oraşe depindea în acel moment crucial în principal de tunurile antiaeriene şi de proiectoare. În noaptea de 7 septembrie existau doar 264 de tunuri pentru a asigura apărarea Londrei. Mulţumită măsurilor luate cu promptitudine de Pile, numărul acestora a fost dublat în următoarele patruzeci şi opt de ore. În plus, Pile a instituit „barajul" începînd cu noaptea de 10 septembrie, fiecare tun să tragă cît mai mult posibil la cea mai mică informaţie de avertisment pe care o primeau. Deşi numărul ţintelor atinse a fost mic, zgomotul artileriei antiaeriene a susţinut moralul populaţiei şi a evitat importante distrugeri materiale, obligînd bombardierele germane să zboare mai sus.

Kesselring a lansat al doilea atac diurn împotriva Londrei în după-amiaza zilei de 9 septembrie. De data asta, Grupul 11 era pregătit pentru contracararea ofensivei, avînd în poziţie nouă escadrile de avioane de vînătoare, susţinute de altele din Grupurile 10 şi 12. Interceptările au fost încununate de succes, astfel încît majoritatea formaţiilor germane au fost dispersate mult înainte de a ajunge deasupra Londrei. Mai puţin de jumătate dintre bombardiere au izbutit să străpungă apărarea britanică, dar n-au reuşit să-şi lovească ţintele.

Această nouă ofensivă germană a avut un efect mai important prin modul cum a dus la reducerea presiunii asupra Comandamentului aviaţiei de vânătoare, care suferise mult de pe urma concentrării intense a raidurilor inamice asupra obiectivelor sale, şi se afla pe punctul de a ceda atunci cînd nemţii schimbaseră direcţia atacului înspre Londra. Pierderile suferite de capitală şi de locuitori au fost preţul plătit pentru menţinerea în stare de funcţionare a sistemului de apărare al ţării.

În plus, dezamăgit de rezultatul luptelor din 9 septembrie, Hitler a amînat din nou perioada de avertizare de zece zile premergătoare invaziei – de data asta pentru ziua de 14 septembrie, intenţionînd ca acţiunea să debuteze pe 24 septembrie.

Vremea tot mai proastă a oferit un răgaz apărării Londrei, însă în zilele de 11 şi 14 septembrie un număr de bombardiere

germane au izbutit să pătrundă, iar acțiunea de interceptare a englezilor a fost atît de neorganizată, încît a determinat Luftwaffe să raporteze cu optimism că rezistența Comandamentului aviației de vînătoare începea să se prăbușească. Hitler, deși declarase data începutului perioadei de avertizare, n-a mai amînat-o decît cu trei zile, fixînd-o pentru 17 septembrie.

Kesselring a lansat un nou atac masiv în dimineața duminicii de 15 septembrie. De data asta, riposta avioanelor de vînătoare engleze a fost mai bine organizată și sincronizată. Cu toate că armada aeriană germană a fost atacată începînd de pe coastă de o serie de escadrile zburînd individual sau în formații de cîte două, totalizînd 22 de escadrile britanice, un număr de 148 de bombardiere au răzbit totuși pînă în zona Londrei. Din fericire, au fost împiedicate să își lanseze bombele cu precizie, majoritatea acestora fiind pînă la urmă împrăștiate. În timp ce nemții reveneau spre bazele lor, aripa Duxford, a Grupului 12, constînd din circa 60 de avioane de vînătoare a năvălit asupra lor. Deși efectul ripostei britanice a fost în mare parte diminuat din cauză că aparatele nu au putut cîștiga suficientă altitudine, masivitatea formațiilor de zbor i-a impresionat pe piloții germani. După-amiaza, norii au ținut cu agresorii, astfel încît numeroase avioane au găsit calea liberă pînă la Londra. Bombele lor au pricinuit mari pagube, în special în cartierele cu populație densă din East End. Apreciind rezultatele luptei pe durata întregii zile, trebuie spus că aproximativ un sfert din numărul bombardierelor au fost scoase din luptă, multe altele avariate, și că pierderile umane ale echipajelor germane s-au repercutat negativ asupra moralului aviației inamice.

Pierderile efective suferite de germani în acea zi, așa cum au fost stabilite ulterior, s-au cifrat la 60 de aparate de zbor, deci mai puțin de o treime din cifra de 185 de avioane germane anunțată atunci triumfător de Ministerul Britanic al Aerului. RAF pierduse doar 26 de avioane de vînătoare (jumătate din piloții acestora fiind totodată salvați), ceea ce făcea bilanțul mult mai favorabil comparativ cu cele din ultimele săptămîni. Göring continua să dea vina pe avioanele sale de vînătoare, și declara cu optimism că

aviația de vînătoare britanică va fi complet anihilată în patru sau cinci zile, optimism neîmpărtășit nici de subalternii și nici de superiorii săi.

În ziua de 17 septembrie, Hitler a acceptat punctul de vedere al Marinei Militare potrivit căruia RAF nu era nicidecum înfrîntă și că urma o perioadă de condiții atmosferice turbulente și a amînat invazia „pînă la noi ordine". A doua zi, a dispus încetarea concentrării navelor în porturile Mării Mînecii și a fost de acord ca operațiunea de dispersare a acestora să înceapă. 12% dintre navele de transport (21 din 170) și 10% dintre barje (214 din 1918) fuseseră scufundate sau avariate de britanici. La 12 octombrie, a hotărît ca „Leul de Mare" să fie amînat pînă în primăvara anului 1941, iar în ianuarie a ordonat ca toate operațiunile să fie stopate, cu excepția cîtorva măsuri pe termen lung. Hitler se hotărîse să-și îndrepte atenția spre Est. Göring a continuat atacurile diurne, dar rezultatele s-au dovedit din ce în ce mai dezamăgitoare, în ciuda unor succese în cîteva porturi izolate. Uzina de avioane de la Filton, lîngă Bristol, a fost grav avariată în 25 septembrie, iar a doua zi cea de avioane Spitfire, de lîngă Southampton a fost temporar scoasă din funcțiune. În schimb, un mare raid lansat în 27 septembrie asupra Londrei s-a dovedit un cumplit eșec, iar în ultimul mare atac din 30 septembrie, doar o parte dintre avioane au mai ajuns deasupra Londrei, 47 fiind doborîte. RAF a pierdut doar 20 de avioane de vînătoare.

După rezultatele nesatisfăcătoare ale raidurilor, înregistrate în a doua jumătate a lui septembrie, la care s-au adăugat pierderile mari de bombardiere grele, Göring a recurs la utilizarea avioanelor de asalt operînd de la mare altitudine. Pe la mijlocul lunii septembrie, o treime din totalul avioanelor de vînătoare germane, respectiv 250, au fost transformate în avioane de asalt. Timpul de instruire insuficient, tendința piloților de a arunca bombele imediat ce se angajau în atac, cît și puterea lor de distrugere mică a determinat rezultatele necorespunzătoare.

Nu e însă mai puțin adevărat că utilizarea lor temporară a

diminuat pierderile suferite de germani şi a favorizat menţinerea presiunii asupra RAF. Totuşi, la sfîrşitul lui octombrie, pierderile atingeau din nou vechile cote, iar înrăutăţirea progresivă a vremii sporea încordarea echipajelor avioanelor germane de asalt, nevoite să opereze de pe aeroporturi improvizate şi mlăştinoase. În luna octombrie, nemţii au pierdut 325 de aparate de zbor, cu mult mai mult decît pierduseră englezii.

Singura hărţuire serioasă a Angliei se datora acum doar bombardamentelor nocturne efectuate cu bombardiere „normale". Începînd cu 9 septembrie, cele 300 de bombardiere din Luftflotte 3, sub comanda lui Sperrle, au acţionat aproape standard, atacînd Londra timp de 57 de nopţi, cu o forţă medie de 160 de bombardiere.

La începutul lui noiembrie, ordinele lui Göring au demonstrat o schimbare clară de strategie. Ofensiva aeriană urma să se concentreze în exclusivitate pe bombardamente nocturne – oraşe, centre industriale, porturi. O dată cu degajarea bombardierelor din Luftwaffe 2, au devenit disponibile aproape 750 de bombardiere, din care se folosea simultan circa o treime. Datorită faptului că zburau cu viteze şi la altitudini mai mici şi puteau transporta o încărcătură mai mare decît în timpul atacurilor de zi, au reuşit să lanseze bombe în greutate totală de 1 000 de tone pe noapte, dar precizia lăsa de dorit.

Noua ofensivă a fost lansată în noaptea de 14 noiembrie, prin atacul de la Coventry, beneficiind de o noapte senină şi de ajutorul unei forţe speciale „deschizătoare de drumuri".

Eficacitatea nu a fost aceeaşi în cazul celorlalte mari atacuri lansate asupra oraşelor – Birmingham, Southampton, Bristol, Plymouth şi Liverpool. La 29 decembrie, Londra a avut mult de suferit, mai ales centrul. Apoi, pînă în martie atacurile s-au rărit. O serie de atacuri puternice au culminat cu un raid pustiitor împotriva Londrei, în noaptea de 10 mai, cînd se împlinea un an de la lansarea celebrului Blitzkrieg, în 1940, în vestul Europei. Pe cerul Angliei,

acest „Blitz“ s-a încheiat pe 16 mai, cînd majoritatea forțelor Luftwaffe au fost trimise spre est, în vederea atacării Rusiei.

Ofensiva aeriană germană din iulie – octombrie 1940 provocase mult mai multe daune și distrugeri decît s-a recunoscut. Efectele puteau fi și mai grave dacă aviația germană ar fi dovedit tenacitate în lansarea unor atacuri repetate asupra principalelor zone industriale. Ele nu și-au atins obiectivul – n-au distrus forța avioanelor de vînătoare RAF și nici moralul poporului englez.

În timpul Bătăliei pentru Anglia, din iulie pînă la sfîrșitul lui octombrie, nemții au pierdut 1 733 de aparate de zbor, nu 2 698 cum au pretins englezii. Pierderile RAF s-au cifrat la 915 avioane de vînătoare, și nu 3 058, cît a pretins inamicul.

Capitolul 9

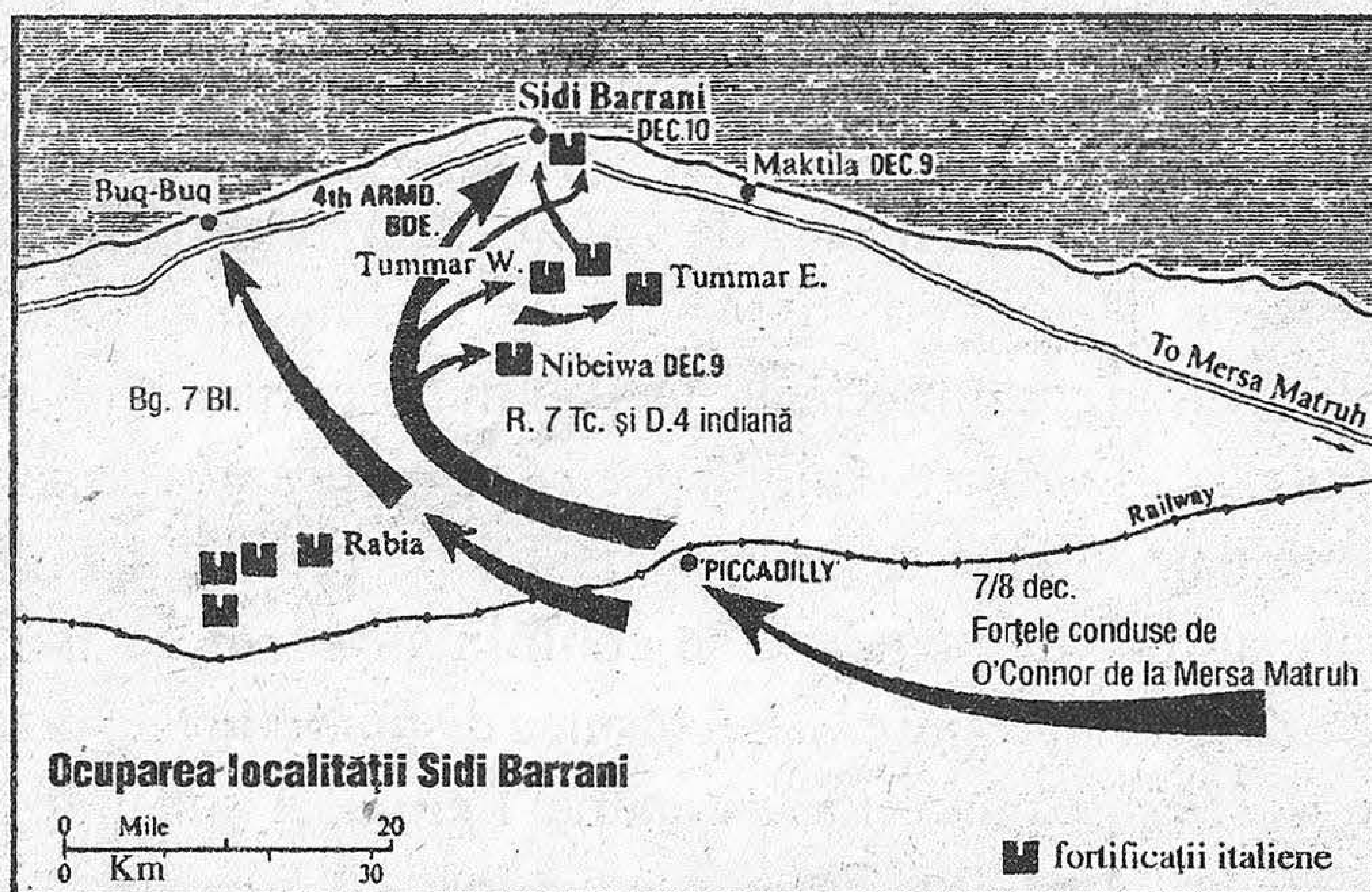
Ofensiva din Egipt

În momentul spargerii frontului improvizat pe Somme-Aisne, înfrîngerea Franței a devenit certă, Mussolini a implicat în 10 iunie 1940 Italia în război, sperînd să-și adjudece cîteva dintre trofeele victoriei. Din punctul său de vedere, decizia părea aproape lipsită de riscuri. Pentru poziția Angliei în Mediterana și în Africa ea a fost cel mai greu moment. Deși o mare parte a trupelor engleze izbutise să se salveze fugind pe mare, majoritatea armamentului și a echipamentelor fuseseră părăsite pe teritoriul Franței. Prost înarmate, forțele engleze se confruntau acum cu iminența unei invazii germane. Nu existau resurse disponibile nici pentru a întări trupele reduse numeric care apărau Egiptul și Sudanul, amenințate de atacul armatelor italiene din Libia și din partea de răsărit a Africii, care aparținea Italiei.

O dată cu intrarea Italiei în război, ruta maritimă prin Mediterana devenise riscantă, astfel încît toate întăririle trebuiau dirijate pe la Cape – în josul coastei de vest a continentului african și în sus, de-a lungul coastei de est pînă în Marea Roșie. Un efectiv insuficient de 7 000 de combatanți gata de plecare din mai 1940, a ajuns în Egipt abia la sfîrșitul lui august.

Numeric, superioritatea italienilor era covîrșitoare. Forțe

Derna
Barce
Jebel Akhdar
Bomba
Halegh Eleba
Gazala
Tobruk
Belhamed
Zaafran
Benghazi
Mechili
Acroma
Sidi Breghisc
El Adem
TRIGH CAPUZZO
KNIGHTSBRIDGE
Sidi Rezegh
Bir Berraneb
Soluch
Msus
Bir el Gubi
Gabr Saleh
Bir Gibni
Beda Fomm
Antelat
Sidi Rezegh
TRIGH EL ABD
Agedabia
CYRENAICA
El Hasciat
Mersa Brega
El Agheila
TRIPOLITANIA
LIBIA
Jarabub

Ocuparea localităţii Sidi Barrani

Deplasarea către El Angheila

Bătălia de la Beda Fomm

Benghazi 20 mile

0 Mile 10 20
0 Km 30

Ghemines

Solluch

Grup de asigurare

Sceleidima

Divizia 7 blindată de la Mechili

Coloane italiene în retragere

5/6 feb.
Tancuri italiene angajate de Divizia 7 Blindată

Beda Fomm

5/6 feb.
Regimentul 2
(Bg. 4 Blindate)

6/7 feb.

GOLFUL SIRTA

Antelat
Comandamentul Diviziei 7 blindate

5 feb.
Poziţii de blocare

Spre El Agheila, 100 mile

britanice, sub conducerea generalului Archibald Wavell numit la propunerea lui Hore-Belisha în iulie 1939 Comandant şef pentru Orientul Mijlociu, a întreprins primele măsuri de consolidare. În momentul despre care vorbim 50 000 de combatanţi britanici trebuiau să ţină piept trupelor italiene care totalizau 500 000 de soldaţi.

Pe fronturile sudice, forţele italiene din Eritrea şi din Abisinia dispuneau de peste 200 000 de ostaşi şi s-ar fi putut deplasa cu uşurinţă spre vest, în Sudan – unde apărarea era asigurată doar de 9 000 de soldaţi britanici şi sudanezi – sau spre sud în Kenya, unde apărarea engleză lăsa tot atît de mult de dorit. Relieful accidentat, distanţele mari, dificultăţile întîmpinate de italieni în controlul Etiopiei pe care o cuceriseră recent, precum şi în eficacitatea de care au dat dovadă au reprezentat principala protecţie a Sudanului pe parcursul acestei perioade primejdioase. Cu excepţia a două mici încălcări ale frontierei, la Kassala şi la Gallabat, italienii nu au întreprins nici o acţiune ofensivă.

Pe frontul african de nord, la Cyrenaica, o forţă şi mai mare, condusă de mareşalul Graziani, se afla în faţa celor 36 000 de combatanţi britanici, indieni şi neozeelandezi, care apărau Egiptul. În interiorul graniţei egiptene, deşertul despărţea forţele adverse. Poziţia britanică cea mai înaintată se afla la Mersa Matruh, la 195 Km în interiorul frontierei şi la circa 320 Km vest de Delta Nilului.

Cu toate acestea, Wavell n-a pregetat să folosească o parte a diviziei sale blindate ca forţă de acoperire a unei ofensive prin deşert. Aceasta s-a dovedit foarte activă, susţinînd o serie de incursiuni peste frontieră, pentru a hărţui posturile italienilor. Astfel, la declanşarea campaniei, Divizia 7 blindată, condusă de generalul Greagh – cea care avea să devină celebră sub numele de „Şobolanii deşertului“ – a beneficiat de un ascendent moral asupra inamicului. Wavell a subliniat contribuţia Regimentului 11 husari (de care blindate), condus de locotenent-colonelul J.F.B. Combe, spunînd că „pe durata întregii perioade, s-a aflat permanent în prima linie şi de obicei, în spatele celei a inamicului“.

La 14 iunie, o coloană mobilă sub comanda generalului de brigadă J.A.C. Caunter a atacat prin surprindere Fortul Capuzzo, important bastion de graniță și l-a capturat. Ulterior englezii n-au încercat să îl păstreze, întrucît strategia lor prevedea să se afle mereu în mișcare – „stăpînii deșertului". Prin această tactică încercau să-i determine pe italieni să se concentreze, pentru a-i putea ataca. Lista cu morți și răniți publicată de italieni pentru primele trei luni, pînă la mijlocul lui septembrie, totaliza 3 500 de oameni, în timp ce pierderile suferite de englezi depășeau cu puțin 150 – în ciuda faptului că fuseseră adesea bombardați și mitraliați de avioane italiene, relativ numeroase, care nu prea întîmpinaseră rezistență.

Abia la 13 septembrie, după ce concentraseră mai mult de șase divizii, italienii au început să înainteze cu prudență prin deșertul vestic. După ce au parcurs 80 Km, mai puțin de jumătate din distanța pînă la pozițiile britanice de la Mersa Matruh, s-au instalat la Sidi Barrani, organizîndu-se într-un lanț de tabere fortificate, amplasate însă la intervale prea mari pentru a se putea susține unele pe altele. S-au scurs săptămîni fără ca italienii să încerce continuarea înaintării. Între timp, lui Wavell i-au sosit noi întăriri – trei regimente blindate expediate în grabă din Anglia cu trei nave de comerț rapide.

În aceste condiții, Wavell s-a decis să atace. Efectul acțiunii a fost uimitor, căci s-a soldat cu distrugerea întregii armate italiene și prăbușirea aproape totală a rezistenței acesteia în Africa de Nord. Factorul determinant al succesului l-a reprezentat surpriza. Atacul s-a desfășurat nu ca o ofensivă susținută, ci ca un raid de mare amploare. Wavell l-a conceput ca o lovitură puternică menită să-i năucească temporar pe invadatori și să-i dea posibilitatea să orienteze o parte din forțele sale spre Sudan, pentru a respinge cealaltă armată italiană aflată acolo. Din păcate, nu au fost întreprinse nici un fel de pregătiri pentru a duce pînă la capăt victoria zdrobitoare pe care au reușit s-o obțină.

Succesul s-a datorat în bună măsură schimbării radicale a planului de atac în urma unui exercițiu tactic care a evidențiat

pericolul de a nu putea fi pus în practică. Abordarea indirectă prin atacarea pe la spate a taberelor inamicului a înlocuit ideea unui asalt frontal, care avea toate şansele să eşueze, mai ales datorită existenţei unui cîmp minat. Schimbarea a fost sugerată de un ofiţer de stat major, generalul de brigadă Dorman-Smith, trimis de Wavell pentru a asista la exerciţiul tactic. Avantajele noului plan au fost sesizate imediat de comandantul forţelor din deşertul vestic, generalul O'Connor, iar victoria s-a datorat în principal tacticii pe care a conceput-o el, deoarece Wavell şi generalul de corp de armată H.M. Wilson se aflau prea departe pentru a exercita o influenţă pozitivă asupra unei lupte atît de rapide. Ei au avut, totuşi, o influenţă importantă, dar, din păcate, negativă – aşa cum se va vedea în continuare.

Dick O'Connor dispunea de 30 000 de oameni, care urmau să se confrunte cu o forţă adversă ce însuma 80 000; el dispunea, totuşi, de 275 de tancuri, faţă de 120, cîte poseda inamicul. Cele 50 de tancuri „Matilda", puternic blindate, aparţinînd Regimentului regal 7 de tancuri, imune la atacul majorităţii armelor antitanc ale inamicului, au jucat un rol decisiv în această bătălie, precum şi în cele care au urmat.

În seara de 7 decembrie, forţa britanică a început deplasarea, de pe poziţiile sale de la Matruh, şi a străbătut 150 Km prin deşert. În noaptea următoare, a pătruns printr-un culoar în lanţul de tabere inamice, iar în zorii zilei de 9 decembrie infanteria Diviziei 4 indiene (condusă de generalul Beresfor-Peirse) a atacat din spate tabăra de la Nibeiwa, folosind drept vîrf de lance al asaltului tancurile din Regimentul regal 7. Garnizoana inamică a fost luată prin surprindere. Englezii au luat 4 000 de prizonieri şi au pierdut puţini oameni (dintre tanchişti, doar şapte).

Tancurile „Matilda" şi-au continuat înaintarea spre nord. Tabăra „Tummar Vest" a fost cucerită la începutul după-amiezei, iar înainte de căderea serii a căzut şi „Tummar Est". Între timp, Divizia 7 blindată[1] înaintase spre vest, atinsese drumul de coastă şi tăiase astfel retragerea inamicului.

---

[1] Aflată în această bătălie sub comanda generalului de brigadă J.A.C. Caunter, întrucît generalul Creagh se îmbolnăvise.

A doua zi, Divizia 4 indiană s-a deplasat spre nord, atacînd taberele italiene aflate împrejurul localității Sidi Barrani. Inamicul intrase deja în alertă și puternicele furtuni de nisip împiedicau înaintarea forțelor britanice. Cu toate acestea, după o oprire inițială, a fost lansat un asalt convergent de pe ambele flancuri – cu două regimente suplimentare de tancuri trimise de Divizia 7 blindată. Ca urmare, majoritatea pozițiilor de la Sidi Barrani au fost cucerite înainte de asfințit.

În a treia zi, brigada de rezervă a Diviziei 7 blindată a intrat în luptă pentru a continua încercuirea spre vest. Ea a ajuns pe coastă dincolo de Buq-buq, pentru a intercepta o coloană masivă de trupe italiene aflate în retragere. Prin capturarea a încă 14 000 de italieni și a 88 de tunuri, cifra totală s-a ridicat la aproape 40 000 de prizonieri și 400 de tunuri.

Resturile armatei italiene s-au retras peste graniță și s-au refugiat în fortăreața de coastă de la Bardia unde au fost izolate rapid printr-o acțiune de învăluire ale Diviziei 7 blindată. Din păcate, nu a existat în apropiere nici o divizie de infanterie cu ajutorul căreia să se valorifice demoralizarea inamicului, întrucît comandanții britanici plănuiseră să disloce Divizia 4 indiană după ce captura Sidi Barrani și să o trimită înapoi, în Egipt, pentru a pleca în Sudan. Aflați departe de cîmpul de luptă, ei nu au putut sesiza importanța victoriei cîștigate de O'Connor și au menținut ordinul de rechemare a Diviziei 4 indiene.

În 11 decembrie, a treia zi de luptă, italienii fugeau panicați spre vest, în timp ce jumătate din forța britanică victorioasă mărșăluia spre est. Adversarii erau spate în spate! Spectacolul acesta straniu a generat o întîrziere nefastă. S-au mai scurs trei săptămîni pînă cînd Divizia 6 australiană a sosit din Palestina, pentru a sprijini continuarea înaintării britanice.

În sfîrșit, la 3 ianuarie 1941, a fost lansat atacul de la Bardia. În frunte, ca „deschizător de drum" se aflau 22 de tancuri Matilda din Regimentul regal 7. Apărarea italiană s-a prăbușit rapid; după

trei zile s-a predat întreaga garnizoană – 45 000 de prizonieri, cu 462 de tunuri şi 129 de tancuri.

Imediat după capturarea garnizoanei de la Bardia, Divizia 7 blindată a pornit spre vest pentru a izola Tobrukul pînă cînd australienii puteau sosi la faţa locului pentru a lansa un atac împotriva fortăreţei de coastă. Tobrukul a fost atacat pe 21 ianuarie şi a căzut în ziua următoare – 30 000 de prizonieri, 236 de tunuri şi 86 de tancuri. În acest asalt, au fost utilizate doar 16 tancuri Matilda, dar şi de data asta străpungerea decisivă li s-a datorat. Pînă atunci nu se mai întîlnise în istoria războaielor ca o singură unitate de luptă să joace rolul decisiv în deznodămîntul unei serii de bătălii, aşa cum făcuse RRT 7 la Sidi Barrani, Bardia şi Tobruk.

Înaintarea rapidă a britanicilor în Cyrenaica a fost de-a dreptul remarcabilă, mai ales că s-a desfăşurat în condiţiile unui nou handicap. Întăririle, navele de transport şi avioanele care urmau să-i sosească lui O'Connor au fost reţinute în Egipt, şi asta pentru că Churchill urmărea acum un alt iepure. Amintindu-şi de vechea sa aventură din primul război mondial stimulat şi de curajul cu care grecii înfruntau pe italieni, în mintea lui a prins contur posibilitatea unei coaliţii puternice a ţărilor balcanice împotriva Germaniei. Ideea era atrăgătoare, dar nerealistă, căci armatele balcanice, slab înarmate, nu puteau ţine piept tancurilor şi avioanelor germane, iar Anglia le putea trimite foarte puţin ajutor.

La începutul lui ianuarie, Churchill s-a hotărît să îi preseze pe greci pentru a accepta debarcarea la Salonic a unui contingent de unităţi britanice de tancuri şi artilerie. Lui Wavell i-a ordonat să înceapă pregătirile necesare pentru a expedia o astfel de forţă, deşi astfel efectivele puţin numeroase ale lui O'Connor ar fi fost afectate.

Generalul Metaxas, pe atunci şeful guvernului grec, a respins însă propunerea, afirmînd că forţa oferită de britanici mai mult i-ar provoca pe germani la o invazie, nefiind suficient de puternică s-o împiedice. În plus, comandantul suprem, generalul Papagos, a fost de părere că englezii ar trebui să ducă la bun sfîrşit cucerirea Africii înainte de a întreprinde noi acţiuni, care ar fi impus divizarea efortului de război.

Acest refuz politicos venit din partea guvernului grec a coincis cu capturarea Tobrukului de către O'Connor. Guvernul britanic a hotărît să îi permită generalului să lanseze un nou atac pentru a cuceri portul Benghazi. Astfel s-ar fi întregit cucerirea provinciei Cyrenaica, jumătatea răsăriteană a nordului Africii aflată sub stăpînirea italienilor. Dar, cum premierul britanic continua să viseze la proiectul balcanic, i s-a comunicat lui Wavell să nu îi trimită lui O'Connor întăriri, ca să nu diminueze forța destinată imaginarului teatru de operațiuni.

O'Connor a realizat din nou mult mai mult decît se putea aștepta de la slabele sale resurse. (Brațul său mobil, Divizia 7 blindată, se redusese la 50 de tancuri mijlocii și 95 de tancuri ușoare – care aveau blindaj subțire și nu posedau tunuri pentru străpungerea blindajelor). Constatînd că inamicul deținea poziții puternice la Derna, pe drumul de coastă, și-a propus să îl disloce printr-o mișcare de învăluire, imediat ce va primi noi provizii și tancuri mijlocii. Acestea ar fi trebuit să sosească în timp util pentru a-i da posibilitatea să-și reia înaintarea la data de 12 februarie.

În ziua de 3 februarie, zborurile de recunoaștere au evidențiat că inamicul se pregătea să părăsească Benghazi și să se retragă pe fîșia îngustă de la Agheila, unde putea bloca drumul dintre Cyrenaica și Tripolitania. Misiunile de recunoaștere au reperat coloane masive, care se deplasau deja în acea direcție.

O'Connor a plănuit imediat o lovitură îndrăzneață pentru a intercepta inamicul în retragere, folosind numai forțele epuizate ale Diviziei 7 blindată, sub conducerea generalului Creagh. El a trimis tancurile prin deșertul interior, cu scopul de a ajunge la drumul de coastă dincolo de Benghazi. De la Mechili, acestea aveau de parcurs circa 240 de kilometri – prima etapă derulîndu-se printr-un ținut extrem de accidentat. Divizia 7 blindată a pornit la drum cu rații doar pentru două zile și cu combustibil la limită, lansîndu-se într-una din cele mai riscante și mai încordate curse din istoria militară.

Brigada 4 blindată, condusă de Caunter, a pornit pe 4 februarie la ora 8.30 a.m., fiind precedată de carele de luptă ale Unității 11

husari. (Cealaltă brigadă de blindate, a 7-a, fusese redusă doar la o unitate, Unitatea regală 1 de tancuri.) În jurul amiezii, un raport al observatorilor aerieni a adus ştirea deconcertantă potrivit căreia inamicul în retragere ajunsese deja la sud de Benghazi. Într-o încercare de a accelera operaţiunea de interceptare, Creagh i-a ordonat lui Caunter să organizeze o forţă pe pneuri alcătuită exclusiv din infanterie şi artilerie motorizată şi să o trimită înainte împreună cu Unitatea 11 de husari, condusă de colonelul Combe. Obiecţiile lui Caunter faţă de această măsură au fost confirmate de confuzia şi întîrzierea provocate de scoaterea acestor unităţi din spatele coloanei, precum şi de organizarea dirijării şi a semnalizării necesare deplasării lor. În plus, pe terenul foarte accidentat ce a trebuit parcurs în acea după-amiază, tancurile aproape că au devansat forţa pe pneuri. Caunter a continuat înaintarea pînă după miezul nopţii, la lumina lunii, după care le-a permis tanchiştilor să se odihnească cîteva ore.

Dimineaţa (în 5 februarie), confruntîndu-se cu un teren mai abordabil, „Combeforce" a făcut progrese mai rapide. Pînă după-amiaza, forţele lui Combe ocupaseră o poziţie de blocare la sud de Beda Fomm, cele două rute de retragere ale inamicului. Seara au prins în capcană şi au luat prin surprindere o coloană italiană de artilerie şi civili evacuaţi.

Tancurile lui Caunter sosiseră pe la 5 p.m. pe linia de retragere a inamicului, dincolo de Beda Fomm. Înainte de căderea nopţii ele au distrus două coloane de artilerie şi vehicule italiene. Această acţiune însemna încununarea unei înaintări în care străbătuseră 240 Km în 33 de ore – un record de mobilitate a blindatelor ce n-a mai mai fost egalat. Performanţa este cu atît mai uimitoare, dacă ţinem seama de caracterul accidentat al terenului şi de lipsa drumurilor.

A doua zi dimineaţa, pe 6 februarie, au început să apară principalele coloane ale inamicului, escortate de tancuri. Erau peste 100 de noi tancuri mijlocii italiene, în timp ce Caunter nu dispunea decît de 29. Din fericire, tancurile italiene înaintau fracţionat în loc să formeze o grupare care să se deplaseze pe lîngă drum. Tancurile britanice au reuşit să se instaleze pe poziţii de tragere, avantajoase,

ascunse şi protejate de relief. Luptele au continuat toată ziua, greul fiind dus de 19 tancuri mijlocii ale RRT 2, din care pînă după-amiaza mai rămăseseră doar 7. Atunci a sosit la faţa locului RRT 1 al celeilalte brigăzi, cu încă 10 tancuri mijlocii. Unităţile 3 şi 7 husari, folosindu-şi cu îndrăzneală tancurile uşoare, au contribuit substanţial la derutarea şi la hărţuirea inamicului.

Pînă cînd s-a lăsat seara, 60 de tancuri italiene au fost avariate, iar alte 40 au fost găsite abandonate dimineaţa. Britanicii au pierdut definitiv doar 3 tancuri. Infanteria italiană şi celelalte trupe s-au predat în masă în momentul în care tancurile care le asigurau protecţia au fost distruse.

Funcţionînd ca un mecanism de blocare, forţa lui Combe a capturat fracţiuni ale forţelor italiene care izbutiseră să scape din strînsoarea Brigăzii 4 blindată. Ultima tentativă a italienilor de a fugi a fost întreprinsă în zona poziţiilor lui Combe, imediat după revărsatul zorilor, avînd în frunte 16 tancuri ale Brigăzii de puşcaşi. Batalionul a reuşit însă să stăvilească atacul inamic.

În bătălia de la Beda Fomm, englezii au luat 20 000 de prizonieri, 216 tunuri şi 120 de tancuri. Forţele lui Caunter şi Combe s-au cifrat la numai 3 000 de oameni. Cînd Bardia a căzut, pe 4 ianuarie, Anthony Eden, revenit în funcţia de ministru la Foreign Office parafrazîndu-l pe Churchill, a spus: „niciodată nu s-a întîmplat ca un număr atît de mare de oameni să se predea unui număr atît de mic", afirmaţie valabilă şi în cazul victoriei răsunătoare de la Beda Fomm.

Euforia victoriei s-a risipit destul de repede. Distrugerea armatei lui Graziani le lăsase englezilor cale liberă prin trecătoarea Agheila, spre Tripoli, dar în momentul în care O'Connor şi trupele sale sperau să se năpustească înainte şi să izgonească inamicul din ultimul său bastion din nordul Africii, elanul le-a fost tăiat de un ordin venit din partea Cabinetului britanic.

În 12 februarie, Churchill i-a trimis o lungă telegramă lui Wavell în care, după ce îşi exprima încîntarea că Benghazi fusese capturat cu „trei săptămîni înainte de data preconizată", îi cerea să oprească înaintarea, să lase un minimum de forţe pentru a apăra Cyrenaica şi să se pregătească să trimită un efectiv cît mai mare

în Grecia. Aproape întreaga forţă aeriană a lui O'Connor a fost imediat dislocată, rămînînd doar o escadrilă de avioane de vînătoare.

Ce provocase această schimbare radicală? Generalul Metaxas murise subit pe 29 ianuarie, iar noul premier grec nu avea tăria de caracter a predecesorului său. Churchill a sesizat prilejul de a reactiva proiectul din Balcani la care ţinea atît de mult. El şi-a reiterat oferta, iar guvernul grec s-a lăsat convins. La 7 martie, cu acceptul lui Wavell şi cu aprobarea şefilor de stat major şi a celor trei comandanţi supremi pentru Orientul Mijlociu, primul contingent al unei forţe britanice de 50 000 de oameni a debarcat în Grecia.

La 6 aprilie, nemţii au invadat Grecia, iar englezii au fost rapid puşi în faţa unui al doilea „Dunkerque". Ei au scăpat ca prin urechile acului de un dezastru total, fiind evacuaţi pe mare cu mari dificultăţi, dar abandonînd în mîinile germanilor toate tancurile, majoritatea echipamentului şi 12 000 de oameni.

O'Connor şi statul său major credeau cu tărie că ar fi putut captura oraşul Tripoli. Atacul necesita folosirea oraşului Benghazi ca bază portuară, dar cîteva dintre navele de transport aflate acolo fuseseră repartizate pentru aventura riscantă din Grecia. Chiar în aceste condiţii generalul de Guingand, care mai tîrziu a devenit şeful statului major a lui Montgomery, a mărturisit că Statul major unit din Orientul Mijlociu era convins că Tripoli putea fi capturat şi italienii alungaţi din Africa înainte de venirea primăverii.

Generalul Warlimont, membru marcant al statului major al lui Hitler, a susţinut ulterior că opinia era împărtăşită şi de Comandamentul suprem german:

> „N-am putut înţelege la vremea respectivă de ce englezii nu au profitat de situaţia creată în Cyrenaica pentru a continua atacul spre Tripoli. Nimic nu-i putea opri[1]. Puţinele trupe italiene aflate acolo trăiau cu teama că tancurile britanice se pot ivi în orice clipă".

---

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 250 n.

La 6 februarie, exact în ziua în care armata lui Graziani era nimicită la Beda Fomm, un tînăr general german, Erwin Rommel – ce se remarcase prin modul strălucit în care condusese Divizia 7 tancuri în campania din Franța – a primit de la Hitler ordinul de a prelua comanda unei mici forțe mecanizate germane, pregătită să plece în ajutorul italienilor. Ea consta din două divizii mai mici, Divizia 5 blindate ușoare și Divizia 15 tancuri, dar transportarea primei divizii nu s-a putut încheia înainte de mijlocul lui aprilie, iar cea de a doua nu a ajuns la destinație decît la sfîrșitul lui mai. În aceste condiții englezii aveau cale liberă.

În 12 februarie, Rommel a plecat cu avionul la Tripoli. Două zile mai tîrziu, o navă de transport germană, avînd la bord un batalion de cercetare și un batalion antitanc, a ajuns la fața locului. Rommel a trimis aceste trupe pe front, susținînd aceste efective reduse cu tancuri false construite la ordinul lui, sperînd să creeze iluzia de forță. Aceste tancuri false erau montate pe mașini Volswagen ieftine. Regimentul de tancuri al Diviziei 5 blindate ușoare a sosit la Tripoli abia în 11 martie.

Constatînd că englezii nu atacau, Rommel a încercat o mișcare ofensivă cu forțele pe care le avea la dispoziție. Primul țel era ocuparea trecătoarei de la Agheila. Succesul ofensivei din 31 martie l-a determinat pe Rommel să continue atacul. Îi era evident că englezii îi supraestimau forțele, amăgiți poate de tancurile false. În plus, nemții dețineau supremația aeriană și puteau ascunde astfel slăbiciunile lor la sol.

Rommel a avut noroc în alegerea momentului de atac. Divizia 7 blindată fusese trimisă în Egipt la sfîrșitul lui februarie, pentru a se odihni și a se reface. În locul ei venise o parte din Divizia 2 blindată, neexperimentată (o parte a acesteia fusese expediată în Grecia). Divizia 6 australiană se afla în Grecia, iar Divizia 9, care o înlocuise, era prost echipată și slab instruită. O'Connor, plecase pentru o scurtă perioadă de odihnă, în locul lui fiind acum Neame, care nu participase la lupte. În plus, Wavell, așa cum a recunoscut mai tîrziu, nu a dat crezare rapoartelor referitoare la iminența unui

atac german. Cifrele îi îndreptăţeau opinia, aşa că nu poate fi acuzat de faptul că nu a luat în considerare existenţa unui om de valoarea lui Rommel.

Nesocotind ordinele superiorilor de a aştepta pînă la sfirşitul lui mai, Rommel şi-a reluat înaintarea pe 2 aprilie, cu 50 de tancuri, urmate ceva mai lent de două noi divizii italiene. Prin mobilitate şi viclenie, el s-a străduit să lase impresia unei forţe de care nu dispunea. Ca urmare a şocului provocat de primul asalt, cele două forţe firave ale lui Rommel aflate la aproape 160 Km distanţă au căpătat proporţiile unor cleşti puternici.

Efectul acestui atac îndrăzneţ a fost magic. Forţele britanice s-au retras în derută, iar pe 3 aprilie au evacuat Benghazi. O'Connor a fost trimis să îl consilieze pe Neame, dar în noaptea de 6 aprilie, maşina lor neescortată a dat peste un grup de avangardă german şi ambii au fost făcuţi prizonieri. Unica brigadă blindată britanică şi-a pierdut aproape toate tancurile în lunga şi grabnica retragere, iar a doua zi comandantul celei de a 2-a Divizii blindată, cu o brigadă motorizată proaspăt sosită şi cu alte unităţi, a fost încercuit la Mechili şi a trebuit să se predea. (Forţa de încercuire a fost amplificată de norii de praf ridicaţi de oamenii lui Rommel cu convoaie de camioane, pentru a ascunde numărul redus de tancuri. Italienii continuau să înainteze încet.)

La 11 aprilie, englezii au fost alungaţi din Cyrenaica, peste graniţa egipteană, cu excepţia unei mici forţe izolate la Tobruk. Era o victorie tot atît de surprinzătoare ca şi cucerirea anterioară a provinciei Cyrenaica de către englezi, dar derulată într-un ritm mai rapid de către germani.

Englezii se aflau în situaţia de a relua de la capăt eforturile de a curăţa nordul Africii, dar în condiţii mult mai grele, datorate în special prezenţei lui Rommel. Ratarea ocaziei de aur din februarie 1941 urma să fie plătită din greu.

Capitolul 10

Cucerirea Africii de Est stăpînită de italieni

În iunie 1940, cînd Italia fascistă a intrat în război, forțele de care dispunea în partea de est a Africii aflată sub dominația ei (incluzînd din 1936 și Etiopia) erau mult mai numeroase decît cele britanice. Potrivit surselor italiene, ele se ridicau la circa 91 000 de ostași albi și la aproape 200 000 de soldați băștinași (aceștia din urmă existau, se pare, pe hîrtie, în realitate cifrîndu-se la jumătate). În primele luni ale anului 1940, înainte de intrarea Italiei în război, forța britanică însuma circa 9 000 de oameni, britanici și băștinași în Sudan și 8 500 în Kenya.

Pe acest vast teatru de război, în realitate un teatru dublu, italienii au reacționat aproape la fel de lent ca și în nordul Africii. Un prim motiv se datora faptului că nu aveau certitudinea aprovizionării cu noi stocuri de carburant și muniții din cauza blocadei britanice. Tocmai acest motiv ar fi trebuit să-i determine să profite de marea superioritate numerică de care dispuneau înainte ca forțele britanice din Africa să fie întărite.

La începutul lui iulie, italienii au pornit destul de ezitant din Eritrea, înspre nord-vest, și au ocupat orașul Kassala, aflat la circa 20 Km în interiorul frontierei sudaneze. Ei au folosit o forță compusă

Port Sudan
100 mile
MAREA ROŞIE
YEMEN
ERITREA
Massawa APR.8
Keren
Atbara
Agordat
Asmara APR.1
Atbara
Keru
Barentu
Kassala
Assab
Nilul

GEN. PLATT
D. 4 indiană
D. 5 indiană
Forţele de apărare sudaneze

SOMALIA FRANCEZĂ
Amba Alagi

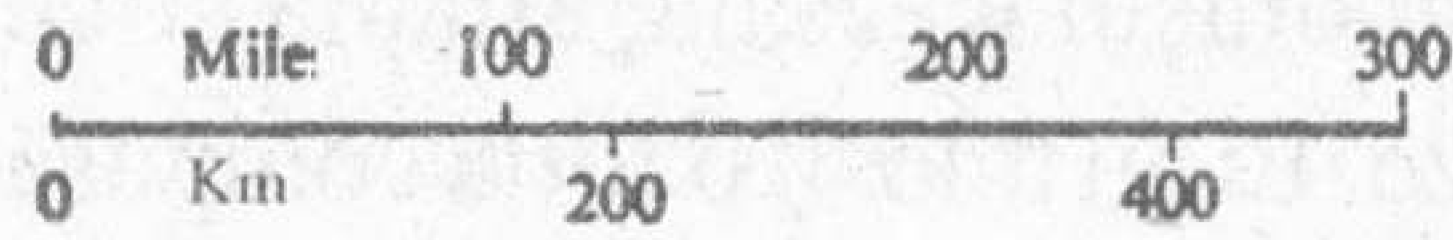
AOSTA s-a predat la 19 mai

Khartoum
Nilul Albastru
Gondar
Debra Tabor
Gallabat
Metemma
Dessye
Lacul Tanna
Dire Dawa
Harar MAR.29
Miesso

Rezistenţa italiană a cedat la 27 nov.

E T I O
SUDANUL ANGLO-EGIPTEAN
Addis Abeba APR.6
Gimbi
Jimma
Shashamanna
Ganale Dorya
Nilul Alb
Yaballo
Moyale
Lacul Rudolf
K E N

Căderea Imperiului italian est-african

PROTECTORATUL ADEN

GOLFUL ADEN

Aden

Djibouti

Berbera MAR.16

SOMALIA BRITANICĂ

Pasul Tug Argan

Hargeisa

Jijiga MAR.17

P I A

SOMALIA ITALIANĂ

Obbia

OCEANUL INDIAN

Webbe Shibeli

Mogadiscio FEB.25.

Jube

Kismayu

GEN. CUNNINGHAM
D.11 africană
D. 12 africană
D. 5 africană

Y A

din două brigăzi, patru regimente de cavalerie şi două duzini de tancuri – aproximativ 6 500 de oameni – împotriva unui avanpost păzit de o companie de circa 300 de soldaţi ai forţei de apărare sudaneze. Generalul de divizie William Platt, însărcinat cu comanda în Sudan, dispunea doar de trei batalioane de infanterie britanice, dislocate la Khartoum, Atbara şi Port Sudan. El nu s-a angajat în luptă pînă cînd nu s-a edificat asupra modului în care se desfăşura invazia italienilor. Aceştia, în loc să forţeze atacul, s-au oprit după ce au mai ocupat alte cîteva posturi de frontieră, cum ar fi Gallabat, dincolo de granița nord-vestică a Etiopiei, şi Moyale, pe granița de nord a Keniyei.

Italienii au demarat o mişcare de ofensivă mai serioasă abia la începutul lui august, împotriva ţintei cel mai uşor de cucerit – Somalia Britanică, o fîşie de coastă pe ţărmul african al Golfului Aden. Chiar şi această mişcare foarte limitată a avut un motiv defensiv, căci Musolini le ordonase să rămînă pe poziţii de apărare. Ducele d'Aosta, viceregele Etiopiei şi comandant suprem în acea regiune, considerînd că portul Djibouti, din Somalia Franceză, oferea englezilor o intrare uşoară în Etiopia şi neîncrezător în acordul de armistiţiu cu francezii s-a decis să ocupe totuşi zona mai mare învecinată a Somaliei Britanice.

Garnizoana britanică de sub comanda generalului de brigadă A.R. Chater consta din numai patru batalioane africane şi indiene, cărora urma să li se alăture unul britanic, Black Watch 2[1]. Forţa invadatoare italiană era compusă din 26 de batalioane înzestrate cu artilerie şi tancuri. Cu toate acestea, mica unitate somaleză de cavalerie pe cămile a izbutit să le întîrzie înaintarea, iar generalul de divizie A.R. Godwin-Austen a sosit pe cîmpul de luptă exact cînd cotropitorii ajungeau la Trecătoarea Tug Argan, de lîngă Berbera. Britanicii s-au apărat cu îndîrjire, ţinîndu-i în şah pe italieni timp de patru zile. Neprimind întăriri, forţa britanică din Berbera a fost evacuată pe mare şi trimisă pentru a consolida efectivele

[1] Celebru regiment de infanterie scoţiană din armata britanică – n.trad.

armatei care se organiza în acel moment în Kenya. Lupta s-a soldat cu 2 000 de morți și de răniți pentru inamic și cu un număr de doar 250 din rîndul englezilor. Impactul psihologic asupra italienilor i-a marcat pe aceștia în acțiunile următoare.

Forțele britanice din Kenya, sub comanda generalului de corp de armată Alan Cunningham, care preluase comanda în noiembrie 1940, erau alcătuite din Divizia 120 africană condusă de Godwin-Austen (Brigada 1 sud-Africană, Brigada 22 est-africană și Brigada 24 Coasta de Aur), întărită de Divizia 11 africană.

În toamnă, forțele din Kenya ajunseseră la un efectiv de circa 75 000 de oameni: 27 000 de sud-africani, 33 000 de est-africani, 9 000 de vest-africani și aproximativ 6 000 de englezi. Se formaseră trei divizii – Divizia 1 Sud-africană, Divizia 11 Africană și Divizia 12 Africană. În Sudan, se aflau acum 28 000 de oameni, inclusiv Divizia 5 indiană; Divizia 4 indiană urma să sosească și ea, după ce participase la faza inițială a strălucitei contralovituri împotriva italienilor, în nordul Africii. Sosise, de asemenea, și un escadron din Unitatea regală 4 tancuri. La fața locului se mai afla și Forța de apărare sudaneză.

Churchill, luînd în considerare amploarea forțelor britanice, a insistat în repetate rînduri să se întreprindă acțiuni mai agresive decît cele realizate sau proiectate pînă atunci. Wavell, comandantul suprem pentru Orientul Mijlociu, de comun acord cu Cunningham, a propus ca după ploile de primăvară, în mai sau iunie, să înceapă o înaintare din Kenya în Somalia Italiană. Îndoielile lui Wavell erau sporite de rezistența dură întîmpinată în noiembrie de prima înaintare a lui Platt pe frontul de nord, cînd fusese lansat un atac împotriva localității Gallabat de către Brigada 10 indiană condusă de generalul de brigadă W.J. Slim, ulterior devenit unul dintre iluștri comandanți din război. Atacul inițial împotriva localității Gallabat reușise, dar următorul asupra postului învecinat de la Metemma a fost stăvilit de o brigadă colonială italiană cu o putere aproape egală. Acest lucru s-a datorat în mare parte slăbiciunii neașteptate a unui batalion britanic, care tocmai fusese introdus în brigada indiană, în ciuda

avertismentelor lui Slim, care intuise riscul unei apărări îndîrjite. Evenimentele ulterioare au demonstrat că forțele italiene din acest sector nordic erau mult mai tenace decît celelalte.

Singurele episoade încurajatoare din acea iarnă s-au datorat generalului de brigadă D.A. Sandford, ofițer în retragere, rechemat sub arme la izbucnirea războiului, trimis ulterior în Etiopia pentru a incita la revoltă căpeteniile de pe platoul din jurul localității Gondar. Aceste acțiuni au fost sprijinite și extinse pe parcursul iernii de căpitanul Orde Wingate, un ofițer și mai neconformist, împreună cu un batalion sudanez și cu ciudatele sale „Forțe Ghedeon". Haile Selassie, împăratul exilat, a fost readus în Etiopia cu avionul, în 20 ianuarie 1941. Trei luni mai tîrziu, pe 5 mai, el a intrat în capitala Addis Abeba, în compania lui Wingate, mult mai devreme decît crezuse Churchill că va fi posibil. Sub presiunile continue ale lui Churchill și Smuts, care se afla în sudul Africii, Wavell și Cunningham au lansat invadarea Somaliei Italiene, din Kenya, în februarie 1941. Portul Kismayu a fost capturat neașteptat de ușor, simplificîndu-se astfel problema aprovizionării. Apoi forțele lui Cunningham au continuat înaintarea, traversînd rîul Juba și parcurgînd circa 400 Km pînă la Mogadishu, capitală și mare port, care a căzut în mai puțin de o săptămînă, pe 25 februarie. A fost capturată o mare cantitate de carburant, datorită faptului că înaintarea rapidă îi impiedicase pe italieni să-l distrugă, așa cum procedaseră la Kismayu. Înaintarea rapidă s-a datorat și sprijinului aerian corespunzător.

Armata lui Cunningham s-a îndreptat apoi spre interiorul ținutului, în Etiopia de sud. La 17 martie, Divizia 11 africană a ocupat Jijiga, localitate aflată în apropierea capitalei provinciei, Harare, după o înaintare de 645 Km, apropiindu-se astfel de frontiera fostei Somalii Britanice, unde o mică forță din Aden debarcase în 16 martie. La 29 martie, după o rezistență mai serioasă a fost ocupat orașul Harare. Forțele lui Cunningham s-au deplasat apoi spre vest, către capitala Adis Abeba, aflată la 485 Km, în partea de vest a Etiopiei. La 6 aprilie, în nici o săptămînă, capitala a fost ocupată (cu o lună înainte ca împăratul

Haile Selassie să revină escortat de Wingate). Decizia italienilor de a se preda a fost determinată de știrile despre atrocitățile săvîrșite de trupele neregulate etiopiene în rîndul italiencelor.

Așa cum se întîmplase de la bun început, în nord, rezistența a fost mult mai puternică. Generalul Frusci, aflat la comandă, dispunea de circa 17 000 de italieni bine echipați pe frontul din Eritrea, și de încă trei divizii aflate ceva mai în spate. Înaintarea generalului Platt, începută în a treia săptămînă a lunii ianuarie, a fost realizată de puternicele Divizii indiene 4 și 5. Ducele d'Aosta ordonase forțelor italiene să se retragă, astfel încît prima rezistență importantă a fost întîmpinată abia la Keru, localitate situată la 95 Km est de Kassala și la 65 Km în interiorul frontierei Eritreii.

O rezistență mai dură au întîmpinat cele două coloane indiene pe pozițiile muntoase de la Barentu și Agordat, respectiv la 70 și la 115 Km est de Keru. Din fericire, Divizia 4 indiană, condusă de generalul Beresford-Peirse, a ajuns prima la obiectivul mai îndepărat, ceea ce a înlesnit înaintarea Diviziei 5 spre Barentul.

Wavell a sesizat posibilitatea de a cuceri întreaga Eritreie și i-a ordonat generalului Platt să procedeze în consecință. Capitala, Asmara, se afla însă la mai bine de 160 Km, dincolo de Agordat (iar portul Massawa chiar mai departe). În plus, la jumătatea distanței se afla Keren, una dintre cele mai puternice poziții defensive din estul Africii și, totodată, singura poartă de acces spre Asmara și Massawa, baza maritimă italiană.

Primele tentative de a forța trecerea declanșate în zorii zilei de 3 februarie au eșuat, în ciuda încercărilor repetate. Comandantul italian, generalul Carnimeo, s-a dovedit un excelent luptător și un bun tactician. După numeroase atacuri, timp de o săptămînă, englezii au renunțat. A urmat o lungă perioadă de acalmie. Ei au reluat ofensiva abia la mijlocul lui martie, cînd a fost adusă Divizia 5 indiană aptă să ofere sprijinul necesar. Și de data asta lupta s-a prelungit, o serie de contraatacuri italiene respingîndu-i pe englezi. În cele din urmă, la 27 martie, un escadron de tancuri puternic blindate, care făceau parte din RRT 4, au străpuns apărarea și au rupt frontul italian. Lupta pentru Keren a durat 53 de zile. Forțele

generalului Frusci s-au retras spre sud, în Etiopia. La 1 aprilie englezii au ocupat Asmara şi au continuat înaintarea spre est, către Massawa, aflată la 80 Km distanţă. Aceasta s-a predat, nu fără luptă, la 8 aprilie şi astfel, campania din Eritreea a luat sfîrşit.

Restul forţelor italiene, conduse de ducele d'Aosta, se retrăseseră spre sud, în Etiopia, plănuind o ultimă rezistenţă pe o poziţie muntoasă, la Amba Alagi, la circa 130 Km sud de Asmara. El dispunea doar de 7 000 de combatanţi, 40 de tunuri şi provizii pentru maximum trei luni. În plus, moralul italienilor scăzuse din cauza veştilor despre felul în care etiopienii îi tratau pe prizonieri. În aceste condiţii, ducele s-a arătat dispus la o capitulare în „condiţii onorabile", ceea ce s-a şi întîmplat la 19 mai. Astfel, numărul total al prizonierilor italieni s-a ridicat la 230 000. Mai rămăseseră forţe italiene izolate, sub conducerea generalului Gazzera, în sud-vestul Etiopiei, şi în nord-vest, lîngă Gondar, conduse de generalul Nasi. Acestea au fost anihilate vara şi, respectiv, toamna, consfinţindu-se astfel sfîrşitul efemerului Imperiu African al lui Mussolini.

PARTEA a IV-a

EXPANSIUNEA
1941

AUSTRIA
STYRIA
CARINTHIA
UNGARIA
Budapesta
Iasi
RUSIA
Armata a 2-a
Danube
Cluj
Ljubljana
Zagreb
Fiume
Sava
Timişoara
ROMÂNIA
Belgrad APR 12
Ploieşti
Bucureşti
Ancona
Split
Sarajevo
Morave
KLEIST
Dunărea
Varna
MAREA ADRIATICA
Nis
Sofia
Dubrovnik
BULGARIA
Struma
Armata a 12-a
Skopje
Edirne
ITALIA
ALBANIA
Vardar
Istanbul
Bari
Monastir
TRACIA
Neapole
Taranto
Salonic
Dedeagach
TURCIA
Mt. Olympus
LINIA METAXA
GRECIA
6 APRILIE
Frontul
greco-italian
MAREA
EGEE
Thermopylae
Izmir
Atena APR 27
Ocuparea Balcanilor
Kalamata
Ţări ale Axei sau aliate Axei
Atacurile germane din 6-28 apr. 1941
Frontierele internaţionale în sept. 1941
Canea
Maleme
0 Miles 300
0 Km 200
20 mai
Lansări de trupe
de parasutişti
Creta

Capitolul 11

Cotropirea Balcanilor şi a Cretei

Nu puţini sînt cei care susţin că trimiterea forţelor generalului Wilson în Grecia, deşi s-a soldat cu o evacuare pripită, a fost justificată deoarece a determinat o amînare cu şase săptămîni a invadării Rusiei. Adversarii acestei aventuri apreciate drept un riscant joc politic, o serie de militari buni cunoscători ai situaţiei din Mediterana au condamnat-o categoric. Printre ei generalul de Guingand, ulterior şeful statului major al lui Montgomery, care făcea parte din Statul Major Unit de la Cairo s-a dovedit cel mai înverşunat. Toţi susţin că şansa extraordinară de a valorifica înfrîngerea italienilor în Cyrenaica şi de a captura oraşul Tripoli înainte de sosirea ajutorului german a fost sacrificată pentru a disloca în Grecia nişte forţe, care nu aveau nici o şansă de a salva ţara de la o invazie germană. Opinia a fost confirmată de evenimente. În trei săptămîni, Grecia a fost cotropită şi englezii alungaţi din Balcani, în vreme ce forţele împuţinate rămase în Cyrenaica n-au putut face faţă efectivelor germane din Afrika Korps, cărora li se dăduse posibilitatea să debarce la Tripoli. Aceste înfrîngeri au costat Anglia – pierderea prestigiului şi a perspectivelor – şi au accelerat nenorocirile şi suferinţele poporului grec. Chiar dacă s-ar lua în considerare întîrzierea invadării Rusiei prin această campanie, tot nu s-ar justifica decizia guvernului britanic, care atunci

nici nu-şi propusese un asemenea obiectiv.

Din punct de vedere istoric este interesant să se stabilească dacă această campanie a avut într-adevăr efectul menţionat. Argumentul hotărîtor în sprijinul acestei idei îl constituie faptul că Hitler, care ordonase iniţial încheierea pregătirilor pentru atacarea Rusiei pînă la 15 mai, a revenit la sfîrşitul lui martie asupra acestei date, amînînd-o cu circa o lună şi ulterior fixînd-o la 22 iunie. Feldmareşalul von Rundstedt a declarat că pregătirile Grupului său de armate au fost împiedicate de întîrzierea diviziilor blindate care fuseseră folosite în campania din Balcani.

Feldmareşalul von Kleist a fost şi mai explicit. „Este adevărat", a spus el, „că în comparaţie cu puterea noastră globală forţele folosite în Balcani nu erau mari, însă numărul tancurilor utilizate a fost ridicat. Majoritatea tancurilor pe care le-am folosit în ofensiva împotriva frontului rusesc din sudul Poloniei participaseră la ofensiva din Balcani şi necesitau reparaţii capitale, iar echipajele aveau nevoie de odihnă. O bună parte dintre ele înaintaseră în sud pînă în Peloponez şi trebuiseră să străbată şi drumul înapoi"[1].

Opiniile feldmareşalilor Rundstedt şi Kleist erau determinate de faptul că ofensiva de pe frontul lor depindea în bună măsură de revenirea acestor divizii blindate. Au existat şi generali care au acordat mai puţină importanţă efectului acestei campanii balcanice. Potrivit acestora, rolul principal în ofensiva împotriva Rusiei i-a fost atribuit Grupului de Armate Central din nordul Poloniei, condus de feldmareşalul Bock, şi că succesul depindea îndeosebi de evoluţia acestora. Avînd în vedere rolul secundar rezervat Grupului de Armate condus de Rundstedt, o diminuare a forţelor acestuia n-ar fi trebuit să afecteze deznodămîntul, mai ales că forţele ruseşti se deplasau greoi. Acest aspect ar fi putut chiar înfrîna hotărîrea lui Hitler de a schimba direcţia efortului militar spre sud în a doua fază a invaziei – hotărîre care, aşa cum vom vedea, a provocat o întîrziere fatală reducînd şansele lor de a ajunge la Moscova înainte de venirea iernii. La

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 251.

nevoie, invazia putea fi lansată fără a mai aştepta ca Grupul de Armate condus de Rundstedt să fie consolidat prin sosirea diviziilor din Balcani. Întîrzierea invaziei se mai putea datora şi îndoielilor determinate de situaţia terenului, căci nu s-a ştiut dacă este suficient de uscat pentru a începe mai devreme ofensiva. Conform părerii generalului Halder, vremea nu a permis declanşarea invaziei mai devreme decît s-a petrecut ea.

Judecăţile retrospective ale generalilor nu reprezintă, totuşi, un indiciu cert referitor la ceea ce s-ar fi putut decide dacă n-ar fi existat complicaţiile din Balcani. După ce data provizorie a fost amînată din acest motiv, nu s-a mai pus problema de a porni atacul înainte ca diviziile suplimentare să se întoarcă de pe frontul din Balcani.

De fapt nu campania din Grecia a fost cea care a determinat amînarea. Hitler o luase deja în calcul; invadarea Greciei a fost inclusă în programul din 1941, ca un pas preliminar cotropirii Rusiei. Factorul decisiv pentru schimbarea momentului ofensivei l-a constituit neaşteptata lovitură de stat din Iugoslavia, de la 27 martie; generalul Simovici şi complicii săi au răsturnat guvernul care tocmai angajase Iugoslavia în semnarea unui pact cu Axa. Vestea l-a înfuriat atît de tare pe Hitler, încît în aceeaşi zi a hotărît să pună la cale o ofensivă zdrobitoare împotriva Iugoslaviei. Forţele suplimentare, terestre şi aeriene, necesare unei asemenea lovituri însemnau mult mai mult decît cele pentru întreaga campanie din Grecia, ceea ce l-a determinat pe Hitler să ia decizia complexă şi fatidică de a amîna atacul asupra Rusiei.

Hitler atacase Grecia de teama unei debarcări britanice. Debarcarea nici măcar nu reuşise să oprească guvernul iugoslav să cadă la învoială cu Hitler. Pe de altă parte, debarcarea britanică s-ar putea să-i fi dat curaj lui Simovici să răstoarne guvernul şi să-l înfrunte pe Hitler.

Şi mai edificator a fost rezumatul operaţiunilor din campania balcanică făcut de generalul Greiffenberg, şeful de stat major al Armatei a 12-a, condusă de feldmareşalul List care a dirijat campania din Balcani.

Relatarea lui Greiffenberg subliniază – amintind de consolidarea pe pozițiile cucerite de aliați la Salonic, în 1915, care s-a transformat în cele din urmă într-un asalt strategic decisiv în septembrie 1918 – că în 1941 Hitler se temea că englezii vor debarca din nou la Salonic sau pe coasta sudică a Traciei. În felul acesta, forțele britanice s-ar fi plasat în spatele Grupului de Armate Sud cînd acestea ar fi înaintat spre est, în sudul Rusiei. Hitler presupunea că englezii vor încerca să înainteze în Balcani la fel ca înainte, şi îşi amintea cum la sfîrşitul primului război mondial armatele aliate din Balcani contribuiseră efectiv, în momentele decisive.

Ca măsură de precauție a decis să ocupe coasta de sud a Traciei între Salonic şi Dedeagach (Alexandropolis) înainte de începerea operațiunilor împotriva Rusiei. Armatei a 12-a (List) i-a fost încredințată această misiune, adăugîndu-i-se şi Grupul de tancuri al lui Kleist. Armata s-a regrupat în România şi a trecut Dunărea, în Bulgaria. De acolo urma să străpungă Linia Metaxas – înaintînd cu aripa dreaptă spre Salonic şi cu cea stîngă spre Dedeagach. După cucerirea coastei, bulgarii trebuiau să preia protecția acesteia, ajutați de cîteva unități germane. Majoritatea Armatei a 12-a, în special Grupul de tancuri al lui Kleist, urma să fie întors şi trimis spre nord, via România, pentru a intra în acțiune în sectorul sudic al frontului de răsărit. Planul inițial nu prevedea ocuparea celei mai mari părți a Greciei.

Regele Boris al Bulgariei a declarat că nu are încredere în Iugoslavia, care ar putea amenința flancul drept al Armatei a 12-a. Reprezentanții germani l-au asigurat că, în conformitate cu pactul din 1939 dintre Iugoslavia şi Germania, nu anticipau nici un pericol. Impresia lor a fost că nu-l convinseseră pe rege şi viața a demonstrat că temerile acestuia s-au dovedit îndreptățite. În timp ce Armata a 12-a se pregătea să înceapă operațiunile din Bulgaria, conform planului, la Belgrad a avut loc o lovitură de stat soldată cu abdicarea regentului, prințul Paul.

Se pare că unele cercuri de la Belgrad nu agreau politica pro-germană a prințului Paul şi intenționau să treacă de partea puterilor occidentale. Dacă lovitura de stat a fost sprijinită de

puterile occidentale sau de URSS nu e căderea noastră, ca militari, să dăm un răspuns. În orice caz, nu a fost pusă la cale de Hitler! Dimpotrivă, a reprezentat o surpriză neplăcută, şi a dat peste cap întregul plan de operaţii al Armatei a 12-a în Bulgaria[1].

Astfel, de exemplu, diviziile de tancuri ale lui Kleist au fost nevoite să plece imediat spre nord-vest, împotriva Belgradului. O altă improvizaţie impusă de situaţie a fost Armata a 2-a (Weichs), compusă de formaţii strînse în grabă de la bazele din Carinthia şi Styria, care s-a îndreptat spre sud, către Iugoslavia. Izbucnirea conflictului în Balcani a impus amînarea campaniei din Rusia pînă în iunie. Aceasta a fost influenţa pe care lovitura de stat de la Belgrad a exercitat-o asupra întîrzierii atacului împotriva Rusiei.

În acelaşi timp şi vremea a jucat un rol important în 1941. În Polonia, la est de linia Bug-San, operaţiunile terestre au fost limitate pînă în mai, din cauza drumurilor mocirloase. Spre răsărit, în special în regiunile mlăştinoase Rokitno (Pripet) şi Beresina, chiar şi în condiţii normale, deplasările sînt dificile. Anul 1941 a fost, sub raport meteorologic neobişnuit. Iarna durase mai mult. Chiar şi la începutul lui iunie, Bugul inundase kilometri întregi pe ambele maluri.

Condiţii similare se înregistrau şi mai la nord. Generalul Manstein, care comanda pe atunci o mare unitate de tancuri de avangardă în Prusia răsăriteană, a spus că ploile au continuat să cadă pînă la începutul lui iunie. Dacă invazia ar fi fost lansată mai devreme, şansele de izbîndă s-ar fi redus. Condiţiile meteorologice din 1940 fuseseră favorabile invaziei din vest, iar cele din 1941 nefavorabile invaziei din est.

În aprilie 1941, cînd nemţii au atacat Grecia, ca urmare a debarcării unei mici armate britanice de întărire la Salonic, armata greacă acoperea în principal defileele muntoase dinspre Bulgaria,

---

[1] Blumentritt, Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 254.

unde se strînseseră forțele germane. Înaintarea în josul Strumei masca o mişcare indirectă. Coloanele mecanizate germane au cotit însă spre vest de pe Struma orientîndu-se în sus, pe Valea Strumița, paralelă cu frontiera, prin trecătorile muntoase din capătul iugoslav al Văii Vardar. În acest fel au tăiat legătura dintre armata greacă şi armata iugoslavă şi au atacat năvalnic în josul rîului Vardar, spre Salonic. O mare parte a armatei greceşti a fost, astfel, izolată şi blocată în Tracia.

Germanii n-au continuat înaintarea direct către sud dincolo de masivul Olimp, unde armata britanică îşi fortificase pozițiile, ci s-au năpustit prin defileul Monastir, îndreptîndu-se spre vest. Prin acest atac spre coasta apuseană a Greciei au fost izolate diviziile greceşti din Albania. De asemenea, a întors flancul englezilor şi, prin periculoasa deviere înapoi, pe linia de retragere a forțelor aliate supraviețuitoare, a produs prăbuşirea rapidă a întregii rezistențe în Grecia şi a obligat forțele aliate şi britanice să se evacueze pe mare, în Creta.

Capturarea Cretei printr-o invazie exclusiv aeriană a reprezentat una dintre cele mai uimitoare şi mai îndrăznețe acțiuni din timpul războiului şi cea mai impresionantă operație aeriană executată împotriva englezilor şi rămîne ca o atenționare asupra pericolului unor lovituri similare venite din „albastrul cerului" în viitor.

La 20 mai 1941 ora 8 dimineața, aproximativ 3 000 de paraşutişti au fost lansați deasupra Cretei. Insula era apărată de trupe britanice, australiene şi din Noua Zeelandă, circa 28 600 de soldați, la care se mai adăugau încă două divizii greceşti cu un efectiv aproape egal.

Forțele aliate se aşteptaseră la acest atac, în urma cuceririi Balcanilor de către nemți, iar agenții britanici din Grecia le furnizaseră informații în acest sens. Cu toate acestea, pericolul aerian a fost minimalizat. Churchill a afirmat că generalul Freyberg, comandantul forțelor din Creta i-a raportat pe 5 mai: „nu sînt cîtuşi

de puţin îngrijorat de un posibil atac aerian"[1]. Generalul se temea mai mult de o invazie pe mare.

Pe Churchill, însă, îl neliniştea „mai ales pericolul din aer, şi a insistat ca „cel puţin alte 12 tancuri să fie trimise pentru a se alătura celorlalte şase care se aflau deja acolo[2]. Esenţială a fost în această înfrîngere lipsa completă de sprijin aerian (pentru combaterea bombardierelor în picaj germane şi pentru interceptarea trupelor aeropurtate). Pînă şi muniţia pentru artileria antiaeriană era insuficientă.

Spre seară, numărul paraşutiştilor germani pe insulă se dublase şi continua să crească prin lansări efectuate din planoare. Începînd cu a doua seară germanii au trimis trupe, care au început să aterizeze pe aeroportul Maleme, care fusese capturat, dar se afla încă sub tirul de artilerie şi de aruncătoare de mine al apărătorilor. În final, numărul total al militarilor germani aduşi pe calea aerului a fost de aproximativ 22 000. Mulţi au murit sau au fost răniţi la aterizare, dar cei care au scăpat cu viaţă s-au dovedit luptători duri, în timp ce adversarii lor, numeric superiori, le erau inferiori ca pregătire de luptă şi cu moralul scăzut după eşecul din Grecia. Un rol important l-a avut şi echipamentul necorespunzător, mai ales lipsa aparatelor radio cu bătaie mică. Cu toate acestea, mulţi s-au luptat cu dîrzenie, iar rezistenţa lor crîncenă s-a soldat cu efecte importante, puse în evidenţă ulterior.

Optimismul a predominat o vreme în cercurile guvernamentale britanice. Conform rapoartelor primite, în cea de a doua zi, Churchill a declarat în Camera Comunelor că „majoritatea" invadatorilor sosiţi pe calea aerului fuseseră nimiciţi. Comandamentele din Orientul Mijlociu au mai continuat încă două zile să vorbească despre „zdrobirea" agresorilor.

La 26 mai, în cea de a şaptea zi, comandantul britanic din Creta raporta: „După opinia mea, trupele pe care le am sub comandă au atins limita de rezistenţă... poziţia noastră aici este

---

[1] Churchill, *The Second World War*, p. 246.

[2] *Ibidem*, p. 249.

disperată". Venind din partea unui ostaş neînfricat cum era Freyberg, afirmaţia nu a fost pusă la îndoială. Evacuarea a început în noaptea de 28 mai şi s-a încheiat în noaptea de 31 mai. Marina Regală a suferit pierderi grele datorate aviaţiei dominante a inamicului, în strădania de a evacua cît mai multe trupe. Au fost salvaţi 16 500 de ostaşi, printre care circa 2 000 de greci. Restul au căzut în mîinile nemţilor sau au fost ucişi. Marina a pierdut peste 2 000 de oameni. Trei crucişătoare şi şase distrugătoare au fost scufundate. Alte 96 nave au suferit grave avarii, inclusiv două nave de linie şi singurul portavion aflat pe atunci în flota din Mediterană.

Nemţii au înregistrat 4 000 de morţi şi aproximativ 2 000 de răniţi, iar pierderile lor au fost de mai puţin de o treime din cele suferite de englezi, la care se adaugă pierderile trupelor greceşti şi a celor cretane. Datorită faptului că pierderile afectaseră mai ales trupele de elită ale unicei divizii de paraşutişti de care dispunea Germania, Hitler a reacţionat într-un mod care s-a dovedit folositor Angliei.

În acel moment, prăbuşirea din Creta părea dezastruoasă. Efectul asupra englezilor a fost cu atît mai negativ cu cît urma imediat după alte două eşecuri: în aprilie, forţele britanice fuseseră alungate din Cyrenaica în zece zile, iar din Grecia în trei săptămîni. Succesul repurtat de Wavell în iarnă, cînd capturase Cyrenaica de la italieni, rămăsese un amăgitor petic de cer senin printre norii plumburii. Cu acest şir de înfrîngeri şi reluarea în primăvară a nefastului „Blitz" aerian asupra Angliei, viitorul părea mai sumbru chiar decît în 1940.

Dar Hitler nu a valorificat cea de-a treia victorie mediteraneană de maniera la care se aşteptau englezii – un atac rapid în Cipru, Siria, Suez sau Malta. O lună mai tîrziu, el a declanşat invadarea Rusiei şi, din acel moment, a neglijat ocaziile de a-i alunga pe englezi din Mediterana şi din Orientul Mijlociu. Această atitudine s-a datorat nu numai faptului că era absorbit de aventura din Rusia. Preţul succesului din Creta l-a deprimat prin pierderile mari în comparaţie cu cel al victoriilor anterioare.

În Iugoslavia şi în Grecia, noile sale forţe blindate se dovediseră din nou imbatabile ca şi pe cîmpiile Poloniei şi în Franţa. În ciuda reliefului muntos, străbătuseră năvalnic ambele ţări şi doborîseră armatele adverse, ca pe nişte popice.

Armata feldmareşalului List a capturat 90 000 de iugoslavi, 270 000 de greci şi 13 000 de englezi şi a înregistrat doar 5 000 de morţi şi răniţi, în vreme ce ziarele britanice estimau că pierderile nemţilor depăşeau un sfert de milion de soldaţi; chiar şi o declaraţie oficială britanică le evalua la „probabil 75 000".

Victoria repurtată de Hitler în Creta era umbrită nu numai de pierderile mari, ci şi de faptul că, pentru moment, fusese slăbit noul tip de forţă de luptă terestră de care acesta dispunea pentru a lovi obiective îndepărtate, peste mări, fără a risca o interceptare din partea marinei britanice care, în ciuda pierderilor grele, continua să deţină supremaţia navală. Se poate spune că în Creta, Hitler îşi scrîntise încheietura mîinii.

După război, generalul Student, comandantul suprem al forţelor germane aeropurtate, a făcut o dezvăluire surprinzătoare potrivit căreia Hitler s-a lăsat greu înduplecat să accepte planul de atacare a Cretei:

> „Hitler intenţiona să întrerupă campania balcanică după ce a atins sudul Greciei. Atunci, am luat avionul şi m-am dus la Göring, pentru a-i propune capturarea Cretei doar cu ajutorul forţelor aeropurtate. Göring – care se entuziasma întotdeauna cu uşurinţă – a sesizat rapid avantajele acestei idei şi m-a trimis la Hitler. La 21 aprilie i-am explicat proiectul şi Hitler a spus: „Sună bine, dar nu cred că poate fi pus în practică". Pînă la urmă, însă, am reuşit să îl conving.
>
> În această operaţiune am folosit unica noastră Divizie de paraşutişti, unicul Regiment de planoare şi Divizia 5 de vînători de munte, care nu mai fusese transportată pînă atunci pe calea aerului[1].

[1] Acest extras, precum şi extrasele din paginile următoare îi aparţin lui Student, din Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 238–43.

„Sprijinul aerian a fost asigurat de bombardierele în picaj şi de avioanele de vînătoare din Corpul 8 Aerian condus de Richtofen, care acţionase decisiv în ofensivele din Belgia, şi ulterior în Franţa, în 1940".

Nu am beneficiat de trupe venite pe mare. Existase iniţial ideea unor astfel de întăriri, dar singurele nave de transport disponibile au fost cîteva caice greceşti. Un convoi format din aceste mici ambarcaţii a transportat armamentul mai greu, tunurile antiaeriene şi tunurile antitanc, împreună cu două batalioane din Divizia 5 de vînători de munte (li s-a spus că flota britanică se afla încă la Alexandria – cînd de fapt pornise deja spre Creta). Convoiul s-a ciocnit de flota engleză şi a fost împrăştiat. Luftwaffe s-a răzbunat „smulgînd o mulţime de fire de păr" din scalpul marinei britanice. Operaţiunile noastre în Creta au fost dezavantajate de absenţa armelor mai grele pe care contasem...

La 20 mai, nu am izbutit să ocupăm cu adevărat un aeroport. Pe aeroportul Maleme, bravul Regiment de asalt s-a luptat împotriva unor trupe de elită din Noua Zeelandă. Noaptea de 20 spre 21 mai a fost critică pentru Comandamentul german. Trebuia să iau o decizie importantă. Am hotărît să folosesc rezervele de paraşutişti, pe care le aveam încă la dispoziţie, pentru a ocupa complet aeroportul de la Maleme. Dacă inamicul ar fi întreprins un contraatac pe parcursul acestei nopţi sau în dimineaţa de 21 mai, ar fi reuşit, probabil, să alunge rămăşiţele epuizate în luptă ale Regimentului de asalt – mai ales că acestea nu dispuneau de muniţia necesară. Din fericire, trupele de elită din Noua Zeelandă n-au lansat decît contraatacuri izolate. Am aflat mai tîrziu că, de fapt, Comandamentul britanic se aştepta ca, pe lîngă acest atac al forţelor aeropurtate, principalele trupe germane să debarce pe coasta dintre Maleme şi Canea, şi îşi conservau efectivele pentru a ocupa ţărmul. În acest moment decisiv,

Comandamentul britanic nu şi-a asumat riscul de a trimite trupe la Maleme. La 21 mai germanii au izbutit să ocupe aeroportul şi satul Maleme, ceea ce a permis debarcarea Batalionului 1 vînători de munte, precum şi a primelor trupe transportate pe mare. Astfel Germania a reuşit să cîştige bătălia din Creta".

Dar preţul victoriei a fost mult mai mare decît cel planificat şi asta nu numai din cauza britanicilor de trei ori mai numeroşi decît se presupusese.

Mare parte din pierderi s-au datorat aterizărilor defectuoase. În Creta existau puţine locuri adecvate, iar vîntul sufla predominant dinspre uscat spre mare. Temîndu-se să nu-şi arunce trupele în mare, piloţii tindeau să le lanseze mult spre interior astfel încît unele au nimerit chiar în liniile britanice. Containerele cu arme cădeau adesea la mare distanţă de paraşutişti, ceea ce a contribuit la pierderile noastre excesive. Cele cîteva tancuri britanice ne-au zgîlţîit rău la început – noroc că nu depăşeau două duzini. Infanteria, constînd mai cu seamă din ostaşi proveniţi din Noua Zeelandă, a luptat cu îndîrjire, deşi a fost luată prin surprindere.

Führerul a primit greu vestea pierderilor suferite de unităţile de paraşutişti şi a ajuns la concluzia că valoarea lor ca element de surpriză nu mai exista. Ulterior mi-a spus adesea: „A trecut vremea trupelor de paraşutişti..."

Cînd am reuşit să-l conving pe Hitler să accepte planul pentru Creta, i-am propus şi ca acesta să fie urmat de capturarea Ciprului cu ajutorul aviaţiei, iar apoi a Canalului de Suez. Hitler n-a respins ideea, dar nu părea dispus să se angajeze în acest proiect, fiind preocupat de apropiata invazie a Rusiei. După şocul pricinuit de pierderile grele din Creta, el a refuzat să mai implice forţele aeropurtate într-un nou efort, în ciuda insistenţelor mele.

Iată cum pierderile suferite de trupele britanice, australiene şi din Noua Zeelandă în timpul luptelor din Creta au fost într-un fel

compensate. Poate că proiectul lui Student de a captura Canalul de Suez ar fi eşuat fără ca forţele blindate ale lui Rommel să fi fost întărite. În schimb, capturarea Maltei nu părea o sarcină dificilă. Peste un an, Hitler a fost convins să întreprindă această operaţiune, dar apoi s-a răzgîndit şi a anulat-o. Student spunea: „Era convins că dacă flota britanică va apărea la faţa locului, toate navele italiene s-ar duce glonţ spre porturile de baştină, lăsînd la ananghie forţele aeropurtate germane".

Capitolul 12

Hitler se întoarce împotriva Rusiei

Perspectiva războiului s-a schimbat total în momentul în care Hitler a invadat Rusia: 22 iunie 1941 – cu o zi înainte de aniversarea invaziei lui Napoleon din 1812. Pentru Hitler acest pas s-a dovedit fatal ca şi pentru predecesorul lui, cu deosebirea că sfîrşitul nu a venit chiar atît de repede.

Napoleon a fost silit să se retragă din Rusia înainte de sfîrşitul anului, iar ruşii au intrat în capitala lui în luna aprilie a celui de-al doilea an care a urmat invaziei napoleoniene. Hitler a fost izgonit din Rusia abia după trei ani, iar ruşii au intrat în capitala lui în luna aprilie a celui de-al patrulea an. El a pătruns de două ori mai adînc decît Napoleon, pe teritoriul Rusiei, fără să repurteze succesul iluzoriu al lui Napoleon – cucerirea Moscovei. Înaintarea rapidă în interiorul Rusiei s-a datorat unor mijloace mult mai mobile, dar care nu i-au permis să-şi atingă obiectivul. Spaţiul imens l-a înfrînt şi pe el pînă la urmă.

Istoria s-a repetat şi în efectele colaterale ale pasului sinucigaş întreprins de agresor. Angliei i-a adus o uşurare temporară a situaţiei care, pentru cei din afară părea deznădăjduită. Acestora le era limpede cît de disperată era poziţia unei mici insule aflate la marginea unui continent ostil, care o împresura mai strîns decît în epoca napoleoniană. Valoarea „şanţului de apărare maritim" scăzuse

„Barbarosa": Planul de invazie al lui Hitler
prima fază
a doua fază
0 Mile 400
0 Km 500
Lacul Ladoga
Lacul Peipus
Leningrad
ESTONIA
Lacul Peipus
SUEDIA
LETONIA
LITH
MAREA BALTICĂ
NORD (Leeb)
Dvina
Spre Arhanghelsk
Volga
Moscova
Smolensk
PRUSIA ORIENTALĂ
Minsk
GERMANIA
Berlin
Vistula
CENTRU (Bock)
BIELORUSIA
Mlaştinile Pripet
Varşovia
POLONIA
CEHOSLOVACIA
SUD (Rundstedt)
Kiev
Bug
Harkov
Don
BUCOVINA DE NORD
BASA-RABIA
SUD
Budapesta
UNGARIA
UCRAINA
Odesa
Nipru
Prut
IUGOSLAVIA
Belgrad
ROMÂNIA
Bucureşti
Dunăre
Sofia
Sevastopol
MAREA NEAGRĂ
RUSIA
Kuibîşev
Ural
MTII URALI
Saratov
Volga
Stalingrad
Astrahan
MAREA CASPICĂ
Tiflis

datorită dezvoltării aviației. Industrializarea o făcuse dependentă de importuri, sporind astfel amenințarea pe care o prezenta prezența și puterea submarinelor. Refuzînd să ia în considerare ofertele de pace, guvernul britanic angajase țara pe un făgaș care, în condițiile date ducea, în mod logic, printr-o sleire tot mai pronunțată a forțelor la prăbușirea finală – chiar dacă Hitler nu încerca o invazie rapidă. Gestul excluderii oricărui compromis echivala cu o sinucidere lentă.

Chiar dacă Statele Unite ar fi pompat „aer" pentru a-i asigura plutirea, agonia s-ar fi prelungit doar, sfîrșitul neputînd fi evitat. În plus, decizia luată de Churchill la mijlocul verii de a continua bombardarea Germaniei cu toată puterea firavă de care dispunea anula orice încercare de ajutorare, căci aceste ineficiente bombardamente au avut ca efect păstrarea atenției lui Hitler asupra „insulei".

Poporul englez, însă, nu prea lua în considerare realitatea dură a situației în care se afla. Englezii, încăpățînați din fire erau și necunoscători din punct de vedere strategic. Discursurile patetice ale lui Churchill estompau tristețea pricinuită de evenimentele de la Dunkerque și ofereau tonicul pe care și-l doreau insularii. Entuziasmați de tonul lui provocator, nu se întrebau dacă nu cumva substratul discursului era doar de ordin strategic.

Mai profundă decît influența lui Churchill a fost impresia provocată de Hitler. Cucerirea Franței și apropierea de țărmurile lor i-au înfuriat pe englezi așa cum nu reușise să o facă nici una din dovezile referitoare la tirania și agresivitatea lui. Au reacționat în felul lor tradițional încercînd să-l hărțuiască permanent și cu orice preț pe Hitler. Acea expresie care caracteriza poporul englez – „buldog" – n-a fost niciodată atît de limpede demonstrată, mergîndu-se pînă la o „sublimă stupiditate". Se reedita situația în care un cuceritor al Occidentului era deconcertat de un popor care „nu își dădea seama că este înfrînt". Hitler i-a înțeles pe englezi mai bine decît Napoleon, și făcuse eforturi neobișnuite pentru a nu le răni mîndria. Se bazase însă pe simțul lor practic și constata acum că nu sesizau situația disperată în care se aflau și că nu luau în considerare oferta lui de pace deosebit de avantajoasă,

ținînd seama de împrejurările concrete. Aceasta l-a făcut să ezite și, în final, neștiind cum să procedeze, s-a întors, ca și Napoleon, la cucerirea Rusiei, etapă preliminară a unei reglementări finale cu Anglia.

Această decizie n-a fost bruscă. De altfel era totodată complexă sub raportul cauzalității – mai complexă decît în cazul lui Napoleon – și nu poate fi explicată printr-un singur factor sau motiv.

Pierderile grele suferite de Luftwaffe în sudul Angliei au fost mai puțin decisive din punct de vedere strategic, și mai decisive din punct de vedere tactic decît blocarea flotei franceze la Capul Finisterre, din anul 1805. Înfrîngerile lui Göring nu au avut asupra lui Hitler un efect inedit ca cel produs de retragerea lui Villeneuve asupra lui Napoleon. Pentru moment, Hitler a perseverat în efortul de a-i îngenunchea pe englezi, schimbînd doar forma presiunii – de la tentativa de a distruge forța aeriană de apărare la bombardarea nocturnă a centrelor industriale. Relaxarea intermitentă a presiunii s-a datorat, pe lîngă vreme, și unor șovăieli personale. Se pare că n-au vrut să treacă la măsuri extreme împotriva Angliei atîta timp cît mai existau șanse de-a o convinge să accepte pacea. El s-a agățat de această speranță și-a urmărit în continuare țelul, dar cu stîngăciile inerente.

Concomitent, gîndurile lui se îndreptau tot mai mult într-altă direcție. Deși pactul cu Stalin îi netezise calea pentru victoriile din vest, acestea se datorau în mare măsură circumstanțelor, în vreme ce îngenuncherea Rusiei sovietice fusese dintotdeauna una din țintele sale. Pentru el anti-bolșevismul reprezenta cea mai profundă convingere.

La începutul lunii iunie 1940, în timp ce Hitler mai era angajat în campania franceză, Stalin a profitat de ocazie pentru a ocupa Lituania, Estonia și Letonia. Hitler consimțise ca Țările Baltice să fie în sfera de influență a Uniunii Sovietice, dar nu să fie ocupate efectiv de aceasta, și considera că fusese tras pe sfoară de aliatul său, deși majoritatea consilierilor săi considerau, în mod realist, că

intrarea ruşilor în Ţările Baltice constituia o precauţie firească, inspirată de teama posibilelor acţiuni ale lui Hitler după victoria din vest.

Profunda neîncredere a lui Hitler faţă de Rusia se concretizase în teama permanentă din timpul campaniei din Vest, că lăsase în Est doar zece divizii în faţa celor o sută ale sovieticilor.

La 26 iunie 1940, fără a-şi înştiinţa aliatul, Rusia a adresat un ultimatum României, cerînd retrocedarea imediată a Basarabiei şi, în plus, cedarea părţii de nord a Bucovinei – ca o „mică compensaţie" pentru felul în care Rusia fusese „jefuită" de fosta ei provincie, în 1918. Guvernului român i s-au acordat doar 24 de ore pentru a da un răspuns, iar cînd Bucureştiul a cedat ameninţării, trupele ruseşti au năvălit imediat, atît pe calea aerului, cît şi pe uscat.

Hitler a receptat această invazie ca „o palmă pe obraz, deoarece ruşii ajunseseră acum neliniştitor de aproape de exploatările petroliere româneşti, pe care el conta, deoarece i se tăiase accesul la sursele de peste mări. În săptămînile care au urmat, a devenit tot mai nervos şi, totodată, neliniştit de posibilele consecinţe ale acestei situaţii asupra ofensivei aeriene împotriva Angliei. Suspiciunile sale în privinţa intenţiilor lui Stalin au crescut. La 29 iulie 1940 a discutat cu Jodl despre posibilitatea războiului cu Rusia, dacă aceasta va încerca să pună mîna pe exploatările petroliere ale României. Cîteva săptămîni mai tîrziu, ca o ripostă, a început transferul în Polonia a două divizii blindate şi a zece divizii de infanterie. O directivă din 6 septembrie 1940, adresată Serviciului de contraspionaj, spune: „În săptămînile ce urmează, teritoriul din răsărit va fi înarmat mai puternic. Aceste regrupări nu trebuie să creeze Rusiei impresia că ne pregătim pentru o ofensivă în Est".

Puterea forţelor germane trebuia să fie camuflată prin schimbări frecvente ale dislocărilor.

„Pe de altă parte, Rusia trebuie să înţeleagă că trupe germane puternice şi bine pregătite sînt staţionate în

Guvernămîntul General, în provinciile răsăritene şi în Protectorat şi să tragă concluzia că sîntem gata să ne protejăm interesele împotriva unui atac rusesc, îndeosebi în Balcani, cu forțe puternice".

Directiva avea o notă predominant defensivă. Nu prevestea neapărat o agresiune germană, ci mai ales preocuparea de a descuraja o agresiune sovietică.

Din cauza distanței dintre frontul său şi exploatările petroliere pe care trebuia să le păzească, nu le putea proteja direct, şi era nevoit să ia în considerare necesitatea unei diversiuni ofensive pe frontul polonez. Ideea diversiunii s-a transformat, curînd, în intenția unei invazii majore, pentru a preîntîmpina orice primejdii.

La mijlocul lui septembrie 1940, s-au primit rapoarte potrivit cărora serviciul de propagandă sovietic trecuse la incitări antigermane în rîndurile Armatei Roşii. Acestea demonstrau bănuielile ruşilor față de sporirea efectivelor germane în Est, şi promptitudinea cu care îşi pregăteau trupele pentru un conflict ruso-german. Hitler, însă, le-a apreciat drept dovezi ale intențiilor lor defensive. Intuia că nu-şi putea permite să mai aştepte consolidarea victoriei din Vest şi că trebuia să se ocupe de Rusia. Temerile, ambițiile şi prejudecățile se stimulau reciproc, îndemnîndu-l să acționeze. Surprins că englezii nu păreau să-şi dea seama de situația disperată în care se aflau, şi-a îndreptat privirile spre Rusia, căutînd o explicație. Lunile treceau, şi el repeta necontenit, în prezența lui Jodl şi a altora, că Anglia spera, probabil, în intervenția Rusiei, altfel ar fi acceptat înfrîngerea. Presupunea chiar că exista deja un acord secret în acest sens. Trimiterea lui Stafford Cripps la Moscova şi conversația lui cu Stalin păreau să confirme ipoteza. Germania trebuia să atace, altfel va fi redusă la tăcere. Hitler nu era conştient de faptul că, la rîndul lor, ruşii se temeau că vor fi atacați.

Planul ofensivei împotriva Rusiei fusese deja schițat cînd

generalul Paulus, ulterior comandant al armatei care a căzut în încercuirea de la Stalingrad, a fost numit adjunct al şefului Statului Major General (începutul lui septembrie 1940). El a primit ordinul „să examineze şansele" planului. Obiectivele erau, în primul rînd, distrugerea armatelor ruseşti din partea de vest a Rusiei; şi, apoi, o înaintare suficient de adîncă pentru a proteja teritoriul Germaniei de eventuale atacuri aeriene ale ruşilor.

La începutul lui noiembrie planul, avînd toate detaliile, a fost testat prin cîteva exerciţii tactice. Hitler nu se mai temea atît de mult de o eventuală ofensivă rusească, dar înclina tot mai mult spre declanşarea războiului împotriva sovieticilor. Pregătirea şi studierea vastelor planuri strategice îl ameţeau întotdeauna. Îndoielile exprimate de generalii lui, cînd le dezvăluia ce gîndea, îl determinau să-şi consolideze şi mai mult punctul de vedere. În fond, dreptatea fusese de partea lui ori de cîte ori ei puseseră la îndoială victoria. Trebuia să le dovedească din nou că se înşelau. Îndoielile lor demonstrau că, în ciuda servilismului, continuau să-l considere un amator. În plus, amiralii şi generalii lui erau neliniştiţi de perspectiva unui atac maritim împotriva Angliei. În aceste condiţii nu putea rămîne pasiv. Iniţiase diverse planuri pentru o acţiune prin Spania împotriva Gibraltarului, pentru a bloca capătul vestic al Mediteranei, dar această operaţiune era de prea mică anvergură pentru a-i satisface imensul orgoliu.

Un nou eveniment, petrecut la finele lunii octombrie 1940, i-a influenţat decizia şi implicit urmările acesteia: invazia lui Mussolini în Grecia, lansată fără acordul lui. Pe Hitler l-a înfuriat faptul că partenerul său mai mic nu-i ceruse părerea şi îi dăduse programul peste cap. La acestea se adăuga şi riscul ca italienii să se instaleze în zona vizată de el. Deşi italienii au fost învinşi de englezi, iniţiativa independentă a lui Mussolini l-a determinat pe Hitler să îşi accelereze acţiunile din Balcani. I se ofereau astfel un nou motiv pentru a amîna încheierea ofensivei spre Vest şi o justificare a concentrării sale asupra Răsăritului. Nevoit să-şi devanseze asociaţii în competiţia pentru dobîndirea supremaţiei în Balcani, s-a decis să rezolve problemele cu Rusia, şi să lase pentru mai tîrziu

chestiunea britanică. Decizia aceasta nu era clar conturată, dar reprezenta principala lui preocupare.

La 10 noiembrie 1940, Molotov a sosit la Berlin pentru a discuta mai multe probleme, inclusiv propunerea ca Rusia să se alăture definitiv Axei. La sfîrşitul convorbirilor, s-a difuzat un comunicat comun potrivit căruia: „Schimbul de idei a avut loc într-o atmosferă de încredere reciprocă şi a dus la o înţelegere neoficială asupra problemelor care interesează Germania şi Uniunea Sovietică". Şi germanii au fost destul de satisfăcuţi de rezultatele convorbirilor care pe 16 noiembrie au fost rezumate astfel:

> „Deocamdată nu există un tratat permanent. Rusia pare dispusă să se alăture Pactului celor trei puteri după ce vor mai fi clarificate cîteva chestiuni... Molotov a fost înştiinţat de acţiunea preconizată în Balcani pentru sprijinirea Italiei şi nu ridică obiecţii. El a sugerat crearea unor condiţii adecvate influenţei Rusiei în Bulgaria, similară cu cea a Germaniei în România. Totuşi îşi exprimă dezinteresul în privinţa dominaţiei Turciei în Dardanele şi manifestă înţelegere faţă de dorinţa Rusiei de a-şi stabili baze acolo..."

De fapt „încrederea reciprocă" lipsea cu desăvîrşire, iar această expresie diplomatică nu sunase niciodată mai fals.

La 12 noiembrie 1940, în Ordinul numărul 18, emis de Hitler, se afirma:

> „Au fost iniţiate discuţii politice cu scopul de a clarifica atitudinea Rusiei. Indiferent de rezultatul lor, toate pregătirile referitoare la Est deja ordonate verbal vor continua".

În timp ce diplomaţii discutau, planurile militare avansau. Lui Hitler rezultatul convorbirilor nu i s-a părut la fel de satisfăcător. El aprecia chestiunile ridicate de Rusia în privinţa Pactului celor trei puteri drept diversiune şi era dominat de dorinţa de a declanşa ofensiva. Raeder, cu care s-a întîlnit la 14 noiembrie 1940, nota

că: „totuşi conducătorul înclină să instige conflictul cu Rusia". După plecarea lui Molotov, Hitler s-a întîlnit cu o serie de factori executivi cărora le-a spus, cît se poate de limpede, că are de gînd să cotropească Rusia. Încercările acestora de a-l convinge să renunțe la o asemenea aventură riscantă au fost zadarnice. La argumentul că vor fi nevoiţi să se războiască pe două fronturi – situaţie ce se dovedise fatală pentru Germania în primul război mondial – le-a replicat că putea lua de bună ideea că Rusia nu va întreprinde nimic, cît timp Anglia mai rezista. Pentru a învinge Anglia era nevoie de forţe aeriene şi navale mai mari, ceea ce însemna reducerea trupelor de uscat, lucru inadmisibil atîta vreme cît Rusia continua să rămînă o ameninţare. Situaţia se schimbase datorită atitudinii inconstante a Rusiei, demonstrată de cazul statelor balcanice". În concluzie, „Operaţiunea Leul de Mare" trebuia amînată.

Pe 5 decembrie 1940, Hitler a primit raportul lui Halder cu privire la planul răsăritean. La 18 decembrie a emis „ordinul nr. 21 – Operaţiunea Barbarossa". Acesta începea cu declaraţia categorică: „Forţele armate germane trebuie să fie pregătite să zdrobească Rusia sovietică, printr-o campanie fulger, înainte de sfîrşitul războiului împotriva Angliei".

> „În acest scop, armata va folosi toate unităţile disponibile însă ţările ocupate vor trebui apărate împotriva atacurilor surpriză. Forţele marinei militare se vor concentra împotriva Angliei!
>
> Dacă se iveşte ocazia, voi ordona concentrarea trupelor pentru acţiunea împotriva Rusiei sovietice cu opt săptămîni înainte de data preconizată pentru începerea operaţiunilor. Pregătirile în acest sens trebuie să demareze imediat –, urmînd să se încheie pînă pe 15 mai 1941. (Data considerată cea mai apropiată, ţinînd cont de necesitatea unor condiţii meteorologice adecvate.) Este necesar să se procedeze cu mare prudenţă pentru a nu deconspira intenţia de atac.
>
> Grosul trupelor de uscat ruseşti din partea de apus a

Rusiei trebuie distrus, străpungînd patru breşe cu tancurile; retragerea forţelor inamicului în spaţiile întinse ale Rusiei trebuie împiedicată cu orice preţ".

În continuare se preciza că, dacă aceste acţiuni nu vor fi suficiente pentru a paraliza Rusia, ultima ei zonă industrială din Urali putea fi eliminată cu ajutorul forţelor Luftwaffe. Flota Roşie urma să fie anihilată prin capturarea bazelor baltice. România va ajuta prin străpungerea forţelor ruseşti în sud şi prin asigurarea serviciilor auxiliare în spatele frontului. Hitler îl sondase pe generalul Antonescu, în noiembrie, în privinţa participării la un atac împotriva Rusiei.

Expresia „dacă se iveşte ocazia" părea restrictivă, însă nimeni nu se îndoia că Hitler se hotărîse deja. Restricţia ar putea fi explicată printr-un pasaj aflat în aceeaşi directivă: „În toate ordinele date de comandanţii superiori în conformitate cu aceste dispoziţii se vor folosi exprimări care să poată fi luate drept măsuri de precauţie în cazul în care Rusia şi-ar schimba atitudinea faţă de noi". Planul trebuia mascat cu un program elaborat de inducere în eroare a ruşilor şi lui Hitler i se părea firesc să preia el conducerea, mai ales că urma să fie amăgit nu numai inamicul, ci şi propriul popor. Pentru că mulţi dintre cei cărora le-a anunţat proiectul său s-au arătat tulburaţi de riscurile invadării Rusiei, fapt ce însemna un război pe două fronturi, a socotit înţelept să păstreze aparenţele rezervei în ce priveşte decizia finală. Le lăsa astfel răgazul să se obişnuiască cu noua direcţie din care bătea vîntul, şi îşi asigura timpul necesar pentru a putea aduce dovezi mai convingătoare despre intenţiile duşmănoase ale Rusiei. Îndoielile generalilor săi l-au făcut să se îngrijoreze de urmările lipsei lor de entuziasm. Putea să-i determine la supunere în baza jurămîntului pe care aceştia îl depuseseră în faţa lui, dar prin aceasta n-ar fi putut să le insufle hotărîrea necesară repurtării victoriei. Fiind instrumentele sale profesioniste, trebuia să îi convingă.

La 10 ianuarie 1941 s-a semnat un nou tratat cu Rusia, care

consfințea înțelegerile din noiembrie, cu Molotov, referitoare la problemele economice și a celor legate de frontiere. Aparent, situația se calmase, deși Hitler îl etichetase pe Stalin drept „șantajist". În același timp, din România și din Bulgaria soseau rapoarte neliniștitoare referitoare la activitățile rușilor în aceste țări.

La 19 ianuarie 1941, Hitler s-a întîlnit cu Mussolini, și au discutat despre Rusia. El nu și-a dezvăluit planurile ofensive, dar l-a informat că a primit din partea Rusiei un protest vehement referitor la concentrarea trupelor germane în România. Indicii prețioase despre felul în care gîndea se desprind și din următoarea sa remarcă: „Înainte, Rusia nu reprezenta un pericol, deoarece nu ne putea ataca. Acum, însă, datorită aviației, exploatările petroliere ale României pot fi transformate într-un cîmp de dărmături fumegînde, printr-un atac aerian din partea Rusiei, or viața Axei depinde de aceste exploatări petroliere". Acest argument l-a prezentat și generalilor săi cînd aceștia au sugerat că un eventual atac al rușilor putea fi contracarat prin creșterea puterii defensive a forțelor ce apărau teritoriul Germaniei.

La 3 februarie 1941, Hitler a aprobat forma finală a planului „Barbarossa", ca urmare a unei consfătuiri ce a avut loc la Berchtesgaden. Keitel a estimat puterea inamicului în partea de apus a Rusiei la aproximativ 100 de divizii de infanterie, 25 de divizii de cavalerie și echivalentul a 30 de divizii mecanizate. Evaluarea s-a dovedit aproape de realitate – la declanșarea invaziei, rușii aveau disponibile în vest 88 de divizii de infanterie, șapte divizii de cavalerie și 54 de divizii de tancuri și motorizate. Keitel a mai susținut că forțele germane vor fi inferioare numeric, dar mult superioare calitativ. În realitate, forța invadatoare a fost alcătuită din 116 divizii de infanterie (dintre care 14 motorizate), o divizie de cavalerie și 19 divizii blindate – la care se adăugau 9 divizii de linii de comunicații. Valoarea acestor efective nu s-a precizat atunci pentru a potoli neliniștea generalilor. Cifrele ar fi arătat că nemții se angajau într-o mare ofensivă fără sorți de izbîndă, inferiori chiar la capitolul decisiv

al forțelor blindate. Planul miza puternic pe superioritatea calitativă a forțelor militare.

Keitel a mai spus: „intențiile operative ale rușilor nu sînt cunoscute. Nu există forțe puternice la graniță. Orice retragere nu poate fi decît de mică anvergură, deoarece Țările Baltice și Ucraina sînt vitale pentru ruși sub aspectul resurselor". În acel moment afirmația părea rezonabilă, dar ulterior s-a dovedit excesiv de optimistă.

Forțele invadatoare urmau să fie împărțite în trei grupuri de armate. Grupul de Nord (condus de Leeb) urma să atace din Prusia răsăriteană, prin Țările Baltice și să ajungă la Leningrad. Grupul Central (condus de Bock) trebuia să atace din zona Varșoviei către Minsk și Smolensk, de-a lungul șoselei spre Moscova. Grupul de Sud (condus de Rundstedt) începea invazia la sud de ținutul mlăștinos Pripet, extinzîndu-se în jos, spre România, și avea drept obiectiv Niprul și Kievul. Ponderea militară cea mai mare revenea Grupului Central, pentru a-i conferi o forță mai mare. Grupul de Nord deținea o forță sensibil egală, iar cel de Sud, una inferioară.

Keitel a specificat faptul că Ungaria avea încă o atitudine îndoielnică. El a subliniat că aranjamentele cu țările dispuse să coopereze cu Germania nu se puteau face decît în ultimul moment, pentru a se păstra secretul operațiunii. Singura excepție o constituia România, a cărei cooperare era „vitală". (Hitler îi ceruse lui Antonescu să permită trecerea trupelor germane prin România pentru a-i susține pe italieni în Grecia. Antonescu ezitase, susținînd că asta putea grăbi un atac al rușilor împotriva României. La cea de-a treia întîlnire cu Antonescu, Hitler i-a promis acestuia nu numai retrocedarea Basarabiei și a părții de nord a Bucovinei, ci și acordarea unei fîșii de teritoriu din sudul Rusiei „pînă la Nipru", drept recompensă pentru ajutorul dat de România.)

Keitel a mai adăugat că operațiunea Gibraltar nu mai era posibilă, întrucît grosul artileriei germane fusese trimis în Răsărit. Operațiunea „Leul de Mare" fusese și ea suspendată, dar „trebuia să se facă tot posibilul pentru a menține în rîndul trupelor noastre impresia că invadarea Angliei nu fusese abandonată". În acest

scop anumite zone de pe coasta Mării Mînecii şi din Norvegia urmau să fie brusc închise, iar concentrarea forţelor în est prezentată ca un exerciţiu de inducere în eroare care să mascheze iminenta debarcare în Anglia.

Planul militar era cuplat cu „Planul Oldenburg", un proiect economic amplu vizînd exploatarea teritoriului sovietic cucerit. S-a creat un Stat major economic, independent de Statul Major General. Un raport din 2 mai 1941, începea cu următoarele declaraţii: „Războiul poate fi continuat doar cu condiţia ca forţele armate să fie hrănite de Rusia în cel de-al treila an al războiului. Milioane de oameni vor pieri de foame în Rusia, dacă vom scoate din ţară lucrurile de care avem nevoie". Nu se poate spune dacă era vorba doar de o afirmaţie ştiinţifică cinică sau declaraţia se voia un avertisment împotriva scopurilor şi pretenţiilor excesive. Raportul menţiona în continuare: „Capturarea şi transferarea seminţelor de ulei şi a turtelor de floarea-soarelui sînt de primă importanţă; grînele se situează pe planul al doilea". Un raport preliminar al generalului Thomas, şeful Departamentului economic pentru război al OKW (Statul major general al forţelor armate), susţinea că prin cucerirea Rusiei s-ar putea rezolva problema hranei pentru Germania, dacă se soluţiona chestiunea transportului, însă aprovizionarea cu „cauciuc, cupru, platină, cositor, azbest şi cînepă va rămîne nerezolvată pînă la asigurarea legăturilor cu Orientul Îndepărtat". Acest gen de avertismente nu l-au oprit pe Hitler. În schimb, concluzia potrivit căreia „aprovizionarea cu combustibil din Caucaz este indispensabilă pentru exploatarea teritoriilor ocupate" şi-a făcut efectul determinîndu-l să îşi extindă excesiv înaintarea.

Planul „Barbarossa" a avut de suferit şi mai mult din cauza unui inconvenient preliminar cu un efect întîrziat – efectul psihologic pe care l-a avut asupra lui Hitler dublul refuz diplomatic din partea Greciei şi a Iugoslaviei, sprijinite de Anglia.

Înainte de a ataca Rusia, Hitler dorea să-şi degajeze umărul drept de interferenţele britanice. Sperase să obţină controlul în Balcani fără lupte grele – recurgînd la diplomaţia înarmată. Considera că după victoriile repurtate în Vest era normal să nu mai întîmpine greutăţi. Rusia îi netezise calea spre România anexînd

Basarabia; prin recul, România căzuse în brațele lui. Şi următorul pas a fost simplu. La 1 martie, guvernul bulgar a acceptat un pact prin care forțelor germane li se îngăduia să se deplaseze pe teritoriul Bulgariei şi să îşi consolideze pozițiile la frontiera cu Grecia. Guvernul sovietic a dezaprobat public această abatere de la neutralitate, dar faptul că ruşii s-au abținut de la măsuri mai dure l-a convins pe Hitler că Rusia nu era pregătită pentru război.

Guvernul grec s-a arătat mai puțin sensibil la demersurile diplomatice ale lui Hitler, lucru normal dacă ținem seama că Grecia fusese invadată de partenerul lui din Axă. Guvernul grec nu s-a speriat nici de amenințările lui. Înflăcărat de succesul repurtat împotriva lui Mussolini, poporul grec se trezise la viață. În februarie, s-au adus ca întăriri trupe britanice, care au început să debarce la cîteva zile după intrarea nemților în Bulgaria.

În aceste condiții, Hitler a pus la cale atacul împotriva Greciei şi l-a lansat o lună mai tîrziu. În acest fel el s-a abătut de la obiectivul lui principal, dacă ținem seama că forța englezilor era suficientă doar pentru a provoca o zgîrietură pe umărul său drept, iar grecii se luptau cu italienii.

Evenimentele din Iugoslavia s-au repercutat negativ asupra planului său referitor la Rusia. La început, sub presiunea germană, guvernul iugoslav a acceptat să se ataşeze la Axă, cu condiția ca Iugoslavia să fie eliberată de obligații militare, dar a acceptat în secret ca linia ferată Belgrad-Nish, spre frontiera greacă să fie pusă la dispoziția trupelor germane. Reprezentanții Iugoslaviei au semnat pactul la 25 martie 1941. Două zile mai tîrziu, la Belgrad, a avut loc o lovitură de stat organizată de generalul Simovici, comandantul forțelor aeriene iugoslave, şi de un grup de tineri ofițeri. Aceştia au preluat controlul asupra stației de radio şi a centralei telefonice şi au format un guvern nou sub conducerea lui Simovici, care n-a ținut cont de pretențiile germanilor. Complotul fusese sprijinit de cîțiva agenți britanici; cînd vestea despre reuşita loviturii de stat a ajuns la Londra, Churchill a spus, într-un discurs: „Am veşti mărețe pentru voi şi întreaga țară. Azi-dimineață, devreme, Iugoslavia şi-a recăpătat suflul". În continuare, a declarat că noul

guvern va primi „tot ajutorul şi sprijinul militar" din partea Angliei.

Lovitura de stat din Iugoslavia a dat peste cap situaţia din Balcani. Hitler nu putea tolera un asemenea afront, iar veselia lui Churchill îl scotea din fire. În consecinţă, a hotărît invadarea Iugoslaviei şi a Greciei. Pregătirile s-au desfăşurat rapid, astfel încît atacul a putut fi lansat zece zile mai tîrziu, la 6 aprilie 1941.

Rezultatele acestei sfidări balcanice s-au dovedit nefaste. Iugoslavia a fost cotropită într-o săptămînă, iar capitala ei devastată de atacuri aeriene. Grecia a fost cotropită în circa trei săptămîni, iar forţa britanică nevoită să se retragă pe navele ei. Eforturile flotei fuseseră dejucate pas cu pas, fapt ce a pus sub semnul îndoielii părerea lui Churchill şi a celor care îl susţinuseră în succesul unei intervenţii militare. Avem în vedere nu numai pierderea respectului de care se bucura Anglia, ci şi nenorocirile care s-au abătut asupra popoarelor iugoslav şi grec. Sentimentul că au fost abandonaţi a persistat mult timp. În plus, ca o ironie a istoriei, iniţiativa lui Churchill a fost trezirea Iugoslaviei care s-a opus crezurilor omului de stat britanic.

Cu toate acestea, rezultatele indirecte ale episodului au fost deosebit de importante şi au pus sub semnul îndoielii raţionamentul lui Hitler. Operînd cu rezerve minime de forţe el nu şi-a putut permite o campanie în Iugoslavia şi Grecia simultană cu invadarea Rusiei. Un handicap l-a constituit numărul mai mic de tancuri în comparaţie cu ruşii. Cucerirea rapidă a Balcanilor era condiţionată de folosirea diviziilor blindate. În această situaţie, la 1 aprilie 1941, planul „Barbarossa" a fost amînat – de la mijlocul lui mai în a doua jumătate a lui iunie.

Hitler a reuşit să cucerească suficient de repede cele două ţări, lucru ce i-a permis să respecte data fixată pentru invadarea Rusiei. Generalii lui au considerat că, dacă Grecia ar fi fost apărată de englezi „Barbarossa" nu s-ar fi putut realiza. Deşi întîrzierea a fost de numai cinci săptămîni, ea a diminuat, totuşi, şansa de victorie în Rusia. Alţi factori negativi au fost lovitura de stat din Iugoslavia şi o întîrziere neprevăzută în august datorată unor nehotărîri şi instalarea timpurie a iernii.

La 1 mai 1941, englezii se reîmbarcaseră de pe plajele din sudul Greciei, excepţie făcînd cei care fuseseră izolaţi sau capturaţi. În aceeaşi zi, Hitler a fixat data pentru „Barbarossa". Ordinul lui conţinea şi o evaluare a desfăşurării operaţiilor:

„Se poate presupune că vor fi bătălii violente la frontiere, timp de maximum patru săptămîni. Ulterior, se aşteaptă o rezistenţă mai slabă. Rusul luptă pînă la ultima suflare pe locul ce i-a fost fixat".

La 6 iunie 1941, Keitel a transmis orarul detaliat al operaţiunilor. Pe lîngă enumerarea forţelor ce urmau să fie folosite la invazie, documentul arăta că 46 de divizii de infanterie rămăseseră în Vest, pentru a înfrunta Anglia (una singură era motorizată şi mai exista o brigadă blindată). Operaţiunile „Atila" (capturarea părţii de nord a Africii dominată de francezi) şi „Isabella" (contracararea unei posibile acţiuni britanice în Portugalia) „puteau fi încă executate, dar nu simultan". „Luftflotte 2 a fost retrasă din acţiune şi transferată în Est, Luftflotte 3 preluînd singură responsabilitatea războiului împotriva Angliei".

Aceste ordine lăsau să se înţeleagă că negocierile cu Statul major finlandez, în vederea cooperării, începuseră pe 25 mai 1941. Românii, a căror colaborare fusese deja obţinută, urmau să fie informaţi în privinţa aranjamentelor finale la 15 iunie 1941. La 16 iunie 1941, ungurii vor fi avertizaţi să-şi intensifice paza frontierei. În ziua următoare, toate şcolile din partea răsăriteană a Germaniei aveau să fie închise. Navele de comerţ germane trebuiau să părăsească Rusia fără a atrage atenţia, iar navigaţia în exterior urma să înceteze. Începînd cu 18 iunie, nu mai era necesar „ca intenţia de a ataca să fie camuflată". Pentru ruşi, ar fi prea tîrziu să ia vreo măsură deosebită. Momentul limită pentru eventuala anulare a ofensivei era ora 13.00 în ziua de 21 iunie 1941; parola pentru această eventualitate ar fi „Altona" – iar pentru demararea atacului, „Dortmund". Ora fixată pentru trecerea frontierei era 3,30 la data de 22 iunie 1941.

În ciuda precauţiilor luate de nemţi, Serviciul secret britanic deţinea informaţii excelente cu mult timp înainte, pe care le-a transmis ruşilor. Acestea prevedeau chiar data exactă a invaziei, cu o săptămînă înainte ca aceasta să fi fost fixată definitiv. Avertismentele repetate, lansate de Serviciul secret britanic au fost primite cu neîncredere de ruşi, care acordau credit Pactului sovieto-german, lucru ce i-a surprins şi i-a enervat pe englezi. Acest sentiment s-a reflectat în mesajul radiodifuzat al lui Churchill la aflarea ştirii atacului lui Hitler – cînd Armata Roşie a suferit primele dezastre şi cînd englezii le-au şi pus pe seama faptului că ruşii fuseseră luaţi prin surprindere. Totuşi, un studiu al presei şi al emisiunilor radiofonice ruseşti nu confirmă această impresie. Începînd cu luna aprilie, s-au remarcat indicaţii semnificative în privinţa unor măsuri de prudenţă, lucru ce dovedea că ruşii erau conştienţi de mişcările trupelor germane. În acelaşi timp, se vorbea de stricta respectare a Pactului de către Germania, şi se denunţau tentativele britanice şi americane de a semăna discordia între Rusia şi Germania, în special prin răspîndirea unor zvonuri referitoare la pregătirile unui atac al Germaniei împotriva Rusiei. Un comunicat radiofonic din 13 iunie 1941, în stilul caracteristic lui Stalin, făcea următoarea remarcă: „Presupun că trimiterea trupelor germane în regiunile din estul şi din nord-estul Germaniei se datorează unor motive care n-au nici o legătură cu Rusia“. Această observaţie trebuie să-l fi încurajat pe Hitler, întărindu-i convingerea că programul său de inducere în eroare izbutise. Dublei induceri în eroare i se poate face faţă plusînd. Acelaşi comunicat radiofonic răspundea unor rapoarte străine privind mobilizarea rezerviştilor ruşi, explicînd că acest fapt era doar o măsură de instrucţie preliminară manevrelor uzuale din timpul verii. Pe 20 iunie 1941, Radio Moscova difuza o relatare entuziastă despre exerciţiile militare aflate în curs de desfăşurare, lîngă ţinutul mlăştinos Pripet. Se anunţa, totodată, că liniile de apărare civilă ale Moscovei împotriva raidurilor aeriene vor fi testate în „condiţii reale“ duminică, 22 iunie 1941. În schimb, rapoartele străine despre iminenţa unei invazii germane erau descrise şi acum drept „născociri ale unor forţe ostile Rusiei“.

Nemţii au fost informaţi de eforturile englezilor de a-i pune în gardă pe ruşi. Într-adevăr, pe 24 aprilie 1941, ataşatul militar naval la Moscova raporta: „Ambasadorul britanic prezice ziua de 22 iunie ca zi a începerii războiului". Asta nu l-a determinat pe Hitler să schimbe data. Se prea poate să fi contat pe faptul că ruşii nesocoteau orice raport venit din partea englezilor, sau să fi considerat că data, ca atare, nu conta.

Este dificil de apreciat cît de convins era Hitler că ruşii nu se aşteptau ca el să-i lovească. Se întîmpla adesea să-şi disimuleze gîndurile faţă de propriul anturaj. Rapoartele venite de la observatorii săi din Moscova îi relataseră încă din primăvară că guvernul sovietic părea dornic să îi potolească neliniştile şi să-l convingă că nu exista nici un pericol ca Rusia să atace Germania atîta timp cît trăia Stalin. La 7 iunie 1941, ambasadorul german raporta: „Toate observaţiile demonstrează că Stalin şi Molotov, care poartă întreaga răspundere pentru politica externă a Rusiei, fac tot posibilul pentru a evita un conflict cu Germania". Confirmarea acestui lucru părea să vină nu numai din felul în care ruşii respectau livrările potrivit acordului comercial, ci şi prin propunerile făcute lui Hitler de a-şi retrage recunoaşterea diplomatică a Iugoslaviei, a Belgiei şi a Norvegiei.

Pe de altă parte, Hitler declara, adesea, că diplomaţii germani din Moscova erau cei mai prost informaţi din lume şi le furniza generalilor săi rapoarte potrivit cărora ruşii se pregăteau pentru o ofensivă, care trebuia imediat zădărnicită. Este posibil să îi fi indus în eroare intenţionat, fără ca el să creadă respectivele rapoarte, deoarece avea permanent greutăţi cu generalii, care continuau să-l convingă să renunţe la invazie. După trecerea frontierei, generalii au găsit prea puţine semne despre aşa-zisele pregătiri de ofensivă ale ruşilor, fapt ce le-a confirmat că Hitler îi indusese în eroare.

Capitolul 13

Invadarea Rusiei

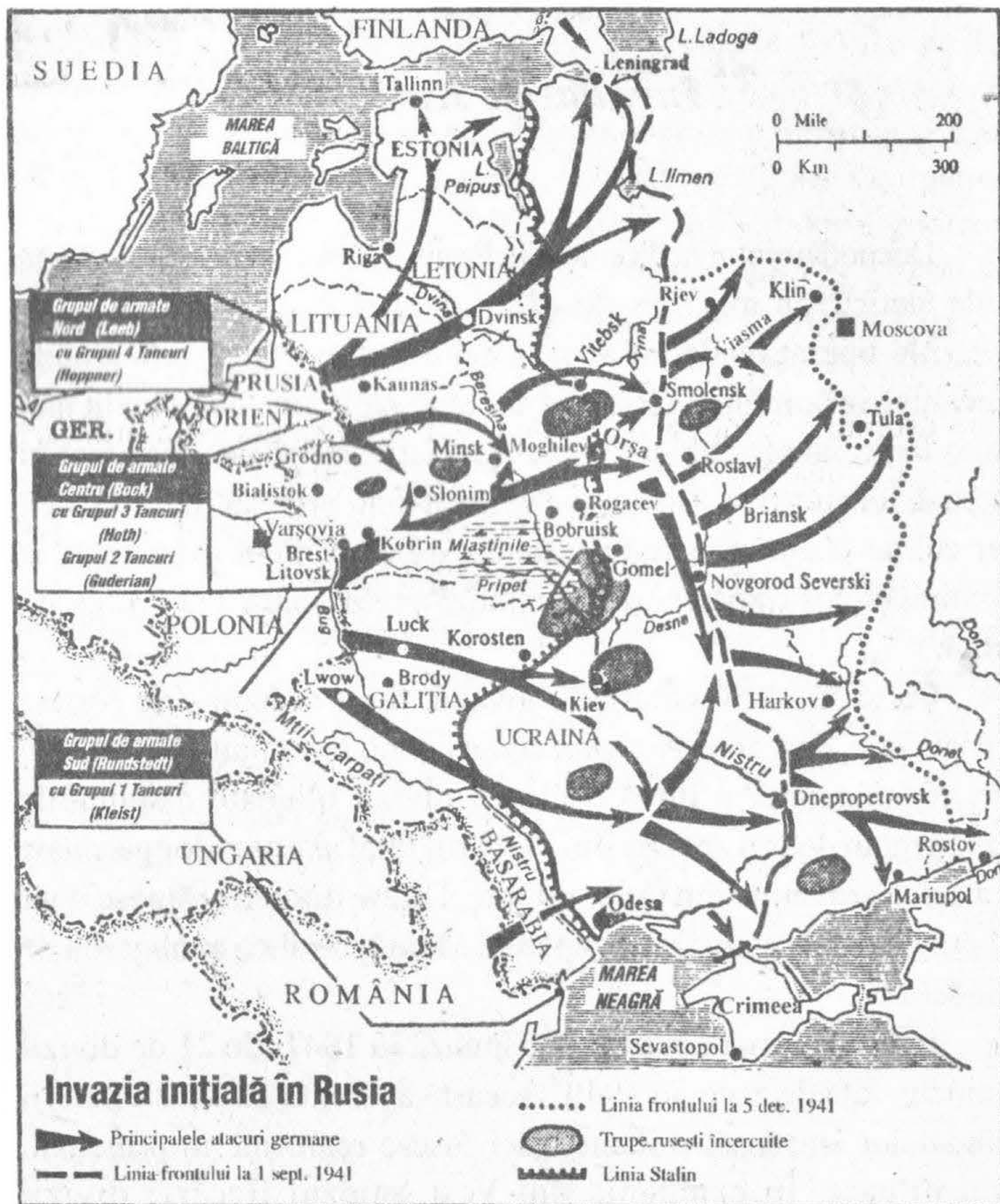
Deznodămîntul războiului din Rusia a depins nu atît de strategie și de tactică, cît mai ales de spațiu, logistică și mecanică. Deși deciziile operaționale au avut o mare însemnătate, deficiențele mecanice în combinație cu enormitatea spațiului s-au dovedit mai importante, iar efectul lor trebuie apreciat în raport cu acești factori de bază. Factorul spațiu devine evident cînd privești harta Rusiei, dar cel de ordin mecanic necesită explicații. Pentru înțelegerea evenimentelor este necesară o analiză preliminară a acestuia din urmă.

Ca și în cazul celorlalte invazii, totul a depins de forțele mecanizate, deși acestea reprezentau doar o mică parte din tabloul forțelor angajate în luptă. Cele 19 divizii blindate disponibile reprezentau doar o zecime din numărul total al diviziilor germane și a celor provenite din țările satelite. Dintre diviziile rămase doar 14 erau divizii motorizate, capabile să țină pasul cu avangarda de blindate.

În total, armata germană dispunea în 1941, de 21 de divizii blindate, față de zece, în 1940. Această aparentă dublare a puterii blindatelor era, însă, o iluzie, căci fusese realizată, în principal, prin diluare. În campania din Vest, miezul fiecărei divizii

consta dintr-o brigadă de tancuri formată din două regimente, fiecare cuprinzînd 160 de tancuri de luptă. Înaintea invaziei din Rusia, din fiecare divizie a fost scos un regiment de tancuri, din care s-a format o nouă divizie.

Unii dintre cei mai buni specialişti au protestat împotriva acestei decizii argumentînd că astfel creştea doar numărul de personal şi trupe auxiliare neblindate, diminuîndu-se astfel efectul

loviturilor pe care le putea da fiecare divizie. Din efectivul de 17 000 de oameni, doar 2 600 erau de fapt „tanchişti". Dar Hitler a rămas insensibil. Vastitatea spaţiilor ruseşti l-a făcut să simtă nevoia unui număr sporit de divizii care puteau lovi în profunzime, mizînd şi pe inferioritatea tehnică a forţelor ruseşti datorită căreia „diluarea" trupelor sale va fi compensată. În plus, datorită creşterii producţiei tipurilor mai noi, Mark III şi Mark IV, două treimi din forţa blindatelor fiecărei divizii consta în tancuri mijlocii, cu tunuri mai mari şi o grosime a blindajului dublă. În campania din Vest două treimi fuseseră tancurile uşoare. În acest fel forţa loviturilor putea fi sporită, chiar dacă efectivul se înjumătăţise. Argumentul era valabil doar pînă la un punct şi numai pentru moment.

Reducerea proporţiei tancurilor scotea în evidenţă un neajuns fundamental al „diviziei de blindate" germane – faptul că majoritatea elementelor nu erau blindate şi nu se puteau deplasa pe orice teren. Marea schimbare pe care tancul o produsese în ducerea războiului – mai importantă chiar decît faptul că readusese în actualitate armura – consta în capacitatea de a se deplasa în afara drumurilor, independent de relief şi fără a necesita drumuri amenajate dinainte. În timp ce vehiculul motorizat pe pneuri nu făcea decît să accelereze ritmul de deplasare, reproducînd efectul căii ferate într-o formă mult mai flexibilă, tancul revoluţionase mobilitatea. Croindu-şi propriul drum pe măsură ce se deplasa, nu era obligat să urmeze o rută dată de-a lungul unui drum creat anterior, înlocuind astfel deplasarea unidimensională, prin cea bi-dimensională.

Acest avantaj fusese sesizat iniţial de exponenţii britanici ai luptei mecanizate. În structura forţelor blindate pe care aceştia o propuseseră la sfîrşitul primului război mondial, toate vehiculele, inclusiv cele care transportau provizii, urmau să fie prevăzute cu şenile pentru a se putea deplasa pe orice teren. Concepţia lor nu a fost pusă în practică nici măcar de armata germană.

În divizia blindată specifică a anului 1941, existau în total mai puţin de 300 de vehicule cu şenile, în timp ce numărul celor cu roţi se ridica la aproape 3 000, majoritatea destinate deplasării pe

drumuri şi şosele. Numărul foarte mare al acestui tip de vehicule nu contase în campania din Vest, unde o apărare prost amplasată s-a prăbuşit, permiţînd folosirea de către inamic a reţelelor de drumuri bine pavate pentru valorificarea avantajului dobîndit. În Răsărit, însă, unde drumurile corespunzătoare erau rare, ele s-au dovedit a fi o frînă cu efecte decisive. Nemţii au plătit aici din cauza faptului că, în practică, se aflau cu douăzeci de ani în urmă faţă de teoria pe care o adoptaseră drept cheie a succesului.

Au izbutit, totuşi, să pătrundă în profunzimea teritoriului rusesc pentru că adversarii lor erau şi mai înapoiaţi din punct de vedere al echipamentelor. Deşi ruşii dispuneau de un număr mult superior de tancuri, cel al vehiculelor cu motor, foarte limitat, nu le-a permis nici măcar forţelor lor blindate de a beneficia de aportul mijloacelor de transport motorizate. Acest lucru s-a dovedit un handicap esenţial pentru capacitatea lor de manevră pentru a face faţă atacurilor lansate de blindatele germane.

În această ofensivă Germania a folosit 3 550 de tancuri, doar cu opt sute mai mult decît în invazia din Vest. (Ruşii, desigur, au afirmat în august că au distrus 8 000.) Numărul total al tancurilor Armatei Roşii, potrivit telegramei trimise de Stalin lui Roosevelt, la 30 iunie 1941, se ridica la 24 000, dintre care mai mult de jumătate se aflau în partea de apus a Rusiei.

În zorii zilei de duminică, 22 iunie 1941, puhoiul german s-a revărsat peste graniţă în trei mari viituri paralele, între Marea Baltică şi Munţii Carpaţi.

În stînga, Grupul de Armate Nord, condus de Leeb, a trecut frontiera Prusiei răsăritene şi a pătruns în Lituania ocupată de ruşi. În centru-stînga, la est de Varşovia, Grupul de Armate Centru, condus de Bock, a început o înaintare masivă pe ambele flancuri ale protuberenţei formate de frontul rusesc din nordul Poloniei. Pe centru-dreapta, domnea calmul pe o fîşie plată de 95 Km, deoarece valul german fusese nevoit să ocolească extremitatea apuseană a zonei mlăştinoase Pripet. În dreapta, Grupul de Armate Sud, condus de Rundstedt, a ţîşnit înainte pe

latura nordică a protuberanţei de la Lvov formată de frontul rusesc din Galiţia, lîngă Carpaţi.

Breşa dintre dreapta lui Bock şi stînga lui Rundstedt a fost dinadins lăsată pentru a asigura concentrarea forţelor şi un culoar de acces cît mai clar, lucru ce a crescut viteza de înaintare a germanilor, în prima fază. Sectorul Pripet, care a rămas neatins, le-a oferit însă ruşilor o zonă pentru a-şi strînge rezervele la adăpost, de unde, ulterior, au organizat o serie de contraatacuri din flanc, către sud, care au frînat înaintarea lui Rundstedt spre Kiev. Acest lucru ar-fi contat mai puţin, dacă înaintarea lui Bock la nord de mlaştinile Pripet şi-ar fi atins ţelul – prinderea în capcană a ruşilor în jurul oraşului Minsk.

Ponderea principală a ofensivei germane a fost în partea de centru-stînga. Lui Bock i s-a încredinţat astfel rolul principal, pentru care fusese nominalizat iniţial şi în invazia din Vest, unde, ulterior, accentul a fost transferat de la grupul său de armate la cel al lui Rundstedt. În vederea acestei misiuni decisive, i s-a asigurat cea mai mare parte a forţelor blindate, două grupuri de tancuri, conduse de Guderian şi de Hoth. Celelalte grupuri de armate nu dispuneau decît de un grup de tancuri fiecare. Bock mai avea în subordine Armata a 4-a şi Armata a 9-a, fiecare cu cîte trei corpuri de armată.

Grupurile de tancuri (rebotezate mai tîrziu „armate de tancuri“) cuprindeau fiecare patru pînă la cinci divizii de tancuri şi trei divizii motorizate.

Conducătorii germani erau unanim de acord că deznodămîntul avea să depindă de utilizarea acestor grupuri de tancuri. Cu toate acestea, s-a iscat un conflict de opinii în privinţa modului optim de a le folosi. Această „luptă a teoriilor“ s-a soldat cu consecinţe importante. Unii dintre comandanţii mai vîrstnici susţineau distrugerea armatei ruseşti printr-o bătălie decisivă, pe structura încercuirii clasice, declanşate cît mai curînd posibil după trecerea frontierei. Ei optau astfel pentru teoria tradiţională a strategiei elaborată de Clausewitz, definită de Moltke şi dezvoltată de Schlieffen, susţinînd-o cu tărie, deoarece se temeau de riscurile unei înaintări prea adînci, înainte ca principalele armate ruseşti să

fie înfrînte. Pentru a asigura succesul planului, insistau ca grupurile de tancuri să coopereze cu unitățile de infanterie, deplasîndu-se spre interior din ambele flancuri, asemeni unui cleşte prin spatele forțelor inamice, închizînd astfel cercul.

Specialiştii în tancuri, în frunte cu Guderian, susțineau ca grupurile de tancuri să înainteze cît mai adînc şi cît mai rapid posibil – de o manieră care se dovedise decisivă în Franța. Guderian susținea că grupul său şi cel al lui Hoth nu trebuiau să piardă vreme pentru a valorifica breşa în direcția Moscovei, ci să ajungă cel puțin pînă la Nipru, înaintea vehiculelor pe pneuri. Cu cît atingeau mai repede această linie, cu atît şansele de a disloca rezistența ruşilor erau mai mari. Astfel, Niprul ar fi putut funcționa ca o nicovală, cum se întîmplase cu Marea Mînecii în 1940. În concepția lui Guderian, încercuirea forțelor ruseşti trebuia lăsată în seama infanteriei, ajutată de detaşamente relativ mici, pe care grupurile de tancuri le puteau îndrepta spre interior pe măsură ce îşi continuau înaintarea.

„Lupta teoriilor" s-a tranşat în favoarea „tradiționaliştilor" prin decizia lui Hitler, care n-a avut curajul să mizeze pe aceeaşi carte ca în loviturile precedente. Compromisul cu conservatorismul s-a soldat cu rezultate mai proaste decît în 1940. Deşi specialiştilor în tancuri li s-a acordat, ca persoane, un rol mai mare decît în 1940, li s-a refuzat şansa de a opera aşa cum apreciau ei că este mai eficace. Decizia lui Hitler a fost influențată nu numai de îndoielile pe care i le sugera varianta lor, ci şi de obsesia lui de a vedea majoritatea Armatei Roşii prinsă într-o singură încercuire gigantică. Acest adevărat miraj l-a ademenit tot mai adînc în inima Rusiei, deoarece primele două tentative au eşuat. A treia însă a adus o „recoltă" mai mare de prizonieri, dar l-a purtat dincolo de Nipru. La a patra, peste o jumătate de milion de ruşi au căzut în capcană, însă iarna a intervenit nemilos, diminuînd posibilitatea nemților de a valorifica breşa uriaşă creată în front. Fiecare luptă necesitase timp pentru deschiderea şi închiderea cleştelui, lucru ce s-a soldat cu ratarea obiectivului strategic în încercarea de a completa etapele tactice.

E greu de spus dacă tactica lui Guderian ar fi fost superioară. Totuşi, ea a fost susţinută de către unii dintre cei mai buni ofiţeri ai Statului Major General german. Retrospectiv, aprecierea lor a înclinat şi mai mult în favoarea variantei Guderian. Deşi recunoşteau dificultăţile asigurării întăririlor şi a aprovizionării unei înaintări atît de adînci, considerau că acestea puteau fi depăşite prin utilizarea avioanelor de transport disponibile, degrevînd astfel forţele blindate de sarcina de a-şi căra bagajele. Astfel reuşeau să „împingă" în faţă elementele luptătoare şi să se concentreze asupra menţinerii acestora pînă la venirea din urmă a coloanelor motorizate auxiliare. Dar ideea deplasării fără accesorii, în stil Sherman, contravenea flagrant modului convenţional de ducere a războiului în Europa şi nu putea fi acceptată unanim în această fază.

Întrucît „lupta teoriilor" se soluţionase în favoarea strategiei tradiţionale, planul a fost conceput astfel încît să se realizeze o vastă încercuire menită să ducă la prinderea în laţ şi la anihilarea principalelor forţe sovietice, înainte de a se ajunge la Nipru. Pentru a spori şansele, Bock urma să realizeze o manevră de încercuire, de mică anvergură, cu unităţile de infanterie ale Armatelor a 4-a şi a 9-a, precum şi o alta mai amplă pe exterior, executată de grupurile de tancuri, care urmau să atace mai în adîncime decît primele, înainte de a se îndrepta spre interior. Acest model se apropia oarecum, deşi insuficient, de vederile lui Guderian, Bock şi Hoth.

Axa înaintării urma s-o constituie marea şosea spre Minsk şi Moscova. Aceasta trecea prin sectorul Armatei a 4-a, condusă de Kluge, la care era ataşat grupul de tancuri al lui Guderian. Fortăreaţa de la Brest-Litovsk apărată de rîul Bug bloca intrarea. Problema prioritară o reprezenta stabilirea unui cap de pod peste rîu şi cucerirea fortăreţei, astfel încît coloanele să se poată deplasa rapid pe şosea.

Se punea întrebarea dacă nu cumva diviziile blindate ar fi mai bine să aştepte pînă cînd diviziile de infanterie reuşeau breşa sau, dimpotrivă, să acţioneze împreună cu acestea. Pentru a cîştiga timp, s-a adoptat a doua variantă. Diviziile de infanterie au fost utilizate pentru capturarea fortăreţei, iar cîteva divizii blindate le-au

asigurat flancurile. După ce au forțat trecerea peste Bug, acesteau au ocolit Brest-Litovsk-ul, înaintînd convergent spre fîșia de șosea aflată dincolo de localitate. Pentru operativitate, toate forțele angajate în pătrundere au fost plasate temporar sub comanda directă a lui Guderian. După ce breșa a fost realizată, grupul de blindate a țîșnit singur, înainte.

Datorită lungimii frontului, tacticilor de ocolire adoptate și bruscheței atacului, armatele lui Bock au reușit o pătrundere adîncă în mai multe puncte. În cea de a doua zi, forțele blindate de pe aripa dreaptă au ajuns la Kobryn, 65 Km dincolo de Brest-Litovsk, în timp ce aripa stîngă a capturat fortăreața și centrul feroviar de la Grodno. Protuberanța rusească din nordul Poloniei – protuberanța de la Bialystok – își schimba vizibil forma, îngustîndu-se ca o talie de viespe. Strangularea a devenit și mai evidentă în zilele următoare, pe măsură ce aripile au mers convergent spre Baranovici, amenințînd cu izolarea forțele rusești din zona din față. Evoluția manevrei a fost favorizată de ineficacitatea tancurilor rusești, superioare numeric.

Înaintarea trupelor germane a fost însă încetinită de rezistența extrem de îndîrjită a rușilor. De obicei, nemții dejucau planurile rușilor, dar nu puteau să-i anihileze. Forțele încercuite se predau uneori, dar numai după o rezistență prelungită. Acest lucru a întîrziat înaintarea, fapt ce a constituit o frînă serioasă în desfășurarea planurilor de atac germane.

Faptul a devenit evident pentru prima oară cu ocazia începerii atacului de la Brest-Litovsk. Garnizoana vechii cetăți a rezistat timp de o săptămînă, în ciuda bombardamentului intens de artilerie și aviație, atacanții fiind nevoiți să plătească din greu această victorie. Astfel, germanii și-au dat seama la ce trebuiau să se aștepte, iar rezistența dură cu care s-au confruntat în multe puncte rutiere a frînat mișcările lor de ocolire, prin blocarea drumurilor necesare deplasării coloanelor cu provizii.

Sentimentul de frustrare care începea să se manifeste era agravat de specificul Rusiei. Impresia pe care aceasta le-a făcut-o a fost exprimată corect de unul dintre generalii germani:

*

„Spaţiile păreau nesfirşite, orizonturile nebuloase. Ne deprimau monotonia peisajului şi imensitatea întinderilor de păduri, mlaştini şi cîmpii. Şoselele bune erau extrem de puţine; pe drumurile desfundate, ploaia transforma nisipul şi glodul în adevărate mocirle. Satele cu casele lor din lemn, acoperite cu paie, păreau jalnice şi dezolante. Natura era dură, iar oamenii la fel de duri şi de nesimţitori – nepăsători faţă de vreme, foame şi sete, şi aproape la fel de indiferenţi faţă de viaţă, calamităţi, molime şi lipsuri. Civilul rus era tenace, iar soldatul rus şi mai şi. Părea să aibă o capacitate nelimitată de a se supune şi a îndura".

Prima tentativă de încercuire a atins punctul maxim în jurul localităţii Slonim, la 160 de kilometri dincolo de frontul iniţial; cleştii interiori s-au închis aproape complet în jurul celor două armate ruseşti care se adunaseră în protuberanţa Bialystok. Pentru că germanii n-au reuşit să consolideze încercuirea suficient de rapid, aproximativ jumătate din forţele împresurate au reuşit să scape, doar în grupuri mici şi necoordonate. Preponderenţa trupelor nemecanizate în Armatele a 4-a şi a 9-a a constituit un handicap pentru germani.

Principalele forţe blindate, amplasate pe aripi, au pătruns 160 de kilometri mai adînc, au trecut frontiera rusă din 1930, şi au înaintat apoi spre interior pînă dincolo de Minsk, care a fost capturat la 30 iunie 1941, în a noua zi a invaziei. În acea noapte, unul dintre vîrfurile de atac ale lui Guderian, care se aruncase mult în faţă, a atins istoricul rîu Berezina, lîngă Bobruisk – la 145 de kilometri sud-est de Minsk şi la mai puţin de 65 de kilometri distanţă de Nipru.

Acţiunea de închidere a cercului a dat însă greş, şi o dată cu acest eşec s-a spulberat şi visul lui Hitler de a obţine o victorie decisivă rapidă. O ploaie subită – pentru care francezii se rugaseră zadarnic în vara precedentă – a venit în ajutorul ruşilor aflaţi la ananghie, transformînd solul în noroi. În Rusia, acesta a reprezentat

un handicap mult mai mare. Efectul a fost nu numai blocarea manevrelor tactice de-a latul ţării, ci şi împiedicarea deplasărilor strategice pe şosele, deoarece singurul drum asfaltat din zonă era noua şosea ce ducea de la Minsk direct la Moscova, dar care nu slujea decît parţial planul lui Hitler. El nu preconiza un asalt năvalnic asupra Moscovei, ci o manevră amplă de încercuire, care trebuia să utilizeze drumurile nepavate de pe ambele flancuri. Ca urmare a furtunilor de la începutul lui iulie, aceste „nisipuri mişcătoare" au anihilat mobilitatea invadatorilor, sporind efectul rezistenţei crîncene manifestate de trupe izolate ale armatei ruseşti din interiorul zonei cotropite de nemţi. Deşi în dubla bătălie de încercuire din jurul localităţilor Bialystok şi Minsk au fost luaţi peste 300 000 de prizonieri, un număr aproximativ egal de soldaţi ruşi a izbutit să se strecoare înainte ca laţul să se strîngă. Scăpînd, aceştia au contribuit substanţial la consolidarea următoarei linii defensive, care se întindea atît în faţa, cît şi în spatele Niprului.

Şi caracteristicile ţinutului au devenit o frînă tot mai puternică în această etapă crucială. La sud-est de Minsk, se aşterne o vastă fîşie de păduri şi mlaştini, iar Berezina, un rîu cu o albie nedelimitată, semăna cu un mănunchi de ape curgătoare care şerpuiesc printr-o turbărie. Doar două drumuri – şoseaua principală prin Orşa şi cea spre Moghilev – dispuneau de poduri capabile să suporte încărcături grele. Celelalte drumuri aveau podurile din lemn. Deşi germanii se deplasaseră cu iuţeală, au constatat că ruşii reuşiseră să arunce în aer podurile cele mai importante. La aceasta s-au adăugat cîmpurile minate, care i-au obligat pe nemţi să înainteze doar pe drum, fapt ce le-a frînat înaintarea. În stăvilirea înaintării lui Hitler, Berezina s-a dovedit aproape la fel de eficientă ca şi zădărnicirea retragerii lui Napoleon.

Toţi aceşti factori au constituit un obstacol serios în procesul de închidere a capcanei în jurul ruşilor în zona de vest a Niprului.

Imposibilitatea realizării marii încercuiri a antrenat Comandamentul german în acea înaintare dincolo de Nipru, pe care nemţii speraseră să o poată evita. Înaintaseră deja peste 485 de kilometri în adîncul Rusiei. Cleştii au trebuit deschişi pentru a

realiza o nouă încercuire, urmînd să se închidă în spatele ruşilor, pe linia Niprului, dincolo de Smolensk. Dar primele două zile din iulie se consumaseră în efortul de a închide capcanele de la Minsk şi de a aduce la faţa locului unităţile de infanterie din Armatele a 4-a şi a 9-a (unele au străbătut chiar 32 Km pe zi, timp de două săptămîni şi jumătate, pentru a ajunge frontul din urmă şi a contribui la străpungerea liniilor sovietice).

Asaltul s-a dovedit mai uşor decît anticipase Comandamentul german, întrucît ruşii nu avuseseră timp să reorganizeze o rezistenţă adecvată şi nici să întărească liniile de apărare. Niprul a fost cel mai mare obstacol, dar diviziile blindate ale lui Guderian l-au depăşit printr-o serie de atacuri prin surprindere în puncte situate departe de trecerile principale. La 12 iulie 1941, nemţii străpunseseră apărarea sovietică pe frontul dintre Rogacev şi Vitebsk şi înaintau năvalnic spre Smolensk. Uşurinţa cu care fusese realizată breşa părea să confirme că succesul putea fi şi mai mare, dacă forţei blindate i s-ar fi permis să străpungă înaintarea de la bun început, aşa cum dorise Guderian.

Dificultăţile regiunii, accentuate şi de desele averse, au constituit o frînă mai mare decît rezistenţa dezorganizată a ruşilor. În aceste împrejurări, s-a plătit un tribut greu pentru timpul pierdut din cauza întîrzierii. Fiecare ploaie torenţială reducea mobilitatea cotropitorilor obligîndu-i să se oprească. Văzut din cer, spectacolul era straniu – pete staţionare de tancuri, nemişcate, înşirate pe o distanţă de peste 160 Km.

Tancurile ar fi putut continua înaintarea, dar ele şi celelalte vehicule cu şenile reprezentau doar o mică parte din fiecare divizie aşa-zis blindată. Proviziile şi elementele masive de infanterie erau transportate în vehicule pe pneuri, mari şi grele, care nu puteau părăsi drumul fără riscul de a se împotmoli în noroi. Cînd soarele s-a ivit, drumurile nisipoase s-au uscat repede, iar „procesiunea“ şi-a reluat înaintarea. Întîrzierea cumulată reprezenta însă un handicap grav în realizarea planului strategic.

Acest lucru nu a ieşit în evidenţă din cauza înaintării relativ rapide a blindatelor lui Guderian de-a lungul şoselei principale spre

Smolensk – oraş pe care l-au cucerit la 16 iulie 1941. Distanţa de peste 160 Km dintre Nipru şi Desna a fost parcursă într-o săptămînă, în schimb blindatele lui Hoth, de pe aripa nordică, au întîrziat datorită furtunilor şi înaintării prin mlaştini. Avansarea lentă a acestor unităţi a afectat, cum era şi firesc, îndeplinirea planului de încercuire preconizat de Hitler, lăsîndu-le ruşilor timp pentru a-şi concentra forţele în jurul localităţii Smolensk. În faza finală a luptei, ambele flancuri au întîmpinat o rezistenţă îndîrjită. Cleştele s-a închis lăsînd însă un spaţiu de 16 Km. Conform germanilor, o jumătate de milion de ruşi au fost prinşi în capcană. O mare parte dintre ei au fost evacuaţi, dar 300 000 au căzut totuşi prizonieri la 5 august 1941.

Această victorie incompletă i-a lăsat pe germani cu o problemă nerezolvată – calea spre Moscova, aflată la 320 Km distanţă, era blocată în continuare de forţe considerabile, al căror număr creştea permanent prin întăririle proaspăt mobilizate. În acelaşi timp, capacitatea nemţilor de a organiza un nou atac era afectată de dificultatea aducerii din urmă a întăririlor, din cauza drumurilor proaste.

Întîrzierea inevitabilă, în cazul de faţă s-a prelungit considerabil – venise luna octombrie, cînd înaintarea spre Moscova a putut fi reluată. S-au pierdut astfel cele mai bune două luni ale verii, armatele lui Bock fiind blocate pe rîul Desna. Drept cauze pot fi luate în considerare nehotărîrea lui Hitler şi înaintarea armatelor lui Rundstedt la sud de mlaştinile de la Pripet. Pe acest front, nemţii nu dispuneau de o superioritate iniţială a forţelor, ci dimpotrivă, de unele dezavantaje. Grupul sud-vestic de armate, condus de mareşalul Budeonîi, era compus din 30 de divizii motorizate şi de tancuri, cinci divizii de cavalerie şi 45 de divizii de infanterie în sudul Poloniei şi în Ucraina; dintre acestea, şase divizii motorizate şi de tancuri, trei divizii de cavalerie şi 13 divizii de infanterie se aflau în Basarabia, la graniţa cu România. În materie de blindate, grupul lui Budeonîi avea o putere de două ori mai mare decît Grupul vestic de armate ruseşti, condus de mareşalul Timoşenko, care înfruntase principalul atac al nemţilor.

În total, Budeonîi dispunea de 5 000 de tancuri, de diferite tipuri, în vreme ce Grupul de tancuri al lui Kleist – care alcătuia forța blindată a lui Rundstedt – avea doar 600 de tancuri. În plus, o mare parte din forțele lui Rundstedt fusese angajată în campania din Grecia, și nu avusese timpul necesar pentru reparațiile capitale.

Singurul avantaj al lui Rundstedt era elementul surpriză, dublat de viteză și spațiu și de calitatea comandanților inamici. Budeonîi, bătrînul erou de cavalerie faimos în războiul civil, a fost bine descris de unul dintre ofițerii săi: „un bărbat cu o mustață imensă, dar cu o minte mică". Mulți dintre cei mai buni ofițeri ruși fuseseră eliminați în timpul epurărilor antebelice, iar cei care rămăseseră în funcții pentru merite politice erau adesea lipsiți de merite ostășești. Elita generației mai tinere nu a putut ajunge la vîrf, decît după ce acești veterani, bine înfipți, au fost „pliviți" din armată prin testul războiului.

Principalul efort al lui Rundstedt s-a concentrat pe aripa lui stîngă, de-a lungul Bugului. Planul a exploatat la maximum forțele sale limitate, valorificînd și avantajul că liniile lui de pornire se aflau în spatele flancului protuberanței de la Lvov, formată de zona rusească din Galiția. Atacul a fost lansat dintr-un intrînd natural, care trebuia doar puțin adîncit înainte de a începe să amenințe comunicațiile forțelor rusești pe lîngă Carpați. După ce Armata a 6-a a lui Reichenau a forțat trecerea Bugului, forțele blindate ale lui Kleist au fost lansate prin breșă, spre Luck și Brodi.

Atacul prin surprindere nu numai că a ușurat realizarea breșei inițiale, ci a dus și la anihilarea potențialelor lovituri pe care rușii le-ar fi putut lansa. Conștient că adversarul avea 25 de divizii în fața frontierei Ungariei reprezentată de Carpați, Rundstedt prevăzuse un eventual atac al acestora asupra flancului drept, în timp ce el înainta spre Luck. Dar, cele 12 de divizii au preferat să se retragă. (Această reacție, cuplată cu lipsa de pregătire găsită în zona din fața a rușilor, l-a determinat pe Rundstedt și pe alți comandanți germani să se întrebe dacă argumentul lui Hitler, conform căruia rușii urmau să înceapă o ofensivă, fusese întemeiat.)

Chiar și cu acest demaraj plin de elan, forțele lui Rundstedt nu au fost capabile să înainteze la fel de rapid ca cele ale lui Bock

(pe partea stîngă). Guderian a insistat asupra ideii de a-i sili pe ruşi să fugă şi de a nu le lăsa răgazul să se regrupeze. Convingerea lui era că va putea ajunge la Moscova, dacă nu se irosea nici o clipă şi că o lovitură în centrul nervos al puterii lui Stalin avea şansele să paralizeze rezistenţa Rusiei. Hoth îi împărtăşea concepţiile, iar Bock le sprijinea. Cu toate acestea, Hitler a revenit la ideea sa iniţială, printr-o directivă datată 19 iulie 1941. Forţele blindate urmau să-i fie luate lui Bock, din centru, şi trimise pe aripi; Grupul de tancuri al lui Guderian trebuia să se îndrepte spre sud, pentru a contribui la înfrîngerea armatelor ruseşti cu care se confrunta Rundstedt în Ucraina, în timp ce tancurile lui Hoth aveau să cotească spre nord, pentru a sprijini atacul lui Leeb asupra Leningradului.

Din nou Brauchitsch a temporizat, în loc să insiste imediat pentru un alt plan. El a susţinut că înaintea demarării oricăror noi operaţiuni, forţele de tancuri aveau nevoie de odihnă, reparaţii generale şi înlocuiri. Hitler s-a declarat de acord. Între timp, discuţiile la nivel înalt despre direcţia ce trebuia urmată au continuat, chiar şi după ce forţele de tancuri au devenit apte pentru a-şi relua atacul. După cîteva săptămîni care s-au scurs cu asemenea discuţii, Halder, şeful Statului Major General al lui Hitler, l-a îndemnat pe Brauchitsch să prezinte propuneri pentru o înaintare rapidă spre Moscova. Hitler a ripostat cu o nouă directivă, chiar mai hotărîtă în ziua de 21 august 1941, care începea astfel:

> „Nu sînt de acord cu propunerile Comandamentului trupelor de uscat, din 18 august, referitoare la desfăşurarea războiului în Răsărit. De primă importanţă, înainte de venirea iernii, nu este capturarea Moscovei, ci ocuparea Crimeii, a bazinului Doneţ cu zonele lui industriale şi cu minele de cărbuni, tăierea căilor de aprovizionare ale ruşilor dinspre exploatările petroliere din Caucaz..."

Drept urmare, pentru netezirea căii spre aceste obiective a dat ordin ca o parte din Grupul de armate condus de Bock (inclusiv

forțele de tancuri ale lui Guderian) să pornească spre sud pentru a-l ajuta pe Rundstedt să înfrîngă armatele rusești din jurul Kievului.

Cînd a primit acest ordin, Halder a încercat să-l convingă pe Brauchitsch să-și dea amîndoi demisia. Brauchitsch a considerat gestul inutil, căci Hitler le-ar respinge pur și simplu cererea. Cît despre argumentele invocate, Hitler le-a ignorat, spunînd ca de obicei: „Generalii mei habar n-au de aspectele economice ale războiului". El le-a făcut, totuși, o concesie, acceptînd ca, după zdrobirea armatelor rusești din zona Kievului, Bock să își reia înaintarea spre Moscova, iar forțele de tancuri ale lui Guderian să-l susțină.

Încercuirea Kievului a fost în sine o mare reușită și a creat perspective favorabile. Guderian a pornit năvalnic spre sud, prin spatele liniei frontului rusesc, iar grupul de tancuri, condus de Kleist, a năvălit spre nord. Cleștele s-a închis la 240 Km est de Kiev și a prins în capcană peste 600 000 de ruși (conform celor susținute de nemți). Dar bătălia s-a încheiat abia la sfîrșitul lui septembrie, întrucît drumurile proaste și ploaia au încetinit viteza manevrei de împresurare. Strălucirea victoriei era întunecată de umbra iernii. Cele două luni de vară irosite au spulberat șansele germanilor de a ajunge la Moscova.

Înaintarea a fost reluată la 30 septembrie 1941. Perspectivele păreau strălucite după ce armatele lui Bock au realizat o grandioasă încercuire a localității Viasma, și au luat 600 000 de prizonieri. În acel moment, drumul spre Moscova era aproape liber. Dar bătălia de la Viasma s-a încheiat abia la sfîrșitul lui octombrie, trupele germane erau istovite, ținutul se transforma într-o adevărată mocirlă pe măsură ce vremea se înrăutățea și rușii masau noi forțe în fața Moscovei.

Majoritatea generalilor germani ar fi dorit să întrerupă ofensiva și să se instaleze pe poziții adecvate pentru iarna care urma. Mulți au început să recitească sumbra relatare a lui Caulaincourt din 1812, dar la eșaloanele superioare precumpănea un alt punct de vedere care de data asta nu se datora exclusiv lui Hitler. Acesta începuse să fie impresionat și deprimat de dificultățile crescînde și

de condițiile aspre ale iernii. La 9 noiembrie 1941, remarca posomorît: „Recunoașterea faptului că nici una dintre forțe nu este în stare să o anihileze pe cealaltă va duce la o pace de compromis". Bock insista ca ofensiva să continue. Brauchitsch și Halder îl susțineau. La o consfătuire a cadrelor superioare, pe 12 noiembrie 1941, Halder a declarat că existau date temeinice potrivit cărora rezistența rușilor se află pe punctul de a se prăbuși.

Brauchitsch, Halder și Bock ezitau să opteze pentru încetarea înaintării, mai ales că stăruiseră pe lîngă Hitler să accepte argumentele lor în favoarea capturării Moscovei. Atunci insistaseră și pentru renunțarea la obiectivele din sud. Ca urmare, înaintarea spre Moscova a fost reluată la 15 noiembrie 1941, profitîndu-se de o ameliorare a vremii. Dar, după ce trupele germane s-au luptat două săptămîni cu noroaiele și nămeții, ofensiva s-a oprit la 36 Km de Moscova.

Bock însuși a ajuns să se îndoiască de necesitatea efortului de a forța înaintarea deși, cu puțin timp în urmă, declarase: „Ultimul batalion va decide deznodămîntul". Brauchitsch, amplasat mult în spatele frontului, insista ca ofensiva să fie continuată cu orice preț. Era disperat gîndindu-se cum va reacționa Hitler cînd va constata jalnicele rezultate obținute.

La 2 decembrie 1941, s-a lansat un nou atac. Cîteva detașamente au reușit să pătrundă în suburbiile Moscovei, dar înaintarea fusese blocată în pădurile din jurul capitalei. Acesta a fost semnalul amplei contraofensive rusești, pregătită și condusă de Jukov. Istoviți, nemții au fost dați peste cap. Trupele lui Jukov s-au desfășurat în jurul flancurilor germane punîndu-i pe nemți într-o situație critică. Începînd cu generalii, toți erau obsedați de amintirile sinistre ale retragerii lui Napoleon din Moscova.

Hitler a interzis orice retragere dincolo de cele mai apropiate puncte de refugiu, și de data aceasta n-a greșit, trupele lui au fost expuse unor suferințe cumplite pe pozițiile lor înaintate din fața Moscovei – nefiind echipate pentru o campanie în timpul iernii din Rusia, dar o retragere generală ar fi putut degenera într-o fugă dezordonată.

Hitler pierduse şansa de a captura Moscova în august prin decizia de a opri înaintarea spre obiectiv, pentru a favoriza înaintarea spre sud. Tributul plătit în fața Moscovei nu era compensat de ceea ce obținuse în sud. După marea victorie de la Kiev, Rundstedt a cotropit Crimeea şi bazinul Donețului, dar neavînd tancurile lui Guderian, înaintarea sa spre exploatările petroliere din Caucaz a fost frînată. El a izbutit să ajungă la Rostov-pe-Don, dar trupele epuizate au fost repede izgonite de ruşi. Rundstedt a vrut să se instaleze pe rîul Mius şi să organizeze o defensivă puternică, însă Hitler n-a fost de acord cu această retragere. Rundstedt a cerut să fie schimbat din funcție şi Hitler l-a înlocuit. Imediat după aceasta frontul a fost rupt, şi Hitler nevoit să accepte retragerea. Aceasta se întîmpla în prima săptămînă a lui decembrie, simultan cu eşecul din fața Moscovei.

Tot atunci, Brauchitsch a cerut să fie schimbat din funcție din motive de sănătate; în săptămîna următoare Bock i-a urmat exemplul; a fost rîndul lui Leeb să-şi dea demisia cînd Hitler i-a respins propunerea de retragere pe frontul din nord, lîngă Leningrad. Astfel, toți cei patru comandanți superiori s-au retras.

Hitler nu a numit pe nimeni în locul lui Brauchitsch, dar a profitat de ocazie pentru a deveni Comandantul Suprem al Armatei. Pînă la Crăciun s-a descotorosit şi de Guderian, principalul artizan al victoriilor sale, care îşi retrăsese trupele extenuate fără a-i cere aprobarea.

O cauză esențială a eşecului invaziei a reprezentat-o aprecierea greşită a rezervelor pe care Stalin le putea mobiliza. Statul Major General şi Serviciul lui de informații s-au înşelat ca şi Hitler. Eroarea fatală este rezumată în jurnalul lui Halder, la mijlocul lui august: „Am subestimat Rusia: estimasem 200 de divizii, dar am identificat deja 360".

Nemții se confruntau acum cu armate proaspete sosite pe teatrul de acțiuni militare. Masivul sistem sovietic de mobilizare izbutise să pregătească trupe dincolo de zonele controlate de nemți. Începînd cu iarna anului 1941 armatele germane au fost permanent depăşite numeric. Datorită tehnicii şi instruirii lor superioare,

ele au izbutit să distrugă aceste armate în bătălii succesive de încercuire, dar ulterior s-au împotmolit în noroaiele toamnei. Cînd a venit îngheţul, care a întărit solul, s-au trezit în faţa unor armate proaspete care le blocau calea. Armata germană era prea istovită pentru a susţine noi lupte.

Dar factorul decisiv al insuccesului a fost modul în care Hitler şi generalii săi au pierdut timpul în luna august cu discuţii contradictorii despre ceea ce trebuia întreprins în continuare; la nivelul cel mai înalt al Comandamentului german exista o uimitoare stare de confuzie.

Guderian, aflat la un eşalon inferior, a ştiut precis ce vrea să facă – să înainteze spre Moscova cît mai rapid posibil, lăsînd în sarcina armatelor de infanterie curăţarea terenului de unităţile dezorganizate prin care îşi croise drum. Astfel, cîştigase Bătălia pentru Franţa în 1940. Riscurile erau mai mari, dar putea să cucerească Moscova înainte ca armatele ruseşti din a doua linie să fie pregătite pentru a o apăra.

Supravieţuirea Rusiei s-a datorat nu atît dezvoltării tehnice realizate după revoluţie, ci mai ales tenacităţii poporului şi a ostaşilor, capacităţii lor de a îndura greutăţile şi de a merge înainte, în ciuda unor neajunsuri care ar fi paralizat popoarele şi armatele ţărilor apusene. Un element şi mai important l-a reprezentat starea proastă a căilor de comunicaţie – majoritatea drumuri de ţară, desfundate şi nisipoase. Transformarea lor în mocirle, cînd ploua, a contribuit la stăvilirea invaziei germane mai mult decît eroicele sacrificii ale Armatei Roşii. Dacă regimul sovietic ar fi înzestrat Rusia cu un sistem rutier comparabil cu cel a ţărilor occidentale, ţara ar fi fost cotropită aproape la fel de repede ca şi Franţa.

Hitler a pierdut pentru că armata sa s-a bazat pe vehicule pe pneuri, nu pe vehicule cu şenile. Pe drumurile noroioase ale Rusiei, vehiculele pe pneuri s-au împotmolit acolo unde tancurile ar fi putut merge mai departe. Dacă forţele blindate ar fi fost dotate şi cu vehicule pe şenile, ar fi ajuns în centrele vitale ale Rusiei înainte de instalarea toamnei, în ciuda tuturor noroaielor.

Capitolul 14

Rommel intră în Africa

În 1941, desfăşurarea războiului în Africa a înregistrat o serie de schimbări senzaţionale care au răsturnat rînd pe rînd aşteptările şi de o parte şi de cealaltă. A fost un război cu o dinamică rapidă – dar oscilantă. Anul începuse prin alungarea italienilor din Cyrenaica de către englezi, ca apoi să sosească o forţă germană sub conducerea generalului Erwin Rommel şi la mai puţin de două luni englezii să fie alungaţi, rămînînd doar în micul port Tobruk. Două atacuri ale lui Rommel au fost respinse în faţa Tobrukului. A fost rîndul englezilor să eşueze în două încercări succesive de a elibera garnizoana asediată. După o pauză de cinci luni, folosită pentru refacerea efectivelor, în noiembrie, s-a dat o bătălie care a durat o lună, înainte ca rămăşiţele armatei engleze să fie nevoite să se retragă pe graniţa de vest a provinciei Cyrenaica. Rommel a mai lansat un atac la frontieră în ultima săptămînă a anului, care prevedea o răsturnare dramatică a situaţiei[1].

Şocul provocat de atacul iniţial al lui Rommel, la sfîrşitul lui martie 1941, şi de valorificarea acestuia a fost cu atît mai mare cu cît englezii nu crezuseră în posibilitatea unei înaintări imediate a inamicului.

---

[1] Pentru hărţi vezi p. 158–159.

La 2 martie 1941, Wavell avertiza Statul Major din Londra că trupele germane începuseră să sosească la Tripoli şi îşi exprima părerea că, înainte de a se încumeta la un atac serios, nemţii vor căuta probabil să pună în funcţiune două sau mai multe divizii. Deci, spunea el, „nu era de aşteptat ca un atac să poată fi iniţiat înainte de sfîrşitul verii". În acest timp, mesajele lui Churchill exprimau teama că nemţii nu vor aştepta să-şi consolideze forţele şi propunea o contraacţiune ofensivă, dovedindu-se excesiv de optimist în privinţa capacităţii forţelor britanice de la faţa locului. La 26 martie 1941, el îi telegrafia lui Wavell:

> E firesc să fim îngrijoraţi în privinţa unei rapide înaintări a nemţilor spre Agheila. Le stă în fire să forţeze un atac ori de cîte ori nu li se opune rezistenţă. Presupun că aştepţi doar ca broasca ţestoasă să îşi scoată capul suficient de mult pentru a i-l putea reteza. Mi se pare extrem de important să constate de la bun început supremaţia noastră[1].

Dar această superioritate lipsea atît tehnic, cît şi tactic. Deşi Divizia 2 blindată, acum descompletată, plasată în zona din faţă avea încă trei unităţi de blindate faţă de numai două ale lui Rommel, tancurile (mare parte blindate M13 capturate de la italieni pentru a compensa lipsa tancurilor mijlocii) erau într-o stare avansată de uzură. Şansele acestei forţe eterogene au fost diminuate de instrucţiunile lui Wavell, potrivit cărora, „dacă erau atacate", trebuiau să se retragă şi „să se angajeze în acţiuni de întîrziere". Abandonînd poziţiile de pe trecătoarea aflată la est de Agheila, după asaltul iniţial al lui Rommel din 31 martie 1941, englezii i-au lăsat acestuia calea liberă pentru a pătrunde într-o mare întindere pustie unde putea folosi, la derută, o mare varietate de rute şi de obiective, în timp ce forţele britanice nu erau apte să înfrunte manevre atît de aprige. În zilele ce au urmat, Rommel nu le-a dat englezilor nici o clipă de răgaz. Aceştia şi-au pierdut tancurile, nu în luptă, ci datorită

[1] Churchill, *The Second World War*, vol. III, p. 178.

defecțiunilor și penelor de combustibil pe parcursul unei serii prelungite și dezorganizate de retrageri succesive.

În mai puțin de o săptămînă englezii s-au retras cu peste 320 de kilometri față de pozițiile pe care le-au deținut la granița de vest a provinciei Cyrenaica. După două săptămîni, se aflau la 645 Km, pe granița de est a provinciei Cyrenaica, la frontiera de vest a Egiptului – cu excepția unei forțe concentrate la Tobruk. Decizia de a păstra acest mic port, „ca un ghimpe în coasta inamicului" a avut un efect deosebit asupra desfășurării campaniei africane în următoarele 12 luni.

Prăbușirea rapidă contribuise la zdruncinarea încrederii comandanților și a trupelor britanice, și la exagerarea forței inamicului. De la distanță se putea aprecia mai corect forța limitată a inamicului, la care se adăugau handicapurile lui strategice. Churchill, aflat la Londra, a apreciat corect toate aceste aspecte și i-a telegrafiat pe 7 aprilie 1941 lui Wavell:

> „Trebuie neapărat să rămîi ferm pe poziții la Tobruk, pînă cînd inamicul nu concentrează forțe de artilerie puternice. E greu de crezut că ar putea face asta în cîteva săptămîni. Și-ar asuma riscuri mari împiedicînd acțiunile noastre la Tobruk și înaintînd spre Egipt, știind că noi putem primi întăriri pe mare, și că avem posibilitatea de a-i tăia liniile de comunicații. Prin urmare, Tobrukul trebuie păstrat cu orice preț. M-ar bucura să aflu intențiile dumitale[1].

Wavell hotărîse deja să apere Tobrukul atît cît îi va fi posibil, dar la 8 aprilie 1941, cînd a sosit acolo cu avionul venind de la Cairo, a raportat că situația se deteriorase imens, șansele de a apăra pozițiile britanice devenind nesigure. Aceasta l-a determinat pe Churchill, după o consfătuire secretă cu șefii Statului Major, să întocmească un mesaj și mai insistent: „Pare de neconceput ca fortăreața de la Tobruk să fie abandonată". Înainte ca mesajul să

[1] Churchill, *The Second World War*, vol. III, p. 183.

fie trimis, Wavell şi-a anunţat hotărîrea de a rezista acolo un timp, adunînd concomitent o forţă mobilă pe frontieră pentru a-l deruta pe inamic şi a slăbi presiunea atacului. Totodată se va „pune la punct vechiul plan de apărare din zona Mersa Matruh" – la 320 Km mai în spate. Datorită îndîrjirii cu care a fost apărat Tobrukul, nu s-a produs nici o retragere, dar au trecut aproape nouă luni pînă cînd fortăreaţa a fost despresurată.

Forţa principală a garnizoanei a reprezentat-o Divizia 9 australiană, condusă de generalul Morshead, care se întorsese cu bine din zona Benghazi. Brigada 180 de infanterie (din Divizia 7 australiană) sosise pe mare, fiind urmată de detaşamente din Regimentele regale de tancuri 1 şi 7, cu care s-a încropit o mică unitate de blindate constînd din 50 de tancuri adunate din diferite unităţi.

Atacul lui Rommel a început în Vinerea Mare, 11 aprilie 1941, prin incursiuni de sondaj. Atacul principal a fost lansat luni, în zorii celei de-a doua zile de Paşti, şi a vizat fîşia de mijloc a laturii sudice a perimetrului de 50 Km, la circa 15 Km distanţă de port. Asaltul a străpuns liniile subţiri de apărare, iar batalionul de tancuri din avangardă a înaintat circa 3 Km spre nord, unde a fost oprit de artileria defensivei, şi silit apoi să se retragă pierzînd 16 tancuri din cele 38 angajate în luptă – număr ce demonstra că forţele lui Rommel sînt firave. Italienii au încercat un atac la 16 aprilie 1941, dar au cedat rapid, în faţa unui batalion australian. Aproape o mie de italieni s-au predat.

Comandamentul Suprem Italian de la Roma, deranjat de înaintarea lui Rommel, a rugat Comandamentul Suprem german să-şi restrîngă iniţiativa aventuroasă anunţîndu-şi intenţia de a ataca în Egipt. Halder, şeful Statului Major General german dorea să stăvilească acţiunile din Africa pentru a nu cere eventualele întăriri în detrimentul forţelor germane de pe frontul principal, care se pregătau să invadeze Rusia. Halder nu agrea pornirea lui Hitler de a sprijini conducătorii dinamici, asemeni lui Rommel, care nu se conformau tiparelor Statului Major General. Halder şi-a trimis

adjunctul, generalul Paulus, într-o vizită în Africa „să îl potolească pe ostaşul acesta care înnebunise complet", după cum nota caustic în jurnalul său. Paulus a venit, a văzut, a verificat – dar după ce i-a adresat o mustrare, a aprobat un nou asalt asupra Tobrukului.

Asaltul a fost lansat la 30 aprilie. Cîteva dintre elementele de avangardă ale Diviziei 15 blindate, nu şi regimentul ei de tancuri, sosiseră deja din Europa pentru a întări Divizia 5 Uşoară. De data asta, lovitura a fost îndreptată spre colţul sud-vestic al liniilor de apărare, la adăpostul întunericului. La 1 mai 1941, înainte de a se lumina, infanteria germană reuşise o breşă de aproape un kilometru şi jumătate, prin care primul val de tancuri a început înaintarea spre Tobruk, aflat la 16 Km distanţă. Dar, după ce au parcurs un kilometru şi jumătate, au dat peste cîmp de mine recent instalate şi 17 dintre cele 40 de tancuri au fost scoase din luptă. În final, doar cinci nu s-au mai întors, celelalte fiind reparate sub tirul adversarului. Al doilea val de tancuri şi de infanterie s-a îndreptat spre sud-est, de-a lungul spatelui perimetrului, pentru a nimici liniile de apărare. După aproape 5 Km, forţele germane au fost stăvilite de combinaţia dintre focul artileriei desfăşurate în spatele cîmpurilor de mine, un contraatac lansat de 20 de tancuri britanice şi o rezistenţă hotărîtă a cîtorva posturi australiene. Cît despre trupele italiene de susţinere, sprijinul lor a demarat lent, în schimb s-au retras rapid.

A doua zi, rămăseseră apte de luptă doar 35 de tancuri germane din totalul de 70, aşa că atacul a fost suspendat. În noaptea de 3 mai 1941, Morshead a lansat un contraatac cu brigada sa de infanterie din rezervă, dar şi acesta a eşuat. Colţul sud-vestic al perimetrului a rămas sub controlul lui Rommel, dar devenise evident faptul că forţele sale nu erau adecvate pentru capturarea Tobrukului. Paulus, înainte de a se întoarce în ţară, a impus renunţarea la orice tentativă de a relua atacul. Această stare de asediu pasiv s-a menţinut pînă aproape de sfîrşitul acelui an, după eşuarea a două tentative ale lui Wavell de a-l îndepărta pe Rommel.

Intenţia primului contraatac britanic, de la mijlocul lui mai 1941, era exprimată prin însăşi denumirea lui codificată,

„Operaţiunea Concizie". O pondere mai grea şi speranţe mai mari erau atribuite însă următorului contraatac, de la mijlocul lui iunie, „Operaţiunea Halebarda". Rezultatele au reprezentat doar o slabă compensare pentru riscurile mari asumate din iniţiativa lui Churchill, în vederea asigurării succesului – riscul dislocării unui număr mare de tancuri pentru întărirea unităţilor din Egipt într-un moment cînd forţele care apărau Anglia erau prost înzestrate, iar Hitler nu-şi adunase forţele pentru a ataca Rusia. Riscul a fost amplificat prin trimiterea acestor întăriri via Mediterana, prin „furcile caudine" ale aviaţiei inamicului.

Îndrăzneala lui Churchill de a-şi asuma aceste riscuri, în strădania de a cîştiga victoria în Africa şi de a menţine poziţiile britanice din Egipt, era într-un contrast izbitor cu atitudinea lui Hitler şi cu cea a lui Halder, care hotărîseră să încerce diminuarea efectivelor germane de pe teatrul de acţiuni militare din Mediterana. În octombrie, generalul Thoma, trimis să aprecieze situaţia din Cyrenaica, raporta că o forţă compusă din patru divizii de tancuri ar fi suficientă pentru a asigura reuşita invaziei din Egipt. Reţinerile lui Mussolini de a accepta un ajutor german de o asemenea proporţie fuseseră la fel de mari ca şi cele ale lui Hitler de a i-l furniza. Astfel, mica forţă a lui Rommel, constînd din două divizii, fusese expediată abia după înfrîngerea italienilor, cu scopul de a păstra oraşul Tripoli. Chiar după ce Rommel demonstrase de ce este în stare, Hitler şi Halder au refuzat să-i trimită întăririle relativ reduse care, după toate probabilităţile, le-ar fi adus victoria. Prin respingerea acestei propuneri, au ratat şansa de a cuceri Egiptul şi de a-i alunga pe englezi din zona Mediteranei într-un moment cînd aceştia erau slabi. Ulterior, au fost nevoiţi să angajeze efective mult mai numeroase, şi să facă sacrificii considerabil mai mari.

În Anglia însă, în ciuda resurselor reduse, în aprilie se organizase deja un convoi cu mijloace blindate de întărire, pentru a fi expediate în Egipt. La 20 aprilie, cînd convoiul era pe punctul de a se îmbarca, s-a primit o telegramă de la Wavell, în care se sublinia gravitatea situaţiei şi nevoia imperioasă de a primi mai multe

blindate. Churchill a intervenit imediat[1] şi i-a determinat pe şefii Statelor Majore să accepte ca cele cinci nave rapide care transportau tancurile să vireze la Gibraltar spre est şi să aleagă ruta scurtă prin Mediterana pentru a ajunge la distinaţie cu şase săptămîni mai devreme. A insistat totodată ca efectivul întăririlor să fie mărit, prin includerea a 100 de tancuri de ultimul tip, deşi şeful Statului Major General Imperial, generalul Dill, s-a opus. Acesta nu putea accepta ca firava putere disponibilă pentru apărarea Angliei să fie diminuată înaintea posibilei invazii din acea primăvară.

„Operaţiunea Tigrul" a fost prima încercare de a trece un convoi prin Mediterana după ce Luftwaffe îşi făcuse apariţia acolo, în ianuarie 1941. Datorită vremii ceţoase, convoiul s-a putut strecura. Doar o navă cu 57 de tancuri a fost scufundată de o mină în timp ce înainta prin Canalul Siciliei. Celelalte patru nave au ajuns cu bine la Alexandria, la 12 mai 1941, cu 238 de tancuri (135 tancuri Matilda, 82 tancuri mijlocii şi 21 tancuri uşoare) – ceea ce reprezenta de patru ori mai mult decît numărul pe care Wavell izbutise să-l încropească.

Wavell hotărîse să profite de respingerea lui Rommel la Tobruk şi de lipsa de provizii a acestuia, fără să mai aştepte întăririle şi să încerce o ofensivă cu forţele eterogene strînse la frontieră, sub conducerea generalului de brigadă Gott. Aceasta a fost „Operaţiunea Concizie". Scopul iniţial al lui Wavell a fost de a captura poziţiile de frontieră din apropierea coastei (despre care ştia că erau slab apărate, atacînd prin surprindere garnizoanele acestora, înainte ca inamicul să poată aduce întăriri. Spera chiar

[1] Într-o notă personală către şefii Statelor Majore, Churchill a scris: „Soarta războiului în Orientul Mijlociu, pierderea Canalului de Suez, înfrîngerea sau deruta enormelor forţe pe care le-am organizat în Egipt, eliminarea oricăror şanse de cooperare americană prin Marea Roşie – toate acestea s-ar putea să atîrne de cîteva sute de autovehicule blindate. Acestea trebuie să fie transportate acolo cu orice preţ" (*Al doilea război mondial,* vol. III, p. 218).

mai mult, ţinînd seama de ce îi spunea lui Churchill într-o telegramă din 13 mai 1941: „Dacă voi izbuti, voi lua imediat în considerare o acţiune combinată cu forţele lui Gott şi garnizoana din Tobruk pentru a-l împinge pe inamic la vest de oraş". Două unităţi de tancuri au fost aduse pentru a asigura forţa atacului lui Gott – RRT 2, echipat cu 29 de tancuri mijlocii, de tip vechi, recondiţionate, şi RRT 4 cu 26 de tancuri grele Matilda, relativ lente. RRT 2 cu un grup de infanterie motorizată şi de artilerie, pentru susţinere, urma să ocolească flancul din deşert al poziţiilor fortificate Sidi Azeiz şi să blocheze ruta pe care inamicul putea primi întăriri sau pe care se putea retrage. RRT 4 urma să conducă în asaltul direct Brigada 22 motorizată de gardă.

După un marş de noapte, de 50 Km, în zorii zilei de 15 mai 1941, postul apărat de italieni în capătul trecătorii Halfaya a fost atacat năvalnic. Atacul s-a soldat cu capturarea cîtorva sute de prizonieri, dar s-au pierdut şapte tancuri Matilda distruse de artileria inamică. Alte două posturi, Bir Waid şi Musaid, au cedat la fel de repede, însă efectul surpriză a dispărut înainte de a ajunge la Fortul Capuzzo. În plus, atacul s-a diluat în momentul în care un grup de luptă german a intervenit pe un flanc. Fortul a fost în cele din urmă cucerit, dar ceva mai tîrziu a fost totuşi evacuat. Între timp, sub ameninţarea unui contraatac, se curmase şi mişcarea din flanc spre Sidi Azeiz. Pe de altă parte, comandantul forţei inamice de la frontieră, impresionat de puterea aparentă a atacului, a ordonat începerea retragerii.

La căderea nopţii, ambele tabere se aflau în curs de retragere. Apoi, retragerea germanilor şi a italienilor a fost prompt contramandată de Rommel, care trimisese rapid din Tobruk un batalion de tancuri la locul luptei. Gott hotărîse să se retragă spre Halfaya şi trupele au pornit într-acolo înainte de a se primi din partea eşaloanelor de comandă superioare, aflate la distanţă, ordinul de a menţine poziţiile. Cînd s-a luminat de ziuă, spre marea lor uşurare, nemţii au găsit cîmpul de luptă pustiu, deoarece batalionul de tancuri de întărire rămăsese în pană de benzină şi aştepta să fie aprovizionat.

Retragerea englezilor nu s-a oprit la Halfaya, unde au lăsat doar o mică garnizoană. Nemţii au profitat rapid de situaţie şi au recucerit trecătoarea la 27 mai 1941, printr-un atac convergent. Pentru ei acest fapt a reprezentat un cîştig important deoarece au reuşit să stînjenească considerabil următoarea ofensivă britanică, mult mai puternică, denumită „Operaţiunea Halebarda". În plus, Rommel a instalat la Halfaya şi în alte posturi înaintate capcane pentru tancurile britanice prin îngroparea bateriilor de tunuri de 88 mm, transformîndu-le din echipament antiaerian în echipament antitanc deosebit de eficace. Această măsură de urgenţă s-a dovedit de mare însemnătate pentru deznodămîntul luptei ce a urmat. La vremea respectivă, aproape două treimi din tunurile germane antitanc erau de tip vechi, de 37 mm, mult inferioare celor englezeşti şi tancurilor cu obuze de două livre ale acestora. Ineficienţa lor împotriva tancurilor mijlocii britanice şi a tancurilor Matilda era evidentă. Chiar noile tunuri antitanc de 50 mm, din care Rommel reuşise să adune un număr de 50 de bucăţi, nu puteau străpunge blindajul gros al tancurilor Matilda, decît de la distanţă foarte mică. În schimb, tunurile de 88 mm, prevăzute cu roţi, puteau perfora blindajul frontal (cu o grosime de 77 mm) al tancurilor Matilda de la o distanţă de aproximativ 2 000 m. Din cele 12 tunuri, Rommel instalase o baterie (patru tunuri) la Halfaya, şi o alta la Hafid Ridge – două puncte pe care englezii le vizau încă de la începutul atacului lor.

Aceasta a fost şansa lui Rommel, care, din multe puncte de vedere se afla în dezavantaj în momentul lansării atacului (în special sub raportul tancurilor – principala armă în aceste lupte din deşert). El nu mai primise întăriri din Germania, şi la începerea luptei dispunea doar de 100 de tancuri, dintre care mai bine de jumătate se aflau în jurul Tobrukului, la 130 Km mai în spate. Sosirea convoiului „Tigru" le-a permis englezilor să desfăşoare circa 200 de tancuri – ceea ce, în faza iniţială, le-a conferit un avantaj de 4 la 1. Importantă era, însă, posibilitatea de a valorifica acest avantaj pentru a zdrobi forţele inamicului din zona frontierei înainte ca Rommel să-şi poată aduce restul tancurilor (Regimentul 5 tancuri) de la Tobruk.

Din nefericire pentru englezi, planul ofensivei „într-o logică de infanterie" le-a diminuat eficienţa. Această orientare a fost adoptată datorită diversităţii tipurilor de tancuri, şi s-a soldat cu irosirea avantajului numeric.

Sosirea convoiului „Tigru" îi permisese lui Wavell să reconstituie două brigăzi blindate pentru noua ofensivă. Din păcate, însă, îi rămăseseră prea puţine tancuri după eşecul atacului „Concizie" neizbutit, de la mijlocul lui mai, astfel încît, „totalul" a fost suficient pentru a înzestra doar două din cele trei regimente ale fiecărei brigăzi[1]. Mai mult chiar, numărul noilor tancuri mijlocii sosite a fost de ajuns doar pentru un singur regiment; din tancurile mijlocii deja existente s-a constituit un al doilea regiment. Cele două regimente ale celeilalte brigăzi erau dotate cu tancuri Matilda, fapt ce a contribuit la luarea deciziei Comandamentului de a utiliza la început această brigadă pentru a susţine infanteria într-un asalt direct împotriva poziţiei fortificate a inamicului, în loc să se concentreze forţele disponibile spre a zdrobi forţele de tancuri ale inamicului. Consecinţele s-au dovedit ulterior nefaste în dezvoltarea ofensivei.

Obiectivele „Operaţiunii Halebarda", fixate de Churchill, erau ambiţioase: victoria „decisivă" în Africa de Nord şi „distrugerea" forţelor lui Rommel. Wavell, mai prudent, şi-a exprimat speranţa că vor reuşi „să împingă inamicul înapoi, la vest de Tobruk". Acesta

[1] Churchill a insistat ca o sută de tancuri – numărul necesar pentru a echipa un al treilea regiment pentru fiecare brigadă – să fie expediat via Mediterana, dar Amiralitatea s-a împotrivit asumării acestui nou risc. Churchill remarcă plin de amărăciune în memoriile sale: „N-ar fi trebuit să renunţ la ideea de a obţine o decizie a Cabinetului în această chestiune numai pentru că generalul Wavell nu a insistat. Acest lucru mi-a retezat orice putere de a rămîne ferm pe poziţie" (*Al doilea război mondial*, vol. III, p. 233.) Prin urmare, convoiul a ocolit Capul Bunei Speranţe şi nu a ajuns în Suez decît abia la mijlocul lui iulie 1941.

a fost obiectivul prevăzut în instrucţiunile date generalului Beresford-Peirse, comandant al forţelor din vestul deşertului, care urma să conducă ofensiva.

Planul de atac prevedea trei faze. El debuta cu un asalt împotriva zonei fortificate Halfaya-Sollum-Capuzzo, lansat de Divizia 4 indiană, sprijinită de Brigada 4 blindată (dotată cu tancuri Matilda), în timp ce restul Diviziei 7 blindate acoperea flancul dinspre deşert. În a doua fază, Divizia 7 blindată trebuia să fructifice o înaintare spre Tobruk, cu ambele brigăzi blindate. În a treia fază, Divizia 7, împreună cu garnizoana din Tobruk, urmau să forţeze înaintarea spre vest. Din start planul conţinea un handicap esenţial, desprinzînd jumătate din forţele blindate pentru a ajuta infanteria în prima fază, înjumătăţea şansele de a înfrînge regimentul de tancuri al inamicului încă neîntărit cu regimentul de tancuri de la Tobruk, repercutîndu-se negativ asupra următoarelor două faze.

Pentru a ajunge la poziţiile de la frontieră ale inamicului, englezii au trebuit să efectueze un marş de 50 Km. El a început în după-amiaza zilei de 14 iunie 1941, ultimii 13 Km fiind parcurşi la lumina lunii, în primele ore ale zilei de 15 iunie. Bătălia a debutat prin atacul aripii drepte asupra poziţiilor periferice ale inamicului de la trecătoarea Halfaya. Apărătorii s-au dovedit mai bine pregătiţi decît în mai 1941, iar elementul surpriză a fost ratat prin decizia ca tancurile să nu lanseze asaltul pînă cînd artileria nu beneficia de suficientă lumină pentru a deschide focul. Decizia s-a dovedit neinspirată, căci singura baterie alocată pentru a susţine asaltul de la Halfaya s-a împotmolit în nisip. Se luminase bine de ziuă, cînd escadronul de tancuri Matilda, care conducea atacul, a pornit asaltul final. Primul şi ultimul mesaj al comandantului acestui escadron spunea: „Nemţii îmi fac tancurile bucăţi". Din 13 tancuri Matilda, unul singur a scăpat din „capcana de tancuri" a tunurilor de 88 de mm instalate de Rommel în locul numit ulterior de britanici „Trecătoarea iadului". Între timp, coloana centrală forţase înaintarea peste platoul deşertului spre Fortul Capuzzo, avînd ca vîrf de lance un întreg regiment de tancuri Matilda. Aici nu existau tunuri calibru 88 mm şi rezistenţa garnizoanei s-a fărîmiţat în faţa

acestei amenințări masive și fortul a fost capturat. Mai tîrziu, în cursul zilei aici au fost respinse două contraatacuri germane.

Brigada de tancuri mijlocii din fruntea coloanei din stînga, care urma să învăluiască flancul inamicului, a dat însă peste „capcana" organizată de Rommel la Hafid Ridge și s-a oprit. După-amiază tîrziu, a reluat atacul, dar a intrat și mai adînc în capcană și a înregistrat pierderi mari.

Grosul regimentului de tancuri german ajuns la locul luptei a creat o amenințare din flanc, obligînd restul tancurilor britanice să se retragă.

Pînă la lăsarea serii, englezii au pierdut peste jumătate din tancuri, mai ales în cele două capcane, în timp ce forța de blindate a lui Rommel a rămas intactă. În plus, sosise și regimentul de tancuri de la Tobruk.

A doua zi Rommel a preluat inițiativa utilizînd întreaga Divizie 5 Ușoară, venită de la Tobruk, pentru a învălui flancul stîng britanic, lansînd concomitent un puternic contraatac la Capuzzo, cu Divizia 15 tancuri. Contraatacul a fost respins, dar britanicii n-au putut să-și pună în practică planul ce prevedea o nouă ofensivă. La căderea nopții, acțiunea de încercuire declanșată de Rommel progresase amenințător. Exploatînd acest avantaj, și-a dislocat în primele ore ale zilei forțele mobile spre flancul din deșert în vederea unui atac distrugător în direcția trecătoarei Halfaya, pentru a tăia retragerea englezilor. Cînd amenințarea a devenit evidentă, britanicii au decis să se retragă rapid. Forțele de la Capuzzo dispuneau de un culoar de retragere foarte îngust; rezistența îndîrjită a tancurilor britanice rămase acolo a asigurat totuși timpul necesar pentru retragerea infanteriei. În dimineața celei de a patra zile forțele engleze ajunseseră la 50 Km mai în spate, pe linia de la care porniseră.

Pierderile umane ale acțiunii „Halebarda" au atins circa o mie de morți, răniți și dispăruți atît în rîndul britanicilor, cît și al nemților. Englezii au pierdut însă 91 de tancuri, pe cînd germanii doar 12 pe care le-au putut repara, spre deosebire de englezi, obligați să le abandoneze, deși multe aveau doar defecțiuni

mecanice. Pierderile disproporţionate la capitolul tancuri au accentuat eşecul ofensivei engleze.

Tobruk, „Concizia" şi „Halebarda" au marcat o cotitură în modul de ducere a războiului. Începînd cu septembrie 1939, ofensiva repurtase succese răsunătoare prin folosirea de forţe blindate deplasate rapid, ceea ce determinase opinia potrivit căreia defensiva era vulnerabilă şi că orice atac avea şanse de succes. Însă „Halebarda" demonstrase, aşa cum preveniseră Tobrukul şi „Concizia", cît de eficientă putea fi apărarea – chiar într-o zonă deschisă ca deşertul nord-african – dacă este condusă cu măiestrie şi bazată pe cunoaşterea şi folosirea eficientă a mijloacelor moderne. Pe măsură ce războiul a continuat, a devenit tot mai evident că apărarea, într-o formă mai mobilă, îşi redobîndise avantajul demonstrat în primul război mondial. Ea nu putea fi învinsă decît printr-o forţă superioară sau printr-o mare abilitate militară.

Din nefericire, englezii au minimalizat şi n-au înţeles lecţiile „Halebardei" în lupta ce a continuat împotriva lui Rommel. Cercurile superioare britanice, în concluziile trase n-au sesizat rolul defensiv eficient al tunurilor de 88 de mm, neluînd în considerare rapoartele care arătau că aceste baterii antiaeriene fuseseră folosite ca armament antitanc. Tîrziu, în toamnă, cînd după noi pierderi de tancuri grele sub tirul acestui tip de tun s-au convins, au persistat totuşi în ideea că o asemenea armă voluminoasă nu putea fi utilizată decît parţial îngropată în pămînt. În consecinţă, nu au izbutit să anticipeze şi să dezvolte tactici menite să contracareze următorul pas făcut de Rommel în tactica defensivă – utilizarea tunurilor de 88 mm ca mijloace mobile.

Englezii n-au sesizat la timp nici utilizarea tot mai îndrăzneaţă de către inamic a tunurilor antitanc obişnuite, în strînsă combinaţie cu tancurile nu numai în apărare, ci şi în atac. În bătăliile ce au urmat, aceasta a jucat un rol determinant cu efecte mai mari chiar decît cele ale tunurilor de 88 mm. Cauza principală a pierderilor disproporţionat de mari suferite de partea engleză la capitolul tancuri pare a fi, la o analiză atentă, împingerea tunurilor antitanc ger-

mane de 50 mm comparativ mai mici și ușor de mînuit în fața tancurilor prin plasarea lor în poziții camuflate, în depresiuni. Echipajele tancurilor britanice nu și-au dat seama dacă astfel proiectilul care le străpungea armura fusese tras de un tanc sau de un tun antitanc și au fost tentați să-l atribuie oponentului mai vizibil. Această deducție greșită i-a dus la convingerea că tancurile și tunurile de pe tancurile lor erau inferioare celor deținute de inamic, lucru soldat cu pierderea încrederii în forțele proprii.

A mai existat încă un aspect important prost înțeles de britanici, cu urmări serioase asupra planului lor pentru urmărirea ofensivă. Wavell, în raportul oficial întocmit la aproape trei luni după „Halebarda", ajungea la concluzia că „principala cauză a eșecului nostru a fost neîndoielnic dificultatea de a combina în acțiune tancurile mijlocii cu tancurile grele...". De fapt nici nu se testase măcar posibilitatea de a o pune în practică. Cele două regimente de tancuri Matilda fuseseră desprinse de divizia blindată și plasate sub conducerea comandantului diviziei de infanterie încă de la bun început, iar acesta în loc să le retrimită la bază după prima fază, așa cum prevedea planul, se încăpățînase să le păstreze. Printr-o combinație inteligentă, tancurile grele ar fi putut acționa eficient în bătălia blindatelor, operînd ca un puternic pivot ofensiv de manevră pentru tancurile mijlocii. Între tancurile Matilda și tancurile mijlocii A10 nu exista decît o mică diferență de viteză, și de altfel acestea cooperaseră eficient în campania din Libia și în acțiunea „Halebarda". Nemții, atît în acea perioadă, cît și mai tîrziu, s-au dovedit capabili să combine în acțiune tipuri de tancuri cu aceleași diferențe de viteză ca și ale tancurilor britanice.

Din păcate, ipoteza netestată, conform căreia combinația menționată era prea dificilă, a dus la separarea brigăzilor de tancurile mijlocii și cele de tancuri grele în următoarea ofensivă britanică – acestea luptînd ca două compartimente separate.

Capitolul 15

„Operațiunea Cruciatul"

Eşecul efortului făcut la mijlocul verii anului 1941 pentru a-l mătura pe inamic din Africa l-a îndîrjit pe Churchill, care s-a decis să reia încercarea cît mai curînd posibil, cu forțe mai puternice. În acest scop a „pompat" întăriri în Egipt şi n-a ținut seama de sugestia consilierilor săi militari referitoare la hotărîrea potrivit căreia apărarea Extremului Orient, în special a zonei Singapore, se afla pe locul al doilea ca prioritate după apărarea Angliei, devansînd Orientul Mijlociu. Şeful Statului Major General Imperial, John Dill, a încercat să îi reamintească lui Churchill de această decizie înțeleaptă, de implicațiile aferente şi de riscurile respective, dar modul politicos în care a abordat subiectul n-a avut efect asupra unui om ca Churchill. Şi asta în vreme ce pericolul în Extremul Orient devenise acut, iar forțele britanice aflate acolo mult prea slabe. Deşi Japonia nu se implicase încă în război, măsurile adoptate în iulie de Roosevelt şi Churchill cu scopul de a-i tăia resursele economice aveau s-o determine să riposteze în singurul mod posibil – prin forța armelor. Şovăiala Japoniei le-a oferit Americii şi Angliei un răgaz de patru luni, pentru a-şi dezvolta liniile de apărare din Pacific, de care acestea n-au profitat. În cazul Angliei, această delăsare s-a datorat în mare parte lui Churchill ale cărui eforturi şi

interes se concentraseră asupra Africii de Nord. Se poate spune că Rommel a provocat indirect prăbuşirea Singaporelui – atît prin impresia personală făcută asupra unui premier cu personalitate puternică, cît şi prin ameninţarea potenţială asupra Văii Nilului şi a Canalului de Suez [1].

În vederea reluării ofensivei din Africa, denumită codificat „Operaţiunea Cruciatul", forţele britanice au fost întărite substanţial şi reechipate. Unităţile de tancuri au crescut de la patru la 14, alcătuindu-se astfel patru brigăzi blindate complete (fiecare compusă din trei unităţi). Garnizoana din Tobruk a primit o brigadă (două unităţi de tancuri şi un escadron suplimentar) sosită pe mare. (Brigăzile erau înzestrate în special cu noile tancuri mijlocii Crusader sau cu tancuri americane Stuart, cele mai rapide, la care se adăugau patru unităţi de tancuri Matilda sau Valentino.) Au mai fost aduse trei divizii de infanterie motorizate, astfel încît numărul total era de patru şi o altă la Tobruk – unde Divizia 70 engleză înlocuise Divizia 9 australiană, care dusese greul asediului.

Spre deosebire de englezi, Rommel n-a primit din Germania întăriri semnificative şi a rămas doar cu cele patru unităţi de tancuri pe care le avea. Divizia 5 uşoară a fost rebotezată Divizia 21 tancuri, fără a primi vreun tanc în plus. Pentru a-şi consolida forţa, Rommel a improvizat o divizie de infanterie nemotorizată (numită iniţial Divizia Afrika, iar mai tîrziu Divizia 90 uşoară), folosind efectivele cîtorva batalioane suplimentare de artilerie şi de infanterie. Celor trei divizii italiene (una blindată) li s-au adăugat alte trei mici divizii de infanterie cu un echipament vechi, fără mijloace de transport motorizate, apte de a îndeplini doar un rol static, ceea ce reprezenta un handicap stînjenitor pentru libertatea de manevră a lui Rommel.

Englezii dominau acum şi spaţiul aerian, printr-un număr de aproape 700 de avioane, disponibile imediat pentru sprijin, faţă de numai 120 germane şi 200 italiene.

La capitolul blindate, superioritatea englezilor era chiar mai

---

[1] Pentru hărţi, vezi p. 158–159.

mare. Ei dispuneau de 710 tancuri (dintre care 200 tancuri grele), în timp ce inamicul avea doar 174 tancuri germane şi 146 italiene, învechite şi slabe. Superioritatea britanicilor depăşea cu mult raportul de 2 la 1, faţă de trupele aliate adverse, şi de 4 la 1 faţă de nemţi, ale căror două divizii blindate, fiecare cu cîte două unităţi de tancuri, erau considerate de Comandantul Suprem britanic, drept „coloana vertebrală a armatei inamicului". Rommel nu avea nici o rezervă de tancuri, exceptîndu-le pe cele aflate în reparaţie, în timp ce englezii dispuneau de 500 de tancuri de rezervă, unele în curs de a fi transportate, ceea ce îi făcea mai capabili să susţină o acţiune prelungită care în final, să încline balanţa în favoarea lor[1].

Principalul atu al lui Rommel în contracararea superiorităţii inamicului în tancuri a constat în aceea că în toamnă două treimi din tunurile sale antitanc erau de tip nou, calibrul 50 mm, cu ţeavă lungă, cu o putere de străpungere cu 70 % mai mare decît cea a vechilor tunuri calibru 37 mm, şi cu 25 % mai mare decît cea a tunurilor britanice cu proiectile de două livre. Ca atare, forţa lui de apărare nu mai depindea în primul rînd de puţinele tunuri de 88 mm pe care le avusese în vară.

Pe lîngă masivele întăriri trimise în Egipt şi a celor mai noi echipamente, Churchill a înzestrat forţa de lovire şi cu un nou set de comandanţi. La patru zile după eşuarea „Halebardei", Wavell a fost înlocuit cu Claude Auchinleck, comandantul suprem din India, ulterior efectuîndu-se şi alte schimbări. Pe Churchill îl irita prudenţa lui Wavell, iar eşecul „Halebardei" l-a determinat să numească un nou comandant suprem. Spre surprinderea lui, a constatat că şi Auchinleck i se opunea în privinţa reluării timpurii a ofensivei, insistînd să se aştepte pînă ce forţele vor fi complet pregătite şi suficient de puternice pentru a avea garanţia unei victorii

---

[1] Cifrele comparative referitoare la tancuri şi resurse sînt preluate din *Istoria Oficială Britanică,* p. 30–31. Cifrele date pentru forţa britanică – un total de 710 (inclusiv 201 tancuri grele) au fost stabilite prin deducţie, folosind o serie de documente diferite. La un alt calcul pe baza documentelor, totalul ajunge la 750 (inclusiv 225 tancuri grele).

decisive. Drept urmare, „Operațiunea Cruciatul" a fost lansată abia la mijlocul lui noiembrie, la cinci luni după „Operațiunea Halebarda". Această forță mult sporită a fost redenumită Armata a 8-a, comanda fiindu-i încredințată generalului de corp de armată Alan Cunningham – care condusese acțiunile de curățire a Somaliei Italiene, precum și înaintarea ulterioară din sud, în Etiopia, soldată cu izgonirea italienilor. Noua armtă era compusă din Corpul 13 Armată, comandat de generalul de corp de armată A.R. Godwin-Austen, și Corpul 30 (blindat), sub comanda generalului de corp de armată C.W.M. Norrie. Dar cu excepția lui Norrie, și el cavalerist, nici unul dintre noii comandanți nu aveau experiență în conducerea tancurilor și în lupta împotriva forțelor blindate.

Corpul 13 Armată includea divizia din Noua Zeelandă și Divizia 4 indiană, cu o brigadă de tancuri. Corpul 30 Armată includea Divizia 7 blindată cu două brigăzi (a 7-a și a 22-a), Brigada 4 blindată, Brigada 22 de gardă (motorizată) și Divizia 1 sud-africană. Divizia 2 sud-africană se afla în rezervă.

Planul ofensivei se baza pe imobilizarea trupelor inamicului care apărau pozițiile de pe frontieră, de către Corpul 13 Armată, în timp ce Corpul 30 Armată trebuia să învăluie flancul acestor poziții fortificate „pentru a distruge" forțele blindate ale lui Rommel și să realizeze joncțiunea cu garnizoana din Tobruk. Aceasta, aflată la 115 Km dincolo de frontieră, urma să inițieze o ieșire pentru a se întîlni cu Corpul 30 Armată. Astfel, cele două corpuri de armată și blindatele lor urmau să opereze pe zone largi, separate, nu conform principiului efectului combinat. Elementul cel mai valoros al forței britanice de blindate, brigada de tancuri Matilda și Valentine, nu va avea nici o contribuție la bătălia de blindate, fiind folosită doar în mici grupuri, alături de infanterie. Cînd înaintarea a progresat, această distribuție separată a degenerat curînd în dispersare, cu consecințe nefaste.

Englezii au irosit astfel avantajul inițial, obținut prin mișcarea lor strategică de împresurare, care îl derutase pe inamic luîndu-l prin surprindere. Atacul britanic s-a dezmembrat de la sine. Ironic, Rommel spunea: „Ce mai contează dacă ai două tancuri, iar eu

doar unul, dacă ți le împrăștii și mă lași să ți le zdrobesc piesă cu piesă? Mi-ai făcut cadou succesiv trei brigăzi".

Sursa necazului era o veche maximă existentă în toate manualele militare oficiale și la Colegiul de stat major, potrivit căreia „distrugerea principalelor forțe ale inamicului pe cîmpul de luptă" reprezintă obiectivul primordial și singurul care contează pentru un comandant militar. Între cele două războaie mondiale, această maximă a fost respectată cu sfințenie de unii comandanți cu gîndire de infanterist atunci cînd analizau felul în care trebuiau să își utilizeze tancurile aflate la dispoziție. Ei au fost în stare chiar să afirme: „Distrugerea tancurilor inamicului, ca apoi să desfășurăm bătălia". Persistența acestui mod de a gîndi a fost deosebit de evidentă în instrucțiunile date Armatei a 8-a și unităților ei blindate: „Obiectivul vostru imediat este distrugerea forțelor blindate ale inamicului". O forță blindată în sine nu poate să fie un obiectiv imediat deoarece se mișcă, și nu poate fi fixată ca una de infanterie. Mai degrabă o distrugi indirect, atrăgînd-o să apere sau să redobîndească un punct de importanță deosebită. Încercînd să „distrugă" pe o cale prea directă forțele blindate ale lui Rommel, greu de fixat și de reperat, tancurile britanice s-au împrăștiat și, totodată, s-au lăsat atrase prea ușor în capcanele lui prevăzute cu tunuri antitanc.

Corpul 30 Armată britanic a trecut frontiera în zorii zilei de 18 noiembrie 1941, și s-a îndreptat spre Tobruk, aflat la o distanță de 145 kilometri. Înaintarea a fost protejată de o „umbrelă aeriană", care nu se justifica în acel moment, întrucît furtuna puternică din timpul nopții făcuse impracticabile aerodromurile inamicului și avioanele acestuia nu s-au desprins de la sol. Din același motiv, faptul că înaintarea a fost încetinită de starea proastă a drumurilor n-a avut importanță. Rommel nu știa nimic despre „furtuna de oțel" care urma să se dezlănțuie. El se concentra asupra pregătirilor propriului asalt împotriva Tobrukului. Forțele lui se deplasaseră într-acolo pentru a fi gata de atac, dar lăsase o forță de acoperire puternică în deșert, spre sud, pentru a bloca orice intervenție.

La lăsarea serii, coloanele britanice de blindate atinseseră linia Trigh el Abd, iar a doua zi dimineață au forțat înaintarea spre

nord. Frontul lor de atac, de 50 Km, s-a extins la 80 Km în timpul înaintării prin spatele paravanului lui Rommel, greşeală al cărei efect n-a întîrziat să se vadă.

În centru, cele două regimente de avangardă ale Brigăzii 7 blindate au ajuns şi au ocupat aerodromul de la Sidi Razegh, la numai 32 Km de perimetrul Tobrukului. Restul brigăzii, însă, şi grupul de sprijin al diviziei n-au apărut decît a doua zi dimineaţă, 20 noiembrie 1941. Între timp Rommel a dislocat rapid o parte din Divizia Afrika, cu un mare număr de tunuri antitanc, pentru a se apăra şi a bloca trecerea. Forţele britanice aflate acolo nu au primit nici un fel de întăriri deoarece celelalte două brigăzi blindate întîmpinaseră greutăţi, una mult spre vest, iar cealaltă mult spre est, iar Divizia 1 sud-africană fusese şi ea împinsă spre vest.

Pe flancul de vest Brigada 22 blindată dăduse peste tancurile italiene. Acţionînd să le împingă în spate, forţele engleze au ajuns să atace poziţiile fortificate ale inamicului în apropiere de Bir el Gubi. Brigada 22 era alcătuită din regimente de soldaţi din garda regală, abia sosiţi în deşert, din care s-au format regimente de tancuri. Într-un asalt eroic – realizat în spiritul nemuritor al „Atacului Brigăzii Uşoare" de la Balaclava – ele au fost bombardate puternic de tunurile italienilor îngropate în pămînt şi au pierdut peste 40 din cele 160 de tancuri pe care le aveau. Apreciind că atacul se desfăşura bine, comandantul unităţii a deviat trupele sud-africane în direcţia respectivă, pentru a ocupa Bir el Gubi.

Pe flancul de est, grupul Brigăzii 4 blindate, care se împrăştiase pe o fîşie de 40 Km în urmărirea unei unităţi germane de cercetare, fusese luat prin surprindere de apariţia unei puternice forţe blindate germane în spate. Unităţile aflate aici au fost zdrobite, înainte ca vreuna din celelalte două unităţi să revină pentru a ajuta la stăvilirea atacului inamicului. Această lovitură a fost rezultatul primei contraacţiuni a lui Rommel şi a aparţinut unui puternic grup de luptă (incluzînd cele două unităţi de tancuri ale Diviziei 21 blindate), trimis în sud pentru a explora situaţia.

Trupele britanice de blindate de pe acest flanc au beneficiat de şansa de a nu se confrunta cu atacul concentrat lansat a doua

zi dimineața de întregul Afrika Korps. Acest moment de răgaz s-a datorat unui raport care l-a indus în eroare pe Cruewell, comandantul lui Afrika Korps. El a crezut că înaintarea britanică cea mai periculoasă se desfăşura de-a lungul rutei nordice, Trigh Capuzzo. Ca urmare, şi-a deplasat ambele divizii de tancuri spre Capuzzo, unde a găsit o zonă pustie. Orbiți datorită lipsei cercetării aeriene, nemții bîjbîiau încă prin „ceața războiului". La aceasta s-a adăugat faptul că Divizia 21 tancuri a rămas fără combustibil în timpul incursiunii spre est, şi a fost temporar imobilizată. Doar Divizia 15 tancuri a reuşit să se întoarcă în ziua aceea, şi după-amiaza a lovit Brigada a 4-a blindată, rămasă izolată la Gabr Saleh. Recepționînd pentru a doua zi consecutiv greul contraloviturii germane, aceasta a suferit noi pierderi. Comandanții britanici, deşi bine informați despre acțiunile inamicului, nu au profitat prompt de răgazul şi ocazia oferite prin plecarea temporară de la fața locului a unităților din Afrika Korps pentru a aduna imediat cele trei brigăzi blindate răspîndite pe o suprafață mare. Pe la amiază, cînd primejdia ce amenința Brigada 4 blindată a devenit evidentă, Brigada 22 a fost trimisă spre est pentru a o întări, în loc să încerce joncțiunea cu Brigada 7 la Sidi Rezegh, cum se stabilise inițial. Brigada 22 trebuia să parcurgă o distanță mare de la un flanc la celălalt şi nu a putut ajunge la destinație decît la lăsarea întunericului, prea tîrziu pentru a mai participa la luptă.

În tot acest interval, Divizia din Noua Zeelandă şi Brigada de tancuri grele a Corpului 13 Armată se aflaseră la numai 11 Km distanță, la Bir Gibni – gata să demareze înaintarea şi să ajute. Aceasta n-a fost însă chemată să se angajeze în bătălia de blindate, iar oferta le-a fost refuzată. E de neconceput cît de departe s-a mers pe ideea celor „două compartimente" în conducerea acestei bătălii.

În dimineața zilei de 21 noiembrie 1941, brigada britanică blindată de la Gabr Saleh a constatat că inamicul dispăruse de pe front. Manevra nemților nu se produsese la întîmplare, căci Rommel îşi făcuse deja o idee clară în privința desfăşurării forțelor britanice şi ordonase lui Cruewell să atace, cu ambele divizii de tancuri,

forța britanică pe pozițiile înaintate de la Sidi Rezegh.

Norrie tocmai ordonase ca această forță să pornească spre Tobruk, iar garnizoana de acolo să înceapă atacul de străpungere a barajului inamic. Atacul a fost anihilat înainte de a începe. La ora 8 a.m., două coloane de blindate germane s-au ivit concomitent dinspre sud și est. Două din cele trei unități britanice blindate au fost deviate în pripă pentru a le înfrunta, înaintarea spre Tobruk fiind continuată doar de o singură unitate (Unitatea 6 de tancuri). Tunurile bine plasate ale inamicului s-au concentrat cu ușurință asupra acestei unice unități. A fost un alt „Atac al Brigăzii Ușoare" – în cazul de față o brigadă mult prea „ușoară". Celelalte două unități blindate au fost asaltate cu toată forța de Afrika Korps. Una dintre ele, Brigada 7, a fost înfrîntă și aproape nimicită de Divizia 21 tancuri. Cealaltă, Regimentul regal 2 tancuri a atacat cu îndrăzneală și eficiență Divizia 15 tancuri, trăgînd din mers, și a reușit să-l alunge pe inamic. Dar nemții au atacat din nou după-amiaza, aplicînd inteligent noua lor tactică de a împinge în fața tancurilor și în flancurile adversarului, tunurile antitanc. Pierderile au fost atît de mari, încît resturile epuizate ale Brigăzii 7 blindate n-au putut fi salvate decît într-un tîrziu prin sosirea mult așteptată a Brigăzii 22 blindate, de la Gabr Saleh. Brigada 4 a apărut abia a doua zi. Garnizoana din Tobruk a înaintat pe aproximativ șase kilometri în adîncimea barajului de împresurare organizat de nemți și de italieni, dar s-a oprit din cauza insuccesului Corpului 30 Armată. Forța de străpungere a rămas pe o protuberanță îngustă, în mijlocul inamicului.

La revărsatul zorilor, în cea de a cincea zi, Afrika Korps a dispărut din nou, de data aceasta pentru a-și completa rezervele de carburant și muniții. Rommel nu accepta nici această pauză de scurtă durată, așa că pe la mijlocul zilei a sosit la cartierul general al Diviziei 21 tancuri, rămasă lîngă cîmpul de luptă, și a lansat-o într-un atac indirect. Pornind spre vest, prin valea situată la nord de Sidi Rezegh, printr-o mișcare de ocolire, a lovit apoi flancul vestic al pozițiilor britanice. Urcînd năvalnic panta, a ocupat aerodromul și a distrus o parte a grupului de susținere, pînă cînd

celelalte două brigăzi blindate britanice au putut interveni. Contraatacurile lor tardive şi necoordonate s-au sfîrşit confuz la lăsarea nopţii. Această zi nefastă nu s-a soldat doar cu atît. Divizia 15 tancuri, revenind în amurg pe cîmpul de luptă, a lovit spatele Brigăzii 4 blindate şi a împresurat zona în care se aflau cartierul general, rezervele acesteia şi Unitatea 8 de husari. Luată prin surprindere, majoritatea personalului, a tancurilor şi a aparaturii radio au fost capturate. Comandantul brigăzii conducea contraatacul de la Sidi Rezegh şi a scăpat – dar în zorii zilei de 23 noiembrie 1941 s-a văzut confruntat cu o brigadă mutilată, împrăştiată şi fără mijloace de a conduce şi reasambla fragmentele rămase. Dezastrul l-a pus în situaţia de a nu putea acţiona pe parcursul unei zile ce avea să se dovedească mai critică decît precedenta.

Ceva mai tîrziu i s-a oferit ocazia unei compensări – Cartierul general al Afrika Korps a avut o soartă similară, în dimineaţa zilei de 23 noiembrie. Aceasta s-a datorat faptului că Cunningham a ordonat, în sfîrşit, Corpului 13 Armată să înceapă înaintarea. Trupele din Noua Zeelandă au capturat Capuzzo la 22 noiembrie 1941, iar unei brigăzi (a 6-a) i s-a cerut să forţeze înaintarea spre Sidi Rezegh. Curînd după revărsatul zorilor, la 23 noiembrie, aceasta a atacat şi a devastat Cartierul general al Afrika Korps. Cruewell a reuşit să nu fie luat prizonier plecînd cu puţin timp înainte pentru a conduce următoarea fază a luptei. Pierderea personalului operativ şi a legăturilor radio au constituit un neajuns grav în zilele următoare – cu mult mai mare decît îşi închipuiau englezii, preocupaţi, de altfel, de propriile lor necazuri.

Duminică, 23 noiembrie 1941, era pentru Anglia „Duminica dinaintea postului Crăciunului", iar pentru Germania „Totensonntag" – „Duminica morţilor". Cele întîmplate în deşert în acea zi justifică denumirea dată acelei zile după calendarul lor religios.

În timpul nopţii, forţa britanică de la Sidi Rezegh se retrăsese puţin spre sud, pentru a aştepta întăririle ce urmau să sosească o dată cu Divizia 1 sud-africană. Din nefericire, joncţiunea nu s-a mai realizat, căci un atac concentrat lansat de cele două divizii de tancuri, ce s-au ivit din ceaţa dimineţii, a luat prin surprindere trupele

engleze și sud-africane, dezmembrîndu-le, lovindu-le puternic taberele mobile și producînd panică și derută generală. Dezastrul ar fi fost și mai mare dacă diviziile de tancuri nu ar fi fost rechemate de un semnal dat de Creuwell, care nu avea încă o imagine clară asupra situației și intenționa să se unească cu Divizia italiană Ariete înainte de a se încumeta la o lovitură decisivă. Italienii au înaintat însă prea lent, astfel încît Crüewell n-a putut lansa atacul decît după-amiază, dinspre sud, împotriva grupării principale a forțelor înaintate ale lui Norrie, a Brigăzii 5 sud-africane, izolată, și a Brigăzii 22 blindate. Efective mai mici izbutiseră să se strecoare din capcană în acest interval. Pînă la declanșarea atacului german, britanicii se organizaseră mai bine în apărare. Atacul german a reușit să străpungă pozițiile și să îi nimicească pe apărători (3 000 au fost capturați sau uciși), dar Afrika Korps a pierdut peste 70 din cele 160 de tancuri, care îi mai rămăseseră.

Pierderile de tancuri suferite în acest atac direct asupra unei poziții defensive anulau succesul obținut prin manevre abile în zilele precedente. Într-adevăr, costul acestui succes tactic a fost mai mare, din punct de vedere strategic, pentru nemți, decît orice alt element al „Operațiunii Cruciatul". În timp ce Corpul 30 Armată suferise pierderi mult mai grele (îi mai rămăseseră doar 70 de tancuri apte de luptă din totalul de 500) englezii își puteau reface forțele apelînd la rezerve, în timp ce Rommel nu dispunea de așa ceva.

La 24 noiembrie 1941, bătălia a cunoscut iarăși o întorsătură dramatică: Rommel s-a străduit să-și valorifice victoria printr-o lovitură adîncă la și dincolo de frontieră, în zona din spate a Armatei a 8-a, folosind forțele sale mobile. El n-a mai pierdut timpul așteptînd adunarea tuturor forțelor și a pornit înainte cu Divizia 21 tancuri imediat ce aceasta a fost aptă să se deplaseze. El a preluat comanda și a cerut Diviziei 15 să îl urmeze; i s-a promis, totodată, că Unitatea mobilă italiană, Diviza blindată Ariete și divizia motorizată Trieste vor sprijini diviziile de tancuri, pentru a putea închide cercul în jurul forțelor britanice.

Inițial, așa cum arată raportul redactat cu o seară înainte și

trimis la Berlin şi Roma, Rommel intenţiona să profite de dezorganizarea forţelor britanice şi să elibereze garnizoana germano-italiană de la frontieră. În aceeaşi noapte planul lui s-a extins. Mărturiile principalilor ofiţeri din statul său major, confirmate de jurnalul de război al Cartierului general, arătau următoarele: „Comandantul suprem a decis să îl urmărească pe inamic cu diviziile blindate, să restaureze situaţia pe frontul Siollum şi, în acelaşi timp, să taie căile de comunicaţie din spatele englezilor, în zona Sidi Omar... În acest fel îşi obliga inamicul să renunţe la luptă".

Rommel dejuca astfel intenţiile comandantului advers, şi, concomitent, ataca spatele frontului adversarului şi proviziile acestuia. La momentul respectiv, şansele lui Rommel de a reuşi erau chiar mai mari decît îşi închipuia el. Cu o zi înainte, ca urmare a deznodămîntului dezastruos al bătăliei forţelor blindate, Cunningham se hotărîse să se retragă peste graniţă şi a fost oprit numai de Auchinleck, sosit cu avionul de la Cairo pentru a insista să continue lupta. Saltul năvalnic al lui Rommel spre graniţă a provocat panica şi a alarmat la maximum Cartierul general al Armatei a 8-a.

La ora patru după-amiaza, Rommel a atins frontiera în punctul Bir Sheferzen – după ce a străbătut în cinci ore o porţiune de deşert de peste 95 Km. El a trimis imediat un grup de luptă peste sîrma ghimpată a graniţei într-un atac spre nord-est, către trecătoarea Halfaya, pentru a prelua controlul asupra căii de aprovizionare şi de retragere spre coastă a Armatei a 8-a. Concomitent, a intensificat presiunea şi asupra spatelui acesteia. După ce a condus grupul de luptă pe o porţiune din drum, Rommel a pornit înapoi, dar a rămas imobilizat în deşert din cauza unei defecţiuni de motor. Spre norocul lui, Cruewell, care trecea întîmplător pe acolo, l-a luat cu maşina sa. Pentru că se lăsase întunericul, n-au reuşit să găsească o breşă în sîrma frontierei şi au petrecut noaptea înconjuraţi de trupele britanice şi indiene din zonă. Maşina lui Cruewell, capturată de la englezi, i-a ajutat în zori să se strecoare fără a fi observaţi, şi să ajungă cu bine la Cartierul general al Diviziei 21 blindate. Aici Rommel a constatat că Divizia

15 blindată nu sosise încă la frontieră, iar Divizia Ariete se oprise din marş cînd văzuse poziţiile Brigăzii 1 sud-africane dispuse de-a curmezişul căii ei de înaintare. Nici coloanele care transportau rezervele de combustibil nu ajunseseră la destinaţie. Aceste întîrzieri nu numai că au frînat contralovitura lui Rommel, dar au dus şi la diminuarea ei. Planul lui de a trimite un grup de luptă la Habata, spre est, unde se afla staţia feroviară de aprovizionare a englezilor, pentru a bloca principala rută de interior spre Egipt, a căzut. Totodată, a fost nevoit să renunţe la ideea de a trimite alt grup de luptă spre sud, la Jarabub Casis, de-a lungul drumului ce trecea pe lîngă Fortul Maddalena, unde se afla Cartierul general al Armatei a 8-a (acţiunea ar fi sporit alerta în rîndul englezilor). În zona de frontieră, ziua s-a scurs fără succese, căci asaltul costisitor de la Sidi Omar, lansat de regimentul de tancuri al Diviziei 21 blindate, a eşuat. Într-un tîrziu, cînd şi-a făcut apariţia şi Divizia 15 blindată, mult mai puternică, înaintarea năvalnică spre nord, de-a lungul graniţei, s-a soldat doar cu distrugerea unui atelier de campanie, în care se reparau 16 tancuri britanice.

Rezultatele modeste, după ameninţarea ce planase cu o zi înainte asupra lor, le-a oferit englezilor şansa de a-şi trage sufletul şi de a-şi recăpăta cumpătul. În plus, în cea de a treia zi, la 26 noiembrie 1941, Cunningham a fost înlocuit la conducerea Armatei a 8-a, cu adjunctul şefului Statului major general al lui Auchinleck, Neil Ritchie. Această numire era menită să asigure continuarea luptei, indiferent de riscuri. Englezii au avut mare noroc că inamicul ratase distrugerea celor două mari depozite de campanie de la sud de Trigh el Abd, care asigurau posibilitatea de a continua lupta şi de a relua ofensiva. Diviziile blindate germane trecuseră mult prea la nord de depozitele de campanie. În schimb, dacă italienii ar fi continuat înaintarea, s-ar fi apropiat de ele periculos de mult.

Deşi atacul lui Rommel scăzuse în intensitate, în dimineaţa de 26 noiembrie 1941, situaţia englezilor era încă precară. Corpul 30 Armată era aşa de slăbit încît n-a întreprins nimic, în tot cursul zilei, să slăbească presiunea inamicului aspra spatelui Corpului 13 Armată care, în afara faptului că erau separate la mare distanţă,

nu aveau nici legături radio corespunzătoare. Germanii se confruntau cu aceeaşi problemă – pierderea legăturilor radio – în cazul lor cu efecte mult mai grave, deoarece şansele lor depindeau de realizarea unei acţiuni rapide şi coordonate în zona din spatele englezilor. Trupele engleze se menţineau cu fermitate pe poziţiile de la frontieră, în timp ce avangarda Corpului 13 continua să forţeze înaintarea spre vest pentru a face joncţiunea cu forţele de la Tobruk, pentru a realiza o dublă ameninţare asupra spatelui frontului lui Rommel. Această ameninţare determinase Cartierul general al grupului de blindate de la El Adem să solicite întoarcerea diviziilor blindate pentru a anula această presiune.

Aceste cereri venite din spatele frontului, combinate cu defecţiunile sistemului de comunicare radio şi cu lipsa de carburant au avut ca efect dejucarea planurilor lui Rommel privitoare la continuarea luptei. În dimineaţa de 26 noiembrie 1941, Rommel îi ordonase lui Cruewell „să cureţe frontul de la Sollum", printr-un atac simultan – Divizia 15 blindată, pe o parte, şi Divizia 21, pe cealaltă parte. Spre stupoarea lui, a constatat că Divizia 15 plecase înapoi la Bardia în zorii zilei, pentru a-şi completa stocul de carburant şi de muniţii. Apoi, exact cînd aceasta se întorcea pe cîmpul de luptă, a aflat că şi Divizia 21 se retrăsese din Halfaya, interpretînd greşit un ordin, şi că se îndrepta tot spre Bardia, pentru a face plinul. Ca urmare în ziua aceea n-a mai avut loc nici o acţiune, iar seara Rommel a decis, cu părere de rău, să lase Divizia 21 blindată să îşi continue drumul spre Tobruk. În dimineaţa următoare a dat aceeaşi dispoziţie Diviziei 15, după un atac matinal în care a izbutit să distrugă cartierul general şi elementele de susţinere ale brigăzii din Noua Zeelandă, aflată cel mai în spate. Acesta a fost sfîrşitul contraofensivei germane care debutase atît de promiţător. Comentariile retrospective au fost influenţate, fireşte, de faptul că atacul eşuase. S-a afirmat că Rommel ar fi trebuit să exploateze într-o zonă restrînsă succesul de la Sidi Rezegh: să lichideze ce mai rămăsese din Corpul 30 Armată, sau să zdrobească divizia din Noua Zeelandă aflată pe poziţiile înaintate ori să cucerească Tobrukul – curăţindu-şi astfel flancul şi liniile de aprovizionare.

Nici una dintre aceste soluţii tactice nu oferea, însă, perspective strategice decisive în lupta împotriva englezilor şi, în plus, includeau riscul ca Rommel să piardă timp şi să-şi diminueze forţele într-un asalt nefructuos. Inferioritatea lui Rommel, încă de la început, genera riscul de a fi înfrînt într-o bătălie de uzură. Tancurile rămase din Corpul 30 Armată, mult mai rapide, ar fi putut evita lupta obligîndu-le să le fugărească fără efect. Celelalte soluţii tactice sugerate însemnau atacarea infanteriei şi a artileriei în poziţiile lor defensive. Faptul că nu-şi puteau permite să se angajze într-o bătălie de uzură justifica hotărîrea lui de a nu le lua în considerare. El a optat pentru un atac în adîncime, cu toate forţele sale mobile la care se adăugau unităţile italiene mobile, căci reuşise să-l convingă pe Mussolini să le plaseze sub comanda lui.

Rommel a fost criticat adesea pentru caracterul imprudent al hotărîrii sale. Istoria militară arată însă că o asemenea tactică s-a bucurat de nenumărate ori de succes, în special datorită efectului demoralizator asupra inamicului. În sprijinul tacticii adoptate venea şi experienţa personală a lui Rommel. În aprilie şi în iunie, reuşise să determine o retragere britanică (în primul caz o prăbuşire) printr-o lovitură similară, cu o forţă mai mică şi de pe poziţii mai puţin ameninţătoare. Două luni mai tîrziu – în ianuarie 1942 – un al patrulea atac în adîncime, deşi mai puţin adînc decît în noiembrie, l-a adus pe punctul de a reteza posibilitatea de retragere a englezilor.

În plus, cînd a lansat asaltul său din noiembrie, forţele adverse erau mai dispersate şi mai dezmembrate decît în celelalalte trei cazuri, încheiate cu succes. Eşecul lui s-a datorat: întîrzierii Diviziei 15 blindate şi inerţiei forţelor mobile italiene în sprijinirea atacului lansat de Divizia 21 blindată; pierderii avîntului necesar valorificării „valului de şoc“; acţiunii nesigure şi zadarnice de la frontieră (datorată în parte lipsei de informaţii precise, defecţiunilor legăturilor radio şi ordinelor interpretate greşit); organizării de către englezi a unei forţe ameninţătoare în spatele forţelor sale; hotărîrii lui Auchinleck de a continua bătălia, în loc de a se retrage; înlocuirii comandantului Armatei a 8-a britanice într-un moment cheie. Noul comandant, date fiind împrejurările, a fost nevoit să continue bătălia,

indiferent de riscuri, ceea ce s-a dovedit o decizie norocoasă.

Mai există un factor ce merită atenție, date fiind învățămintele lui: decizia de a continua bătălia nu ar fi avut nici o valoare, ba ar fi fost chiar dezastruoasă, dacă panica provocată de Rommel s-ar fi extins. Dar majoritatea „fragmentelor“ Corpului 30 au rămas pe pozițiile lor sau în apropierea acestora, chiar dacă erau izolate, ca de altfel și cele ale Corpului 13. Însuși faptul că se aflau împrăștiate buimăcite de loviturile din zilele precedente, le-a determinat să nu încerce să se retragă spre bază. Li s-a părut, probabil, mai înțelept să „stea nemișcate“, la marginea vîrtejului, chiar dacă fluxul devenise incert.

După ce contraatacul strategic al lui Rommel nu și-a atins scopul, s-a pus în primul rînd întrebarea dacă își va reveni după eșec, iar în al doilea rînd dacă își va redobîndi supremația. Surprinzător, dacă se ține seama de forța sa relativ slabă, el a izbutit să răspundă pozitiv la ambele întrebări. Cu toate acestea, n-a putut profita de avantajul redobîndit și, în final, a fost nevoit să se retragă, datorită uzurii acumulate. Acest deznodămînt demonstrează că Rommel a avut dreptate cînd, la 24 noiembrie 1941, s-a angajat în acel contraatac strategic în adîncime aparent imprudent – era singura acțiune ce-i putea oferi șanse reale de a înclina decisiv balanța în favoarea lui.

Cînd Afrika Korps s-a întors înapoi, spre vest, cu cele 60 de tancuri de care mai dispunea (dintre care o treime erau tancuri ușoare), șansele de a recîștiga, printr-o acțiune directă, terenul pierdut la Tobruk păreau slabe și însăși situația trupelor sale era foarte precară. Înaintarea spre vest a Diviziei din Noua Zeelandă, susținută de aproape 90 de tancuri Valentine și Matilda, străpunseseră încercuirea realizată de Rommel în noaptea de 26 noiembrie 1941 și făcuseră joncțiunea cu forța britanică din Tobruk, care dispunea de mai mult de 70 de tancuri (inclusiv 20 de tancuri ușoare). De asemenea, englezii primiseră întăriri de la bază, puterea Diviziei 7 blindate ajungînd la aproape 130 tancuri. În aceste condiții, englezii aveau acum o superioritate de 5 la 1 în

ce priveşte tancurile şi de 7 la 1 dacă ne referim la tancurile înarmate cu tunuri. Presupunînd că acestea ar fi fost utilizate de o manieră concentrată, şansele lui Afrika Korps s-ar fi redus drastic (numai Divizia 7 blindată l-ar fi putut zdrobi).

În prima fază a retragerii, Afrika Korps s-a aflat în primejdie şi datorită mai ales faptului că Divizia 21 blindată, întîrziată de un blocaj pe un traseu, nu a putut veni în ajutorul Diviziei 15 blindate cînd în după-amiaza de 27 noiembrie 1941 aceasta a fost interceptată şi atacată de cele două brigăzi ale Diviziei 7 blindată, ce dispunea de un număr de tancuri de trei ori mai mare. O brigadă (a 22-a) i-a barat calea, în timp ce cealaltă (a 4-a) a atacat din flanc coloana aflată în marş, făcînd ravagii în rîndul mijloacelor de transport. Deşi nemţii au izbutit să stăvilească atacul, marşul lor spre vest, pe drumul Trigh Capuzzo a fost stopat. Spre apusul soarelui tancurile engleze s-au retras spre sud, în deşert, pentru a se odihni peste noapte într-un bivuac, aşa cum procedau de obicei. Acest lucru le-a permis nemţilor să forţeze înaintarea spre vest, la adăpostul întunericului. A doua zi, brigăzile britanice de blindate au reluat atacul, dar au fost ţinute la distanţă de barajul antitanc al inamicului. Seara, nemţii au putut forţa din nou înaintarea, fără nici o dificultate.

În dimineaţa zilei de 29 noiembrie 1941, Afrika Korps a reuşit să facă joncţiunea cu restul forţelor lui Rommel, şi să scape de presiunea atacului inamic. A doua zi, Rommel a atacat Brigada 6 din Noua Zeelandă, aflată pe înălţimea de la Sidi Rezegh. El a utilizat Divizia Ariete pentru a-şi acoperi flancul şi a preîntîmpina un posibil atac din partea blindatelor britanice aflate la sud. Tancurile sale au atacat dinspre vest, iar infanteria dinspre sud. În seara aceleiaşi zile, Brigada 6 din Noua Zeelandă a cedat înălţimea. O parte din forţele brigăzii au reuşit să se desprindă şi să se alăture corpului principal al diviziei, în valea de lîngă Belhamed. Blindatele britanice, deşi superioare numeric datorită noilor livrări de tancuri, şi aflate sub comanda Brigăzii 4, nu au întreprins nici o acţiune viguroasă pentru a străpunge „barajul" lui Rommel şi a-şi ajuta camarazii. Comandanţii britanici, prea adesea atraşi în capcanele

lui Rommel, au adoptat o prudență excesivă care i-a determinat să nu acționeze.

În zorii zilei de 1 decembrie 1941, Rommel a împresurat strîns forțele din Noua Zeelandă aflate la Belhamed, și a tăiat „coridorul" care le unea cu garnizoana din Tobruk. Aproximativ la 4.30 a.m., Brigăzii 4 blindată i s-a ordonat să pornească „cu toată viteza" spre nord la prima geană de lumină și să atace tancurile inamice „cu orice preț". Brigada s-a pus în mișcare pe la ora 7 a.m., a ajuns la terenul de aterizare de la Sidi Rezegh la ora 9 a.m., și a făcut joncțiunea cu trupele din Noua Zeelandă. Britanicii au plănuit un contraatac împotriva tancurilor inamice – estimate la „circa 40". Pentru că o parte a trupelor din Noua Zeelandă suferiseră deja pierderi grele, s-a renunțat la acțiune și s-a dat ordinul de retragere generală. Ceea ce mai rămăsese din Divizia Noua Zeelandă s-a retras către est, la Zaafran (apoi, în timpul nopții, la frontieră), în timp ce Brigada 4 blindată a pornit într-o retragere de 40 Km, spre sud, pînă la Bir Berraneb.

Rezultatul acestei a treia faze a bătăliei a însemnat un succes uimitor al forței germane inferioare numeric într-o proporție de 1 la 7 la începutul luptei, și care acum redusese diferența la 1 la 4, luînd în calcul totalul tancurilor englezilor.

Auchinleck, sosit cu avionul la Cartierul general al Armatei a 8-a a estimat corect inferioritatea forțelor lui Rommel, și s-a decis să continue bătălia. El dispunea de forțe proaspete și de tancuri de rezervă pe care le putea aduce la fața locului. Divizia 4 indiană a fost înlocuită de la frontieră cu Divizia 2 sud-africană, și trimisă în față să se alăture Diviziei 7 blindate într-o mișcare de învăluire menită să taie liniile de aprovizionare și de retragere ale lui Rommel.

Cînd Rommel a aflat despre această nouă și puternică amenințare, s-a decis să se retragă spre vest, și să-și concentreze tancurile pentru o lovitură ce viza zădărnicirea mișcării britanice de învăluire. Astfel, în noaptea de 4 decembrie 1941, Afrika Korps a abandonat încercuirea Tobrukului și a plecat în ascuns spre vest.

În aceeași dimineață, brigada din avangarda Diviziei 4 indiene

lansase un atac asupra pozițiilor italiene de la Bir el Gubi (la 32 Km sud de Sidi Rezegh), dar asaltul a eșuat sub focul apărătorilor. Atacul, reluat a doua zi dimineață, a fost din nou respins. În timpul acestor operațiuni, blindatele britanice care acoperiseră flancul de nord împotriva unei posibile intervenții a lui Rommel s-au retras în după-amiaza zilei de 5 decembrie 1941, la bivuacuri pentru a proba un nou sistem de campament. La ora 5.30 p.m., tancurile lui Rommel au apărut brusc pe teatrul de luptă, la Bir el Gubi, și au prins o parte a brigăzii indiene neprotejate (restul a izbutit să fugă la lăsarea întunericului).

Ca urmare a acestui recul, comandantul Corpului 30 Armată, Norrie, a decis să amîne preconizata înaintare pe flanc spre Acroma – hotărîre ce a redus șansele de a-i tăia lui Rommel calea de retragere. Brigada 4 blindată a primit ordinul de a repera și distruge blindatele inamicului, înainte de a se încerca o nouă înaintare. Această sarcină n-a fost îndeplinită. Cercetarea documentelor arată că n-au fost prea multe strădanii în acest sens, deși sosirea a încă 40 de tancuri ridicase numărul total la cifra de 136 – de aproape trei ori mai mult decît avea Afrika Korps. Brigada a petrecut următoarele două zile pe pozițiile de lîngă Bir el Gubi, de unde a efectuat cîteva incursiuni, pentru a-l atrage pe inamic într-un asalt direct, în bătaia tunurilor Diviziei 4 indiene, lucru ce nu le-a reușit englezilor.

La 7 decembrie 1941, Rommel a hotărît să se retragă pe linia Gazala, după ce i se comunicase că nu aveau șanse să primească întăriri pînă la sfîrșitul anului. În noaptea aceea, Afrika Korps a început retragerea. Englezilor le-a trebuit ceva timp pînă să-și dea seama ce se întîmplă. Tancurile au început înaintarea spre „Podul cavalerilor", răscruce de drumuri la sud de Acroma, abia pe 9 decembrie 1941. Înaintarea a fost stăvilită de o ariergardă inamică la 13 Km de „Podul cavalerilor", fapt ce dovedește că forțele britanice erau preocupate de a se proteja și nu de a prinde inamicul în capcană. La 11 decembrie 1941, Rommel a ajuns cu bine la Gazala, unde fusese pregătită din vreme o poziție defensivă de rezervă.

La 13 decembrie 1941, Corpul 13 Armată, care preluase misiunea urmăririi inamicului, comandat de Godwin-Austen, a lansat un atac pe linia Gazala. Lovitura frontală a fost anihilată, însă Corpul mobil italian care acoperea flancul lui Rommel dinspre interior a cedat rapid sub presiune. Aripa stîngă a englezilor a ajuns la Sidi Breghisc, la 25 Km în spatele liniei Gazala, dar un contraatac cu tancuri al lui Rommel a stopat învăluirea.

La 14 decembrie 1941, înainte de reluarea atacului, Godwin-Austen a trimis Brigada 4 blindată pe un traseu de flanc mai larg – la Haleg Eleba, o încrucişare de drumuri, la jumătatea distanţei dintre Gazala şi Mechili. Această acţiune, care viza ameninţarea spatelui lui Rommel, a început la ora 2.30 p.m. După ce a străbătut 32 Km spre sud, brigada s-a oprit pentru a înnopta şi, la ora 7 a.m., a pornit să parcurgă cei 95 Km necesari pentru a închide cercul. Din cauza drumului prost ea a ajuns la Haleg Eleba abia la 3 p.m., cu o întîrziere de patru ore faţă de orarul stabilit – şi totodată prea tîrziu pentru a mai sprijini atacul prin atragerea rezervei de tancuri a lui Rommel, aşa cum prevedea planul. În plus, o dată ajunsă la faţa locului, a rămas pe poziţii şi nu a întreprins nimic pentru a-şi face simţită prezenţa, astfel încît inamicul a constatat prezenţa ei doar a doua zi dimineaţa.

Atacul principal din 15 decembrie 1941 s-a dovedit un eşec. Printr-un asalt în apropierea coastei se cîştigase un punct de sprijin lîngă poziţiile de la Gazala, dar atacul de învăluire a fost parat de o contralovitură a tancurilor germane pe la amiază, care a nimicit o parte din avangarda engleză.

Eşaloanele superioare ale Comandamentului britanic încă mai sperau ca puternica brigadă de blindate, pe care o plasaseră în spatele inamicului, să obţină, pînă a doua zi, cîteva rezultate hotărîtoare. În dimineaţa zilei de 16 decembrie 1941, brigada s-a deplasat 32 Km spre sud, pentru a se aproviziona cu combustibil, dar cînd s-a reîntors după-amiază, a fost oprită de un baraj antitanc din apropierea frontului şi s-a retras spre sud, pentru a campa peste noapte. S-a înregistrat doar un schimb de focuri, de la mare distanţă, de parcă englezii doreau doar să-l vadă pe inamic plecat

– ceea ce acesta a şi făcut profitînd de calea liberă ce i-a fost lăsată. Şi asta în condiţiile în care, chiar dacă suferise pierderi mici în contralovitura încununată de succes din 15 decembrie, Afrika Korps rămăsese doar cu 30 de tancuri, în vreme ce englezii dispuneau de aproape 200. Rommel îşi dădea seama că nu va putea rezista multă vreme pe linia Gazala şi s-a decis să facă un pas mare înapoi pentru a ieşi din raza de acţiune a englezilor, şi a aştepta să-i sosească întăririle. El intenţiona să se întoarcă la trecătoarea de la Mersa Brega, la frontiera cu Tripolitania, care reprezenta o poziţie ideală pentru apărare. Acest loc fusese trambulina de lansare a primei lui ofensive, şi intenţiona să-l folosească din nou în acelaşi scop. Retragerea a început în noaptea de 16 decembrie 1941; Afrika Korps şi Corpul mobil italian au luat-o prin deşert, în timp ce diviziile de infanterie italiene s-au întors pe drumul de coastă.

Englezii n-au reuşit să declanşeze prompt urmărirea. Brigada 4 blindată a demarat abia a doua zi la ora 1 p.m., şi după două ore de mers s-a oprit pentru popasul de noapte, la doar 20 Km distanţă de poziţiile Haleg Eleba, pe care tocmai le părăsise. În 18 decembrie 1941, Brigada 4 a înaintat prin deşert pînă la un punct aflat la sud de Mechili, dar luînd-o spre nord a ratat astfel întîlnirea cu coada coloanelor inamicului aflat în retragere.

Între timp, Divizia 4 indiană, îmbarcată în autovehicule însoţite de tancuri a forţat înaintarea apropiindu-se de coastă, prin ţinutul accidentat Jebel Akhadar. Derna a fost cucerită în dimineaţa zilei de 19 decembrie – dar marea masă a coloanelor pedestre ale inamicului trecuse deja cu bine prin trecătoare. O încercare de a le intercepta ceva mai la vest a fost zădărnicită de terenul accidentat şi de lipsa de carburant (au fost ajunse doar cîteva fragmente din coloanele inamice). Cea mai mare parte a forţelor engleze s-a trezit imobilizată din cauza lipsei de carburanţi. În consecinţă, s-a recurs la infanteria motorizată pentru a continua urmărirea prin fişia de deşert a marii meandre de la Benghazi. La 22 decembrie 1941, ajungînd la Antelat, a găsit tancurile inamice

(30 la număr) instalate lîngă Beda Fomm – cu scopul de a acoperi retragerea spre coastă a forțelor pedestre italiene. Englezii au fost ținuți la distanță pînă pe 22 decembrie, cînd ariergarda lui Rommel s-a mai retras aproximativ 50 Km, spre Agebabia. Între timp, Brigada 22 blindată sosise pentru a consolida forțele engleze. Urmărind aeriergarda inamicului, Brigada de gardă a lansat un asalt frontal la Gedabia – care a eșuat – în timp ce Brigada 22 blindată a efectuat o întoarcere, înaintînd aproximativ 50 Km în adîncul deșertului, prin El Hasciat. Ea a suferit însă o lovitură neașteptată. La 27 decembrie 1941, flancul ei a fost atacat prin surprindere de tancuri germane, și încercuit trei zile mai tîrziu, după lupte succesive. Aproximativ 30 de tancuri britanice au izbutit să scape, dar 65 au fost distruse. În realizarea acestei riposte, Rommel a fost ajutat de cele două noi companii de tancuri (30 de tancuri), care debarcaseră la Benghazi pe 19 decembrie, exact înainte de evacuarea portului. Acestea erau primele întăriri pe care le primea de la debutul „Operațiunii Cruciatul".

Lovitura suferită de englezi la El Hasciat a reprezentat încheierea frustrantă a unei lungi urmăriri, un duș rece care stingea entuziasmul succesului obținut în bătălia din jurul Tobrukului. Prin retragerea silită a lui Rommel, s-au realizat, totuși, profituri substanțiale. Astfel, garnizoanele germano-italiene de la frontieră au rămas izolate, lipsite de speranță. Bardia s-a predat pe 2 ianuarie 1942, iar celelalte două posturi de frontieră la 17 ianuarie 1942. Numărul prizonierilor capturați în pozițiile de la frontieră a ajuns la 20 000 (inclusiv cei de la Sidi Omar), iar totalul pierderilor suferite de Axă a atins 30 000 de oameni, în comparație cu circa 18 000, cît au pierdut englezii. Aproape două treimi din pierderile suferite de inamic erau soldați italieni. Majoritatea germanilor uciși proveneau din efectivele personalului administrativ. În cele șase săptămîni englezii pierduseră în special soldați din trupele de luptă, dintre care mulți veterani ai războiului din deșert, care erau greu de înlocuit. Dezavantajul de a fi nevoiți să se bizuie pe trupe lipsite de experiența luptei în deșert avea să devină evident în următoarea

bătălie, declanşată în a treia săptămînă a lunii ianuarie. Rommel, ale cărui forțe englezii le credeau epuizate, a lansat încă una dintre loviturile sale neaşteptate, soldată cu rezultate asemănătoare celor ale primului atac din 1941.

Capitolul 16

„Valul" se ridică în Extremul Orient

Începînd cu anul 1931, japonezii au fost angrenaţi în acţiuni de extindere a unor capete de pod pe continentul asiatic, în dauna chinezilor, slăbiţi de conflicte interne, şi în detrimentul intereselor americane şi britanice. În acel an, invadaseră Manciuria, transformînd-o într-un satelit al Japoniei. În 1932 au pătruns în China propriu-zisă, iar din 1937 au făcut un efort susţinut pentru a controla acest teritoriu imens. Contracaraţi de gherile, au întreprins noi acţiuni expansioniste menite să le taie chinezilor orice posibilitate de aprovizionare din exterior.

În 1940, după cucerirea Franţei şi a Ţărilor de Jos de către Hitler, japonezii au profitat, determinîndu-i pe francezi să consimtă la ocuparea „protectoare" a Indochinei franceze de către Japonia.

În replică, pe 24 iulie 1941, preşedintele Roosevelt a cerut retragerea trupelor japoneze din Indochina. La 26 iulie 1942, el a dispus îngheţarea tuturor activelor japoneze din Statele Unite şi instituirea unui embargo asupra aprovizionării cu ţiţei pentru a-i determina să accepte cererea. Churchill a reacţionat şi el, iar două zile mai tîrziu guvernul olandez, aflat în refugiu la Londra, a fost convins să facă acelaşi demers, ceea ce însemna, cum remarca

Pacificul la 8 decembrie 1941

Churchill, că „Japonia era lipsită de livrările vitale de țiței".

În discuțiile purtate, începînd chiar din 1931, se admisese întotdeauna că această lovitură paralizantă va forța Japonia să lupte pentru a evita colapsul, fie va renunța la politica sa din ultimul timp. Remarcabil este faptul că Japonia a amînat începerea ostilităților mai bine de patru luni, și a încercat să negocieze ridicarea embargoului la petrol. Guvernul Statelor Unite a condiționat ridicarea embargoului de retragerea Japoniei nu numai din Indochina, ci și din China. Era greu de presupus că vreun guvern, și cu atît mai puțin cel japonez, ar fi putut înghiți asemenea condiții umilitoare, un afront, care ar fi însemnat o „pată rușinoasă" pe obrazul țării. În consecință, începînd cu ultima săptămînă a lui iulie, se aștepta în orice moment declanșarea războiului în Pacific. Pentru americani și englezi cele patru luni de grație înainte ca japonezii să lanseze atacul au fost salutare. Totuși, nu s-a profitat suficient de acest interval pentru a finaliza pregătirile defensive ce se impuneau.

În dimineața zilei de 7 decembrie 1941, o forță navală japoneză cu șase portavioane a efectuat un puternic atac aerian asupra bazei navale americane Pearl Harbour din Arhipelagul Hawaii. Lovitura a fost lansată înaintea declarației de război, la fel ca și precedentul atac de la Port Arthur, din 1904, lovitura inițială a Japoniei în războiul ei împotriva Rusiei.

Pînă la începutul anului 1941, Japonia intenționa ca în cazul unui război împotriva Statelor Unite să-și utilizeze flota principală în Pacificul de Sud, în combinație cu un atac asupra Insulelor Filipine, pentru a anihila încercarea americanilor de a veni în ajutorul garnizoanei lor de acolo. Americanii se așteptau ca japonezii să facă această mișcare, iar presupunerile lor fuseseră întărite de ocuparea Indochinei de către Japonia.

Amiralul Yamamoto concepuse însă un nou plan – un atac prin surprindere la Pearl Harbour. Japonezii s-au apropiat de țintă pe căi ocolite, via Insulele Kurile, dinspre nord, spre Arhipelagul Hawaii, nedetectați. Au lansat lovitura înainte de răsăritul soarelui, aruncînd în luptă 360 de avioane, de la 485 de kilometri de Pearl Harbour. Patru dintre cele opt nave de linie americane au fost

scufundate, una a eşuat la mal, iar celelalte au fost grav avariate. Într-o oră şi cîteva minute, japonezii dobîndiseră controlul în Pacific.

Această lovitură le permitea japonezilor invazia teritoriilor americane, britanice şi olandeze din Pacific. În timp ce principala forţă de atac japoneză se îndreptase spre Arhipelagul Hawaii, altele escortau convoaie de nave ce transportau trupe în Pacificul de sud-vest.

Aproape simultan cu atacul aerian de la Pearl Harbour, au început o serie de debarcări în Peninsula Malaysia şi în Filipine. Primele au vizat marea bază navală britanică de la Singapore. Cu toate acestea, n-a existat nici o tentativă de atac dinspre mare a acestei baze, atac împotriva căruia liniile de apărare erau pregătite. Abordarea obiectivului s-a făcut indirect. În timp ce o debarcare avea loc la Kota Bharu, pe coasta de nord-est a Peninsulei Malaysia, pentru a cuceri terenurile de aterizare şi a distrage atenţia, forţele principale au debarcat pe istmul siamez al peninsulei, la aproximativ 800 de kilometri nord de Singapore. De aici trupele japoneze s-au revărsat în josul coastei de vest a peninsulei, învăluind succesiv forţele britanice care încercau să le stăvilească.

Japonezii au profitat nu numai de alegerea neaşteptată a unei rute atît de dificile, ci şi de condiţiile oferite de vegetaţia bogată, realizînd infiltrări neaşteptate. După ce timp de şase săptămîni forţele britanice au cedat teren, s-au văzut nevoite la sfîrşitul lui ianuarie să se retragă de pe continent pe insula Singapore. În noaptea de 8 februarie 1942, japonezii au lansat atacul peste strîmtoarea îngustă şi au atins ţărmul în nenumărate puncte, realizînd noi infiltrări de-a lungul unui front larg. Pe 15 februarie 1942, forţele din apărare s-au predat, şi astfel s-a pierdut un punct cheie spre Pacificul de sud-vest.

Printr-o operaţie de mai mică amploare, japonezii au atacat baza britanică din Hong Kong (8 decembrie 1941). Colonia s-a predat, cu tot cu garnizoană, în ziua de Crăciun.

În Luzon, principala insulă filipineză, debarcările iniţiale de la nord de Manila au fost urmate rapid de o alta în spatele capitalei. Sub presiunea acestor forţe, trupele americane au abandonat cea

mai mare parte a insulei şi s-au retras în mica Peninsulă Bataan, spre sfîrşitul lui decembrie 1941. Acolo, expuse doar unui atac frontal pe un front extrem de îngust, au reuşit să reziste pînă în aprilie.

Cu mult înainte, chiar înainte de prăbuşirea Singaporelui, valul japonez s-a extins prin Arhipelagul Malaysia. La 11 ianuarie 1942, forţe japoneze au debarcat în Borneo şi Celebes, urmate de altele şi mai puternice în 24 ianuarie. Cinci săptămîni mai tîrziu, la 1 martie 1942, japonezii au atacat Java, inima Indiilor Olandeze răsăritene, după ce izolaseră insula. În mai puţin de o săptămînă, Java le-a căzut în mîini ca o prună coaptă.

În schimb, ameninţarea aparent iminentă a Australiei nu s-a concretizat. Principalul efort japonez era îndreptat acum în direcţia opusă, spre vest, vizînd cucerirea Birmaniei. Înaintarea directă, pe un front larg, din Thailanda spre Rangoon a constituit modalitatea de apropiere indirectă de principalul obiectiv de pe continentul asiatic, paralizarea forţei de rezistenţă a Chinei. Rangoon era portul prin care China primea echipamente anglo-americane.

În acelaşi timp, această mişcare vicleană urmărea cucerirea porţii vestice a Pacificului, prin crearea unei bariere puternice în calea principalelor rute pe care s-ar fi putut încerca ulterior lansarea unei ofensive terestre anglo-americane. La 8 martie 1942, a căzut Rangoonul, iar după două luni forţele britanice au fost izgonite din Birmania, dincolo de munţi, înapoi în India.

Poziţia de acoperire obţinută astfel de japonezi era în mod natural atît de puternică, încît orice tentativă de a o recuceri ar fi costat enorm şi ar fi necesitat timp.

A trecut multă vreme pînă aliaţii au reuşit să adune necesarul de forţe pentru a putea încerca redobîndirea teritoriilor pierdute. Acţiunea a început în capătul sud-estic, unde aliaţii beneficiau de Australia, care le oferea o bază largă de pornire, în apropierea lanţului de avanposturi japoneze.

Japonia era singura ţară avansată din punct de vedere industrial din afara Europei şi a Americii de Nord, fapt datorat procesului rapid de modernizare demarat în 1868, în timpul domniei împăratului

Meiji. Societatea japoneză rămăsese totuşi „feudală" – războinicul era preamărit, nu fabricantul sau negustorul. Împăratul reprezenta divinitatea şi clasa conducătoare rămăsese atotputernică. În plus, influenţa armatei era imensă. Patrioţi înfocaţi şi, adesea, xenofobi, militarii doreau ca Japonia să domine întreaga Asie de răsărit, şi în special China. Începînd cu anii '30, armata, prin teroare şi asasinate, preluase controlul asupra politicii japoneze.

Modul în care Japonia aborda problemele strategice şi politice erau puternic influenţate de faptul că, de cînd începuse modernizarea, ţara nu suferise nici o înfrîngere. Credinţa poporului în invincibilitatea Japoniei s-a întărit după războiul cu Rusia din 1904–1905, deoarece atît pe uscat cît şi pe mare, forţele ei îşi impuseseră superioritatea şi demonstraseră că dominaţia europenilor asupra celorlalte popoare putea fi înlăturată.

În august 1914, Japonia, în calitate de aliat al Angliei (din 1902), preluase Tsing-tao şi Shantung, teritorii concesionate de germani în China, împreună cu grupurile de insule Marshall, Caroline şi Mariane din Pacific, toate colonii germane. Aceste cîştiguri teritoriale au fost confirmate prin Tratatul de la Versailles, din 1919, la sfîrşitul primului război mondial. Astfel, Japonia reprezenta puterea predominantă pe latura vestică a Pacificului. Cu toate acestea, poporul japonez trăia cu impresia că Japonia era o putere „sărăntoacă", aidoma Italiei. Astfel, japonezii au început să-şi descopere afinităţi faţă de Italia şi Germania.

Sentimentul de frustrare a crescut, probabil, din cauza eşecului tentativei Japoniei de a controla China, în 1915, cînd cele „21 de pretenţii" au trebuit retrase la protestul americanilor. În mod semnificativ, începînd încă din 1895, China a fost ţinta principală a armatei japoneze. Deşi la sfîrşitul primului război mondial Poliţia Imperială de Apărare afirmase că Statele Unite reprezentau principalul inamic potenţial, armata s-a arătat întotdeauna mai neliniştită din cauza Rusiei sovietice, care prin marile forţe terestre din Extremul Orient reprezenta o ameninţare mult mai importantă la adresa planurilor continentale ale Japoniei.

Apoi, între 1921–1924, Japonia a fost umilită în repetate

rînduri. Englezii au refuzat politicos reînnoirea alianței. Această ruptură a fost determinată și de unele indicii referitoare la planurile expansioniste ale japonezilor în Pacific, dar rolul determinant l-a avut presiunea americanilor. Japonezii au considerat această atitudine drept o insultă și un semn că popoarele albe se aliau împotriva lor. Indignarea lor a sporit în urma măsurilor legislative americane menite să limiteze imigrarea japoneză, care a culminat cu Actul din 1924, care îi excludea pe asiatici ca imigranți.

Apoi, englezii și-au anunțat planul de a construi o bază navală în Extremul Orient, la Singapore, pentru operațiunile flotei militare. Japonia a interpretat acest demers ca o provocare la adresa ei.

Conducătorii politici japonezi au început să fie tot mai des atacați pentru că acceptaseră raportul de 3-5-5 în relația cu flotele militare americană și britanică, conform Tratatului de limitare a forțelor navale de la Washington, din 1921. De asemenea, li se reproșa faptul că înapoiaseră Chinei provincia Shantung și că semnaseră Tratatul celor nouă puteri, în 1922, care garanta integritatea Chinei.

Ca o ironie a soartei, Tratatul de la Washington avea să favorizeze viitoarele acțiuni expansioniste ale Japoniei, în Pacific. Bazele navale americane și britanice care fuseseră proiectate pentru această zonă fie nu erau terminate, fie erau slab fortificate. Japoniei i-a fost mult mai ușor să eludeze prevederile referitoare la puterea tunurilor și la tonaj pe perioada celor treisprezece ani pînă la denunțarea oficială a tratatului.

Criza economică mondială din 1929 a afectat deosebit de grav Japonia, ceea ce a dus la creșterea nemulțumirii poporului. Militariștii au exploatat situația susținînd că expansiunea reprezenta singura soluție a problemelor economice ale țării. În septembrie 1931, „incidentul de la Mukden“ le-a oferit liderilor militari japonezi locali pretextul și ocazia de a intra în Manciuria, transformînd-o într-un stat marionetă, Manchukuo, aflat la discreția lor. Trupele japoneze care păzeau calea ferată din sudul Manciuriei au atacat și dezarmat garnizoanele chineze din Mudken și din orașele învecinate, sub pretextul de autoapărare împotriva amenințării unui

atac. Confuzia creată i-a ajutat pe japonezi să cotropească întreaga Manciurie în următoarele cîteva luni. Deşi ocuparea provinciei nu a fost recunoscută de Liga Naţiunilor, şi nici de Statele Unite, protestele şi criticile lor vehemente i-au făcut pe japonezi să se retragă din Ligă în 1933. Trei ani mai tîrziu, s-au alăturat Germaniei naziste şi Italiei fasciste (Pactul anti-Comintern).

În iulie 1937, o pretinsă ciocnire la Podul Marco Polo, un alt „incident" deosebit de dubios, a determinat armata japoneză din Kwantung să invadeze partea de nord a Chinei. Invazia a continuat şi s-a extins în cursul următorilor doi ani, dar japonezii au trebuit să facă faţă rezistenţei puternice a forţelor chineze naţionaliste conduse de Chian Kai-Şi. Atacul lansat de ei la Shanghai, în vara anului 1937, a fost respins de chinezi. Pînă la urmă, înfrîngerea a fost în avantajul japonezilor care şi-au evaluat şi corectat greşelile tactice şi tendinţa de a fi prea încrezători în forţa lor, atitudine ce data de pe vremea Războiului ruso-japonez, asta nu înainte de a mai primi o lecţie din partea Armatei sovietice, într-o ciocnire pentru atît de disputata frontieră de vest a Manciuriei. Aici, în regiunea Nomonhan, o forţă japoneză de aproximativ 15 000 de oameni a fost încercuită, iar în august 1939, cînd ruşii au adus în luptă cinci brigăzi mecanizate şi trei divizii de infanterie, japonezii au pierdut 11 000 de soldaţi.

În aceeaşi lună, vestea Pactului germano-sovietic a provocat o schimbare radicală, readucînd la putere un guvern japonez moderat. Aceasta a durat pînă cînd Hitler a cucerit Europa occidentală în 1940. În iulie 1940 armata a adus la conducere un guvern pro-Axă, în frunte cu prinţul Konoye. Din acel moment, expansiunea japoneză în China s-a accelerat, iar la sfîrşitul lui septembrie 1940 Japonia a semnat Pactul tripartit cu Germania şi Italia, prin care cele trei puteri se angajau să se opună oricărei ţări care s-ar fi alăturat aliaţilor. Pactul era îndreptat în primul rînd împotriva unei intervenţii americane.

În aprilie 1941, japonezii au încheiat un pact de neutralitate cu Rusia sovietică. Acesta prevedea că forţele japoneze au libertatea de a întreprinde operaţiuni expansioniste în sud. Cu toate

acestea, suspiciunile față de Rusia și de intențiile ei i-au determinat pe japonezi să aloce doar 11 divizii pentru operațiunile din sud și să păstreze 13 în Manciuria și 22 în China.

Pe 24 iulie 1941, prin acordul silit al Guvernului de la Vichy, japonezii au preluat Indochina franceză. Două zile mai tîrziu, președintele Roosevelt a „înghețat" toate activele japoneze din băncile americane, inițiativă preluată rapid de guvernul britanic și de cel olandez. În acest fel, comerțul cu Japonia a fost stopat, în special cel cu petrol.

Japonia importa 88% din necesarul de petrol pe timp de pace. În momentul începutului embargoului, deținea stocuri suficiente pentru trei ani de consum normal sau pentru jumătate din această perioadă, în caz de război. În plus, un studiu al Ministerului japonez de Război arăta că stocurile s-ar epuiza înainte de trecerea celor trei ani necesari pentru a încheia războiul din China, ceea ce amplifica importanța unei victorii mai rapide. Singurele resurse disponibile proveneau din exploatările petroliere aflate în Indiile Olandeze răsăritene. Era de presupus că olandezii vor distruge instalațiile înainte de a fi capturate, dar ele puteau fi reparate și repuse în funcțiune înainte ca stocurile interne să se epuizeze. Petrolul din Java și Sumatra putea salva situația, asigurînd și ocuparea Chinei.

Cucerirea regiunii, inclusiv a Malaysiei, ar fi adus controlul a patru cincimi din producția mondială de cauciuc și a două treimi din producția mondială de cositor, ceea ce însemna nu numai un cîștig pentru Japonia, ci și o lovitură dată adversarilor, mult mai gravă decît pierderea petrolului.

Aceștia constituiau principalii factori pe care conducătorii Japoniei au trebuit să-i ia în considerare cînd s-au confruntat cu embargoul comercial. Dacă America nu putea fi determinată să ridice embargoul, conducătorii Japoniei trebuiau să aleagă fie renunțarea la ambițiile lor – ceea ce însemna iminența unui puci militar acasă –, fie acapararea exploatărilor petroliere și implicit lupta împotriva puterilor „albe". O alternativă dezolantă. În cazul

în care continuau campania din China, dar se retrăgeau din Indochina şi opreau expansiunea spre sud, ar fi obţinut poate o oarecare atenuare a embargoului, dar Japonia ca ţară ar fi devenit mai slabă şi mai puţin aptă să înfrunte noi pretenţii din partea Statelor Unite.

Ezitarea firească în faţa alegerii „totul sau nimic" ar putea explica motivul pentru care japonezii au întîrziat patru luni înainte de a declanşa atacul. Totodată, conducerea armatei îşi dorea un interval mai mare pentru desăvîrşirea pregătirilor, timp în care s-au prelungit controversele referitoare la strategia ce trebuia adoptată. Una dintre teorii avansa în mod optimist ideea că America ar putea sta deoparte, dacă Japonia se limita doar la acapararea teritoriului olandez şi britanic.

La 6 august 1941, Japonia a implorat Statele Unite să ridice embargoul. În aceeaşi lună, americanii s-au decis să păstreze Filipinele în caz de război, iar japonezii au cerut ca fluxul întăririlor americane în direcţia respectivă să înceteze. Răspunsul americanilor a fost ferm, avertizîndu-i pe japonezi în privinţa unor noi agresiuni.

După alte două luni de controverse interne, guvernul prinţului Konoye a fost înlocuit cu unul condus de generalul Hideki Tojo, eveniment probabil decisiv. Totuşi discuţiile s-au prelungit, iar decizia de a ataca a fost luată abia la 25 noiembrie 1941. Unul dintre factorii care au determinat hotărîrea a fost un raport potrivit căruia stocurile de petrol scăzuseră în perioada aprilie-septembrie cu un sfert.

Chiar şi în aceste condiţii, comandantul suprem al Flotei japoneze unite, amiralul Yamamoto, a primit ordin în aceeaşi zi ca atacul de la Pearl Harbour să fie amînat dacă tratativele cu Washingtonul, aflate în curs de desfăşurare, vor fi încununate de succes.

Puterile navale din Pacific în decembrie 1941 sînt sintetizate în tabelul următor:

	Nave de linie	Portavioane	Crucişătoare grele	Crucişătoare uşoare	Distrugătoare	Submarine
Imperiul britanic	2	–	1	7	13	–
SUA	9	3	13	11	80	56
Olanda	–	–	–	3	7	13
Franța liberă	–	–	–	1	–	-
Aliați (total)	11	3	14	22	100	69
Japonia	10	10	18	18	113	63

Deşi adversarii erau aproximativ egali în multe privințe, japonezii dispuneau de un avantaj substanțial la capitolul portavioane, arma crucială. În plus, existau, ceea ce nu se poate evidenția într-un tabel, diferențe calitative. Forța japoneză era compactă şi bine instruită, în special pentru luptele pe timp de noapte. De asemenea, nu întîmpina dificultăți de comandă sau de limbă, cum se întîmpla în tabăra aliaților. Cele două baze principale ale aliaților, Pearl Harbour şi Singapore, erau despărțite de aproximativ 9 600 km de ocean. Din punct de vedere al materialului, marina militară japoneză era superioară: mai multe nave noi, majoritatea navelor mai bine înarmate şi mai rapide. Dintre navele de linie, doar HMS *Prince of Wales* se putea compara cu navele de linie japoneze.

Japonezii au utilizat doar 11 divizii din totalul de 51, pentru operațiunile din sud-vestul Pacificului. Asta însemna mai puțin de 250 000 de combatanți, iar cu trupele administrative atingea probabil un total de aproximativ 400 000. Cifrele forțelor aliate sînt mai puțin precise. Cînd japonezii s-au hotărît să atace, au estimat forțele engleze la 11 000 de soldați în Hong Kong, 88 000 în Malaysia şi 35 000 în Birmania – un total de 134 000; americanii aveau 31 000 de oameni în Filipine şi circa 110 000 de filipinezi; olandezii – 25 000 de soldați din armata regulată şi 40 000 din miliție. Judecînd după aparențe, lansara unei ofensive atît de

ample cu sorți de izbîndă atît de mici părea o mișcare riscantă și îndrăzneață. În realitate, totul a fost bine calculat; controlul maritim și aerian le putea asigura o superioritate numerică locală, sporită de experiența pe care o aveau și de calitatea superioară a instruirii – mai ales în privința operațiunilor de debarcare, a luptelor în junglă și a atacurilor de noapte.

Japonezii au folosit 700 din totalul de 1 500 de avioane de luptă ale trupelor de uscat, întărite cu 480 de avioane ale marinei militare, din Flota 11 aeriană cu baza la Formosa și încă 360 de aparate pentru atacul de la Pearl Harbour. La început a fost nevoie de avioanele de transport ale flotei pentru a asigura acoperirea aviatică a operațiunilor din sud. Dar în noiembrie, cu doar patru săptămîni înainte de război, raza de acțiune a avioanelor de vînătoare Zero – superioare celor pe care le posedau aliații – a fost mărită – puteau parcurge distanța de 725 Km din Formosa în Filipine și retur. Ca urmare, avioanele de transport au putut fi disponibilizate pentru lovitura de la Pear Harbour.

Acestor puternice forțe aeriene japoneze li se opuneau 307 avioane operaționale americane cu baza în Filipine: incluzînd 35 de bombardiere B17 cu rază mare de acțiune, dar inferioare calitativ; 158 de avioane britanice în Malaysia, majoritatea de tip vechi; 144 avioane olandeze. În Birmania, englezii dispuneau doar de 37 de avioane de vînătoare.

Superiorității numerice a forțelor japoneze i se adăuga și cea calitativă – îndeosebi cea a avioanelor de vînătoare Zero.

Japonezii beneficiau de o capacitate de luptă amfibie, benefică într-o zonă oceanică de insule și golfuri. Singurul lor mare dezavantaj consta în capacitatea redusă a marinei comerciale, puțin peste 6 000 000 t. Acest handicap a devenit important mai tîrziu pe parcursul războiului.

După cum se vede, japonezii au fost avantajați la începerea războiului, îndeosebi sub aspectul calității. În faza de debut, singura primejdie o reprezenta eventualitatea unei intervenții prompte a Flotei americane din Pacific, primejdie zădărnicită prin atacul de la Pearl Harbour.

Spionajul, de a cărui importanţă se ţinea seama prea rar în stabilirea balanţei de forţe, reprezenta un atu al japonezilor, care studiaseră minuţios zonele înaintea declanşării conflictului. Aliaţii erau, totuşi, în avantaj deoarece americanii descifraseră codul diplomatic japonez în vara anului 1940 (realizare datorată colonelului William F. Friedman). De la acea dată mesajele secrete ale Ministerului de Externe sau ale Comandamentului japonez au putut fi descifrate de americani. Pe parcursul tratativelor ce au precedat războiul aceştia au cunoscut propunerile preconizate de Tokyo, înainte ca ele să le fie comunicate. Totuşi, data exactă şi obiectivele ce urmau să fie atinse în timpul atacului n-au fost transmise ambasadorului japonez, astfel încît nu le-au putut afla.

Deşi americanii au fost luaţi prin surprindere la Pearl Harbour, cunoaşterea codurilor japoneze le-a asigurat ulterior un avantaj fundamental, pe măsură ce au învăţat să le exploateze.

Strategia japoneză avea un dublu scop – defensiv şi ofensiv, urmărind să obţină livrările de petrol care să permită Japoniei să învingă China şi în acelaşi timp s-o izoleze de rezervele necesare pentru a rezista. Cînd şi-au asumat riscul de a provoca America, o ţară cu un potenţial mult mai mare, conducătorii japonezi s-au simţit încurajaţi de întorsătura luată de evenimentele din Europa, unde Axa aproape că domina continentul, iar Rusia sovietică se afla sub presiunea atacului german, incapabilă să intervină în Extremul Orient. Dacă japonezii reuşeau să asigure un inel defensiv concentric din Insulele Aleutine în nord pînă în jurul Birmaniei în sud, sperau că Statele Unite, după eforturi zadarnice de a-l străpunge, vor recunoaşte cuceririle Japoniei şi instituirea a ceea ce ea numea „Sfera lărgită de co-prosperitate din Asia răsăriteană".

Planul semăna izbitor cu ideile lui Hitler care vizau instituirea, pe cale ofensivă, a unei bariere defensive, de la Arhanghelsk pînă în Astrahan, pentru a tăia accesul în zona graniţei asiatice.

Iniţial, japonezii vizaseră cucerirea Filipinelor, şi au aşteptat apoi mişcarea de recucerire lansată de americani. Ei se aşteptau ca aceştia să revină în insulele ce reprezentau teritorii sub mandat şi-şi concentraseră forţele pentru a-i respinge. (Conform planului

de război în trei faze, japonezii își propuneau să încheie ocuparea Filipinelor în 50 de zile, cea a Malaysiei în 100 de zile, iar a Indiilor Olandeze răsăritene în 150 de zile.) În august 1939, amiralul Yamamoto, adept înfocat al portavioanelor, a fost numit la comanda Flotei japoneze unite. El a sesizat necesitatea unui atac imediat menit să ia prin surprindere și să paralizeze Flota americană din Pacific (pe care o considera „un pumnal ațintit spre grumazul Japoniei") și să întîrzie orice contraacțiune. Statul major naval japonez a acceptat planul său cu destule rețineri și rezerve.

Problema primului atac era complicată de fusul orar și de diferențele regionale (duminică, 7 decembrie în Hawaii însemna luni, 8 decembrie în Malaysia). S-a stabilit ca toate operațiunile principale să înceapă între 17.15 și 19.00 GMT, iar atacurile să aibă loc dimineața devreme, după ora locală.

De partea americană, se considera că, din punct de vedere politic, abandonarea Filipinelor era deplorabilă, dar argumentul militar care susținea imposibilitatea apărării acestor insule aflate la 8 000 Km de Pearl Harbour prevalase. Se prevedea doar menținerea unui punct de sprijin în peninsula fortificată Bataan, aproape de Manila. În august 1941, planul a fost schimbat, și s-a hotărît păstrarea Filipinelor. La această decizie a contribuit presiunea exercitată de generalul Douglas MacArthur. Generalul, consilier militar pe lîngă guvernul filipinez începînd cu anul 1935, la sfîrșitul lunii iulie 1941 fusese rechemat și numit comandant pentru Orientul Îndepărtat. Părerea excelentă pe care președintele Roosevelt o avea despre MacArthur se materializase anterior în 1934 în prelungirea cu încă un an a mandatului de patru ani al lui MacArthur în funcția de șef al Statului major al trupelor de uscat ale SUA. Un alt factor care a determinat hotărîrea de a păstra Filipinele a fost președintele Roosevelt. Acesta considera că SUA își puteau permite să adopte o atitudine mai fermă față de Japonia, deoarece Germania era prinsă de luptele din Rusia. Al treilea factor l-a reprezentat optimismul provocat de apariția bombardierelor B17 cu rază lungă de acțiune. Se aprecia că acestea puteau lovi eficient nu numai Formosa, ci și Japonia. Japonia a atacat, însă,

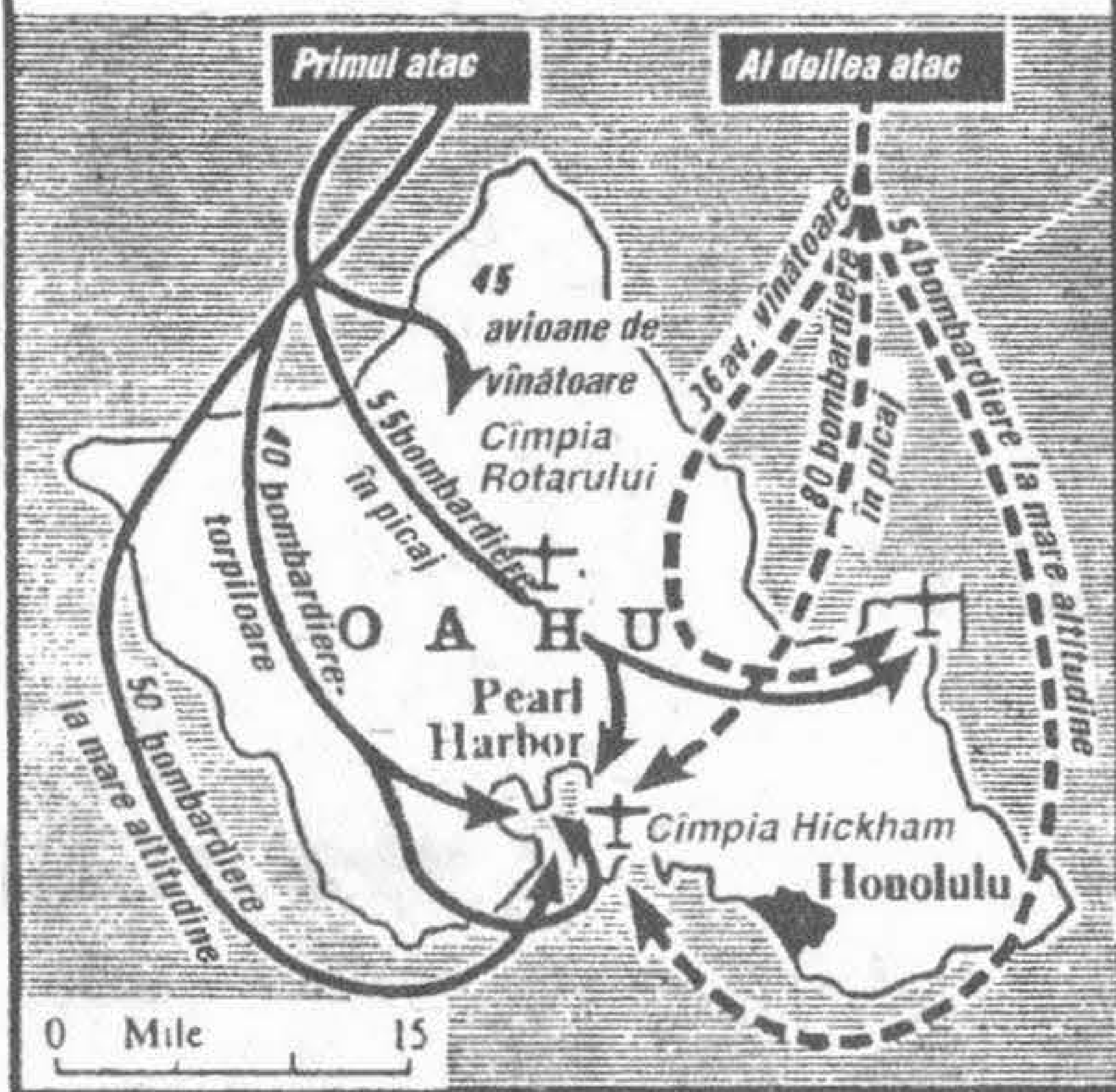
înainte ca un număr important de bombardiere B 17 să întărească forța aeriană din Filipine. În plus, șefii Statului major american nu au luat în considerare cu seriozitate un atac japonez la Pearl Harbour.

Capitolul 17

Cercul ofensiv al Japoniei

Adoptarea şi aplicarea planului de atac asupra Pearl Harbour-ului au fost impulsionate de amiralul Yamamoto. Timp de multe luni, ofiţerii pregătiţi pentru spionajul naval, plasaţi la consulatul japonez din Honolulu, au trimis informaţii despre acţiunile navelor americane. Echipajele navelor şi ale avioanelor japoneze făceau antrenamente intensive, pregătindu-se pentru punerea în aplicare a planului indiferent de vreme.

Mărirea distanţei pe care o puteau parcurge avioanele de vînătoare de tip Zero a eliminat necesitatea ca portavioanele să sprijine operaţiunile din sud-vestul Pacificului. Planul a fost îmbunătăţit folosindu-se datele despre atacul naval britanic de la Taranto, din noiembrie 1940, unde aviaţia militară a Flotei britanice izbutise, cu numai 21 de bombardiere torpiloare, să scufunde trei nave de linie italiene aflate într-un port puternic fortificat. Chiar şi atunci, nu se considerase posibilă lansarea unor torpile din aer, în ape cu adîncimea mai mică de 23 m (aceasta fusese adîncimea medie la Taranto). Pearl Harbour era, aşadar, considerat imun la un asemenea tip de atac, deoarece adîncimea varia între 9 şi 14 m. În 1941, aplicînd experienţa dobîndită la Taranto, englezii reuşiseră să lanseze torpile aeriene în ape cu o

Invazia insulelor Filipine 10 dec./9 iun.* 1941

* Rezistența de pe insula Mindanao a luat sfîrșit în acea zi

0 Mile 300
0 200

Armata a 14-a (Homma) din Formoza

Ins. Batan

Camiguin DEC.10

Aparri DEC 10

Vigan DEC.10

L U Z O N

Ilagan

OCEANUL PACIFIC

Golful Lingayen

Lingayen DEC.22

INSULELE FILIPINE

Cabanatuan

24 dec. din ins. Ryukyu

6 ian.-9 apr. Forțe americane din peninsulă

Ipo

Manila JAN.2

Peninsula Bataan

Corregidor

Lamon Bay

12 dec. din Palau

6 mai Ultimele rezistențe americane iau sfîrșit

Nasugbu

Batangas

Legaspi

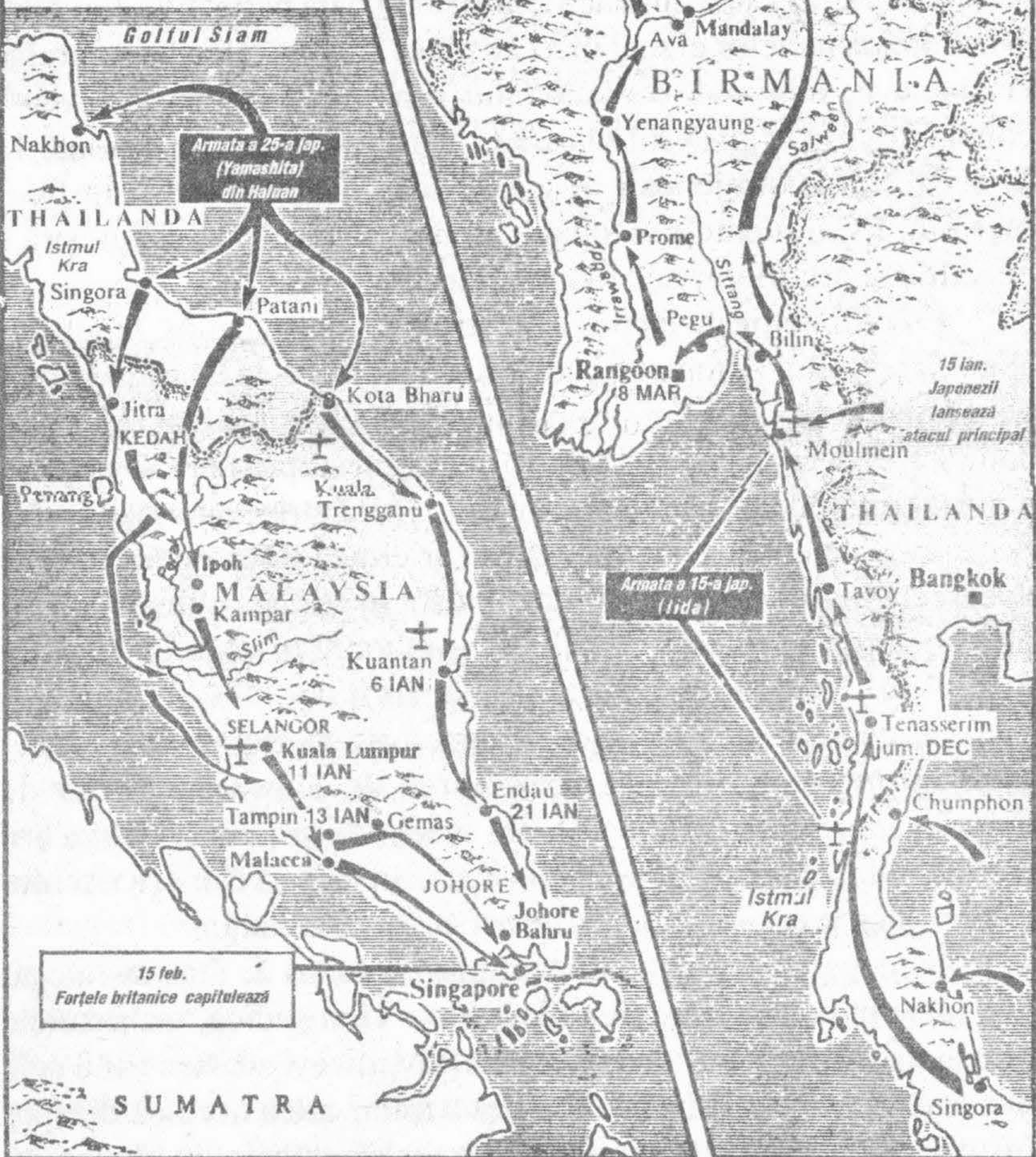
Mindoro

Invazia Birmaniei
dec. 1941/mai 1942

0 Mile 300
0 Km. 400

Invazia Malaysiei și Singaporelui
8 dec. 1941/15 feb. 1942

0 Mile 100
0 Km. 100 200

adîncime de numai 12 metri, adaptîndu-le nişte stabilizatoare din lemn, care le împiedicau să „salte la suprafaţa apei“ sau să lovească fundul mării.

Informaţi asupra acestor realizări de ambasadele lor din Roma şi din Londra, japonezii şi-au accelerat propriile experimente. Pentru ca atacul să fie mai eficient, bombardierele lor de mare altitudine au fost dotate cu proiectile perforante de 15 şi 16 ţoli, la care s-au adoptat nişte stabilizatoare pentru a cădea ca nişte bombe, cărora nici o punte blindată nu le putea rezista.

Flota americană din Pacific ar fi putut para pericolul „Taranto“ prin dotarea navelor ei mai mari cu plase anti-torpile, dar amiralul Husband E. Kimmel, comandantul suprem, ajunsese la aceeaşi concluzie ca şi Ministerul Marinei – plasele incomode disponibile în acea vreme stînjeneau mişcarea rapidă a navelor şi traficul maritim. Evenimentele au demonstrat că această decizie greşită a pecetluit soarta flotei de la Pearl Harbour.

O combinaţie de factori a determinat data atacului. Japonezii ştiau că amiralul Kimmel îşi aducea flota înapoi, la Pearl Harbour, pe durata week-end-ului, timp în care navele nu aveau echipajul complet, ceea ce mărea efectul unui atac prin surprindere. Duminică a reprezentat, deci, o alegere firească. După prima jumătate a lui decembrie, vremea putea deveni nepriclnică unor operaţiuni de debarcare în Malaysia şi Filipine; musonul atingea atunci punctul maxim şi realimentarea cu carburant în mare în vederea atacului de la Pearl Harbour ar fi fost dificilă. La 8 decembrie (după Tokyo), zi de duminică în Hawaii, luna avea să fie absentă, astfel încît întunericul înlesnea apropierea de Hawaii a forţei de portavioane. Mareea de acolo era prielnică şi pentru debarcări, idee abandonată pînă la urmă, din cauza lipsei navelor şi a riscului ca apropierea unei asemenea forţe să fie detectată.

În alegerea drumului de apropiere a forţei de atac navale au fost luate în considerare trei alternative. Una sudică, via Insulele Marshall, a doua centrală, via Insulele Midway, acestea fiind cele mai scurte. S-a optat în final pentru a treia, calea nordică dinspre Insulele Kurile. Aceasta presupunea realimentarea cu carburant,

dar se evitau astfel rutele maritime comerciale şi se reducea riscul unei interceptări de către patrulele aeriene americane de cercetare.

Japonezii au profitat şi de ceea ce s-a numit atacul „pe catete inegale". Apropiindu-se pe întuneric, portavioanele îşi lansau aparatele de zbor la prima geană de lumină, cînd se aflau în cel mai apropiat punct faţă de ţintă, apoi se îndepărtau pe o rută diferită de cea pe care veniseră; avioanele le ajungeau din urmă într-un punct mai îndepărtat faţă de ţintă, decît cel de unde fusese lansat. Japonezii zburau, deci, pe o latură scurtă şi pe una mai lungă, în timp ce avioanele americane trebuiau să se deplaseze pe două laturi lungi, atît la ducere, cît şi la întoarcere. Acest dezavantaj nu fusese luat în calcul de strategii americani.

Ţintele, în ordinea importanţei, erau: portavioanele americane (japonezii sperau ca la Pearl Harbour să se afle maximum şase şi minimum trei portavioane); navele de linie; rezervoarele de petrol şi alte instalaţii portuare; avioanele principalelor baze (Wheeler, Hickam şi Bellows Field). Japonezii au folosit pentru acest atac şase portavioane, cu un total de 423 de aparate, din care 360 au fost folosite în atac – 104 bombardiere de mare altitudine, 135 bombardiere în picaj şi 40 de bombardiere torpiloare, cu 81 de avioane de vînătoare. Escorta a fost asigurată de două nave de linie, trei crucişătoare, nouă distrugătoare şi trei submarine, împreună cu opt tancuri petroliere şi s-a aflat sub comanda amiralului Nagumo. Fusese prevăzut şi un atac simultan lansat de cîteva submarine mici, pentru a valorifica haosul preconizat.

La 19 noiembrie 1941, forţa de submarine a părăsit baza navală Kure din Japonia, avînd la remorcă cinci submarine mici. Forţele pentru acţiunea principală s-au concentrat la 22 noiembrie în Golful Tankan din Insulele Kurile, de unde au plecat în 26 noiembrie. La 2 decembrie s-a primit confirmarea acţiunii şi navele au încetat orice emisie radio. Totuşi, rămînea valabilă prevederea ca misiunea să fie abandonată, dacă flota va fi reperată înainte de 6 decembrie sau dacă se ajungea la o înţelegere de ultimă oră la Washington. La 4 decembrie a avut loc ultima alimentare cu combustibil, şi viteza a fost mărită de la 13 la 25 de noduri.

Forţa maritimă japoneză primea permanent rapoarte, via

Japonia, de la consulatul din Honolulu. La 6 decembrie, în ajunul atacului, japonezii au fost dezamăgiți, aflînd că la Pearl Harbour nu exista nici un portavion. (Un portavion se găsea lîngă coasta californiană, altul transporta bombardiere la Midway, un al treilea tocmai dusese niște avioane de vînătoare la Wake și alte trei se aflau în Atlantic.)

Totuși, la Pearl Harbour se găseau opt nave de linie, fără plase pentru torpile. Primind știrea, amiralul Nagumo a decis să continue acțiunea. Avioanele au fost lansate între orele 6.00 și 7.15 (ora locală la Hawaii) a doua zi dimineață, de la aproximativ 440 Km nord de Pearl Harbour.

Au existat două avertizări de ultim moment care ar fi putut schimba soarta atacului. Submarinele japoneze au fost detectate de mai multe ori, începînd cu ora 3.55; unul din submarine a fost scufundat la ora 6.51 de distrugătoarele americane, iar altul la ora 7.00 de aviația maritimă. Dintre cele șase stații radar americane de pe insulă, cea mai nordică a reperat la scurt timp după ora 7.00 o mare forță aeriană. Din nefericire, centrul de informații a crezut că e vorba de bombardierele B17, care trebuiau să sosească din California, deși acestea nu erau mai mult de 12 și veneau dinspre est, nu dinspre nord.

Atacul a început la 7.55 și a continuat pînă la 8.25. Un al doilea val de bombardiere în picaj și de bombardiere la mare altitudine a atacat din nou la 8.40.

Decisivă a fost utilizarea bombardierelor torpiloare în primul val de atac. Dintre cele opt nave de linie americane, *Arizona, Oklahoma, West Virginia* și *California* au fost scufundate, iar *Maryland, Nevada, Pennsylvania* și *Tennessee* grav avariate[1]. Au mai fost scufundate trei distrugătoare și patru nave mai mici, iar trei crucișătoare ușoare și o navă bază pentru hidroavioane au fost grav avariate. Dintre avioanele americane au fost distruse 188 și 63 avariate. Japonezii au pierdut doar 29 de avioane, iar 70 au fost avariate.

[1] *Nevada* a eșuat la mal, iar *California* a fost readusă ulterior în stare de plutire.

Cele cinci submarine mici au fost pierdute într-un atac ce s-a soldat cu un eșec total. În privința pierderilor umane, americanii au înregistrat 3 435 de morți și răniți. Cifra japonezilor nu este certă, dar se pare că numărul morților a fost sub o sută.

Avioanele japoneze au revenit pe portavioane între orele 10.30 și 13.30. La 23 decembrie, principala forță de atac s-a întors în Japonia.

Succesul acțiunii i-a adus Japoniei trei mari avantaje. Flota americană din Pacific a fost practic scoasă din acțiune. Ca atare, operațiile din sud-vestul Pacificului deveneau mai puțin expuse unor posibile intervenții navale, iar forța militară folosită la Pearl Harbour putea sprijini aceste operații. Japonezii dispuneau acum de mai mult timp pentru a-și extinde și organiza cercul ofensiv.

Atacul ratase însă portavioanele amricane – ținta principală în această operație și ținta-cheie pentru viitor, cît și tancurile petroliere și alte instalații importante, a căror distrugere ar fi îngreuiat mult refacerea forței americane.

Survenind prin surprindere și înaintea unei declarații oficiale de război, lovitura a stîrnit indignare în SUA. Americanii au strîns rîndurile în jurul președintelui Roosevelt, adoptînd o atitudine violentă împotriva Japoniei.

Japonezii intenționaseră să se păstreze în limitele legalității, dar să profite, totodată, de pe urma efectului surpriză – altfel spus, să se apropie cît mai mult de graniță, fără a o viola. Momentul răspunsului lor la cererile americanilor din 26 noiembrie 1941 a fost astfel ales încît mesajul să fie trimis ambasadorului japonez de la Washington în seara zilei de sîmbătă, 6 decembrie, pentru a fi comunicat guvernului SUA la ora 13.00, ceea ce la Hawaii însemna ora 7.30 dimineața. Acest procedeu lăsa Statelor Unite șanse minime – circa o jumătate de oră – pentru a-și înștiința comandanții din Hawaii și din alte zone că începuse războiul. Conform prevederilor internaționale, existau motive de a se face apel la legalitate. Lungimea mesajului japonez (5 000 de cuvinte) și intîrzierile determinate de decodarea lui la Ambasada japoneză, a făcut ca textul să nu poată fi comunicat Washingtonului decît la

14.20 ora locală – adică cu circa 35 de minute *după* începerea atacului de la Pearl Harbour.

Violenţa cu care americanii au denunţat atacul de la Pearl Harbour drept un comportament barbar, precum şi faptul că pentru SUA acesta a survenit ca un element surpriză au părut uimitoare în lumina istoriei. Atacul japonez semăna cu cel lansat asupra flotei de război ruse de la Port Arthur în noaptea de 8 februarie 1904, cînd amiralul Togo şi-a lansat torpiloarele împotriva escadrei ruse ancorate acolo. Abia pe 10 februarie japonezii au lansat declaraţia de război, în acelaşi timp cu ruşii.

Atitudinea englezilor, care făcuseră o antantă cu Japonia în 1902 şi au aprobat comportamentul Japoniei, contrasta la modul ironic cu felul în care s-au făcut ecoul americanilor în denunţarea comportamentului japonezilor, 37 de ani mai tîrziu.

Pentru americani, lovitura din 1941 de la Pearl Harbour a reprezentat o asemenea surpriză neplăcută, în ciuda lecţiei istoriei, încît a produs nu numai un val de critici la adresa autorităţilor, în frunte cu preşedintele Roosevelt, ci şi bănuiala că dezastrul se datora unor factori mult mai condamnabili decît lipsa de discernămînt şi confuzia invocate. Această bănuială s-a propagat, în special, în rîndul criticilor şi al adversarilor politici ai lui Roosevelt, şi a persistat multă vreme.

Deşi e limpede că preşedintele Roosevelt aştepta de mult să găsească o modalitate de a implica America în războiul împotriva lui Hitler, existenţa orgoliului şi evaluarea greşită din partea cartierelor generale ale marinei militare sînt suficiente pentru a contracara argumentele istoricilor „revizionişti" americani, potrivit cărora Roosevelt ar fi urzit dezastrul de la Pearl Harbour.

Căderea Hong Kongului

Pierderea prematură a acestui avanpost britanic din Extremul Orient a constituit cel mai limpede exemplu despre modul în care strategia şi simţul practic pot fi sacrificate de dragul prestigiului

fantezist [1]. Nici măcar japonezii n-au comis vreodată o asemenea prostie „de ochii lumii" cum a făcut Anglia în acest caz. Hong Kongul era punctul slab al pozițiilor britanice și, inerent, mult mai greu de apărat decît Singapore. Acest port insular, învecinat cu coasta Chinei, se afla la nici 645 Km de bazele aeriene japoneze din Formosa și la 2 575 Km de baza navală britanică de la Singapore.

Într-o trecere în revistă a situației, la începutul anului 1937, șefii Statelor majore britanice situau Japonia pe locul doi după Germania, ca posibil inamic, estimînd că Singapore și Anglia propriu-zisă reprezentau cheia supraviețuirii Commonwealth-ului britanic. Aceasta însemna că era exclus ca orice pretext invocat pentru securitatea intereselor britanice din Mediterana să afecteze cumva trimiterea unei flote de război la Singapore. Referitor la Hong Kong, s-a căzut de acord că perioada de scoatere de sub asediu nu putea fi mai mică de 90 de zile. S-a precizat, totodată, că și în cazul în care o garnizoană întărită ar putea apăra colonia, portul în sine putea fi neutralizat de aviația japoneză cu baza în Formosa.

Cu toate acestea, șefii Statelor majore britanice, fără să țină seama de situație, au respins concluzia logică, care arăta că evacuarea garnizoanei ar antrena pierderea prestigiului și ar descuraja China în lupta ei împotriva invadatorilor japonezi. Și astfel

---

[1] În martie 1935, generalul Dill, care ajunsese directorul Operațiilor și Cercetării, m-a rugat să vin la Ministerul de Război pentru a discuta despre problemele curente și de viitor legate de apărare. Discuția s-a concentrat asupra Extremului Orient și în special asupra eventualei încercări de a păstra Hong Kongul în cazul unui război cu Japonia. Potrivit unei note asupra discuției, întocmită în acea seară: „Eu am sugerat, iar el se pare că a fost de acord, că ar trebui să se riște pierderea coloniei asigurînd o apărare mai slabă, decît să i se aducă atîtea întăriri încît să devină, moral vorbind, un *Verdun* sau *Port Arthur*, ceea ce ne-ar afecta considerabil prestigiul în caz de eșec".

s-a ajuns la concluzia că „Hong Kongul trebuia privit ca un avanpost important, deşi nu vital, care va fi apărat cît mai mult posibil"[1]. Această concluzie condamna din start garnizoana.

Doi ani mai tîrziu, la începutul anului 1939, o nouă analiză a situaţiei s-a soldat cu aceeaşi concluzie, dar s-au schimbat semnificativ priorităţile – securitatea din Mediterana a fost pusă înaintea celei din Extremul Orient. În mod inerent, apărarea Hong Kongului devenea imposibil de realizat, cu atît mai mult cu cît o forţă expediţionară japoneză se instalase în partea continentală a Chinei, la nord şi la sud de Hong Kong, izolînd astfel această proprietate britanică şi expunînd-o unui atac dinspre uscat.

În august 1940, ca urmare a prăbuşirii Franţei, situaţia a fost reanalizată de noua echipă a şefilor de State Majore. Dill, care reprezenta trupele de uscat, devenise acum CIGS[2]. De data aceasta, faptul că Hong Kongul nu putea fi apărat a fost recunoscut. Ca atare, s-a recomandat retragerea garnizoanei (patru batalioane). Punctul de vedere a fost acceptat de Cabinetul de război, condus de Churchill, dar practic nu s-a întreprins nimic. Mai mult, chiar, un an mai tîrziu, Churchill a fost sfătuit să accepte oferta guvernului canadian de a trimite două batalioane pentru a întări garnizoana – fapt datorat generalului de divizie A.E. Grasett, canadian de origine, care deţinuse funcţia de comandant la Hong Kong. El îl convinsese pe şeful Statului Major canadian că prin trimiterea unor întăriri Hong Kongul va deveni suficient de puternic ca să reziste atacului o perioadă îndelungată. Recomandînd acceptarea ofertei, şefii Statelor Majore din Anglia şi-au exprimat părerea potrivit căreia în cel mai rău caz acest lucru ar permite garnizoanei să asigure o „apărare mai eficientă" a insulei – argument determinat de dorinţa menţinerii „prestigiului". La 27 octombrie 1941, cele două batalioane canadiene au plecat spre Hong Kong, sporind sacrificiul zadarnic cu aproape cincizeci la sută.

---

[1] *Official history: The War Against Japan*, vol. I, p. 17.

[2] Chief of the Imperial General Staff (şeful Statului Major General Imperial) – nota trad.

Atacul japonez dinspre continent a demarat în dimineața zilei de 8 decembrie 1941, cu o forță bine înarmată, mai mult de o divizie (12 batalioane), cu o amplă acoperire aeriană și un puternic sprijin de artilerie. Pînă a doua zi, englezii se retrăseseră la așa-numita Gindrinkers Line din peninsula Kowloon. În 10 decembrie, dimineața devreme, o redută-cheie de aici a fost capturată de un detașament japonez. Această lovitură a accelerat abandonarea prematură a pozițiilor de la Gindrinkers Line și retragerea pe insula Hong Kong, în timp ce japonezii continuau să înainteze pentru a declanșa atacul plănuit asupra Gindrinkers Line.

Primele tantative de traversare a strîmtorii au fost respinse. Apoi, în noaptea de 18 spre 19 decembrie, forța principală japoneză a debarcat în colțul nord-estic și a atacat concentrat și rapid prin Golful Deep Water în sud, scindînd forța de apărare. O parte a acesteia s-a predat în seara zilei de Crăciun, iar cealaltă i-a urmat exemplul a doua zi dimineața. În ciuda întăririlor primite, Hong Kongul rezistase doar 18 zile – o cincime din timpul anticipat. Japonezii au pierdut mai puțin de 3 000 de soldați, dar au capturat întreaga garnizoană întărită, aproape 12 000 de oameni. Se împlineau o sută de ani de la ocuparea insulei și 99 de ani de la cedarea ei formală, de către China, în favoarea Angliei, cînd aceasta a fost cucerită de japonezi.

Prăbușirea Filipinelor

La 8 decembrie, ora 2.30 comandamentul SUA din Filipine a intrat în alertă aflînd despre atacul japonez de la Pearl Harbour, dar ceața matinală de la Formosa a făcut ca atacul aerian japonez împotriva insulelor să fie amînat. Acest handicap s-a dovedit pînă la urmă în avantajul japonezilor. În rîndurile americanilor persista o stare de confuzie – care constituise motivul unei controverse perpetue – în privința oportunității atacării imediate a Formosei, cu bombardierele B17. Avioanelor li se ordonase să zboare în jurul insulei Luzon, pentru a nu fi prinse la sol. La ora 1.30, cînd bombardierele au aterizat pentru a se pregăti de atac – au sosit

avioanele japoneze întîrziate din cauza ceții. Din cauza sistemului defectuos de avertizare, majoritatea avioanelor americane au fost distruse chiar în acea primă zi (în special bombardierele B17 și avioanele de vînătoare moderne P40E). Ca urmare, japonezii au dobîndit superioritatea și au dominat în continuare spațiul aerian cu cele 190 avioane ale trupelor de uscat și 300 de avioane ale marinei militare, cu baza pe sol, în Formosa. La 17 decembrie, cele 10 bombardiere B17 care mai rămăseseră au fost retrase în Australia, iar puținele nave de suprafață ale atît de pretențios numitei „Flotă de război asiatică", sub conducerea amiralului Hart, au fost trimise în altă parte. În zonă au rămas doar 29 de submarine.

Cît privește forțele terestre, MacArthur – care considera că insulele Filipine trebuiau păstrate și apărate în totalitate – contrar dispozițiilor, menținuse cea mai mare parte a celor 31 000 militari (americani și cercetași filipinezi) lîngă Manila, astfel încît liniile de coastă erau acoperite doar de trupe filipineze inferioare, oficial circa 110 000. Această decizie, deși înțeleaptă din punct de vedere strategic, lua în calcul posibilitatea că japonezii nu vor întîmpina prea multe dificultăți, indiferent de punctul în care vor debarca.

Armata a 14-a japoneză, condusă de generalul Homma, a primit sarcina de a ataca. La operațiunile inițiale și debarcări au participat 57 000 de combatanți. Raportat la adversar, nu erau mulți, motiv pentru care efectul surpriză și superioritatea aeriană deveneau esențiale. Japonezii mai trebuiau să captureze cîteva insule periferice și regiuni de coastă slab apărate, pentru a-și amenaja rapid terenuri de aterizare necesare avioanelor trupelor de uscat, care operau doar pe distanțe mici.

Încă din prima zi după lansarea atacului, japonezii au pus mîna pe insula principală din grupul Batan, situată la 195 Km nord de Luzon, iar la 10 decembrie 1941 au cucerit insula Camiguin, în imediată apropiere de Luzon. În aceeași zi, alte două detașamente au debarcat pe coasta nordică propriu-zisă, la Aparri și Vigau. La 12 decembrie un al patrulea detașament, venit din Insulele Palau, a debarcat la Legaspi în colțul sud-estic al Luzonului, fără să întîmpine vreo rezistență. Aceste debarcări au deschis calea

următoarelor, a celor principale, care au avut loc în Golful Lingayen, la numai 195 Km nord de Manila (începînd cu data de 22 decembrie). Cei 43 000 de soldați ai generalului Homma au fost transportați cu 88 de nave de transport. În ziua de 24 decembrie, o altă forță, constînd din 7 000 de oameni, care venea din Insulele Ryukyu, a debarcat în Golful Lamon, pe coasta de est, vizavi de Manila. Ele nu s-au confruntat cu o rezistență serioasă deoarece armata filipineză, rudimentară și slab înzestrată, s-a fărîmițat repede, iar americanii le-au venit în ajutor prea tîrziu. Pierderile înregistrate de japonezi pînă atunci nu atingeau 2 000 de morți.

Dîndu-și seama că n-avea posibilitatea de a-i zdrobi pe invadatori înainte de a se instala complet pe malurile insulei pe 23 decembrie, MacArthur a revenit la planul inițial de retragere pe peninsula Bataan. Decizia sa precipitată s-a datorat unor rapoarte care supraestimau, pînă la dublare, puterea japonezilor, fără a lua în considerare trupele sale din Filipine. La 26 decembrie 1941, Manila a fost declarată oraș deschis. În ciuda stării inițiale de confuzie, trupele lui MacArthur au reușit să realizeze o retragere organizată și să se instaleze în peninsula Bataan la 6 ianuarie 1942 favorizate de faptul că puterea japonezilor era în realitate cam jumătate cît a sa.

Ajunși în peninsulă – lungă de aproximativ 40 Km și lată de 32 Km – americanii au fost puși în situația de a hrăni peste 100 000 de oameni, inclusiv civili, în loc de 43 000 cît preconiza planul inițial. În plus, foarte curînd doar un sfert din forțele americane mai erau apte de luptă, restul fiind afectate de paludism.

Primele atacuri japoneze asupra peninsulei au fost respinse. La 8 februarie 1942, după o lună de eforturi, japonezii, slăbiți, au suspendat atacurile – 100 000 de oameni erau bolnavi de malarie, iar Divizia 48 a fost trimisă să sprijine atacul din Insulele Olandeze Răsăritene.

La începutul lui martie, liniile japoneze erau controlate doar de 3 000 de oameni, dar americanii n-au sesizat situația și n-au făcut nici o tentativă de a începe ofensiva. De fapt, propriile lor efective scăzuseră la o cincime din numărul inițial, iar sub aspect

moral plecarea lui MacArthur în Australia, pe 10 martie 1942, le descurajase. Devenise evident faptul că nu se făceau eforturi pentru a fi ajutați, lucru hotărît la începutul lui ianuarie de autoritățile de la Washington.

La sfîrșitul lui martie 1942, japonezii au primit întăriri 22 000 de soldați, și mult mai multe tunuri. Ei au reluat atacurile începînd cu data de 3 aprilie 1942. Americanii au fost împinși înapoi, în josul insulei. În ziua de 9 aprilie, generalul King s-a predat necondiționat pentru a evita „un măcel în masă".

În continuare, atacul s-a îndreptat spre insula fortificată Corregidor, care dispunea de o garnizoană cu aproape 15000 de oameni (inclusiv cei aflați pe alte trei mici insule învecinate). Insula era despărțită de peninsula Bataan doar de circa 3 Km, ceea ce le-a permis japonezilor să mențină un puternic bombardament de artilerie peste strîmtoare, și continue atacuri aeriene. Aceste acțiuni au continuat săptămîni de-a rîndul, pulverizînd treptat liniile de apărare, scoțînd din funcțiune majoritatea tunurilor americane și afectînd considerabil rezervele de apă ale insulei. Bombardamentul s-a ridicat la o intensitate de 16 000 de proiectile în ziua de 4 mai 1942. Înainte de miezul nopții, la 5 mai, 2 000 de soldați japonezi au trecut strîmtoarea. La debarcare au întîmpinat o rezistență disperată și au pierdut mai mult de jumătate din efectiv înainte de a ajunge la mal. Debarcarea tancurilor a înclinat însă balanța victoriei de partea invadatorilor. Apărarea a fost fărîmițată, deși la acțiune au participat doar trei tancuri. A doua zi dimineața, la 6 mai 1942, generaul Wainwright, care comanda insula Corregidor, a transmis un mesaj radiofonic de capitulare, pentru a evita pierderile inutile.

Inițial, generalul Homma n-a acceptat această capitulare „locală", deoarece detașamente americane și filipineze din insulele sudice continuau să ducă o luptă de gherilă, la fel ca și altele aflate în zonele mai îndepărtate ale Luzonului. Wainwright a consimțit să ordone o capitulare generală, de teamă ca garnizoana din Corregidor, acum dezarmată, să nu fie masacrată. Cu toate acestea,

unele detaşamente au refuzat să se supună ordinului. Din loialitate faţă de îndemnurile lui MacArthur, aflat în Australia, au rezistat pînă la 9 iunie 1942.

Americanii pierduseră în campanie circa 30 000 de oameni, iar aliaţii lor filipinezi aproximativ 110 000. Japonezii au pierdut, după cum s-a estimat, doar 12 000 de oameni, la care se adăugau cei bolnavi de malarie.

În pofida cedării iniţiale, apărătorii din Filipine au rezistat pînă la urmă mai mult timp decît în alte părţi – patru luni în Bataan şi şase luni în total, asta fără nici un sprijin eficient din afara Filipinelor.

Prăbuşirea Malaysiei şi a Singaporelui

Japonezii stabiliseră ca forţa ce va cuceri Malaysia şi Singapore să fie Armata a 25-a condusă de generalul Yamashita. Ea includea trei divizii şi unităţi auxiliare însumînd aproximativ 70 000 de combatanţi dintr-un total de 10 000 de oameni. Navele disponibile nu puteau transporta concomitent decît un sfert al acestei forţe armate peste Golful Siam – 17 000 de combatanţi şi 26 000 în total, cu cei de la servicii auxiliare. Această acţiune de avangardă trebuia să captureze terenurile de aterizare din nord, în timp ce marea masă a forţelor lui Yamashita urma să se deplaseze pe uscat, din Indochina prin Thailanda şi în josul Istmului Kra, pentru a consolida cît mai rapid cu putinţă trupele desantate de pe mare. Înaintarea urma să continue apoi în josul coastei de vest a Malaysiei peninsulare.

În aparenţă, părea o expediţie cu o forţă surprinzător de mică pentru un scop atît de mare, inferioritatea numerică faţă de cei 88 000 de britanici, aflaţi în apărare şi comandaţi de generalul Percival, fiind evidentă. Malaysia era apărată de 19 000 de soldaţi britanici, 15 000 australieni, 37 000 indieni şi 17 000 malaysieni, o forţă eterogenă, slab echipată şi antrenată în comparaţie cu cele trei divizii ale lui Yamashita – de Gardă imperială, Divizia 5 şi Divizia 18, printre cele mai bune din armata japoneză.

Ele erau sprijinite de 211 tancuri, în timp ce englezii din Malaysia nu dispuneau de nici unul – şi de 560 de avioane – aproape de patru ori mai mult faţă de numărul celor britanice din Malaysia, şi acestea inferioare calitativ. În plus, japonezii contau pe muson, care din noiembrie pînă în martie avea să împiedice acţiunile britanice de contracarare a înaintării lor, deoarece datorită vremii proaste drumurile deveneau impracticabile. Totodată, japonezii contau pe acea coloană vertebrală muntoasă a Malaysiei, cu înălţimi de peste 2 140 m, acoperită de o junglă deasă, care avea să scindeze apărarea, înlesnindu-le lor mişcarea de la est la vest.

Culmea ironiei era că forţele terestre britanice se aflau larg dispersate pentru a păzi nişte terenuri de aterizare fără a exista forţe aviatice adecvate şi că aceste terenuri fuseseră construite pentru a proteja o bază maritimă unde nu exista o flotă de război. Japonezii urmau să fie principalii beneficiari ai terenurilor de aterizare şi ai bazei maritime.

Principalele puncte ale debarcării japoneze au fost la Singora şi Patani pe istmul Thai al peninsulei Malaysia. În plus, s-au mai efectuat şi alte patru debarcări auxiliare ceva mai la nord, pe coasta Thailandei. A treia debarcare în ordinea importanţei a fost efectuată la Kota Bharu, în interiorul Malaysiei. Sarcina acestei forţe consta în aceea ca, după capturarea aerodromului britanic, să îndeplinească o acţiune diversionistă în josul coastei răsăritene, în vreme ce înaintarea principală se desfăşura în josul coastei de vest. Debarcările s-au efectuat în primele ceasuri ale zilei de 8 decembrie, ora locală. Debarcarea de la Kota Bharu (5 500 de japonezi), s-a produs cu o oră înaintea atacului de la Pearl Harbour. Aerodromul existent acolo a fost cedat japonezilor după o luptă scurtă (cele din teritoriul Thailandei chiar mai uşor).

Acţiunea preconizată de britanici pentru a opri atacul, „Operaţiunea Matador“, a demarat prea tîrziu, din cauza reţinerii de a trece frontiera înainte ca neutralitatea Thailandei să fie violată de japonezi. La 6 decembrie aviaţia britanică de recunoaştere descoperise o flotă militară japoneză în Golful Siam, dar vremea proastă nu a permis urmărirea acţiunii şi a intenţiilor acesteia.

Acțiunile pregătitoare pentru „Operațiunea Matador" n-au reușit decît să tulbure aranjamentele britanice din apărare. În dimineața zilei de 10 decembrie 1941, Divizia 5 japoneză se mutase deja pe coasta vestică, pătrunsese dincolo de granița Malaysiei și înainta pe două căi în Kdah.

În acea zi, englezii au suportat un dezastru decisiv pe mare.

După hotărîrea din iulie de a tăia livrările de petrol către Japonia, Winston Churchill își dăduse seama în sfîrșit, de „formidabilele efecte ale embargoului". O lună mai tîrziu, la 25 august 1941, propusese trimiterea în Răsărit a ceea ce el numea o forță navală „de intimidare". Amiralitatea plănuia să grupeze acolo navele *Nelson, Rodney* și alte patru nave de linie mai vechi, împreună cu un crucișător de linie și două-trei portavioane. Churchill prefera să folosească un număr mai mic de nave, dar din cele mai bune, astfel că a propus să se trimită unul dintre vasele de linie de tip nou *King George V*, cu un crucișător de linie și un portavion. La 29 august 1941 el s-a adresat Amiralității spunînd:

> „Nu pot să cred că Japonia va izbuti să facă față combinației care se formează acum împotriva ei, care cumulează forțele Statelor Unite, ale Marii Britanii și ale Rusiei... Apariția în zonă a forței menționate, și mai presus de orice a unui *KGV* ar putea constitui într-adevăr un mijloc de intimidare hotărîtor"[1].

Drept urmare, *Prince of Wales* și crucișătorul de linie *Repulse* au pornit spre Singapore, însă neînsoțite de vreun portavion. Cel desemnat în acest scop a eșuat lîngă coasta Jamaicăi și a rămas în doc pentru reparații. În Oceanul Indian mai exista un portavion, destul de aproape de Singapore, dar nu i s-a transmis nici un ordin pentru a se alătura. Cele două nave mari depindeau sub aspectul acoperirii aeriene de avioanele de vînătoare cu baza pe uscat, dar numărul acestora era redus.

---

[1] Churchill, *The Second World War*, vol.. III, p. 774.

Prince of Wales şi *Repulse* au ajuns la Singapore la 2 decembrie 1941. A doua zi a sosit şi amiralul Tom Phillips pentru a prelua comanda „Flotei de război din Orientul Îndepărtat". La 6 decembrie 1941, aşa cum s-a menţionat deja, s-a raportat că un mare convoi japonez de nave de transport se îndrepta din Indochina în direcţia Malaysiei. În ziua de 8 decembrie, la amiază, Phillips a aflat că trupe de pe acele nave debarcau la Singora şi Kota Bharu, sub acoperirea unei nave de linie din clasa *Kongo*, cinci crucişătoare şi douăzeci de distrugătoare. După-amiază tîrziu, Phillips şi-a lansat vitejeşte pe mare ceea ce se numea Forţa „Z" – adică cele două nave mari escortate de patru distrugătoare, pentru a ataca navele de transport japoneze, deşi într-un sector atît de nordic nu se putea asigura acoperirea aeriană de la bazele de pe uscat, deoarece aerodromurile fuseseră scoase din funcţiune.

În seara zilei de 9 decembrie 1941, cerul s-a înseninat, lipsindu-l pe Phillips de protecţia asigurată de nori. Forţa „Z" a fost reperată de japonezi şi a trebuit să întoarcă spre sud, spre Singapore. Un mesaj primit dintr-acolo transmitea, în mod eronat, că la Kuantan, aflat la jumătatea distanţei, avusese loc o debarcare japoneză. Apreciind că putea ataca prin surprindere, Phillips a modificat drumul, pornind spre Kuantan.

Japonezii îşi luaseră măsuri corespunzătoare împotriva oricărei încercări de interceptare din partea Forţei „Z", a cărei sosire la Singapore fusese radiocomunicată în întreaga lume. Flotila aeriană de elită, cu indicativul „22", în care activau cei mai buni piloţi din aviaţia militară a marinei japoneze, îşi avea bazele pe aerodromurile de lîngă Saigon, în sudul Indochinei. În plus, o linie de patrulare constînd din 12 submarine acoperea căile de acces dinspre Singapore spre Kota Bharu şi Singora. Încă în primele ore ale după-amiezei de 9 decembrie 1941, un submarin situat în punctul cel mai estic reperase şi raportase deplasarea spre nord a Forţei „Z". La primirea mesajului, Flotila aeriană 22, care se pregătise pentru un raid asupra Singaporelui, şi-a înlocuit în grabă bombele cu torpile şi a decolat pentru un atac de noapte împotriva Forţei „Z". Japonezii n-au putut însă să o depisteze, deoarece Phillips

întorsese spre sud. Cu toate acestea, flotila a decolat din nou înainte de revărsatul zorilor şi, de data aceasta, a găsit Forţa „Z" lîngă Kuantan. Japonezii au folosit 34 de bombardiere de mare altitudine şi 51 de bombardiere torpiloare. Primele au atacat la puţin după ora 11.00, şi au fost urmate de celelalte, în valuri succesive. Ambele tipuri de bombardamente s-au dovedit remarcabil de precise, cu toate că navele se deplasau în viteză şi nu erau nişte ţinte statice, luate prin surprindere, ca la Pearl Harbour. În plus, *Prince of Wales*, cu cele 175 de tunuri antiaeriene din dotare, putea trimite 60 000 de proiectile pe minut. Ambele nave britanice au fost, însă, scufundate, *Repulse* pe la ora 12.30, iar *Prince of Wales* pe la 13.20. Distrugătoarele din escortă au reuşit să salveze peste 2 000 de oameni din totalul de 2 800 care-l reprezentau echipajele celor două nave. Amiralul Phillips s-a aflat printre victime. Japonezii s-au abţinut de la orice intervenţie pe durata acţiunii de salvare. Ei au pierdut doar trei avioane.

Înainte de război, şefii Amiralităţii minimalizaseră posibilitatea ca navele de linie să fie scufundate printr-un atac aerian, iar Churchill aproape că susţinuse acest punct de vedere. Iluzia a persistat pînă în zilele fatale din decembrie 1941. În plus, aşa cum scria Churchill: „Eficacitatea japonezilor în lupta aeriană a fost mult subestimată în acea vreme atît de noi, cît şi de americani"[1].

Această lovitură a pecetluit soarta Malaysiei şi a Singaporelui. Japonezii şi-au putut continua debarcările nestînjeniţi, stabilindu-şi pe mal baze de aviaţie. Superioritatea forţei lor aeriene faţă de cea britanică din Malaysia a fost decisivă şi a dus la zdrobirea rezistenţei trupelor britanice. Totodată le-a permis trupelor japoneze să forţeze înaintarea în josul Malaysiei peninsulare şi să pătrundă în Singapore pe uşa din spate. Căderea Singaporelui s-a datorat neglijenţelor şi evaluărilor eronate făcute în principal de Londra.

Începînd cu 10 decembrie 1941, retragerea englezilor în josul coastei vestice a devenit aproape continuă. Blocajele rutiere, ca, de exemplu, cel de la Jitra, au fost trecute de japonezi cu tancurile

---

[1] Churchill, *The Second World War*, vol. III, p. 551.

şi artileria sau prin atacuri pe flancuri ale infanteriei infiltrate prin jungla din apropiere. Comandantul din nordul Malaysiei, generalul Heath, spera să poată opune rezistenţă pe rîul Perak, dar această linie a fost cucerită de coloana japoneză care a atacat oblic, din Patani. O poziţie puternică aflată mai în spate, la Kampar, a fost cucerită printr-o acţiune din flanc, dinspre mare, de trupe care au folosit mici ambarcaţii capturate.

La 27 septembrie 1941, generalul de corp de armată Henry Pownall a preluat funcţia de comandant suprem pentru Extremul Orient, înlocuindu-l pe general-colonel de aviaţie Robert Brooke-Popham.

La începutul lui ianuarie 1942, englezii s-au retras pînă la rîul Slim, acoperind provincia Selangor şi căile de acces spre aerodromurile sudice de lîngă Kuala Lumpur. În noaptea de 7 spre 8 ianuarie, o companie de tancuri japoneze a străpuns apărarea prost organizată, şi a atacat podul rutier – ce se afla la aproximativ 32 Km dincolo de linia frontului. Trupele britanice situate la nord de rîu au fost nimicite (4 000 de soldaţi şi echipamentele aferente), în timp ce japonezii au pierdut doar şase tancuri şi ceva infanterie. Divizia 11 indiană a fost zdrobită. Acest dezastru s-a soldat cu abandonarea prematură a părţii centrale a Malaysiei şi a periclitat şansa britanicilor de a rămîne pe poziţiile nordice din Johore suficient de mult pentru ca întăririle necesare să poată ajunge la Singapore, pe mare, din Orientul Mijlociu.

Exact în ziua dezastrului, generalul Wavell a sosit la Singapore, în drum spre Java, pentru a prelua postul de comandant suprem ABDA (american, englez, olandez, austrialian), care fusese creat de urgenţă. Pownall a devenit şeful Statului major ABDA, cartierul general pentru Extremul Orient fiind desfiinţat. Wavell a decis ca apărarea să aibă baza în Johore, unde au fost păstrate cele mai bune trupe. Acest lucru implica o retragere rapidă, nu treptată, cum plănuise generalul Percival. Kuala Lumpur a fost părăsit pe 11 ianuarie 1942, iar poziţiile din fişia Tampin în ziua de 13 (în loc de 24 ianuarie). Japonezii aveau astfel acces liber la cel mai bun sistem rutier din Johore. Acţiunea britanică le-a permis, totodată,

să folosească două divizii simultan, şi nu succesiv – ceea ce a anihilat apărarea îndîrjită a australienilor la Gemas. Ca urmare, retragerea prin Johore a devenit mai rapidă chiar decît se preconizase.

În acelaşi timp, o retragere corespunzătoare a forţei britanice de pe coasta estică a dus la abandonarea Kuantanului şi a acrodromului de aici (6 ianuarie 1942) şi a localităţii Endau (21 ianuarie, ca urmare a unei ameninţări lansate de o forţă venită pe mare). La 30 ianuarie, atît „Eastforce" cît şi „Westforce" ajunseseră înapoi, în capătul sudic extrem al Malaysiei peninsulare. Ariergărzile au trecut strîmtoarea în noaptea următoare, refugiindu-se pe insula Singapore. Aviaţia trupelor de uscat japoneze, mai puţin eficientă decît omoloaga ei din marina militară, n-a reuşit să „deranjeze" prea mult retragerea. Ea s-a dovedit cu adevărat utilă doar împotriva acrodromurilor.

Japonezii au cucerit Malaysia în 54 de zile. Numărul total al pierderilor umane înregistrate de ei a fost de aproximativ 4 600 – în timp ce englezii au pierdut circa 25 000 de oameni (majoritatea luaţi prizonieri) şi o mare cantitate de echipament.

Cele două divizii de avangardă ale forţei japoneze invadatoare, care măturaseră Malaysia peninsulară pe o lungime de 800 Km, au traversat strîmtoarea care desparte insula Singapore de continent duminică 8 februarie 1942 seara. Traversarea s-a efectuat pe o fîşie de 13 Km din strîmtoarea de 48 Km, care avea aici o lăţime mai mică de un kilometru şi jumătate. Acest sector era apărat de trei batalioane ale Brigăzii 22 australiene.

Ambarcaţii de debarcare blindate au transportat primele valuri de atacanţi; restul s-au deplasat cu toate tipurile de ambarcaţii care au putut fi adunate, unii soldaţi înotînd chiar cu puştile şi muniţiile aflate asupra lor. Cîteva ambarcaţii au fost scufundate, dar cea mai mare parte a trupelor de asalt au izbutit să debarce, favorizate şi de greşelile comise de apărători, de-a dreptul inexplicabile. Astfel, nu s-au folosit proiectoarele pentru plajă,

mijloacele de comunicaţie au funcţionat prost sau nu au fost utilizate, iar artileria a întîrziat focul de baraj.

Cînd s-a luminat de ziuă, pe ţărm se aflau 13 000 de japonezi, în vreme ce australienii se retrăseseră pe poziţiile din interiorul insulei. Înainte de amiază, forţa invadatoare ajunsese la peste 20 000 de soldaţi. Aceştia reuşiseră să stabilească poziţii întărite în adîncimea părţii de nord-vest a insulei. Mai tîrziu a debarcat şi o a treia divizie japoneză, totalul ajungînd la peste 30 000 de oameni.

Încă două divizii japoneze se aflau foarte aproape în spate, pe continent, dar generalul Yamashita a apreciat că nu le putea desfăşura eficient în atacul de pe insulă, dar, în zilele care au urmat, a înlocuit trupele cu efective proaspete.

Din punct de vedere numeric, apărătorii dispuneau pe insulă de o putere mai mult decît suficientă pentru a respinge invazia, mai ales că aceasta se petrecuse în sectorul în care se aşteptaseră. Generalul Percival avea sub comandă circa 85 000 de oameni – în principal englezi, australieni şi indieni, dar şi cîteva unităţi locale malaysiene şi chineze. Majoritatea trupelor era prost instruită, în comparaţie cu forţa japoneză de atac, alcătuită din trupe selecţionate pentru acest scop. Acţiunile apărătorilor au fost în repetate rînduri dejucate în jungla deasă sau pe plantaţiile de cauciuc. De fapt, conducerea s-a dovedit slabă.

În ce priveşte forţele aeriene, cea japoneză fusese superioară numeric şi calitativ chiar de la începutul campaniei, puţinele forţe britanice care mai rămăseseră fuseseră retrase în faza finală. Lipsa de protecţie împotriva atacurilor aeriene crîncene şi permanente ale inamicului era demoralizantă pentru soldaţii deja deprimaţi de lunga retragere din Malaysia peninsulară.

Eşecul guvernului care nu a putut asigura acoperirea aeriană atît de necesară n-a fost compensat de apelurile trimise acum de Churchill şi de consilierii lui militari, conform cărora „bătălia trebuia continuată cu orice preţ“, iar comandanţii „să moară alături de trupe“ pentru „onoarea Imperiului Britanic“. Li se cerea să realizeze „un plan general de pîrjolire a pămîntului“ şi să distrugă tot ceea ce ar putea fi de folos ocupantului, „fără să ţină seama de a salva

trupele sau de cruţarea populaţiei". Aceste cereri dovedeau o crasă necunoaştere a psihologiei de către autorităţile de acasă. Moralul combatanţilor nu era ridicat de spectacolul norilor de fum negru învolburaţi ce se ridicau în spatele lor din tancurile petroliere cuprinse de flăcări. Nu-i încuraja nici conştiinţa faptului că erau sortiţi să moară sau să cadă captivi. Un an mai tîrziu, chiar şi neînfricaţii veterani germani din Africa s-au prăbuşit rapid cînd, după ordinul lui Hitler de a păstra Tunisul cu orice preţ, au constatat că în spatele lor se aşternea marea, pe care o domina inamicul. A chema soldaţi să lupte cu „spatele la zid" s-a dovedit o metodă prea puţin eficientă pentru a le îndrepta coloana vertebrală.

La Singapore, sfîrşitul a venit duminică, 15 februarie 1942 – exact la o săptămînă după debarcarea japonezilor. Apărătorii fuseseră împinşi în suburbiile oraşului Singapore, aflate pe coasta sudică a insulei. Rezervele de alimente scăzuseră considerabil, iar aprovizionarea cu apă putea fi tăiată în orice clipă. În seara aceea, generalul Percival a păşit cu steagul alb al capitulării în faţa comandantului japonez. Pentru un ostaş brav gestul era amar, dar el a hotărît să se ducă personal, în speranţa că va obţine un tratament mai bun pentru trupele sale şi pentru populaţie.

Aceste două duminici negre de la Singapore au fost fatale pentru dominaţia „Imperiului în care soarele nu apune niciodată".

Incapacitatea de a respinge atacul armatei japoneze nu a fost cauza primordială a acestei situaţii. Ea s-a datorat eşecului maritim – produs cu două luni înainte – şi a fost rezultatul unui lung lanţ de erori şi neglijenţe. Dezvoltarea noii baze şi a liniilor ei de apărare fusese, din păcate, prea lentă. Reţinerea politică de a cheltui bani nu a reprezentat singura frînă. În anii care au urmat hotărîrii de a construi această bază, la Whitehalll s-a iscat o controversă violentă în privinţa modalităţii optime de a o apăra. Controversa a atins apogeul în Comitetul şefilor de State Majore – considerat ca o trinitate. Trenchard, şeful Statului Major al aviaţiei insista asupra importanţei primordiale a avioanelor. Beatty, ministrul Marinei, pleda pentru tunuri mari – respingînd ideea că aviaţia ar putea constitui o ameninţare gravă la adresa navelor de linie.

Guvernul a ezitat să dea un verdict, astfel încît disputa lor a continuat şi după retragerea lor. Pînă la urmă a prevalat considerentul „vechimii în serviciu" şi au fost preferate tunurile mari. Din păcate, atacul nu a venit din direcţia spre care erau aţintite tunurile, ci din spate.

În anii '30, numeroşi strategi au sugerat că atacul ar putea veni pe uşa din spate, via Malaysia peninsulară. Acest lucru părea plauzibil, deoarece baza navală fusese construită pe latura nordică a insulei Singapore, în canalul îngust dintre insulă şi continent. Printre militarii care au îmbrăţişat această concepţie s-a aflat şi Percival, pe atunci ofiţer de Stat major în Malaysia (1936–1937). Acelaşi punct de vedere a fost acceptat şi de comandantul din acea perioadă, generalul Dobbie, care în 1938 a început construirea unei linii de apărare în partea sudică a peninsulei.

Hore-Belisha, care ajunsese ministru de Război, a înţeles imediat necesitatea de a dezvolta mica garnizoană, deoarece unul dintre elementele principale ale programului adoptat la preluarea funcţiei prevedea caracterul prioritar al apărării imperiale, faţă de orice acţiune continentală. Primejdia unui război cu Germania şi Italia devenise însă atît de acută, încît consolidarea forţelor din Mediterana trecuse pe primul loc, însă Hore-Belisha a izbutit să convingă guvernul Indiei să trimită două brigăzi în Malaysia, pentru a tripla puterea garnizoanei. Acestea reprezentau maximum posibil, avînd în vedere resursele limitate dinainte de război.

În septembrie 1939, cînd a început războiul, resursele Angliei au început să crească. Cum războiul se limita în acea vreme la Occident, majoritatea resurselor au fost destinate acestei zone. Au urmat apoi catastrofele din mai şi iunie 1940, cînd Franţa s-a prăbuşit, iar Italia a intrat în război. În această criză înspăimîntătoare, prioritatea absolută a avut-o organizarea din Anglia, şi pe planul al doilea necesitatea asigurării întăririi apărării din regiunea mediteraneană. A fost destul de greu să se rezolve concomitent aceste două priorităţi. Cea mai îndrăzneaţă acţiune a lui Churchill a fost evidenţiată de riscurile pe care şi le-a asumat

pentru a garanta consolidarea liniilor de apărare din Egipt, înainte ca Anglia să fie corespunzător asigurată împotriva unei invazii.

Ar fi nedrept să se impute ceva măsurilor luate pentru Malaysia în acea perioadă. Luînd în considerare împrejurările existente, faptul că garnizoana de acolo a putut fi întărită cu şase brigăzi pe perioada iernii din 1940–41, a reprezentat un succes. Din păcate, nu s-a asigurat şi o creştere similară a puterii aeriene – care era mult mai importantă.

La începutul anului 1940, noul comandant, generalul Bond, era de părere că apărarea Singaporelui depindea de apărarea Malaysiei în ansamblu. El a apreciat că sînt necesare minimum trei divizii şi a sugerat ca RAF să preia responsabilitatea apărării. Autorităţile engleze au adoptat, în principiu, aceste puncte de vedere, dar cu o modificare importantă. În timp ce comandanţii din Malaysia apreciau că este necesară o forţă mai mare de 500 de avioane moderne, Comitetul Şefilor Statelor majore aprecia că sînt suficiente 300 de aparate, cu menţiunea că nici acestea nu puteau fi asigurate înainte de sfîrşitul anului 1941. În plus, în momentul declanşării invaziei japoneze – în decembrie 1941 – numărul avioanelor de primă linie din Malaysia atingea doar 158 de aparate, majoritatea destul de demodate.

Pe parcursul anului 1941, majoritatea avioanelor de vînătoare moderne disponibile după ce se asigura prioritar apărarea aeriană a Angliei a fost trimisă să susţină ofensivele din regiunea mediteraneană. În a doua jumătate a anului, circa 600 de avioane de vînătoare au luat drumul Rusiei. În Malaysia au ajuns foarte puţine. Nu a fost expediat acolo nici un bombardier cu rază lungă de acţiune, deşi sute de astfel de avioane bombardau noaptea Germania, acţiune evident inutilă în acea fază a războiului. Reiese clar că nu s-a dat suficientă atenţie apărării Malaysiei.

Explicaţia acestei enigme a fost dată chiar de Churchill, în memoriile sale de război. La începutul lunii mai, şeful Statului major general imperial, John Dill, i-a prezentat primului ministru o lucrare în care aducea argumente împotriva ideii de a continua

consolidarea forțelor de atac din nordul Africii în dauna siguranței Angliei și a Singaporelui.

„Pierderea Egiptului, spunea el, mi se pare o catastrofă neverosimilă. Doar o invazie încununată de succes ar putea antrena înfrîngerea noastră. Prin urmare, Regatul Unit este elementul vital, și nu Egiptul, iar apărarea Regatului Unit trebuie să treacă pe primul plan. Egiptul nu se află nici pe locul doi în ordinea priorităților. Unul dintre principiile acceptate de strategie prevede că, în ultimă instanță, Singapore se situează înaintea Egiptului. Cu toate acestea, liniile de apărare din Singapore sînt încă mult sub necesități.

Războiul presupune să-ți asumi riscuri, dar acestea trebuie să fie bine calculate. Să nu cădem în greșeala de a ciunti securitatea unor puncte vitale"[1].

Pe Churchill l-a deranjat această teză, deoarece contravenea ideii lui de a prelua ofensiva împotriva lui Rommel și visului său de a dobîndi de la început o victorie decisivă în nordul Africii.

„Acceptarea acestei teorii însemna o revenire completă la poziția defensivă... Ne-ar lipsi de orice posibilitate de a prealua inițiativa".

Într-o replică tăioasă, Churchill a spus:

„Din cîte îmi dau eu seama, ai fi dispus să accepți pierderea Egiptului și a Văii Nilului, și capitularea sau nimicirea armatei de o jumătate de milion de ostași pe care am concentrat-o, numai să păstrăm Singaporele. Nu pot îmbrățișa această idee și nici nu cred că alternativa are vreo șansă de a se contura... dacă Japonia intră în război, Statele Unite vor trece, după toate probabilitățile, de partea noastră. În orice caz, era puțin probabil ca Japonia să asedieze Singaporele de la bun început. Această operațiune ar fi fost mai periculoasă

[1] Churchill, *The Second World War*, vol. III, p. 375.

pentru ea decît pentru noi. Era preferabil să-şi împrăştie crucişătoarele şi crucişătoarele de linie pe rutele comerciale estice"[1].

Este evident că Churchill, exasperat, deforma argumentele şefului Statului major general imperial (GIGS). Nu se punea problema de a slăbi apărarea Egiptului, ci doar de a amîna ofensiva dorită de Churchill, în legătură cu care acesta exagera speranţele şi aşteptările. Pînă la urmă, ofensiva lansată în iunie în nordul Africii s-a dovedit un fiasco, iar reluarea ei în noiembrie, cu mari întăriri suplimentare, nu a izbutit să ducă la nici un rezultat decisiv. Replica dată de Churchill feldmareşalului Dill arată, totodată, cît de gravă a fost eroarea sa de calcul în privinţa riscului ce plana asupra Singaporelui. Surprinzător, Churchill remarca retrospectiv:

„Multe dintre guverne s-ar fi pierdut cu firea în faţa unei declaraţii oficiale atît de grave, venite din partea celei mai înalte autorităţi în materie. În ce mă priveşte, n-am întîmpinat nici o greutate în a-mi convinge colegii politicieni şi am fost, desigur, susţinut de şeful Marinei militare şi de cel al Aviaţiei militare. Prin urmare, părerile mele au precumpănit, iar fluxul de întăriri spre Orientul Mijlociu a continuat"[2].

În iulie, preşedintele Roosevelt l-a trimis la Londra pe Harry Hopkins, consilierul său, pentru a-şi exprima îndoielile personale în privinţa acestei politici şi, totodată, pentru a avertiza asupra riscurilor „încercării de a face prea mult" în Orientul Mijlociu. Experţii militari şi maritimi americani l-au susţinut pe preşedinte şi şi-au exprimat părerea că trebuia să se acorde prioritate Singaporelui şi nu Egiptului.

Churchill n-a ţinut seama de aceste avertismente: „Nu puteam abandona lupta din Egipt şi eram împăcat cu gîndul că vom plăti pentru pierderile suferite în Malaysia". În realitate, el nu anticipa

---

[1] Churchill, *The Second World War*, vol. III, p. 376.

[2] *Ibidem.*, p. 377.

nici o primejdie din această direcție. Churchill spune cu toată sinceritatea: „Mărturisesc că în mintea mea pericolul japonez era învăluit într-o ceață sinistră, în comparație cu celelalte urgențe ale noastre". Greşeala de a nu întări adecvat liniile de apărare din Malaysia îi revine în principal lui Churchill, insistenței sale de a lansa o ofensivă prematură în nordul Africii.

Efectele strategice imediate ale pierderii Singaporelui au fost dezastruoase, căci a urmat rapid cucerirea Birmaniei şi a Indiilor Olandeze răsăritene, un atac cu două vîrfuri, prin care japonezii au ajuns periculos de aproape de India, pe un flanc, şi de Australia, pe celălalt. Au urmat circa patru ani de lupte, în care s-a plătit un preț enorm, înainte ca Singapore să fie recucerit, şi asta în condițiile prăbuşirii Japoniei, a epuizării ei şi a şocului produs de bomba atomică.

Efectele pe termen lung şi amploarea acestora în urma prăbuşirii Singaporelui n-au putut fi evitate. Singapore reprezenta un simbol – simbolul puterii occidentale în Orientul Îndepărtat, putere ce se clădise şi se menținuse multă vreme datorită puterii maritime britanice. Începînd cu primul război mondial se pusese un accent deosebit pe crearea unei mari baze maritime la Singapore, astfel încît importanța ei simbolică ajunsese să depăşească valoarea strategică. Ocuparea insulei Singapore, realizată cu uşurință în februarie 1942, spulbera prestigiul britanic şi european în Asia. Omul alb îşi pierduse ascendentul prin demitizarea forței sale. Înțelegerea acestei vulnerabilități a stimulat şi încurajat extinderea revoltei în Asia împotriva dominației europenilor.

Căderea Birmaniei

Pierderea Birmaniei de către Anglia s-a datorat prăbuşirii Malaysiei. Japonezii au acaparat pozițiile vestice de acces spre China şi Pacific, întregind marea barieră defensivă prevăzută de

planul lor strategic. Cu toate acestea, campania din Birmania a reprezentat o operaţiune independentă, încredinţată Armatei a 15-a, de sub conducerea generalului de corp de armată S. Iida.

Această „armată" cuprindea două divizii şi, chiar punînd la socoteală trupele de susţinere, totaliza doar 35 000 de oameni. Ea a primit misiunea de a ocupa Thailanda, inclusiv Istmul Kra, şi a acoperi spatele frontului Armatei a 25-a, pe parcursul înaintării acesteia spre sud, în Malaysia, împotriva unor debarcări în zona Singapore. Armata a 15-a urma să pornească apoi spre Birmania, ţinta ei imediată fiind capitala, Rangoon.

O acţiune atît de amplă cu o forţă atît de redusă se justifica prin efectivele mici şi prost pregătite ale forţelor care apărau Birmania. Iniţial, acestea se cifrau la mai puţin de o divizie ca număr de oameni, majoritatea provenind din unităţi birmaneze recent formate; ele erau susţinute doar de două batalioane britanice şi de o brigadă indiană (o a doua brigadă indiană se afla pe drum). Cînd a survenit criza, majoritatea întăririlor au fost deviate spre Malaysia, însă era prea tîrziu pentru a mai salva insula Singapore. Divizia 17 indiană, semiinstruită şi incompletă, a sosit în Birmania abia la sfîrşitul lui ianuarie, anunţînd întăririle mai substanţiale care fuseseră promise. Situaţia în spaţiul aerian era şi mai proastă: existau doar 37 de aeronave, care urmau să înfrunte cele 100 de avioane japoneze (la începutul lui ianuarie, după căderea Manilei, numărul acestora s-a dublat).

Invazia Birmaniei începuse încă de la mijlocul lui decembrie 1941, cînd un detaşament al Armatei a 15-a a intrat în Tenasserim, pe malul birmanez al Istmului Kra, pentru a cuceri cele trei aerodromuri-cheie aflate acolo şi a bloca astfel accesul întăririlor aeriene britanice în Malaysia. În zilele de 23 şi 25 decembrie, japonezii au lansat puternice atacuri aeriene la Rangoon, provocînd retragerea haotică a muncitorilor indieni, care au abandonat lucrările la liniile de apărare. La 20 ianuarie 1942, atacul a debutat printr-o înaintare din Thailanda spre Moulmein, care a fost ocupat în 31 ianuarie, după o luptă îndîrjită, dar confuză, în care apărătorii, aflaţi cu spatele spre largul estuar al rîului Salween, au scăpat ca prin urechile acului de la un dezastru.

La sfîrşitul lui decembrie 1941, Wavell îl trimisese pe şeful Statului major general, generalul de corp de armată T.J. Hutton, să preia comanda în Birmania. Acesta a plasat trupele eterogene care apărau localitatea Moulmein şi căile de acces spre Rangoon, sub comanda generalului de divizie J.G. Smyth, VC, comandantul proaspăt sositei Divizii 17 indiene.

După căderea Moulmeinului, japonezii au continuat presiunea spre nord-vest, cucerind puncte de trecere peste rîul Salween aici şi în amonte, în primele două săptămîni ale lunii februarie 1942. Smyth pledase pentru o retragere strategică pe o poziţie care să-i permită să-şi adune forţele. Permisiunea a primit-o prea tîrziu şi n-a mai avut timpul necesar de a mai organiza apărarea. Poziţia de pe rîul Bilin, cu albia îngustă, uşor de trecut cu piciorul în multe locuri, a fost repede cucerită. A urmat cursa pentru a duce trupele înapoi, pe rîul Sittang, lat de un kilometru şi jumătate, aflat la 48 Km în spate (şi la 110 Km de Rangoon). Profitînd de plecarea întîrziată a englezilor, japonezii i-au depăşit în ciuda handicapului reprezentat de faptul că deplasările lor se făceau pe flancuri prin junglă. Podul cel mai important peste Sittang a fost aruncat în aer în primele ore ale dimineţii de 23 februarie 1942. Ca urmare, cea mai mare parte a trupelor lui Smyth a fost izolată pe malul estic. Nu s-au putut retrage decît 3 500 de oameni, pe căi ocolite, iar dintre ei doar jumătate mai păstraseră armele. La 4 martie 1942, valorificînd avantajul dobîndit, japonezii au încercuit Pegu, nod rutier şi de cale ferată, locul unde încercau să se adune rămăşiţele trupelor lui Smyth şi cele cîteva întăriri primite.

A doua zi, generalul Harold Alexander a sosit în Birmania pentru a prelua comanda de la generalul Hutton. Această decizie adoptată de Churchill era normală, ţinînd seama de împrejurări şi, mai ales, de faptul că această prăbuşire timpurie nu fusese prevăzută. Hotărîrea era, totuşi, nedreaptă, căci „Tom" Hutton nu numai că îşi exprimase îndoiala în privinţa posibilităţii de a păstra Rangoonul, ci dăduse dovadă şi de înţelepciune, trimiţînd provizii în zona Mandalay la 645 Km nord de Rangoon, accelerînd, în acelaşi timp, construirea unui drum de munte din statul Manipur, în India,

menit să asigure o punte de legătură terestră cu Mandalay și cu drumul birmanez spre Chungking. În această perioadă și chiar anterior, concepțiile conducerii din Anglia au fost considerabil influențate de opinia lui Wavell, care aprecia că abilitatea japonezilor era supraestimată – mitul putînd fi distrus prin contraatacuri viguroase.

Inițial, Alexander a insistat ca Rangoonul să fie păstrat și a ordonat o ofensivă. Rezultatul acestei acțiuni a fost nesemnificativ, în ciuda luptei crîncene angajate de Brigada a 7-a blindată, proaspăt sosită la fața locului, și de cîteva întăriri cu trupe de infanterie. Pînă la urmă, Alexander a fost nevoit să accepte punctul de vedere al lui Hutton, și în după-amiaza zilei de 6 martie 1942 a ordonat evacuarea Rangoonului, nu înainte de a distruge orașul. La 8 martie 1942, spre surprinderea lor, japonezii au pătruns într-un oraș pustiu. Forțele care apărau orașul au putut scăpa pe drumul spre nord, prin Prome, unde au găsit o breșă în încercuirea japoneză.

A urmat o perioadă de acalmie, în timpul căreia japonezii au primit ca întăriri două divizii, a 18-a și a 56-a, două regimente de tancuri și avioane (în total aveau peste 400 de avioane). Forța engleză a beneficiat de mult mai puține întăriri. Cele trei escadrile de avioane de vînătoare, deși descompletate, împreună cu alte două, aparținînd Grupului Voluntar american (împrumutate de Chian Kai-Și), totalizînd inițial doar 44 de avioane Hurricane și Tomahawks. Ele respinseseră raidurile aeriene japoneze de la Rangoon, și cauzaseră atacanților pierderi disproporționat de mari. O dată cu abandonarea Rangoonului, majoritatea englezilor au fost retrași din India unde, pînă la sfîrșitul lui martie 1942, se primiseră din Orientul Mijlociu circa 150 de avioane-bombardiere și avioane de vînătoare. O dată cu pierderea Rangoonului fusese distrus sistemul de avertizare timpurie, astfel încît avioanele britanice rămase n-au mai fost în stare (așa cum se întîmplase anterior în Malaysia) să opună o rezistență eficientă.

La începutul lui aprilie 1942, Armata a 15-a japoneză, deja consolidată, a pornit spre nord, în lungul rîului Irrawaddy,

îndreptîndu-se către Mandalay, pentru a izola drumul ce ducea în China. Englezii, cu un efectiv de aproximativ 60 000 de oameni, apărau pozițiile pe o linie est-vest, la 240 Km de Mandalay, cu ajutorul forțelor chineze pe flancul răsăritean. Japonezii le-au înconjurat flancul apusean, împresurîndu-i și capturînd exploatările petroliere de la Yanangyaung, la mijlocul lui aprilie 1942. Generalul american Joseph Stilwell, mîna dreaptă a lui Chain Kai-Și, a pus la cale un plan conform căruia le permitea japonezilor să înainteze în susul rîului Sittang, pentru a-i prinde apoi în capcană, printr-o mișcare-clește. Planul lui a fost dejucat printr-o acțiune japoneză mai largă, în jurul flancului răsăritean, spre Lashio. Refluxul rapid din acest flanc i-a dus pe englezi la constatarea că nu vor putea păstra nici localitátea Lashio și, de asemenea, nici accesul la ruta de aprovizionare spre China.

Ca urmare, Alexander s-a hotărît să nu opună rezistență la Mandalay – așa cum sperau japonezii – ci să se retragă către granița indiană. Retragerea de peste 320 Km a început la 26 aprilie, acoperită de ariergărzi. Podul Ava, peste rîul Irrawaddy, a fost aruncat în aer la 30 aprilie, cu o zi înainte ca flancul japonez să ajungă la Lashio.

Pentru englezi, problema era să ajungă la granița indiană și la Assam înainte de a începe musonul, care la mijlocul lui mai provoca inundații. Japonezii au pornit năvalnic în susul rîului Chindwin pentru a intercepta retragerea britanică, însă ariergărzile engleze au reușit să se strecoare, și au ajuns la Tamu cu o săptămînă înainte de începerea ploilor. În această goană finală și-au pierdut cea mai mare parte a echipamentelor, inclusiv tancurile, dar majoritatea oamenilor s-au salvat. Cu toate acestea, pierderile suferite de englezi în campania din Birmania au fost de trei ori mai mari decît ale japonezilor – 13 500 față de 4 500. Faptul că englezii au reușit, totuși, să ducă pînă la capăt retragerea lor de 1 600 Km s-a datorat în mare parte contraatacurilor repetate ale tancurilor din Brigada 7 blindată și calmului cu care a fost condusă acțiunea după decizia de a abandona Rangoonul.

În timp ce armata japoneză din Birmania îşi continua înaintarea, deplasîndu-se de la Rangoon spre Mandalay, englezii erau de asemenea alarmaţi de intrarea marinei de război japoneze în Oceanul Indian, căci marea insulă Ceylon, din dreptul colţului sud-estic al Indiei, putea deveni o trambulină pentru marina militară japoneză. De aici Japonia avea posibilitatea să pericliteze ruta pe care se transportau trupele şi proviziile britanice spre Orientul Mijlociu, pe lîngă Capul Bunei Speranţe şi Africa de Sud, precum şi rutele maritime ale Angliei spre India şi Australia. În plus, după pierderea Malaysiei, cauciucul din Ceylon devenise foarte important pentru Anglia.

Şefii statelor majore britanice i-au comunicat lui Wavell că păstrarea Ceylonului devenise mai importantă decît aceea a Calcuttei. Pentru a apăra Ceylonul s-au folosit nu mai puţin de şase brigăzi într-un moment în care forţele din Birmania deveniseră total insuficiente, iar cele din India primejdios de slabe. În luna martie 1942 s-a organizat o nouă forţă navală, sub comanda amiralului James Somerville, care cuprindea cinci nave de linie (patru erau vechi şi demodate) şi trei portavioane, dintre care unul (*Hermes)* era mic şi vechi.

În acelaşi timp, japonezii pregăteau în Celebes o acţiune ofensivă în Oceanul Indian cu o forţă mai puternică, alcătuită din cinci portavioane (cele utilizate în atacul de la Pearl Harbour) şi patru nave de linie. În aceste condiţii, şansele englezilor de a păstra Ceylonul păreau minime. Ameninţarea nu era însă chiar atît de gravă pe cît părea, deoarece scopul ofensivei navale japoneze avea caracter defensiv. Japonezii nu dispuneau de trupele necesare invadării Ceylonului. Ei plănuiau un raid cu scopul de a împrăştia forţa maritimă britanică organizată acolo şi pentru a acoperi trupele care le soseau pe mare cu destinaţia Rangoon.

Aşteptîndu-se la un atac pe 1 aprilie 1942, Somerville îşi împărţise flota în două. Forţa A, mai rapidă şi mai eficientă, a

patrulat pînă ce a fost trimisă să se realimenteze la Addu Attol, o nouă bază secretă din Insulele Maldive, la circa 965 de kilometri sud-vest de Ceylon. Atacul japonezilor a survenit însă pe 5 aprilie 1942. Peste o sută de avioane au atacat portul Colombo, provocînd multe daune şi respingînd contraatacurile aeriene. Un alt atac a urmat după-amiaza, cele 50 de bombardiere au scufundat două crucişătoare britanice. Era prea tîrziu ca forţa lui Somerville, împărţită în două, să mai poată interveni, astfel că aceasta s-a retras – navele de luptă mai vechi spre estul Africii, iar cele mai rapide la Bombay. După un atac încununat de succes la Trincomalee, la 9 aprilie, flota de război japoneză s-a retras, iar un detaşament de raid împotriva navelor comerciale a scufundat 23 de nave (112 000 tone) în Golful Bengal, pe durata acestei scurte incursiuni.

Aceasta a reprezentat o nouă înfrîngere umilitoare pentru marina militară britanică, din fericire, fără urmări grave. Dacă englezii nu ar fi încercat să organizeze o forţă navală în Ceylon, de un tip evident demodat, japonezii probabil că nu ar fi atacat, deoarece planul lor iniţial nu prevedea aceasta.

O altă consecinţă, ce a determinat o nouă încordare a relaţiilor Angliei cu Franţa pe lîngă dispersarea de forţe pe care a produs-o, a constat în trimiterea unei forţe combinate, trupe de uscat şi marină militară, pentru a ocupa portul Diego Suarez din nordul Madagascarului francez – cu scopul de a preîntîmpina cucerirea lui de către japonezi. Această acţiune destul de costisitoare din luna mai a fost urmată de o expediţie mai amplă, în septembrie, menită să ocupe întreaga insulă. Ca şi în cazul scufundării flotei de război franceze la Mes-el-Kebir, portul militar al Oranului, în 1941, pînă la urmă frica s-a dovedit un sfetnic prost.

PARTEA a V-a

COTITURA 1942

Limita inaintării germane in Rusia in 5 dec. 1941

Zone reocupate de forțe rusești intre 5 dec. 1941 – apr. 1942

Capitolul 18

În Rusia situația se schimbă

În 1940, campania germanilor debutase la 9 aprilie prin asaltul împotriva Norvegiei şi a Danemarcei. În 1941, campania a fost deschisă la 6 aprilie prin ofensiva din Balcani. În 1942, demararea a întîrziat, fapt ce dovedea că efectele epuizante pe care încercarea zadarnică de a repurta o victorie rapidă asupra Rusiei îi afectase pe agresori, precum şi amploarea efortului lor ofensiv depus în luptele de aici. Dacă, într-adevăr, condițiile pentru o acțiune primăvăratică timpurie pe frontul rusesc erau neprielnice, în schimb nimic nu-i împiedica să acționeze împotriva pozițiilor britanice precare din Mediterana. Cu toate acestea, nu a fost inițiată nici o mişcare amenințătoare în această zonă-cheie a comunicațiilor britanice în teritoriile de peste mări.

Pe teatrul de luptă din Rusia, contraofensiva de iarnă a Armatei Roşii a continuat mai bine de trei luni din momentul lansării ei în decembrie, scăzînd progresiv în intensitate. În martie, avansase cu mai mult de 240 Km în unele sectoare. Nemții şi-au menținut principalele bastioane ale frontului lor de iarnă în oraşe ca Schlüsselburg, Novgorod, Rzhev, Viasma, Briansk, Orel, Kursk, Harkov şi Taganrog – în ciuda faptului că ruşii ajunseseră dincolo de unele dintre ele forțînd înaintarea prin spațiile găsite libere.

Aceste orașe-bastion constituiau, din punct de vedere tactic, niște obstacole formidabile, iar din punct de vedere strategic, asigurau dominarea situației, întrucît reprezentau puncte importante în rețeaua de comunicații. În timp ce garnizoanele germane nu puteau împiedica infiltrațiile în spațiile largi dintre ele, aceste blocuri de comunicații paralizau sau reduceau posibilitatea valorificării oricărei străpungeri, cît timp rămîneau intacte. Ele au jucat rolul de frînare pe care fuseseră menite să-l împlinească forturile franceze de pe Linia Maginot.

Întrucît Armata Roșie nu a izbutit să distrugă aceste bastioane, înaintările adînci în spațiile dintre ele au dezavantajat-o mai tîrziu, căci protuberanțele pe care se instalau erau mai greu de apărat decît orașele-bastioane. În plus, ele necesitau un mare număr de soldați pentru a le putea păstra, fiind permanent amenințate de atacuri din flanc, lansate din bastioanele pe care nemții le foloseau ca pe niște trambuline.

În primăvara anului 1942, frontul din Rusia prezenta intrînduri atît de adînci încît semăna cu linia de coastă a Norvegiei, unde fiordurile pătrund în inima uscatului. Faptul că germanii reușiseră să apere aceste „peninsule" constituia o mărturie a eficienței apărării moderne atunci cînd este dirijată cu abilitate și tenacitate și dispune de arme adecvate.

Privind retrospectiv, este limpede că acel veto pronunțat de Hitler în privința oricărei retrageri extinse a redat încrederea trupelor germane, salvîndu-le, probabil, de la o prăbușire masivă. În același timp, insistențele sale referitoare la respectarea sistemului de apărare „arici" le-a adus avantaje importante la începutul campaniei din 1942.

Totuși, nemții au plătit, indirect, un preț scump pentru această apărare rigidă. Succesul ei a întărit convingerea că poate fi repetată, cu rezultate similare, în condițiile mai dificile ale iernilor următoare. Un neajuns imediat a constat în efortul la care a fost supusă forța lor aeriană, străduindu-se să asigure aprovizionarea garnizoanelor mai mult sau mai puțin izolate din aceste orașe-bastioane. Din cauza vremii proaste, rata accidentelor a fost

ridicată. Totodată, cînd vremea era frumoasă s-a utilizat un număr prea mare de avioane, pentru a se asigura proviziile (uneori, s-au utilizat peste 300 de avioane de transport zilnic, pentru a aproviziona un singur corp de armată). Efortul de a asigura transportul aerian pentru un întreg lanț de poziții înaintate expuse a perturbat organizarea transportului aerian al Luftwaffe, iar retragerea unor escadrile experimentate pe alte teatre de război a limitat eficiența aviației germane pe frontul de est.

Solicitarea provocată de această campanie de iarnă, asupra unei armate nepregătite s-o suporte, a avut ulterior efecte grave. Înainte ca iarna să se sfîrșească, nenumărate divizii au rămas doar cu o treime din efectivele lor inițiale. Ele n-au mai putut fi completate și aduse la un nivel corespunzător operațiunilor active, decît la mijlocul verii. La acestea adăugîndu-se diviziile suplimentare care fuseseră create în țară pe timpul iernii se realiza o cifră mult prea mare ca să fie reală. În anul 1942 și după aceea, s-au păstrat nominal divizii care fuseseră aproape distruse în lupte grele, ca o măsură de camuflaj, dar efectivele lor n-au fost completate. Aceste divizii cuprindeau uneori doar două sau trei batalioane.

Generalii îl informaseră pe Hitler că, pentru reluarea ofensivei în 1942, era necesar un efectiv suplimentar de 800 000 de oameni. Albert Speer, ministrul Producției de Armament, a susținut că nu se poate disponibiliza un număr atît de mare de oameni din fabrici.

Deficitul a fost rezolvat printr-o schimbare radicală a organizării. În componența diviziilor de infanterie intrau acum doar 7 batalioane, în loc de 9. O companie includea maximum 80 de oameni, față de 180 pînă atunci. Această reducere se baza pe două argumente: pe de o parte, ofițerii tineri care îi înlocuiau în funcția de comandanți de companie pe cei cu experiență puteau scăpa ușor controlul, dacă aveau de coordonat companii dimensionate după vechile standarde, iar pe de altă parte în companiile mai mari pierderile erau mai mari, fără ca randamentul în luptă să difere prea mult.

Reducerea combinată a numărului de batalioane și de oameni i-a păcălit pe aliați, ale căror servicii de spionaj continuau să

apreciezc numărul forțelor germane după vechile criterii sub raportul mărimii. În realitate, două divizii germane echivalau acum cu o divizie britanică sau americană. Chiar și acest raport n-a mai indicat realitatea la sfîrșitul verii anului 1944, cînd tot mai puține divizii dispuneau chiar de puterea nominală redusă care fusese stabilită în 1942.

Campania din 1942 a înregistrat și o creștere mai degrabă superficială, decît reală, a forței germane la capitolul tancuri. În cursul iernii au fost formate două noi divizii de blindate (parțial prin transformarea diviziei de cavalerie călare care fusese conservată pînă atunci doar pentru a i se constata valoarea neglijabilă). S-au efectuat unele completări în dotarea cu tancuri a diviziilor motorizate de infanterie, dar numai jumătate din cele 20 de divizii blindate existente au fost înzestrate cu numărul optim de tancuri.

În esență, bilanțul nu indica faptul că germanii dispuneau de o bază corespunzătoare pentru a continua ofensiva. Nivelul anterior n-ar fi putut fi atins decît prin contingente mărite ale forțelor propriilor aliați, inferioare calitativ celor germane. Practic, nu dispuneau de nici o rezervă pentru a face față pierderilor unei noi campanii. Un handicap și mai mare consta în incapacitatea de a-și dezvolta suficient cele două atuuri ofensive principale, forța aeriană și forța blindată, pentru a-și asigura superioritatea [1].

Situația era conștientizată de Statul major general german, dar șefii acestuia nu-l puteau influența pe Hitler. Presiunea lui Hitler era prea puternică ca să i se poată împotrivi, iar pe Hitler îl presau evenimentele și trebuia să meargă mai departe.

Problema reluării ofensivei în 1942 a fost dezbătută în noiembrie 1941 – chiar înainte de tentativa finală de a cuceri

---

[1] Aceste neajunsuri puteau fi sesizate chiar și de observatorii din Occident. Într-un comentariu, pe care l-am scris în martie 1942, am ajuns la concluzia că „ar fi rezonabil să anticipăm pentru această vară nu numai o nouă zădărnicire a planurilor nemților din toamna trecută, ci chiar o schimbare radicală a situației".

Moscova. Rundstedt susţine că el a pledat pentru trecerea la defensivă şi pentru oportunitatea unei retrageri în Polonia, pe linia iniţială. Se pare că şi Leeb a fost de acord. Ceilalţi generali n-au sprijinit ideea acestei schimbări tactice radicale, deşi majoritatea erau tot mai neliniştiţi de perspectivele campaniei din Rusia şi nu doreau reluarea ofensivei. Eşecul atacului din decembrie asupra Moscovei şi nenorocirile aduse de iarnă le-au accentuat îndoielile.

Schimbările operate ca urmare a insuccesului campaniei din 1941 la nivelul posturilor superioare de comandă a schimbat situaţia. Demisia lui Rundstedt fusese aprobată la sfîrşitul lui noiembrie 1941, cînd Hitler respinsese propunerea acestuia de a întrerupe atacul din sud spre Caucaz şi de a opera o retragere pe rîul Mius pe o linie de apărare, pentru perioada de iarnă. Rundstedt şi-a ales bine momentul şi maniera de a demisiona. Cînd eşecul întregii campanii a devenit evident, retragerea lui Brauchitsch, la 19 decembrie 1941, a fost anunţată în termeni ce-i atribuiau responsabilitatea eşecului. În realitate, s-au urmărit două scopuri – să i se ofere lui Hitler un ţap ispăşitor şi să-i deschidă calea pentru preluarea conducerii directe a Armatei. Bock, care susţinuse ultima tentativă a lui Hitler de a cuceri Moscova, anunţase la mijlocul lui decembrie că suferea de o boală de stomac provocată de îngrijorare şi încordare. Demisia i-a fost acceptată la 20 decembrie 1941. Leeb, care nu putea fi condamnat pentru nereuşita de la Leningrad, deoarece atacul plănuit de el fusese anulat chiar din ordinul lui Hitler de teama pierderilor în luptele de stradă, a mai rămas. Cînd a constatat că nimic nu îl putea convinge pe Hitler să ordone o retragere din protuberanţa Demiansk, a cerut şi el să fie eliberat din funcţie.

Dispariţia lui Brauchitsch şi a celorlalţi trei comandanţi l-a pus pe Halder, şeful Statului Major General, în minoritate, în privinţa retragerii controlate. Ca atare, tendinţa firească a succesorilor de a-şi înăbuşi îndoielile şi de a se arăta de la bun început dispuşi să se plieze dorinţelor Führerului a izbîndit. Hitler ştia bine că o promovare în funcţie influenţa raţionamentul oamenilor şi le

îndulcea o atitudine de supunere. Ambiția profesională rezistă arareori acestei ispite.

Rundstedt a fost înlocuit cu Reichenau, Bock cu Kluge, iar Leeb, cu Küchler. Eliberarea lui Bock din funcția de comandă a Grupului de Armate Centru s-a datorat unei îmbolnăviri temporare. În ianuarie 1942, cînd Reichenau a murit din cauza unui atac de inimă, Bock a fost repus în drepturi. S-a renunțat la el cînd forțele din sud au fost reorganizate în timpul ofensivei din vară. Cu ocazia acestei reorganizări, din Grupul de Armate „Sud" s-a creat „Grupul de armate A" pentru atacul din Caucaz, comanda acestuia fiind încredințată feldmareșalului List. Restul Grupului de Armate „Sud" a fost redenumit „Grupul de Armate B", condus întîi de Bock, și apoi de Weichs.

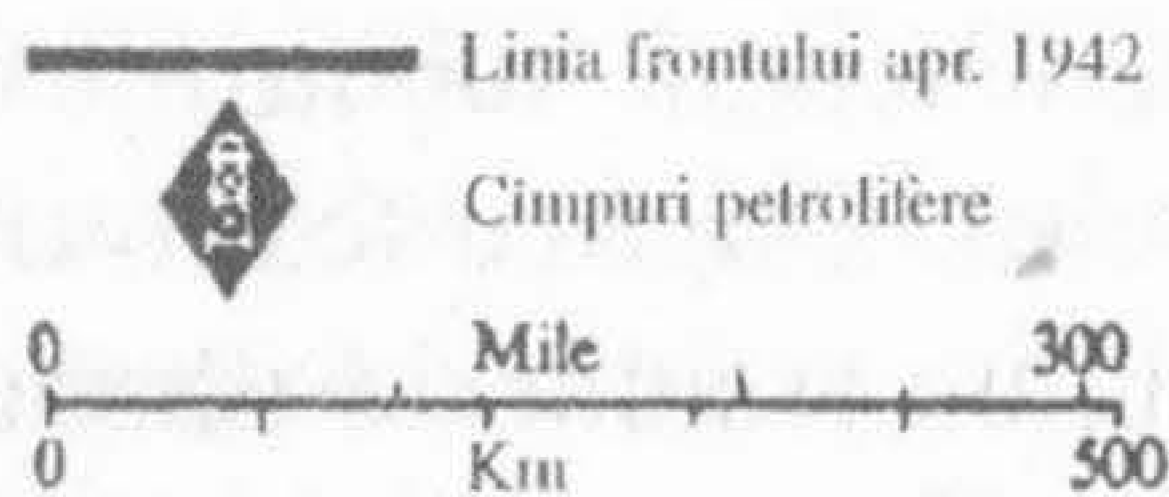
Planul de a lansa o nouă ofensivă de proporții s-a cristalizat în primele luni ale anului 1942. Decizia lui Hitler a fost influențată de presiunea experților săi în materie de economie, care afirmau că Germania nu putea continua războiul, dacă nu obținea rezervele de țiței din Caucaz. Concepția s-a dovedit eronată, deoarece Germania, deși nu a izbutit să pună mîna pe țițeiul caucazian, a reușit să continue războiul încă trei ani. Hitler, însă, era deosebit do sensibil la asemenea argumente, care coincideau și cu dorința sa instinctivă de a întreprinde ceva pozitiv și ofensiv. Ideea unei retrageri îi repugna, indiferent de avantajul potențial pe care aceasta ar fi putut să-l antreneze. Din moment ce detesta să facă un pas înapoi, nu-i rămînea decît să forțeze din nou o înaintare și să rămînă insensibil la realitățile neplăcute. Astfel, de exemplu, Serviciul de spionaj german a aflat că fabricile rusești din Urali și din alte părți produceau 600–700 de tancuri pe lună. Cînd Halder i-a prezentat dovezi în acest sens, Hitler a bătut cu pumnul în masă și a declarat că un asemenea ritm de producție era imposibil. El nu credea ceea ce nu voia să creadă.

Pînă la urmă a recunoscut limitele resurselor Germaniei și a fost de acord să reducă anvergura noii ofensive. La începutul primăverii se hotărîse că aceasta se va desfășura pe ambele flancuri și nu pe întregul front.

Planurile lui Hitler: Primăvara 1942

Pe termen scurt: cîmpurile petrolifere din Caucaz

Pe termen lung: Moscova

Mţii Ural

Kazan

Moscova

Vyasma

Grupul de armate CENTRU

Kuibişev

Orel

Kursk

Voronej

Saratov

Grupul de armate B

Harkov

Don

Volga

Ural

Grupul de armate SUD

Donet

Stalingrad

Grupul de armate A

Taganrog

Rostov

Astrahan

MAREA AZOV

Kerch

CRIMEEA

Kuban Pen.

Maikop

MAREA CASPICĂ

Sevastopol

MŢII CAUCAZ

Grozniî

MAREA NEAGRĂ

Batumi

Tiflis

Baku

TURCIA

PERSIA

Principalul efort urma să fie întreprins pe flancul sudic, lîngă Marea Neagră, sub forma unui atac în josul coridorului dintre Don și Doneț. După ce se traversa cursul inferior al Donului, între cotul lui sudic și gura de vărsare în Marea Neagră, atacul se continua spre sud, către exploatările petroliere din Caucaz, extinzîndu-se totodată și spre est, către Stalingrad, pe Volga.

Formulînd acest dublu obiectiv, Hitler s-a gîndit că ocuparea Stalingradului îi va asigura posibilitatea formării unui cerc spre nord, prin spatele armatelor rusești care apărau Moscova. Persoane din anturajul său vorbeau chiar despre o înaintare în Urali. După multe insistențe, Halder l-a convins că proiectul e prea ambițios. Obiectivul fixat viza în final extinderea înaintării dincolo de Stalingrad, atît cît era necesar pentru a oferi siguranța necesară menținerii acestui punct strategic-cheie. În plus, ocuparea Stalingradului se definea acum doar ca un mijloc de a asigura o acoperire strategică din flanc, pentru înaintarea din Caucaz. (Stalingradul se afla pe Volga, dominînd puntea terestră dintre acest fluviu și Don, iar ca centru de comunicații constituia un dop potențial pentru acel gît de sticlă.)

Planul lui Hitler mai cuprindea o a doua ofensivă în timpul verii pentru a cuceri Leningradul. Pe lîngă valoarea simbolică a acestei realizări, acțiunea spre nord era socotită și un mijloc de a asigura o comunicare terestră cu Finlanda, acum izolată.

Pe restul frontului de răsărit, armatele germane urmau să se mențină în defensivă și să încerce să-și consolideze pozițiile fortificate.

Pe scurt, ofensiva germană din 1942 trebuia să se desfășoare doar pe cele două aripi. Această limitare exprima de fapt gradul în care rezervele germane începeau să se epuizeze. În plus, atacul proiectat pe aripa sudică necesita aducerea unor forțe aliate Germaniei pentru a asigura acoperirea înaintării, pe măsură ce aceasta se producea.

Ideea unei înaintări atît de adînci pe un singur flanc, fără o presiune simultană asupra centrului frontului, era în contradicție cu principiile strategice cu care fuseseră îndoctrinați generalii germani încă din tinerețe. Situația li se părea cu atît mai riscantă,

cu cît înaintarea flancului trebuia să treacă prin cele două laturi ale furcii reprezentate de principalele armate ruseşti şi de Marea Neagră. Îi neliniştea, de asemenea, gîndul că protecţia dinspre uscat va depinde în mare măsură de trupele române, ungare şi italiene. Hitler le-a răspuns categoric întrebărilor lor că Germania nu putea rezista fără rezervele de ţiţei din Caucaz. Referitor la îndoielile privind trupele aliate, a afirmat că acestea vor fi folosite pentru apărarea frontului pe Don şi Volga, între Stalingrad şi Caucaz – unde cursurile rîurilor constituiau, la rîndul lor, un ajutor considerabil. Cucerirea Stalingradului şi păstrarea lui vor reveni trupelor germane.

Ca acţiune preliminară a ofensivei principale, la 8 mai 1942 forţele germane din Crimeea au lansat un atac pentru a cuceri peninsula Kerci, unde ruşii izbutiseră să le stăvilească în toamnă. Atacul bine pregătit, susţinut de bombardiere în picaj, a străpuns liniile ruseşti. Năvălind prin spărtură, nemţii au pornit spre nord, împingînd spre coastă o mare parte a apărătorilor care, sub presiunea bombardierelor au capitulat. Avînd cale liberă, nemţii s-au dezlănţuit în josul peninsulei, lungă de 80 Km. După o rezistenţă de moment la „Tranşeele tătare" (o linie istorică de apărare aflată la 20 Km de vîrful peninsulei) la 16 mai 1942 germanii au capturat localitatea Kerci, alungîndu-i pe ruşi din Crimeea. A rezistat doar Sevastopolul, multă vreme izolat în colţul sud-vestic.

Înaintarea trupelor germane a fost favorizată de o ofensivă rusească, spre Harkov, care a început la 12 mai 1942, prin atacarea Armatei a 6-a a lui Paulus. Ofensiva s-a dovedit prematură, armata sovietică nefiind pregătită pentru a se confrunta cu forţele defensive germane. Obiectivele prea ambiţioase ale ruşilor reies din „Ordinul de zi" al mareşalului Timoşenko: „Ordon trupelor să înceapă ofensiva decisivă".

Prelungirea ofensivei de la Harkov i-a avantajat pe germani, prin mobilizarea rezervelor sovieticilor, care au rămas descoperiţi în faţa unei riposte ucigătoare. Trupele sovietice au străpuns liniile de apărare germane din zona Harkov, şi au înaintat în evantai spre

nord-vest și sud-vest. Din ordinul lui Hitler, ofensiva plănuită de Paulus împotriva protuberanței Izyum cu Armata a 6-a a lui Paulus și Armata 1 Tancuri a lui Kleist a fost devansată cu o zi. Ofensiva rușilor s-a încheiat prin contraofensiva lui Bock. Două armate sovietice complete și unități ale altor două armate au fost distruse. La sfîrșitul lunii mai, 241 000 de soldați din Armata Roșie au căzut prizonieri. Sovieticii rămăseseră cu puține rezerve disponibile în iunie 1942 cînd germanii au lansat atacul principal.

Ofensiva germană a fost eșalonată atît în spațiu, cît și în timp. Ea urma să se desfășoare pe tot frontul german din sudul Rusiei, care pornea oblic de la coasta din apropierea localității Taganrog, de-a lungul Donețului, spre Harkov și Kursk. Forțele aflate cel mai în spate, pe stînga, trebuiau să pornească primele. Forțele cele mai înaintate, pe dreapta, urmau să aștepte sosirea aripii stîngi înainte de a încerca să înainteze, contribuind între timp la o învăluire din flanc, pentru a diminua rezistența întîmpinată de forța ce înainta din stînga.

Pe partea dreaptă se afla Armata a 17-a, cu Armata a 11-a în Crimeea. După Armata a 17-a, ceva mai în spate, se afla Armata 1 Tancuri. După 9 iulie 1942, aceste două armate au fost incluse în Grupul de Armate A a lui List, desemnat să atace Caucazul. Pe partea stîngă se afla Grupul de Armate B al lui Bock, care includea Armata a 4-a tancuri, Armata a 6-a, Armata a 2-a și Armata a 2-a ungară.

Celor două armate de tancuri le revenea misiunea efectuării unor atacuri decisive, lansate din flancul din spate al nemților împotriva celor mai înaintate poziții ale rușilor – Armata 1 ataca din sectorul Harkov, iar Armata a 4-a din sectorul Kursk. Armatele de „infanterie“ trebuiau să vină din urmă și să le susțină.

La 7 iunie 1942 chiar înaintea declanșării ofensivei, s-a lansat asedierea fortăreței de la Sevastopol, susținută de Armata a 11-a a lui Manstein. Rezistența a fost crîncenă, dar germanii au învins datorită superiorității numerice și abilității. Fortăreața, și o dată cu ea întreaga Crimee, au căzut în mîinile nemților abia la 4 iulie 1942. Rușii au fost deposedați, astfel, de principala lor bază maritimă din

Înaintarea germană spre Stalingrad

Atacuri germane cu tancuri
Atacuri germane cu infanterie
Linia frontului, 28 mai, 1942
Linia frontului, 22 iulie 1942
Linia frontului, 18 nov. 1942

0 Mile 200
0 Km 300

Armata a 2-a
Kursk
Armata a 4-a Tancuri
Voronej
Grupul de armate B
Belgorod
Armata a 6-a
Harkov
CORIDOR
Novaia Kalitva
Grupul de armate SUD
Certkovo
Don
Volga
Izium
Armata 1 Tancuri
Milerovo
Donet
Armata a 6-a
Kalach
Stalingrad
Grupul de armate A
Kamensk
Grupul de armate B
Nipru
Armata a 17-a
Kotelnikovo
Taganrog
Rostov
Armata a 4-a Tancuri
Proletarskaia
Astrahan
MAREA AZOV
STEPA KALMUKĂ
Kerci
Grupul de armate A
CRIMEEA
Kuban
Krasnodar
Stavropol
Budenovsk
Penins. Kuban
Armavir
Cale ferată nouă
MAREA CASPICĂ
8 mai
Armata a 11-a
Novorossiisk
Maikop
Laba
Armata 1 Tancuri
Tuapse
Piatigorsk
Mozdok
Terek
Munții Caucaz
Nalcik
Groznîi
MAREA NEAGRĂ
Alagir
Ordjonikidze
AUTOSTRADA ROSTOV - TIFLIS
Către Baku 150 mile
Batumi
Tiflis
TURCIA

Marea Neagră. Flota lor de război continua să „existe", dar a rămas pasivă.

Demararea operațiunii în Crimeea a fost urmată de un atac de diversiune ceva mai aproape de punctele unde se pregătea operațiunea principală. Astfel, la 10 iunie 1942, germanii au valorificat pozițiile lor din protuberanța Izyum, forțînd trecerea Donețului și organizînd un punct de sprijin pe malul nordic al rîului. După ce au reușit să transforme această poziție într-un cap de pod, nemții au lansat un puternic atac la 22 iunie 1942 cu forțe blindate, spre nord. Două zile mai tîrziu ei se aflau la punctul de încrucișare de la Kupiansk, la circa 65 Km nord de rîu. Această operațiune a asigurat un efect de pîrghie prin învăluire, sprijinind acțiunile din est al ofensivei lor principale, lansată la 28 iunie 1942.

Pe aripa stîngă a ofensivei principale s-au desfășurat cîteva zile lupte dure, dar rezervele rușilor s-au epuizat și Armata a 4-a Tancuri a pătruns în sectorul dintre Kursk și Belgorod. Apoi germanii au înaintat rapid pe fîșia de cîmpie de 160 Km spre Don, lîngă Voronej. Această acțiune prevestea o mișcare directă peste Donul Superior și dincolo de Voronej, menită să taie legăturile de cale ferată de la Moscova spre Stalingrad și Caucaz. În realitate, conform ordinelor trebuiau să se oprească o dată ajunși la rîu și să transforme pozițiile într-o acoperire defensivă în flanc, pentru continuarea atacului spre sud-est. Armata a 2-a ungară a înlocuit Armata a 4-a Tancuri, care s-a îndreptat spre sud-est, în josul coridorului dintre Don și Doneț, urmată de Armata a 6-a însărcinată cu cucerirea Stalingradului.

Toate operațiunile de pe aripa stîngă serveau la mascarea amenințării care se dezvolta pe aripa dreaptă. În timp ce atenția era focalizată asupra atacului dinspre Kursk spre Voronej, Armata 1 Tancuri a lui Kleist declanșa o acțiune mult mai periculoasă din sectorul Harkov, favorizată de pozițiile prost organizate ale rușilor după stăvilirea ofensivei lor, precum și de vîrful forței germane de la Kupiansk, implîntat în flancul rușilor. Diviziile de tancuri ale lui Kleist au realizat o străpungere și au pornit spre est în josul

coridorului Don-Doneț, spre Certkovo, de-a lungul căii ferate ce lega Moscova de Rostov. Apoi au cotit spre sud, dincolo de Millerovo și Kamensk, spre Donul Inferior.

La 22 iulie 1942, aripa stîngă a cîștigat cu ușurință o traversare, după o înaintare de circa 400 Km față de linia de pornire. A doua zi, aripa dreaptă, ajunsă la limita liniilor de apărare de la Rostov, a reușit să creeze o pătrundere în mijlocul acestora. Situat pe malul vestic al Donului, orașul era expus atacurilor de acest gen, și în plus retragerea rapidă a apărării lui nu fusese organizată adecvat. Mișcările de învăluire ale nemților au accentuat confuzia, astfel încît orașul a căzut repede în mîinile lor. Cucerirea lui a însemnat tăierea conductei de petrol din Caucaz, rușii fiind obligați să se aprovizioneze cu țiței, cu ajutorul tancurilor petroliere din Marea Caspică și pe linia de cale ferată, construită în pripă de-a lungul stepelor din vestul acesteia. Rusia mai pierduse și o felie uriașă din rezerva ei de pîine.

În ciuda acestei acțiuni năvalnice și spectaculoase în care efective însemnate ale trupelor rusești au fost nimicite, numărul total de prizonieri nu-l atingea pe cel din 1941. Atacul nu fusese suficient de rapid și aceasta nu din cauza rezistenței întîmpinate, ci datorită pierderilor înregistrate anterior în rîndul tanchiștilor germani extrem de bine pregătiți și tendinței de a adopta metode mai precaute. „Grupurile" de tancuri din 1941 fuseseră reorganizate ca „Armate" de tancuri, cu un număr sporit de unități de infanterie și de artilerie, ceea ce s-a soldat cu reducerea vitezei.

Deși numeroase unități rusești au fost pe moment izolate de înaintarea nemților, multe dintre ele au izbutit să se strecoare înainte de a fi capturate. Întrucît atacul german se îndrepta în direcția sud-est, era firesc ca trupele rusești să se retragă în direcția nord-est, și astfel sarcina Comandamentului rus de a le aduna în zona Stalingrad sau lîngă aceasta a fost ușurată. Ulterior ele au devenit o amenințare imediată pentru flancul înaintării germane în Caucaz, lucru ce s-a dovedit de o importanță vitală în următoarea fază a campaniei, cînd armatele germane au înaintat pe două direcții – una spre exploatările petroliere din Caucaz și alta spre Volga și Stalingrad.

După traversarea Donului inferior, Armata 1 Tancuri a lui Kleist a plecat spre sud-est, în valea rîului Manici, legat printr-un canal de Marea Caspică. Aruncînd în aer marele dig de acolo şi inundînd valea, ruşii au izbutit să stăvilească timp de două zile înaintarea tancurilor. Apoi forţele germane au reuşit să treacă rîul şi să-şi continue drumul în Caucaz, pe un front larg. Profitînd de lipsa oricărei rezistenţe şi ţinutul larg deschis, coloana dreaptă a lui Kleist a înaintat aproape direct spre sud, spre marele centru petrolier de la Maikop, la 320 Km sud-est de Rostov, unde a ajuns la 9 august 1942. În aceeaşi zi, avangarda coloanei centrale a intrat în Piatigorsk, aflat la 240 Km est de Maikop, pe colinele de la poalele munţilor Caucaz. Coloana stîngă s-a îndreptat către est, spre Budenovsk. Cîteva detaşamente mobile fuseseră trimise înainte, în mare viteză, astfel încît ritmul acestei acţiuni dincolo de Don a fost extraordinar la începutul lui august. El a scăzut însă la fel de subit cum a început. Cauzele principale le-au constituit lipsa de combustibil şi munţii. Ulterior ritmul s-a redus şi sub influenţa luptei de la Stalingrad, care a absorbit o mare parte din forţele capabile să imprime un accent decisiv înaintării din Caucaz.

Menţinerea ritmului de aprovizionare cu carburant necesar pentru înaintarea pe o asemenea distanţă era o sarcină dificilă, cu atît mai mult cu cît rezervele soseau pe calea ferată, prin gîtuirea de la Rostov, iar ecartamentul şinelor trebuia modificat pentru a corespunde dimensiunilor mai mici, specifice Europei Centrale (nemţii nu puteau risca să trimită combustibilul pe mare, atîta vreme cît flota rusă de război continua să existe). O anumită cantitate de combustibil a fost expediată şi pe calea aerului. Cantitatea totală n-a fost însă suficientă pentru a menţine ritmul înaintării. La rîndul lor, munţii reprezentau o barieră naturală, la care s-a adăugat rezistenţa tot mai îndîrjită din această zonă. De obicei forţele ruseşti care încercau să se opună înaintării se retrăgeau înainte de a fi copleşite, în loc să lupte cu îndîrjire, ca în 1941. S-ar putea ca aceasta să fi fost efectul unei strategii defensive mai elastice, deşi Comandamentul german era convins, în urma interogării prizonierilor, că trupele manifestau tot mai mult tendinţa de a găsi o cale pentru

a se întoarce acasă, mai ales cele provenite din Rusia asiatică. În Caucaz, însă, rezistența a devenit mai dură. Forțele de apărare de aici erau alcătuite în mare parte din trupe autohtone, care luptau pentru a-și proteja căminele și erau familiarizate cu ținutul muntos. Acești factori au stimulat forțele de apărare, în vreme ce natura ținutului i-a paralizat pe atacanți, reducînd lățimea frontului de înaintare a forțelor blindate.

În timp ce Armata 1 Tancuri executa învăluirea în Caucaz, Armata a 17-a venise în urmă, pe jos, prin „gîtuirea" de la Rostov, și o cotise spre sud, către țărmul Mării Negre.

După capturarea exploatărilor petroliere de la Maikop, frontul din Caucaz s-a divizat din nou, vizînd alte obiective. Armatei 1 Tancuri i s-a încredințat fîșia principală dintre rîul Laba și Marea Caspică. Primul ei obiectiv era capturarea porțiunii muntoase a șoselei care ducea de la Rostov la Tbilisi, iar al doilea obiectiv cucerirea orașului Baku, de la Marea Caspică. Armata a 17-a răspundea de o zonă mai îngustă, de la rîul Laba, înapoi, pînă la Strîmtoarea Kerci. Primul obiectiv consta în înaintarea spre sud de la Maikop și Krasnodar, peste capătul vestic al lanțului munților Caucaz, pentru a cuceri porturile Novorossiisk și Tuapse de la Marea Neagră. Cel de-al doilea viza forțarea unei treceri în josul drumului de coastă, dincolo de Tuapse, pentru a deschide calea spre Batumi.

Deși drumul de coastă la sud de Tuapse era dominat de munți înalți, prima sarcină a Armatei a 17-a părea relativ ușoară – trebuia să parcurgă mai puțin de 80 Km, înainte de a ajunge la coastă, capătul vestic al lanțului muntos, pierzîndu-se lin în colinele de la poale. În realitate, lucrurile nu s-au dovedit ușoare. Înaintarea a trebuit să treacă rîul Kuban, care în apropiere de vărsare forma largi lunci mlăștinoase, iar dealurile situate ceva mai la est, destul de abrupte, constituiau niște obstacole dificile. Armata a 17-a a cucerit Novorossiisk abia la mijlocul lunii septembrie, iar la Tuapse n-a mai ajuns niciodată. În schimb, pe linia principală de înaintare, Armata 1 Tancuri a progresat mai mult, dar cu un ritm tot mai scăzut și cu pauze tot mai dese. În timpul înaintării spre munți,

lipsa de carburant a constituit un handicap major. Diviziile de blindate au rămas blocate zile întregi în aşteptarea combustibilului. Acest neajuns a determinat pierderea şansei optime – atacul surpriză prin trecători, înainte ca ruşii să-şi consolideze liniile de apărare. Cînd s-a pus problema de a croi un drum în munţi, Armata 1 Tancuri n-a dispus de trupe specializate în traseele de munte deoarece acestea fuseseră alocate Armatei a 17-a pentru a sprijini tentativa de a ajunge la Tuapse şi de a deschide drumul de coastă spre Batumi.

Prima întîrziere importantă s-a produs pe rîul Terek – care proteja căile de acces spre drumul de munte ce ducea la Tbilisi şi exploatările petroliere mult mai expuse, de la Groznîi, la nord de munţi. Rîul, fără a avea lăţimea înspăimîntătoare a Volgăi, constituia un obstacol incomod din cauza curenţilor. Kleist a încercat o manevră spre est, în aval, şi a forţat o trecere lîngă Mosdok, în prima săptămînă a lui septembrie, dar forţele lui au fost oprite din nou pe dealurile împădurite, dincolo de Terek. Groznîi, situat la numai 80 Km de trecerea de la Mozdok, nu a putut fi cucerit, în ciuda eforturilor depuse de nemţi.

Un factor determinant al acestei nereuşite l-a constituit promptitudinea cu care ruşii au deplasat cîteva sute de bombardiere pe aerodromurile de lîngă Groznîi. Apariţia bruscă a aviaţiei ruse a frînat înaintarea lui Kleist, deoarece majoritatea unităţilor sale antiaeriene şi o mare parte din forţa aeriană fuseseră trimise la Stalingrad, pentru a sprijini forţele germane. Bombardierele ruseşti au hărţuit armata lui Kleist fără să întîmpine vreun obstacol. Încercarea la care aceasta a fost supusă a căpătat aspecte dramatice, cînd ruşii au incendiat mari porţiuni de pădure pe unde nemţii se chinuiau să înainteze.

Ruşii au organizat şi o diversiune mai amplă, prin aducerea unor divizii de cavalerie care au atacat flancul estic expus al lui Kleist. Operînd în stepă, la adăpostul unui paravan defensiv extrem de extins, cavaleria rusă a beneficiat de o libertate de acţiune deosebită şi a reuşit să atace avanposturile nemţeşti, tăind

aprovizionarea. Concentrarea crescîndă a ruşilor pe acest flanc a fost înlesnită de calea ferată ce pleca de la Astrahan spre sud. Aceasta a fost montată direct pe suprafaţa plană a stepelor, fără nici o fundaţie. Germanii au renunţat curînd s-o mai distrugă, deoarece imediat ce un tronson era pulverizat, ruşii aşterneau rapid altul. În acelaşi timp, inamicul era inabordabil, iar ameninţarea pe care o exercita din flanc sporea tot mai mult. În ciuda faptului că unele detaşamente germane au pătruns pînă la ţărmul Caspicii, imaginea acestei mări a rămas „un miraj în deşert".

Pe parcursul lunilor septembrie şi octombrie, Kleist s-a străduit să răzbată la sud de Mozdok, atacînd prin surprindere în diferite puncte, dar de fiecare dată a fost blocat. Atunci, el a decis să mute grosul forţelor din centru-stînga pe centru-dreapta, pentru a încerca un atac cu efect de cleşte asupra localităţii Ordjonikidze, poarta de acces spre trecătoarea Darial, aflată pe şoseaua de munte spre Tbilisi. Lovitura a fost lansată în ultima săptămînă a lunii octombrie, cu sprijinul aviaţiei disponibile. Braţul drept al cleştelui a capturat Nalcik într-o acţiune de învăluire pe partea vestică, iar apoi Alagir – cap de pod pe drumul militar alternativ peste trecătoarea Mamison. De la Alagir, atacul a continuat spre Ordjonikidze, susţinut de un asalt convergent în susul văii Terekului. Faza finală a întîrziat din cauza ploilor şi a ninsorilor, dar forţele lui Kleist ajunseseră în apropierea ţintei lor imediate. Ruşii au lansat un contraatac bine organizat şi coordonat în timp, care s-a soldat cu prăbuşirea bruscă a unei divizii de munte române, care reuşise să înainteze, dar începea să simtă povara efortului. În aceste condiţii, Kleist a fost nevoit să se retragă şi să renunţe la planul lui. Frontul s-a stabilizat, germanii menţinîndu-se în continuare în faţa barierei de munţi pe care încercaseră zadarnic să o străpungă.

Această reuşită a ruşilor în centrul Caucazului a coincis cu deschiderea marii lor contraofensive de la Stalingrad.

Hitler mai plănuise un atac în vestul Caucazului, dar proiectul nu s-a mai concretizat. El hotărîse, cu multă întîrziere, să joace cartea trupelor aeropurtate, pe care o păstrase în rezervă cu atîta

grijă. Divizia de paraşutişti – numită în continuare Divizia 7 aeriană – fusese concentrată în Crimeea şi în apropierea ei pentru un salt pe drumul de coastă de la Tuapse la Batumi, în combinaţie cu un nou atac al Armatei a 17-a. S-a produs însă contraofensiva rusească de la Stalingrad, urmată de un nou atac al ruşilor lîngă Rzhev, unde armatele lui Jukov aproape că reuşiseră o breşă, încercînd să sprijine indirect lupta de la Stalingrad. Hitler, alarmat de această dublă ameninţare, a anulat tentativa de a pune mîna pe Batumi şi a ordonat ca trupele de paraşutişti să fie deplasate de urgenţă, cu trenul, la Smolensk, pentru a întări centrul frontului.

Toate aceste eşecuri şi pericole s-au datorat insuccesului de la Stalingrad, care a absorbit rezervele terestre şi aeriene vlăguind în final trupele germane.

Iniţial, nemţii au avut de suferit deoarece au respectat canoanele strategiei convenţionale, iar ulterior pentru că le-au nesocotit.

Înaintarea directă asupra Stalingradului a fost realizată de Armata a 6-a, comandată de Paulus, care a forţat înaintarea în josul laturii nordice a coridorului dintre Don şi Doneţ. Sprijinită de atacul masiv cu blindate desfăşurat pe latura sudică, Armata a 6-a a făcut iniţial progrese importante. Pe măsura extinderii înaintării, forţa acesteia a început să scadă, din cauza că tot mai multe divizii au fost detaşate pentru a acoperi flancul nordic, ce se întindea de-a lungul Donului. Scăderea a fost accentuată de uzura provocată de marşurile lungi şi rapide pe o vreme caniculară, precum şi de pierderile înregistrate în bătălii. Ca urmare, învingerea rezistenţelor succesive opuse de ruşii care se retrăgeau se făcea tot mai greu. Luptele s-au soldat cu pierderi mari, determinînd scăderea progresivă a forţei de atac.

Efectul s-a manifestat şi mai pronunţat cînd Armata a 6-a s-a apropiat de marele cot estic al Donului. La 28 iulie 1942, unul dintre vîrfurile de lance ale armatei a ajuns la rîu lîngă Kalaci – aflat la 565 Km de linia de plecare şi la numai 65 Km de Stalingrad. Atacul declanşat s-a soldat cu un eşec, iar înaintarea generală a fost încetinită de rezistenţa îndîrjită a ruşilor la cotul Donului. Frontul

îngust şi componenta nesatisfăcătoare a trupelor mobile din Armata a 6-a, în comparaţie cu armatele de tancuri au delimitat puterea de manevră a forţei germane. Nemţilor le-au trebuit două săptămîni ca să zdrobească forţele ruse de la cotul Donului, şi încă zece zile ca să fixeze capete de pod peste rîu.

La 23 august 1942, trupele germane erau gata să înceapă ultima etapă a înaintării lor spre Stalingrad. Atacul a fost conceput ca un atac-cleşte, cu Armata a 6-a din nord-vest şi Armata a 4-a tancuri din sud-vest. În aceeaşi noapte, unităţi mobile germane au ajuns la malul Volgăi, 50 Km mai sus de Stalingrad şi s-au apropiat de cotul fluviului aflat la 25 Km sud de oraş. Apărătorii n-au permis braţelor cleştelui să se strîngă.

În următoarea fază, nemţii au dezvoltat un atac dinspre vest, închizînd semicercul de presiune. Dramatismul situaţiei a fost evidenţiat prin tonul chemării adresate trupelor ruseşti de a rezista cu orice preţ, pînă la ultimul om. Soldaţii ruşi au reacţionat excelent, deşi luptau în condiţii de uzură nervoasă, agravată şi de problema aprovizionării şi a întăririlor. Rîul din spatele lor, cu albia lată de trei kilometri şi jumătate, nu a reprezentat chiar un dezavantaj, ci a contribuit chiar la întărirea rezistenţei, complicînd lucrurile.

De-a lungul arcului format de liniile de apărare ruseşti, atacurile s-au succedat aparent necontenit, cu schimbări frecvente de locuri şi metode, dar cu rezultate slabe, în comparaţie cu preţul plătit. Cînd şi cînd, liniile de apărare au fost străpunse, dar atacanţii nu au putut niciodată înainta suficient de adînc, şi au determinat doar retrageri locale. De cele mai multe ori, însă, atacurile nu au izbutit. Acumulîndu-se insuccesele, importanţa psihologică a locului a crescut aşa cum s-a întîmplat la Verdun, în 1916. De astă dată, efectul a fost accentuat şi de denumirea locului. „Stalingrad" reprezenta un simbol stimulator pentru ruşi şi inhibitor pentru germani – mai ales pentru Hitler. Acesta ajunsese să nu mai ţină cont de strategie şi pierduse orice consideraţie pentru perspectivă.

Inutilitatea şi riscurile efortului continuu deveniseră evidente

pentru orice analist militar lucid. Atacurile repetate sînt arareori profitabile şi doar atunci cînd apărarea nu poate primi întăriri sau dacă rezervele ţării sînt în curs de secătuire. În cazul de faţă, cei cu posibilităţi mai mici de a suporta o luptă de uzură prelungită erau germanii.

În ciuda pierderilor imense, rezervele de efective umane ale Rusiei rămîneau mult mai mari decît ale Germaniei. Rusia mai era afectată şi de pierderea echipamentului, în 1941, a cărui lipsă era răspunzătoare parţial şi pentru noile înfrîngeri din 1942. Artileria lipsea şi a fost substituită în mare măsură prin aruncătoare de mine transportate pe camioane. Tancurile şi toate mijloacele de transport motorizate reprezentau un alt capitol deficitar. Spre sfîrşitul verii, au început însă să le vină tot mai multe echipamente noi, din fabricile create în zonele din spate, şi din livrările făcute de americani şi de englezi. În acelaşi timp, apelul de chemare sub arme lansat la izbucnirea războiului începea să dea roade, numărul noilor divizii din Asia înregistrînd creşteri substanţiale.

Situată mult spre est, zona de luptă de la Stalingrad era deosebit de accesibilă pentru acest influx de efective. Cu toate că amploarea întăririlor directe a fost diminuată de amplasarea incomodă a oraşului, puterea crescîndă a armatelor ruse de pe flancul nordic a avut un efect indirect, echivalent cu o masă importantă de întăriri. Contra-presiunea lor pe acest flanc ar fi răsturnat mult mai repede situaţia, dacă n-ar fi existat handicapul material la capitolul armelor dominante în ducerea războiului modern. Efectul a sporit, însă, pe măsură ce nemţii, împotmoliţi într-o bătălie de uzură pe o zonă restrînsă, şi-au epuizat rezervele umane şi tehnice.

Pericolele au fost sesizate şi evaluate curînd de Statul major german. Întorcîndu-se de la întrevederea zilnică cu Hitler, Halder ridica adesea mîinile într-un gest de exasperare şi disperare, din care asistenţii săi puteau deduce că efortul de a-l face pe Hitler să înţeleagă vocea raţiunii se dovedise zadarnic. Pledoaria sa împotriva continuării ofensivei au devenit tot mai insistente pe măsură ce

iarna se apropia. Discuțiile dintre el și Hitler au devenit insuportabile pentru amîndoi. Cînd se discutau planuri, Hitler, după obiceiul lui, continua să-și fluture larg mîna deasupra hărții, deși înaintările reduse deveniseră aproape de nedesluşit. Pe măsură ce incapacitatea sa de a-i elimina pe ruşi creştea, se accentua tendința de a-i înlătura pe consilierii care îi opuneau rezistență. Considerase dintotdeauna că „generalii bătrîni" nu se prea entuziasmau de planurile lui și, cu cît acestea se dovedeau mai imposibil de realizat, cu atît devenea mai convins că Statul major general constituia piedica esențială.

La sfîrşitul lunii septembrie, Halder s-a retras – urmat de cîțiva dintre aghiotanți – iar în locul său a fost numit Kurt Zeitler, un bărbat mult mai tînăr, care ocupase funcția de şef al Statului major al lui Rundstedt, în Occident. În 1940, Zeitler fusese şeful Statului major al grupului de tancuri condus de Kleist, lunga operațiune de la Rin la Marea Mînecii fiind posibilă în mare măsură datorită planului de aprovizionare îndrăzneț aplicat de el. Pe lîngă acest atu important, Hitler considera că colabora mai uşor cu un ofițer mai tînăr în realizarea problemelor legate de înaintarea pe spații mari, pînă la Marea Caspică şi la Volga, mai ales că Zeitler se va simți stimulat de promovarea în cel mai înalt post. Inițial, Zeitler s-a conformat, nesîcîindu-l cu obiecții ca Halder. Curînd însă a început să fie îngrijorat, iar pe măsură ce şansele de a cuceri Stalingradul păleau, a început să susțină că menținerea unui front german într-o zonă atît de îndepărtată era nerealizabilă. Evenimentele au dovedit temeinicia avertismentelor lui, dar Hitler a continuat să ignore sfaturile lui Zeitler, iar în 1943 a adoptat față de el o atitudine distantă.

Factorii care au determinat insuccesul atacului german de la Stalingrad au fost identici cu cei care l-au transformat într-un eşec fatal, favorizînd contraofensiva finală a ruşilor.

Cu cît nemții se apropiau mai mult de oraş în mişcarea lor convergentă, cu atît puterea lor de manevră scădea, în timp ce frontul tot mai îngust favoriza deplasarea rapidă a rezervelor ruseşti

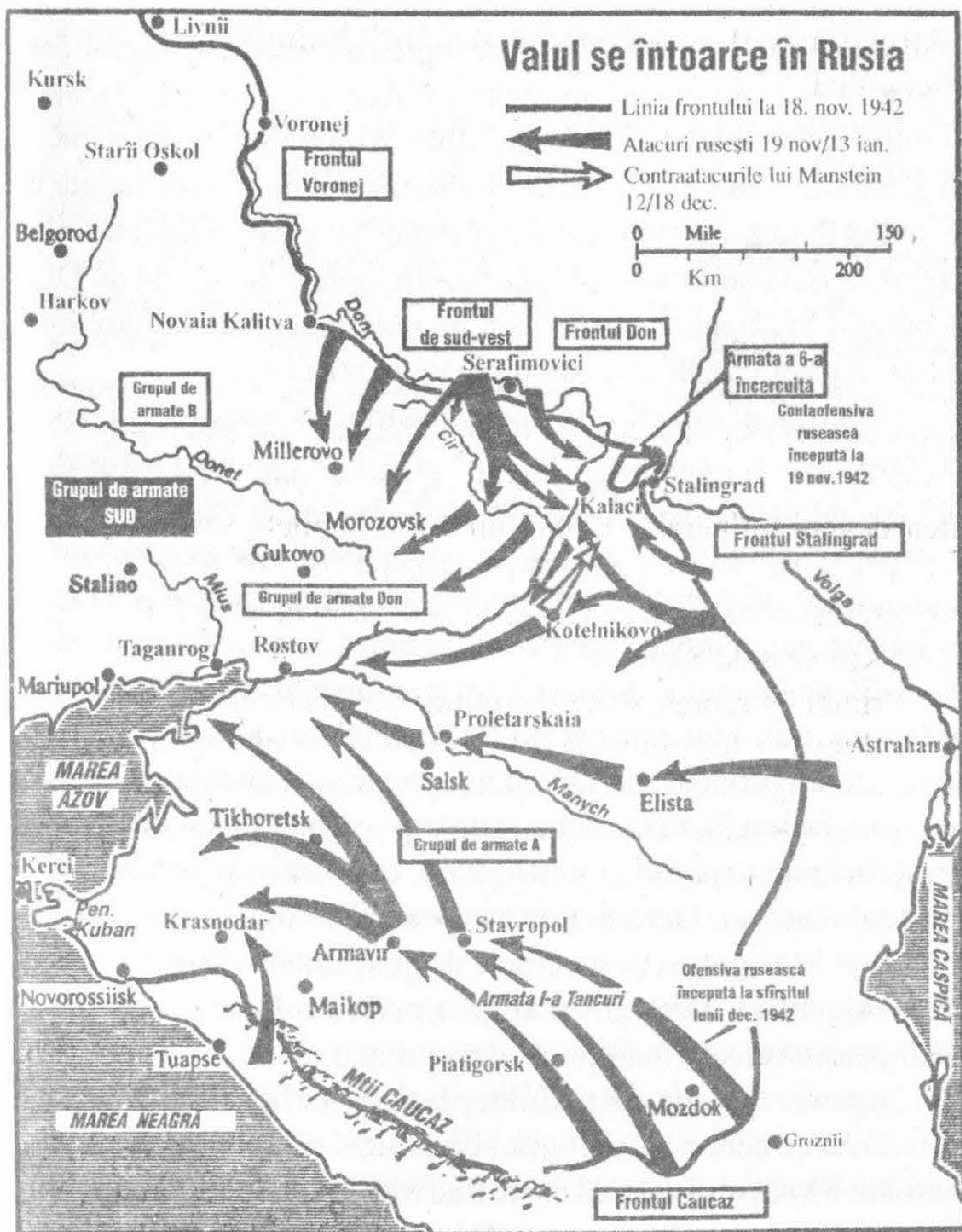
în punctele amenințate de pe arcul acum micşorat. Nemţii n-au mai beneficiat nici de avantajul acţiunilor de diversiune. Dacă în perioada atacului de deschidere a campaniei din vară, nesiguranța în privința obiectivului contribuise la paralizarea adversarului, acum scopul lor devenise evident şi Comandamentul rus îşi putea angaja rezervele în cunoştinţă de cauză. Concentrarea crescîndă de forțe ale atacantului la Stalingrad a devenit din ce în ce mai puţin eficientă deoarece atacul concentrat a fost întîmpinat de o apărare concentrată.

În acelaşi timp, concentrarea forţelor germane la Stalingrad a secătuit tot mai multe rezervele de acoperire din flanc, acesta fiind deja obosit din cauza efortului de a se extinde atît de departe – aproape 645 Km de la Voronej, de-a lungul Donului, pînă la „istmul" de la Stalingrad, şi pe o distanţă la fel de mare pornind de la Stalingrad pînă la rîul Terek, peste Stepa Calmucă. În timp ce aceste spaţii pustii reduceau ponderea oricărei contralovituri ruseşti împotriva celui de-al doilea interval menţionat, această limitare nu se aplica, însă, şi în cazul sectorului Don care, deşi acoperit de rîu, putea deveni vulnerabil atunci cînd apa îngheța sau dacă ruşii găseau puncte neapărate pentru a traversa. În plus, aceştia reuşiseră să păstreze un cap de pod peste Don, lîngă Serafimovici, la 160 Km vest de Stalingrad.

Primejdia reprezentată de întinderea flancului pe o distanţă atît de lungă a fost într-un fel anticipată de cîteva atacuri de explorare lansate de ruşi începînd cu luna august. Acestea le-au adus dovezi despre slaba apărare a flancului respectiv, cît şi informaţii despre faptul că rezistenţa era asigurată în principal de aliaţii Germaniei – ungurii de la Voronej spre sud; italienii în jurul punctului unde cotea spre est, lîngă Novaia Kalitva; românii lîngă ultimul cot spre sud, la vest de Stalingrad şi dincolo de el. Pe acest front lung exista o susţinere germană slabă, realizată cu regimente disparate sau ocazional divizii germane intercalate printre trupele aliate. Sectoarele divizionale aveau pînă la 65 Km întindere, neexistînd poziţii fortificate adecvat. Staţiile de aprovizionare se aflau adesea la 160 Km sau chiar mai mult, în spatele frontului, iar

ținutul era atît de sterp, încît nu se găsea lemn pentru construirea fortificațiilor de apărare.

Conștienți de toate aceste neajunsuri, membrii Statului major general german l-au prevenit pe Hitler, încă din luna august, că va fi imposibil de păstrat linia Donului, ca flanc defensiv, pe timpul iernii. Hitler n-a luat în seamă avertismentul și a subordonat toate

măsurile defensive obiectivului fixat – cucerirea Stalingradului.

Inconvenientele acestei ofensive prea directe au devenit mai evidente după prima jumătate a lunii septembrie, cînd nemții au pătruns în suburbiile întinse ale orașului și apoi în zona industrială. Luptele de stradă reprezintă întotdeauna un handicap pentru orice ofensivă și cu atît mai mult pentru o armată al cărei atu constă într-o capacitate mai bună de manevră. De asemenea, apărarea a recurs la unități de muncitori, care luptau cu ferocitatea celor care știu că în joc sînt chiar căminele lor. Această „infuzie" locală a suplimentat simțitor forța apărătorilor – Armata a 62-a, comandată de generalul Ciuikov și o parte din Armata a 64-a, comandată de generalul Sumilov, în săptămînile cruciale dinaintea sosirii întăririlor. Armata a 62-a suferise mari pierderi în luptele de la vest de Don. Generalul Eremenko, căruia i s-a încredințat comanda întregului sector, a găsit cîteva resurse imediate pentru ea.

Apariția germanilor în zona construită a orașului s-a soldat cu transformarea ofensivei lor într-un șir de atacuri localizate – fapt ce a diminuat efectul forței de asalt. Aceeași limitare a stimulat reluarea obiceiului – cultivat de comandanții de școală veche, centrați pe rolul capital al infanteriei – de a folosi tancuri cu țîrîita, nu într-un val compact. Multe dintre atacuri au fost lansate doar cu 20–30 de tancuri și numai cîteva au grupat totuși o forță de 100 de tancuri, adică un tanc pentru fiecare 300 de oameni angajați în luptă. Cu un procent atît de redus, armele antitanc au avut cîștig de cauză. Pe lîngă tactica slabă, numărul redus de tancuri dezvăluia și o deficiență materială tot mai mare, exprimată și prin scăderea sprijinului aerian. Germanilor începeau să le lipsească cele două arme care le asiguraseră succesele de pînă atunci. Ca o consecință firească, povara a devenit mai grea pentru infanterie, iar prețul plătit pentru oricare înaintare a devenit mai mare.

Aparent, poziția apărătorilor părea din ce în ce mai disperată, pe măsură ce cercul se strîngea și inamicul se apropia de centrul orașului. Momentul cel mai critic l-au trăit în ziua de 14 octombrie, dar atacul german a fost oprit de Divizia 13 de gardă a generalului

Rodimtev. Chiar și după depășirea acestei crize, situația a rămas gravă, deoarece apărătorii se apropiaseră prea mult de Volga, și nu mai dispuneau de spațiul necesar aplicării unei tactici de absorbire a șocului. Nu-și mai puteau permite să cedeze teren pentru a cîștiga timp. Cu toate acestea, factori importanți lucrau în favoarea lor.

Moralul atacanților era subminat de pierderile în continuă creștere, de sentimentul tot mai puternic de frustrare și de sosirea iernii. Rezervele erau imediat absorbite astfel încît flancurile, excesiv de întinse, nu aveau șanse să reziste contraloviturii pregătite de Comandamentul rus, în vederea căreia se acumulaseră suficiente rezerve.

Contralovitura a fost lansată la 19 și 20 noiembrie 1942, într-un moment bine ales – intervalul dintre primele geruri puternice, cînd pămîntul îngheață favorizînd deplasarea rapidă, și ninsorile puternice, care îngreuiază orice manevră. Nemții au fost surprinși în culmea epuizării, exact cînd resimțeau extrem de acut reacția firească a eșecului ofensivei care urma să le aducă victoria.

Contralovitura a țintit cu perspicacitate, atît strategic, cît și psihologic. O pereche de clești, fiecare alcătuit din mai multe brațe, a fost introdusă în flancurile atacului de la Stalingrad, pentru a izola Armata a 6-a și Armata a 4-a de tancuri de Grupul de armate B. Cleștii au străpuns acolo unde acoperirea din flanc era asigurată majoritar de trupe românești. Planul a fost elaborat de un strălucit triumvirat al Statului major general rus, generalii Jukov, Vasilevski și Voronov. Principalii executanți au fost generalul Vatutin, comandantul frontului sud-vestic, generalul Rokosovski, comandantul frontului Donului, și generalul Eremenko, comandantul frontului de la Stalingrad.

Trebuie menționat că frontul de est, privit în ansamblu, a fost împărțit de ruși în douăsprezece „fronturi“ aflate sub coordonarea directă a Cartierului general de la Moscova. În loc de a le organiza în grupuri mai mari, rușii au trimis un general împreună cu statul său major din cadrul Cartierului general pentru a dirija și coordona

diferitele „fronturi" implicate într-o anumită serie de operații. Fiecare „front" cuprindea circa patru „armate" – mai mici decît cele din vest. Fiecare armată comanda direct diviziile componente fără a se interpune cartierele generale ale corpului de armată. Trupele blindate și motorizate erau organizate în grupuri de brigăzi numite „corpuri", și echivalau cu niște divizii mari. Aceste corpuri erau coordonate de comandantul „frontului".

Sistemul corpurilor de armată a fost reintrodus de ruși în vara anului 1943, înainte ca noul sistem să fie probat pe deplin în practică. Prin suprimarea verigilor lanțului de comandă și prin plasarea unui număr mai mare de „subunități" sub conducerea comandanților superiori, operațiile puteau fi accelerate, totodată asigurîndu-se și flexibilitatea manevrelor. Orice verigă suplimentară a lanțului reprezintă un *inconvenient* – în sensul cel mai strict al cuvîntului, provocînd doar o pierdere de timp, atît în privința retransmiterii informației la comandanții superiori, cît și a comunicării ordinelor acestora către executanți. În plus, verigile de acest fel slăbesc puterea ordinelor comandantului, împiedicîndu-l să-și facă o impresie directă asupra situației și diminuînd efectul pe care personalitatea sa îl are asupra executanților. Prin urmare, cu cît numărul cartierelor generale intermediare este mai mic, cu atît operațiile tind să devină mai dinamice. Pe de altă parte, mărirea numărului de unități dirijate de un singur cartier general îmbunătățește capacitatea de manevră, asigurînd creșterea flexibilității. La rîndul ei, o organizare mai flexibilă poate determina efecte de șoc mai mari, întrucît dispune de o capacitate sporită de adaptare la diferitele împrejurări și de concentrare într-un punct decisiv.

În nord-vest de Stalingrad, vîrfurile de lance rusești au atacat în josul Donului la Kalaci și de-a lungul căii ferate spre bazinul Donețului. La sud-est de Stalingrad, brațele cleștelui stîng au atacat spre vest către calea ferată ce duce în sud spre Tihorestk și Marea Neagră. După ce au retezat acest aliniament, au presat spre Kalaci, iar la 23 noiembrie au realizat încercuirea completă. Impresurarea

a fost consolidată în zilele următoare, prin încercuirea Armatei a 6-a şi a unei unităţi a Armatei a 4-a de tancuri. În cîteva zile, printr-o mişcare rapidă, ruşii au schimbat complet situaţia din punct de vedere strategic, menţinîndu-şi totodată avantajul tactic defensiv. Nemţii erau constrînşi acum să continue atacul – nu pentru a înainta, ci pentru a fugi. Eforturile lor în direcţie inversă au fost la fel de nereuşite ca şi cele anterioare, de a străpunge în faţă frontul inamic.

Între timp, o altă forţă rusă puternică pornise de la Serafimovici, extinzîndu-se la vest de cotul Donului, într-un asalt cu braţe multiple spre sud, în coridorul Don-Doneţ, pentru a realiza joncţiunea pe Cir cu braţul stîng al cleştelui, care ataca dinspre Kalaci. Această mişcare pe un cerc exterior a avut o importanţă capitală pentru reuşita planului de ansamblu, întrucît a dat peste cap baza de operaţii a inamicului, instalînd totodată o cortină de fier de-a curmezişul rutelor directe pe care forţele de susţinere ar fi putut veni în ajutorul lui Paulus.

În aceste condiţii, riposta germană, de la mijlocul lui decembrie, a fost lansată dinspre sud-vest, de dincolo de Don, către aliniamentul dintre Kotelnikovo – Stalingrad. Trupele folosite în acest asalt proveneau dintr-o forţă improvizată în grabă de Cartierul general al Armatei a 11-a a lui Manstein, care a trebuit retrasă din Grupul de armate Centru. Armata a 11-a al lui Manstein a primit numele de „Grupul de armate Don". Forţa ei redusă nu justifica această titulatură pompoasă. În tentativa de a uşura presiunea de la Stalingrad, Manstein a trebuit să se bazeze pe slabele rezerve ce includeau şi Divizia 6 blindată, trimisă pe calea ferată din Franţa.

Printr-o tactică abilă, Manstein a valorificat la maximum puţinele sale forţe blindate şi a reuşit să realizeze un intrînd adînc în poziţiile ruşilor. Această înaintare pregătită în pripă a fost stăvilită cu circa 50 Km înainte de a se ajunge la armata asediată şi apoi silită să se retragă datorită presiunilor ruseşti din propriul flanc. O dată cu zădărnicirea acestei tentative, se spulbera orice speranţă de a-l ajuta pe Paulus, deoarece Comandamentul german nu mai dispunea de alte rezerve pentru a iniţia o altă încercare. Manstein s-a menţinut pe aceste poziţii expuse cît s-a putut, mai mult chiar decît îi permitea marja de siguranţă, pentru a acoperi linia aeriană

vitálă prin care puținele provizii erau transportate către armata sortită piei rii.

La 16 decembrie, rușii au declanșat o nouă acțiune, pe un cerc exterior, mult mai la vest. Generalul Golikov, care comanda frontul Voronej, a lansat atacul pe aripa stîngă, peste Donul mijlociu, în diferite puncte, pe o fîșie de 95 Km, între Novaia Kalitva și Monastirșcina – fîșie apărată de Armata a 8-a italiană. Traversînd Donul înghețat în zorii zilei, tancurile și infanteria au lansat atacul după un bombardament puternic, care îi pusese deja pe fugă pe mulți italieni. Viscolul și ninsoarea au contribuit la estomparea slabei opoziții întîmpinate, și rușii au forțat rapid înaintarea spre sud, către Milerovo și Doneț. Concomitent, forțele lui Vatutin au lovit la sud-vest, dinspre Cir către Doneț. Într-o săptămînă, atacurile convergente îl măturaseră pe inamic aproape total din coridorul Don-Doneț. Prima etapă a atacului nu se soldase cu mulți prizonieri, deoarece efectivele aflate pe liniile de apărare fuseseră reduse, iar fuga lor rapidă. În următoarea etapă însă au fost capturate grupuri tot mai mari de inamici în retragere, astfel încît la sfîrșitul celei de-a doua săptămîni – care coincidea cu sfîrșitul anului – numărul total al prizonierilor se ridica la 60 000.

Valul de asalt amenința spatele armatelor germane de pe Donul inferior și din Caucaz. Pentru moment, pericolul a fost evitat datorită stratului gros de zăpadă și a rezistenței crîncene a trupelor germane la Millerovo și în alte cîteva centre de comunicație, la nord de Doneț. Pericolul iminent l-a determinat pe Hitler să ia în considerare inevitabilitatea unui dezastru și mai grav decît încercuirea de la Stalingrad, dacă persista în ideea cuceririi Caucazului și își silea armatele să rămînă pe poziții, cu spatele expus pe o suprafață de 965 Km. În ianuarie, el a ordonat retragerea, forțele germane scăpînd ca prin urechile acului de la o zdrobire totală. Această retragere reușită a prelungit războiul, dar a constituit primul pas spre capitularea armatelor de la Stalingrad, demonstrînd lumii că forța germană era în declin.

În desfășurarea contraofensivei rusești s-a remarcat abilitatea cu care generalul Jukov și-a ales punctele de pătrundere – atît din

punct de vedere psihologic, cît şi topografic. El a lovit acolo unde moralul inamicului era vulnerabil. De asemenea, a demonstrat capacitatea de a realiza o amenințare alternativă atunci cînd forțele lui şi-au pierdut elanul şi şansa de a determina o prăbuşire generală. Pe măsură ce atacul concentrat nu mai afecta prea mult rezistența apărării, generalul Jukov a reînnoit efectul inițial, declanşînd o serie de atacuri în puncte diverse, cu scopul de a spori solicitarea şi încordarea inamicului. Această soluție reprezintă un mijloc strategic mai eficient şi mai puțin istovitor, în momentul în care o contraofensivă se transformă în ofensivă şi nu mai beneficiază de elanul inițial.

La baza tuturor factorilor materiali şi morali care au determinat desfăşurarea evenimentelor, s-a aflat raportul dintre spațiu şi forță. Spațiul era atît de *vast* pe frontul de est, încît un atacant putea găsi întotdeauna loc pentru o manevră de învăluire, dacă nu se concentra asupra unui obiectiv evident, aşa cum au fost Moscova în 1941 şi Stalingradul în 1942. Germania a reuşit să obțină succese în ofensivă fără să dețină o superioritate numerică, atît timp cît şi-a păstrat superioritatea calitativă. Faptul că spațiul era atît de *adînc* pe frontul de est a constituit, totuşi, o şansă pentru ruşi în perioada cînd nu au avut posibilitatea să-i egaleze pe nemți în privința puterii mecanizatelor şi a capacității de manevră.

Nemții şi-au pierdut avantajul tehnic şi tactic şi, totodată, şi-au epuizat o mare parte din efectivele de luptă. O dată cu reducerea forțelor, spațiile vaste ale Rusiei au început să lucreze în detrimentul lor, punîndu-i în situația de a fi incapabili să mențină un front atît de larg. Se poate pune acum întrebarea dacă puteau să-şi recapete echilibrul prin restrîngerea frontului sau, indiferent cum ar fi procedat, forța lor se diminuase atît de mult încît nu mai aveau nici o şansă.

Capitolul 19

Rommel la apogeu

În 1942 situaţia în campania din Africa s-a schimbat mai violent şi cu consecinţe mai mari decît în 1941. Armatele adverse s-au aflat faţă în faţă pe graniţa vestică a provinciei Cyrenaica, exact unde fuseseră şi cu nouă luni în urmă. Trei săptămîni după Anul nou, Rommel a lansat o contralovitură strategică, înaintînd în adîncime pe o distanţă de peste 400 Km. El i-a „împins" pe englezi peste două treimi din distanţa pînă la graniţa egipteană, înainte ca aceştia să se poată regrupa. Frontul s-a stabilit pe aliniamentul Gazala.

Spre sfîrşitul lunii mai Rommel a lovit din nou, şi a dejucat ofensiva britanică – aşa cum fusese dejucată şi a sa în noiembrie. De astă dată, după o altă bătălie ameţitoare cu schimbări de situaţie uluitoare, englezii au fost nevoiţi să se retragă atît de rapid şi atît de mult, încît nu s-au mai putut regrupa decît pe linia Alamein, ultima poartă de acces în Delta Nilului. Rommel a înaintat peste 480 Km, într-o singură săptămînă, dar forţele lui erau aproape epuizate. Încercarea de a forţa înaintarea pînă la Alexandria şi Cairo a eşuat şi Rommel s-a aflat la un pas de înfrîngere înainte ca bătălia să se încheie din cauza epuizării combatanţilor.

La sfîrşitul lui august, după ce a primit întăriri, a făcut o nouă tentativă pentru a-şi adjudeca victoria. Dar englezii primiseră întăriri

superioare numeric şi, cu o nouă echipă de comandanţi, în frunte cu generalul Harold Alexander şi generalul Bernard Montgomery au parat atacul german. Rommel s-a văzut nevoit să cedeze cele mai multe din micile sale cîştiguri iniţiale.

Apoi, la sfîrşitul lui octombrie, englezii au reluat ofensiva cu o forţă mult mai mare şi de o manieră decisivă. După 13 zile de luptă resursele lui Rommel s-au epuizat, tancurile sale fiind aproape scoase din uz. Frontul s-a prăbuşit, şi Rommel a scăpat ca prin urechile acului împreună cu rămăşiţele armatei sale. Prea slabi pentru a organiza o rezistenţă solidă şi la opt săptămîni înainte de sfîrşitul anului, germanii s-au retras la Buerat, în Tripolitania, la 1 600 Km faţă de Alamein. Chiar şi această poziţie a fost doar un popas pe parcursul lungii retrageri care s-a încheiat la Tunis, în luna mai a anului următor, prin completa nimicire a forţelor germane şi italiene [1].

La începutul lui ianuarie 1942 englezii au considerat eşecul suferit doar ca o întrerupere de moment a înaintării lor spre Tripoli. Preocupaţi de planurile şi organizarea acestei operaţii – numită pe drept cuvînt „Acrobatul“, pînă la sfîrşitul lunii au făcut un şir întreg de tumbe înapoi.

Pe 5 ianuarie, un convoi de şase nave, care izbutiseră să se strecoare prin barajul naval şi aerian al englezilor, a ajuns la Tripoli şi forţa de atac a lui Rommel a crescut la peste 100 de tancuri. Dispunînd de acest ajutor şi luînd în consideraţie informaţiile despre slăbiciunea forţelor înaintate britanice, Rommel a început să plănuiască în secret o contralovitură imediată. La 21 ianuarie a lansat atacul. La 23 ianuarie, ministrul de Război italian a venit la cartierul său general pentru a protesta, dar avangarda lui Rommel înaintase deja spre est pe o distanţă de 160 Km, iar englezii se retrăgeau rapid.

Prima linie britanică, în momentul atacului german, era alcătuită în principal dintr-o divizie blindată proaspăt sosită. Divizia

[1] Pentru hartă, vezi p. 158–159.

1, a cărei brigadă de tancuri (150 de tancuri mijlocii) avea în componenţă trei regimente de cavalerie transformate, lipsite de experienţă în privinţa operaţiilor blindate şi a luptei în deşert. Acest handicap a fost accentuat de faptul că noile tancuri, Panzer III, primite de Rommel erau mai bine blindate decît modelele mai vechi, iar tunurile antitanc germane puseseră la punct o nouă tactică ofensivă în combinaţie cu tancurile proprii pe care le însoţeau. Heinz Schmidt descria astfel această tactică:

„Cu cele douăsprezece tunuri antitanc săream ca broasca dintr-o poziţie avantajoasă în alta, în timp ce tancurile noastre, ascunse, pe cît posibil, asigurau focul protector. Apoi, ne instalam noi pentru a le asigura protecţia cu foc în timp ce ele înaintau din nou. Tactica s-a dovedit excelentă şi, în ciuda tirului intens, tancurile inamicului nu au izbutit să ne oprească înaintarea. Inamicul a suferit pierderi continue, fiind obligat să cedeze permanent teren. Aveam impresia că nu mai luptăm împotriva adversarilor duri şi experimentaţi care ne hărţuiseră atît de crunt la Trigh Capuzzo" [1].

Un aspect şi mai negativ l-a constituit faptul că cele trei regimente blindate britanice au fost introduse în luptă separat. Acestea au pierdut jumătate din tancuri în primele lupte, cînd nemţii i-au atacat prin surprindere lîngă Antelat. Înaintarea lui Rommel a fost apoi temporar oprită prin intervenţia generalului Cavallero, ministrul de Război italian, care a oprit Corpul mobil italian să pornească pe urmele unităţilor din Afrika Korps. Englezii au ratat şansa de a valorifica această pauză. Lipsa unei contraacţiuni puternice din partea lor i-a dat ghes lui Rommel să atace din nou, la 25 ianuarie, la Msus. El a reuşit să străpungă frontul apărat de Brigada de gardă şi de Divizia 1 blindată, care s-au retras mult spre nord, cu cele 30 de tancuri care le mai rămăseseră.

Înaintarea adîncă şi ameninţătoare a lui Rommel la Msus a

[1] Schmitdt, *With Rommel in the Desert*, p. 125–126.

determinat emiterea grabnică a ordinului ca Divizia a 4-a indiană de la Benghazi să evacueze portul, ticsit de provizii, şi să se retragă pe linia Derna-Mechili. Retragerea a fost contramandată în aceeaşi noapte, ca urmare a sosirii lui Auchinleck, de la Cairo pentru a-l întîlni pe Ritchie la cartierul general al Armatei a 8-a. Auchinleck a ordonat pregătirea unei contraofensive. Intervenţia sa nu s-a dovedit, însă, la fel de eficientă ca în noiembrie, deoarece a dus la dispersarea englezilor pe nişte poziţii statice menite să acopere fîşia de 225 Km dintre Benghazi şi Mechili, în timp ce Rommel, din poziţia sa centrală de la Msus, a beneficiat de răgazul şi libertatea necesare pentru a-şi dezvolta acţiunea şi a-şi alege obiectivele.

Această incertitudine asupra eventualelor puncte de atac a lui Rommel a produs „ordine, contraordine şi dezordine" în comandamentul britanic. Una dintre consecinţe a fost faptul că Godwin-Austein, comandantul Corpului de armată, a cerut să fie eliberat din funcţie, deoarece comandantul armatei dădea ordine directe subalternilor lui. Au existat, însă, şi consecinţe şi mai grave.

Conştient de forţa redusă de care dispunea, Rommel a decis să se întoarcă spre vest, împotriva localităţii Benghazi, pentru a anihila orice ameninţare din spate, dar a simulat că atacă spre est, la Mechili. Simularea a hipnotizat comandamentul britanic, care a ordonat deplasarea grabnică a unor întăriri la Mechili, în timp ce Divizia a 4-a indiană, înşirată pe un aliniament lung, a rămas fără sprijin. Rapida schimbare de direcţie a lui Rommel spre Benghazi a reprezentat un adevărat şoc pentru englezi şi a determinat abandonarea în grabă a portului, cu toate depozitele pline. Profitînd de efectul şocului, Rommel a trimis două mici unităţi de luptă să atace spre est. Prin combinaţia îndrăzneaţă a atacului cu ameninţarea potenţială, trupele trimise de Rommel i-au făcut pe englezi să părăsească o serie de poziţii defensive şi să se retragă pe aliniamentul Gazala, în condiţiile în care marea masă a trupelor Afrika Korps, din cauza epuizării proviziilor, nu înaintaseră spre est mai departe de Msus. Armata a 8-a engleză s-a retras la adăpostul liniilor de apărare de la Gazala pe 4 februarie, însă

Rommel nu a izbutit să se apropie de pozițiile britanice decît la începutul lui aprilie, după ce a învins ezitările înaltului comandament italian.

În acel moment, pozițiile de la Gazala se transformaseră deja din linii de apărare în linii fortificate, apărate de cîmpuri de mine. De pe aceste poziții s-a plănuit o nouă ofensivă britanică, deoarece acestea s-au dovedit mai puțin propice apărării – erau lineare și totodată lipsite de adîncime. În plus, cu excepția sectorului de coastă, distanțele dintre punctele fortificate erau prea mari pentru ca acestea să se poată sprijini în mod eficient. Liniile de apărare se întindeau pe 80 Km la sud de coastă, cu goluri tot mai mari. Poziția flancului stîng de la Bir Hacheim, apărată de Brigada 1 a Franței libere condusă de generalul König, se găsea la 25 Km de cea de la Sidi Muftah. Baza înaintată și stația de cale ferată de la Belhamed, fixate pentru reluarea ofensivei reprezentau un obiectiv ușor de reperat pentru un atac de învăluire al inamicului. Necesitatea de a asigura acoperirea imensei cantități de provizii stocate acolo i-a preocupat constant pe comandanții britanici în timpul luptei, și le-a stînjenit libertatea de manevră.

Tactica și planificarea operației au avut de suferit de pe urma unui conflict de opinii în tabăra engleză referitoare la posibilitatea de a le pune în practică și la oportunitatea unei ofensive timpurii. Începînd din februarie, Churchill a insistat pentru o acțiune timpurie, subliniind că englezii aveau 635 000 de oameni care stăteau degeaba pe teatrul de război din Orientul Mijlociu, în timp ce rușii se luptau cu disperare, iar Malta se găsea într-o situație deosebit de grea sub atacul aerian al lui Kesselring. Dar Auchinleck, care intuia deficiențele tehnice și tactice ale forțelor britanice, dorea să aștepte pînă cînd puterea lui Ritchie se va ridica la un nivel care să-i permită anihilarea superiorității lui Rommel sub aspectul calitativ. În cele din urmă, trecînd peste argumentele lui Auchinleck, Churchill a decis să trimită ordinul ferm de atac „pe care trebuia să îl respecte, altminteri fiind eliberat din funcție". Rommel, însă, a atacat primul, la 26 mai, luîndu-le-o înainte englezilor, a căror ofensivă urma să înceapă la jumătatea lunii iunie.

Întăririle primite de ambele părți ridicaseră puterea de luptă

la o cotă superioară celei de la începutul bătăliei din noiembrie. deşi numărul diviziilor rămăsese acelaşi – trei divizii germane (dintre care două blindate) şi şase italiene (una blindată), faţă de şase britanice (două blindate). Făcînd o evaluare în funcţie de numărul de divizii, cum procedează îndeobşte politicienii şi generalii, Rommel ataca, de fapt, cu nouă contra şase. De altfel, această aritmetică militară a fost folosită pentru a explica înfrîngerea englezilor. În realitate, comparînd forţele beligerante, după componenţa lor, exista un risc de a greşi la o estimare în funcţie de „divizii". Patru dintre cele cinci divizii de infanterie italiene, cu o putere scăzută, nu erau motorizate, fapt ce nu le permitea să joace un rol activ într-o bătălie mobilă, aşa cum a fost Bătălia de la Gazala. Armata a 8-a britanică dispunea nu numai de o abundenţă de mijloace de transport motorizate, ci şi de două grupări independente de brigăzi motorizate şi de două brigăzi de tancuri „ale armatei" în plus faţă de cele şase divizii organice, iar una dintre cele două divizii blindate, Divizia 1 avea două brigăzi blindate, şi nu una, cum prevedea structura normală. În total, Armata a 8-a dispunea de 14 unităţi de tancuri la care se adăugau alte trei, aflate pe drum, iar Rommel doar de şapte – din care doar cele patru germane erau înzestrate cu tancuri eficiente.

În cifre, englezii aveau 850 de tancuri în formaţiile blindate ale Armatei a 8-a, plus încă 420 în rezervă. Adversarii lor dispuneau în total de 560 de tancuri, din care 230 tancuri italieneşti învechite şi nefiabile; 50 dintre cele 330 de tancuri germane erau tancuri uşoare. În aceste condiţii doar 280 de tancuri mijlocii germane contau efectiv în luptă. Rezerve nu existau, în afară de cele aproximativ 30 de tancuri aflate în reparaţie şi circa 20 de tancuri care sosiseră la Tripoli. Aşadar, conform unei evaluări realiste, englezii aveau din start o superioritate numerică de 3 la 1. Dacă se ajungea la o bătălie de uzură, superioritatea devenea de peste 4 la 1.

La capitolul artilerie, englezii deţineau o superioritate numerică de 3 la 2, avantaj parţial anulat prin distribuirea tunurilor pe divizii. Rommel şi-a utilizat mai eficient rezerva mobilă de 56 de tunuri mijlocii, păstrîndu-le sub comanda sa.

În privinţa aviaţiei, cele două tabere se aflau aproape în

echilibru. Forța aeriană britanică dispunea de aproximativ 600 de aparate de zbor (380 de avioane de vînătoare, 160 de bombardiere și 60 de avioane de cercetare), față de un total germano-italian de 530 de aparate de zbor (350 de avioane de vînătoare, 140 de bombardiere, 40 de avioane de cercetare). De menționat că cele 120 de avioane germane Me 109 erau superioare calitativ avioanelor britanice Hurricane și Kittyhawks.

O problemă mai importantă era, însă, echilibrul calitativ dintre tancurile părților beligerante. După înfrîngerea Armatei a 8-a, englezii au îmbrățișat ideea că tancurile lor erau inferioare celor germane, punct de vedere exprimat în raportul oficial al lui Auchinleck. Concluzia aceasta n-a fost rodul unei analize a datelor tehnice și de performanță ale tunurilor și blindatelor de care dispunea fiecare parte. Majoritatea tancurilor mijlocii germane posedau tunuri scurte de 50 mm, cu o forță de penetrație ușor inferioară tunului cu proiecție de două livre, cu viteză mai mare la gura țevii, cu care erau echipate tancurile produse de englezi. În privința blindajului, majoritatea tancurilor germane din 1941 fuseseră protejate cu o tablă mai subțire decît cele britanice mai noi (blindaj de 30 mm față de 40 mm). Apoi, blindajul a fost îmbunătățit, cu excepția turelei. Mai mult, dintre tancurile proaspăt sosite unele aveau carcasa dintr-o tablă mai groasă (50 mm), restul fiind prevăzute cu fîșii suplimentare, montate pe părțile cele mai expuse ale caroseriei. Cu toate acestea, tancurile germane erau mai vulnerabile decît tancurile Matilda (blindaj de 78 mm) și Valentine (blindaj de 65 mm).

Un nou tanc mijlociu german, Panzer III (J) special, a intrat în acțiune în această bătălie, înarmat cu un tun lung de 50 mm, similar celor antitanc. Pe front nu au ajuns decît 19 tancuri de acest fel; alte 19 fuseseră debarcate la Tripoli. Față de aceste întăriri, englezii au primit din Egipt peste 400 de noi tancuri Grant americane. Pînă la începerea bătăliei, cele două divizii blindate britanice de la Gazala au fost înzestrate cu aproape 170 de tancuri Grant, înarmate cu un tun de 75 mm, cu o putere de penetrare superioară tunului de 50 mm al tancurilor germane

Panzer III (J) special, şi totodată cu o protecţie mai bună (blindaj de 57 mm în comparaţie cu 50 mm). Aşadar, nu se confirmă scuza atît de des repetată, potrivit căreia tancurile folosite de englezi au fost inferioare celor germane. Dimpotrivă, englezii au beneficiat de un avantaj calitativ şi de o superioritate substanţială [1].

Şi în privinţa tunurilor antitanc, englezii redobîndiseră avantajul calitativ prin sosirea tunurilor cu proiecţie de şase livre (57 mm), mai eficiente cu 30% faţă de tunul lung antitanc de 50 mm al nemţilor. Numărul noilor tancuri era suficient pentru a înzestra atît brigăzile de infanterie motorizate, cît şi batalioanele motorizate ale brigăzilor blindate. Tunul german de 88 mm („ucigaş de tancuri") rămînea în continuare imbatabil, dar Rommel nu dispunea decît de 48 de piese, iar afetul lor înalt le făcea mai vulnerabile decît tunurile antitanc standard aflate în dotarea ambilor beligeranţi.

Analiza factorilor tehnici nu oferă nici o scuză pentru înfrîngerea Armatei a 8-a la Gazala. Dovezile demonstrează că germanii au cîştigat datorită tacticii superioare în general şi folosirii combinate a tancurilor şi tunurilor antitanc, în special.

Aliniamentul fortificat de la Gazala era apărat de Corpul 13 Armată, comandat de generalul de corp de armată „Strafer" Gott, cu două divizii de infanterie în faţă – Divizia 1 sud-africană, în dreapta, şi Divizia 50, în stînga. Corpul 30 Armată, aflat încă sub comanda lui Norrie şi cuprinzînd majoritatea blindatelor, urma să acopere flancul sudic şi totodată să pareze orice atac al tancurilor germane în centru. În mod ciudat, comandanţii englezi au considerat că această variantă va fi cea adoptată de Rommel. Această dublă sarcină s-a soldat cu o proastă poziţionare a blindatelor britanice: Divizia 1 blindată a fost menţinută lîngă Trigh Capuzzo, în timp ce Divizia 7 blindată a fost plasată la circa 16 Km spre sud şi răspîndită pe o distanţă mare, pentru a acoperi şi sprijini brigada franceză

---

[1] Pentru o informare mai completă asupra acestei chestiuni, a se vedea Liddell Hart, *The Tanks*, vol. II, p. 92-8 şi 154-6.

care asigura apărarea la Bir Hacheim. Auchinleck îi scrisese lui Ritchie sugerîndu-i o concentrare, dar sugestiile n-au fost luate în considerare.

În noaptea de 26 mai, la lumina lunii, Rommel s-a deplasat rapid cu cele trei divizii germane și două dintre unitățile mobile italiene în jurul flancului britanic, în timp ce cele patru divizii italiene nemotorizate „salvau aparențele“ pe aliniamentul Gazala. Deși mișcarea sa de învăluire (cu peste 10 000 de vehicule) a fost reperată și raportată încă dinainte de lăsarea întunericului și în zori (cînd a înconjurat pozițiile de la Bir Hacheim), adversarii au continuat să creadă că atacul principal va fi lansat în centru, potrivit așteptărilor. Brigăzile blindate britanice s-au pus în mișcare prea încet, au intrat în acțiune treptat. Cele două brigăzi motorizate, de pe flancul sudic, separate una de cealaltă și lipsite de sprijin, au fost sfărîmate în acest timp. Cartierul general al Diviziei 7 blindată a fost cucerit, iar comandantul, generalul de divizie F. W. Messervy, a căzut prizonier, dar ulterior a reușit să scape. Pentru el era cea de-a doua situație fericită prin care trecea în numai cîteva luni, deoarece comandase și Divizia 1 blindată, surprinsă și zdrobită de Rommel la Antelat, în ianuarie.

În ciuda succesului repurtat, Rommel nu a reușit să străpungă liniile inamicului, să nimicească diviziile de pe aliniamentul Gazala și să ajungă pînă la mare, așa cum sperase. Blindatele sale au suferit un șoc cînd s-au confruntat cu tancurile Grant înarmate cu tunuri de 75 mm. Ele s-au trezit brusc sub un tir distrugător, lansat de la distanțe prea mari pentru a putea riposta eficient. Ca să forțeze înaintarea au scos în față tunurile antitanc, inclusiv trei baterii de 88 mm; tancurile lor se căzneau să împresoare flancurile unităților și brigăzilor blindate britanice, izolate și mai vulnerabile. Chiar și așa, pînă la lăsarea serii diviziile germane blindate înaintaseră doar 5 Km la nord de Trigh Capuzzo, cu prețul unor pierderi grele. Pînă la coastă mai aveau de parcurs aproape 32 Km. În jurnalul său, Rommel scria: „Planul nostru de a anihila forțele britanice în spatele aliniamentului Gazala nu reușise... Apariția noilor tancuri

americane rupsese bucăți mari din frontul nostru... peste o treime din tancurile germane fuseseră distruse într-o singură zi"[1].

Încercarea lui Rommel de a ajunge la mare în cea de a doua zi s-a soldat cu un progres nesemnificativ și pierderi și mai multe. La căderea serii, tentativa sa de a repurta o victorie rapidă eșuase, dar englezii n-au întreprins nimic pentru a profita și a-l zdrobi pe Rommel, care se afla într-o situație deosebit de periculoasă. Lungul ocol pe care coloanele sale de aprovizionare trebuiau să îl facă pe la Bir Hacheim, cu riscul de a fi oricînd interceptate de forțele aeriene și blindatele britanice îl făceau vulnerabil. Rommel s-a aflat la un pas de a cădea prizonier, el a pornit cu mașina sa, iar cînd a ajuns la cartierul general de campanie a constatat că: „în absența noastră englezii îmi cotropiseră statul major". Afrika Korps mai avea doar 150 de tancuri apte de luptă, italienii – 90, iar englezii 420 de tancuri.

Ziua următoare s-a soldat tot cu un eșec. Ca urmare, Rommel a ordonat adoptarea unei poziții defensive. Poziția era, însă, nesigură deoarece se afla dincolo de aliniamentul fortificat de la Gazala; între acesta și restul forțelor germane se interpusese garnizoana britanică și întinsa ei centură de cîmpuri minate.

În zilele următoare, forța aeriană britanică a lansat un covor de bombe asupra acestei poziții, numită pe drept cuvînt „Căldarea", în timp ce Armata a 8-a a atacat. Ziarele consemnau la modul triumfalist că Rommel se afla prins într-o capcană, iar în cartierele generale britanice de la fața locului domnea sentimentul confortabil potrivit căruia forța lui Rommel nu mai ridica nici o problemă, capitularea fiind inevitabilă.

În seara zilei de 13 iunie, lucrurile s-au schimbat total. La 14 iunie, Ritchie a părăsit aliniamentul Gazala și a început o retragere rapidă spre frontieră, izolînd astfel trupele din Tobruk. La 21 iunie, Rommel capturase fortăreața și-i luase prizonieri pe cei 35 000 de apărători, împreună cu o imensă cantitate de rezerve și provizii. A fost cel mai cumplit dezastru suferit de britanici în război, exceptînd

[1] *The Rommel Papers*, p. 207–208.

căderea Singaporelui. A doua zi, restul Armatei a 8-a a părăsit pozițiile de lîngă Sollum, pe frontieră, și a început o retragere rapidă prin deșert, urmărită de blindatele lui Rommel.

Ce anume provocase această răsturnare, dramatică, de situație? Rar s-a văzut bătălie mai încîlcită; niciodată ițele nu au putut fi descurcate pe deplin. „Misterul Căldării" i-a pus în dificultate pe toți cei care au încercat să îi scrie povestea; enigma s-a accentuat prin diversele povești ce s-au născut de aici.

Pe lîngă mitul potrivit căruia Rommel s-ar fi bucurat de superioritate în privința tancurilor, un altul susținea că sorții bătăliei s-au schimbat și marea masă a tancurilor britanice a fost distrusă într-o singură zi, 13 iunie. În realitate, această dată a reprezentat doar punctul culminant al unei serii de dezastre. Cheia „misterului Căldării" poate fi găsită în însemnările lui Rommel din seara de 27 mai:

> În ciuda situației precare și a problemelor dificile, așteptam plin de speranță bătălia. Ritchie își arunca blindatele în luptă, rînd pe rînd, dîndu-ne astfel posibilitatea de a le ataca separat, cu un număr suficient de tancuri... N-ar fi trebuit să facă prostia de a-și împărți forțele...[1]

El afirma apoi că a adoptat ceea ce părea a fi o poziție defensivă primejdios de expusă... pornind de la ipoteza că englezii nu vor îndrăzni să-și folosească o parte importantă a formațiilor lor blindate pentru a-i ataca pe italieni de pe aliniamentul Gazala atîta timp cît puternice forțe blindate germane se aflau în poziții de unde le puteau amenința spatele frontului... Prin urmare, am prevăzut că brigăzile mecanizate britanice se vor arunca cu capul înainte împotriva liniei noastre defensive bine organizată, epuizîndu-și astfel potențialul de luptă.[2]

Calculele lui Rommel și-au găsit corespondența în practică,

---

[1] *The Rommel Papers*, p. 208.

[2] *Ibidem*, p. 211.

Englezii au continuat asalturile izolate împotriva poziţiilor lui, suferind pierderi grele. Reuşind să le respingă, Rommel a nimicit „loja" izolată de la Sidi Muftah apărată de Brigada 105 Infanterie, plasată în spatele lui şi şi-a croit drum prin cîmpul minat pentru a se aproviziona.

Patru zile mai tîrziu, la 5 iunie, Ritchie a lansat un atac de mare anvergură asupra poziţiei lui Rommel, executat tot pe bucăţi. Lungul interval avut la dispoziţie le-a permis germanilor să-şi organizeze şi să-şi fortifice poziţiile. Însuşi planul acestui atac a fost prost conceput şi s-a dovedit o succesiune dezlînată de asalturi prea directe, care au fost rînd pe rînd respinse. În cea de a doua seară, puterea tancurilor britanice scăzuse simţitor datorită pierderilor şi defecţiunilor; de la 400 au rămas în luptă 170 de tancuri. În plus, profitînd de starea de confuzie a atacanţilor, Rommel a lansat în prima seară o ripostă cleşte care, după ce a dezmembrat una dintre brigăzile Diviziei 5 indiene, a învăluit apoi prin spate o altă brigadă, măturată a doua zi împreună cu toată infanteria care asigura sprijinul diviziei. Capturarea a patru regimente de artilerie şi a patru mii de prizonieri a reprezentat o „pradă" importantă.

Brigăzile blindate britanice au fost ţinute în şah în timpul desfăşurării acestei operaţii. Eforturile lor de despresurare au fost spasmodice şi necoordonate – prăbuşirea sistemului de conducere fiind agravat prin faptul că, în seara precedentă, comandantul Diviziei 7 blindată, Messervy, fusese alungat de la locul luptei cînd tancurile germane invadaseră cartierul general al Diviziei 5 indiene.

Între timp, Rommel proceda la amputarea altei secţiuni importante a poziţiilor Armatei a 8-a. În seara zilei de 1 iunie, imediat după extirparea „lojei" de la Sidi Muftah, el a trimis o grupare germană de luptă şi Divizia Trieste să atace „loja" (şi mai izolată) de la Bir Hacheim, de pe flancul sudic, apărat de Brigada 1 a Franţei libere. Lupta s-a dovedit atît de crîncenă, încît Rommel a fost nevoit să preia comanda forţelor de asalt. Iată ce spunea el: „Nicăieri în Africa nu m-am confruntat cu o luptă mai dură". Germanii au reuşit să străpungă liniile de apărare abia în a zecea

zi; majoritatea francezilor au fugit, profitînd de întunericul nopții.

Acum Rommel era liber să întreprindă un nou asalt, mai lung. Deși brigăzile britanice blindate primiseră ca întăriri 330 de tancuri – mai mult de jumătate din puterea tancurilor de care dispunea Afrika Korps –, încrederea lor era grav zdruncinată. La 11 iunie, Rommel a atacat la est, iar a doua zi a încolțit două dintre cele trei brigăzi britanice blindate între diviziile de tancuri germane, obligîndu-i pe englezi să lupte într-o zonă limitată, unde îi putea lovi cu foc convergent. Dacă ar fi avut comandant – Messervy fusese din nou izolat de trupele sale prin înaintarea inamicului (pentru a treia oară în trei săptămîni), în timp ce se ducea să discute cu comandantul armatei, – englezii ar fi luptat mai bine pentru a ieși din capcană. La jumătatea după-amiezei zilei de 12 iunie, cele două brigăzi blindate britanice au fost prinse în capcană, în timp ce a treia, care le-a venit în ajutor, a suferit pierderi grele. La 13 iunie, germanii au cotit spre nord, silindu-i pe englezi să iasă din „Knightsbridge Box". Totodată, ei au continuat să hărțuiască resturile blindatelor britanice. La căderea serii, britanicii rămăseseră doar cu 100 de tancuri. Pentru prima oară Rommel se bucura de superioritate numerică și stăpînea cîmpul de luptă. El își putea recupera și repera tancurile avariate, șansă de care englezii nu se bucurau.

Cele două divizii care apărau aliniamentul Gazala se aflau acum în primejdie de a fi izolate și prinse în capcană, întrucît la 14 iunie Rommel a trimis Afrika Korps spre nord, dincolo de Acroma, spre drumul de coastă. Germanii n-au reușit să înainteze prea rapid din cauza cîmpurilor de mine peste care au trecut abia după-amiaza tîrziu, cînd erau deja atît de istoviți, încît au adormit unde poposiseră la lăsarea serii – fără să mai țină seama de insistențele lui Rommel de a continua deplasarea și de a intercepta drumul de coastă. Aceasta a fost spre norocul sud-africanilor, ale căror convoaie motorizate s-au putut retrage, de-a lungul drumului, profitînd de întunericul nopții. Totuși o parte a ariergărzii lor a fost nimicită dimineața, cînd forțele „panzer" s-au năpustit spre mare. Cealaltă divizie de la aliniamentul Gazala, Divizia 50 britanică, a izbutit să

străpungă spre vest frontul italian şi să se retragă spre frontieră. După ce s-a strecurat de-a lungul drumului de coastă, Divizia 1 sud-africană s-a retras şi ea spre frontiera aflată la peste 160 Km distanţă şi la 110 Km dincolo de Tobruk.

Acest mare pas înapoi contravenea intenţiei lui Auchinleck. Instrucţiunile date lui Ritchie prevedeau ca Armata a 8-a să se regrupeze şi să opună rezistenţă la vest de Tobruk. Ritchie a omis să-i spună comandantului său că diviziile de la aliniamentul Gazala se îndreptau înapoi spre frontieră, iar cînd Auchinleck a aflat era prea tîrziu pentru a le mai opri.

Dar asta n-a fost totul. La 14 iunie, în timp ce englezii se retrăgeau, Churchill a trimis un mesaj autoritar: „Aveţi în vedere că cedarea Tobrukului se exclude". Acest avertisment l-a repetat în telegramele din 15 şi 16 iunie. Acest sfat de la mare distanţă a determinat greşeala finală. Măsura pripită de a lăsa o parte a Armatei a 8-a în Tobruk, în timp ce restul se retrăgea spre frontieră, i-a oferit lui Rommel posibilitatea de a-i distruge pe cei din fortăreaţă, înainte de a apuca să-şi consolideze liniile de apărare.

După atacul lansat spre coastă, întorcînd, din nou, rapid spre est, forţele blindate au năvălit în jurul Tobrukului, capturînd sau izolînd „lojele"din spatele frontului Armatei a 8-a. Apoi şi-au continuat înaintarea pentru a ocupa aerodromurile de la Gambut, la est de Tobruk. În această acţiune au măturat resturile brigăzilor britanice blindate, care s-au retras spre frontieră. Rommel nu a pornit, însă, în urmărirea lor. Imediat ce a pus mîna pe aerodromurile de la Gambut, s-a întors spre vest şi, cu o rapiditate uimitoare, a organizat un atac asupra Tobrukului. Garnizoana întărită dispunea de Divizia 2 sud-africană (care includea Brigada 11 indiană) condusă de generalul Klopper, Brigada de gardă şi Brigada 32 de tancuri (70 de care de luptă). Englezii, care văzuseră că forţele blindate ale lui Rommel porniseră spre est, nu s-au aşteptat la un atac şi n-au fost pregătiţi să-i facă faţă. La 20 iunie, ora 5.20 a.m., s-a declanşat un bombardament puternic împotriva unui sector din partea de sud-est a perimetrului, cu artilerie şi bombardiere în picaj, urmat de un

asalt de infanterie. La 8.30 a.m., tancurile germane se revărsau printr-o breşă străpunsă în liniile de apărare. Rommel se afla la faţa locului, pentru a accelera ritmul înaintării. Pînă după-amiază, blindatele germane au învins rezistenţa apărătorilor derutaţi şi au pătruns în Tobruk. Dimineaţa, comandantul garnizoanei, generalul Klopper, ajungînd la concluzia că era inutil să mai opună rezistenţă şi că nu se putea retrage, s-a hotărît să capituleze. Cîteva grupuri mici au izbutit să scape, dar 35 000 de soldaţi au căzut în captivitate.

Consecinţa acestui dezastru a fost retragerea impetuoasă în Egipt a forţelor care-i mai rămăseseră lui Ritchie, urmărite cu înverşunare de germani. Rommel şi-a permis această urmărire datorită uriaşei cantităţi de provizii capturate la Tobruk. Potrivit lui Bayerlein, şeful Statului major al Afrika Korps, 80% dintre mijloacele de transport folosite de Rommel constau acum în vehicule britanice capturate. Dacă această pradă i-a asigurat mijloacele de transport, carburantul şi hrana necesare menţinerii mobilităţii, nu acelaşi lucru s-a petrecut cu puterea sa de luptă. La 23 iunie, cînd Afrika Korps a pornit spre frontieră, mai avea doar 44 de tancuri apte de luptă, iar italienii 14. Cu toate acestea, Rommel era decis să respecte zicala „inamicul pus pe fugă nu trebuie slăbit o clipă".

Sosit cu avionul din Sicilia a doua zi după căderea Tobrukului, feldmareşalul Kesselring a pledat împotriva continuării înaintării în Africa şi a solicitat ca unităţile sale de aviaţie să revină pentru un atac asupra Maltei, aşa cum fusese stabilit anterior. Comandamentul suprem italian din Africa era, de asemenea, împotriva continuării înaintării. La 22 iunie, cînd Bastico i-a dat lui Rommel ordinul de oprire, acesta i-a replicat că nu „accept *sfatul*", şi şi-a invitat în glumă superiorii să cineze cu el la Cairo. După victoria repurtată îşi putea permite orice, mai ales că aflase de la cartierul general al lui Hitler că, drept recompensă, fusese avansat la gradul de feldmareşal. Rommel a apelat direct la Mussolini şi la Hitler, cerîndu-le permisiunea de a continua înaintarea. Hitler şi consilierii săi militari începuseră să se îndoiască de oportunitatea asaltului

plănuit asupra Maltei, intuind că marina militară italiană nu va fi în stare să-i susțină în fața celei britanice și că trupele germane parașutate acolo riscau să rămînă izolate, fără provizii și întăriri. Cu o lună înainte, la 21 mai, Hitler hotărîse ca, în cazul în care Rommel izbutea să captureze Tobrukul, să se renunțe la atacarea Maltei. Mussolini a răsuflat și el ușurat la ideea unei perspective puțin solicitante și mai glorioase. Și astfel, în zorii zilei de 24 iunie, Rommel a primit următorul mesaj: „Ducele aprobă intenția Panzerarmee de a-l urmări pe inamic în Egipt". Cîteva zile mai tîrziu, Mussolini s-a deplasat cu avionul la Derna, pregătindu-se pentru intrarea triumfală în Cairo. Pînă și Kesselring, potrivit relatărilor unor italieni, a recunoscut că urmărirea în Egipt era preferabilă unui asalt împotriva Maltei.

Retragerea precipitată a englezilor de la frontieră, înainte ca Rommel să ajungă acolo, i-a oferit acestuia justificarea și confirmarea gestului cutezător pe care și-l asuma. Era o demonstrație impresionantă a efectului moral și a dictonului citat adesea de Napoleon, potrivit căruia „în război, moralul este, în comparație cu latura materială, de trei ori mai important". Cînd Ritchie a decis să părăsească frontiera – „pentru a cîștiga timp și distanță" așa cum i-a telegrafiat lui Auchinleck – dispunea de trei divizii de infanterie aproape intacte, de o a patra aflată pe drum, și de trei ori mai multe tancuri apte de acțiune, față de Afrika Korps. Dar șocul provocat de veștile sosite de la Tobruk îl determinaseră să renunțe la orice rezistență pe frontieră, decizie luată în noaptea de 20 iunie, cu șase ore înainte ca Klopper să capituleze.

Ritchie intenționa să-și organizeze rezistența la Mersa Matruh și să reziste acolo cu diviziile aduse de pe frontieră, întărite cu Divizia 2 Noua Zeelandă, sosită din Siria. Dar, comanda Armatei a 8-a a fost preluată în seara zilei de 25 iunie de Auchinleck. După ce a trecut în revistă situația, împreună cu ofițerul său principal de stat major, Eric Dorman-Smith, Auchinleck a anulat ordinul de a se rezista pe pozițiile fortificate de la Matruh și a hotărît să recurgă la o luptă mobilă în zona Alamein. Decizia a fost dură, pentru că

presupunea nu numai rezolvarea dificilă a deplasării trupelor şi a proviziilor, ci avea şi şansa de a stîrni o nouă alarmă în ţară, mai ales la Whitehall. Luînd această hotărîre, Auchinleck a dat dovadă de luciditate şi tărie. O nouă retragere nu se justifica ţinînd cont de raportul de forţe. Măsura a fost, probabil, înţeleaptă, dacă ţinem seama de fragilitatea poziţiilor de la Mersa Matruh (care puteau fi cu uşurinţă depăşite) şi de considerentul de ordin moral – trupele care se revărsau înapoi de la frontieră nu erau demoralizate, dar încrederea lor fusese zdruncinată şi domnea o stare de confuzie. Generalul de divizie Howard Kippenberger, comandantul unităţii din Noua Zeelandă şi istoric de război, le-a urmărit sosind în zona Matruh, atît de „amestecate şi de dezorganizate", încît „nu a putut identifica nici o unitate de luptă închegată, fie ca de infanterie, de blindate sau de artilerie"[1]. Rommel nu le-a lăsat răgazul să se reorganizeze, iar viteza cu care le-a urmărit a anulat motivul lui Ritchie de a părăsi frontiera „pentru a cîştiga timp o dată cu distanţa".

Primind „dezlegarea" de la Roma, în timpul nopţii de 23 spre 24 iunie, Rommel a forţat înaintarea dincolo de frontieră, peste deşert, la lumina lunii; pînă în seara zilei de 24 iunie străbătuse deja peste 160 Km şi atinsese drumul de coastă mult la est de Sidi Barrani, apropiindu-se de englezi, cărora le-a nimicit o mică parte ariergărzii. A doua zi, seara, forţele sale au ajuns în apropierea poziţiilor pe care englezii le ocupaseră la Matruh şi în zona situată la sud de acestea.

Din cauza uşurinţei cu care Matruh putea fi depăşit, forţele mobile ale Corpului 13 (comandat de Gott) fuseseră amplasate în deşert spre sud, sprijinite de Divizia din Noua Zeelandă, în timp ce liniile de apărare de la Matruh erau ocupate de Corpul 10 (Holmes), cu două divizii de infanterie. Între cele două corpuri de armată se afla un gol de aproximativ 16 Km, acoperit de cîmpuri de mine.

Rommel n-a putut beneficia de timp pentru a-şi pregăti atacul.

---

[1] Kippenberger, *Infantry Brigadier*, p. 127.

Din cauza forței de luptă reduse el era nevoit să se bazeze pe viteză și surpriză. Britanicii dispuneau de 160 de tancuri (dintre care aproape jumătate erau de tipul Grant), iar Rommel avea doar 60 de tancuri germane (dintre care un sfert erau Panzer II – ușoare) și cîteva tancuri italiene. Cele trei divizii de infanterie totalizau un număr de numai 2 500 de oameni, iar cele șase divizii italiene, de circa 6 000. Lansarea unui atac cu o forță atît de anemică a însemnat un act de mare curaj. Și curajul a triumfat, cu ajutorul factorului moral și al vitezei de acțiune.

Cele trei divizii germane, împuținate, aflate în avangardă, au declanșat atacul în după-amiaza zilei de 26 iunie. Două dintre ele au ajuns în fața terenului minat. Divizia 90 ușoară a avut norocul să se găsească pe partea cea mai îngustă a cîmpului de mine și la miezul nopții se afla deja la 20 Km de zona periculoasă (a ajuns din nou la drumul de coastă a doua zi seara și a blocat linia directă de retragere din Matruh). Divizia 21 blindată a avut nevoie de mai mult timp pentru a trece prin dubla centură de terenuri minate, dar a doua zi dimineață înaintase cu 32 Km în adîncimea frontului inamic, a ocolit apoi prin spatele Diviziei din Noua Zeelandă, la Minqar Qaim și a împrăștiat o parte dintre mijloacele de transport, înainte de a putea fi oprită. Divizia 15 blindată s-a confruntat ceva mai la sud cu tancurile britanice și a fost ținută în șah cea mai mare parte a zilei. Înaintarea adîncă a Diviziei 21 blindate și amenințarea potențială pe care aceasta o reprezenta pentru retragerea britanică a produs un asemenea efect, încît după-amiaza Gott a ordonat o retragere – preschimbată curînd într-una extrem de dezorodnată. Divizia din Noua Zeelandă a rămas izolată, dar a izbutit să străpungă încercuirea subțire a inamicului, după lăsarea întunericului. Corpul 10 Armată de la Matruh nu-a fost prevenit asupra retragerii Corpului 13 Armată decît abia a doua zi, în zori – la nouă ore după ce linia de retragere fusese blocată. Aproape două treimi din forța de la Matruh a reușit să scape în noaptea următoare, rupînd frontul spre sud, în grupuri mici, la adăpostul întunericului. Totuși 6 000 de soldați au căzut prizonieri, cifră ce o depășea pe aceea a trupelor lui Rommel – și o mare cantitate de

provizii şi echipamente a fost abandonată, spre bucuria lui Rommel.

Între timp, avangarda blindată a lui Rommel a continuat să forţeze înaintarea rapidă şi a dejucat planul englezilor de a realiza o rezistenţă temporară la Fuka. Atingînd atît de repede drumul de coastă, în seara zilei de 28 iunie nemţii au nimicit resturile unei brigăzi indiene care fusese împrăştiată la lansarea atacului, iar a doua zi a încolţit cîteva dintre coloanele scăpate de la Matruh. Divizia 90 uşoară, care curăţise terenul la Matruh, şi-a reluat înaintarea spre est după-amiază, de-a lungul drumului de coastă. Pînă la lăsarea nopţii ea a străbătut 145 Km şi a ajuns din urmă avangarda de blindate. A doua zi dimineaţă, la 30 iunie, Rommel îi scria entuziasmat soţiei sale: „Mai sînt doar 160 Km pînă la Alexandria!".

Seara, se afla la o distanţă de numai 95 Km de ţinta sa, iar cheile Egiptului păreau să-i aparţină.

Capitolul 20

În Africa balanța se înclină

La 30 iunie, germanii s-au apropiat de aliniamentul Alamein, o înaintare relativ redusă, căci așteptau sosirea italienilor. Această scurtă pauză s-a dovedit dezavantajoasă pentru Rommel. În dimineața acelei zile, rămășițele brigăzilor blindate britanice staționau încă în deșert, la sud de drumul de coastă, fără să știe că fuseseră depășite în acțiunea de retragere, de blindatele lui Rommel. Datorită opririi înaintării germane, ele au putut să revină la adăpostul aliniamentului Alamein.

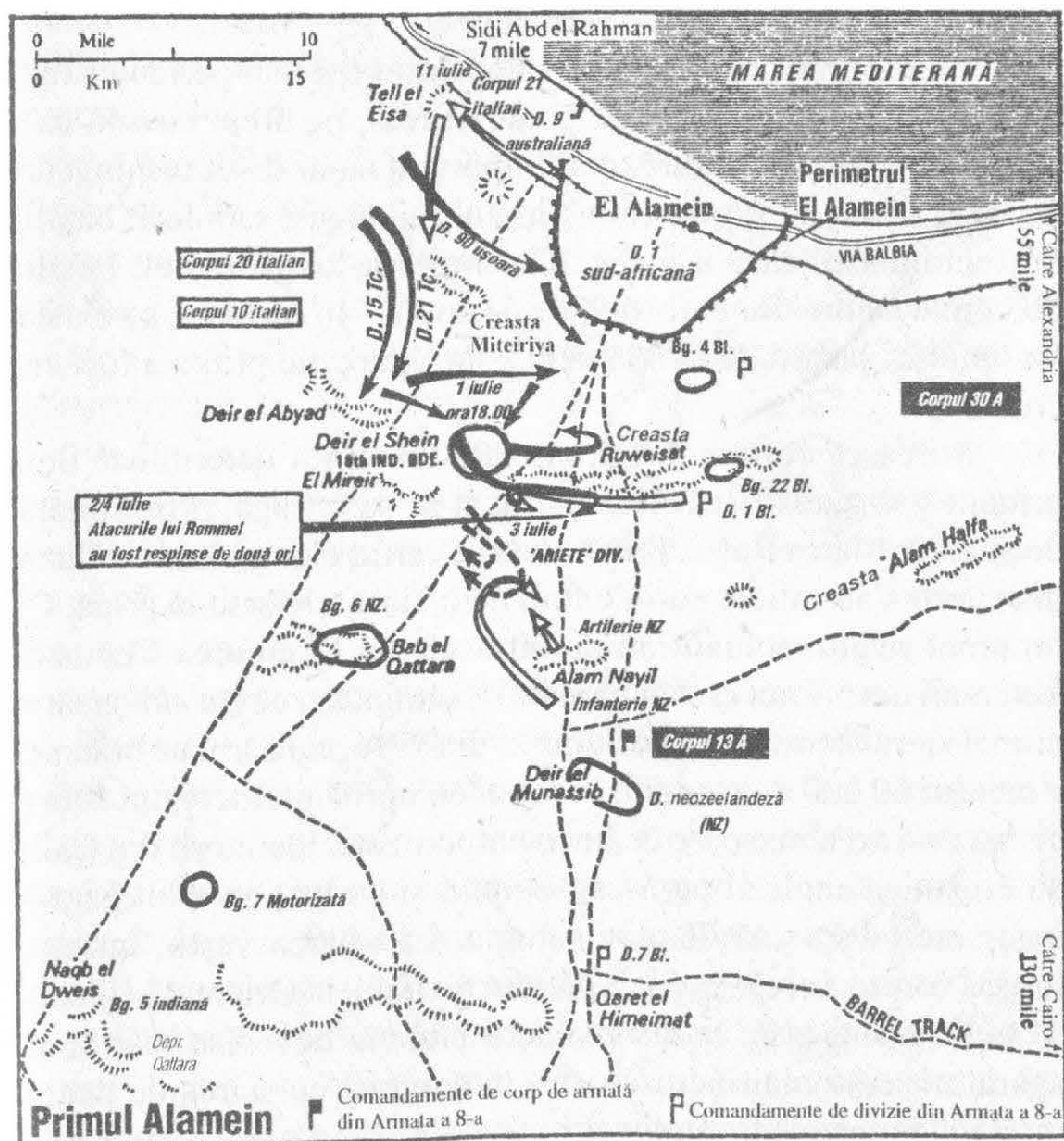
Se prea poate ca scurta oprire a lui Rommel să se fi datorat unor informații eronate privind puterea pozițiilor defensive de la Alamein. În realitate, existau patru „loje", instalate pe fîșia de 55 Km dintre coastă și versantul abrupt ce cobora în marea depresiune Qattara, care din cauza mlaștinii sărate și a nisipurilor moi le apăra de un eventual atac prin învăluire. „Loja" cea mai mare și cea mai puternică se afla pe coastă, la Alamein, și era ocupată de Divizia 1 sud-africană. Următoarea se găsea ceva mai la sud la Deir el Shein, și era ocupată de Brigada 18 indiană. La o distanță de 11 Km se afla Loja de la Bab el Qattara (căreia nemții îi spuneau Qaret al Abd), ocupată de Brigada 6 Noua Zeelandă. Urma un gol de 22 Km, pînă la „loja" de la Naqb el Dweis, apărată de Divizia 5 indiană. Intervalele dintre

Africa de Nord-Vest

ele erau acoperite de un lanţ de mici coloane mobile formate din elemente aparţinînd celor trei divizii şi din ceea ce mai rămăsese din diviziile care se aflaseră în garnizoana de la Mersa Matruh.

Cînd şi-a conceput planul de atac, pentru 1 iulie, Rommel nu ştia de existenţa noii „loje" de la Deir el Shein şi nici că înaintarea sa trecuse pe lîngă blindatele britanice aflate în retragere spre Alamein. El credea că forţele britanice se aflau undeva la sud pentru a acoperi acel flanc. Bazîndu-se pe această ipoteză a conceput un plan care viza atacarea acelui sector, urmat de o

Primul Alamein

întoarcere rapidă spre nord pentru un asalt de străpungere în fîşia dintre Alamein şi Bab el Qattara. Afrika Korps a dat însă peste „loja" de la Deir el Shein şi abia seara a izbutit să o captureze cu apărători cu tot. Dar rezistenţa acestora fusese suficient de îndelungată pentru a spulbera speranţa realizării unei străpungeri rapide şi a valorificării ei prompte.

Blindatele britanice au sosit prea tîrziu pentru a mai putea salva „loja", dar apariţia lor a contribuit la stăvilirea înaintării trupelor din Afrika Korps. Rommel a încercat să forţeze înaintarea la lumina lunii, însă intenţia i-a fost zădărnicită de avioanele britanice, care au profitat de vizibilitate pentru a bombarda şi a împrăştia coloanele de aprovizionare germane.

Ziua de miercuri, 1 iulie, a constituit cel mai periculos moment al luptei din Africa. Se poate afirma, pe drept cuvînt, că a fost momentul de cotitură, mai important chiar decît respingerea atacului reluat de Rommel la sfîrşitul lui august sau decît bătălia din octombrie, care a încheiat retragerea lui Rommel, bătălie denumită pentru dramatismul ei „Alamein". În realitate, au existat mai multe „bătălii de la Alamein", iar dintre ele prima a fost cea crucială.

Ştirea că Rommel a ajuns la Alamein a determinat flota britanică să părăsească Alexandria şi să se retragă, prin Canalul de Suez, în Marea Roşie. Prin hornurile cartierelor generale militare din Cairo s-au ridicat nori de fum de la dosarele arse în pripă. Cu un umor negru, soldaţii au numit acea zi „Miercurea Cenuşii". Veteranii din primul război mondial îşi aminteau că era aniversarea primei zile a ofensivei de pe Somme, din 1916, cînd armata britanică a pierdut 60 000 de oameni, cea mai cumplită pierdere din istoria ei. Văzînd acea ninsoare de hîrtii carbonizate, locuitorii din Cairo au crezut că englezii părăsesc Egiptul şi au luat cu asalt gara în încercarea disperată de a se refugia. La aflarea veştii, întreaga lume a considerat că Anglia a pierdut războiul în Orientul Mijlociu.

Pe front, însă, la lăsarea serii situaţia devenise mai bună; apărătorii erau mai încrezători – în contrast cu starea de panică instalată în spatele frontului.

Rommel şi-a continuat atacul pe 2 iulie, dar Afrika Korps avea mai puţin de 40 de tancuri apte de luptă, iar trupele erau epuizate. Atacul n-a mai putut continua pînă după-amiaza. El s-a oprit la scurt timp după apariţia a două mari unităţi de tancuri britanice – una din faţă, iar cealaltă din flanc. Auchinleck evaluase bine situaţia, intuise capacitatea redusă a forţelor de atac şi plănuise ceea ce nădăjduia a fi o contralovitură decisivă. Planul n-a avut finalitatea dorită, iar obstacolele ivite i-au zădărnicit lui Auchinleck speranţele. Totuşi acţiunea a reuşit să-l împiedice pe Rommel să-şi atingă scopul.

Rommel a mai iniţiat un atac la 3 iulie, dar Afrika Korps nu mai avea decît 26 de tancuri apte de luptă. În acea dimineaţă asaltul a fost stăvilit de blindatele britanice, dar un altul în după-amiaza acelei zile le-a asigurat nemţilor o înaintare de 15 Km înainte de a fi stopat. O încercare de înaintare convergentă întreprinsă de Divizia Ariete a eşuat şi ea. În timpul acelei acţiuni, un batalion din Noua Zeelandă, Batalionul 19, a capturat aproape întreaga artilerie a Diviziei Ariete într-un neaşteptat contraatac din flanc. Aceste înfrîngeri semnalau clar starea de surmenare.

A doua zi, 4 iulie, Rommel scria acasă mîhnit: „Din păcate, lucrurile nu decurg aşa cum am vrea noi. Rezistenţa este prea puternică, iar forţele noastre s-au epuizat". Îl îngrijora nu numai faptul că asalturile sale fuseseră contracarate, ci şi puternicele riposte pe care la întîmpinase. Trupele sale erau prea istovite şi prea slabe numeric pentru a se încumeta la un nou atac. Rommel se vedea nevoit să le acorde un moment de răgaz, chiar dacă asta îi dădea posibilitatea lui Auchinleck să-şi aducă forţe de întărire. Auchinleck, care preluase din nou iniţiativa, se afla pe punctul de a înclina decisiv balanţa în favoarea englezilor, chiar înainte de sosirea întăririlor. Planul din acea zi a fost în mare similar cu cel din ziua precedentă – stăvilirea atacului lansat de blindatele germane de către Corpul 30 Armată a lui Norrie, în timp ce Corpul 13 Armată, a lui Gott, aflat la sud, acţiona în spatele inamicului. De această dată, marea majoritatea a blindatelor a fost menţinută în

nord sub comanda Corpului 30 Armată, deşi Corpul 13 Armată includea Divizia 7 blindată, recent reorganizată sub numele de „Divizie blindată uşoară" ce consta dintr-o brigadă motorizată, care blindate şi tancuri Stuart. Fără a poseda o forţă de izbire, ea prezenta mobilitatea necesară unui atac de încercuire rapid şi amplu în spatele inamicului, în timp ce puternica Divizie din Noua Zeelandă asigura învăluirea din flanc.

Din păcate, lipsa de securitate a comunicaţiilor radio le-a permis serviciilor germane de „intercepţie" să-l avertizeze pe Rommel de intenţiile lui Auchinleck. Divizia 21 tancuri germană a fost deplasată în spate pentru a întîmpina atacul de învăluire. Este posibil ca tocmai această contraacţiune să fi sporit ezitările comandanţilor englezi de a duce la bun sfîrşit intenţiile lui Auchinleck. Ezitări similare s-au manifestat şi în sectorul nordic. Cînd Divizia 21 tancuri s-a deplasat în spate, o parte dintre tancurile Stuart ale Diviziei 1 blindată au început să forţeze înaintarea; această deplasare nesemnificativă a produs un efect semnificativ – o panică bruscă în rîndul soldaţilor germani ai Diviziei 15 tancuri (a cărei forţă de luptă se reducea acum la numai 15 tancuri şi 200 de puşcaşi). Această panică a trupelor germane renumite pentru duritatea lor demonstra gradul de epuizare în care se aflau. Englezii n-au întreprins, însă, nimic pentru a profita de ocazie şi a lansa un atac general (cu divizia blindată şi celelalte unităţi) care s-ar fi putut dovedi decisiv.

Mai autoritar, Auchinleck a ordonat forţelor sale în acea noapte să atace din plin: „Sarcina noastră rămîne distrugerea inamicului cît mai la est... Inamicului nu trebuie să i se îngăduie nici un moment de răgaz... Armata a 8-a va ataca şi îl va nimici pe poziţiile lui actuale". Din păcate, nu a reuşit să transmită această stare de spirit „lanţului de comandă".

Auchinleck mutase Cartierul general tactic în apropierea Cartierului general al Corpului 30 Armată, instalat la circa 32 Km în spatele frontului, şi la o distanţă aproximativ egală de Cartierul general al Corpului 13 Armată, aflat mai spre sud. Cartierul general al Panzerarmee se găsea la numai 10 Km în spatele frontului,

iar Rommel însoţea adesea trupele de avangardă, impulsionîndu-le la faţa locului. Rommel era criticat de unii militari mai ortodocşi, atît germani cît şi britanici, pentru frecvenţa cu care îşi părăsea cartierul general şi pentru tendinţa de a prelua comanda directă în luptă. De fapt, tocmai această comandă directă, chiar dacă i-a creat unele neplăceri, a reprezentat cauza principală a marilor sale succese. El a reînviat în războiul modern tradiţia influenţei exercitate de marii conducători de oşti din trecut.

La 5 iulie, Corpul 13 A, dar mai ales Corpul 30 A nu au făcut mai nimic pentru a îndeplini ordinele lui Auchinleck. Brigăzile Diviziei din Noua Zeelandă, cărora li se rezervase rolul principal în atacul declanşat împotriva spatelui armatei germane, nu au fost informate de intenţiile comandantului suprem şi de faptul că acesta îşi punea mari speranţe în ele. S-ar putea găsi destule argumente pentru a-l acuza pe Auchinleck de faptul că a lăsat marea masă a blindatelor sub comanda Corpului 30 A, în loc s-o fi trimis să sprijine asaltul Corpului 13 A. Totuşi, existau suficiente argumente în sprijinul părerii că ar fi dat mai mult randament pe frontul din centru – unde un asalt viguros avea toate şansele să reuşească, dată fiind inferioritatea inamicului. Puterea Diviziei 1 blindate se ridica acum la 99 de tancuri, în timp ce Divizia 15 tancuri, cu care se înfrunta, mai dispunea doar de 15 tancuri (Afrika Korps rămăsese în total cu 30 de tancuri).

Cea mai bună scuză şi, în acelaşi timp, explicaţie a fost oboseala provocată de încordarea prelungită.

Analizînd situaţia, acest lucru a fost, probabil, în avantajul imediat al germanilor şi al italienilor, dar pînă la final s-a dovedit în dezavantajul lor. Englezii nu s-au aflat niciodată într-o situaţie atît de disperată cum se părea, iar la 5 iulie pentru forţele lui Rommel iminenţa prăbuşirii totale devenise mai apropiată decît au fost vreodată de victorie totală.

În timpul scurtei perioade de acalmie care a urmat, a apărut pe teatrul de luptă restul diviziilor italiene de infanterie, preluînd controlul frontului devenit static în sectorul nordic. Aceasta le-a

permis nemţilor să pregătească un alt atac plănuit de Rommel în sectorul sudic. La 8 iulie, puterea de luptă a celor trei „divizii" germane de care dispunea se ridica la 50 de tancuri şi circa 2 000 de infanterişti, la care se adăugau cele şapte „divizii" italiene (incluzînd şi proaspăt sosita divizie blindată Littoria) cu 44 de tancuri şi aproximativ 4 000 de infanterişti. Englezii primiseră ca întăriri Diviza 9 australiană, care apărase cu dîrzenie Tobrukul în 1941, şi două noi regimente. Puterea lor de luptă se ridica la peste 200 de tancuri. Divizia australiană s-a alăturat Corpului 30 A, sub comanda generalului de corp de armată W.H. Ramsden – sosit de la comanda Diviziei 50.

Intenţia lui Rommel de a-şi deplasa forţele spre sud se potrivea perfect cu dorinţele şi noul plan al lui Auchinleck, potrivit căruia australienii urmau să atace spre vest de-a lungul drumului de coastă. Cînd nemţii au înaintat spre sud, trupele din Noua Zeelandă s-au retras spre est, evacuînd „loja" de la Bab el Qattara, astfel încît la 9 iulie, germanii n-au cucerit o „lojă" goală.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, australienii au lansat un atac în apropiere de coastă, şi au învins rapid divizia italiană care apăra acel sector. Sosirea năvalnică a unor trupe germane i-a obligat pe australieni să cedeze o parte din terenul cîştigat, dar ameninţarea pe care prezenţa lor o reprezenta la adresa liniei de aprovizioanre a lui Rommel pe drumul de coastă l-a constrîns pe acesta să renunţe la asaltul plănuit în sud. Auchinleck a încercat să valorifice cu promptitudine avantajul creat şi a lansat un asalt la Ruweist Ridge, pe linia de centru a lui Rommel, acum slăbită. Şi de această dată, planul lui bine conceput a eşuat datorită slabei performanţe a subalternilor, şi a combinării nedibace a acţiunii blindatelor cu infanteria (căreia nemţii i-au datorat atîtea reuşite).

Combinaţia tactică defectuoasă dintre cele două arme s-a accentuat şi prin neîncrederea care domnea de multă vreme în rîndurile infanteriştilor cu privire la sprijinul pe care îl puteau primi din partea propriilor blindate atunci cînd, forţînd înaintarea, ajungeau să se expună unui contraatac din partea tancurilor germane:

„Atunci în toată Armata a 8-a, nu numai în Divizia din Noua Zeelandă, exista o imensă neîncredere, vecină cu ura, în blindatele noastre. Toţi discutau de probabilitatea ca infanteria să fie părăsită la ananghie"[1].

Oricum, asaltul şi ameninţarea creată au pus la încercare slabele resurse ale lui Rommel: un contraatac încercat în nord nu s-a bucurat nici el de succes. Deşi tancurile britanice au ripostat greu la contraloviturile tancurilor germane lansate împotriva infanteriei engleze, ele au reuşit să-i sperie pe infanteriştii italieni, care s-au predat în grupuri mari. În scrisoarea din 17 iulie, Rommel scria:

„Deocamdată, situaţia devine din ce în ce mai proastă. Inamicul îşi valorifică superioritatea, în special în materie de infanterie, pentru a distruge una cîte una formaţiile italiene, în timp ce trupele germane sînt mult prea slabe pentru a rezista singure. Îţi vine pur şi simplu să plîngi"[2].

A doua zi, Divizia 7 blindată a ameninţat flancul sudic al lui Rommel, cu scopul de a creşte încordarea în rîndurile germanilor, în timp ce Auchinleck pregătea un nou atac mai puternic, datorită întăririlor primite. Scopul lui era acelaşi – crearea unei breşe în centru, dar de data asta pe latura sudică a liniei Ruweist Ridge – El Mireir. Brigada 23 blindată, proaspăt sosită (cu 150 tancuri Valentine) urma să participe la acest atac, mai puţin unul dintre cele trei regimente care trebuia să plece în ajutorul australienilor în vederea unui atac secundar pe linia Miteiriya Ridge, în nord.

Şansele păreau favorabile englezilor deoarece Armata a 8-a, completată cu această brigadă suplimentară şi cu efectivele completate ale celorlalte unităţi, dispunea acum de 400 de tancuri.

---

[1] Kippenberger, *Infantry Brigadier*, p. 180.
[2] *The Rommel Papers*, p. 257.

Forța blindată a lui Rommel era chiar mai mică decît își închipuiau englezii – mai puțin de 30 de tancuri. Rommel a judecat corect și printr-o combinație norocoasă și-a plasat tancurile exact în punctul în care se profila amenințător principalul asalt britanic (în acest caz, doar o mică parte a tancurilor britanice au fost lansate efectiv în acțiune).

De astă dată Auchinleck hotărîse să atace în centru printr-o vastă acțiune de noapte cu infanteria – Diviza 5 indiană. Trupele trebuiau să înainteze de-a lungul aliniamentului Ruweist Ridge și în josul văii situate la sud, după ce vor slăbi rezistența printr-un puternic atac din flanc, lansat spre nord de Divizia din Noua Zeelandă. Apoi, la lumina zilei, noua Brigadă 23 blindată urma să înainteze spre capătul dinspre El Mireir al văii, iar după aceea, Brigada 2 blindată să continue acțiunea pe același traseu, pentru a valorifica înaintarea. Planul era excelent conceput, dar presupunea ca executanții să realizeze strict fiecare etapă, lucru ce nu s-a întîmplat. Fazele succesive nu au fost coordonate într-o consfătuire la nivelul Corpului de Armată, iar subalternii lui Gott n-au înțeles rolul ce revenea fiecăruia în parte.

Atacul a fost lansat în noaptea de 21 iulie și trupele din Noua Zeelandă și-au atins obiectivul fixat. Apoi, însă, și-au făcut apariția tancurile germane și le-au contraatacat pe întuneric, creînd confuzie și învălmășeală. În zori, nemții au zdrobit Brigada de avangardă din Noua Zeelandă căci Brigada 22 blindată, care trebuia să le protejeze înaintarea, nu și-a făcut apariția la locul luptei. Comandantul acestei brigăzi, spre deosebire de nemți, apreciase că tancurile nu se pot deplasa pe întuneric.

Între timp, atacul de noapte al Diviziei 5 indiene nu izbutise să își atingă obiectivele. Și mai grav a fost faptul că nu a reușit să curețe măcar un culoar prin cîmpurile de mine pentru a asigura înaintarea Brigăzii 23 blindată, ce venea din urmă. Cînd Regimentele sale regale 40 și 46 de tancuri s-au lansat dimineața în atac, au dat peste indienii care se retrăgeau, însă n-au putut afla nimic clar în privința înlăturării minelor din calea lor. Regimentele și-au continuat înaintarea cu curaj și au realizat ceea ce trupele din Noua Zeelandă

au numit „o adevărată şarjă à la Balaclava". Curînd au descoperit că terenul nu fusese deminat şi că intraseră într-o triplă capcană – tirul intens al tancurilor şi al tunurilor antitanc germane şi cîmpul minat în care se împotmoliseră. Doar 11 tancuri s-au mai întors din misiune. Singurul aspect pozitiv al acestui atac nefast a fost faptul că cele două regimente RRT au ajutat la recăpătarea încrederii infanteriei şi îndeosebi a trupelor din Noua Zeelandă, în privința faptului că propriile blindate nu le vor părăsi. La fel s-a comportat şi celălalt regiment al brigăzii. Prețul plătit a fost însă mare – în total, în acea zi au fost distruse 118 tancuri, în vreme ce germanii au pierdut numai 3 tancuri. Cu toate pierderile suferite, superioritatea în tancuri a britanicilor a rămas de zece ori mai mare decît cea a lui Rommel. Ratarea primului atac i-a descurajat pe englezi, care n-au întreprins aproape nimic pentru a relua acțiunea şi a-şi valorifica avantajul numeric copleşitor.

Abia după patru zile, folosite pentru reorganizare şi regrupare, s-a întreprins o nouă tentativă de a străpunge frontul lui Rommel – printr-un asalt în nord. Atacul a debutat bine. La lumina lunii, australienii au cucerit Miteiriya Ridge, iar în sud Divizia 50 a înregistrat şi ea rezultate bune. Din păcate comandantul Diviziei 1 blindate, care trebuia să vină din urmă şi să continue atacul, a întîrziat pentru a lărgi culoarul din cîmpul de mine, întîrziere ce a avut un efect negativ asupra atacului în ansamblu. Se făcuse aproape amiază cînd tancurile din avangardă au început să înainteze prin zona minată, dar au fost oprite de tancurile germane, ce se deplasau rapid, spre nord. Infanteria aflată pe latura îndepărtată a cîmpului de mine a fost izolată şi apoi nimicită printr-un contraatac. Între timp, australienii fuseseră alungați de pe înălțime, iar o parte dintre ei încolțiți.

În aceste condiții, Auchinleck a decis cu părere de rău suspendarea atacului. Trupele dădeau semne de epuizare după lupta prelungită şi cînd erau izolate se predau. Avantajul se afla de partea apărării în cazul acestui front îngust şi el urma să crească o dată cu întăririle care, în sfîrşit, începuseră să îi sosească lui Rommel. Pînă la începutul lui august, numărul tancurilor germane a crescut de aproape cinci ori față de 22 iulie.

Deşi bătălia se încheiase în dezavantajul englezilor, situaţia lor era net superioară comparativ cu momentul declanşării. Ultima frază din relatarea bătăliei făcută de Rommel pronunţa verdictul: „Deşi englezii au înregistrat în lupta de la Alamein pierderi mai mari, pentru Auchinleck acest preţ nu a fost excesiv pentru că şi-a atins principalul scop – acela de a opri înaintarea noastră. Din păcate, a reuşit“ [1].

Deşi Armata a 8-a înregistrase peste 13 000 de morţi şi răniţi în bătălia din iulie de la Alamein, reuşise totuşi să captureze peste 7 000 de prizonieri, dintre care peste o mie de germani. Preţul ar fi fost mai mic şi cîştigul mult mai mare, dacă s-ar fi respectat întocmai planurile. Dar, chiar şi aşa, diferenţa dintre pierderile totale suferite de fiecare parte nu era prea mare. În ce-l priveşte, Rommel nu era în situaţia de a-şi permite o asemenea pierdere. Dacă se luau în considerare întăririle britanice care pătrundeau acum în Egipt, eşecul său putea să se dovedească, în cele din urmă, fatal.

Într-o scrisoare, datată 18 iulie, el îi destăinuie soţiei sale: „Ieri a fost o zi deosebit de dură şi de critică. Am scăpat şi de data asta, dar nu se poate continua aşa multă vreme; există riscul ca frontul să se fărîmiţeze. Din punct de vedere militar este cea mai dificilă perioadă din viaţa mea. Întrezărim ajutoare la orizont, fireşte, dar cine ştie dacă mai apucăm să le primim“ [2].

Patru zile mai tîrziu, trupele sale epuizate au trebuit să înfrunte o lovitură şi mai grea.

În relatarea bătăliei Rommel aduce un omagiu comandantului suprem britanic: „Generalul Auchinleck care... preluase personal comanda la El Alamein îşi manevra forţele cu o îndemînare absolut remarcabilă... Se pare că aprecia situaţia cu calm şi fermitate, căci n-a acceptat o „soluţie de mîna a doua, indiferent de acţiunile noastre“ [3].

Din păcate, soluţiile „clasa întîi“ concepute de Auchinleck

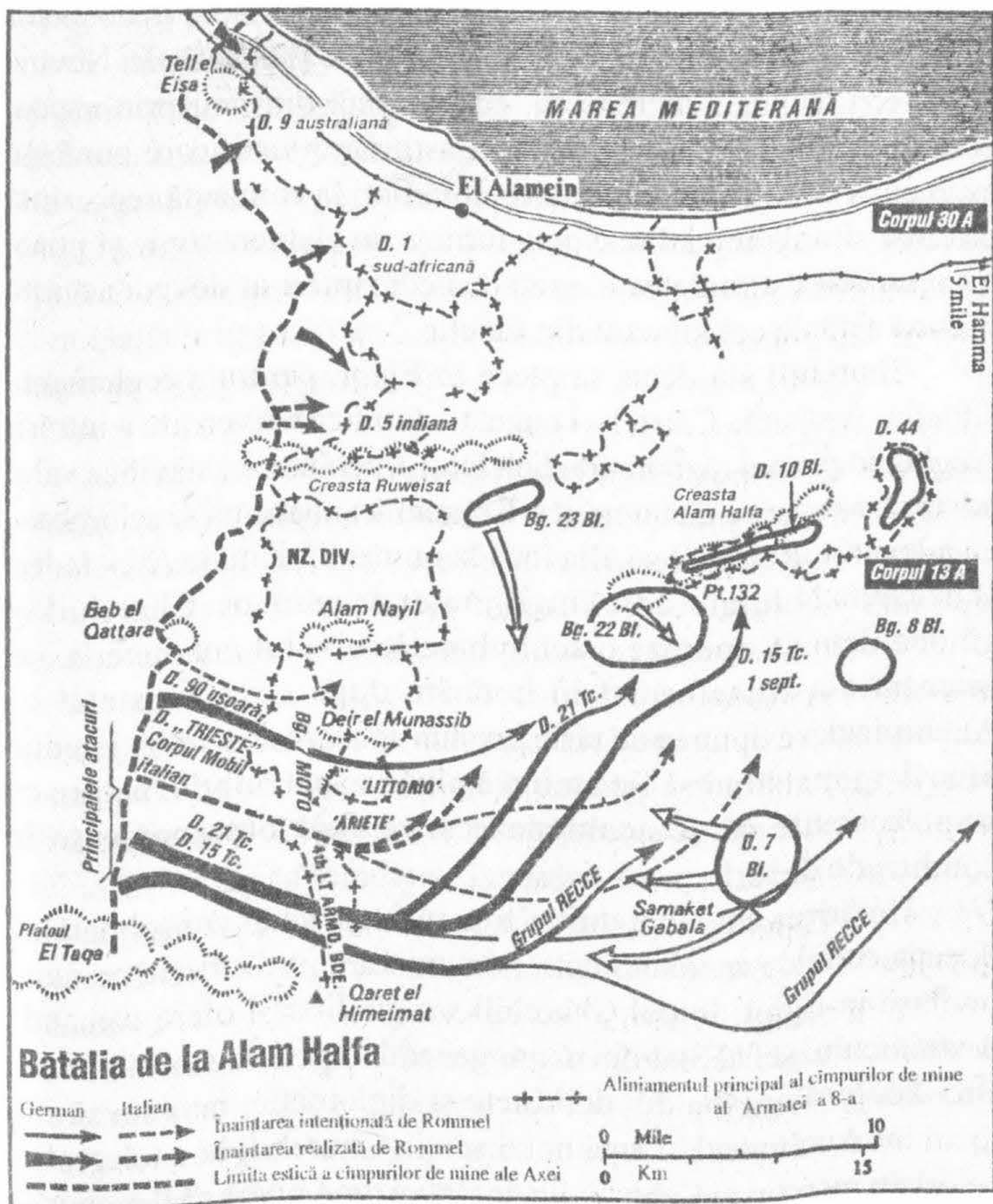
---

[1] *The Rommel Papers*, p. 260.

[2] *Ibidem*, p. 257.

[3] *Ibidem*, p. 248.

(cu ajutorul inventivului său şef de stat major, Dorman-Smith) s-au dus de rîpă în compartimentele de clasa a treia din „trenul" executanţilor săi. Pînă şi coridoarele s-au blocat, şi asta mai ales datorită acelui amestec de contingente din diferite ţări ale comunităţii britanice, de naţiuni aflate în condiţii excepţionale de încordare şi efòrt, ale căror comandanţi au fost derutaţi de întrebări neliniştite

și avertismentele venite din partea guvernelor respective. Deși această stare de îngrijorare accentuată era firească după experiențele nefericite din ultimele luni, unul dintre efectele ei a constat totuși în intensificarea fricțiunilor obișnuite în caz de război.

Era, de asemenea, firesc ca dezamăgirea de la sfîrșitul bătăliei din iulie să fi alimentat părerea că dezastrul din iunie se datora proastei conduceri și, ca atare, schimbările la nivelul comandamentului superior trebuiau să fie drastice. Ca de obicei, critica s-a focalizat spre vîrfurile ierarhiei, și nu asupra eșaloanelor inferioare unde se produseseră, de fapt, gafele și boacăncle. Nevoia de a reda trupelor încrederea, zdruncinată din nou prin eșecul contraofensivei lui Auchinleck, constituia o justificare bună. În asemenea condiții, schimbarea celor aflați la comandă reprezintă cea mai simplă modalitate de a furniza un element tonic și poate avea un efect stimulator – oricît de nedreaptă s-ar dovedi această măsură față de cel înlocuit din funcție.

Churchill s-a decis să plece în Egipt, pentru a reglementa situația. A sosit la Cairo la 4 august – fatidica aniversare a intrării Angliei în primul război mondial. Deși Auchinleck „stăvilise valul advers", așa cum a recunoscut și Churchill, situația nu se schimbase cu adevărat. Rommel se afla încă la numai 95 Km de Alexandria și de Delta Nilului – adică îngrijorător de aproape. Churchill se gîndea deja să opereze o schimbare la nivelul conducerii, iar intenția s-a transformat în hotărîre după ce a constatat că Auchinleck se opunea cu tărie presiunilor sale de a relua imediat ofensiva, insistînd să fie amînată pînă în septembrie, pentru ca trupele sosite să se acomodeze și să facă antrenamente în condiții de deșert.

Hotărîrea lui Churchill a fost influențată și consolidată de discuția cu feldmareșalul Smuts, prim-ministrul sud-african, pe care-l invitase în Egipt. Inițial Churchill s-a gîndit să-i ofere comanda destoinicului șef al Statului major general imperial, generalul Alan Brooke, însă acesta, din delicatețe și diplomație, nu voia să-i ia locul lui Auchinleck. După noi discuții, Churchill le-a telegrafiat celorlalți membri ai Cabinetului de război din Londra că îl propunea

pe Alexander pentru funcția de comandant suprem, iar pentru Armata a 8-a pe Gott – o alegere surprinzătoare ținînd seama de prestațiile nesatisfăcătoare în funcția de comandant de corp de armată, ale acestuia în ultimele bătălii. Gott a murit, însă, într-un accident de aviație, a doua zi, în drum spre Cairo. Din fericire, a fost adus din Anglia Montgomery, care a ocupat postul rămas vacant. Au mai fost numiți alți doi comandanți de corp de armată – general de corp de armată Oliver Leese, la conducerea Corpului 30, și general de corp de armată Brian Horrocks, la Corpul 13.

Ironia soartei a constat în faptul că reluarea ofensivei britanice s-a amînat pentru o dată și mai tîrzie decît cea propusă de Auchinleck. Lucrul s-a datorat hotărîrii ferme a lui Montgomery de a aștepta pînă la terminarea pregătirilor necesare. În aceste condiții, inițiativa i-a rămas lui Rommel, ca și șansa de a încerca să obțină victoria în ceea ce avea să se numească „Bătălia de la Alam Halfa". În realitate, i s-a oferit ocazia „de a-și săpa singur groapa în care urma să cadă".

Întăririle primite de Rommel în august au constat doar într-o brigadă germană de parașutiști și o divizie italiană de parașutiști ambele „demontate" pentru a fi folosite ca infanterie. Pierderile suferite de diviziile lui au fost compensate totuși în mare măsură cu noi efective și echipamente – în special diviziile italiene. În ajunul atacului, fixat de Rommel la sfîrșitul lui august, el dispunea de circa 200 de tancuri în cadrul celor două divizii germane de tancuri și de 240 de tancuri aflate în componența celor două divizii italiene blindate. Tancurile italiene păreau acum mai demodate ca oricînd, în vreme ce blindatele germane Panzer III în număr de 74 aveau tunuri de 50 mm; lor li se adăugau 27 de tancuri Panzer IV cu tunuri de 75 mm, ceea ce le asigura un important avantaj calitativ.

Englezii dispuneau de un total de peste 700 tancuri (dintre care aproximativ 160 erau tancuri Grant). În bătălia blindatelor au folosit circa 500 de tancuri – lupta fiind de data asta scurtă.

Frontul fortificat era apărat de aceleași patru divizii de

infanterie ca şi în iulie, dar cu efectivele refăcute. Divizia 7 blindată (uşoară) rămăsese la fața locului, în timp ce Divizia 1 blindată, plecată pentru refacere, a fost înlocuită cu Divizia 10 (sub comanda generalului de divizie A. H. Gatehouse). Aceasta cuprindea două brigăzi blindate, Brigada 22 şi Brigada 8, nou venită. După începerea bătăliei a sosit Brigada 23, reechipată. A fost adusă pe front şi o divizie de infanterie proaspăt sosită, pentru a apăra pozițiile din spate de la Alam Halfa Ridge.

Nu s-a operat nici o modificare esențială în privința apărării planificată de Dorman-Smith şi aprobată de Auchinleck.

După cîştigarea bătăliei, s-a acreditat însă ideea că, în urma schimbărilor la nivelul comandantului, planul a fost complet refăcut. Alexander, în raportul său, a relatat situația cu o onestitate menită să înlăture orice pretenții. El a spus că atunci cînd a preluat comanda de la Auchinleck:

> planul prevedea apărarea energică a zonei dintre mare şi înălțimea Ruweist şi amenințarea din flanc a oricărei încercări de înaintare a inamicului la sud de înălțime, de pe o poziție consolidată pe înălțimea Alam el Halfa. Generalul Montgomery, care comanda acum Armata a 8-a, a acceptat în principiu acest plan, cu care şi eu eram de acord. El spera ca, în situația în care inamicul ne lăsa suficient răgaz, să poată ameliora pozițiile noastre prin întărirea flancului sudic şi stîng[1].

Poziția de la Alam Halfa a fost întărită înainte ca Rommel să atace, însă apărarea ei a lăsat de dorit. Deznodămîntul bătăliei a fost hotărît de poziționarea judicioasă a blindatelor şi de acțiunea lor defensivă foarte eficientă.

Sectorul nordic şi sectorul central al frontului au fost atît de puternic fortificate, încît fîşia sudică de 25 Km dintre „loja“ cu trupe din Noua Zeelandă, de pe înălțimea Alam Nayil şi Depresiunea Qattara, a constituit singura porțiune de front care a

1 Alexander, *Despatch*, p. 841.

permis o penetrare rapidă. În încercarea de a realiza o străpungere, Rommel a fost nevoit să aleagă această linie de înaintare, exact ceea ce urmărise planul de apărare elaborat de Auchinleck. Efectul surpriză nemaifiind posibil, Rommel a trebuit să se bizuie pe timp şi viteză pentru a-şi lua adversarul prin surprindere. Spera că, străpungînd rapid sectorul sudic şi aşezîndu-se de-a curmezişul liniilor de comunicaţii ale Armatei a 8-a, aceasta se va găsi într-o situaţie critică, cu apărarea dezorganizată. Planul lui viza depăşirea centurii minate printr-un atac nocturn, după care Afrika Korps, împreună cu o parte din Corpul mobil italian, să înainteze spre est, străbătînd pînă la revărsatul zorilor circa 48 Km. Apoi urmau să pornească în direcţia nord-est, către coastă, ţintind zona de aprovizionare a Armatei a 8-a. El spera să ademenească blindatele britanice într-o cursă de urmărire, să le încolţească şi să le distrugă. Concomitent, Divizia 90 uşoară şi restul Corpului mobil italian urmau să formeze un coridor protector suficient de puternic pentru a rezista contraatacurilor lansate din nord, permiţîndu-i astfel să cîştige bătălia de blindate, în spatele englezilor. Rommel afirmă că „a mizat pe reacţia lentă a comandamentului britanic, deoarece ştia din proprie experienţă că englezii au nevoie de timp pentru a lua hotărîri şi a le pune în practică".

În noaptea atacului, 30 august, a constatat însă că centura minată era mult mai lată decît bănuise. În zori, vîrfurile de lance ale lui Rommel o depăşiseră doar cu 13 Km, iar Afrika Korps n-a reuşit să înceapă înaintarea spre est decît în jurul orei 10.00 a.m., cînd cea mai mare parte a vehiculelor erau supuse bombardamentului aviaţiei militare britanice. Comandantul corpului de armată, generalul Walter Nehring, a fost rănit încă de la începutul luptelor, astfel încît Afrika Korps s-a luptat sub comanda generalului de corp de armată Fritz Bayerlein, şeful Statului major.

Cînd s-a convins că a ratat efectul surpriză şi că ritmul înaintării se afla sub graficul stabilit, Rommel a vrut să întrerupă atacul. După discuţia cu Bayerlein şi bazîndu-se pe propria-i intuiţie a decis să-l continue, dar cu scopuri modificate şi cu obiective mai

limitate. Conştient de faptul că blindatele britanice avuseseră timp să se instaleze pe poziţiile de luptă şi puteau ameninţa flancul unei înaintări extrem de extinse, Rommel s-a hotărît „să cotească spre nord ceva mai devreme decît plănuise". Prin urmare, a ordonat trupelor din Afrika Korps să facă o întoarcere, astfel încît să se îndrepte spre Punctul 132, elementul dominant al înălţimii Alam Halfa. Această schimbare de direcţie a condus Afrika Korps spre zona în care se afla Brigada 22 blindată, o zonă cu nisipuri ce stînjeneau orice tip de manevră. Linia de asalt plănuită iniţial era mult în afara acestei zone „critice".

Poziţiile de luptă ale Brigăzii 8 blindate se aflau la circa 16 Km distanţă, spre sud-est, de Brigada 22, mult mai bine plasată pentru a stăvili o acţiune de încercuire, şi mai puţin pentru o ameninţare din flanc asupra unei poziţii. Cînd amplasase brigăzile la asemenea distanţă, Montgomery se bizuise pe faptul că fiecare în parte beneficia de forţe egale cu întreaga Afrika Korps, deci putea rezista pînă cînd cealaltă brigadă îi venea în ajutor.

Brigada 8 nu a ajuns pe poziţii decît la 4.30 a.m.– astfel încît întîrzierea inamicului s-a dovedit un adevărat noroc. (Conform planului iniţial, Afrika Korps trebuia să ajungă în zonă înainte de revărsatul zorilor.) O ciocnire nocturnă sau un asalt dimineaţa, înainte ca Brigada 8 să se fi instalat pe poziţii, ar fi putut crea o situaţie dificilă, cu atît mai mult cu cît trupele engleze, proaspăt sosite, nu aveau experienţa luptei în deşert.

Datorită faptului că Afrika Korps a fost nevoită să cotească spre nord mai devreme decît intenţionase, atacul a căzut direct asupra Brigăzii 22 blindate, dar ceva mai tîrziu, în cursul zilei. Atacurile aeriene continue şi sosirea cu întîrziere a convoaielor cu combustibil determinaseră amînarea înaintării, astfel încît Afrika Korps a plecat abia după-amiaza. Apropiindu-se de Alam Halfa şi de poziţiile de luptă ale Brigăzii 22 blindate, panzerele au nimerit sub tirurile tancurilor bine poziţionate şi apoi al artileriei de sprijin a brigăzii, dotată cu toate tipurile de tunuri şi manevrată cu abilitate de noul şi tînărul ei comandant, „Pip" Roberts. Înaintările repetate

şi tentativele de acţiuni din flanc au fost stăvilite, iar lăsarea serii a determinat încetarea luptei, oferindu-le un răgaz binemeritat apărătorilor şi răspîndind deprimarea în rîndurile atacanţilor.

Eşecul atacului nu s-a datorat numai acestor respingeri efective. Din cauza lipsei de carburanţi, la mijlocul după-amiezei Rommel a fost nevoit să anuleze ordinul de cucerire a Punctului 132.

În dimineaţa zilei de 1 septembrie, tot din lipsa carburanţilor, Rommel a trebuit să renunţe la orice acţiune de anvergură. El a îndrăznit să lanseze doar un atac local, cu Divizia 15 blindată, pentru a captura înălţimea Alam Halfa.

Afrika Korps se afla într-o situaţie disperată datorită pierderilor mari suferite în timpul nopţii, în urma bombardamentelor aviaţiei şi artileriei Corpului 13, condus de Horrocks, care au continuat şi pe parcursul zilei. Atacurile anemice ale blindatelor germane au fost stăvilite rînd pe rînd, de o apărare întărită acum, deoarece dimineaţă, convins că inamicul nu se deplasa către est, spre spatele său, Montgomery ordonase celorlalte două brigăzi blindate să se alăture lui Roberts.

După-amiaza, Montgomery „a ordonat începerea pregătirilor pentru lansarea unui contraatac menit să ne redea iniţiativa". Ideea era ca, printr-un atac în cerc la sud de poziţiile trupelor din Noua Zeelandă, să se astupe gîtul de sticlă în care nemţii izbutiseră să se strecoare. El a luat măsurile necesare pentru ca eşaloanele cartierului general al Corpului 10 „să comande o forţă de urmărire", care „să fie pregătită să înainteze pînă la Daba, cu toate rezervele disponibile".

Rommel mai avea carburant doar pentru o singură zi, ceea ce însemna deplasarea unităţilor pe o distanţă de circa 95 Km. Ca atare, după o a doua noapte cu bombardamente aproape continue, Rommel s-a decis să renunţe la ofensivă şi să înceapă o retragere treptată.

Pe parcursul zilei, germanii aflaţi în faţa poziţiilor de la Alam Halfa au început să se deplaseze spre vest. Cererile de a-i urmări au fost însă refuzate – căci tactica lui Montgomery prevedea

evitarea riscului ca blindatele sale să fie ademenite în capcanele lui Rommel, aşa cum se întîmplase de atîtea ori înainte. Montgomery a ordonat ca atacul spre sud, lansat de trupele din Noua Zeelandă, întărite şi cu alte unităţi, să înceapă peste două zile, în noaptea de 3 spre 4 septembrie.

În ziua de 3 septembrie, forţele lui Rommel au început însă o retragere generală, lăsînd în urmă doar cîteva patrule. Atacul „de gîtuire" a fost lansat în aceeaşi noapte, împotriva flancului din spate al inamicului, apărat de Divizia 90 uşoară şi de Divizia Trieste. Atacul, nereuşit, a fost întrerupt.

În următoarele două zile, 4 şi 5 septembrie, Afrika Korps şi-a continuat retragerea fără a mai fi atacată. Englezii s-au mulţumit să o urmărească cu prudenţă, cu mici grupări de avangardă. La 6 septembrie, germanii s-au oprit pe un teren înalt, la aproape 10 Km de frontul iniţial, lucru ce demonstra că intenţionau să organizeze acolo o rezistenţă dură. A doua zi, cu acordul lui Alexander, Montgomery a oprit lupta şi Rommel a fost lăsat stăpîn pe acea mică bucată de teren cîştigată în sud. Aceasta reprezenta o consolare nesemnificativă raportată la pierderile suferite şi la zădărnicirea obiectivelor lui iniţiale.

Pentru trupele Armatei a 8-a, spectacolul inamicului în retragere, fie numai şi cu cîţiva paşi, compensa din plin dezamăgirea pricinuită de faptul că nu îl putuseră zdrobi, deoarece semnifica faptul că situaţia se schimbase. Montgomery reuşise să redea încrederea trupelor britanice în comandantul lor.

Persista, totuşi, întrebarea dacă nu se ratase cumva o mare ocazie de a distruge definitiv inamicul. S-ar fi evitat astfel toate pierderile implicate de atacarea acestuia pe noile poziţii consolidate. Totuşi, Bătălia de la Alam Halfa a reprezentat o mare reuşită pentru englezi. Rommel a pierdut definitiv iniţiativa – şi, ţinînd cont de numeroasele întăriri care le soseau englezilor, devenise clar faptul că următoarea bătălie putea fi pentru Rommel o „Bătălie fără speranţă" – aşa cum, pe drept cuvînt, a numit-o chiar el.

În lumina analizelor făcute după război asupra forţelor şi resurselor combatanţilor, se vede clar că înfrîngerea finală a lui

Rommel a devenit probabilă din momentul în care năvala sa în Egipt a fost stăvilită pentru prima oară, în bătălia de la Alamein, din iulie. Aceasta poate fi socotită punctul de cotitură. Totuşi, Rommel rămăsese o mare ameninţare la sfîrşitul lui august, cînd a atacat din nou, cu toate că forţa celor două părţi beligerante nu fusese şi nu avea să mai fie niciodată atît de aproape de un echilibru. Rommel mai avea, atunci, posibilitatea de a repurta victoria dacă adversarii săi s-ar fi încurcat, aşa cum se întîmplase în cele cîteva ocazii anterioare.

Semnificaţia crucială a acestei „Alam Halfa" este confirmată de faptul că, deşi lupta s-a purtat în aceeaşi zonă de la Alamein, i s-a conferit totuşi un nume distinctiv.

Această bătălie prezintă un interes deosebit şi din punct de vedere tactic, nu numai pentru că a fost cîştigată de partea aflată în defensivă, dar a şi fost cîştigată exclusiv prin apărare, fără nici o contraofensivă. Din acest motiv ea se deosebeşte de majoritatea bătăliilor „de cotitură" din al doilea război mondial şi din războaiele anterioare. Deşi decizia lui Montgomery de a nu valorifica imediat succesele sale defensive printr-o ofensivă amplă a determinat pierderea şansei de a încolţi şi distruge forţele lui Rommel (ceea ce pe moment însemna o şansă excelentă) – efectul acestei atitudini nu a împietat asupra caracterului hotărîtor al acestei bătălii, momentul de cotitură al campaniei din Africa. Din clipa aceea, britanicii şi-au recăpătat încrederea în victorie, în vreme ce pe germani i-a cuprins un sentiment de deznădejde, cînd au intuit că, indiferent de mărimea sacrificiilor, nu mai puteau spera decît la amînarea sfîrşitului.

Se pot trage numeroase învăţăminte din modul de ducere a acestei lupte. Poziţionarea forţelor britanice şi alegerea terenului au avut o mare influenţă asupra deznodămîntului. Acelaşi lucru se poate spune şi despre flexibilitatea ordinelor de luptă şi a măsurilor adoptate. De o deosebită importanţă s-a dovedit îmbinarea judicioasă a forţelor aeriene cu cele terestre. Eficacitatea acestei combinaţii s-a datorat structurii defensive a bătăliei, conform căreia

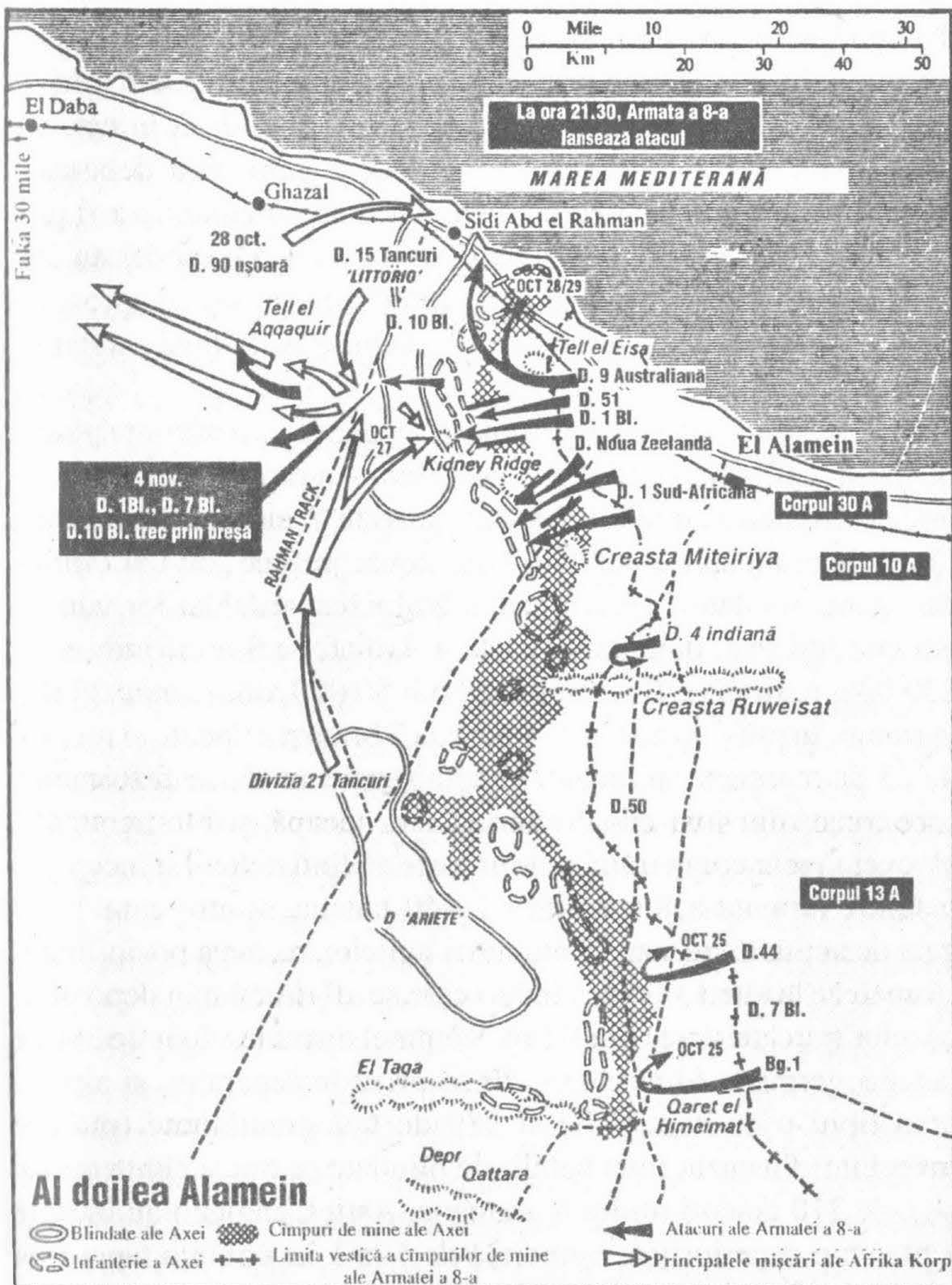
forțele terestre au asigurat apărarea cercului exterior, în timp ce forțele aeriene au bombardat constant „arena", transformată într-o capcană, pentru trupele lui Rommel care forțaseră înaintarea. În această bătălie, forțele aeriene au avut posibilitatea de a opera mai degajat știind că toate trupele din interiorul inelului aparțineau „inamicului", spre deosebire de bătăliile mai fluide în care acțiunea aeriană este îndeobște stînjenită.

Englezii au lansat ofensiva abia după șapte săptămîni, timp în care premierul britanic fierbea de furie din cauza întîrzierii. Montgomery, însă, era hotărît să nu acționeze decît după încheierea pregătirilor pentru a fi sigur că șansa de a învinge îi aparținea. Alexander i-a susținut punctul de vedere, astfel încît Churchill (a cărui poziție politică devenise șubredă după seria dezastrelor suferite de englezi de la începutul anului) a trebuit să se plece în fața argumentelor care pledau pentru amînarea atacului pînă în octombrie.

Data exactă a atacului a fost determinată de fazele lunii, deoarece ofensiva era prevăzută să înceapă printr-un atac de noapte – pentru a neutraliza tirul defensiv al inamicului – și, a fi în același timp suficientă lumină pentru crearea unor culoare în cîmpurile de mine ale inamicului. Prin urmare, lansarea atacului a fost fixată pentru noaptea de 23 octombrie – în 24 fiind lună plină.

Churchill dorea ca atacul să demareze mai devreme, deoarece marele proiect al unei debarcări comune americano-britanice în nordul Africii ocupat de francezi, numit „Operațiunea Torța", era prevăzut la începutul lunii noiembrie. O victorie decisivă asupra lui Rommel, la Alamein, i-ar fi făcut pe francezi să întîmpine cu bucurie sosirea purtătorilor torței eliberării de sub dominația Axei și l-ar fi determinat totodată pe generalul Franco să nu mai salute intrarea forțelor germane în Spania și în Marocul spaniol – lucru ce putea primejdui debarcările aliaților.

Alexander considera că lansarea „Operațiunii Picior-iute" cu două săptămîni înainte de „Torță" „asigura timpul necesar pentru a distruge cea mai mare parte a armatei Axei și în același timp nu

0 Mile 10 20 30
0 Km 20 30 40 50
El Daba
Fuka 30 mile
La ora 21.30, Armata a 8-a lansează atacul
MAREA MEDITERANĂ
Ghazal
Sidi Abd el Rahman
28 oct.
D. 90 ușoară
D. 15 Tancuri
'LITTORIO'
OCT 28/29
Tell el Aqqaquir
D. 10 Bl.
Tell el Eisa
D. 9 Australiană
D. 51
D. 1 Bl.
OCT 27
D. Noua Zeelandă
El Alamein
Kidney Ridge
4 nov.
D. 1Bl., D. 7 Bl.
D.10 Bl. trec prin breșă
D. 1 Sud-Africană
Corpul 30 A
RAHMAN TRACK
Creasta Miteiriya
Corpul 10 A
D. 4 indiană
Creasta Ruweisat
Divizia 21 Tancuri
D.50
Corpul 13 A
D 'ARIETE'
OCT 25
D.44
D. 7 Bl.
OCT 25
Bg.1
El Taqa
Qaret el Himeimat
Depr Qattara
Al doilea Alamein
Blindate ale Axei
Infanterie a Axei
Cîmpuri de mine ale Axei
Limita vestică a cîmpurilor de mine ale Armatei a 8-a
Atacuri ale Armatei a 8-a
Principalele mișcări ale Afrika Korp

dădea răgaz inamicului să demareze acţiunea de consolidare a frontului din Africa". În orice caz, în zona din Africa de Nord, în care se afla el, succesul trebuia să fie garantat, dacă în cealaltă zonă se înregistra un rezultat favorabil în urma noii debarcări. „Decisivă a fost convingerea mea că a ataca înainte de a fi gata ar însemna să risc un eşec". Argumentele lui Alexander au fost luate în considerare, deşi data propusă de el depăşea cu aproape o lună pe cea sugerată de Churchill lui Auchinleck. În final s-a stabilit ziua de 23 octombrie.

Pînă la acea dată, superioritatea englezilor în privinţa puterii de luptă – atît numerică, cît şi calitativă – a devenit mai mare ca oricînd. Conform estimării clasice pe „divizii", cele două părţi păreau să se afle pe picior de egalitate – cîte douăsprezece „divizii", dintre care patru blindate. În privinţa numărului real al soldaţilor, situaţia era cu totul alta, puterea de luptă a Armatei a 8-a cifrîndu-se la 230 000, în timp ce Rommel avea sub 80 000, dintre care 27 000 germani. În plus, Armata a 8-a poseda 7 brigăzi blindate şi un total de 23 de regimente blindate, în comparaţie cu forţa lui Rommel, care consta din 4 batalioane germane de tancuri şi 7 italiene. Mai elocventă este comparaţia puterii reale a blindatelor. La începerea bătăliei, Armata a 8-a deţinea 1 440 tancuri, dintre care 1 229 gata de acţiune; în cazul prelungirii luptelor, ea avea posibilitatea să apeleze la alte 1 000 de tancuri care se aflau acum în depozitele bazelor şi în atelierele din Egipt. Rommel dispunea doar de 260 de tancuri germane (dintre care 20 se aflau în reparaţie, şi alte 30 erau tipul uşor Panzer II) şi 280 de tancuri italiene (modele învechite). În cazul unei bătălii de blindate se putea conta numai pe cele 210 tancuri mijlocii germane. Astfel, englezii au început lupta cu o superioritate numerică de 6 la 1 în privinţa tancurilor apte de luptă şi o rezervă considerabilă, gata de a suplini eventualele pierderi.

În privinţa puterii de luptă, într-o acţiune tanc *contra* tanc, avantajul englezilor devenea şi mai mare, deoarece tancurile Grant erau susţinute de tancurile Sherman, mai noi şi mai eficiente, trimise din America în mari cantităţi. La începerea bătăliei, Armata a 8-a

avea peste 500 de tancuri Sherman și Grant, la care se adăugau cele ce urmau să sosească, în timp ce Rommel nu dispunea decît de 30 de noi tancuri Panzer IV (cu tunuri de 75 mm de mare viteză) cu patru mai mult decît la Alam Halfa și care se puteau pune cu noile tancuri americane. La aceasta se adăuga pierderea avantajului anterior în ceeea ce privea tunurile antitanc. Puterea lui Rommel la capitolul tunuri antitanc „88" se ridica acum la 86 de piese, deși la acestea se mai adăugaseră încă 68 de tunuri „76" rusești, capturate. Faptul că tunurile antitanc germane standard, de 50 mm, nu puteau străpunge blindajul tancurilor Sherman, Grant și Valentine, decît de la mică distanță, reprezenta un mare handicap, întrucît noile tancuri americane erau prevăzute cu proiectile înalt explozive cu care puteau distruge tunurile antitanc ale inamicului de la distanțe mari.

Și în spațiul aerian, englezii dețineau o superioritate nemaiîntîlnită pînă atunci. Arthur Tedder, comandantul suprem al forțelor aeriene din Orientul Mijlociu, dispunea de 96 de escadrile operaționale — 13 americane, 13 sud-africane, o escadrilă rhodesiană, 5 australiene, 2 grecești, una franceză și una iugoslavă. Acestea totalizau peste 1 500 de avioane din care 1 200 cu bazele în Egipt și Palestina erau pregătite să sprijine atacul Armatei a 8-a. Germanii și italienii aveau la un loc doar 350 avioane operaționale pentru a susține „Panzerarmee". Această superioritate aviatică s-a dovedit importantă în hărțuirea acțiunilor întreprinse de Panzerarmee și pentru stînjenirea aprovizionării diviziilor acesteia. De asemenea ea a fost foarte utilă protejării fluxului de aprovizionare al Armatei a 8-a, în cazul intervențiilor adverse. De și mai mare importanță pentru deznodămîntul bătăliei a fost acțiunea forței aeriene, combinată cu cea a submarinelor britanice, în vederea strangulării arterelor maritime de aprovizionare a trupelor din „Panzerarmee". În timpul lunii septembrie, aproape o treime din rezervele expediate pe mare spre „Panzerarmee" s-au pierdut la traversarea Mediteranei. Multe nave au fost constrînse să se întoarcă din drum. În octombrie, interceptarea navelor cu provizii a făcut ca nici jumătate din ceea ce s-a trimis să nu mai ajungă în

Africa. Aprovizionarea cu proiectile a fost atît de redusă, încît germanii aproape că n-au avut cu ce contracara bombardamentele britanice. Cea mai grea pierdere a reprezentat-o, însă, scufundarea tancurilor petroliere în săptămînile premergătoare ofensivei britanice cînd nici o navă de acest fel n-a mai ajuns în Africa. Drept urmare, la începerea bătăliei, „Panzerarmee" mai dispunea doar de trei raţii de carburant, în loc de 30, cifra minimă de rezervă. Această lipsă a impus distribuirea fragmentară a forţelor mobile, a împiedicat rapida lor concentrare în punctele de atac şi le-a imobilizat progresiv, pe măsură ce frontul a evoluat.

Pierderea proviziilor alimentare a constituit o cauză importantă a îmbolnăvirilor în rîndul trupelor. Această situaţie s-a agravat datorită proastelor condiţii igienico-sanitare din tranşee, îndeosebi în cele ocupate de italieni. Chiar şi în bătălia din iulie, englezii au fost adesea nevoiţi să evacueze tranşeele italiene capturate, din cauza murdăriei şi a mirosului. Drept urmare, nu o dată au fost surprinşi de blindatele germane, pe teren deschis, neavînd timp să sape noi tranşee. Nesocotirea regulilor de igienă a acţionat în cele din urmă ca un bumerang, favorizînd răspîndirea dizenteriei şi a hepatitei epidemice nu numai în rîndul trupelor italiene, ci şi a celor germane – printre victime numărîndu-se cîţiva ofiţeri cu funcţii-cheie în „Panzerarmee".

Cea mai importantă „pierdere umană provocată de boală" a fost chiar Rommel, care s-a îmbolnăvit în august, înainte de atacul de Alam Halfa. El şi-a revenit suficient pentru a-şi exercita funcţia de comandant în timpul acelei bătălii, dar în septembrie medicii l-au trimis în Europa, pentru tratament şi odihnă. Conducerea a fost preluată temporar de generalul Stumme, în locul căruia, la comanda Afrika Korps, a venit generalul Thoma (ambii aduşi de pe frontul din Rusia). Absenţa lui Rommel şi lipsa de experienţă a locţiitorilor în privinţa operaţiunilor militare în deşert au reprezentat un handicap suplimentar pentru planificarea şi realizarea măsurilor necesare înfruntării iminentei ofensive britanice. A doua zi după demararea acesteia, Stumme s-a deplasat pe front, a nimerit sub un tir nimicitor, a căzut din maşină şi a murit din cauza unui atac de cord. În aceeaşi seară convalescenţa lui Rommel în Austria a fost curmată de

telefonul lui Hitler, care l-a întrebat dacă poate să se întoarcă în Africa. Rommel a luat avionul a doua zi, 25 octombrie, şi a sosit în apropiere de Alamein la lăsarea serii. El a luat în primire o apărare care, în acea zi, pierduse aproape jumătate din numărul de tancuri în timpul unor contraatacuri fără finalitate.

Iniţial, planul lui Montgomery prevedea două atacuri simultane pe partea stîngă şi pe partea dreaptă – efectuate de Corpul 30 A, condus de Oliver Leese, la nord şi de Corpul 13 A al lui Brian Horrocks, la sud. Apoi marea masă de blindate (concentrate în Corpul 10 A sub comanda lui Herbert Lumsden) urma să taie rutele de aprovizionare ale inamicului. La începutul lui octombrie însă, el a ajuns la concluzia că proiectul era prea ambiţios, „avînd în vedere neatingerea standardelor de pregătire din armată", şi a optat pentru un plan cu obiective mai limitate. Conform acestuia – „Operaţia Picior-iute" – atacul era concentrat în nord, în apropierea coastei, pe fîşia de 6 Km dintre înălţimile Tell el Eisa şi Miteiriya, în timp ce Corpul 13 A urma să lanseze un atac de diversiune în sud, fără a forţa, exceptînd cazul în care apărarea se fărîmiţa. Acest plan, limitat din raţiuni de prudenţă, s-a soldat cu o luptă prelungită şi costisitoare, ce putea fi evitată prin aplicarea planului iniţial, mult mai îndrăzneţ (ţinînd cont de imensa superioritate a englezilor).

Bătălia s-a transformat într-o luptă de uzură – cu lovituri puternice şi mai puţine manevre tactice – iar pentru o vreme a apărut chiar spectrul eşecului. Decalajul de forţe între cele două părţi era însă atît de mare, încît chiar şi în condiţii de factori inegali de uzură, timpul a lucrat în favoarea ţelului urmărit de Montgomery cu acea hotărîre de neclintit, caracteristică acţiunilor întreprinse de el. În cadrul limitelor fixate pentru planul de luptă, Montgomery a dat dovadă de o excelentă capacitate de a schimba direcţia loviturilor şi de a dezvolta acţiuni tactice menite să-l dezechilibreze pe adversar.

După un uragan de bombardamente cu o durată de cincisprezece minute, lansat din peste 1 000 de tunuri, vineri, 23

octombrie, la ora 22 a demarat asaltul infanteriei. Debutul atacului a fost încununat de succes şi datorită lipsei de proiectile a inamicului, care l-a determinat pe Stumme să nu bombardeze zone de concentrare a englezilor. Adîncimea şi densitatea cîmpurilor minate s-au dovedit, însă, un obstacol mai greu de trecut, astfel încît intervalul prevăzut pentru deminare a fost mai lung decît se estimase. Din acest motiv, blindatele britanice se aflau tot pe suprafeţele nepericuloase dintre mine sau imediat dincolo de acestea cînd s-a luminat de ziuă. Abia a doua zi dimineaţă, după noi atacuri nocturne lansate de infanterie, patru brigăzi blindate au izbutit să se desfăşoare pe latura îndepărtată a perimetrului – la 10 Km în spatele frontului iniţial – după ce au înregistrat pierderi substanţiale în operaţiunea de pătrundere pe un culoar atît de îngustat. Concomitent, atacul secundar al Corpului 13 A, în sud, se ciocnise de necazuri similare şi a încetat în cea de a doua zi, la 25 octombrie.

Intrîndul realizat în liniile defensive în nord părea suficient de ameninţător, ca să-i determine pe comandanţii germani să arunce în luptă tancurile, pentru a împiedica lărgirea culoarului. Calculele lui Montgomery prevăzuseră o asemenea acţiune şi blindatele sale, instalate acum pe poziţii bune, au provocat pierderi mari inamicului în timpul contraatacurilor pe care acesta le-a lansat. Seara, Divizia 15 tancuri germană mai avea doar un sfert din efectivul iniţial de tancuri în vreme ce Divizia 21 tancuri se afla tot în sectorul sudic.

A doua zi, la 26 octombrie, englezii au reluat atacul, dar încercarea de a forţa înaintarea a eşuat şi blindatele lor au plătit un preţ greu pentru acest eşec. Şansa de a transforma străpungerea iniţială într-o pătrundere masivă se spulberase, iar grupul britanic de blindate se afla prins acum într-un puternic inel de tunuri germane antitanc. Lumsden şi comandanţii diviziilor sale ridicaseră obiecţii în a doua noapte cu privire la felul în care blindatele erau utilizate pentru a sparge un culoar pe o fîşie atît de îngustă. Pe măsură ce pierderile s-au înmulţit, pe parcursul străpungerii părerea că blindatele erau prost folosite s-a răspîndit în rîndul ofiţerilor.

Afişînd un aer de supremă încredere, Montgomery, care

înţelesese că atacul iniţial eşuase şi breşa era blocată, s-a străduit să născocească un nou plan, lăsîndu-le forţelor sale principale un cuvenit răgaz de odihnă. Disponibilitatea de a-şi schimba obiectivul urmărit în funcţie de împrejurări, atît acum, cît şi ulterior, a reprezentat pentru soldaţi un tonic real puternic împreună cu o recunoaştere a calităţilor sale de general, decît discursul retrospectiv obişnuit prin care sugera că totul a decurs „conform planului". Acest ultim obicei a umbrit şi a diminuat aprecierea de care se bucura pentru adaptabilitatea şi versalitatea de care dădea dovadă la momentul oportun.

Noul plan a fost botezat „Operaţiunea Supraîncărcarea" – pentru a-i impresiona pe executanţi şi a-i convinge că era vorba de cu totul altceva, cu mult mai multe şanse de reuşită. Divizia 7 blindată a fost adusă în nord, ca întărire. Rommel a profitat şi el de momentul de acalmie pentru a-şi regrupa forţele – Divizia 21 tancuri se afla deja pe drum, spre sectorul nordic, urmată de Ariete. Atacul secundar din sud, lansat de Corpul 13 A, nu şi-a realizat scopul de a distrage atenţia inamicului şi de a-l determina să-şi menţină o parte din blindate în sud. Mutarea spre nord şi concentrarea ulterioară a ambelor armate acolo a reprezentat, din punct de vedere tactic, un avantaj pentru Rommel. Englezii s-au văzut nevoiţi să suporte efectele unei lupte de uzură, şi să facă faţă unor lovituri puternice. Din fericire pentru ei, avantajul lor numeric s-a dovedit atît de mare, încît pînă la urmă deznodămîntul urma să-i favorizeze dacă procesul de „nimicire" era urmărit cu hotărîre.

Noua ofensivă a lui Montgomery a debutat în noaptea de 28 octombrie printr-un atac spre nord, către coastă, pornit din marele intrînd realizat în frontul inamicului. Montgomery intenţiona să prindă în cleşte „buzunarul" de pe coastă al inamicului şi să valorifice succesul printr-un atac spre vest, de-a lungul drumului de coastă, către Daba şi Fuka. Noul atac a rămas însă suspendat pe terenul minat, iar şansele lui s-au spulberat o dată cu contraatacul rapid al lui Rommel, prin care Divizia 90 uşoară a fost deplasată spre acest flanc. În ciuda acestui fapt, Rommel s-a socotit norocos în momentul în care atacul a încetat, deoarece resursele lui scădeau simţitor.

Afrika Korps nu mai avea decît 90 de tancuri, în timp ce Armata a 8-a dispunea încă de opt sute, astfel că cu toate că plătise un preţ de aproape patru tancuri britanice pentru unul german, superioritatea englezilor crescuse la 11 la 1.

În scrisoarea adresată soţiei sale în 29 octombrie, Rommel spunea: „Nu prea mai'am speranţe. Noaptea stau întins, cu ochii deschişi, incapabil să dorm din cauza răspunderii care îmi apasă pe umeri. Ziua sînt mort de oboseală. Ce-o să se întîmple dacă lucrurile vor merge prost aici? Gîndul ăsta mă chinuie zi şi noapte. Nu văd nici o ieşire, dacă se întîmplă aşa ceva" [1]. Din această scrisoare reiese că încordarea îşi spunea cuvîntul nu numai în privinţa trupelor, ci şi în cea a comandantului lor, încă bolnav. În zorii acelei zile, Rommel intenţionase să ordone o retragere pe poziţiile de la Fuka, la 95 Km vest, dar ezitase să facă acest pas înapoi, care ar fi însemnat sacrificarea unei mari părţi a infanteriei sale mobile. În final a amînat luarea vreunei decizii în speranţa că o nouă oprire a atacului îl va determina pe Montgomery să întrerupă ofensiva. Stoparea atacului spre coastă s-a dovedit în avantajul britanicilor. Dacă Rommel s-ar fi eschivat în acel moment, toate planurile britanicilor ar fi căzut.

Constatînd că atacul său spre coastă a dat greş, Montgomery a decis revenirea la linia iniţială de atac. El spera să profite de mutarea spre nord a puţinelor rezerve ale inamicului. Decizia s-a dovedit corectă şi, totodată, un exemplu al flexibilităţii sale. Din păcate, forţele de care dispunea nu erau la fel de flexibile; lungul interval de timp necesar regrupării efectivelor a făcut ca noul atac să fie lansat abia pe 2 noiembrie.

Această nouă pauză, intervenită după repetate opriri, a accentuat starea de deprimare şi de nelinişte la Londra. Churchill era profund dezamăgit de ritmul lent al ofensivei şi abia a putut fi oprit să nu trimită o telegramă caustică lui Alexander. Greul a căzut pe generalul Alan Brooke, comandantul Statului major general imperial, care s-a străduit să liniştească întregul Cabinet, deşi el însuşi se întreba: „Nu cumva m-am înşelat şi Monty a fost

[1] *The Rommel Papers*, p. 312.

înfrînt?" Pînă şi Montgomery era mai puţin încrezător decît lăsa să se vadă.

Debutul noului atac, în primele ore ale zilei de 2 noiembrie, a fost din nou descurajant şi a alimentat ideea că ofensiva va trebui oprită. Practic, cîmpurile de mine au provocat noi întîrzieri, iar rezistenţa s-a dovedit mai dîrză decît se anticipase. Cînd s-a luminat de ziuă, brigada blindată aflată în avangardă „s-a trezit faţă în faţă cu ţevile tunurilor antitanc inamice care formau un paravan puternic pe făgaşul Rahman, nu dincolo de acesta, cum fusese planificat. În această poziţie delicată brigada a fost atacată de ceea ce mai rămăsese din blindatele lui Rommel şi a pierdut trei sferturi din numărul tancurilor din dotare. Restul a rezistat vitejeşte, permiţînd astfel brigăzilor care veneau din urmă să pătrundă prin golul creat. Din păcate, şi acestea au fost oprite imediat după făgaşul Rahman. La lăsarea serii lupta a încetat. Englezii au pierdut în bătălie şi din cauza unor avarii mecanice încă aproximativ 200 de tancuri.

Deşi perspectiva părea întunecată după această nouă oprire – mai cu seamă privită de la distanţă –, norii erau pe punctul de a se risipi, căci Rommel îşi epuizase resursele. Era uimitor că apărarea rezistase atîta vreme. Miezul ei dur îl constituiseră cele două divizii de tancuri ale Afrika Korps, care nici la începutul bătăliei nu numărau mai mult de 9 000 de combatanţi, iar acum ajunseseră la 2 000. Şi mai grav era că Afrika Korps dispunea doar de 30 de tancuri apte de luptă, în timp ce englezii rămăseseră cu mai mult de 600. Tancurile italieneşti, prevăzute cu o carcasă subţire, se pulverizaseră sub focul englezilor, iar mulţi dintre cei ce scăpaseră părăsiseră cîmpul de luptă, fugind spre vest.

În noaptea aceea Rommel a luat hotărîrea de a se retrage pe poziţiile de la Fuka, printr-o manevră în doi timpi. În ziua de 3 noiembrie, acţiunea de retragere era în curs de desfăşurare cînd, imediat după amiază, a sosit un ordin de anulare din partea lui Hitler. Acesta insista ca poziţiile de la Alamein să fie apărate cu orice preţ. Rommel, care nu mai avusese parte de amestecul lui Hitler şi nu simţise niciodată nevoia de a nu-i da ascultare, a oprit retragerea şi a rechemat coloanele pornite deja pe drumul de întoarcere.

Urmările au fost nefaste – nu s-a organizat o rezistență eficientă ceva mai departe și nici n-a fost posibilă reluarea rezistenței la Alamein. Retragerea nemților spre vest fusese reperată și raportată de observatorii aviatici la începutul zilei și, în mod firesc, l-a stimulat pe Montgomery să-și intensifice eforturile. Deși două încercări de a ocoli paravanul inamicului au fost zădărnicite, un nou atac de infanterie lansat de Divizia 51 Highland și Divizia 4 indiană, ușor deviat spre vest, a reușit să rupă legătura dintre Afrika Korps și italieni. La 4 noiembrie, imediat după revărsatul zorilor, trei divizii blindate au trecut prin breșă și s-au desfășurat cu ordinul de a se deplasa spre nord și de a bara linia de retragere a inamicului de-a lungul drumului de coastă. Acțiunea de valorificare a avantajului obținut a fost susținută de Divizia motorizată din Noua Zeelandă și de o a patra brigadă blindată, aflată sub comanda acesteia.

În sfîrșit, se ivise o ocazie excelentă de a nimici întreaga armată a lui Rommel. Șansele au sporit și mai mult datorită faptului că Thoma, comandantul lui Afrika Korps, a fost capturat în luptele matinale, iar ordinul de retragere a fost dat abia după-amiază (aprobarea lui Hitler nu a fost primită decît a doua zi). Imediat ce Rommel a dat ordinul de retragere, trupele germane s-au mișcat rapid, cu ajutorul mijloacelor de transport motorizate care le mai rămăseseră. Englezii au întîrziat urmărirea din cauza vechilor lor greșeli – prudență excesivă, ezitare, deplasare lentă.

După ce au reușit să treacă prin culoar, cele trei divizii blindate británice au fost dirijate către drumul de coastă spre Ghanzal, la numai 16 Km în spatele frontului rupt. Această mișcare strînsă le-a dat posibilitatea germanilor să le blocheze drumul printr-o scurtă și rapidă deplasare laterală. După ce au avansat cîțiva kilometri, diviziile britanice au fost oprite de acest paravan subțire și ținute pe loc pînă după-amiaza, cînd „Panzerarmee“ a început, conform ordinelor, să se retragă. Prudenți, englezii s-au oprit la lăsarea nopții, pentru a se odihni, hotărîre ce s-a dovedit total neinspirată, deoarece se aflau dincolo de grosul forțelor ce mai rămăseseră din Panzerarmee.

A doua zi, 5 noiembrie, acţiunile de învăluire şi izolare au fost din nou reduse şi prea lente. La început, Divizia 1 blindată şi Divizia 7 blindată au fost dirijate spre Daba, aflată la 16 Km dincolo de Ghazal. Formaţiile din avangardă au sosit la Daba abia la amiază şi au constatat că inamicul li se strecurase printre degete. Divizia 10, dirijată spre Galal, 25 Km mai la vest, a reuşit să surprindă acolo „coada" inamicului şi a capturat circa 40 de tancuri, majoritatea italiene, rămase în pană de carburant.

Nu s-a întreprins nici o încercare de a urmări principalele coloane aflate în retragere, iar seara blindatele britanice s-au oprit, ca de obicei, pentru odihna de noapte, după o înaintare de numai 18 Km şi asta cînd mai aveau doar aproximativ 10 Km pînă la obiectiv – escarpa de la Fuka.

Diviziei din Noua Zeelandă şi blindatelor care îi fuseseră repartizate li se ceruse să se deplaseze la Fuka după ce se realiza străpungerea, dar ele au întîrziat deoarece au trebuit să treacă prin culoar în urma diviziilor blindate (lucru datorat în parte şi proastei coordonări a traficului); apoi au pierdut din nou timp ca să-i mături pe italienii care le ieşeau în cale. În aceste condiţii, divizia n-a reuşit să parcurgă nici măcar jumătate din drumul pînă la Fuka, pînă la lăsarea întunericului, cînd s-a oprit. A doua zi, pe 5 noiembrie, a ajuns în apropierea obiectivului urmărit la amiază, dar s-a oprit în faţa unui presupus cîmp minat – care, în realitate, era o cacialma a englezilor pentru a-şi acoperi retragerea spre Alamein. Pînă cînd trupele din Noua Zeelandă au străbătut acest teren „minat", s-a lăsat din nou seara.

Divizia 7 blindată, după mişcarea prematură de la Daba, a fost trimisă înapoi, în deşert, pentru a ataca spre Baqqush, 24 Km dincolo de Fuka. Obligată să traverseze partea din spate a coloanelor din Noua Zeelandă şi presupusul teren minat, ea a întîrziat şi, la apusul soarelui, s-a oprit.

A doua zi dimineaţă, cele trei divizii plecate în urmărire s-au apropiat de Fuka şi de Baqqush – însă inamicul se retrăsese deja spre vest. Ele au capturat cîteva sute de soldaţi răzleţi şi nişte tancuri rămase fără combustibil.

Speranțele de a prinde coloanele lui Rommel depindeau acum de Divizia 1 blindată care, după ce îi ratase pe nemți la Daba, primise ordinul de a efectua un circuit mai lung prin deșert, și să taie drumul de coastă la vest de Mersa Matruh. Înaintarea englezilor a fost blocată, însă, de două ori din cauza lipsei de carburant (a doua oară cînd mai aveau doar cîțiva kilometri pînă la drumul de coastă). Situația l-a exasperat pe comandantul diviziei, mai ales că el și alți ofițeri insistaseră ca măcar una dintre diviziile blindate să fie pregătită pentru o lungă urmărire a inamicului, la Sollum, înlocuindu-se o parte din muniții cu combustibil suplimentar.

În după-amiaza zilei de 6 noiembrie, pe centura de coastă a început să plouă. Ploile intețindu-se pe parcursul nopții au oprit toate acțiunile de urmărire și i-au permis lui Rommel să scape. Ulterior, condițiile meteorologice nefavorabile au constituit principala scuză pentru eșecul acțiunii de urmărire a nemților. Analiza atentă a faptelor evidențiază faptul că ocaziile cele mai bune fuseseră ratate înainte de apariția ploilor – din cauza acțiunilor prea limitate, a prudenței excesive, a aprecierii greșite a factorului timp, a încăpățînării de a nu se deplasa pe întuneric și a concentrării excesive asupra bătăliei, neglijîndu-se valorificarea avantajelor obținute. Dacă urmăritorii ar fi înaintat mai adînc în deșert, încercînd să ajungă la un punct de blocare, ca de exemplu, escarpa abruptă de la Sollum, s-ar fi evitat riscul unei interceptări, datorată rezistenței adversarului sau vremii proaste, deoarece spre deosebire de coastă în interiorul deșertului ploile sînt rare.

În timpul nopții de 7 noiembrie, Rommel s-a retras de la Mersa Matruh la Sidi Barrani, unde a organizat o scurtă rezistență necesară pentru a permite coloanelor cu vehicule de transport să se scurgă prin istmul de frontieră prin trecătorile de pe escarpele de la Sollum și Halfaya, puternic bombardate de aviația britanică. La un moment dat, s-a produs o uriașă aglomerare pe drumul de coastă, o coadă ce se întindea pe o lungime de 40 Km. Datorită controlului de trafic bine organizat, majoritatea vehiculelor au reușit să treacă în noaptea următoare, în ciuda bombardamentelor britanice. Astfel, la 9 noiembrie, deși circa 1 000 de autovehicule urmau încă să

treacă prin istmul îngust, Rommel a ordonat ariergărzii să se retragă la frontieră.

Montgomery organizase o forță specială de urmărire, care îngloba Divizia 7 blindată și Divizia din Noua Zeelandă. El pregătise celelalte două divizii blindate ca dispozitiv de siguranță în eventualitatea că primele ar rămîne fără combustibil, sau că Rommel ar lansa vreo ripostă. Acțiunea de urmărire a demarat în ziua de 8 noiembrie. Trupele din Noua Zeelandă au ajuns la frontieră abia la 11 noiembrie. Cu toate că două brigăzi ale Diviziei 7 blindată au înaintat prin deșert la sud de drumul de coastă și au trecut granița în după-amiaza zilei precedente, n-au izbutit să prindă din urmă inamicul cînd acesta a trecut prin Capuzzon, în ziua de 11 noiembrie.

Deși Rommel reușise să scape din ghearele lui Montgomery, dejucînd cu succes fiecare tentativă de a-i tăia retragerea, dispunea de prea puține forțe pentru a putea construi o nouă linie de apărare pe frontieră, sau ceva mai departe, în Cyrenaica. Trupele lui se cifrau deocamdată la circa 5 000 de germani și 2 500 de italieni, 11 tancuri germane și 10 italiene, 35 de tunuri antitanc germane, 65 de tunuri de cîmp germane și cîteva tunuri italiene. Cu toate că aproximativ 15 000 de germani izbutiseră să scape, două treimi din ei își pierduseră întregul echipament de luptă. La italieni procentul era și mai mare. Armata a 8-a, în afară de cele cîteva mii de germani uciși, făcuse prizonieri aproximativ 10 000 de germani și peste 20 000 de italieni (inclusiv personalul administrativ). Fuseseră capturate circa 450 de tancuri și peste 1 000 de tunuri. Englezii înregistraseră 13 500 de morți și răniți, și trăiau dezamăgirea de a-l vedea pe Rommel scăpînd ca prin urechile acului „pentru a lupta și altă dată".

După o scurtă pauză necesară împrospătării proviziilor, britanicii au reluat urmărirea. Contraloviturile lansate de Rommel anterior lăsaseră o impresie atît de puternică, încît britanicii înaintau cu prudență de-a lungul coastei, în loc să se avînte de-a curmezișul arcului Benghazi. Blindatele din avangardă au ajuns la Mersa Brega abia la 26 noiembrie, după mai bine de două săptămîni de la

traversarea graniței răsăritene a Cyrenaicăi – și după ce Rommel ajunsese la adăpostul acestei poziții înguste. Singurele piedici întîmpinate de forțele sale pe parcursul retragerii prin Cyrenaica s-au datorat lipsei de carburant. La Mersa Brega, Rommel a primit întăriri – o nouă divizie blindată italiană, Centauro, și mai multe formațiuni din trei divizii italiene de infanterie, care nefiind motorizate, constituiau mai degrabă o problemă decît un atu.

Ostilitățile s-au întrerupt pentru două săptămîni, timp în care englezii au primit întăriri și provizii în vederea asaltului asupra pozițiilor de la Mersa Brega. Montgomery a pregătit un plan menit „să-l anihileze pe inamic în liniile lui de apărare" – țintuindu-l printr-un puternic atac frontal, în timp ce o altă forță puternică, printr-o largă manevră de încercuire trebuia să-i taie retragerea. Atacul frontal urma să fie declanșat la 14 decembrie și să fie precedat de ample raiduri în noaptea de 11 spre 12 decembrie pentru a distrage atenția inamicului de la manevra de încercuire, care trebuia să se desfășoare prin deșert. Rommel, simțind pericolul a șters-o în noaptea de 12 decembrie – ridiculizînd astfel planul britanic. Printr-un salt rapid a ocupat o poziție lîngă Buerat, la 400 Km vest de Mersa Brega, și la 800 Km dincolo de noua bază înaintată a Armatei a 8-a, de la Benghazi.

La sfîrșitul anului, Rommel se afla tot pe pozițiile de la Buerat, deoarece a trecut o lună pînă cînd Montgomery a fost gata să-și reia înaintarea. Cu toate acestea, devenise limpede că, în Africa, războiul luase o altă turnură, căci nu prea existau șanse ca armata lui Rommel să poată fi refăcută astfel încît să facă față forței consolidate a Armatei a 8-a. În plus, teritoriile aflate în spatele germanilor, deci pozițiile lor potențiale, erau primejduite de înaintarea spre est, din Algeria în Tunisia, a Armatei 1 anglo-americane.

Cu toate acestea, n-a trecut mult timp și speranțele lui Hilter au renăscut, în timp ce Mussolini se agăța de propriile iluzii, incapabil să accepte că imperiul african al Italiei se fărîmița. În mod ciudat, speranțele celor doi renăscuseră înainte chiar ca Rommel să izbutească să scape de urmăritori și să salveze resturile armatei

sale sfărîmate. Ajuns la Mersa Brega el a primit ordinul de a apăra acea linie „cu orice preț" și de a-i împiedica pe englezi să pătrundă în Tripolitania. Pentru a sublinia această pretenție utopică, fusese plasat din nou sub comanda mareșalului Bastico, așa cum se întîmplase înaintea înaintării în Egipt. Cînd s-a întîlnit cu Bastico, la 22 noiembrie, Rommel i-a spus răspicat că ordinul de a „rezista pînă la capăt" pe acea frontieră de deșert echivala cu distrugerea restului trupelor – „ori pierdem pozițiile cu patru zile mai devreme și salvăm armata, ori pierdem atît pozițiile cît și armata, patru zile mai tîrziu".

La 24 noiembrie, au venit să discute cu Rommel Cavallero și Kesselring. Rommel le-a spus că, în condițiile în care doar 5 000 de soldați germani dispuneau de arme, pentru a păstra și apăra pozițiile de la Mersa Brega aveau nevoie, înainte ca Montgomery să atace, de 50 de tancuri Panzer IV înarmate cu noile tunuri de 75 mm cu țeavă lungă și de 50 de tunuri antitanc de același tip, de provizii de combustibil și de muniții. Deși nu exagera cererile, era evident că nu i se puteau îndeplini, deoarece majoritatea echipamentelor și întăririlor disponibile fuseseră deviate spre Tunisia. Cavalerro și Kesselring au insistat, totuși, pentru executarea ordinului de a rezista la Mersa Brega.

Rommel, sperînd că va reuși să-l aducă la realitate pe Hitler, s-a deplasat cu avionul la cartierul general al Führerului, lîngă Rastenburg, în pădurile Prusiei Orientale. Hitler l-a întîmpinat cu răceală, iar cînd acesta i-a sugerat că măsura cea mai înțeleaptă ar fi evacuarea Africii de Nord pe Führer „l-au apucat furiile". Această explozie a zdruncinat definitiv încrederea lui Rommel în Führerul său: „Am început să înțeleg că Adolf Hitler pur și simplu nu voia să accepte realitatea și că reacționa emoțional făcînd abstracție de ceea ce inteligența sa îi sugera". Hitler insista că „menținerea unui cap de pod în Africa era o necesitate politică și că nu va avea loc nici o retragere de pe aliniamentul Mersa el Brega"[1].

La întoarcere Rommel s-a oprit la Roma și l-a găsit pe

---

[1] *The Rommel Papers*, p. 366.

Mussolini mai dispus să asculte vocea rațiunii și mult mai conștient de dificultățile implicate de expedierea unor provizii suficiente la Tripoli și de transportarea lor pînă la Mersa Brega. El a izbutit să obțină permisiunea lui Mussolini de a pregăti o poziție intermediară la Buerat, unde, în timp util, se va retrage infanteria italiană nemotorizată și restul forțelor sale împuținate dacă englezii atacau.

Rommel a pus în practică cu promptitudine această hotărîre și a dispărut pe întuneric, imediat ce englezii au dat semne de lansare a atacului. În plus, se hotărîse să nu se oprească la Buerat sau în fața orașului Tripoli, pentru a nu-i da ocazia lui Montgomery să-l încolțească. Planul său, deja bine conturat, viza retragerea pînă la frontiera tunisiană și pe fîșia îngustă de la Gabes, unde nu puteau fi ușor atacați din flanc și unde avea șansa de a lansa o contralovitură eficientă cu întăririle ce îi puteau parveni mult mai ușor.

Capitolul 21

„Torța" – noul val dinspre Atlantic

Debarcările aliaților în Africa de Nord ocupată de francezi au fost declanșate la 8 noiembrie 1942.[1] Această pătrundere în nord-vestul Africii a survenit la două săptămîni după lansarea ofensivei britanice de la Alamein, în capătul nord-estic extrem al continentului, și la patru zile după prăbușirea pozițiilor lui Rommel.

La „Conferința Arcadia", desfășurată la Washington, în 1941, prima conferință a aliaților după atacul japonez de la Pearl Harbour care a determinat intrarea în război a Statelor Unite – Churchill a propus „Proiectul pentru Africa de nord-vest" ca un pas spre „închiderea și strîngerea cercului în jurul Germaniei". El le-a spus americanilor că exista deja un plan, „Gimnastul", pentru o debarcare în Algeria, dacă Armata a 8-a dobîndea în Cyrenaica un succes care să-i permită să forțeze înaintarea spre vest, pînă la granița tunisiană. El a mai propus ca „în același timp forțele Statelor Unite, cu acordul francezilor, să debarce pe coasta marocană", pe baza „chemării ce le fusese adresată". Președintele Roosevelt a agreat proiectul, sesizînd cu promptitudine avantajele politice ale acestuia în cadrul unei ample strategii. În schimb, consilierii prezidențiali s-au

[1] Pentru hartă vezi p. 366.

arătat sceptici cu privire la eficiența practică a planului și, totodată, neliniștiți de riscul că o asemenea acțiune putea afecta șansele de a lansa mai devreme un atac direct împotriva pozițiilor deținute de Hitler în Europa. Ei s-au declarat dispuși să accepte continuarea studierii operației, rebotezată „Super-gimnastul".

În următoarele luni discuțiile s-au concentrat asupra unui proiect de atac peste Canalul Mînecii, posibil de a fi lansat în august sau septembrie, pentru a satisface cererea lui Stalin de deschidere a celui de-al doilea front. Peninsula Cotentin (Cherbourg) devenise locul cel mai favorabil, așa cum insistaseră generalul Marshall, șeful statului major al trupelor de uscat ale SUA, și generalul de divizie Eisenhower, trimis la Londra în calitate de comandant al forțelor americane din Europa. Englezii au subliniat inconvenientele unei debarcări premature în Europa cu o forță neadecvată și au atras atenția asupra riscului ca acest cap de pod să fie gîtuit sau distrus, fără a fi adus rușilor un sprijin efectiv. Președintele Roosevelt a uzat de autoritatea sa în sprijinirea proiectului, iar cînd Molotov a venit la Washington, la sfîrșitul lunii mai, l-a asigurat că „spera" și „prevedea" crearea „unui al doilea front în Europa, în 1942".

Revenirea la proiectul unei debarcări în Africa de nord-vest a fost determinată de neașteptatul eșec al britanicilor în nord-estul Africii, produs în iunie, ca urmare a atacului lansat fulgerător de Rommel împotriva aliniamentului Gazala.

Bătălia de la Gazala luase deja o întorsătură urîtă cînd, la 17 iunie, Churchill a sosit la Washington, împreună cu șefii statelor sale majore, pentru o nouă conferință. Sosind în SUA, Churchill s-a dus la reședința lui Roosevelt, de pe malul rîului Hudson, pentru o discuție particulară. Aici, el a subliniat din nou inconvenientele și pericolele unei debarcări premature în Franța și a propus reactivarea „Gimnastului", ca o alternativă mai viabilă. Șefii statelor majore engleze și americane, întruniți la Washington la 21 iunie, nu ajunseseră la un numitor comun în privința proiectului de la Cherbourg. Cu această ocazie căzuseră de acord asupra faptului că proiectul pentru Africa de Nord fusese greșit conceput. Concluzia lor în privința acestui proiect a fost însă curînd răsturnată

de presiunea evenimentelor, la care s-a adăugat şi insistenţa lui Roosevelt de a se întreprinde o acţiune efectivă în 1942, astfel încît să se îndeplinească promisiunea făcută de el ruşilor, chiar dacă nu va fi exact ceea ce intenţionase. La 21 iunie s-a difuzat ştirea că fortăreaţa de la Tobruk a fost cucerită de Rommel şi că rămăşiţele Armatei a 8-a britanice se retrăgeau în Egipt.

Pe parcursul săptămînilor care au urmat, situaţia englezilor s-a înrăutăţit, iar argumentele în favoarea unei intervenţii americane directe sau indirecte au cîştigat teren. La sfîrşitul lui iunie, Rommel a ajuns la aliniamentul Alamein şi a început să atace, urmărindu-i strîns pe englezii aflaţi în retragere. La 8 iulie, Churchill i-a telegrafiat lui Roosevelt spunîndu-i că trebuia să se renunţe la „Baros", planul unei debarcări în Franţa în acel an, insistînd din nou pentru aplicarea „Gimnastului". El şi-a susţinut ideea într-un mesaj trimis prin feldmareşalul John Dill, şeful misiunii statelor majore britanice combinate de la Washington: „Gimnastul reprezintă singura modalitate prin care SUA îl pot lovi pe Hitler în 1942", altminteri ambii aliaţi occidentali erau nevoiţi să rămînă „inerţi în 1942".

Americanii au reacţionat aducînd noi obiecţii faţă de „Gimnast". Criticile formulate de Marshall la adresa planului pe care l-a catalogat drept „costisitor şi ineficient" au fost susţinute de declaraţia amiralului King, potrivit căruia era „imposibil să se îndeplinească obligaţiile navale de pe alte teatre de luptă şi în acelaşi timp să se asigure nevoile de transport şi de escortare esenţiale dacă această operaţie ar fi întreprinsă". O altă concluzie la care au ajuns a fost aceea că refuzul britanic de a încerca o debarcare în Franţa în 1942 constituia dovada clară că englezii nu aveau curajul să se încumete la o asemenea acţiune nici în 1942. Prin urmare, Marshall, susţinut activ de King, a propus o schimbare radicală a strategiei, în cazul în care englezii nu vor accepta planul american pentru un atac imediat peste Canalul Mînecii. „Să ne întoarcem spre Pacific şi să lovim puternic Japonia; altfel spus, să adoptăm o atitudine defensivă faţă de Germania, cu excepţia operaţiunilor aeriene şi să folosim toate mijloacele disponibile în Pacific", a spus el.

Roosevelt, însă, a obiectat la ideea lansării unui asemenea

ultimatum la adresa aliaților săi britanici și și-a exprimat dezaprobarea față de schimbarea de strategie propusă. El le-a spus șefilor săi de state majore că, dacă nu izbuteau să-i convingă pe englezi să întreprindă o operație peste Canalul Mînecii în 1942, trebuiau fie să lanseze o acțiune militară în Africa de Nord ocupată de francezi, fie să trimită întăriri puternice în Orientul Mijlociu. De asemenea, a subliniat că, din punct de vedere politic, era imperativ necesar ca pînă la sfîrșitul anului să se întreprindă o acțiune militară deosebită.

Confruntați cu decizia președintelui, era de așteptat ca șefii statelor majore să aleagă varianta consolidării temporare a forțelor britanice din Orientul Mijlociu, și nu să îmbrățișeze planul „Gimnastul", față de care manifestară o împotrivire atît de energică și de persistentă. Dar, după reanalizarea celor două variante, statul major de planificare al lui Marshall a ajuns la concluzia că prima variantă reprezenta dintre două rele, răul cel mai mic. Contrar așteptărilor, Marshall și King au optat în favoarea „Gimnastului". Hotărîrea a fost luată în iulie, la Londra, unde s-au deplasat împreună cu Harry Hopkins, în calitate de reprezentanți ai președintelui, și au constatat că britanicii se opuneau cu fermitate planului lui Eisenhower de a debarca lîngă Cherbourg.

În alegerea ca alternativă a Africii de nord-vest (și nu a trimiterii de întăriri în Orientul Mijlociu), motivul primordial al lui Marshall, potrivit declarației lui Harry Hopkins, a fost „dificultatea de a amesteca trupele noastre cu cele britanice aflate în Egipt".

Adoptarea „Super-gimnastului" a fost confirmată la alte două întîlniri ale șefilor de state majore americani și englezi, care s-au desfășurat la Londra în zilele de 24 și 25 iulie. Planul a fost imediat aprobat de Roosevelt care a subliniat în telegrama sa că debarcarea trebuia să aibă loc „nu mai tîrziu de 30 octombrie" – directivă sugerată de Hopkins, într-un mesaj personal, ca o modalitate de „a evita orice tergiversare sau întîrziere". La inițiativa lui Churchill, operațiunea a fost rebotezată „Torța", considerîndu-se că era mult mai mobilizator. S-a convenit, de asemenea, ca americanii să aibă comanda supremă – gest făcut de Churchill pentru a compensa sentimentele rănite ale șefilor americani de state majore. La 26 iulie Marshall i-a comunicat lui Eisenhower că postul de comandant îi aparține.

Cu toate că decizia privind „Torţa" era fermă, ea fusese adoptată înainte de stabilirea şi clarificarea problemelor de timp şi spaţiu. Ca urmare, s-au iscat noi divergenţe de opinii în privinţa acestora.

La sugestia lui Churchill, şefii de state majore britanici au propus ca dată a debarcării ziua de 7 octombrie. Şefii de state majore americani au recomandat, însă, ziua de 7 noiembrie, considerînd că era „cea mai apropiată dată posibilă pentru debarcarea forţelor, ţinînd seama de navele de transport militare aflate la dispoziţie".

Cît priveşte locul şi spaţiul operaţiunii, punctele de vedere difereau şi mai mult. Englezii insistau ca debarcările să se efectueze pe coasta nordică a Africii, pentru a face posibilă o înaintare rapidă în Tunisia. Şefii de state majore americani susţineau obiectivul limitat din planul „Gimnast", aşa cum îl modificaseră în iunie, cînd fusese conceput ca o operaţie pur americană; ei doreau să limiteze debarcările la zona Casablanca de pe coasta de vest, coasta Atlanticului, în Maroc, deoarece se temeau de opoziţia francezilor, de reacţia ostilă a spaniolilor şi de o contralovitură germană menită să blocheze poarta de acces în Mediterana prin capturarea Gibraltarului. Englezii au rămas consternaţi de această abordare prudentă a problemei strategice. Ei au argumentat că, procedîndu-se astfel, germanii ar avea ocazia şi răgazul de a pune mîna pe Tunisia, de a consolida sau înlocui opoziţia franceză din Algeria şi Maroc, şi de a zădărnici astfel operaţiunea[1].

---

[1] Mi s-a cerut părerea în privinţa proiectului pentru Africa de nord-vest pe 28 iunie, imediat după Conferinţa de la Washington, unde s-a pledat pentru reactualizarea planului. Cînd mi s-a spus că se intenţiona ca principala debarcare să aibă loc la Casablanca, pe coasta Atlanticului, am subliniat că acest loc se afla la 1 750 Km de Bizerta şi Tunis, punctele strategice cheie, şi că şansa optimă de a repurta o victorie imediată depindea de ocuparea lor rapidă, ceea ce însemna ca debarcările să fie efectuate cît mai aproape de această zonă. Am accentuat totodată importanţa unei debarcări pe coasta de nord, în Algeria, „în spinarea francezilor", ca o modalitate de a diminua rezistenţa care era foarte plauzibil să se organizeze în faţa unui atac frontal la Casablanca şi a unei înaintări lente din această regiune.

Eisenhower şi statul său major erau înclinaţi să le dea dreptate britanicilor. Primul lui plan, formulat la 9 august, era un compromis. Prevedea debarcări simultane în interiorul şi în afara Mediteranei, dar nu mai la est de Alger, existînd riscul ca inamicul să lanseze atacuri aeriene din Sicilia şi din Sardinia. Excepţie făcea o debarcare minoră la Bône, pentru a ocupa terenul de aterizare aflat acolo (Bône se găsea la 435 km est de Alger, însă la 210 km de Bizerta). Acest compromis nu i-a satisfăcut pe britanici, întrucît nu prezenta garanţii pentru asigurarea principalei condiţii a succesului, pe care ei o defineau astfel: „Trebuie să ocupăm punctele cheie din Tunisia în 26 de zile de la trecerea Gibraltarului, preferabil chiar în 14 zile". După opinia lor, o debarcare majoră la Bône sau şi mai la est era esenţială pentru realizarea unei înaintări suficient de rapide în Tunisia.

Aceste argumente l-au impresionat pe preşedinte, care le-a recomandat lui Marshall şi King să studieze din nou proiectul. Argumentele l-au impresionat şi pe Eisenhower, care a raportat la Washington că statul său major este convins acum de justeţea raţionamentului britanic şi că el, personal, întocmea un nou plan în care elimina debarcările de la Casablanca şi propunea data celorlalte acţiuni similare.

Statul său major a prezentat (la 21 august) un al doilea plan general, care corespundea în mare ideii englezilor. Renunţînd la debarcarea de la Casablanca, noul plan prevedea o debarcare americană la Oran (la 400 Km de Gibraltar), precum şi debarcări britanice la Alger şi Bône. Eisenhower, însă, nu era prea entuziasmat de acest proiect, susţinînd că o asemenea expediţie, în întregime în interiorul Mediteranei, era vulnerabilă din flanc, părere care corespundea şi opiniei lui Marshall.

Acest al doilea plan nu le-a convenit americanilor, aşa cum primul n-a fost agreat de englezi. Marshall i-a spus preşedintelui că „existenţa unei singure linii de comunicaţie prin Strîmtoare era prea primejdioasă" şi a menţionat că se opunea ideii ca debarcările să aibă loc în puncte situate mai la est de Oran (la 965 Km distanţă de Bizerta).

Churchill a primit vestea acestei schimbări precaute după ce s-a întors din vizita făcută împreună cu generalul Brooke în Egipt şi la Moscova, unde Stalin îi reproşase faptul că puterile occidentale nu fuseseră în stare să deschidă un „al doilea front". El îi adresase întrebări ironice de genul: „Chiar aveţi de gînd să ne lăsaţi să facem singuri toată treaba, în timp ce voi staţi şi căscaţi gura? Chiar n-aveţi de gînd să începeţi să luptaţi? După ce o să începeţi o să constataţi că nu-i chiar atît de rău!" mai afirmase el. Churchill s-a simţit lezat, dar a reuşit să-l capaciteze pe Stalin descriindu-i perspectivele reuşitei „Torţei", prin care, indirect, se putea contribui la slăbirea presiunii asupra Rusiei. Iată de ce a fost şocat cînd a aflat că americanii propuneau „ciuntirea" planului. La 27 august, el i-a trimis o lungă telegramă lui Roosevelt, în care afirma că schimbările sugerate de americani ar putea fi „fatale pentru întregul plan" şi că „tot efectul operaţiei se va irosi dacă nu ocupăm din prima zi atît Algerul, cît şi Oranul". A subliniat, totodată, proasta impresie pe care această „îngustare" a planului i-ar face-o lui Stalin.

În răspunsul său din 30 august, Roosevelt insista ca „în orice caz una dintre debarcările noastre să aibă loc în Atlantic". El propunea ca americanii să debarce la Casablanca şi Oran şi îi lăsa pe englezi să le efectueze pe acelea din est. În plus, ţinînd cont de acţiunile militare britanice împotriva forţelor franceze supuse guvernului de la Vichy şi amplasate în Africa de Nord, Siria şi în alte părţi, a mai ridicat o nouă problemă:

„Am ferma convingere că atacurile iniţiale trebuie efectuate de o forţă terestră în exclusivitate americană... Ba aş merge chiar pînă acolo încît să afirm că am toate temeiurile să fiu sigur că o debarcare simultană efectuată de englezi şi de americani ar duce la o rezistenţă totală din partea tuturor francezilor din Africa. În schimb, o debarcare iniţial americană, fără forţe terestre britanice, are toate şansele să nu întîmpine nici un fel de rezistenţă franceză, sau una pur simbolică... Convingerea noastră este că trupele germane aeropurtate sau de paraşutişti nu se pot deplasa la Alger sau

Tunis în formații mari de luptă cel puțin două săptămîni după atacul inițial"[1].

Englezii au fost îngroziți la ideea unei pauze de o săptămînă înainte de a începe debarcările din est, mult mai importante și mai urgente pentru scopul strategic decît cele din vest, și nu credeau în optimismul americanilor care susțineau că nemții nu puteau interveni eficient înainte de a trece două săptămîni de la începutul atacului.

Churchill era dispus să profite de influența persuasivă a ambasadorului american pe lîngă guvernul de la Vichy, amiralul Leahy, pentru a obține un climat politic și psihologic favorabil întregii situații. Deși era „dornic să păstreze caracterul american al expediției" și, prin urmare, se arăta dispus să mențină forțele britanice „în fundal atîta timp cît era posibil", știa că nu va trece neobservat faptul că mare parte a navelor de transport, a sprijinului aviatic și a forțelor navale vor fi britanice; aceste elemente vor fi primele vizibile, înaintea forțelor terestre. El a prezentat aceste aspecte într-un răspuns plin de tact adresat lui Roosevelt, la 1 septembrie: „dacă victoria fără vărsare de sînge, care într-adevăr are șanse, iese cumva anapoda, va provoca un dezastru militar cu consecințe foarte însemnate". În continuare, spunea:

„În ciuda dificultăților ni se pare vital ca Algerul să fie ocupat simultan cu Casablanca și Oran. Aici este locul cel mai prietenos și cel mai adecvat unei reacții politice favorabile, ce se va dovedi decisivă pentru întreaga Africă. A renunța la Alger de dragul unei debarcări problematice la Casablanca ni se pare o decizie riscantă. Dacă datorită ei germanii ar ajunge să ne-o ia înainte nu numai în Tunisia, ci și în Algeria, efectele ar fi lamentabile pentru toată Mediterana"[2].

Această pledoarie pentru menținerea debarcării la Alger ca parte a planului nu pomenea de importanța debarcărilor ceva mai la est, mai aproape de Bizerta, omisiune și concesie ale căror

---

[1] Churchill, *The Second World War*, vol. IV, p. 477.

[2] *Ibidem*, vol. IV, p. 479–80.

consecinţe s-au dovedit nefaste pentru obţinerea unui succes strategic rapid.

La 3 septembrie, răspunzînd telegramei lui Churchill, Roosevelt a acceptat să fie inclusă şi o debarcare la Alger, sugerînd însă ca trupele americane să debarce primele, „urmate după o oră de trupele britanice". Churchill a acceptat imediat această soluţie, cu condiţia ca reducerea forţei alocate pentru Casablanca să poată asigura eficacitatea debarcării de la Alger. Roosevelt a aprobat această propunere, dar într-o formă modificată. El a sugerat o reducere de „o grupare regimentară de luptă" la Casablanca şi o alta la Oran, pentru a asigura „zece mii de oameni la Alger". Churchill i-a răspuns printr-o altă telegramă, datată 5 septembrie: „Acceptăm planul general militar propus de voi. Avem o mulţime de trupe excelent pregătite pentru debarcare. Dacă vi se pare convenabil, acestea pot purta uniforma voastră. O vor face cu mîndrie. Transportul maritim va fi perfect".

În aceeaşi zi, Roosevelt i-a răspuns printr-o telegramă, care conţinea un singur cuvînt: „Ura!".

Trei zile mai tîrziu, Eisenhower a fixat ziua de 8 noiembrie ca dată a debarcărilor, dar a refuzat oferta lui Churchill de a îmbrăca în uniforme americane toate comandourile britanice, dornic să păstreze aspectul american al acestor debarcări. Churchill s-a resemnat şi a acceptat întîrzierea şi modificarea planului. Într-o telegramă adresată lui Roosevelt la 15 septembrie, spunea: „Pe ansamblul operaţiei «Torţa», cu toate aspectele ei militare şi politice, mă consider locotenentul dumneavoastră. Nu pretind decît să-mi pot expune deschis punctul de vedere în faţa dumneavoastră"[1].

Telegrama cu „Ura!" trimisă de Roosevelt la 5 septembrie a pecetluit ceea ce bine a fost numită „competiţia transatlantică a încercărilor". Marshall a continuat totuşi să-şi exprime îndoielile, în timp ce superiorul său politic imediat, Henry Stimson, ministru de Război, s-a plîns preşedintelui pentru hotărîrea de a se debarca în Africa de Nord.

---

[1] Churchill, *The Second World War*, vol. IV, p. 488.

Hotărîrea lui Roosevelt a permis accelerarea detaliilor planului în efortul precipitat de a remedia efectele tergiversării. Dar planul conţinea în sine consecinţele oricărui compromis. Diminuînd şansele unei victorii decisive rapide în Africa de Nord, aceasta prelungea diversiunea în efortul aliaţilor în Mediterana – aşa cum au recunoscut şi subliniat istoricii americani oficiali.[1]

În planul final, debarcarea pe coasta Atlanticului pentru a captura Casablanca urma să fie efectuată de o forţă în întregime americană, sub comanda generalului de divizie George S. Patton. Cei 24 500 de soldaţi trebuiau transportaţi de unitatea navală de şoc apuseană, condusă de contraamiralul H. Kent Hewitt. Îmbarcarea se făcea în America – cea mai mare parte de la Hampton Roads, Virginia – pe cele 102 nave, dintre care 29 erau nave de transport.

Capturarea Oranului a fost încredinţată marii unităţi operative centrale, care cuprindea 18 500 de americani, comandată de generalul de divizie Lloyd R. Fredendall. Escorta era asigurată de o forţă navală britanică aflată sub comanda comandorului Thomas Troubridge. Aceasta a pornit din Clyde, şi era alcătuită din trupe americane aduse în Scoţia şi în Irlanda de Nord încă de la începutul lunii august.

Operaţiunea împotriva Algerului trebuia executată de marea unitate operativă răsăriteană britanică, aflată sub comanda contraamiralului Harold Burroughs. Forţa de asalt consta însă în 9 000 de britanici şi 9 000 de americani, iar comandantul acesteia, generalul de divizie Charles Ryder, era american. În plus, trupe americane (circa 2 000 de soldaţi) erau şi în puternicele unităţi de comando britanice. Această combinaţie ciudată a fost determinată de speranţa că, punîndu-i pe americani „în vitrină", francezii vor crede că forţa de asalt aparţine SUA.

La 9 noiembrie, a doua zi după debarcări, comanda generală

[1] A se vedea, în special, analiza foarte pertinentă din *Strategic Planning for Coalition Warfare* 1941–1942 de Maurice Matloff şi Edwin M. Snell.

a trupelor aliate din Algeria a fost preluată de comandantul noii Armate 1 britanice, generalul de corp de armată Kenneth Anderson.

Forțele de asalt pentru Oran și Alger au plecat din Anglia în două mari convoaie; cel mai lent a pornit pe 22 octombrie, iar cel mai rapid patru zile mai tîrziu. Orarul a fost stabilit astfel încît să poată trece simultan prin Strîmtoarea Gibraltar în noaptea de 5 noiembrie. De acolo urmau să fie acoperite de o parte a flotei britanice din Mediterana, sub comanda amiralului Andrew Cunningham. Simpla prezență a marinei britanice a fost suficientă pentru a împiedica flota italiană să intervină, chiar și după debarcări, astfel încît, așa cum remarca plin de regret Cunningham, puternica sa forță a fost nevoită să „navigheze în ritm leneș de croazieră". Cunningham avea însă o mulțime de treburi, întrucît deținea funcția de Comandant naval aliat, sub comanda lui Eisenhower, și răspundea de latura navală a planului „Torța". Incluzînd navele-bază sosite înaintea convoaielor, la începutul lui octombrie, 250 de nave comerciale îmbarcaseră trupe din Anglia, dintre care aproximativ 40 erau nave de transport; forța navală britanică, utilizată ca escortă și acoperire, se cifra la 160 de nave de război, de diferite tipuri.

Preludiul diplomatic al debarcărilor a semănat cu o poveste polițistă și un „western", cu interludii comice, desfășurate pe terenul istoriei. Robert Murphy, șeful diplomației americane în Africa de Nord, întreprinsese demersuri susținute pentru a netezi calea debarcărilor, sondînd discret opiniile diferiților ofițeri francezi care, după toate probabilitățile, puteau fi favorabili proiectului, sau chiar dispuși să îl sprijine. S-a bizuit îndeosebi pe generalul Mast, comandantul trupelor din sectorul Alger (și anterior șeful Statului major al generalului Juin, comandantul suprem) și pe generalul Béthouart care comanda trupele din sectorul Casablanca – deși sectorul în ansamblu se afla sub comanda amiralului Michelier, lucru pe care americanii nu l-au știut.

Mast insistase ca un reprezentant militar al aliaților, cu funcție înaltă, să vină în secret la Alger pentru a discuta planurile cu Juin și cu ceilalți. Generalul Mark Clark (numit comandant suprem adjunct pentru acțiunea „Torța") s-a deplasat cu avionul în Gibraltar,

însoţit de patru ofiţeri de stat major cu funcţii cheie şi de acolo cu un submarin britanic, HMS *Seraph* (locotenent N. A. A. Jewell), la o vilă de pe coastă, situată la circa 95 Km de Alger. Submarinul a ajuns în apele de coastă în zorii zilei de 21 octombrie, prea tîrziu ca Mark Clark şi restul grupului să poată debarca înainte de a se lumina de ziuă. El a rămas în imersiune pe durata întregii zile. Grupul francez, nedumerit şi dezamăgit, a plecat acasă. Un mesaj de pe submarin către Gibraltar, retransmis la Alger printr-un canal radiofonic secret, a făcut ca Murphy şi cîţiva dintre francezi să se reîntoarcă la vilă în noaptea următoare. Grupul lui Clark a ajuns la ţărm în patru canoe din pînză dintre care una s-a răsturnat în timpul îmbarcării. Aliaţii au fost călăuziţi spre locul întîlnirii de o lampă aşezată la fereastră, cu o pătură albă în spate.

Mark Clark l-a informat pe Mast, fără să-i dea amănunte, că o mare forţă americană se pregătea să debarce în Africa de Nord, susţinută de forţe britanice aeriene şi navale, declaraţie lipsită de sinceritate. În plus, din motive de securitate, nu a spus nimic precis despre momentul şi locurile alese pentru debarcările aliaţilor. Această reticenţă exagerată vizavi de un om care putea da un ajutor extrem de important s-a dovedit neinspirată, deoarece nici Mast şi nici asociaţii săi nu puteau să-şi asigure răgazul necesar pentru planificarea şi aplicarea unor măsuri de cooperare. Clark l-a autorizat pe Murphy să-l informeze pe Mast în privinţa datei debarcărilor exact înaintea producerii acestora, însă nu şi punctele prevăzute. Oricum era prea tîrziu pentru ca Mast să-şi poată înştiinţa asociaţii din Maroc.

Întrevederea a fost întreruptă, temporar şi dramatic, de apariţia suspicioasei poliţii franceze. Mark Clark şi tovarăşii lui au fost ascunşi la repezeală într-o pivniţă, în timp ce poliţia percheziţiona vila. La un moment dat, unul dintre ofiţerii britanici din trupele de comando, care dirijase grupul, a început să tuşească. Ca să-i treacă tusea, Mark Clark i-a dat o bucăţică de gumă de mestecat; ofiţerul i-a mai cerut, spunînd că nu avea nici un gust – la care Clark i-a ripostat: „Nici nu-i de mirare, din moment ce o mestec de două ore!“ În cele din urmă poliţia a plecat, dar exista riscul să se întoarcă. Clark şi grupul său au dat din nou de bucluc la asfinţit,

cînd au încercat să se reîmbarce: pentru că valurile crescuseră, canoea s-a răsturnat şi au fost pe punctul să se înnece. O nouă tentativă, puţin timp înainte de revărsatul zorilor, a început în acelaşi mod, dar pînă la urmă au răzbit printre valuri şi au ajuns cu bine la submarin. A doua zi, au fost transferaţi pe un hidroavion, care i-a transportat înapoi, în Gibraltar.

Tot la această întîlnire s-a mai discutat despre alegerea celui mai potrivit conducător francez, capabil să adune de partea Aliaţilor forţele franceze din Africa de Nord. Deşi Juin, comandantul suprem, manifestase în particular o atitudine favorabilă, avea totuşi tendinţa „să o scalde" cît mai mult timp posibil şi se arăta rezervat cînd era vorba să ia o iniţiativă. Principalii comandanţi din subordinea lui nu aveau prestigiul necesar şi se arătau la fel de rezervaţi în privinţa adoptării unor măsuri opuse făţiş ordinelor guvernului de la Vichy. Amiralul Darlan, comandantul suprem al tuturor forţelor supuse guvernului de la Vichy şi potenţial şef al statului în cazul în care bătrînul mareşal Pétain murea, îi sugerase lui Leahy, în 1941, şi mai recent lui Murphy că s-ar putea să rupă colaborarea cu Germania şi să-i aducă pe francezi de partea aliaţilor, cu condiţia garantării unui sprijin militar american suficient de puternic. Pentru că făcuse multă vreme jocul lui Hitler, aluziile lui nu inspirau nici un fel de încredere. În plus, avea şi vederi anti-britanice, care se accentuaseră după acţiunea englezilor împotriva flotei franceze, la Oran şi în alte părţi, după prăbuşirea Franţei în 1940.

Generalul de Gaulle a fost exclus dintr-un motiv aflat la polul opus: nesupunerea sa faţă de Pétain în 1940 şi rolul jucat ulterior în acţiunile lui Churchill contra Dakarului, Siriei şi Madagascarului riscau să-i determine pe ofiţerii francezi care rămîneau leali guvernului de la Vichy să nu accepte conducerea lui. (Chiar şi cei care ardeau de nerăbdare să se scuture.) Aceste considerente subliniate de Murphy au fost adoptate cu promptitudine de Roosevelt, care începuse să manifeste o neîncredere profundă în raţionamentul lui de Gaulle, pe care nu-l agrea din cauza aroganţei lui.

Churchill, care se numise singur „locotenentul dumneavoastră", s-a plecat la vocea stăpînului, astfel încît de Gaulle n-a

primit nici o informaţie despre proiect, înainte de a începe debarcările.

În aceste circumstanţe americanii, de la preşedinte în jos, au acceptat bucuroşi părerea generalului Mast şi a asociaţilor lui, conform căreia generalul Giraud corespundea cel mai bine funcţiei de conducător al francezilor din Africa de Nord (după cum comunicase Murphy înainte ca întrunirea să aibă loc). Giraud, comandant de armată în mai 1940, fusese luat prizonier de germani, dar izbutise să scape în aprilie 1942, şi să ajungă în partea neocupată a Franţei. În schimbul promisiunii de a sprijini autoritatea lui Pétain, i s-a permis să rămînă. Giraud s-a stabilit în apropiere de Lyons de unde, deşi sub permanentă supraveghere, a intrat în legătură cu mulţi ofiţeri, atît din Franţa cît şi din Africa de Nord, care împărtăşeau dorinţa lui de a organiza cu ajutorul americanilor o revoltă împotriva ocupanţilor. Punctul de vedere promovat de Giraud a fost exprimat într-o scrisoare adresată unuia dintre susţinătorii săi, generalul Odic: „Nu dorim să ne elibereze americanii; vrem să ne ajute şi să ne eliberăm singuri, ceea ce este cu totul altceva". În plus, cu ocazia tratativelor particulare cu americanii, Giraud a cerut printre altele, să fie numit comandantul suprem al trupelor aliate pe teritoriul francez. Din mesajul primit a înţeles că preşedintele Roosevelt i-a acceptat condiţiile. Eisenhower, care nu ştia nimic, a rămas surprins în momentul în care Giraud a sosit în Gibraltar pentru a se întîlni cu el pe 7 noiembrie – în ajunul debarcărilor.

Giraud fusese preluat dintr-un punct de pe coasta sudică a Franţei de acelaşi submarin britanic, HMS *Seraph* [1] care îl

[1] Din motive politice, Giraud ceruse ca o navă americană să fie trimisă pentru a-l transporta. Cererea sa a fost respectată prin plasarea submarinului HMS *Seraph* sub comanda nominală a unui ofiţer de marină american, căpitanul Jerauld Wright. La bord avea un steag american care, la nevoie, putea fi arborat. Giraud era însoţit de fiul său şi de doi tineri ofiţeri de stat major, dintre care unul, căpitanul André Beaufre, jucase un rol influent în plănuirea acestei acţiuni dramatice menite să întoarcă armata franceză împotriva nemţilor. Ulterior, atît Wright cît şi Beaufre au fost promovaţi în funcţii înalte în cadrul armatelor lor, cît şi în structura de comandă NATO.

transportase pe Mark Clark în misiunea secretă de pe coasta algeriană. A fost apoi transferat pe un hidroavion, şi transportat în Gibraltar. Ajuns acolo, a rămas uluit aflînd că debarcările aliaţilor în Africa de Nord urmau să aibă loc a doua zi dimineaţă devreme – lui i se spusese că erau prevăzute pentru luna următoare – şi, că, în realitate, comanda trupelor se afla în mîinile lui Eisenhower. Această situaţie a generat o controversă aprinsă, în care el a făcut caz de gradul superior pe care-l avea, precum şi de asigurările primite. El a afirmat că acceptînd orice altă funcţie în afara celei de comandant suprem însemna să renunţe la prestigiul ţării sale şi al său personal. Dimineaţa, cînd discuţiile s-au reluat (pe 8 noiembrie), a acceptat situaţia, după ce i s-a confirmat faptul că va fi conducătorul forţelor şi al administraţiei franceze din Africa de Nord. Promisiunea a fost dată uitării curînd, deoarece eficacitatea şi atuurile amiralului Darlan i-au dat acestuia întîietatea.

Aducînd „Torţa" libertăţii francezilor din Africa de Nord, americanii realizaseră o surpriză prea mare chiar, deoarece au semănat confuzia în rîndurile prietenilor şi susţinătorilor lor, mai mult decît în tabăra inamicului. Colaboratorii lor francezi au fost prinşi nepregătiţi şi nu şi-au putut aduce o contribuţie eficientă la aşternerea unei căi libere. În plus, şocul provocat de invazia subită i-a făcut pe majoritatea comandanţilor francezi să reacţioneze cum era firesc, şi în conformitate cu lealitatea lor faţă de autoritatea legitimă, întruchipată de mareşalul Pétain. Iată de ce, iniţial, debarcările au întîmpinat rezistenţă (la Alger nu a fost atît de dură ca la Oran şi la Casablanca).

La Casablanca, generalul Béthouart, a primit în seara zilei de 7 noiembrie, un mesaj care-l anunţa că debarcarea va avea loc la ora 2 a.m., a zilei de 8 noiembrie. El a trimis imediat detaşamente pentru a aresta Comisiile germane de armistiţiu şi şi-a plasat ofiţeri pe plaja de la Rabat, la 80 Km mai la nord, pentru a-i întîmpina pe americani. Béthouart presupunea că americanii vor debarca acolo, deoarece în zona respectivă el nu avea baterii de apărare pe coastă, iar oraşul era sediul guvernului francez din Maroc.

După aceste măsuri preliminare Böthouart, în fruntea unui

batalion, a ocupat Cartierul general al armatei de la Rabat, şi l-a evacuat sub escortă pe comandantul armatei. Béthouart le-a trimis mesaje generalului Noguès, care răspundea de Maroc (fiind şi comandatul suprem) şi amiralului Michelier, informîndu-i că americanii erau pe punctul de a debarca şi că Giraud va sosi pentru a prealua comanda în întreaga Africă de Nord franceză, el urmînd să comande armata din Maroc. În scrisoare, îi ruga pe Noguès şi Michelier să le permită americanilor să debarce fără a întîmpina rezistenţă sau, măcar, să nu se amestece pînă în momentul pe care-l considerau favorabil pentru a accepta acel *fait accompli*.

Noguès a încercat „să o scalde" pînă ce situaţia se mai clarifica. Spre deosebire de el, Michelier a acţionat cu promptitudine. Avioanele şi submarinele sale de patrulare nu reperaseră armada pînă la lăsarea întunericului, aşa că a tras concluzia prea grăbită că se amăgise sau fusese tras pe sfoară. Siguranţa cu care Michelier a afirmat că în largul coastei nu fusese zărită nici un fel de forţă armată importantă l-a impresionat pe Noguès într-atît, încît chiar după ce i-au parvenit primele rapoarte privind debarcarea, la scurt timp după ora 5 a.m., a crezut că e vorba de nişte simple raiduri de comando. În consecinţă, a adoptat rapid o poziţie anti-americană, a ordonat forţelor franceze să împiedice debarcările, şi l-a arestat totodată pe Béthouart, sub învinuirea de trădare.

Principala debarcare a lui Patton a avut loc la Fedala, 20 Km nord de Casablanca, şi a fost însoţită de altele, secundare, la Mehdia, 90 Km mai la nord, şi la Safi, 225 Km sud de Casablanca. Fedala oferea cele mai potrivite plaje pentru a debarca în acel oraş şi în portul său puternic apărat – cel mai mare şi mai bine echipat de pe coasta Marocului la Atlantic. Mehdia a fost aleasă şi pentru că era cel mai apropiat loc de debarcare pentru terenul de aterizare de la Port Lyautey, singurul aeroport din Maroc ce dispunea de o pistă din beton. Safi a fost ales fiindcă o forţă aflată acolo putea para o intervenţie la Casablanca a puternicei garnizoane franceze din

orașul Marrakesh. În plus, această localitate avea un port în care puteau fi descărcate tancurile mijlocii – deoarece noile LST (Landing Ships Tank) nu au fost gata la timp pentru „Torță".

La 6 noiembrie, în timp ce armada americană se apropia de coasta Marocului, după o traversare pe un ocean liniștit, s-a raportat că în zonă marea era agitată, iar prognoza pentru 8 noiembrie vorbea de valuri mari, care vor face imposibilă orice debarcare. Cum meteorologii amiralului Hewitt au prezis că furtuna va trece, amiralul a hotărît să-și asume riscul și să continue planul de debarcare pe coasta Atlanticului. În 7 noiembrie, marea a început să se mai liniștească, iar în ziua de 8 a devenit calmă, prezentînd doar o hulă moderată. Totuși, din cauza lipsei de experiență s-au petrecut multe accidente și întîrzieri.

Lucrurile au mers, însă, mai bine decît prezisese Patton într-un discurs tipic, bombastic, „foc și pară" la ultima întrunire dinaintea îmbarcării, cînd le spusese că sofisticatele planuri de debarcare se vor duce de rîpă „în primele cinci minute". El a mai declarat: „Niciodată în istorie nu s-a mai pomenit ca marina militară să debarce o armată la momentul și locul prevăzut. Dar, dacă voi reușiți să ne debarcați măcar la vreo optzeci de kilometri de Fedala și la o săptămînă de la ziua fixată, eu unul pornesc înainte și cîștig".

Norocul a fost că starea de confuzie și de ezitare în rîndurile francezilor a fost atît de mare, încît valurile de contingente debarcate au ajuns cu bine la mal înainte ca tirurile apărătorilor să devină cu adevărat primejdioase. De altfel, se luminase suficient pentru ca tunurile marinei americane să poată învinge bateriile de coastă. Probleme s-au ivit, însă, la nivelul capului de pod format după debarcare și a extinderii lui, datorită lipsei de experiență și a harababurii ce domnea în rîndurile detașamentelor armatei aflate pe țărm. Patton și-a schimbat ținta criticii sale: atît trupele, cît și bărcile, fuseseră suprasolicitate. Deși înaintarea spre Casablanca a demarat a doua zi, neîntîmpinînd nici o opoziție semnificativă, ea s-a oprit brusc din cauza lipsei de echipament. Acesta se stivuia pe plaje, dar nu ajungea în față la unitățile de luptă. Nici în a treia zi nu s-a progresat prea mult. S-a înregistrat și o intensificare a

opoziției, astfel că perspectivele au devenit sumbre.

Situația ar fi putut deveni și mai gravă, dacă amenințarea francezilor pe mare n-ar fi fost anihilată din prima zi, printr-o bătălie în zona Casablanca. Bătălia a început puțin înainte de ora 7 a.m., cînd bateria de coastă de la Cap El Hank și *Jean Bart* (cea mai nouă navă de linie franceză, încă neterminată, se afla în dană) au deschis focul asupra grupului de acoperire al contraamiralului R. L. Giffen, care includea nava de linie *Massachusetts*, două crucișătoare grele și patru distrugătoare. Acestea nu au suferit nici o pierdere, deși cîteva lovituri au fost la un pas de a-și atinge ținta. În schimb, riposta lor a fost suficient de puternică pentru a amuți temporar tirurile francezilor. Din păcate, implicîndu-se prea activ în această acțiune, americanii au neglijat sarcina de a bloca în acea zonă restul navelor franceze. Pînă la ora 9 a.m., un crucișător ușor, șapte distrugătoare și opt submarine izbutiseră să se strecoare din încercuire și să fugă. Distrugătoarele s-au îndreptat spre Fedala, unde navele de transport americane care „pluteau ca rațele", reprezentau o pradă ușoară. Din fericire, navele franceze au fost obligate să se retragă sub atacul lansat de un crucișător greu, un crucișător ușor și două distrugătoare, trimise la interceptare de amiralul Hewitt. Apoi, tot la cererea lui, grupul de acoperire și-a făcut apariția la fața locului, pentru a tăia retragerea francezilor. Datorită unor manevre iscusite, la care s-au adăugat perdelele de fum și efectul derutant al unui atac de susținere lansat de submarine, francezii au reușit să scape din copleșitoarea concentrare de foc, pierzînd un singur distrugător. Apoi, cu un nou efort eroic, au încercat să ajungă în zona navelor de transport. În această a doua confruntare, a mai fost scufundat un distrugător. Dintre cele opt nave franceze una singură a revenit în port fără a fi avariată, unde fuseseră scufundate alte două nave, iar celelalte, grav avariate de bombardamente.

Cu toate acestea, rezultatul ostilităților nu a fost decisiv. Bateriile de la El Hank și tunurile de 15 țoli de pe *Jean Bart* au intrat din nou în acțiune, în vreme ce navele americane consumaseră atîta muniție, încît n-ar fi fost în stare să respingă navele de război

franceze cu baza la Dakar dacă acestea şi-ar fi făcut apariţia, aşa cum se anticipa.

Din fericire, situaţia la Casablanca şi pe întreaga coastă a Atlanticului s-a schimbat în mod hotărîtor datorită evenimentelor politice care s-au petrecut la Alger. Aici, spre seară, generalul Noguès a aflat că autorităţile franceze, conduse de amiralul Darlan, ordonaseră la 10 noiembrie încetarea luptelor. Noguès a acţionat cu promptitudine la aflarea acestei informaţii neconfirmate şi a ordonat subalternilor să oprească orice acţiune şi să aştepte un eventual armistiţiu.

Între timp, debarcările americane de la Oran se confruntaseră cu o rezistenţă mult mai serioasă decît cea întîmpinată de marea unitate operativă din zona Casablanca. În ciuda acestui fapt, s-au înregistrat acţiuni de coordonare şi de cooperare remarcabile între marea unitate operativă americană şi forţa navală britanică, care i-a adus şi i-a debarcat pe americani. În plus, vîrful de lance al trupelor americane, Divizia 1 infanterie, sub comanda generalului de divizie Terry Allen, o formaţie de luptă excelent pregătită, era sprijinită şi de jumătate din Divizia 1 blindată.

Conform planului, portul şi oraşul Oran trebuiau cucerite printr-o dublă învăluire – două din unităţile combatante ale lui Terry Allen urmau să debarce pe plajele din Golful Arzeu, la 39 Km spre est, în timp ce a treia (condusă de generalul de brigadă Theodore Roosevelt) aborda plajele de la Les Andalousese, la 22 Km vest de oraş. Apoi, o coloană de blindate uşoare urma să înainteze spre interior, dinspre capul de pod de la Arzeu, iar o alta ceva mai mică să înainteze de la Zedjar, aflat la 40 Km de Oran, pentru a captura terenurile de aterizare din sudul oraşului şi a-l încercui prin spate. Izolarea Oranului prezenta importanţă maximă deoarece, aşa cum se estima, garnizoana alcătuită din 10 000 de soldaţi îşi putea dubla numărul în douăzeci şi patru de ore cu întăriri sosite de la posturi aflate în interiorul teritoriului, departe de mare.

Operaţiunea a debutat satisfăcător. La lăsarea serii, în ziua de 7 noiembrie, convoiul trecuse de Oran, îndreptîndu-se spre est

pentru a-l induce în eroare pe inamic. Apoi, la adăpostul întunericului, el a făcut cale întoarsă. Debarcările au început conform orarului (ora 1 dimineaţa), la Arzeu, şi cu o jumătate de oră întîrziere la Les Andalouses şi la Mersa Bou Zedjar. Surpriza a fost totală – nici un fel de rezistenţă. Deşi apărarea acestei fîşii era asigurată de 13 baterii de coastă, nu s-au înregistrat focuri puternice înainte de a se lumina de ziuă şi după aceea tirurile nu au produs avarii prea mari, mulţumită sprijinului naval eficace şi camuflajului creat de perdelele de fum. Pe ansamblu, debarcarea şi descărcarea au decurs fără probleme, dar destul de lent din cauza supraîncărcării ostaşilor (fiecare transporta un echipament de aproape 40 Kg). Tancurile mijlocii aduse cu ajutorul navelor de transport au fost descărcate pe chei după capturarea portului de la Arzeu.

Singura ripostă dură a survenit cînd s-a încercat ocuparea portului Oran prin asalt direct, pentru a preîntîmpina sabotarea instalaţiilor şi a navelor ancorate acolo. Două mici cutere britanice, HMS *Halney* şi *Hartland*, încărcate cu 400 de soldaţi americani, însoţite de două şalupe de asalt, au fost folosite pentru realizarea acestui plan îndrăzneţ, pe care autorităţile navale americane îl taxaseră drept imprudent. Şi, din păcate, au avut dreptate. S-a stabilit ca începerea misiunii să aibă loc la două ore după ora H, în momentul în care francezii intraseră deja în alertă din cauza debarcărilor. Deşi s-a arborat un mare drapel american, francezii n-au renunţat la riposta violentă cu tiruri susţinute, care au avariat ambele cutere, au ucis jumătate din echipaje şi din soldaţi, restul răniţi, fiind făcuţi prizonieri.

Înaintarea din capetele de pod de pe plaje a început în jurul orei 9 a.m. Curînd după ora 11 coloana de blindate uşoare a colonelului Waters, de la Arzeu, a ajuns la aeroportul Tafaraoui şi un ceas mai tîrziu raporta că terenul de aterizare putea primi avioane din Gibraltar. Cînd coloana a cotit spre nord a fost nevoită să se oprească înainte de aeroportul La Sénia, ca de altfel şi coloana colonelului Robinett, de la Mersa Bou Zedjar. Înaintările convergente ale infanteriei, venind dinspre Arzeu şi Les Andalouses,

s-au împotmolit şi ele în faţa rezistenţei întîmpinate în apropiere de Oran.

A doua zi nu s-a progresat prea mult, deoarece rezistenţa francezilor a devenit mai dură, iar un contraatac pe flancul capului de pod de la Arzeu a întors pe dos tot planul de operaţii. Aceasta s-a datorat exagerării pericolului, din cauza unor rapoarte panicarde care l-au determinat pe generalul Fredenhall să deturneze forţe de la alte misiuni. După-amiaza, cînd aeroportul din La Sénia a fost capturat, majoritatea aeronavelor franceze decolaseră deja sau nu puteau fi folosite din cauza persistentului bombardament de artilerie. Un atac concentric spre Oran a fost întreprins în a treia dimineaţă, după ce noaptea fuseseră depăşite o serie de insule de rezistenţă aflate pe căile de acces. Atacurile infanteriei lansate dinspre est şi vest au fost din nou stăvilite, dar au sustras atenţia apărătorilor, în timp ce grupuri de avangardă ale celor două coloane de blindate uşoare au intrat în oraş dinspre sud fără să întîmpine rezistenţă, şi au înconjurat cartierul militar francez înainte de amiază. Ca urmare, francezii au acceptat să se predea. În cele trei zile de luptă pe uscat, americanii au avut mai puţin de 400 de morţi şi răniţi, iar francezii un număr şi mai mic. Aceste pierderi uşoare şi rezistenţa tot mai slabă din ultima zi au fost determinate de faptul că la Alger se purtau deja tratative.

Debarcările de la Alger decurseseră mai uşor datorită comandantului local, generalul Mast, şi asociaţilor săi. De fapt, rezistenţa a fost în general redusă, exceptînd cazurile în care s-a încercat forţarea unei intrări timpurii în port, ca la Oran.

O navă de transport, USS *Thomas Stone,* a fost temporar scoasă din luptă, în zorii zilei de 7 noiembrie, de o torpilă trasă de pe un submarin, la 240 Km de Alger. Acesta a fost singurul incident neplăcut petrecut în apele Mediteranei în timpul transportării oamenilor. Cele cîteva avioane inamice de cercetare au reperat apropierea convoiului, dar nu s-a lansat nici un atac aerian înainte ca navele să întoarcă spre sud, către plajele de debarcare. Un grup a debarcat lîngă Cap Matifou, la circa 25 Km est de Alger,

altul lîngă Cap Sidi Ferruch, la 16 Km vest de oraş, iar un al treilea grup la 16 Km mai la vest, lîngă Castiglione. Din motive de ordin politic, debarcările din apropierea Algerului au fost făcute de trupe americane, în combinaţie cu cîteva comandouri britanice.

Principala debarcare britanică s-a produs pe plajele aflate mai spre vest, lîngă Castiglione, la ora unu noaptea şi a continuat fără incidente, în ciuda plajelor accidentate şi primejdioase. Trupele franceze, aflate la mică distanţă de mare, au declarat că fuseseră instruite să nu opună rezistenţă. La aeroportul de la Blida s-a ajuns la ora nouă.

În estul Algerului, debarcările s-au produs cu oarecare întîrziere şi confuzie, dar absenţa oricărei opoziţii le-a permis atacanţilor să se regrupeze.

Aeroportul Maison Blanche a fost ocupat în jurul orei 7, după o rezistenţă simbolică (fuseseră trase cîteva focuri). Înaintarea propriu-zisă spre Alger a întîmpinat însă o puternică rezistenţă într-un sat, trecerea fiind blocată de prezenţa a trei tancuri franceze. Bateria de coastă de la Cap Matifou a refuzat şi ea să capituleze. Au fost necesare două bombardamente efectuate de artileria marinei şi de bombardiere în picaj pentru ca francezii să cedeze.

Încercarea de a lua cu asalt portul Alger a mers şi mai prost. Pentru această acţiune au fost folosite două distrugătoare britanice, *Broke* şi *Malcolm*, sub pavilion american, avînd la bord un batalion american de infanterie. Conform planului, intrarea în port trebuia să aibă loc la trei ore de la debarcare, cînd se presupunea că apărătorii se vor fi retras, deşi nu se obţinuse acordul lor în acest sens. În realitate, distrugătoarele au fost întîmpinate de un tir puternic cînd s-au apropiat de intrarea în port. *Malcolm*, lovit grav, s-a retras. La a patra încercare, *Broke* a izbutit să treacă de barajul de foc al apărării, a acostat la un chei şi trupele au debarcat. Instalaţiile au fost ocupate fără să se întîmpine rezistenţă dar, în jurul orei 9, tunurile au început să tragă, silind distrugătorul *Broke* să se retragă. Trupele debarcate au fost împresurate de francezi şi obligate să se predea după-amiază, deoarece rămăseseră fără muniţii şi nu se

întrevedea posibilitatea vreunui ajutor. Tirul francezilor nu vizase nimicirea trupelor debarcate, ci oprirea lor.

Debarcarea la vest de Alger, în apropiere de Cap Sidi Ferruch a înregistrat o întîrziere și o confuzie mult mai mari. O serie de nave de debarcare s-au rătăcit și au nimerit mai la vest, pe plajele britanice. Pe o porțiune de coastă de peste 25 Km s-au împrăștiat elemente din toate batalioanele. Multe dintre navele de debarcare au suferit avarii din cauza resacului sau au întîrziat datorită unor defecțiuni mecanice. Din fericire, trupele s-au bucurat de o primire prietenoasă sau cel puțin pasivă, deoarece a fost acolo Mast și cîțiva dintre ofițerii săi. După o reorganizare făcută în pripă, coloanele pornite spre Alger au întîmpinat pe parcurs rezistență. Aceasta s-a datorat faptului că Mast fusese schimbat din funcție, ordinele sale de cooperare fuseseră anulate, iar trupele franceze primiseră ordin de a se opune înaintării aliaților.

Colaboratorii aliaților și-au jucat rolul remarcabil de bine, avînd în vedere dificultățile pricinuite de faptul că debarcarea le-a fost adusă la cunoștință în ultimul moment, fără a li se preciza punctele unde aceasta se va produce. Planurile pe care le aveau pentru a sprijini o asemenea debarcare au fost puse în practică cu promptitudine. De-a lungul coastei s-au aflat ofițeri pentru a-i întîmpina și a-i călăuzi pe americani, punctele de control au fost ocupate de grupuri organizate, serviciile telefonice în mare parte blocate, cartierul general al poliției și secțiile periferice ocupate, demnitarii care nu vedeau cu ochi buni aceste acțiuni închiși, iar stația radiofonică preluată pentru a permite un comunicat radiofonic făcut de Giraud sau în numele său, care urma să fie decisiv. Pe scurt, pînă la producerea efectivă a debarcărilor, colaboratorii au luat toate măsurile pentru a paraliza orice opoziție. Ei au reușit să păstreze controlul asupra orașului pînă în jurul orei 7 a.m. – mai mult chiar decît estimaseră ca fiind necesar. Din păcate, înaintarea prea lentă dinspre plajele de debarcare a dat orarul peste cap.

La ora 7, în lipsa americanilor, limitele influenței colaboratorilor asupra compatrioților lor au devenit manifeste. În

plus, cînd au difuzat un apel radiofonic în numele lui Giraud, care nu sosise nici el, au constatat că efectul asupra populației a fost atît de slab, încît colaboratorii aliaților și-au dat seama că supraestimaseră influența numelui său. Curînd au început să piardă controlul asupra situației și au fost înlăturați sau arestați.

Între timp, la un nivel mai înalt se desfășurau discuții hotărîtoare. La o jumătate de oră după miezul nopții, Robert Murphy sosise la generalul Juin pentru a-l anunța că forțe zdrobitor de puternice urmau să debarce în zonă și îl îndemnase cu insistență să ia măsuri imediate pentru a nu se organiza nici un fel de rezistență. Murphy l-a informat că aceste forțe veneau la invitația lui Giraud, pentru a ajuta Franța să se elibereze. Juin nu s-a arătat dispus să accepte preluarea conducerii de către Giraud și n-a considerat autoritatea acestuia ca suficientă. El a spus că cererea trebuia adresată amiralului Darlan care, din întîmplare, sosise la Alger, pentru a-și vedea fiul grav bolnav. Darlan a fost trezit printr-un apel telefonic și rugat să vină la vila lui Juin pentru a primi un mesaj urgent de la Murphy. O dată sosit, i s-a adus la cunoștință atacul iminent. Prima lui reacție a fost plină de furie: „Știam eu că englezii sînt tîmpiți, dar îi credeam mai inteligenți pe americani. Încep să cred că faceți și voi la fel de multe prostii ca și ei".

În cele din urmă a acceptat să-i trimită un mesaj radiofonic mareșalului Pétain, pentru a-i raporta situația și a-i cere autorizația de a acționa în numele lui. Între timp, vila fusese înconjurată de o grupare înarmată de francezi adversari ai guvernului de la Vichy, astfel încît Darlan se afla, practic, sub pază. N-a trecut însă prea mult timp și gruparea a fost pusă pe fugă de un detașament de *gardes mobiles*, care l-a arestat pe Murphy. Apoi, Darlan și Julin, aruncîndu-și priviri bănuitoare, au pornit spre cartierul general din Alger. De aici, Juin a acționat pentru a recăpăta controlul, eliberîndu-i pe generalul Koeltz și pe alți ofițeri arestați, închizîndu-i în schimb pe Mast și pe asociații lui. Darlan i-a trimis, totuși, o nouă telegramă mareșalului Pétain, exact înainte de ora 8 a.m. „Situația se înrăutățește, iar apărarea va fi în curînd înfrîntă" – sugerîndu-i astfel că ar fi înțelept să se plece în fața acestei *force majeure*. Răspunsul lui Pétain a fost afirmativ.

Imediat după ora 9, însărcinatul cu afaceri american la Vichy, Pinkney Tuck, se dusese la Pétain pentru a-i înmîna scrisoarea lui Roosevelt în care i se cerea să coopereze. Pétain i-a dat o scrisoare de răspuns, pe care o avea pregătită, exprimîndu-şi „uimirea şi tristeţea" provocate de „agresiunea" americană şi în care declara că Franţa se va împotrivi atacării imperiului ei chiar de nişte vechi prieteni. „Acesta e ordinul pe care îl dau", a precizat el. Lui Tuck, însă, atitudinea generalului nu i s-a părut duşmănoasă şi n-a sesizat nici urmă de tristeţe. Într-adevăr, comportamentul lui lăsa impresia că răspunsul formal era menit, de fapt, să calmeze suspiciunile nemţilor şi să excludă amestecul lor. Cîteva ore mai tîrziu, însă, Pierre Laval, primul ministru, a acceptat (la insistenţele lui Hitler) un sprijin aerian german. În aceeaşi seară puterile Axei pregăteau deja trupe pentru a fi trimise în Tunisia.

În acest timp, Darlan, pe propria-i răspundere, dăduse ordine trupelor şi navelor franceze din zona Alger să înceteze focul. Deşi acest ordin nu se aplica în zonele Oran şi Casablanca, Darlan l-a autorizat pe Juin să conceapă un ordin pentru întreaga regiune. În plus, s-a convenit ca la ora 8 p.m. controlul asupra Algerului să fie transferat americanilor pentru ca aliaţii să poată utiliza portul în zorii zilei de 9 noiembrie,

În după-amiaza zilei de 9 noiembrie au sosit Mark Clark, pentru a conduce tratativele necesare şi Kenneth Anderson, care urma să preia comanda trupelor aliate în vederea înaintării în Tunisia. Ceva mai devreme a sosit şi Giraud. Constatînd că nu se bucura de primirea scontată în rîndul compatrioţilor săi cu funcţii înalte, s-a retras la o familie care locuia într-un loc mai izolat. Mark Clark remarcă, plin de umor: „Practic, parcă a intrat în pămînt". Totuşi el şi-a făcut apariţia a doua zi dimineaţă la prima consfătuire a lui Clark cu Darlan, Juin şi principalii lor subalterni.

Cu această ocazie, Clark l-a presat pe Darlan să ordone încetarea imediată a focului în toată Africa de Nord franceză. Cînd acesta a ezitat, argumentînd că trimisese un rezumat al condiţiilor cerute la Vichy şi că trebuia să aştepte un mesaj de acolo, Clark a început să bată cu pumnul în masă şi l-a anunţat că

îl va pune pe Giraud să dea acest ordin. Darlan i-a atras atenţia că Giraud nu deţinea autoritatea necesară şi nici nu prezenta suficientă prestanţă. În plus, a declarat că un asemenea ordin „ar duce la ocuparea imediată de către germani a sudului Franţei" (previziune ce s-a adeverit curînd). După alte cîteva replici dure însoţite de bătăi cu pumnul în masă, Clark i-a pus în vedere lui Darlan că va fi arestat dacă nu va da ordinul cerut. Clark postase o gardă înarmată în jurul clădirii. După o scurtă consultare cu statul său major, Darlan a acceptat acest ultimatum, iar ordinul său a fost transmis la ora 11.20 a.m.

Cînd ştirea a ajuns la Vichy, prima reacţie a lui Pétain a fost aceea de a aproba gestul lui Darlan. În momentul în care Laval, în drum spre München la chemarea lui Hitler, a aflat ce se întîmplase l-a sunat pe Pétain şi l-a convins să dezavueze ultimatumul lui Darlan, La începutul după-amiezei, Clark a primit informaţii că Vichy a respins armistiţiu. Cînd Clak i-a comunicat vestea, Darlan a spus abătut: „Nu-mi rămîne decît să revoc ordinul semnat azi-dimineaţă". Clark a ripostat: „Nici vorbă de aşa ceva. Nu va exista nici o revocare a acestor ordine şi, ca să fiu mai sigur, am să vă arestez". Darlan, care sugerase deja această soluţie, a acceptat-o şi i-a răspuns lui Pétain: „Îmi anulez ordinele şi mă constitui prizonier". Anularea era doar pentru Vichy şi pentru urechile nemţilor. A doua zi, sub presiunile venite din partea lui Hitler via Laval, Pétain a anunţat că toată autoritatea în Africa de Nord fusese transferată de la Darlan la Noguès, nu înainte de a-i trimite lui Darlan un mesaj secret în care îi spunea că dezavuarea fusese făcută sub presiune germană şi împotriva propriilor sale dorinţe. Aceste subterfugii impuse de situaţia critică din Franţa nu risipeau starea de confuzie care domnea în rîndul comandanţilor francezi şi în general în rîndul populaţiei din Africa de Nord. Hitler le-a dat o „mînă de ajutor" clarificînd situaţia prin ordinul dat forţelor sale de a invada partea neocupată a Franţei care, prin acordul de armistiţiu din 1940, rămăsese sub controlul guvernului de la Vichy. În 8 şi 9 noiembrie, Vichy blocase ofertele de sprijin armat făcute insistent de Hitler, formulînd rezerve care n-au făcut decît să-i

mărească suspiciunea. La 10 noiembrie, Laval a sosit la München pentru a da ochii cu Hitler și Mussolini. Hitler a insistat ca porturile și bazele aeriene din Tunisia să fie puse la dispoziția forțelor Axei. Laval a încercat în continuare să se eschiveze de la un răspuns clar, argumentînd că Franța nu putea accepta ca italienii să intre pe teritoriul ei și că, în orice caz, cel care trebuia să decidă era Pétain. Hitler și-a pierdut răbdarea și, curînd după încheierea discuției, a dat ordin forțelor sale să intre la miezul nopții în partea neocupată a Franței (acțiune deja pregătită) și să captureze bazele aeriene și navale din Tunisia, în colaborare cu italienii.

Sudul Franței a fost rapid cotropit de forțele mecanizate germane, susținute de șase divizii italiene care au pătruns pe la est. Avioanele germane începuseră să sosească pe aeroportul de lîngă Tunis în după-amiaza zilei de 9 noiembrie, împreună cu trupele necesare protecției lor la sol. Trupele au fost nevoite să rămînă în zona aeroportului, încercuite de francezi. Începînd cu 11 noiembrie, podul aerian a fost intensificat și trupele franceze adiacente dezarmate. La Bizerta se aduceau pe mare tancuri, tunuri, vehicule de transport și provizii. Pînă la sfîrșitul lunii, sosiseră deja 15 000 de soldați germani și aproximativ 100 de tancuri. Mare parte din efectivele umane aparțineau personalului administrativ destinat organizării bazei. Aproximativ 9 000 de italieni, majoritatea sosiți pe șoseaua de la Tripoli, au fost folosiți în principal pentru acoperirea flancului sudic. Pentru o acțiune improvizată în pripă, într-un moment cînd forțele Axei suportau mari presiuni pe alte fronturi, această operație a reprezentat o excelentă realizare. O forță de asemenea proporții era, însă, foarte mică în comparație cu ceea ce aliații aduseseră în Africa de Nord franceză. Ea n-ar fi avut șanse să reziste dacă planul „Torța" ar fi prevăzut ca în înaintarea din Tunisia să se realizeze cu un procent mai mare din forța expediționară aliată sau dacă aliații ar fi înaintat mult mai rapid decît au făcut-o.

Invazia germană din sudul Franței a ușurat situația aliaților în Africa prin șocul produs asupra comandanților francezi de acolo. În dimineața zilei de 11 noiembrie, înainte ca știrea să se

răspîndească, la Alger se produsese o nouă schimbare de poziție. Primul semn a apărut în momentul în care Clark l-a presat pe Darlan la două măsuri urgente – să ordone flotei franceze de la Toulon să vină într-un port din Africa de Nord și să ordone guvernatorului Tunisiei, amiralul Esteva, să se împotrivească intrării germanilor. La început Darlan a încercat să se eschiveze, argumentînd că s-ar putea ca ordinele lui să nu fie executate deoarece se anunțase destituirea lui din funcția de comandant al forțelor franceze. Clark a ieșit vijelios din birou, trîntind ușa de furie. După-amiaza, însă, a primit un mesaj telefonic prin care era rugat să se întîlnească cu Darlan, care s-a declarat de acord cu cererile lui, ținînd seama de evoluția evenimentelor din Franța. Totuși, mesajul adresat comandantului flotei de la Toulon a fost astfel conceput încît suna mai degrabă ca o recomandare. Un alt avantaj l-a constituit faptul că generalul Noguès, succesorul lui Darlan numit de guvernul de la Vichy, a acceptat să vină a doua zi la Alger pentru o consfătuire.

În primele ore ale zilei de 12 noiembrie, Clark a aflat cu stupoare că ordinul lui Darlan de a se opune rezistență în Tunisia a fost revocat. Convocîndu-i pe Darlan și pe Juin la hotelul unde locuia, a aflat că schimbarea se datora lui Juin. Acesta a susținut că nu era vorba de o revocare, ci doar de o suspendare a ordinului pînă la sosirea lui Noguès, superiorul său ierarhic. Aceste scrupule, deși caracteristice codului militar francez, i s-au părut lui Clark simple subterfugii. La insistențele lui, cei doi au acceptat să revină la primul ordin, fără să mai aștepte sosirea lui Noguès. Suspiciunea lui Clark a fost, însă, redeșteptată în momentul în care Darlan și Juin au refuzat să accepte participarea lui Giraud la consfătuire. Tărăgănarea aceasta l-a exasperat pe Clark, care a amenințat că îi va aresta pe toți conducătorii francezi și îi va închide pe o navă în port, dacă în douăzeci și patru de ore nu ajungeau la o decizie satisfăcătoare.

Între timp, poziția lui Darlan față de ceilalți lideri francezi din Africa se consolidase datorită unui al doilea mesaj secret prin care Pétain își reafirma încrederea în Darlan și sublinia că, în ce-l privește

este în *accord intime* cu preşedintele Roosevelt, dar nu-şi permite să spună sincer ce gîndeşte din cauza germanilor. Darlan, care percepea realităţile cu mult mai rapid decît compatrioţii săi, s-a folosit de mesaj pentru a obţine acordul lui Noguès şi al celorlalţi în scopul perfectării unei înţelegeri cu aliaţii şi pentru recunoaşterea lui Giraud. Hotărîrea francezilor la întîlnirea din 13 noiembrie a fost accelerată de o nouă ameninţare cu sechestrarea lansată de Clark. Situaţia s-a reglementat în acea după-amiază, punctele stabilite fiind validate cu promptitudine şi de Eisenhower, care sosise cu avionul din Gibraltar. Conform condiţiilor stipulate în această înţelegere, Darlan urma să fie Înalt comisar şi comandant suprem al Forţelor navale, Giraud comandant suprem al Forţelor aeriene şi de uscat, Juin, comandant al sectorului estic, Noguès, comandant al sectorului vestic, pentru Marocul francez. Cooperarea activă cu aliaţii pentru eliberarea Tunisiei urma să înceapă imediat.

Promptitudinea cu care Eisenhower a validat acordul s-a datorat faptului că, asemeni lui Clark, îşi dăduse seama că Darlan era singurul om care îi putea determina pe francezi să treacă de partea lor. Eisenhower îşi amintea şi de spusele lui Churchill înainte de a pleca de la Londra: „Dacă ar fi să-l întîlnesc pe Darlan, cu toate că nu-l pot suferi, m-aş tîrî în patru labe chiar şi o milă întreagă dacă astfel l-aş îndupleca să-şi aducă flota lui în cercul forţelor aliate“. Decizia lui Eisenhower a fost validată la fel de prompt de Roosevelt şi de Churchill.

Acest „tîrg cu Darlan“, omul prezentat în presă ca o sinistră figură pro-nazistă, a stîrnit însă o furtună de proteste în Anglia şi în America – mai mare chiar decît prevăzuseră Churchill sau Roosevelt. În Anglia reacţia a fost mult mai violentă, deoarece de Gaulle se afla acolo, iar suporterii lui şi-au dat toată silinţa să stimuleze indignarea populaţiei. Roosevelt a încercat să calmeze tumultul printr-o declaraţie publică lămuritoare, în care a strecurat o frază din telegrama particulară pe are i-o adresase Churchill, potrivit căreia înţelegerea cu Darlan „este doar o chestiune temporară, justificată numai de stresul bătăliei“. În plus, într-o întîlnire cu ziariştii, a descris înţelegerea ca pe o aplicare a unui

vechi proverb. În vremuri de mare restrişte, poţi să te faci frate şi cu dracu' pînă treci puntea".

Bineînţeles că afirmaţia lui Roosevelt potrivit căreia înţelegerea perfectată era „doar o soluţie temporară" l-a şocat pe Darlan, care a rămas cu impresia că a fost tras pe sfoară. Într-o scrisoare de protest adresată lui Mark Clark el remarca cu amărăciune că atît din declaraţiile publice, cît şi din conversaţiile particulare rezulta că era privit doar „ca o lămîie pe care americanii o vor arunca după ce au stors-o bine". Declaraţia lui Roosevelt i-a înfuriat şi pe comandanţii francezi care îl susţinuseră pe Darlan în înţelegerea cu aliaţii. Foarte neliniştit, Eisenhower a telegrafiat la Washington subliniind că „sentimentele actuale ale francezilor nu seamănă nici pe departe cu ceea ce se crezuse anterior şi că este extrem de important să nu se întreprindă nici o acţiune precipitată care să răstoarne echilibrul instituit". Generalul Smuts, care s-a oprit la Alger în drumul de la Londra spre Africa de Sud, i-a telegrafiat lui Churchill: „Declaraţiile referitoare la Darlan au avut un efect nefast asupra liderilor francezi locali şi ar fi periculos să fie continuate în acest sens. Noguès a ameninţat că îşi va da demisia, ori un asemenea gest, avînd în vedere că el controlează populaţia marocană, poate avea consecinţe deosebite".

Între timp, Darlan încheiase un acord definitiv şi detaliat cu Clark în sensul unei cooperări active. El i-a convins şi pe conducătorii francezi din Africa de Vest să îi urmeze exemplul şi să le pună la dispoziţie aliaţilor portul cheie Dakar şi bazele aeriene. În ajunul Crăciunului el a fost asasinat de un tînăr fanatic, Bonnier de la Chapelle, care făcea parte din cercurile regaliste şi gaulliste, cele care făcuseră presiuni pentru înlăturarea lui Darlan de la putere. Acest accident nefericit i-a ajutat pe aliaţi să-şi rezolve încurcata problemă politică şi să netezească calea investirii lui de Gaulle, după ce culeseseră deja roadele „tîrgului cu Darlan". Iată cum comenta Churchill în memoriile sale: „Deşi a fost un act criminal, uciderea lui Darlan i-a scăpat pe aliaţi de jena de a lucra cu el şi, în acelaşi timp, i-a lăsat cu toate avantajele pe care el izbutise să le ofere în timpul orelor vitale ale debarcării". Din ordinul lui Giraud

asasinul a fost imediat judecat de curtea marțială și executat rapid. A doua zi, francezii au convenit să-l aleagă pe Giraud, în locul lui Darlan. El a umplut golul, dar pentru o scurtă perioadă de timp.

Dacă aliații n-ar fi obținut ajutorul lui Darlan, sarcina lor ar fi fost mult mai grea, căci în Africa de Nord se aflau aproape 120 000 de soldați francezi – circa 50 000 în Maroc, 50 000 în Algeria și 15 000 în Tunisia. Deși răspîndite pe o suprafață mare, aceste efective ar fi putut organiza o rezistență considerabilă.

Singurul lucru care nu i-a izbutit lui Darlan a fost aducerea principalei flote franceze de la Toulon în Africa de Nord. Comandantul flotei, amiralul de Laborde, a ezitat să dea curs cererilor lui Darlan, în lipsa confirmării din partea lui Pétain, iar emisarul special trimis de Darlan pentru a-l convinge a fost interceptat de nemți. Ezitarea lui Laborde și „adormirea" vigilenței acestuia s-au datorat vicleniei nemților, care s-au oprit la periferia bazei navale și au lăsat zona neocupată, iar garnizoana cu trupe franceze. Concomitent, germanii au plănuit o lovitură menită să asigure capturarea, intactă, a flotei. Ei au lansat-o pe 27 noiembrie, după ce au blocat ieșirile din port printr-o zonă minată. Deși întîrzierea le periclitase serios șansele de a evada, francezii au reușit să-și pună în aplicare planul pregătit, sabordîndu-și flota suficient de rapid încît să zădărnicească tentativa nemților de a o captura. În felul acesta a fost pusă în practică promisiunea făcută de Darlan la prima sa întrevedere cu Clark, în Alger, la 10 noiembrie: „Indiferent de situație, flota noastră nu va cădea în mîinile germanilor". Dezamăgirea aliaților că flota nu venise în Africa de Nord a fost atenuată în momentul în care primejdia de a fi folosită împotriva lor s-a spulberat o dată cu scufundarea navelor franceze. Un alt motiv de ușurare, mai ales în primele zile, a fost faptul că spaniolii s-au abținut de la orice intervenție, și că Hitler nu a încercat să atace prin Spania, poarta occidentală de intrare în Mediterană. Folosind artileria din Algeçiras, armata spaniolă ar fi putut face inutilizabile portul și aeroportul din Gibraltar. În același timp, ar fi putut tăia comunicațiile dintre forța lui Patton și forțele aliate din

Algeria, deoarece linia ferată de la Casablanca la Oran trecea la o distanță de 32 km de granița Marocului spaniol. În timp ce se punea la punct planul „Torța", englezii au afirmat că o intervenție a lui Franco ar fi făcut inutilizabil Gibraltarul [1]. Statul major al lui Eisenhower a estimat că ocuparea Marocului spaniol necesita cinci divizii și operațiunea ar lua trei luni și jumătate. Din fericire, Franco s-a mulțumit să rămînă un aliat „nebeligerant" al Axei și pentru că americanii cumpărau produse spaniole și îi permiteau să obțină petrol din Marea Caraibelor. În plus, arhivele Axei demonstrează că Hitler, după ce avusese de a face cu modul iscusit în care Franco îi eluda dorințele în privința unei acțiuni prin Spania împotriva Gibraltarului, nu se gîndise la o asemenea contralovitură în noiembrie 1942. Ideea a fost reactualizată de Mussolini, în luna aprilie 1943 – cînd forțele Axei erau supuse în Tunisia unor presiuni dure și apăruse temerea unei posibile invazii a aliaților în Italia. Chiar și atunci Hitler l-a refuzat pe Mussolini, de teamă că aliatul său „nebeligerant" se va opune cu îndîrjire și tenacitate unei acțiuni prin Spania și, în același timp, din încrederea în capacitatea de a-și păstra supremația în Tunisia. Această ultimă convingere i-a fost întărită de remarcabilul succes repurtat de forțele firave ale Axei trimise în Tunisia, la sfîrșitul lui noiembrie, care au izbutit să stăvilească un timp înaintarea aliaților.

[1] Personal, subliniasem acest punct de vedere în numeroase articole, conferințe și discuții particulare după izbucnirea războiului civil din Spania în 1936, cînd am analizat pericolul ce ar putea să apară dacă Spania ar ajunge să fie dominată de un regim fascist, gata să coopereze activ cu puterile Axei.

Capitolul 22

Lupta pentru Tunis[1]

Înaintarea spre Tunis şi Bizerta a început prin transportarea trupelor pe mare pînă în portul Bougie, la circa 160 Km est de Alger şi la numai un sfert din această distanţă faţă de Bizerta. Faţă de planul originar, operaţiunea era de mică anvergură. Pornind de la premisa unei cooperări franceze totale şi prompte, ea prevedea folosirea trupelor de paraşutişti şi a comandourilor transportate pe mare pentru a captura succesiv terenurile de aterizare de la Bône, Bizerta şi Tunis, în trei zile – 11, 12 şi 13 noiembrie – în timp ce o rezervă a forţei debarcate la Alger trebuia să pornească pe mare şi să captureze portul Bougie şi aeroportul de la Djidjelli, la 65 Km dincolo de baza înaintată. În starea de incertitudine creată după debarcarea la Alger, planul a fost considerat prea riscant, motiv pentru care s-a renunţat la acţiunile prevăzute să se desfăşoare la distanţe mai mari. S-a hotărît în schimb, ocuparea portului Bougie şi a aeroportului, după care, o forţă rapidă să preia staţia ferată terminus de la Souk Ahras, din apropierea graniţei tunisiene, în timp ce o alta, aeropurtată şi transportată pe mare, să ocupe Bône.

La 10 noiembrie, spre seară, două convoaie bine protejate s-au îmbarcat din Alger (grupul de brigadă de avangardă al Diviziei 78

---

[1] Pentru hărţi, vezi p. 366.

britanice – general de divizie Vyvyan Evelegh, precum şi proviziile necesare expediţiei). Forţa a ajuns lîngă Bougie a doua zi în zori, dar a pierdut mult timp la debarcare din cauza valurilor mari şi de teama de a nu avea o primire ostilă (primirea a fost prietenoasă). Resacul puternic i-a făcut să renunţe la debarcarea prevăzută în apropiere de Djidjelli, astfel că aeroportul aflat acolo nu a fost ocupat decît după două zile. Acest fapt a făcut imposibilă asigurarea unei protecţii eficiente cu avioane de vînătoare şi s-a soldat cu distrugerea unor nave de către raidurile aeriene inamice. Cu toate acestea, în zorii zilei de 12 noiembrie, o forţă de comando s-a strecurat în portul Bône, şi un detaşament de paraşutişti a fost lansat pe aeroport. Ambele forţe au fost bine primite de francezii aflaţi acolo.

La 13 noiembrie, grupul de brigadă aflat la Bougie începuse deja înaintarea, în timp ce alte elemente ale diviziei avansau pe uscat, din Alger, urmate îndeaproape de Blade Force, o coloană de blindate proaspăt debarcată, compusă din Regimentele Lancers 17-21 şi trupe ataşate, sub comanda colonelului B.A. Hull (era vorba de contingentul de avangardă al Diviziei 6 blindate [1]). Pentru a le netezi calea, pe 15 noiembrie un batalion britanic de paraşutişti trebuia să aterizeze la Souk el Arba, la 130 Km de Tunis, în interiorul frontierei tunisiene, iar un batalion american de paraşutişti să fie lansat lîngă Tebessa pentru a acoperi flancul sudic şi a asigura un teren de aterizare. Paraşutarea americanilor s-a desfăşurat conform planului. Două zile mai tîrziu, acest batalion condus de colonelul E.D. Raff a înaintat 130 Km spre sud-est pentru a ocupa aeroportul de la Gafsa, aflat la numai 115 Km de Golful Gabes şi de fîşia

[1] În Regimentul Lancers 17-21 şi în alte regimente blindate ale acestei divizii, două subunităţi din fiecare escadron erau înzestrate cu noile tancuri rapide Crusder III, înarmate cu tunul puternic cu proiectile de 6 livre, în timp ce celelalte două subunităţi erau înzestrate cu tancuri Valentine, înarmate cu tunul cu proiectile de 2 livre, care, deşi mai lente, erau însă mult mai fiabile şi mult mai bine blindate.

îngustă ce vine de la Tripoli. Paraşutarea englezilor a întîrziat cu o zi din cauza condiţiilor meteorologice nefavorabile; vîrful de lance al trupelor de uscat s-a deplasat atît de rapid, încît a ajuns la Souk el Arba pe 16 noiembrie. Tot atunci, o altă coloană, înaintînd de-a lungul drumului de coastă, a ajuns în micul port tunisian Tabarka, pe drumul spre Bizerta.

A doua zi, 17 noiembrie, generalul Anderson a dat ordin Diviziei 78 „să înainteze spre Tunis şi să distrugă forţele Axei", imediat ce realizează concentrarea efectivelor. Deşi părea o măsură oportună, această pauză destinată concentrării forţelor s-a dovedit neinspirată, căci forţele Axei sosite pînă atunci – un regiment de paraşutişti, incomplet, cu două batalioane la Tunis, care veniseră cu avioanele din Italia pe 11 noiembrie, şi două batalioane la Bizerta (unul de paraşutişti şi unul de infanterie) erau foarte slabe. La 16 noiembrie, generalul Nehring – fostul comandant al Afrika Korps, refăcut după ce fusese grav rănit în bătălia de la Alam Halfa – a sosit în zonă însoţit de un singur ofiţer de stat major, pentru a prelua comanda acestui nucleu de aproximativ 3 000 de soldaţi din ceea ce s-a numit Corpul 90. Chiar şi la sfîrşitul lunii, forţa acestuia nu o depăşea pe cea a unei divizii.

Fără să mai aştepte vreo concentrare a forţelor, nemţii au năvălit rapid spre vest, mascîndu-şi inferioritatea cu un atac curajos. Forţele franceze din Tunisia, deşi mult mai numeroase, s-au retras din faţa lor pentru a evita ciocnirea înainte de sosirea trupelor aliaţilor. La 17 noiembrie, un batalion german de paraşutişti (format doar din 300 de oameni), sub comanda căpitanului Knoche a forţat înaintarea de-a lungul drumului Tunis–Alger. Grupul francez postat acolo s-a retras pînă la centrul rutier de la Medjez al Bab (la 55 Km vest de Tunis), unde se afla un important pod peste rîul Medjerda. Aici, în noaptea de 18 noiembrie, francezii au primit întăriri provenite din Blade Force – un batalion britanic de paraşutişti şi un batalion american de artilerie de cîmp. (Lancers 17-21 şi tancurile lor nu sosiseră încă. Escadronul de avangardă a ajuns la Souk el Arba la 18 noiembrie, dar nu a fost trimis pe poziţiile înaintate.)

La ora 4 dimineața, comandantul fracez din Tunisia, generalul Barré, a fost convocat pentru a se întîlni cu un emisar german, care i-a prezentat un ultimatum din partea lui Nehring, potrivit căruia trupele franceze trebuiau să se retragă pe un aliniament din apropierea graniței tunisiene. Barré a încercat să parlamenteze, dar nemții n-au sesizat că încerca doar să cîștige timp. De altfel, acțiunile de recunoaștere desfășurate de ei în zori au reperat prezența trupelor aliate. În consecință, la ora 9 au întrerupt tratativele, iar un sfert de oră mai tîrziu au deschis focul. După o oră și jumătate, la fața locului și-au făcut apariția bombardierele germane, întărind efectul provocat de ultimatum, prin forța bombelor. Imediat după bombardament, care i-au zdruncinat rău pe apărători, trupele de parașutiști au lansat două mici atacuri terestre a căror aparentă vigoare a determinat aprecierea exagerată a forței germane. Comandanții au considerat că nu vor putea rezista fără noi întăriri, însă instrucțiunile generalului Anderson interziceau un asemenea sprijin, înainte de a se încheia concentrarea forțelor aliaților ce urmau să atace Tunisul.

După lăsarea întunericului, căpitanul Knoche a trimis mici grupuri care au trecut rîul înot, și au reușit să simuleze un atac cu o putere sporită. Trupele aliate s-au retras, lăsînd podul intact. Exact înainte de miezul nopții, comandantul britanic l-a convocat pe cel francez și a insistat să se efectueze imediat o retragere pe o poziție mai sigură, respectiv pe terenul înalt, aflat la 13 Km mai în spate. Și astfel, prin șiretenie, germanii au ocupat Medjez el Bab, de o manieră plină de curaj, cu un mic detașament ce nu reprezenta nici a zecea parte din forța adversarului.

Ceva mai la nord, batalionul de parașutiști condus de maiorul Witzig, înaintase din Bizerta spre vest, cu cîteva tancuri și se întîlnise la Jebel Abido cu batalionul de avangardă al Brigăzii 36 infanterie, Royal West Kents 6. Deși nemții au decimat o parte a batalionului, acesta a reușit să reziste pînă la sosirea brigăzii.

Între timp, grupuri germane mai mici capturaseră orașele cheie din sud, din apropiere de Tripoli – Sousse, Sfax și Gabes. Aproximativ 50 de parașutiști, transportați cu avionul, au păcălit garnizoana franceză, determinînd-o să evacueze Gabes. La 20

noiembrie, ci au primit ca întăriri două batalioane italiene venite în marş de la Tripoli, sosite la timp pentru a respinge un atac american asupra localităţii Gabes, efectuat de paraşutiştii colonelului Raff. La 22 noiembrie, o mică coloană germană de blindate i-a alungat pe francezi din Sbeitla, nod rutier central şi a instalat acolo un detaşament italian înainte de a se reîntoarce la Tunis. Italienii au fost imediat alungaţi de un alt detaşament al batalionului lui Raff.

În orice caz, Nehring cu o forţă anemică, izbutise nu numai să păstreze capetele de pod de la Tunis şi Bizerta, ci chiar să le extindă pe cea mai mare parte a jumătăţii de nord a Tunisiei.

Ofensiva plănuită de Anderson pentru capturarea Tunisului a început abia la 25 noiembrie. În acest interval, firava forţă germană se triplase, deşi componenţa ei de luptă cuprindea doar două mici regimente de paraşutişti (avînd fiecare cîte două batalioane), un batalion de paraşutişti, trei batalioane de infanterie şi două companii dintr-un batalion de tancuri, însumînd 30 de tancuri. Printre ele se aflau noile tancuri model Panzer IV cu tun lung de 75 mm, ceea ce reprezenta un atu important. Astfel, decalajul categoric între forţele Axei şi cele ale aliaţilor se diminuase datorită pauzei impuse de Anderson lîngă frontiera Tunisiei pentru realizarea concentrării efectivelor.

La 21 noiembrie, Anderson şi-a exprimat îndoiala în ceea ce priveşte forţa de care dispunea pentru cucerirea obiectivului. În consecinţă, Eisenhower i-a trimis rapid întăriri – unitatea Combat Command B din Divizia 1 blindată a venit tocmai de la Oran. Autovehiculele pe pneuri şi automobilele pe pneuri şi şenile s-au deplasat pe şosea, iar tancurile pe calea ferată[1]. În fapt, doar o

---

[1] În acea etapă a războiului, diviziile blindate americane includeau două regimente blindate, formate fiecare dintr-un batalion uşor şi patru mijlocii, un regiment blindat de infanterie cu trei batalioane şi trei batalioane blindate de artilerie de cîmp. Schema fiecărei divizii cuprindea 390 de tancuri – 158 tancuri uşoare de 232 tancuri mijlocii. Din punct de vedere operaţional, divizia era împărţită în două comandamente de luptă, A şi B; ulterior s-a adăugat şi al treilea.

parte dintre ele au sosit la timp pentru a participa la debutul operaţiunii.

Ofensiva s-a desfăşurat pe trei direcţii de atac, Grupul Brigăzii 36 infanterie pe stînga, în apropiere de coastă, Blade Force, mult mai puternică, în centru, şi Grupul Brigăzii 11 infanterie pe partea dreaptă, de-a lungul şoselei principale. Fiecare forţă a fost întărită cu unităţi americane blindate şi de artilerie.

Atacul pe stînga, pe drumul de coastă deluros, a început cu o zi mai tîrziu şi a înaintat cu prudenţă doar cîte 10 Km în primele două zile, manifestînd multă prudenţă. Paraşutiştii lui Witzig s-au retras. La 28 noiembrie Aliaţii au forţat înaintarea străbătînd dublul distanţei de pînă atunci, dar au nimerit în ambuscada organizată de Witzig într-o trecătoare de lîngă Djefna, unde batalionul de avangardă a fost zdrobit. Un atac mai amplu, pe 30 noiembrie, a eşuat în faţa unei apărări puternice. Acest eşec a determinat insuccesul unei operaţiuni de debarcare efectuată de un comando anglo-american, pe coasta de nord, la Djefna, a doua zi în zori şi acesta a blocat drumul din spate, la est de Mateur, dar trei zile mai tîrziu a fost nevoit să se retragă, deoarece nu avea cum să primească întăriri, iar proviziile deveniseră insuficiente.

Forţa de atac pe centru era formată din „Blade Force“, consolidată prin includerea unui batalion american de tancuri uşoare (Batalionul 1, Regimentul 1 blindat, înzestrat cu tancuri Stuart), astfel totaliza peste o sută de tancuri. La 25 noiembrie, a reuşit o străpungere pe o distanţă de 50 Km, spre trecătoarea Choiugui, după ce a rupt aliniamentul unui avanpost apărat de un mic detaşament al Axei. A doua zi, însă, înaintarea lui Blade Force a fost oprită de un detaşament german, o companie de zece tancuri, urmată de două companii de infanterişti, la sud de Mateur. Opt tancuri au fost zdrobite, majoritatea de către tunurile americane antitanc de 37 mm, însă ameninţarea din flanc creată de germani a determinat Înaltul comandament britanic să întrerupă asaltul şi

să repartizeze efectivele lui Blade Force pentru acoperirea flancului forțelor care atacau prin dreapta.

Ambele părți bîjbîiau în „ceața războiului", dar acest gen de prudență într-un moment crucial era categoric neinspirată, mai ales că în după-amiaza precedentă Comandamentul german trăsese o sperietură zdravănă din cauza unui mic detașament al Balde Force. Hull ordonase locotenent-colonelului John K. Waters, comandant al batalionului american de tancuri ușoare, să întreprindă acțiuni de recunoaștere în zona podurilor peste rîul Medjerda, lîngă Tebourba și Djedeida. Misiunea a fost încredințată Companiei C, sub comanda maiorului Rudolph Barlow. Întîmplător ca a ajuns la marginea aeroportului de la Djedeida, proaspăt dat în funcțiune. Profitînd de ocazia ivită, Barlow a năvălit pe aeroport cu cele 17 tancuri de care dispunea și a distrus aproximativ 20 de avioane (rapoartele au umflat cifra la 40). Această pătrundere adîncă, exagerată în rapoartele care i-au parvenit, l-a șocat pe Nehring, care a ordonat forțelor sale să se retragă pentru a organiza o apărare strînsă a Tunisului.

Ataeul aliaților, pe partea dreaptă, pe șoseaua principală, fusese stopat aproape imediat în fața localității Medjez el Bab[1]; alte cîteva mici contraatacuri s-au soldat cu retragerea dezorganizată a atacanților. La lăsarea serii, în 25 noiembrie, zguduit de raidul de la Djedeida, Nehring a ordonat retragerea, temîndu-se de o înfrîngere în fața unui nou atac. Urmărindu-i strîns pe nemți, coloana aliaților a ocupat Tebourba, aflată la circa 32 Km mai încolo, în primele ore ale zilei de 27 noiembrie. A doua zi, după o scurtă înaintare, a fost brusc stăvilită la Djedeida, aflată la 19 Km de Tunis, de un grup armat combinat. Reluarea asaltului la 29 noiembrie a fost de asemenea un eșec. Generalul Evelegh a recomandat o pauză pînă la sosirea unor întăriri și asigurarea unei protecții cu avioane de vînătoare, pentru a contracara acțiunea

[1] Medjez el Bab era apărat de un batalion german de parașutiști, o companie italiană antitanc și două tunuri de 88 mm, la care se adăuga sprijinul unei companii a Batalionului 190 tancuri, cu 17 tancuri.

bombardierelor în picaj germane, care hărţuiseră trupele aliaţilor şi le zdruncinaseră moralul.

Această recomandare a fost luată în considerare de Anderson şi de Eisenhower. În timpul celor două zile Eisenhower a vizitat prima linie a frontului şi a fost întîmpinat de ofiţerii americani cu „veşnica plîngere «Unde naiba e aviaţia aia militară a noastră? De ce nu vedem decît friţi?»". În memoriile sale, Eisenhower remarcă: „Orice conversaţie la marginea drumului scotea în evidenţă exagerări uluitoare" despre daunele produse. Oricum era îngrozitor să auzi comentarii de genul: „E clar că trupele noastre vor trebui să se retragă; un om nu poate rezista în asemenea condiţii"[1]. Feldmareşalul Kesselring, aflat în acea perioadă în vizită la Tunis, îi reproşa lui Nehring că are o atitudine prea precaută şi defensivă. El a respins orice argument care invoca puterea mult mai mare a forţelor aliate şi faptul că fluxul de întăriri trimise de Axă erau grav afectate de bombardarea aeroporturilor. Criticînd decizia de retragere de la Medjez el Bab, Kesselring i-a ordonat să recucerească terenul pierdut, măcar pînă la Tebourba. Iată de ce la 1 decembrie a fost lansat un contraatac efectuat de trei companii de tancuri[2] cu circa 40 de tancuri şi cîteva elemente de susţinere – o baterie de artilerie de cîmp cu trei tunuri şi două companii de tunuri antitanc. Acest contraatac n-a vizat direct forţa aliaţilor care atacase Djedeida, ci a pornit din nord, spre trecătoarea Chouigui, pe flanc, cu intenţia de a ocoli prin spate inamicul în apropiere de Tebourba. În două coloane convergente, germanii au lovit întîi Blade Force, care era larg răspîndită din cauza sarcinii ei de a proteja flancul. O parte din efectivele acestei forţe a fost nimicită. După-amiaza, germanii au forţat înaintarea spre Tebourba, dar au fost

---

[1] Eisenhower, *Crusade in Europe*, p. 120.

[2] Elementele de avangardă ale Diviziei 10 blindate abia sosiseră în Tunisia. Ele includeau două companii ale unui nou batalion de tancuri – 32 tancuri Panzer III şi două tancuri din noul model Panzer-IV. Aceste două companii au fost utilizate imediat pentru a contraataca împreună cu o companie a batalionului de tancuri, care sosise mai devreme.

opriți cu foc de artilerie și bombardamente înainte de a reuși să taie drumul principal.

Presiunea continuă exercitată de germani însemna o gravă amenințare pe această arteră rutieră, astfel că vîrful de lance al aliaților de la Djedeida s-a retras pe niște poziții de lîngă Tebourba. La 3 decembrie, presiunea germană risca să devină gîtuitoare, prin aspectul ei concentric și se datora faptului că Nehring a aruncat în luptă toate celelalte detașamente aflate la îndemînă, lăsînd pentru apărarea Tunisului doar un grup mic. În aceeași noapte, forța de avangardă a aliaților a fost scoasă din Tebourba și a reușit să scape ca prin urechile acului, pe un drum de țară de-a lungul rîului, abandonînd multe piese de echipament și de transport. Germanii au luat atunci peste 1 000 de prizonieri și circa 50 de tancuri.

Se cuvine menționat faptul că întăririle primite de germani includeau și cinci noi tancuri Tigru, de 56 de tone, dotate cu un tun de 88 mm. Acești monștri reprezentau o „armă secretă", dar Hitler hotărîse să trimită cîțiva la Tunis pentru a fi testați în luptă. Două dintre tancuri au fost atașate grupului de la Djedeida în lupta pentru cucerirea pozițiilor de la Tebourba.

În zilele următoare, comandanții Aliaților au plănuit o reluare promptă a ofensivei, cu forță sporită. Șansele de realizare a acestei acțiuni au scăzut însă curînd, ca urmare a acțiunii declanșată de Nehring pentru a-și extinde înaintarea. Nehring plănuia să-și utilizeze mica forță blindată pentru a recuceri Medjez el Bab printr-o largă acțiune de împresurare din flanc, la sud de rîul Medjerda. Aici fusese instalat Comandamentul B de luptă al Diviziei 1 blindate SUA, în vederea reluării înaintării și totodată a menținerii acestui efectiv separat de englezi, astfel încît să poată lupta ca o echipă de sine stătătoare. Un detașament de avangardă a fost postat la Jebel el Guessa, pe un teren înalt, la sud-vest de Tebourba, de unde putea controla șesul de la sud.

Ca o etapă preliminară a acțiunii lor de împresurare din flanc, nemții au atacat acest punct de observație în zorii zilei de 6 decembrie, învingîndu-i pe apărători, care s-au retras în dezordine. Întăririle trimise s-au pus greu în mișcare, iar cînd au ajuns la fața

locului au fost respinse şi au suferit pierderi grele.

Acest nou succes german, dublat de amenințarea pe care a generat-o, l-a determinat pe proaspătul comandant al Corpului 5 britanic, generalul de corp de armată Allfrey, să ordone retragerea trupelor sale de pe pozițiile pe care le ocupau lîngă Tebourba, la nord de rîu, în apropiere de Cota 290 (pe care englezii o botezaseră „Longstop Hill"), mult mai aproape de Medjez el Bab. El a propus chiar o retragere mai lungă, pe un aliniament la vest de Medjez el Bab, validată de Anderson, dar respinsă de Eisenhower. Totuşi, pozițiile de la Longstop Hill au fost părăsite.

La 7 decembrie, în scrisoarea adresată prietenului său, generalul Handy, Eisenhower remarca: „Cred că descrierea operațiilor noastre de pînă acum se poate rezuma la afirmația că s-au încălcat toate principiile admise în război; şi ele sînt în conflict cu toate metodele operaționale şi logistice incluse în manuale, ceea ce va duce la condamnarea lor de către toate clasele de la Leavenworth şi de la Colegiul de Război în următorii 25 de ani!".

La 10 decembrie, cînd au reluat atacul din flanc cu o forță ce includea aproximativ 30 de tancuri mijlocii şi două tancuri Tigru, germanii au fost stăviliți la 3 Km de Medjez el Bab de o baterie franceză bine plasată. Ei s-au împiedicat cînd au încercat să se îndepărteze de drum pentru a o împresura şi apoi au fost obligați să se retragă din cauza unei acțiuni lansate de americani în spatele frontului, cu un detaşament din Comandamentul B de luptă. Au repurtat, însă, un succes indirect cînd Comandamentul B de luptă a început să se retragă de pe pozițiile expuse pe care se afla, după lăsarea întunericului. Într-o stare de derută, el s-a întors din drum datorită zvonului fals că apăruse un pericol german şi a pornit-o prin noroaie de-a lungul rîului, unde mai multe tancuri şi alte vehicule s-au împotmolit şi au fost abandonate. Acest dezastru s-a dovedit temporar paralizant şi a redus şansele unei reluări rapide a atacului Aliaților pentru cucerirea Tunisului. Pentru moment, Comandamentul B de luptă mai avea doar 44 de tancuri apte de acțiune – mai puțin de un sfert din forța lui. Cele două contralovituri

germane reuşiseră să răstoarne planurile şi să minimalizeze şansele de succes ale Aliaţilor.

Hitler l-a trimis pe general-colonelul Jurgen Arnim să preia comanda supremă a forţelor Axei, rebotezate cu numele de Armata 5 tancuri. Von Arnim a preluat comanda de la Nehring la 9 decembrie, cînd au sosit şi noi întăriri. El a lărgit cele două perimetre care acopereau Tunisul şi Bizerta, transformîndu-le într-un cap de pod alcătuit dintr-un lanţ de posturi de apărare, lung de 160 Km ce se întindea de la coastă, la circa 32-Km vest de Bizerta, pînă la Enfidaville, pe coasta de est. S-au fixat trei sectoare, unul nordic apărat de Divizia von Broich (numită după comandantul ei), improvizată în pripă, unul central (de la zona situată la vest de Chougui pînă dincolo de Pont-du-Fahs) apărat de Divizia 10 tancuri, sosită în grupuri mici, şi sectorul sudic, apărat de Divizia italiană Superga. Serviciul de spionaj al Aliaţilor estima că la mijlocul lui decembrie forţele Axei numărau aproximativ 25 000 de combatanţi, 10 000 de oameni ce formau personalul administrativ şi 80 de tancuri (estimare ce depăşea cu mult cifrele reale). Trupele Aliaţilor se cifrau la aproape 40 000 din care: 20 000 englezi, 12 000 americani şi 7 000 francezi; puterea lor totală era mult mai mare, ca şi personalul administrativ.

Întîrzierile în acţiunile de concentrare a forţelor, datorate în parte vremii proaste, l-au determinat pe Anderson să amîne reluarea ofensivei. La 16 decembrie, însă, el a decis ca ofensiva să înceapă pe 24 decembrie, cînd era lună plină, pentru a lansa un atac nocturn cu infanteria. Forţele angrenate erau Divizia 78 britanică şi Divizia 6 blindată, împreună cu o parte a Diviziei 1 infanterie SUA.

Pentru a cîştiga spaţiul necesar desfăşurării forţelor, s-au lansat atacuri preliminare ce vizau recucerirea poziţiilor de la Longstop Hill şi de la Cota 466, pe un aliniament situat ceva mai la nord, pe calea de acces spre Tebouba. Din cauza vremii proaste, acţiunile s-au transformat în bătălii lente şi oscilante şi, ca urmare, atacul principal a fost amînat. La 25 decembrie, germanii îşi reluaseră poziţiile iniţiale. „Longstop Hill", a fost rebotezat „Christmas Hill".

Încă în Ajunul Crăciunului, Eisenhower și Anderson hotărîseră să renunțe la ofensiva preconizată din cauza inconvenientelor apărute și a ploii torențiale, care transformase cîmpul de luptă într-o adevărată mlaștină.

Aliații pierduseră „lupta pentru Tunis".

Totuși, printr-o ironie a soartei, acest eșec a fost pînă la urmă o adevărată binefacere căci, în lipsa lui, Hitler și Mussolini nu ar fi avut nici timpul și nici curajul de a trimite în Tunisia forțe puternice cu care să consolideze apărarea capului de pod respectiv – peste un sfert de milion de oameni. Aceștia au fost nevoiți să lupte avînd în spate o mare dominată de inamic, cu riscul că, în caz de înfrîngere aveau să fie prinși în capcană. În mai, cînd forțele Axei au fost înfrînte, sudul Europei a rămas neacoperit, astfel încît invazia Aliaților în Sicilia, din luna iulie, nu a întîmpinat dificultăți serioase. În absența eșecului Aliaților din decembrie care a dus la uriașa „captură" din mai, probabil că reintrarea în Europa ar fi eșuat.

Capitolul 23

Lucrurile iau altă întorsătură în Pacific

Obiectivele ofensivei japoneze în Pacific, stabilirea a ceea ce Japonia numea „Sfera de co-prosperitate din marea Asie răsăriteană", fuseseră practic înfăptuite în patru luni [1]. În acest interval cuceriseră Malaysia, Indiile Răsăritene Olandeze şi Hong Kongul. Aceeaşi soartă avuseseră-şi Filipinele, precum şi partea de sud a Birmaniei. A mai fost necesară o lună pentru capitularea insulei-fortăreţe Corregidor care a antrenat prăbuşirea ultimului punct de sprijin al Americii în Filipine. O săptămînă mai tîrziu, englezii au fost alungaţi din Birmania şi împinşi înapoi în India, şi astfel China a devenit complet izolată de aliaţii ei. Preţul acestor succese a însemnat pentru japonezi pierderea a numai 15 000 de oameni, a 380 aparate de zbor şi a patru distrugătoare.

După aceste succese bineînţeles că japonezii nu prea aveau chef să adopte o atitudine defensivă – aşa cum prevedea planul lor strategic. Exista temerea că o asemenea schimbare ar putea antrena un declin treptat al spiritului combativ şi, totodată, le-ar oferi adversarilor, mult mai puternici din punct de vedere economic, răgazul necesar pentru a-şi reveni. Marina militară japoneză, în special, era nerăbdătoare să scape de cele două posibile baze pentru

---

[1] Pentru hartă, vezi p. 266–267.

o revenire a americanilor în Pacific – Hawaii şi Australia. Comandanţii din cadrul Marinei militare japoneze apreciau că forţa de transport a Marinei militare a SUA mai putea opera încă din Hawaii, în vreme ce Australia era transformată în trambulină şi bastion fortificat.

Armata japoneză, concentrată în continuare asupra Chinei şi a Manciuriei, nu era dispusă să pună la dispoziţie trupele necesare unei expediţii menite să invadeze Australia. Ea refuzase deja să coopereze în cadrul unui plan al Statului major al Flotelor combinate în acţiunea de capturare a Ceylonului.

Marina militară spera totuşi ca o nouă lovitură reuşită să poată învinge obiecţiile şefilor trupelor de uscat şi să îi convingă să trimită trupele necesare pentru una din aceste expediţii – cei de la marină nu se hotărîseră, încă, asupra direcţiei celei mai bune. Amiralul Yamamoto şi Statul major al Flotelor combinate optau pentru cucerirea insulei Midway (1 780 Km vest de Pearl Harbour) – o momeală care să atragă în acţiune Flota SUA din Pacific care ulterior să fie zdrobită. Statul major al Marinei militare prefera, totuşi, un atac prin Insulele Solomon, pentru a pune mîna pe Noua Caledonie, Fiji şi Samoa. Capturînd acest lanţ de insule, ar fi blocat legăturile maritime dintre America şi Australia. Un argument covîrşitor în favoarea celui de-al doilea plan, care viza izolarea Australiei, era faptul că japonezii avansaseră destul de mult în acţiunea de încercuire a Australiei. La sfîrşitul lui martie înaintaseră deja de la Rabaul în Insulele Solomon, precum şi pe coasta nordică a Noii Guinee.

Disputa legată de planurile navale alternative a fost întreruptă şi atenţia generală deviată în altă direcţie după raidul aerian american asupra oraşului Tokyo, din ziua de 18 aprilie 1942.

Raidul asupra oraşului Tokyo

Atacul aerian asupra capitalei japoneze a fost inspirat de ideea răzbunării dezastrului de la Pearl Harbour. Plănuirea lui

începuse încă din ianuarie. Întrucît distanța dintre obiectiv și bazele americane care supraviețuiseră era prea mare, raidul trebuia să aibă ca punct de plecare portavioanele. Se știa că japonezii patrulau, în larg, la 800 Km de continent, așa că avioanele de atac trebuiau lansate de la o distanță de circa 885 kilometri, ceea ce însemna un traseu de zbor dus-întors de cel puțin 1 770 Km – o distanță prea mare pentru aparatele transportate pe portavioane. În plus, puținele dar prețioasele portavioane ale Marinei militare americane s-ar fi expus așteptînd în zonă întoarcerea avioanelor din raidul aerian. În această situație s-a recurs la bombardierele de cursă lungă ale Aviației militare a armatei SUA. După bombardarea orașului Tokyo acestea urmau să zboare spre vest, pentru a ateriza pe aeroporturile chineze. În total, avioanele urmau să întreprindă un zbor de peste 3 200 Km și, în plus, trebuiau să decoleze de pe portavioane. Au fost alese aparatele B25 Mitchell, niște bombardiere prevăzute cu rezervoare de combustibil suplimentare, care puteau transporta o sarcină de bombe de 2 000 lb pe o distanță de 3 900 Km. Piloții, conduși de locotenent-colonelul James H. Doolittle, au făcut antrenamente pentru decolări din scurt și zboruri prelungite deasupra apei. S-au folosit doar 16 avioane, deoarece erau prea mari pentru a fi stivuite sub punte și necesitau existența unui spațiu corespunzător pentru decolare.

La 2 aprilie *Hornet*, portavionul ales pentru această misiune, a plecat din San Francisco cu o escortă de crucișătoare și distrugătoare. La 13 aprilie i s-a alăturat Marea Unitate Operativă 16 cu portavionul *Enterprise*, care trebuia să asigure acoperirea necesară (avioanele proprii ale lui *Hornet* erau stivuite sub punte). În zorii zilei de 18 aprilie, atunci cînd se afla la 1 050 Km de Tokyo forța de portavioane a fost reperată de o patrulă japoneză. Comandantul, viceamiralul Wiliam F. Halsey, împreună cu Doolittle au hotărît să lanseze imediat bombardierele, în ciuda distanței mari, decizie ce s-a dovedit salutară.

În condițiile unei mări agitate, bombardierele au decolat între 8.15 și 9.24, au ajuns în Japonia în patru ore, au luat prin surprindere

liniile de apărare şi au aruncat bombe (inclusiv incendiare) asupra oraşelor Tokyo, Nagoya şi Kobe. Apoi, şi-au continuat zborul pînă în China, profitînd de vîntul care sufla din spate. Din nefericire, datorită unei neînţelegeri, aeroportul de la Chuchow nu era pregătit să le primească, astfel încît echipajele au fost nevoite să recurgă la aterizări forţate sau la paraşutări. Din cei 82 de oameni, s-au întors doar 70 (trei dintre cei care nu au mai revenit au fost executaţi de japonezi sub acuzaţia de a fi bombardat ţinte civile). Cele două portavioane, nevătămate, au ajuns la Pearl Harbour la 25 aprilie.

O şansă în plus a constituit-o faptul că, în ciuda avertismentului dat de nava de patrulare, japonezii au crezut că raidul va surveni cu o zi mai tîrziu, adică pe 19 aprilie – cînd, după cum apreciau ei, portavioanele s-ar fi aflat suficient de aproape pentru a-şi lansa bombardierele. Pînă atunci, forţele lor aeriene ar fi fost pregătite, iar portavioanele amiralului Nagumo ar fi ajuns pe poziţiile prevăzute pentru o contralovitură.

Efectul cel mai important al raidului s-a concretizat în stimularea moralului americanilor, foarte zdruncinat după Pearl Harbour. Raidul i-a determinat pe japonezi să păstreze în ţară patru grupuri de aviaţie de vînătoare ale trupelor de uscat pentru apărarea oraşului Tokyo şi a altor localităţi. Japonezii au trimis o expediţie represivă, formată din 53 de batalioane, pentru a ataca Provincia Chekiang, unde aterizaseră bombardierele americane. O consecinţă şi mai importantă, care a provocat în mod inerent o diluare a puterii de luptă, a fost decizia de a stopa alte raiduri prin efectuarea operaţiei militare Midway, şi prin atacul menit să izoleze Australia de America. Dublul efort s-a repercutat negativ asupra concentrării efortului şi a forţei.

Conform planului japonez revizuit, prima acţiune militară, avînd un caracter dublu, prevedea o înaintare mai adîncă în Insulele Solomon cu scopul de a captura Tulagi. De la această bază aeronavală se putea acoperi un nou salt spre sud-est, cuplat cu capturarea localităţii Port Moresby de pe coasta de sud a Noii

Guinee. În acest fel Queensland-ul ar fi intrat în raza de acţiune a bombardierelor japoneze. Apoi, Flota combinată condusă de Yamamotò trebuia să ocupe insula Midway şi punctele cheie din Insulele Aleutine de vest. După distrugerea flotei SUA din Pacific, urma a treia acţiune, care consta în reluarea înaintării spre sud-est, pentru a bloca rutele maritime din America spre Australia.

Prima acţiune s-a concretizat în Bătălia din Marea Coralilor, a doua în Bătălia de la Midway, iar a treia a fost o luptă intensă şi prelungită pentru Guadalcanal, marea insulă de lîngă Tulagi.

În mod indirect, acest variat plan japonez a adîncit sciziunea în aranjamentele de planificare şi comandă prevăzute de americani.

La începutul lui aprilie, Statele Unite îşi asumaseră responsabilitatea pentru întreaga zonă a Pacificului, cu excepţia Sumatrei, în timp ce englezii urmau să răspundă de Sumatra şi de zona Oceanului Indian. China reprezenta un alt teatru al războiului, sub tutelă americană. Sfera americană era împărţită în două – zona de sud-vest a Pacificului, sub comanda generalului MacArthur, al cărui cartier general era stabilit acum în Australia, şi zona Oceanului Pacific, sub comanda amiralului Chester W. Nimitz. Ambii erau personalităţi puternice, astfel încît existau premise de a intra în conflict unul cu celălalt. În condiţiile create de planul japonez, ambii erau deosebit de solicitaţi. În plus, graniţa dintre cele două sfere de influenţă trecea prin Insulele Solomon, unde pericolul unei debarcări a japonezilor impunea utilizarea combinată a forţelor terestre ale lui MacArthur şi a celor navale, aparţinînd lui Nimitz. Ca atare, cei doi au fost obligaţi să ajungă la o înţelegere în vederea colaborării.

Bătălia din Marea Coralilor

Forţele aeriene şi terestre japoneze pentru prima mişcare s-au strîns la Rabaul, în New Britain, iar cele navale la Truk, în Insulele Caroline, 1 600 Km mai la nord. În spatele grupurilor de debarcare

destinate celor două invazii se afla cîte o Mare unitate operativă de portavioane de asalt gata să respingă orice intervenție americană. Acestea constau din portavioanele *Zuikaku* și *Shokakú*, escortate de crucișătoare și distrugătoare care transportau 125 de avioane ambarcate (42 de avioane de vînătoare și 83 de bombardiere). Alte 150 de avioane aflate la Rabaul erau gata să le vină în ajutor.

Serviciul de informații american, atuul aliaților, sesizase principalele obiective ale japonezilor și amiralul Nimitz și-a trimis toate forțele disponibile spre sud – portavioanele *Yorktown* și *Lexington* din Pearl Harbour, cu 141 de avioane (42 avioane de vînătoare, 99 de bombardiere), precum și două grupuri de crucișătoare pentru a le escorta. (Celorlalte două portavioane americane, *Enterprise* și *Hornet*, după raidul asupra orașului Tokyo, li s-a ordonat să se deplaseze de urgență în Marea Coralilor, însă au sosit acolo prea tîrziu pentru a mai participa la bătălie.)

Japonezii au debarcat la Tulagi la 3 mai și au ocupat insula, fără să întîmpine nici o rezistență deoarece, prevenită de primejdie, mica garnizoană australiană se retrăsese. În acel moment, *Lexington* făcea plinul pe mare, iar *Yorktown*, sub comanda contraamiralului Fletcher, se afla departe de locul debarcării. A doua zi, însă, ajuns la circa 160 Km de Tulagi, a lansat o serie de lovituri, care s-au soldat doar cu scufundarea unui distrugător japonez. *Yorktown* n-a fost atacat deoarece cele două portavioane japoneze fuseseră trimise să livreze cîteva avioane de vînătoare la Rabaul. Acesta a reprezentat debutul unei serii de greșeli sau de neînțelegeri în ambele părți, din care americanii au avut pînă la urmă de profitat.

Grupul portavioanelor amiralului Takagi a venit acum pe la sud, ocolind pe la est Insulele Solomon și a intrat în Marea Coralilor, cu speranța că va surprinde din spate portavioanele americane. Între timp, *Lexington* se alăturase lui *Yorktown*, amîndouă navele vîrînd spre nord pentru a intercepta forța japoneză de invazie, aflată în drum spre Port Moresby. La 6 mai – ziua neagră a capitulării Corregidorului – grupurile inamice de portavioane s-au căutat reciproc, dar n-au intrat în contact, deși la un moment dat le-a despărțit o distanță de numai 115 Km.

În zorii zilei de 7 mai, avioanele japoneze au reperat un portavion şi un crucişător. Takagi a ordonat imediat atacarea celor două nave, care au fost scufundate rapid. În realitate, portavionul s-a dovedit a fi un tanc petrolier, iar cealaltă navă un distrugător de escortă, ceea ce nu justifica efortul japonezilor. Seara, Takagi a mai încercat un atac de mai mică anvergură, în care a pierdut 20 dintre cele 27 de avioane utilizate. Între timp, avioanele de pe portavionul lui Fletcher, induse în eroare de un raport eronat, şi-au irosit forţele într-un atac asupra escortei inamicului de la Port Moresby. Atacul s-a soldat cu scufundarea micului portavioan *Shoho* (în numai zece minute, una dintre cele mai rapide scufundări consemnate pe parcursul războiului). Consecința acestei scufundări a avut importanţă, deoarece japonezii au fost determinaţi astfel să-şi amîne invazia şi să se întoarcă din drum. Şi astfel s-a profitat de pe urma greşelii japonezilor de a fi atacat nava care nu trebuia.

Cele două forţe adverse de portavioane au ajuns în cele din urmă la o încleştare în dimineaţa zilei de 8 mai. Ca putere de luptă cele două părţi erau echilibrate: japonezii dispuneau de 121 de avioane, iar americanii de 122, în timp ce escortele aveau o putere aproape egală – 4 crucişătoare grele şi 6 distrugătoare în cazul japonezilor, 5 crucişătoare grele şi 7 distrugătoare în cazul americanilor. Diferenţa consta în aceea că japonezii se mişcau sub o centură de nori, în timp ce americanii trebuiau să opereze în condiţii de cer senin. În consecinţă, portavionul *Zuikaku* s-a putut sustrage atenţiei inamicului. *Shokaku*, în schimb, a încasat trei bombe şi a fost nevoit să se retragă din luptă. În cealaltă tabără, *Lexington* a fost lovit de două torpile şi două bombe; exploziile interioare provocate ulterior au impus abandonarea acestei nave atît de îndrăgite – pe care marinarii o numai „Lady Lex". Mult mai agil, *Yorktown* s-a ales doar cu o lovitură de bombă.

După-amiaza, Nimitz a ordonat forţei de portavioane să se

retragă din Marea Coralilor, mai cu seamă că pericolul de la Port Moresby dispăruse pentru moment. Japonezii au plecat şi ei convinşi că reuşiseră să scufunde ambele portavioane americane.

Apreciind pierderile, americanii scăpaseră ceva mai uşor la capitolul aparate de zbor – 74 de avioane în comparaţie cu peste 80 cîte pierduseră japonezii, iar pierderile umane erau de numai 543, faţă de cele peste 1 000 ale japonezilor; în schimb, americanii pierduseră un portavioan mare, spre deosebire de japonezi al căror portavion scufundat era de capacitate mică. Importanţă avea însă faptul că americanii zădărniciseră obiectivul strategic al inamicului – capturarea localităţii Port Moresby din Noua Guinee. Beneficiind de o tehnică superioară, ei au reuşit să repare *Yorktown* la timp pentru a participa la următoarea etapă a conflictului din Pacific, în vreme ce portavioanele japonezilor n-au fost apte de a lua parte la cea de a doua luptă, de importanţă mult mai mare.

În Marea Coralilor s-a dat prima bătălie cunoscută în istorie, în care flotele adverse nu au ajuns să se vadă, conflictul derulîndu-se de la distanţe ce ajunseseră pînă la 160 Km sau chiar mai mult, faţă de limita maximă uzuală în cazul navelor de linie – aproximativ 32 Km. Situaţia avea să se repete curînd.

Bătălia de la Midway

Cartierul general imperial din Japonia fixase deja noua acţiune prin ordinul din 5 mai. Planul conceput de Statul major al flotelor combinate era extrem de cuprinzător şi de minuţios, dar păcătuia prin lipsă de flexibilitate. Aproape întreaga marină japoneză urma să fie folosită în această operaţiune. Din totalul celor aproape 200 de nave făceau parte 8 portavioane, 11 nave de linie, 22 de crucişătoare, 65 de distrugătoare, 21 submarine, asistate de peste 600 de avioane.

Amiralul Nimitz nu a reuşit să adune decît 76 de nave (o treime aparţinea forţei din Pacificul de Nord) care n-au intrat niciodată în luptă.

Pentru operaţiunea Midway, japonezii au utilizat:

Dinspre Japonia de nord

Către Attu și Kiska

Forța de invazie din Aleutine

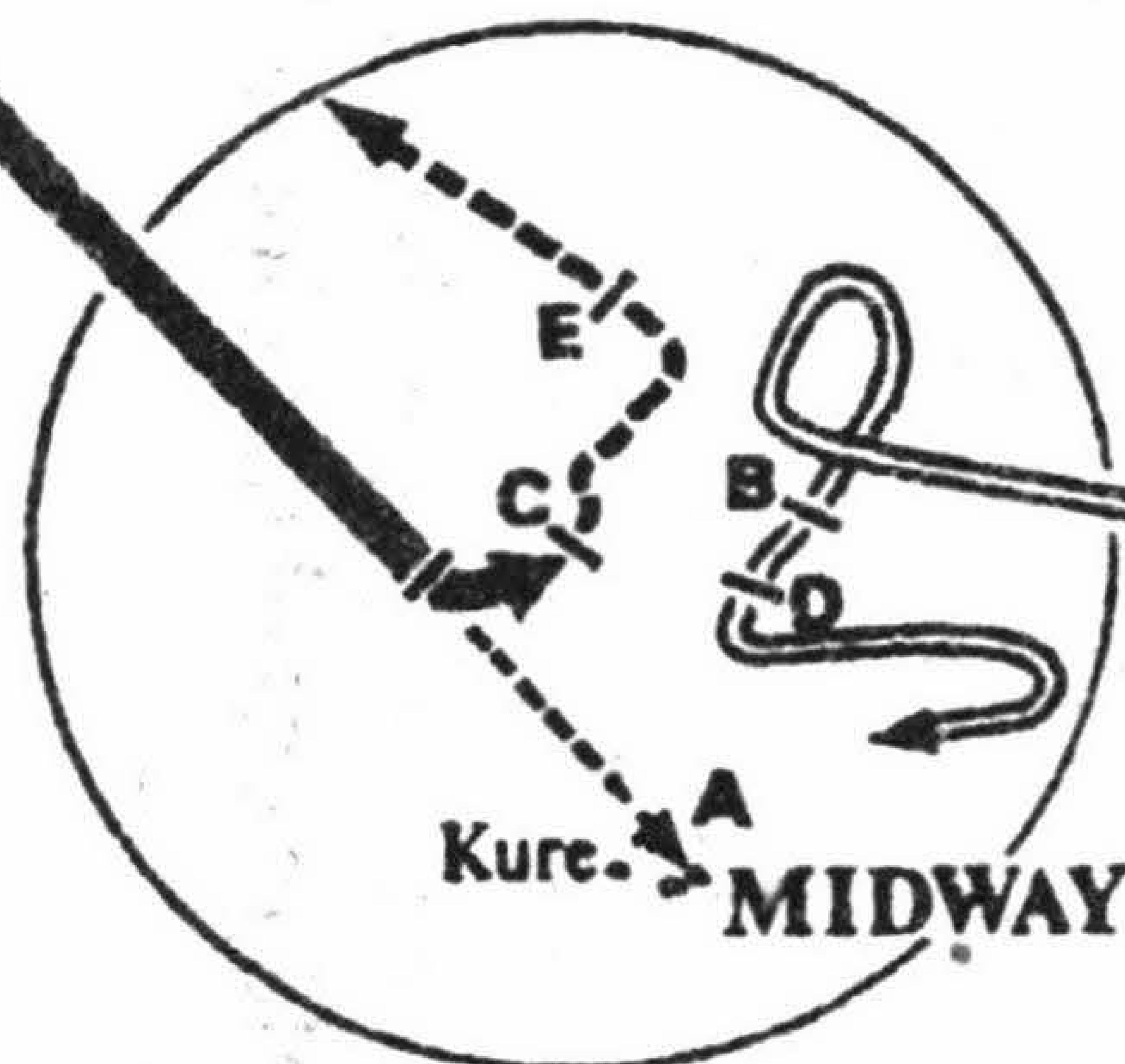
Către Dutch Harbor (ins. Aleutine)

Forța de portavioane din Aleutine

Prima forță de portavioane (Nagumo)

Dinspre Japonia de sud

Portavioanele americane: Enterprise, Yorktown și Hornet

Forța de acoperire

(Kondo)

Forța de invazie

3 iunie ora 09.00, navele transportoare japoneze sînt observate de avioane de cercetare

Submarinele japoneze sosite prea tîrziu pentru a detecta portavioanele americane

Oahu

PEARL HARBOR

Hawaii

Dinspre Saipan

Bătălia de la Midway

A orele 06.00 – avioanele japoneze atacă Midway; bombardierele de pe Midway atacă portavioanele japoneze
B orele 08.20 – Portavioanele americane observate de avioane japoneze
C orele 10.26 –Akagi, Kaga și Soryu lovite de bombardiere în picaj americane (se scufundă mai tîrziu).
D orele 14.00 – Yorktown bombardat de avioane japoneze (se scufundă mai tîrziu)
E orele 17.00 – Hiryu este bombardat (se scufundă mai tîrziu)

1) o forță de avangardă constînd din submarine care patrulau pe trei coordoane cu sarcina de a zădărnici contraloviturile navale americane;

2) o forță de invazie sub comanda amiralului Kondo, constînd din 12 transportoare escortate, pe care se aflau 5 000 de soldați, susținute îndeaproape de patru crucișătoare grele și acoperite de la distanță de o forță constituită din două nave de linie, un portavion ușor și alte patru crucișătoare grele;

3) prima forță de portavioane a lui Nagumo – patru portavioane de flotă, ce transportau peste 250 de avioane, escortate de două nave de linie, două crucișătoare grele și o perdea de distrugătoare;

4) flota militară principală de luptă, sub comanda lui Yamamoto, cuprinzînd trei nave de linie, un ecran de distrugătoare și un portavion ușor. Una dintre navele de linie era gigantica *Yamato* (70 000 tone) recent construită, echipată cu nouă tunuri de 18 țoli.

Pentru operația din Insulele Aleutine, japonezii au alocat:

1) o forță de debarcare cu trei nave de transport escortate, pe care se aflau 2 400 de soldați, sprijinite de două crucișătoare grele;

2) o forță de portavioane cu două portavioane ușoare;

3) o forță de acoperire compusă din patru nave de linie, de tip mai vechi.

Bătălia a început în Insulele Aleutine, prin atacuri aeriene la Dutch Harbor, în ziua de 3 iunie, urmate de debarcări în trei puncte, în 6 iunie. La 4 iunie, avioanele de pe portavioanele lui Nagumo urmau să atace aeroportul de la Midway, iar a doua zi Atolul Kure (95 Km la vest) trebuia să fie ocupat și transformat în bază aeronavală. La 6 iunie crucișătoarele urmau să bombardeze Midway, iar trupele, acoperite de navele de linie ale lui Kondo, să debarce.

Japonezii calculaseră că pînă la terminarea debarcării, în zona Midway nu se va afla nici o navă americană; ei sperau ca Flota SUA din Pacific să se deplaseze spre nord, imediat ce va fi informată de atacul aerian în Insulele Aleutine. Astfel, ar fi putut

prinde navele americane între cele două forțe de portavioane angrenate în luptă. Urmărind distrugerea portavioanelor americane, japonezii s-au încurcat singuri datorită propriilor măsuri tactice adoptate. Avînd în vedere condițiile propice de la începutul lui iunie, cînd era lună plină, Yamamoto n-a mai așteptat ca *Zuikaku* să-și înlocuiască avioanele pierdute în bătălia din Marea Coralilor, și să se alăture celorlalte portavioane. Din cele opt portavioane disponibile, două au fost trimise în Insulele Aleutine, iar alte două au însoțit gruparea de nave de linie. Rostul acțiunii diversioniste din Insulele Aleutine era greu de înțeles, dacă principalul obiectiv al japonezilor era distrugerea portavioanelor americane, și nu doar capturarea Insulelor Midway. Mai grav însă a fost faptul că, implicîndu-se total în capturarea unui punct fix la o dată anume, japonezii au pierdut orice posibilitate de a aplica o strategie flexibilă.

În tabăra americanilor, amiralul Nimitz era preocupat mai ales de superioritatea forței japonezilor. În urma dezastrului de la Pearl Harbour nu-i mai rămăsese nici o navă de linie, iar după bătălia din Marea Coralilor mai avea doar două portavioane apte de acțiune – *Enterprise* și *Hornet*. Printr-un uimitor efort, el a reușit să repare portavionul *Yorktown* în două zile, în loc de 90, cît se estimase, care s-a adăugat celorlalte două.

Marele avantaj al lui Nimitz consta în superioritatea mijloacelor sale de informații. Cele trei portavioane americane, (cu 233 avioane) staționau mult la nord de Midway, astfel că nu intrau în zona de acțiune a avioanelor de cercetare japoneze. Se conta, în schimb, pe informații prompte despre mișcările japonezilor, primite de la avioanele lor de cursă lungă Catalina, cu baza în Midway. Se urmărea realizarea unui atac din flanc asupra forțelor japoneze.

La 3 iunie, a doua zi după ce portavioanele au ajuns pe poziții, raidurile de cercetare aeriană au reperat navele de transport japoneze, care se deplasau încet la 965 Km vest Midway. Golurile în traseele de căutare pe care zburau aeronavele japoneze le-au permis portavioanelor americane să se apropie dinspre nord-est fără a fi reperate. Această acțiune a fost favorizată și de

convingerea lui Yamamoto şi a lui Nagumo că Flota SUA din Pacific nu se află pe mare.

În zorii zilei de 4 iunie, Nagumo a lansat un atac cu 108 dintre avioanele sale la Midway, în timp ce un alt val, de amploare similară, era pregătit pentru a ataca orice navă de război reperată. Primul val a produs multe avarii la instalaţiile din Midway, şi a înregistrat pierderi mici. Comandanţii i-au raportat lui Nagumo că era necesar un al doilea atac. Întrucît portavioanele lui erau bombardate de avioane ce veneau dinspre Midway, Nagumo a hotărît să neutralizeze aeroporturile insulei şi a ordonat ca al doilea val de atac să înlocuiască torpilele cu bombe (cu atît mai mult cu cît nu se vedea nici urmă de portavioane). În scurt timp, i s-a raportat prezenţa unui grup de nave americane la o distanţă de 320 Km. La început s-a crezut că era vorba doar de crucişătoare şi distrugătoare, dar la 8.20, un raport preciza şi existenţa unui portavion. Pentru Nagumo a fost un moment dificil deoarece majoritatea bombardierelor torpiloare erau dotate acum cu bombe, iar cea mai mare parte a avioanelor de vînătoare se aflau în acţiuni de patrulare. De asemenea, trebuia să recupereze aeronavele care se întorceau din primul atac asupra insulei Midway.

Schimbarea de direcţie spre nord-est, pe care Nagumo a făcut-o la primirea informaţiei, l-a ajutat totuşi să evite primul val de bombardiere în picaj lansate împotriva sa de pe portavioanele americane. Din cele trei valuri succesive de bombardiere torpiloare care au atacat portavioanele japoneze între orele 9.30 şi 10.24, 35 dintre cele 41 au fost doborîte de avioanele de vînătoare japoneze sau de tunurile antiaeriene. În acel moment japonezii credeau că au cîştigat bătălia. Cinci minute mai tîrziu, însă, 37 bombardiere în picaj americane lansate de pe *Enterprise* (sub comanda locotenent-comandorului Clarence W. McClusky) s-au năpustit atît de brusc de la o altitudine de 5 800 m, încît nu-au întîmpinat nici un fel de ripostă. Avioanele de vînătoare japoneze, care tocmai doborîseră al treilea val de bombardiere torpiloare, n-au mai avut timp să se

ridice pentru a contraataca. Portavionul *Akagi*, vasul amiral al lui Nagumo, a fost lovit de bombe în timp ce avioanele de la bord își schimbau torpilele din care o parte au explodat, ceea ce a constrîns echipajul să părăsească nava. Portavionului *Kaga* bombele i-au distrus coverta și l-au incendiat. Spre seară portavionul s-a scufundat. Portavionul *Soryu* după ce a fost lovit de trei bombe de jumătate de tonă lansate de bombardierele în picaj de pe *Yorktown*, care sosise la fața locului, a trebuit abandonat în 20 de minute.

Singurul portavion rămas intact, *Hiryu*, a ripostat atacînd *Yorktown* lovind-o atît de rău, încît după-amiază echipajul a părăsit nava slăbită după avariile remediate în pripă, în urma luptelor din Marea Coralilor. 24 de bombardiere în picaj americane, inclusiv zece de pe *Yorktown*, au surprins spre seară portavionul *Hiryu*, avariindu-l atît de grav, încît în zorii zilei de 5 iunie a trebuit abandonat; *Hiryu* s-a scufundat la ora 9.00.

Șansele de cîștig s-au schimbat rapid în această bătălie din 4 iunie, demonstrînd că și „hazardul" guvernează luptele purtate conform noului tipic al acțiunilor aeronavelor lansate de la mare distanță.

Prima reacție a amiralului Yamamoto la aflarea veștii dezastrului a fost aceea de a-și aduna navele de linie și a readuce din Insulele Aleutine cele două portavioane ușoare în speranța că va putea purta o bătălie în stil tradițional, care să-i creeze posibilitatea unei victorii. Vestea pierderii portavionului *Hiryu*, precum și rapoartele sumbre furnizate de Nagumo l-au determinat să se răzgîndească; în zorii zilei de 5 iunie, Yamamoto a hotărît suspendarea atacului de la Midway. El spera, totuși, să-i atragă pe americani într-o capcană, procedînd la o retragere spre vest. Planul său a fost dejucat de îndrăzneala și în același timp de prudența cu care a acționat amiralul Raymond A. Spruance, comandantul celor două portavioane americane *Enterprise* și *Hornet* în această bătălie crucială.

Între timp, atacul japonez asupra Insulelor Aleutine, din Pacificul de Nord, fusese lansat (conform planului) în zorii zilei de 3 iunie: de pe două portavioane ușoare au decolat 23 de bombardiere și 12avioane de vînătoare, îndreptîndu-se spre localitatea Dutch

Harbor. Forța de atac era prea mică pentru a provoca un efect important, astfel încît daunele pricinuite au fost nesemnificative în condițiile unei vizibilități la sol extrem de redusă din cauza norilor. A doua zi, repetarea atacului în condiții de cer senin s-a soldat cu cîteva reușite, dar fără efecte majore. Apoi, la 5 iunie, portavioanele au fost chemate în sud pentru a sprijini operația principală. Cu toate acestea, trupele japoneze transportate pe mare, nu prea numeroase, au izbutit să debarce la 7 iunie și să captureze fără să întîmpine rezistență, două din cele trei insule care fuseseră desemnate drept obiectiv – Kiska și Attu. Propaganda japoneză a exagerat acest succes minor, pentru a atenua insuccesul de la Midway. La prima vedere, ocuparea insulelor reprezenta un cîștig important, avînd în vedere că Aleutinele, întinse de-a curmezișul Pacificului, se aflau în apropierea celei mai scurte rute dintre San Francisco și Tokyo. În realitate, însă, aceste insule stîncoase și golașe, învăluite adesea în ceață sau lovite de furtuni, erau total neadecvate transformării în baze navale sau aeriene în vederea unei înaintări trans-pacifice, într-o direcție sau alta.

Pe scurt, operațiile militare din iunie 1942 s-au soldat cu înfrîngerea zdrobitoare a japonezilor. Aceștia pierduseră în bătălia de la Midway 4 portavioane cu circa 330 de avioane, majoritatea scufundîndu-se o dată cu navele, precum și un crucișător greu. Americanii pierduseră doar un portavion și circa 150 de avioane. Pentru americani, bombardierele în picaj fuseseră arma-cheie, în vreme ce peste 90 % dintre bombardierele torpiloare fuseseră doborîte, iar marile bombardiere B17 ale trupelor de uscat se dovediseră absolut ineficiente împotriva navelor maritime.

Pe lîngă erorile strategice deja menționate, japonezii au avut de suferit și de pe urma altor greșeli. Printre cele „de comandă", se numără izolarea virtuală a lui Yamamoto pe puntea navei de linie *Yamato*, enervarea și descumpănirea lui Nagumo, și tradiția care i-a determinat pe Yamaguchi și pe alți conducători să se scufunde o dată cu navele lor, în loc să încerce să preia din nou inițiativa. Spre deosebire de Yamamoto, Nimitz, rămînînd la mal, a putut avea o viziune de ansamblu a situației.

Necazurile japonezilor s-au înmulțit datorită unui șir întreg de

erori tactice: greşeala de a nu fi trimis în misiuni de zbor suficiente avioane de cercetare pentru a repera portavioanele americane; absenţa unor acţiuni de acoperire cu avioane de vînătoare la mare altitudine; măsuri slabe de prevenire a incendiilor; atacuri lansate simultan cu avioane de pe toate cele patru portavioane, lucru ce i-a obligat să-şi recupereze şi să-şi reînarmeze avioanele concomitent, ceea ce a creat timpi morţi în care forţa portavioanelor n-a putut ataca; virarea spre inamic atunci cînd aveau loc schimbările, ceea ce le-a oferit avioanelor americane şansa de a localiza mai uşor forţa lui Nagumo şi de a o lovi înainte ca aceasta să poată riposta sau măcar să se poată apăra cu avioanele de vînătoare de care dispunea. Majoritatea acestor greşeli s-au datorat vanităţii excesive a japonezilor.

După ce japonezii au pierdut cele patru portavioane mari împreună cu experimentatele lor echipaje de zbor, superioritatea lor în nave de linie şi crucişătoare nu mai conta. decît în zone acoperite de avioanele aflate în bazele de pe uscat. Înfrîngerea japonezilor în bătălia pentru Guadalcanal s-a datorat în principal lipsei de control a spaţiului aerian.

Bătălia de la Midway le-a oferit americanilor un răgaz excelent ce a durat pînă la sfîrşitul anului, cînd au intrat în acţiune noile portavioane din clasa *Essex*, cu performanţe superioare. În concluzie, se poate afirma că Midway a reprezentat punctul de cotitură care a dus la înfrîngerea Japoniei.

Pacificul de sud-vest după Midway

Deznodămîntul bătăliei de la Midway a domolit înaintarea japonezilor în zona de sud-vest a Pacificului, dar n-a reuşit s-o oprească total. Deşi flota nu mai putea susţine înaintarea, japonezii aveau totuşi posibilitatea de a o continua printr-o dublă acţiune – în Noua Guinee, prin atacuri pe uscat din est, peste Peninsula Papua şi în Insulele Solomon, sărind din insulă în insulă şi organizînd terenuri de aterizare de-a lungul lanţului insular menite să le acopere salturile succesive.

În decembrie 1941, cînd japonezii au intrat în război, majoritatea forţelor operaţionale ale Australiei luptau în Africa de Nord împreună cu Armata a 8-a britanică, urmînd să fie rechemate doar în caz de urgenţă. În Noua Guinee, aflată periculos de aproape de Australia, singura forţă militară consta dintr-o unitate de mărimea unei brigăzi, cantonată la Port Moresby, capitala Papuei, pe coasta sudică. Garnizoanele australiene de pe coasta nordică, puţin numeroase, ca şi cele din Arhipelagul Bismarck şi din Insulele Solomon au fost retrase imediat ce japonezii au început să se apropie. S-a păstrat numai forţa de apărare de la Port Moresby, apreciindu-se că de acolo atacurile japoneze ar fi putut ajunge pînă la Queensland, pe continentul australian.

La începutul lui martie 1942, plecînd din Rabaul, japonezii au debarcat la Lae, pe coasta nordică a Noii Guinee, în apropiere de Peninsula Papua. Dar, aşa cum s-a relatat deja, forţa lor expediţionară transportată pe mare cu scopul de a captura Port Moresby a fost întoarsă din drum după Bătălia din Marea Coralilor, nedecisivă, care a avut loc în mai. Între timp, generalul Douglas MacArthur fusese numit comandant suprem al trupelor aliate în zona de sud-vest a Pacificului. După Bătălia de la Midway, la începutul lui iunie, poziţia Aliaţilor a devenit din ce în ce mai sigură, ţinînd seama de faptul că majoritatea trupelor australiene se întorseseră acasă, şi că noi divizii începuseră să fie formate. În plus, Statele Unite plasaseră în Australia două divizii şi opt grupuri aeriene. În Papua, forţa militară a Australiei a crescut de asemenea depăşind efectivul unei divizii – două brigăzi la Port Moresby şi o a treia la Milne Bay în extremitatea estică a peninsulei, în timp ce două batalioane înaintau pe drumul de la Kokoda spre Buna, pe coasta nordică, pentru a stabili acolo o bază aeriană necesară acoperirii acţiunii de debarcare inclusă în planul de înaintare a Aliaţilor spre vest, de-a lungul coastei Noii Guinee. Această acţiune militară a fost zădărnicită însă la 21 iulie, iar pericolul a revenit în

Valul se întoarce în Pacific
august 1942/noiembrie 1944

NEW IRELAND
Rabaul
Green Island
MAIN JAPANESE BASE
NEW BRITAIN
Buka
0 Mile 200
0 Km 300
BOUGAINVILLE
Golful Empress Augusta
OCEANUL PACIFIC
Buin
CHOISEUL
INSULELE SOLOMON
Vella Lavella
SANTA ISABEL
Kolombangara I.
NEW GEORGIA
MAREA SOLOMON
Munda
Rendova
MALAITA
Savo I.
Ins. Russell
Tulagi
Lunga Pt.
C. Esperance
HENDERSON FIELD
GUADALCANAL
Armata a17-a jap
9 febr. 1942
Japonezii evacuează Guadalcanalul
SAN CRISTOBAL
Rennel

momentul în care 2 000 de japonezi au debarcat lîngă Buna într-o tentativă de a captura Port Moresby, de data asta printr-un atac pe uscat. Aliații au suferit un alt șoc cînd, pe 29 iulie, japonezii au capturat Kokoda, iar la mijlocul lui august, cu un efectiv de peste 13 000 de oameni, i-au forțat pe americani să se retragă prin junglă. Deși peninsula nu era nicăieri mai lată de 160 Km, drumul trecea peste munții Owen Stanley, la o înălțime de 2 590 m, ceea ce determina dificultăți în aprovizionare mult mai mari pentru atacanți, la care s-au adăugat atacurile aeriene ale Aliaților. După o lună, japonezii s-au oprit la circa 50 Km înainte de obiectiv. Concomitent, o forță japoneză mai mică (aproximativ 2 000 de oameni) debarcase în 25 august la Milne Bay, și izbutise să ajungă la marginea aerodromului după cinci zile de lupte crîncene. În urma contraatacului australienilor a fost nevoită să se reîmbarce.

Pînă la mijlocul lui septembrie, MacArthur a concentrat în Papua cea mai mare parte a diviziilor 6 și 7 australiene, precum și un regiment american, toate fiind pregătite pentru ofensivă. La 23 septembrie, Thomas Blamey, comandantul suprem australian al forțelor de uscat aliate din Pacificul de sud-vest, a sosit la Port Moresby să preia comanda operațiunilor militare. Forțele sale întîmpinaseră o rezistență îndîrjită în timpul întoarcerii spre Kokoda, iar apoi spre Buna, dar dificultățile de aprovizionare fuseseră reduse datorită transporturilor aeriene. La sfîrșitul lui octombrie, japonezii au fost scoși de pe ultima dintre cele trei poziții pe care le construiseră lîngă Templeton's Crossing, în vîrful lanțului muntos, iar la 2 noiembrie australienii au reocupat Kokoda și au redeschis aeroportul. Japonezii au încercat să reziste pe rîul Kumusi, dar n-au reușit. Adversarii au parașutat materiale de construcție pentru poduri și au amenințat din flanc cu trupe australiene și americane aduse cu avioanele pe coasta nordică.

Cu toate acestea, în cursul lunii decembrie japonezii au izbutit să reziste în jurul localității Buna. Rezistența japoneză a fost lichidată abia pe 21 ianuarie 1943, cînd noi trupe ale Aliaților au sosit pe mare și cu avioanele.

În campania de șase luni Aliații pierduseră peste 12 000 de oameni: în lupte pierderile au fost de 5 700 de australieni și 2 800

de americani – așadar un total de 8 500 de oameni – restul victimelor fiind provocate de bolile pricinuite de căldura umedă tropicală și de malaria din junglă. Totuși, ei au demonstrat că erau capabili să-i înfrunte cu succes pe japonezi chiar și în înspăimîntătoarele condiții din junglă. Forța lor aeriană a constituit avantajul decisiv.

Guadalcanal

Campania din Guadalcanal a fost determinată de dorința comună și firească a generalului MacArthur și a amiralului Nimitz de a valorifica victoria de la Midway printr-o trecere rapidă de la defensivă la contraofensivă în Pacific. Părerea lor a fost susținută de generalul Marshall și de amiralul King, cu condiția ca ofensiva să poată fi îmbinată cu strategia englezilor de „a bate întîi Germania". Pentru o contraofensivă s-a hotărît de comun acord că singura zonă fezabilă era Pacificul de sud-vest. S-a iscat însă un conflict de opinii, de altfel normal în privința persoanei care să comande contraofensiva. Acum, cînd presiunea inamicului asupra Insulelor Hawaii fusese complet înlăturată, Marina militară pretindea, pe bună dreptate, să joace rolul principal în operațiunea ce urma să fie cu precădere o debarcare. Amiralul King acceptase, fără tragere de inimă, indicația de a ataca întîi Germania și de a consolida în acest scop forța armată americană în Anglia. Argumentele englezilor împotriva unui atac imediat peste Marea Mînecii, în 1942, îl determinaseră pe Marshall să-și schimbe părerea și să acorde prioritate Pacificului. King a salutat această schimbare de concepție, chiar dacă era vorba doar de ceva temporar – căci părea puțin probabil ca președintele Roosevelt să o adopte ca pe o schimbare definitivă a politicii sale. În ultima parte a lunii iunie disputa pentru comanda operațiunii a devenit pătimașă și s-a soldat cu un compromis, exprimat în directiva din 2 iulie a șefilor statelor majore combinate, document inspirat de Marshall. Ofensiva urma să se desfășoare în trei etape, prima vizînd ocuparea insulelor Santa Cruz și a insulelor Solomon răsăritene, în special Tulagi și

Guadalcanal. Limita dintre zone a fost mutată astfel încît regiunea a ajuns sub conducerea lui Nimitz, care urma să dirijeze prima etapă a ofensivei. A doua etapă prevedea capturarea celorlalte insule din Arhipelagul Solomon şi a coastei Noii Guinee, pînă la Peninsula Huon, pînă dincolo de Lae. A treia etapă viza cucerirea localităţii Rabaul, principala bază japoneză din Pacificul de sud-vest, şi a ceea ce rămăsese din Arhipelagul Bismarck. Prin redistribuirea zonelor ultimele două etape cădeau sub conducerea lui MacArthur.

Planul conceput pe baza acestui compromis nu era pe placul lui MacArthur care, imediat după victoria de la Midway, a pledat pentru un atac rapid şi amplu asupra localităţii Rabaul, convins că o putea captura rapid, o dată cu restul insulelor din Arhipelagul Bismarck. Astfel i-ar fi obligat pe japonezi să revină la Truk (în insulele Caroline) aflat la o distanţă de 1 125 Km. Pînă la urmă a fost nevoit să recunoască că nu avea cum să obţină forţa armată necesară – o divizie de infanterie marină şi două portavioane, pe lîngă cele trei divizii de infanterie de care dispunea. În consecinţă, a fost adoptat planul de compromis, în trei etape, a cărui realizare a durat mai mult decît se aşteptaseră cei ce l-au promovat.

Planul capturării Insulelor Solomon din partea de răsărit a fost zădărnicit de japonezi. La 5 iulie, avioanele de cercetare au raportat că japonezii deplasaseră forţe din Tulagi pe insula Guadalcanal (lungă de 145 Km şi lată de 40 Km), şi construiau un cîmp de aterizare la Lunga Point (ulterior „Henderson Field"). Posibilitatea ca bombardierele japoneze să opereze de acolo a determinat reconsiderarea strategiei americane, Guadalcanal devenind obiectivul primordial. Ţinînd seama de suprafaţa străbătută prin mijloc de munţi împăduriţi, de aversele de ploi torenţiale şi de clima nesănătoasă, Guadalcanal nu era propice unei campanii.

Direcţia strategică a operaţiilor, sub comanda generală a lui Nimitz, a încredinţat comanda operaţiei respective viceamiralului Robert L. Ghormley, în timp ce contraamiralul Fletcher a preluat

comanda tactică; tot el comanda şi cele trei grupuri de portavioane de acoperire, organizate în jurul navelor *Enterprise*, *Saratoga* şi *Wasp*. Sprijinul aerian de la sol venea din Port Moresby, Queensland şi alte cîmpuri de aterizare de pe insule. Forţa de debarcare, sub comanda generalului de divizie Alexander A. Vandegrift, cuprindea Divizia 1 Infanterie marină şi un regiment din Divizia 2, în total 19 000 de infanterişti de marină aflaţi pe 19 nave de transport, escortate. Armada se apropia, dar nu se vedea nici urmă de inamic. În zorii zilei de 7 august au început bombardamentele aeriene şi navale, iar debarcările au demarat la ora 9.00. Pînă seara, 11 000 de infanterişti de marină ajunseseră pe mal. Aeroportul, ocupat a doua zi dimineaţa, avea lucrările de construcţie aproape terminate. Cei 2 200 de japonezi din Guadalcanal, majoritatea muncitori constructori, fugiseră în junglă. La Tulagi, garnizoana japoneză compusă din 1 500 de oameni organizase o rezistenţă dură, care n-a putut fi înfrîntă decît a doua zi seara de către cei 6 000 de infanterişti de marină care debarcaseră acolo.

Reacţia japonezilor a fost promptă, accelerată într-un fel de rapoartele care îi făcuseră pe japonezi să creadă că forţa americană de debarcare era mult mai mică. Bazîndu-se pe această informaţie, nu s-au oprit pentru a pregăti o ripostă armată adecvată, ci au trimis pe rînd mici grupuri de întărire, cu efective din ce în ce mai numeroase, astfel încît lupta s-a transformat într-o campanie prelungită.

Escortele japoneze, mai puternice, au provocat prin înaintările lor succesive o serie de ciocniri navale importante. Cea mai puternică şi cea mai gravă pentru americani a fost Bătălia de la Savo Island, în largul coastei nord-vestice a insulei Guadalcanal. În seara zilei de 7 august, viceamiralul Mikawa, comandantul suprem japonez de la Rabaul, a strîns o forţă de cinci crucişătoare grele completată cu două uşoare, şi a pornit spre Guadalcanal. Strecurîndu-se a doua zi prin ceea ce se numea „Fanta“ – fîşia îngustă de mare dintre cele două lanţuri de insule Solomon – s-a apropiat seara de Savo Island, imediat după ce Fletcher retrăsese portavioanele americane deoarece puterea lor de luptă şi rezervele

de carburant scăzuseră simţitor. Deşi crucişătoarele şi distrugătoarele aliaţilor adoptaseră o serie de măsuri de precauţie pe timpul nopţii, acţiunile de cooperare şi de supraveghere s-au dovedit nesatisfăcătoare. În primele ceasuri ale dimineţii, Mikawa a luat pe rînd prin surprindere grupul sudic şi cel nordic al forţei Aliaţilor. După o oră se întorcea deja prin Fantă, lăsînd în urmă patru crucişătoare grele scufundate sau în curs de a se scufunda, precum şi un al cincilea crucişător grav avariat, adică toate crucişătoarele grele ale Aliaţilor, în timp ce navele japoneze erau aproape neatinse.

Japonezii au valorificat din plin superioritatea lor în luptele de noapte, ajutaţi şi de instrumente optice superioare, precum şi de torpilele „lance lungă" de 24 de ţoli. A fost una dintre cele mai grave înfrîngeri suferite de Marina militară a SUA pe mare din timpul războiului. Spre norocul Aliaţilor, Mikawa nu şi-a dus misiunea pînă la capăt, astfel încît navele de transport care se găseau lipsite de apărare în Lunga Roads au scăpat. El nu ştia că Aliaţii îşi retrăseseră portavioanele şi se aştepta la un contraatac aerian prompt, dacă nu ajungea la timp în adăpostul relativ oferit de apele Fantei. În plus, nu aflase nici de amploarea debarcării Aliaţilor în Guadalcanal. Deciziile unui comandant trebuie judecate în funcţie de informaţiile pe care le deţine la momentul respectiv.

Ceea ce mai rămăsese din forţa navală a Aliaţilor s-a retras după-amiază spre sud, pentru a evita un nou atac, deşi proviziile de hrană şi muniţii ale infanteriştilor de marină nu fuseseră integral descărcate. Ca urmare, soldaţii au primit doar două mese pe zi.

În următoarele două săptămîni infanteriştii de marină au fost izolaţi, fără sprijin naval şi fără acoperire aeriană, pînă cînd Henderson Field a intrat în funcţiune, la 20 august, o dată cu sosirea primelor escadrile de avioane ale infanteriei marine. Chiar şi atunci, acoperirea aeriană a rămas strict limitată.

Japonezii au ratat ocazia în primul rînd pentru că subestimau, în continuare forţa infanteriei marine debarcată pe Guadalcanal – au evaluat-o la 2 000 de oameni şi au apreciat că 6 000 soldaţi ar

fi suficienţi pentru a-i înfrînge şi a recuceri insula. Astfel, ei au trimis două detaşamente de avangardă, totalizînd 1 500 de oameni, transportaţi pe distrugătoare, care au debarcat la est şi la vest de Lunga Point în ziua de 18 august. Aceste forţe insuficiente au atacat fără a mai aştepta convoiul care venea din urmă şi au fost nimicite cu promptitudine de infanteriştii de marină. Convoiul pentru atacul frontal – însumînd numai 2 000 de soldaţi – s-a îmbarcat din Rabaul la 19 august. Deşi puţin numeros, i s-a repartizat un puternic sprijin naval, conceput ca o momeală menită să atragă flota SUA într-o capcană, aşa cum se intenţionase şi la Midway. Înaintarea era condusă de portavionul uşor *Ryujo*, parte din momeala pusă la cale, în timp ce în spate veneau două nave de linie şi trei crucişătoare sub comanda amiralului Kondo, iar după ele portavioanele *Zuikaku* şi *Shokaku*, sub comanda amiralului Nagumo.

Acest plan a dus la ceea ce s-a numit Bătălia din Insulele Solomon răsăritene, dar nu şi la realizarea capcanei preconizate de japonezi, deoarece amiralul Ghormley a fost prevenit din timp de apropierea lor, de către „paza de coastă" – o organizaţie alcătuită în principal din ofiţeri ai Serviciului de informaţii al Marinei australiene regale şi din plantatori locali. Amiralul Ghormley a concentrat trei forţe de şoc la sud-est de Guadalcanal, în jurul portavioanelor *Enterprise*, *Saratoga* şi *Wasp*. *Ryujo* a fost reperat în dimineţa zilei de 24 august, şi scufundat după-amiază de avioanele ce au decolat de pe portavioanele americane. Între timp fuseseră identificate şi celelalte două portavioane japoneze, astfel încît, atunci cînd japonezii au început atacul, portavioanele americane îşi lansaseră deja în aer toate avioanele de vînătoare pentru a-i întîmpina. Tributul plătit de japonezi a fost deosebit de mare – 70 de avioane doborîte din totalul de 80 folosite, în timp ce americanii au pierdut doar 17 avioane. *Enterprise* a fost singura navă grav avariată.

După această bătălie neconcludentă, flota japoneză, ca şi cea americană, s-au retras pe timpul nopţii.

Acest efort naval ineficient a fost urmat de o perioadă de acalmie, însă nu şi pe uscat, unde slabele forţe japoneze au făcut

eforturi susţinute să ajungă la Henderson Field, dar au cedat în fața infanteriştilor de marină. Majoritatea japonezilor au fost uciși. În locul celor căzuţi au fost aduse în mod ritmic şi continuu mici detaşamente. Procesul s-a succedat cu atîta regularitate, încît infanteriştii de marină l-au denumit „Tokyo Express". Prin acest procedeu forța armată japoneză de pe Guadalcanal a crescut constant, pînă la începutul lui septembrie fiind aduşi 6 000 de oameni. În noaptea de 13 spre 14 septembrie această forță a atacat violent pozițiile infanteriştilor de marină – poziții numite „Colina sîngeroasă". Toate atacurile au fost respinse, iar pierderile japonezilor s-au cifrat la 1 200 de oameni.

În acest timp, Marina militară americană era încă grav afectată de pierderea portavioanelor *Saratoga* şi *Wasp*, atacate de submarinele japoneze – primul portavion era grav avariat, iar al doilea fusese scufundat. Întrucît *Enterprise* se afla încă în reparații, doar *Hornet* mai putea oferi acoperirea aeriană atît de necesară.

După eşecul tentativelor de a reocupa Guadalcanal, Cartierul general imperial a emis la 18 septembrie o nouă directivă, care dădea prioritate acestei campanii față de aceea din Noua Guinee. Japonezii continuau să subestimeze mărimea forței de infanterie marină aflată acolo, evaluînd-o la aproximativ 7 500 de soldați; pe baza acestor calcule ei apreciau că era suficientă trimiterea unei divizii, în cooperare temporară cu flota lor combinată. Acțiunea preliminară de transportare pe mare a primului contingent de întăriri a dus la o altă bătălie navală în largul coastei Insulei Guadalcanal, desfăşurată în zilele de 11 şi 12 octombrie. În această luptă, numită Bătălia de la Cape Esperance, pierderile părților n-au fost mari, dar comparativ s-au dovedit favorabile americanilor, ceea ce s-a dovedit un adevărat tonic moral pentru aceştia. Totuşi, japonezii au izbutit să debarce o serie de întăriri, astfel încît numărul total al trupelor japoneze a ajuns la 22 000. Americanii şi-au înmulțit şi ei efectivele ajungînd la 23 000 (alți 4 500 de soldați au fost duşi în Tulagi).

Chiar şi aşa, totuşi, jumătatea lui octombrie a fost pentru americani cea mai critică perioadă a campaniei, mai cu seamă

cînd un bombardament lansat de două nave de linie japoneze a arat practic Henderson Field, a incendiat stocurile de carburanți și a redus numărul avioanelor aflate acolo de la 90, la numai 42. Totodată, bombardierele grele ale Armatei SUA au fost silite să zboare înapoi în Noile Hebride. Bombardamentele repetate ale japonezilor au constituit o grea încercare, pe fondul căldurii umede și a regimului alimentar necorespunzător.

La 24 octombrie, a început ofensiva japoneză pe uscat, care întîrziase din cauza ploilor torențiale și a junglei dese. Atacul principal a venit dinspre sud, dar infanteriștii de marină solid postați pe pozițiile lor defensive, au fost susținuți de artileria lor bine mînuită. Japonezii au fost zdrobiți și au pierdut mii de oameni, în timp ce americanii doar cîteva sute. La 26 octombrie japonezii s-au retras, lăsînd în urmă 2 000 de morți.

Între timp, Flota combinată, sub comanda lui Yamamoto, cu două portavioane mari; două portavioane ușoare, patru nave de linie, 14 crucișătoare și 44 de distrugătoare înaintase spre nord-estul Insulelor Solomon, în speranța că trupele de uscat au ocupat Henderson Field. În ce-i privește pe americani, forța lor navală era înjumătățită, în ciuda sosirii noii nave de linie *South Dakota* și a cîtorva crucișătoare. În privința navelor de linie, raportul de 1 la 4 era în defavoarea americanilor, însă portavionului *Hornet* i se alăturase o dată cu repararea, portavionul *Enterprise*, ceea ce în termeni navali moderni însemna mult. Prin numirea amiralului Halsey, care l-a înlocuit pe Ghormley, deja extenuat, flota s-a revigorat. La 26 octombrie cele două forțe s-au confruntat în ceea ce s-a numit Bătălia de la Insulele Santa Cruz, o bătălie dominată din nou de acțiuni aeriene ale ambelor părți. *Hornet* a fost scufundat, iar *Enterprise* avariat, în timp ce de cealaltă parte *Shokaku* a fost grav avariat, ca și portavionul ușor *Zuiho*. Cele două flote s-au retras, părăsind locul luptei, la 27 octombrie. Ca număr de avioane, japonezii au suferit pierderi mai grele – 70 de avioane nu s-au mai întors din misiune. Pe parcursul celor zece zile care au culminat cu această bătălie au pierdut 200 de avioane

– care se adăugau cifrei de 300 pierdute de japonezi începînd cu ultima săptămînă a lunii august.

Americanii au primit curînd ca întăriri peste 200 de avioane, precum şi restul Diviziei 2 de infanterie marină şi o parte din Divizia americană.

La rîndul lor, japonezii au primit şi ei întăriri suficiente pentru a putea relua lupta, îmboldiţi de vanitate şi în acelaşi timp induşi în eroare de rapoartele absurd de optimiste referitoare la pierderile pricinuite inamicului. Au urmat două ciocniri cunoscute sub numele de „Bătălia navală de la Guadalcanal".

Prima a avut loc în zorii zilei de vineri, 13 noiembrie. Deşi a durat doar o jumătate de oră, americanii au pierdut două crucişătoare, iar nava de linie japoneză *Hiei* a fost atît de avariată, încît a doua zi a trebuit să fie sabordată – prima navă de linie japoneză pierdută în război.

A doua ciocnire a survenit în noaptea de 14 spre 15 noiembrie. Cînd japonezii au încercat să aducă o forţă de întărire constînd din 11 000 de soldaţi, într-un convoi cu o mare escortă de distrugătoare, sub comanda refractarului contraamiral Tanaka, avînd drept acoperire navele mai grele ale amiralului Kondo, americanii i-au atacat. Şapte dintre navele de transport au fost scufundate pe parcurs. Celelalte patru, deşi au ajuns la Guadalcanal, au fost distruse a doua zi dimineaţă prin atacuri aeriene. N-au putut fi debarcaţi decît 4 000 de soldaţi, iar din proviziile imperios necesare au ajuns la ţărm cantităţi foarte mici.

În bătălia navală distrugătoarele americane au avut mult de suferit, dar şi nava de linie care îi mai rămăsese lui Kondo, *Kirishima*, a fost grav avariată la miezul nopţii, cînd tunurile dotate cu radar ale navei de linie americane *Washington* au deschis focul asupra ei de la o distanţă de 7 680 m şi au scos-o din luptă în următoarele şapte minute. Curînd după aceasta *Kirishima* a trebuit să fie sabordată.

Între timp, pe uscat, infanteriştii de marină şi celelalte trupe americane, profitînd că aveau mai multe provizii, trecuseră la ofensivă. La sfîrşitul lunii, pe insulă existau 188 de avioane, aşa că japonezii nu se mai încumetau să trimită întăriri sau provizii cu

convoaie lente. În decembrie au fost nevoiți să le trimită cu submarinele.

Marina militară japoneză suferise pierderi atît de mari încît șefii ei insistau ca insula Guadalcanal să fie părăsită. Șefii trupelor de uscat, care strînseseră la Rabaul 50 000 de soldați, sperau să-i poată trimite pentru a li se alătura celor 25 000 aflați deja pe insulă. La 7 ianuarie 1943, efectivele militare ale americanilor în Guadalcanal ajunseseră la peste 50 000 de oameni, bine aprovizionați, spre deosebire de japonezi, nevoiți să se limiteze la o treime din rațiile normale. Sleiți de foame și de malarie, aceștia nu puteau întreprinde o ofensivă, astfel încît continuau să lupte cu tenacitate în apărare.

La 4 ianuarie, Cartierul general imperial a acceptat cu părere de rău realitatea și a dat ordin ca trupele de pe insulă să fie, treptat-treptat, evacuate. Neștiind de această decizie, americanii au continuat să înainteze cu prudență, dîndu-le japonezilor posibilitatea să-și retragă toate trupele, în trei mișcări: acțiunea a început în noaptea de 1 februarie și s-a terminat în noaptea de 7 februarie, înregistrîndu-se pierderea unui singur distrugător.

Lupta prelungită pentru Guadalcanal a însemnat o pierdere foarte grea pentru Japonia, care a pierdut 25 000 de oameni, dintre care 9 000 pieriseră de foame și de boală, în timp ce pierderile americanilor erau mult mai mici. Și mai rău, însă, era faptul că Japonia pierduse cel puțin 600 de avioane, împreună cu echipajele lor bine pregătite. În același timp, puterea militară a Americii creștea continuu, pentru că mobilizarea efectivelor umane și a industriei intrase pe făgașul normal.

Birmania mai 1942 – mai 1943 – riposta eșuează

În mai 1942, o dată cu retragerea englezilor din Birmania în India, japonezii atinseseră limita planificată a expansiunii lor în Asia de sud-est, și trecuseră la defensivă căutînd să-și consolideze cuceririle. Între timp, englezii făceau planuri pentru a reveni în

forță în noiembrie 1942 în următorul anotimp uscat. Planurile s-au dovedit inaplicabile din cauza unor dificultăți logistice. Singura tentativă, ofensiva foarte limitată din Munții Arakan, s-a soldat cu un eșec dezastruos.

Zona crucială din punct de vedere logistic, Assam și Bengal, nu fusese niciodată luată în considerare ca regiune pentru baze militare. Era necesar să se construiască aeroporturi, depozite, drumuri, căi ferate și conducte de petrol, porturile trebuiau mărite și întreaga regiune reorganizată.

Prima problemă cu care se confrunta Comandamentul din India era flota comercială, majoritatea materialelor urmau să fie transportate pe mare. Cum celelalte teatre de război au avut prioritate, pentru India au rămas foarte puține nave comerciale, chiar cînd a fost amenințată cu o invazie. Majoritatea navelor din flota comercială au fost alocate convoaielor din Oceanul Atlantic, Oceanul Arctic, precum și zonelor de luptă din Mediterana și Pacific. Cantitatea repartizată Indiei reprezenta doar o treime din ceea ce ar fi fost necesar pentru a consolida zona în vederea unei ofensive.

Transportul intern reprezenta o altă dificultate majoră. Sistemele rutiere și feroviare din nord-estul Indiei, învechite și insuficiente, necesitau multe ameliorări pentru ca proviziile venite din Calcutta și din alte porturi să poată fi transportate pe linia frontului. Lipsurile de tot felul au stînjenit desfășurarea activității de modernizare. Același efect l-au avut și musonii, care au provocat alunecări de teren și au măturat multe din podurile existente. Raidurile aeriene japoneze au avut și ele o contribuție negativă, dar tulburările muncitorilor și frămîntările politice au reprezentat piedici și mai grave (dezordinea și riscurile apărute după eșecul misiunii lui Cripps la sfîrșitul verii lui 1942, cînd Congresul indian a îndemnat la nesupunere civică). Totul s-a datorat instigării întreprinse de unele elemente pro-japoneze, precum și situației economice tot mai proaste din India. Greutatea cea mai mare o

reprezenta lipsa locomotivelor – Wavell rugase să i se dea cel puţin 185 şi primise patru!

Decizia de a organiza India ca bază militară cu 34 de divizii şi 100 de escadrile de aviaţie a amplificat problema logisticii. La construirea celor 320 de noi aeroporturi au fost folosiţi peste un milion de oameni, reducîndu-se astfel simţitor mîna de lucru disponibilă pentru alte proiecte, între care construcţia drumurilor era o necesitate primordială. Aprovizionarea a devenit şi ea o problemă în clipa în care s-a ivit necesitatea de a hrăni 400 000 de refugiaţi civili din Birmania.

Comandamentul indian cuprindea acum numeroase divizii, dar majoritatea erau nou formate, duceau lipsă de echipament, erau slab pregătite şi nu dispuneau nici măcar de ofiţeri experimentaţi. Puţinii ofiţeri cu oarecare experienţă de luptă erau epuizaţi şi afectaţi grav nu numai de campania din Birmania, ci şi de malarie. Numai trei din cele circa 15 divizii teoretic disponibile puteau fi considerate relativ apte de acţiune în viitorul apropiat.

Problemele administrative erau agravate de cele existente la nivelul Comandamentului – în special cu forţele chineze care se retrăseseră în India, Unitatea 10 de aviaţie a trupelor de uscat SUA şi severul general Stilwell.

O condiţie deosebit de importantă era obţinerea superiorităţii aeriene – atît pentru a proteja India cît şi pentru a asigura fluxul continuu al proviziilor spre China. La acestea se adăuga garantarea acoperirii aeriene, esenţială pentru reuşita oricărei tentative de a recuceri Birmania. Din fericire, o dată cu sosirea musonului, în mai 1942, japonezii au trimis un mare număr de avioane pentru a sprijini campaniile din zona de sud-vest a Pacificului, iar celor rămase le-au acordat o perioadă de odihnă. Acest lucru le-a permis Aliaţilor să-şi consolideze forţa aeriană în linişte. În septembrie 1942, în India se aflau 31 de escadrile britanice şi indiene dintre care şase inapte de acţiune, nouă destinate apărării Ceylonului, şi alte cinci folosite pentru misiuni de transport şi de cercetare. Rezulta că în nord-estul Indiei puteau opera numai şapte escadrile de

avioane de vînătoare şi patru de bombardiere. Fluxul de avioane din Anglia şi din SUA creştea însă lunar, iar în februarie 1943 numărul total avea să se cifreze la 52 de escadrile. În plus, avioanele existente erau înlocuite cu tipuri mai noi – Mitchell, Hurricane, Liberator, Beaufighter. Majoritatea acestora puteau ajunge direct pe noile aeroporturi din Assam şi Bengal, deoarece pericolul unei invazii pe mare a Indiei scăzuse considerabil după bătălia din Marea Coralilor şi de la Midway.

În aprilie 1942, Wavell a organizat Comandamentul din India. Cartierul general al Comandamentului central se afla acum la Agra şi avea ca sarcină pregătirea militară şi aprovizionarea; pe lîngă el mai existau trei comandamente regionale ale trupelor de uscat: Comandamentul de Nord-Vest, Comandamentul de Sud şi Comandamentul de Est, operaţional.

Întocmirea planurilor pentru recucerirea Birmaniei s-a făcut în cooperare cu armata chineză, atît cea aflată la Assam, cît şi cea din provincia chineză Yunnan. Planul chinez din octombrie 1942 prevedea o înaintare convergentă în Birmania, efectuată de 15 divizii din Yunnan şi trei din Assam, împreună cu aproximativ zece divizii indiene sau britanice. Rolul celor din urmă, conform planului chinez, consta nu numai în invadarea nordului Birmaniei, ci şi în lansarea unui atac dinspre mare asupra Rangoonului. Wavell a acceptat în principiu planul, deşi se îndoia că cele două cerinţe considerate de el esenţiale puteau fi realizate – forţe aeriene suficient de puternice pentru a domina spaţiul de deasupra Birmaniei; şi o puternică flotă britanică, cu patru sau cinci portavioane, pentru a domina Oceanul Indian şi a acoperi atacul de la Rangoon. În fapt, cea de-a doua cerinţă era imposibil de realizat, date fiind angajamentele navale din alte regiuni. Considerînd că aceste cerinţe constituiau doar nişte tertipuri ale lui Wavell care nu intenţiona să se implice serios, Chian Kai-Şi s-a supărat şi la sfîrşitul anului 1942 a renunţat să mai participe la această operaţie.

Wavell s-a hotărît totuşi să declanşeze o ofensivă limitată pentru recucerirea regiunii de coastă Arakan, printr-o înaintare de 160 Km în josul Peninsulei Mayu, în combinaţie cu o invazie de pe mare a insulei Akyab, pentru a recuceri aeroporturile aflate acolo, de unde escadrilele japoneze puteau ataca partea de nord-est a Indiei. Reinstalarea escadrilelor Aliaţilor în zonă ar fi permis acoperirea părţilor de nord şi centrală ale Birmaniei. Din cauza lipsei mijloacelor de debarcare s-a renunţat la această importantă acţiune prevăzută în plan.

Chiar şi în aceste condiţii, Wavell a prevăzut o înaintare în Arakan, pe principiul „Mai bine mai puţin decît deloc". Divizia 14 indiană a început înaintarea în decembrie 1942, dar s-a deplasat atît de încet, încît comandantul Armatei a 15-a japoneze, generalul Iida, a putut trimite întăriri, stopînd înaintarea britanică la sfîrşitul lui ianuarie. El a trimis întăriri şi în luna februarie, dar Wavell a insistat să continue înaintarea, în ciuda argumentelor şi protestelor generalului Noel Irwin, comandantul Armatei de răsărit, care l-a avertizat că trupele erau descompletate şi cu moralul grav afectat din cauza malariei. În acest fel, japonezii au avut posibilitatea să atace spatele Diviziei 14. Ei au ajuns la Htizwe, pe rîul Mayu, pe 18 martie, manevră prin care au provocat descoperirea flancului inamicului, pe care l-au determinat să se retragă. Divizia 14 indiană a fost înlocuită cu Divizia 26, însă japonezii au continuat să înainteze, au depăşit Mayu şi în aprilie au ajuns pe coasta indiană. Ei au forţat apoi înaintarea spre nord, cu intenţia de a captura aliniamentul Mangdaw-Buthidaung, în mai, cînd urma că înceapă musonul. Prin această manevră puteau zădărnici planurile britanice de reluare a înaintării în Birmania în următorul anotimp uscat – din noiembrie 1943 pînă în mai 1944.

La 14 aprilie, generalul de corp de armată W.J. Slim, comandantul Corpului 15 indian, a preluat comanda forţelor din Arakan. El s-a îngrozit constatînd efectele pe care malaria le

avusese asupra moralului şi a condiţiei fizice a trupelor, afectate şi de pierderile suferite în atacurile frontale asupra poziţiilor japonezilor. W.J. Slim spera să poată păstra aliniamentul Maungdaw-Buthidaung dintre mare şi rîul Mayu, dar în acelaşi timp concepuse şi o retragere, dacă s-ar fi impus, pe o linie aflată 80 Km mai la nord, în interiorul uscatului, la Cox's Bazar, dincolo de frontieră. Ţinutul ceva mai deschis era mai adecvat valorificării avantajului britanic în materie de artilerie şi de tancuri, decît junglele şi mlaştinile din Peninsula Mayu; în plus, comunicaţiile japoneze în susul coastei trebuiau să se extindă pe o arie mai mare, lucru ce le făcea vulnerabile.

Nici un plan nu a fost pus, însă, în aplicare, deoarece în ziua de 6 mai, japonezii i-au constrîns pe englezi să abandoneze Buthindaug. Amenințarea din flanc a determinat părăsirea poziţiilor de la Maungdaw, de pe coastă. Japonezii s-au oprit pe aliniamentul proaspăt capturat, deoarece se apropia musonul. Pe scurt, tentativa englezilor de a recuceri Akyab şi aeroporturile de aici printr-o înaintare pe uscat, fără sprijinul trupelor transportate pe mare, s-a dovedit un eşec. Japonezii îşi demonstraseră iscusinţa în acţiunile de învăluire din flanc şi în infiltrările prin junglă, în timp ce englezii îşi descurajaseră trupele prin atacuri frontale păgubitoare şi printr-o flagrantă nesocotinţă a tehnicii de apropiere indirectă. În mai 1943, englezii ajunseseră din nou pe aliniamentul ocupat în toamna lui 1942.

Chindiţii

Singura rază de lumină în această fază a războiului a apărut în capătul nordic al teatrului de luptă birmanez, o dată cu prima operaţie „Chindit“ botezată astfel de iniţiatorul ei, Orde Wingate (Chinthe, animal mitologic, jumătate leu, jumătate vultur, ale cărui statui populează pagodele birmaneze). E posibil ca denumirea să se fi întipărit în mintea oamenilor şi datorită faptului că primele acţiuni au fost întreprinse dincolo de rîul Chindwin, în nordul Birmaniei.

În toamna anului 1938, Orde Wingate, pe atunci căpitan, în curs de plecare din Palestina, s-a întîlnit cu o serie de oameni influenți cărora le făcuse o impresie puternică, așa cum se întîmplase ceva mai devreme în acel an, cu generalul Wavell, pe atunci comandant în Palestina, și cu generalul de brigadă John Evetts, care răspundea de zona nordică [1]. Întors în Palestina în decembrie a descoperit că datorită activităților sale politice în cercurile sioniste devenise obiect de suspiciune în cercurile oficiale britanice. Generalul Haining, succesorul lui Wavell, care aprobase inițial organizarea acelor „SNS" l-a înlăturat din funcție și l-a numit într-un post inofensiv în cadrul cartierului său general. Apoi, în mai 1938, la rugămintea lui Haining, a fost trimis acasă, oferindu-i-se un post minor în Statul major al comandamentului antiaerian.

În toamna anului 1940 a fost scos din anonimat și trimis să organizeze o campanie de gherilă în Etiopia. Numirea, sugerată de Leo Amery, care intrase în Cabinet, a fost confirmată prin acceptarea promptă a propunerii de către Wavell. Reușita campaniei din estul Africii, în mai 1942, a fost urmată de o nouă prăbușire în viața lui personală și Wingate, într-o stare de deprimare, a încercat să se sinucidă în timpul unei crize de malarie. Pe cînd se afla acasă, în convalescență, o nouă șansă i s-a oferit ca urmare a dezastrelor suferite de englezi în Orientul Îndepărtat. Tot Wavell i-a oferit această ocazie. La rîndul lui, Wavell fusese schimbat din funcția de comandant pentru Orientul Mijlociu în iunie, după eșecul

[1] A trecut pe la mine de cîteva ori pentru a discuta pregătirea trupelor „SNS" – „Special Night Squads" (Detașamente speciale de noapte) – cărora le permisese să se organizeze în primăvară cu tineri aleși din forța de apărare evreiască „ilegală", hagana, pentru a neutraliza acțiunea bandelor de arabi înarmate care provocaseră multe incidente în Palestina. Mi-a povestit cum a aplicat ideile mele tactice în operațiile de gherilă de acest tip și mi-a dat un exemplar din documentele lui referitoare la acest subiect. Totodată, a accentuat cu evidentă mîndrie, că era văr îndepărtat cu T. E. Lawrence – deși atunci cînd a ajuns el însuși celebru a încercat să îl defăimeze. La rugămintea lui Wingate, i-am scris lui Winston Churchill, pentru a i-l prezenta.

ofensivei estivale, şi trimis în India. La sfîrşitul anului, Wavell s-a trezit într-o criză şi mai adîncă, deoarece japonezii au invadat succesiv Malaysia şi Birmania. În februarie 1942, cînd situaţia devenise sumbră, chiar şi Wavell a cerut să îi fie trimis Wingate, pentru a organiza acolo operaţii de gherilă.

O dată sosit, Wingate a insistat pentru crearea a ceea ce el numea „Grupuri de pătrundere la mare distanţă" antrenate să opereze în jungla birmaneză, să atace căile de comunicaţii ale japonezilor, precum şi avanposturile acestora. El susţinea că o asemenea forţă trebuia să fie suficient de mare pentru a ataca eficient, şi destul de mică pentru a putea scăpa de inamic. S-a apreciat ca potrivită mărimea unei brigăzi, ceea ce a dus la reorganizarea Brigăzii 77 indiene. Aceşti „Chindiţi" trebuiau să fie mai bine pregătiţi decît japonezii pentru acţiunile din junglă şi, totodată, să cuprindă în rîndurile lor specialişti în astfel de lupte, în explozii şi comunicaţii radio. Cooperarea sol-aer era obligatorie întrucît urmau să fie aprovizionaţi cu avioanele. De altfel, fiecărei coloane i-a fost ataşată o mică secţiune RAF, iar la sol transportul urma să fie asigurat cu animale de povară.

Wingate insista pentru demararea urgentă a acţiunilor, nu numai pentru a reface moralul englezilor prin reuşita unor asemenea acţiuni, ci şi pentru a testa eficacitatea acestor grupuri. Wavell opta pentru folosirea lor imediat înainte şi în timpul unei ofensive britanice generale. Wingate a ajuns la concluzia că merita să le folosească înainte, pentru a căpăta şi a culege informaţiile pe care le puteau dobîndi.

Brigada cuprindea şapte coloane, care pentru operaţia planificată au fost împărţite în două grupuri – un Grup nordic format din cinci coloane, totalizînd 2 200 de oameni, cu 850 de catîri pentru transport şi un Grup sudic compus din două coloane, totalizînd 1 000 de oameni cărora li s-au alocat 250 de catîri. Cele două grupuri au trecut rîul Chindwin în noaptea de 14 februarie 1943, ajutate de acţiuni de diversiune din partea forţelor regulate. Continuînd înaintarea spre est, grupurile s-au scindat conform numărului de coloane prestabilit şi au întreprins o serie de atacuri

asupra avanposturilor japoneze, acțiuni de sabotaj a căilor ferate, a podurilor și ambuscade rutiere. La mijlocul lui martie, coloanele au trecut rîul Irrawaddy, la 160 Km de Chindwin. În acel moment, japonezii conștientizaseră pericolul și desfășuraseră aproape două divizii din cele cinci pe care le aveau în Birmania, pentru a contracara acțiunile inamicului. Din cauza acestei măsuri și a altor dificultăți apărute pe parcurs, coloanele au fost nevoite să se retragă și, la mijlocul lui aprilie, să revină înapoi în India. Brigada pierduse o treime din forța ei de luptă și majoritatea echipamentelor. Efectul acestei operații a fost redus, dar a demonstrat că trupele indiene și britanice puteau opera în junglă. Totodată, a constituit o experiență utilă în ce privește aprovizionarea pe calea aerului și a evidențiat nevoia imperioasă de a dispune de supremație aeriană.

De asemenea, generalul Mutagachi, comandantul Armatei a 15-a japoneze, a fost nevoit să recunoască cum că rîul Chindwin nu constituie o barieră sigură astfel încît, pentru a preîntîmpina o contraofensivă britanică, trebuia să-și continue înaintarea. Astfel, în 1944, japonezii au trecut peste granița indiană și, ulterior, a avut loc bătălia crucială de la Imphal.

Planuri de viitor

Ofensiva britanică prevăzută pentru sezonul uscat 1942–1943 fusese anulată datorită dificultăților administrative și resurselor insuficiente. Principalul plan pentru următorul sezon uscat, 1943–1944, așa cum se stabilise la conferința de la Casablanca, din ianuarie 1943, prevedea un asalt pe mare asupra Rangoonului, și purta numele de „Operația Anakim", urmînd unor ofensive britanice și chineze în nordul Birmaniei, precum și capturării unor puncte-cheie de pe coastă. Realizarea acestor obiective presupunea dobîndirea supremației aeriene, concentrarea unei puternice forțe navale, cu numeroase nave de debarcare și rezolvarea problemelor administrative și a transportului pe uscat.

Dificultățile satisfacerii acestor cerințe erau atît de mari, încît

Wavell, în primăvara anului 1943, a fost tentat să renunțe la Birmania și să atace Sumatra, apropiindu-se astfel indirect de scopul lui – înfrîngerea japonezilor. În convorbirile pe care le-a avut cu Churchill și cu șefii statelor majore în timpul vizitei la Londra, în aprilie, a reușit să-i convingă că „Operațiunea Anakim" trebuie amînată sau abandonată, locul ei fiind luat de acțiunea din Sumatra – cu numele de cod „Culverin". Pe Churchill începuse să-l încînte această variantă, dar ea a fost abandonată din aceleași motive ca și „Anakim", dar și insistenței cu care americanii susțineau importanța redeschiderii cît mai repede posibil a căii terestre de aprovizionare spre China. Ca urmare, operațiile din sud au fost suspendate, deși s-a lucrat în continuare la planurile lor. Totuși, dacă ceva urma să se facă pe acest teatru de război, acest ceva urma să se facă în nordul Birmaniei.

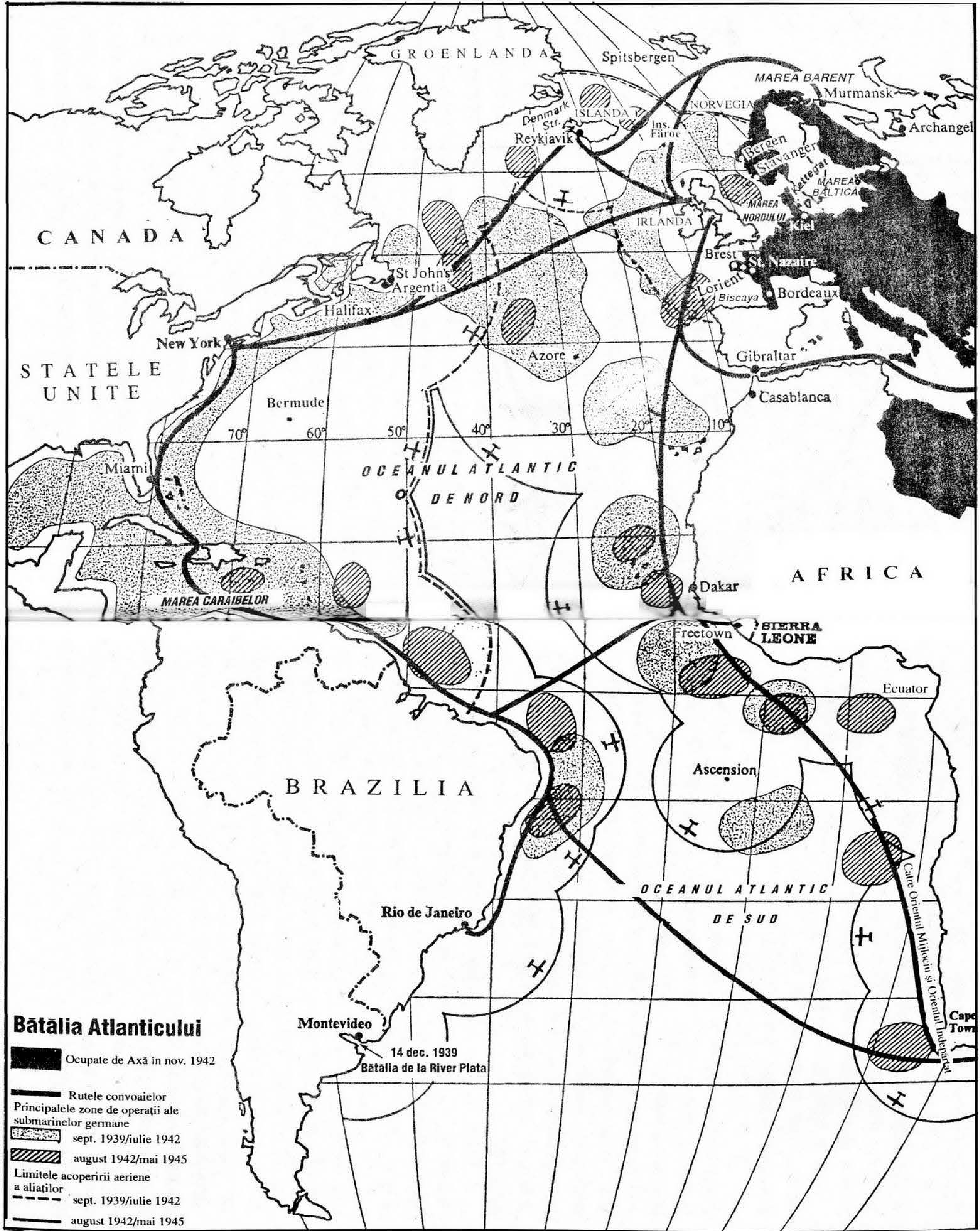
Capitolul 24

Bătălia din Atlantic

A doua jumătate a anului 1942 şi prima jumătate a anului 1943 a reprezentat perioada cea mai critică a Bătăliei din Atlantic. În fapt, bătălia s-a desfăşurat de-a lungul celor şase ani ai războiului. Se poate afirma că ea a început chiar înainte de război, în momentul în care primele submarine au pornit din Germania spre diferitele lor baze de război din Atlantic, la 19 august 1939. Pînă la sfîrşitul lunii, în ajunul invadării Poloniei, 17 submarine se aflau în largul Oceanului Atlantic, în timp ce alte 14 submarine de coastă se găseau în largul Mării Nordului.

În ciuda faptului că germanii au demarat tîrziu reînarmarea cu submarine, la începutul ostilităţilor ei dispuneau de 56 de submarine (zece nefiind complet operaţionale) adică doar cu unul mai puţin decît Marina militară britanică. Dintre acestea, 33 erau „North Sea Ducks", nepotrivite pentru Atlantic.

Primul succes a fost scufundarea pachebotului *Athenia*, plecat în cursă în seara zilei de 3 septembrie, la două zile după invadarea Poloniei, zi în care Anglia a declarat război. *Athenia* a fost torpilat fără avertizare, contrar ordinului expres al lui Hitler, care susţinea că ostilităţile în cazul submarinelor trebuiau să se desfăşoare în conformitate cu Convenţia de la Haga (comandantul submarinului şi-a justificat acţiunea susţinînd că fusese convins că

GROENLANDA
Spitsbergen
MAREA BARENȚ
Murmansk
Archangel
NORVEGIA
Denmark Str.
ISLANDA
Reykjavik
Ins. Feroe
Bergen
Stavanger
Kattegat
MAREA BALTICA
MAREA NORDULUI
Kiel
IRLANDA
CANADA
Brest
St. Nazaire
St John's
Argentia
Lorient
Biscaya
Bordeaux
Halifax
New York
Azore
Gibraltar
Casablanca
STATELE UNITE
Bermude
70°
60°
50°
40°
30°
20°
10°
Miami
OCEANUL ATLANTIC DE NORD
AFRICA
Dakar
MAREA CARAIBELOR
Freetown
SIERRA LEONE
Ecuator
BRAZILIA
Ascension
OCEANUL ATLANTIC DE SUD
Rio de Janeiro
Către Orientul Mijlociu și Orientul Îndepărtat
Montevideo
14 dec. 1939
Bătălia de la River Plata
Bătălia Atlanticului
Ocupate de Axă în nov. 1942
Rutele convoaielor
Principalele zone de operații ale submarinelor germane
sept. 1939/iulie 1942
august 1942/mai 1945
Limitele acoperirii aeriene a aliaților
sept. 1939/iulie 1942
august 1942/mai 1945

are de-a face cu un crucişător auxiliar). În următoarele zile au mai fost scufundate cîteva nave.

La 17 septembrie a fost repurtat un succes important prin scufundarea portavionului *Courageous* de către submarinul *U29*, în apele din vestul Insulelor Britanice. În urmă cu trei zile, portavionul *Ark Royal* scăpase ca prin minune de submarinul *U39* – care a fost contraatacat cu promptitudine şi scufundat de distrugătoarele din escortă. Riscurile au impus ca portavioanele flotei să fie retrase din zona de atac a submarinelor.

Atacurile lansate de submarine împotriva navelor de transport au fost încununate de succes. În prima lună (septembrie), au reuşit să scufunde 41 de nave neutre şi ale aliaţilor, totalizînd 154 000 tone deplasament. Pînă la sfîrşitul anului pierderile s-au cifrat la 114 nave cu peste 420 000 tone deplasament. La mijlocul lui octombrie, submarinul *U47*, comandat de locotenentul Prien a pătruns în locul de ancorare a flotei de la Scapa Flow şi a scufundat nava de linie *Royal Oak*, ceea ce a dus la abandonarea temporară a acestei importante baze, pînă la îmbunătăţirea capacităţii de apărare.

Este semnificativ faptul că în noiembrie şi decembrie pierderile la capitolul nave de transport au scăzut la jumătate comparativ cu primele două luni. Multe nave s-au scufundat din cauza minelor şi nu a submarinelor. De altfel, fuseseră scufundate nouă submarine – adică o şesime din puterea totală. Atacurile aeriene asupra navelor de transport pricinuiseră şi ele pagube, dar acestea n-au fost mai mari decît cele cauzate de submarine.

În această primă etapă a războiului, marina militară germană şi-a pus mari speranţe şi în navele ei de război, nu numai în submarine, fără să ia în considerare factorul „experienţă". La izbucnirea războiului, nave de linie de buzunar *Admiral Graf Spee* se afla pe poziţie în mijlocul Atlanticului, iar sora ei *Deutschland* (rebotezată ulterior *Lützow*) era în Atlanticul de Nord, deşi Hitler precizase că atacurile asupra navelor de transport britanice vor fi declanşate abia în 26 septembrie. Acţiunile celor două nave s-au soldat cu rezultate nesemnificative, iar *Graf Spee*, încolţită în estuarul Rio

de la Plata, a fost nevoită în decembrie să saborddeze.

Noile crucişătoare de linie, *Gneisenau* şi *Scharnhorst* au făcut o scurtă ieşire în noiembrie, au scufundat un crucişător auxiliar în canalul dintre Islanda şi Insulele Faeroe şi s-au întors rapid spre casă.

Navele Aliaţilor navigau deja în convoi; deşi escortele erau inadecvate şi multe nave nici nu beneficiau de ele – simpla lor prezenţă s-a dovedit descurajantă pentru inamic.

După prăbuşirea Franţei în iunie 1940, rutele de transport maritime ale Angliei au devenit mult mai nesigure. Navele care treceau prin sudul Irlandei erau expuse atacurilor lansate de submarinele germane, navele de război de suprafaţă sau de aviaţie. Singura rută dus-întors, rămasă indiferent de riscuri, trecea prin nordul Irlandei. Germanii puteau ajunge acolo rapid, cu bombardierele de cursă lungă, cu patru motoare, Focke-Wulf „Kondor" (FW 200), care operau din Stavanger (Norvegia) şi din Merignac, lîngă Bordeaux. În noiembrie 1940, aceste bombardiere au scufundat 18 nave (66 000 tone). Pierderile pricinuite de submarine crescuseră şi ele substanţial – 63 de nave (350 000 tone), în luna octombrie.

Pericolul devenise atît de mare, încît un mare număr de nave de război britanice au fost exonerate de misiunile anti-invazie şi trimise pe căile de acces dinspre nord-vest. Cu toate acestea, escortele de pe mare şi din aer continuau să fie slabe.

În iunie, prima lună în care situaţia strategică se schimbase, scufundările pricinuite de submarine se ridicaseră la 58 de nave (284 000 tone). În iulie ele au scăzut puţin, dar în lunile care au urmat au crescut din nou (aproximativ 250 000 tone).

Pe ruta răsăriteană de coastă, în ultimele luni ale anului 1939 minele lansate din aer provocaseră mai multe avarii şi pierderi decît submarinele. În primăvara anului 1940, după invadarea Norvegiei şi a Ţărilor de Jos de către Germania, situaţia a devenit acută.

Toamna, nava de linie de buzunar *Admiral Scheer* s-a strecurat în Atlanticul de Nord şi la 5 noiembrie a atacat un convoi

care se întorcea acasă de la Halifax, Nova Scotia, scufundînd cinci nave comerciale și unica escortă – crucișătorul auxiliar *Jervis Bay* – care s-a sacrificat pentru a permite restului convoiului să scape. Apariția bruscă a navei germane *Scheer* pe această rută vitală pentru deplasarea convoaielor a dezorganizat temporar întregul flux de transport peste Atlantic, o serie de convoaie rămînînd blocate timp de două săptămîni, pînă ce *Scheer* a plecat spre Atlanticul de Sud. Aici, nava de război germană n-a mai găsit atîtea ținte, dar a ridicat numărul de „victime" la 16 nave (99 000 tone). La 1 aprilie s-a întors cu bine la Kiel, după o „croazieră" de peste 74 000 Km. Și crucișătorul *Admiral Hipper* și-a făcut o intrare spectaculoasă în Atlantic la sfîrșitul lui noiembrie. În zorii zilei de Crăciun el a suportat un șoc cînd a constatat că, din păcate, convoiul pe care îl atacase era puternic escortat (un convoi de nave cu trupe ce se îndreptau spre Orientul Mijlociu). Crucișătoarele din escorta convoiului l-au pus pe fugă pe *Hipper* care, din cauza unor defecțiuni mecanice, a fost nevoit să pornească spre Brest. În februarie a făcut de aici o a doua ieșire, ceva mai reușită – a scufundat șapte nave dintr-un grup neescortat care navigau spre coasta africană. Rămînînd fără carburant a fost nevoit să se întoarcă la Brest. La mijlocul lui martie, Statul major al marinei militare i-a ordonat lui *Hipper* să se întoarcă la Kiel pentru reparații capitale. Rezistența scăzută de care dăduse dovadă *Hipper* demonstra că, pe lîngă defecțiunile mecanice inerente, acest tip de navă nu era potrivit pentru raiduri asupra navelor de comerț.

Pe lîngă submarine și acțiunile de minare întreprinse, o armă mult mai eficientă a germanilor s-a dovedit folosirea navelor comerciale deghizate, transformate pentru scopuri de atac. Începînd cu aprilie 1940, ei le trimiseseră în lungi croaziere, iar pînă la sfîrșitul anului, primul „val" de asemenea nave scufundaseră 54 de nave de comerț (366 000 tone), mai cu seamă în mări îndepărtate. Prezența sau posibila lor prezență a provocat tot atîtea neliniști și tulburări ca și scufundările efective, pericolul fiind sporit de îndemînarea germanilor de a le aproviziona cu carburant și provizii

în diferite locuri de întîlnire secrete. Navele de atac erau mînuite cu abilitate, iar țintele bine alese. Cu o singură excepție, căpitanii navelor germane se purtaseră corect, lăsînd răgaz echipajelor de pe navele atacate să se urce în bărci și tratînd cu decență prizonierii.

Confruntate cu aceste pericole, și mai ales cu prezența submarinelor germane pe căile de acces din Atlantic spre Anglia, resursele Marinei regale în materie de escortare au fost supuse unor eforturi excesive. Din porturile franceze la Atlantic – Brest, Lorient și La Pollice, lîngă La Rochelle, submarinele aveau posibilitatea să navigheze pînă la 25 grade vest, în vreme ce în vara anului 1940 englezii nu au putut asigura escorte decît pînă la 15 grade vest, adică la circa 360 Km vest de Irlanda. De aici convoaiele care navigau mai departe trebuiau să rupă formația și își continuau drumul neescortate. În plus, escorta obișnuită consta dintr-un crucișător auxiliar, abia spre sfîrșitul războiului au ajuns la două nave. O protecție mai puternică se asigura doar convoaielor care se îndreptau spre Orientul Mijlociu.

Trebuie menționat aici că Halifax din Nova Scotia era principalul terminal vestic destinat convoaielor din Atlantic și că îndeobește cele care se îndreptau spre casă cu provizii de hrană, petrol și muniții, escortate de distrugătoare canadiene pe primii 485 – 645 Km, treceau apoi sub escortele din Ocean, pînă ajungeau în zona căilor de acces vestice, mai bine protejată.

Un ajutor prețios în problema escortării a constat în apariția corvetelor, în primăvara lui 1940. Aceste vase de numai 925 tone care creau dificultăți echipajelor pe vreme proastă și erau insuficient de rapide pentru a ține pasul cu submarinele la suprafață, s-au remarcat totuși acțiuni curajoase în timp ce escortau convoaiele, indiferent de condițiile meteorologice.

Un sprijin mai substanțial a fost obținut în urma acordului negociat de Churchill cu președintele Roosevelt, în septembrie. După eforturi de convingere care au durat două luni, Marina militară a SUA a trimis 50 de distrugătoare vechi, datînd din primul război mondial, în schimbul concesionării pe 99 de ani a opt baze britanice din zona îndepărtată a Atlanticului. Aceste distrugătoare învechite

au fost înzestrate cu sistemul Asdic[1] de detectare a submarinelor, şi în scurt timp şi-au adus contribuţia la soluţionarea problemei escortării şi la campania anti-submarine. În plus, Statele Unite şi-au putut pregăti baze pentru protejarea vaselor sale regimentare şi de coastă, asigurîndu-se astfel primele măsuri necesare implicării în Bătălia din Atlantic.

Venirea iernii şi implicit a timpului nefavorabil a sporit dificultăţile întîmpinate de convoaie şi de escortele lor, dar a redus şi activitatea submarinelor germane. În iulie 1940, conform datelor germane, puterea submarinelor crescuse cu 50% faţă de începutul războiului dintre care 27 fuseseră distruse, astfel încît rămăseseră 51. În februarie 1941, mai erau doar 21 de submarine. Profitînd de bazele franceze, germanii, deşi cu un efectiv redus, au reuşit să menţină pe mare multe submarine. Totodată, ei şi-au utilizat submarinele de coastă, mai mici, pe rutele oceanice.

Contribuţia Marinei militare s-a dovedit nesemnificativă. Deşi submarinele italiene începuseră să opereze în Atlantic încă din august, în noiembrie aflîndu-se pe mare cel puţin 26 randamentul lor în luptă a fost nul.

O dată cu venirea primăverii anului 1941 submarinele germane şi-au reluat atacurile, apelînd în special la tactica „haită de lupi“ introdusă de amiralul Dönitz – mai ulte submarine atacau simultan.

Această nouă tactică introdusă în octombrie 1940 a fost dezvoltată în lunile care au urmat. Iată cum se opera: cînd se stabilea cu aproximaţie prezenţa unui convoi, Cartierul general avertiza cel mai apropiat grup de submarine; acesta trimitea un submarin să găsească şi să urmărească convoiul şi să transmită celorlalte informaţii prin radio. Cînd se adunau în jurul convoiului, lansau atacuri de noapte la suprafaţă, de preferinţă din direcţia de

[1] Asdic – A(nti) s(ubmarine) d(etection) i(nvestigation) c(ommintee) – nota trad.

unde vîntul sufla contra convoiului: atacurile continuau timp de mai multe nopţi, iar ziua, submarinele se retrăgeau din perimetrul convoiului şi al escortei acestuia.

Atacînd la suprafaţă, submarinele beneficiau de viteza lor superioară, comparativ cu cea a majorităţii vaselor de escortă. Atacurile de noapte la suprafaţă fuseseră practicate în primul rîzboi mondial; Dönitz descrisese într-o carte apărută înainte de al doilea război mondial cum intenţiona să le utilizeze.

Englezii au fost totuşi luaţi prin surprindere. Ei îşi puseseră speranţa în dispozitivul Asdic, capabil să detecteze un submarin în imersiune pe o rază de aproximativ 1 500 m. Asdic, însă nu detecta submarinele care acţionau la suprafaţă ca nişte torpiloare, iar la atacurile acestora din timpul nopţii, escortele ripostau orbeşte. Germanii au valorificat la maximum tactica lor, iar englezii, pregătiţi pentru lupte sub apă, au fost descumpăniţi.

Modalitatea cea mai eficientă de concentrare a germanilor consta în localizarea imediată a submarinului de filaj, însărcinat cu păstrarea contactului, urmată de alungarea lui. Dacă escorta reuşea să determine submarinele să se scufunde, pericolul era înlăturat, deoarece periscoapele deveneau inutile pe timp de noapte. O altă măsură luată împotriva atacurilor nocturne era luminarea mării. Iniţial, acest lucru a depins de lumina puternică provocată de obuze şi rachete, ulterior recurgîndu-se la o sursă de lumină mult mai eficientă cunoscută sub numele de „fulg de zăpadă" – un proiector puternic, denumit Leigh Light, după inventatorul lui, a fost montat pe avioanele folosite de escortele convoaielor şi în patrulările anti-submarine. Dar cea mai importantă armă a constituit-o dezvoltarea radarelor, care a completat percepţia vizuală. Pe lîngă noile mijloace tehnice, s-a realizat şi pregătirea mai completă a vaselor şi grupurilor de escortă, precum şi o creştere a eficienţei serviciului de spionaj.

Toate aceste îmbunătăţiri au necesitat timp. Din fericire, numărul mic de submarine germane în această perioadă a restrîns activitatea „haitelor de lupi". Înainte de război, amiralul Dönitz estimase că adoptarea de către englezi a unui sistem de convoaie

pe tot globul, ar fi necesitat 300 de submarine pentru ca Germania să obţină rezultate decisive. În primăvara lui 1941 puterea ei operaţională se cifra doar la o zecime din acest total.

Deci, englezii au avut noroc deoarece raidurile împotriva vaselor comerciale efectuate cu nave de război şi avioane au atins un nou punct culminant în martie. Mica navă de luptă *Scheer* şi crucişătoarele de linie *Scharnhorst* şi *Gneisenau* au scufundat sau au capturat 17 vase, bombardierele de cursă lungă au scufundat 41 de nave, iar submarinele tot atîtea, totalul ridicîndu-se la 139 de vase, cu o capacitate de transport de peste o jumătate de milion de tone.

După ce au ajuns la Brest, la 22 martie, crucişătoarele de linie au fost imobilizate de puternice atacuri aeriene britanice asupra portului, desfăşurate în luna aprilie.

La mijlocul lui mai, noua navă germană de linie *Bismarck*, însoţită de noul crucişător *Prinz Eugen*, au intrat în Atlantic. Serviciul de spionaj britanic a lucrat bine şi Londra a fost avertizată de prezenţa lor în Strîmtoarea Kattegat în zorii zilei de 21 mai. În aceeaşi zi, dar ceva mai tîrziu, navele germane au fost reperate de avioanele Comandamentului de coastă lîngă Bergen. Crucişătorul de linie *Hood* şi nava de linie *Prince of Wales*, sub comanda viceamiralului L. Holland, au pornit imediat de la Scapa Flow pentru a intercepta navele germane în clipa în care acestea vor ocoli nordul Islandei. A doua zi, seara, după ce misiunile de cercetare aeriană informaseră că germanii nu se mai aflau în zona Bergen, a pornit din Scapa şi flota principală (condusă de amiral Tovey). În seara zilei de 23 mai, cele două vase germane au fost reperate de crucişătoarele *Norfolk* şi *Suffolk*, în Strîmtoarea Danemarcei – între partea de vest a Islandei şi vîrful banchizelor din estul Groenlandei. Navele amiralului Holland se aflau atunci aproape de capătul sudic al strîmtorii.

Conform datelor, această forţă se afla în avantaj, întrucît *Hood* cu 42 000 de tone era cea mai mare navă din ambele tabere, poseda opt tunuri de 15 ţoli şi era însoţit de noua navă de linie *Prince of Wales* (35 000 tone şi zece tunuri de 14 ţoli). Crucişătorul de linie

Hood, construit în 1920, înainte de Tratatul de la Washington, nu fusese însă complet modernizat (declanşarea războiului în 1939 nu permisese realizarea unei mai bune protecţii blindate a navei, pe orizontală şi pe verticală) iar *Prince of Wales* era o navă nouă, al cărui armament nu fusese încă pe deplin testat[1]. Deşi se considera că navele germane se conformau limitărilor prevăzute de tratat – 35 000 de tone pentru navele grele de luptă şi 10 000 tone pentru crucişătoarele grele în realitate ele puteau transporta 42 000 tone şi, respectiv, 15 000 tone, ceea ce permisese o protecţie blindată mai grea decît se credea. În plus, dezavantajul lor în privinţa armamentului – opt tunuri de 15 ţoli pe *Bismarck* şi opt tunuri de 8 ţoli pe *Prinz Eugen* – a fost contrabalansat prin defecţiunile tunurilor de pe *Prince of Wales*, de superioritatea echipamentelor de telemetrie deţinute de germani, şi, paradoxal, prin felul în care navele britanice au intrat în acţiune.

Germanii au fost zăriţi cu o oră înainte de răsăritul soarelui, la ora 5.52 toate cele patru nave au deschis focul de la o distanţă de aproximativ 25 000 m. Pentru că Hood, nava amiral engleză se afla în frunte, ambele nave germane şi-au concentrat tirul asupra acesteia, care era cea mai vulnerabilă, mai cu seamă la tirul cu traiectorie înaltă, cum era cazul la această distanţă mare. *Hood* a încercat să micşoreze distanţa cît mai repede posibil. Abordarea era aproape perpendiculară, astfel încît englezii nu-şi puteau folosi turelele posterioare, în timp ce germanii îşi puteau utiliza toate turelele din bord. A doua sau a treia salvă l-a atins, astfel încît la 6 a.m.*Hood* a sărit în aer şi s-a scufundat în cîteva minute – au scăpat cu viaţă doar trei din cei peste 1 400 de membri ai echipajului. Întîmplarea amintea de soarta pe care o avuseseră crucişătoarele de linie britanice în Jütlanda, cu un sfert de veac înainte.

Prince of Wales asupra căruia ambele nave germane s-au concentrat a suferit în cîteva minute lovituri nimicitoare de la *Bismarck*, şi de la *Prinz Eugen*. La 6.13 a.m. comandantul navei *Prince of Wales* a renunţat la luptă şi s-a retras la adăpostul unei

---

[1] În realitate, pe navă se mai aflau încă muncitori de la Clydeside.

perdele de fum. Distanța dintre adversari scăzuse la 14 600 m. Contraamiralul Wake-Walker, care comanda cele două crucișătoare a confirmat decizia și a hotărît să păstreze doar contactul cu inamicul pînă cînd flota principală, condusă de Tovey, va ajunge la fața locului. Aceasta se afla la circa 485 Km, iar șansele de a-i prinde din urmă pe germani erau slabe, mai ales că în timpul dimineții vizibilitatea se înrăutățise. Tovey a răsuflat așadar ușurat cînd, la începutul după-amiezei, a aflat că *Bismarck* își schimbase traseul și redusese viteza la circa 24 de noduri.

Acest lucru se datora faptului că în timpul scurtei confruntări din acea dimineață *Bismarck* primise două lovituri de la *Prince of Wales*. Pentru că una dintre ele provocase o scurgere de petrol, care reducea rezervele de combustibil, amiralul german, Lütjens, a hotărît să se îndrepte spre un port francez vestic, renunțînd la raidul din Atlantic și la alternativa de a se întoarce în Germania înainte ca cele cîteva forțe britanice care se îndreptau acum convergent spre cîmpul de luptă să poată intercepta nava germană.

În acea după-amiază Tovey a trecut sub comanda amiralului Curteis Escadra 2 crucișătoare și portavionanul *Victorious* – care urma să plece spre Mediterana cu o încărcătură de avioane de vînătoare cu ordinul de a porni spre o poziție aflată la 160 Km de *Bismarck*, suficient de aproape pentru a permite lansarea celor nouă bombardiere torpiloare de pe *Victorious*. Acestea au decolat curînd după ora 10 p.m., pe o vreme foarte proastă, care le-a creat dificultăți în reperarea vasului *Bismarck*, dar au reușit să lanseze atacuri succesive asupra lui, imediat după miezul nopții. Una dintre lovituri și-a atins ținta, fără a pricinui avarii prea mari navei de linie germane, cu un blindaj extrem de solid. *Bismarck* a izbutit să scape de urmăritori în zorii zilei de 25 mai, aceștia au făcut eforturi zadarnice pentru a da de urma lui.

Abia în 26 mai, la ora 10.30 a.m., un avion Catalina de patrulare al Comandamentului de coastă l-a reperat la circa 1 125 Km de Brest. Flota lui Tovey, care se împrăștiase pe o suprafață mare, nu avea cum să intercepteze nava *Bismarck* înainte

ca aceasta să ajungă la adăpost; în plus, rezervele de combustibil ale navelor englezeşti scăzuseră simţitor. În shimb, Forţa H, sub comanda amiralului Somerville, care venea dinspre Gibraltar, se afla suficient de aproape pentru a putea intercepta nava germană. În plus, această forţă includea şi un portavion mare, *Ark Royal*. Prima lovitură a dat greş, însă cea de a doua, lansată seara pe la ora nouă, a avut ceva mai mult succes: două dintre cele 13 torpile trase şi-au atins ţinta. Una a lovit în blindajul navei *Bismarck* fără a avea aproape nici un efect, iar cealaltă a avariat elicea, transmisia cîrmei şi cîrma propriu-zisă, ceea ce a avut un efect decisiv.

În timp ce distrugătoarele căpitanului Vian încercuiseră nava *Bismarck* şi lansau atacuri nocturne cu torpile, au sosit la faţa locului navele de linie *King George V şi Rodney*, care au bombardat o oră şi jumătate nava germană deja avariată, cu proiectile perforante. La ora 10.15, *Bismarck* era în flăcări. Din ordinul lui Tovey, navele de linie s-au retras pentru a nu se expune submarinelor şi a bombardierelor grele ale Luftwaffe care puteau apărea şi au lăsat crucişătoarele să termine cu nava germană care se scufunda. La ora 10.36 *Dorestshire* a trimis ultimele trei torpile, după care *Bismarck* a dispărut sub valuri.

Înaintea acestui ultime lovituri, Bismarck mai primise cel puţin opt, dacă nu chiar 12 torpile şi multe lovituri cu proiectile grele, cărora le supravieţuise. Această capacitate de rezistenţă făcea cinste proiectanţilor navei.

Prinz Eugen se despărţise de *Bismarck* pe 24 mai, pentru a se alimenta în mijlocul Atlanticului. Defectîndu-se motoarele, căpitanul a hotărît să renunţe la drumul în Atlantic şi să se îndrepte spre Brest. Deşi a fost reperat, *Prinz Eugen* a ajuns cu bine la Brest, la 1 iunie.

Aceste evenimente dramatice din mai 1941 au marcat de fapt punctul culminant al eşecurilor planurilor şi a eforturilor germanilor de a cîştiga Bătălia din Atlantic cu vase de suprafaţă.

Campania întreprinsă de submarine a mai continuat mult timp, constituind un pericol grav, deşi evoluţia ei a fost fluctuantă.

În mai, scufundările provocate de submarine au crescut simţitor, iar în iunie au atins cote ridicate – 61 de vase (310 000 tone), cifră echivalentă cu numărul de vase incluse îndeobeşte într-un convoi mare. Remarcabil este faptul că marinarii nu s-au dat înapoi de la a naviga pe aceste nave. În aceeaşi primăvară au apărut o serie de factori de protecţie. La 11 martie a intrat în vigoare în SUA Legea de împrumut şi închiriere cu privire la armament, şi tot în aceeaşi lună s-a constituit „Grupul american de sprijin al flotei din Atlantic", format din distrugătoare şi hidroavioane. În aprilie, „Zona de securitate" americană, patrulată de forţele Marinei militare, s-a extins spre est, de la 60 grade la 26 grade vest. Tot în martie s-au deschis baze aeriene americane pe coasta de vest a Groenlandei, şi s-au pus în funcţiune instalaţii în Bermude. În mai, Marina militară a SUA a preluat baza concesionată de la Argentia, în sud-estul provinciei Newfoundland. La începutul lui iulie, infanteriştii de marină ai SUA au înlocuit garnizoana britanică din Reykjavik, Islanda, şi de atunci forţele navale ale SUA au protejat navele de transport americane, care veneau şi plecau din Islanda. „Neutralitatea" americană din Atlantic era pe punctul de a deveni inexistentă. Repararea navelor britanice în şantierele navale americane fusese aprobată încă din aprilie, iar în baza Legii de împrumut şi închiriere demarase construirea navelor de război şi a navelor comerciale pe baza aceleiaşi legi de împrumut şi închiriere.

Între timp, Canada începuse să fie un sprijin tot mai puternic pentru Anglia în luptele din Atlantic. În iunie a fost creată o forţă canadiană de escortă, cu baza la St John's (Newfoundland). Marina regală militară canadiană a preluat responsabilitatea escortelor anti-subamrin către est, pînă spre sudul Islandei. Astfel planurile Amiralităţii britanice privind asigurarea unor escortări permanente au devenit, în fine, posibile.

În vara anului 1941, escortele canadiene şi britanice s-au întîlnit şi şi-au predat reciproc convoaiele în mijlocul Oceanului, la circa 35 grade vest. Escortele din Islanda şi escortele din căile vestice de acces se întîlneau şi îşi predau ştafeta la un punct de

întîlnire aflat în partea de răsărit a Oceanului, la aproximativ 18 grade vest.

Totodată, începînd din luna iulie, grupuri de escortare la mică distanță au însoțit pe tot traseul convoaiele spre Gibraltar, iar celor spre Sierra Leone li s-a asigurat o escortare permanentă, în josul coastei africane de vest.

Convoaiele puteau beneficia acum de escorte care aveau în medie cinci nave. Totuși, fiecare sistem Asdic al vaselor din escortă nu opera decît pe o rază de aproximativ un kilometru și jumătate astfel încît rămîneau goluri suficient de mari prin care un submarin putea pătrunde fără a fi detectat.

Cît privește acoperirea aeriană, completarea în baza Legii de împrumut și închiriere cu hidroavioane Catalina, începînd din primăvară, a extins protecția la circa 1 125 Km față de Insulele Britanice (silind submarinele germane să se depărteze de căile vestice de acces), la 965 Km față de Canada și la 645 Km de sudul Islandei. Rămînea însă un gol de circa 485 Km în mijlocul Atlanticului. Avioanele americane de cursă lungă Liberator, care l-ar fi putut acoperi, nu au fost disponibile în mod regulat decît în martie 1943 (la mijlocul lui aprilie doar patruzeci și unu de asemenea aparate de zbor se aflau în acțiune).

Între timp, numărul submarinelor germane a crescut. În iulie 1941, existau 65 de submarine operaționale, iar în octombrie 80. Numărul submarinelor germane se ridica la 1 septembrie la 198, cu toate că 47 fuseseră pierdute. Intrarea în acțiune a noilor submarine avea loc mai rapid decît scufundarea unora existente. În plus, noile submarine germane s-au dovedit mai puternice. Carenele lor de presiune sudate erau mult mai greu de străpuns decît cele ale submarinelor britanice, nituite. Pentru a avea efect nimicitor o bombă de adîncime trebuia să explodeze mult mai aproape de submarin decît pînă atunci.

În timpul lunii septembrie, neavînd o acoperire aeriană corespunzătoare, patru convoaie au suferit pierderi grele.

În ciuda acestui fapt, ca urmare a unei întîlniri în august între Roosevelt și Churchill, cooperarea dintre cele două marine militare

s-a intensificat prin aprobarea „Planului numărul 4 pentru apărare în emisfera vestică“, plan bine pus la punct de americani. Conform acestui plan, Marina militară a SUA avea permisiunea de a escorta convoaie de nave neamericane spre est, pînă la punctul de întîlnire din mijlocul Oceanului, punct deplasat spre est la aproximativ 22 grade vest.

Englezii au avut astfel posibilitatea de a asigura escorte adecvate între Insulele Britanice şi punctul de întîlnire de la mijlocul Oceanului. Pînă la sfîrşitul anului, numărul escortelor s-a mărit la opt grupuri, fiecare constînd din trei distrugătoare şi aproximativ şase corvete. Alte 11 grupuri, compuse fiecare din cinci distrugătoare, se aflau teoretic în rezervă pentru a întări la nevoie escorta oricărui convoi sau pentru a interveni în cazul concentrărilor de submarine. În realitate, însă, aceste vase erau ocupate cu sarcini de rutină.

În octombrie, scufundările provocate de submarine au scăzut la 32 de nave (156 000 tone). Este semnificativ faptul că nici o navă nu a fost scufundată la mai puţin de 645 Km de la bazele Comandamentului de coastă. Acest lucru dovedea reţinerea submarinelor de a pătrunde în zonele acoperite de bombardiere şi de avioanele de cercetare. Reducerea numărului de scufundări s-a datorat în parte şi trimiterii submarinelor germane în Mediterana, pentru a sprijini operaţiile militare întreprinse de Rommel în Africa de Nord.

În noiembrie, scufundările provocate de submarinele germane au scăzut din nou – puţin peste o treime din numărul înregistrat în octombrie, iar în decembrie au fost chiar mai reduse în Atlanticul de Nord. Pierderile grele din Extremul Orient, care au survenit ca urmare a intrării Japoniei în război, au ridicat însă numărul total al scufundărilor, pricinuite de tot felul de cauze, la 82 de nave (600 000 tone).

În vest, în a doua jumătate a anului 1941, bombardierele germane de cursă lungă deveniseră mai periculoase decît submarinele, în special pentru convoaiele din Gibraltar. A apărut astfel evidentă necesitatea de a asigura un sprijin strîns cu avioane de vînătoare, fiecărui convoi, fapt ce s-a concretizat în introducerea primului

portavion de escortă, HMS *Audacity*. Acest vas a jucat un rol cheie în apărarea convoiului care se întorcea spre casă din Gibraltar, în decembrie, cu toate că a fost pînă la urmă scufundat în timpul luptei ce a durat nouă zile.

La sfîrşitul acelui an, germanii aveau 86 de submarine operaţionale şi încă aproximativ 150 erau în pregătire sau în probe. Dintre cele operaţionale, 50 se aflau în Mediterana sau pe căile de acces spre această zonă maritimă, astfel încît doar 36 puteau fi utilizate în Atlanticul de Nord. O explorare întreprinsă acolo în iunie, în căutarea navelor de aprovizionare, se soldase cu interceptarea a nouă astfel de nave şi cu retragerea submarinelor germane din Atlanticul de Sud. În nouă luni (din aprilie pînă în decembrie 1941) numărul total de nave scufundate de submarinele germane şi italiene fusese 328 (1 576 000 tone), din care doar o treime navigaseră în convoaie. 20 din cele 30 de submarine pierdute de germani fuseseră distruse de escortele convoaielor. Devenea evident faptul că escortele mai puternice şi rutele ocolite cîştigaseră temporar lupta cu submarinele.

Considerăm utilă prezentarea unei sinteze a situaţiei escortelor la începutul anului 1942. Cele trei mari baze operaţionale ale Comandamentului căilor vestice de acces, sub conducerea amiralului Percy Noble, erau Liverpool, Greenock şi Londonderry. Ele coordonau 25 de grupuri de escortă – totalizînd aproximativ 70 de distrugătoare şi 95 de ambarcaţiuni mai mici.

Navele erau repartizate în patru categorii:

1) distrugătoare cu rază mică de acţiune pentru convoaiele din Orientul Mijlociu şi din Oceanul Arctic în prima parte a traversării şi pentru liniere din momentul în care au început să transporte peste Ocean trupe americane;

2) distrugătoare de cursă lungă şi corvete pentru convoaiele din Atlanticul de Nord, de la punctul vestic de întîlnire din Ocean pînă în Anglia, şi pentru cele cu destinaţia Gibraltar;

3) goelete de cursă lungă, distrugătoare şi cutere pentru

convoaiele cu destinaţia Sierra Leone, pe principala porţiune a traseului;

4) grupuri antiaeriene pentru sprijinirea escortării convoaielor aflate în raza de acţiune a bombardierelor germane şi pentru convoaiele cu destinaţia Oceanul Arctic şi Gibraltar.

În Gibraltar exista echivalentul a două grupuri pentru escortări locale şi forţa de escortă din Freetown, compusă dintr-o flotilă de distrugătoare şi aproximativ două duzini de corvete, precum şi forţa de escortă din Newfoundland, asigurată în principal de Marina militară canadiană, cu 14 distrugătoare, aproximativ 40 de corvete şi 20 de alte nave pentru escorte locale.

Şansele de ameliorare a situaţiei în Bătălia din Atlantic au fost diminuate de neajunsurile grave înregistrate în prima parte a anului 1942. Una dintre ele a constat în lipsa avioanelor. În vară, cînd preluase conducerea Comandamentului de coastă, Philip Joubert de la Ferté evaluase necesarul la aproximativ 800 de avioane de toate tipurile şi mai ales bombardiere de cursă lungă. După Anul Nou, bombardierele Comandamontului de coastă au fost transferate la Comandamentul de bombardiere, iar toate aparatele noi au avut aceeaşi destinaţie, în vederea ofensivei aeriene împotriva Germaniei. În plus, aviaţia Marinei militare întîmpina dificultăţi în obţinerea avioanelor de vînătoare pentru cele 31 de noi portavioane de escortă, în curs de armare.

Un alt neajuns l-a constituit faptul că noile fregate construite în America pentru englezi nu puteau fi gata de acţiune atît de repede pe cît se sperase, fapt datorat în mare măsură priorităţii acordate navelor de debarcare necesare unei operaţii peste Canalul Mînecii, plănuită de americani pentru anul 1943, sau chiar în 1942. Această prioritate a contribuit în bună măsură la marile pierderi în materie de vase comerciale din Atlantic.

Un al treilea inconvenient s-a datorat, în primele luni ale anului 1942, propriilor necazuri prin care trecea America, necazuri apărute nu numai în Pacific, ca urmare a dezastrului de la Pearl Harbour, ci şi în Atlantic, prin scufundarea de către submarinele germane a unor vase de comerţ americane.

În mai 1942 amiralul Dönitz şi Statul său major au apreciat că, înfrîngerea Angliei nu era posibilă fără scufundarea în medie, pe lună a unui număr de vase care să totalizeze 700 000 de tone. În 1941 nu atinseseră o asemenea medie, dar nu-şi închipuiau că în realitate nu depăşea 180 000 tone. O dată cu intrarea Americii în război ei sperau la o mai mare libertate de acţiune în vestul Atlanticului şi la posibilităţi sporite de a intercepta vase neescortate.

În largul coastei americane, au fost trimise doar cîteva submarine, care au obţinut succese disproporţionat de mari, deoarece amiralii americani acţionau lent şi cu reţinere la pornirea convoaielor, aşa cum făcuseră şi amiralii britanici în primul război mondial. Acelaşi mod de a acţiona s-a manifestat şi în privinţa adoptării altor măsuri de precauţie.

Marcajele luminoase şi utilizarea în exces a sistemului de radiocomunicaţii le-au fost de un real folos submarinelor germane. Staţiunile de pe coastă, ca de pildă Miami, au continuat să menţină noaptea kilometri întregi de plaje luminate cu neon, un fundal ideal pentru profilarea siluetei vaselor comerciale. În timpul zilei, submarinele germane stăteau în imersiune în largul ţărmului, iar noaptea ieşeau la suprafaţă, se apropiau de mal, şi atacau cu tunuri şi torpile.

Numărul submarinelor germane care au operat în largul coastei americane n-a depăşit niciodată cifra 12, dar au reuşit să scufunde, pînă la începutul lui aprilie vase comerciale cu un tonaj de aproape o jumătate de milion de tone (dintre acestea 57 % au fost tancuri petroliere).

Repercusiunea acestei situaţii asupra Angliei a fost gravă. Statele Unite au fost nevoite să-şi retragă vasele şi avioanele de escortă în propriile ape de coastă, iar vapoarele comerciale britanice, presupunînd că reuşeau să traverseze Atlanticul, deveneau o pradă uşoară în apele americane.

Amiralul Dönitz, entuziasmat de rezultatele obţinute, a vrut să trimită toate submarinele disponibile pe coasta americană. Din fericire pentru aliaţi, „intuiţia" lui Hitler le-a venit în ajutor. La

consfătuirea din 22 ianuarie, Hitler a declarat că Norvegia reprezenta „zona destinului" şi a insistat ca toate navele de război şi submarinele disponibile să fie trimise acolo, pentru a contracara invazia Aliaţilor. Trei zile mai tîrziu, Dönitz a primit ordinul de a trimite o primă şarjă de opt submarine pentru a acoperi căile de acces maritime spre Norvegia. Noua navă grea de luptă *Tirpitz* a pornit şi ea într-acolo în ianuarie urmată de *Scheer, Prinz Eugen, Hipper* şi *Lützow*.

Precauţia lui Hitler nu a fost întru totul neîntemeiată, deoarece în aprilie Churchill ceruse Statului major britanic să examineze posibilitatea unei debarcări în Norvegia, cu scopul de a înlătura presiunea germană asupra convoaielor din Oceanul Arctic. Pînă la urmă proiectul nu a fost definitivat.

Aliaţii au mai beneficiat de faptul că iarna aspră din 1941–1942 a determinat întîrzierea pregătirii submarinelor germane în Marea Baltică, astfel încît numai 69 de submarine au fost gata de acţiune în prima jumătate a anului 1942. Dintre acestea, 26 s-au deplasat pînă la urmă în nordul Norvegiei, două în Mediterana şi 12 au suplinit pierderile survenite. În acest fel, numărul submarinelor din Atlantic a sporit doar cu 29.

Chiar şi aşa, scufundările provocate de submarinele Axei au crescut progresiv – în februarie 500 000 tone, în martie peste 500 000 tone; în aprilie o scădere la 430 000 tone, în mai cifra a urcat la 600 000 tone, iar în iunie au atins sinistra cotă de 700 000 tone. La sfîrşitul lui iunie, cifra totală înregistrată în prima jumătate a anului era de trei milioane tone aproximativ patru milioane tone. Aproape 90% din pierderi s-au înregistrat în Oceanul Atlancit şi în Oceanul Arctic. Abia la sfîrşitul lui iulie pierderea lunară provocată de submarine s-a redus puţin, scăzînd sub 500 000 tone, mulţumită unei îmbunătăţiri a metodelor de luptă anti-submarină, precum şi protejării convoaielor de către americani.

Ameliorarea situaţiei în vara anului 1942 s-a dovedit iluzorie. În august, noile submarine germane împreună cu cele existente

însemnau peste 300 de nave din care aproximativ jumătate erau operaţionale. Ele operau în grupuri în apele Groenlandei, ale coastei canadiene, ale Insulelor Azore, ale nord-vestului Africii, în apropierea Caraibelor şi a Braziliei. Tonajul navelor scufundate de submarinele germane în august a depăşit din nou 500 000. În următoarele cîteva luni, submarinele au reuşit lovituri semnificative lîngă Trinidad, unde multe nave continuau să navigheze fără escortă. O acţiune ceva mai suspectă, atît din punct de vedere politic, cît şi strategic, a reprezentat-o scufundarea a cinci nave braziliene la mijlocul lui august, urmată cu promtitudine de o declaraţie de război din partea Braziliei. Utilizarea bazelor braziliene le-a permis Aliaţilor să exercite un control mai eficient în Atlanticul de Sud şi, totodată, să reducă atacurile de suprafaţă, dar a survenit puţin prea tîrziu.

Între timp navele comerciale germane capcană, înarmate, au fost înlocuite cu submarine noi şi mai mari – aşa-numitele „crucişătoare-submarine" de 1 600 tone, cu o rază de acţiune de 48 700 Km.

Submarinele germane ajunseseră să atingă adîncimi mai mari – 180 m şi la nevoie chiar mai mult. Acest avantaj a fost curînd anihilat de bombele prevăzute să explodeze chiar la adîncimi mai mari. Submarinele au beneficiat, de asemenea, de posibilitatea de a se alimenta cu combustibil de la noile tancuri petroliere submarine, chiar în mijlocul oceanului; în plus, serviciul de informaţii le transmitea date cu ajutorul radioului. În plus, germanii puteau descifra multe semnale de control ale convoaielor britanice, aşa cum se întîmplase şi în august 1940.

Dintre realizările savanţilor britanici noul aparat radar de 10 cm – pe care submarinele germane nu-l puteau intercepta – s-a dovedit de o importanţă covîrşitoare. La începutul anului 1943, cînd a intrat în funcţiune pe avioane, în combinaţie cu Leigh Light, acest sistem le-a dat Aliaţilor posibilitatea să preia iniţiativa pe timp de noapte şi în condiţii de vizibilitate scăzută, reuşind să evite receptoarele radar de cercetare ale submarinelor, care lucrau la 1,5 m.

Însemnările lui Dönitz din această perioadă demonstrează îngrijorarea provocată amiralului german de acest nou instrument de reperare britanic, precum şi de numărul sporit de avioane britanice în partea de răsărit a Atlanticului.

Pe tot parcursul campaniei, Dönitz s-a dovedit un strateg iscusit, sondînd întotdeauna punctele vulnerabile şi concentrîndu-se asupra atacului cînd apărarea era slabă. El a avut iniţiativa de la bun început, iar forţele „antisubmarine" ale aliaţilor au fost întotdeauna cu un pas în urmă.

În a doua jumătate a anului 1942, el a sesizat lipsa escortelor aeriene în sudul Groenlandei şi s-a concentrat asupra convoaielor aliaţilor, înainte ca acestea să ajungă în zona protejată, retrăgîndu-se în momentul în care se relua acoperirea aeriană.

În toamnă, avînd suficiente submarine Dönitz şi-a permis un „pachet" care putea ataca din proprie iniţiativă, atunci cînd se ivea ocazia. Ca urmare, începînd din iulie, presiunea exercitată de submarinele germane a sporit, iar în noiembrie au fost scufundate 119 nave (729 000 tone). Multe dintre navele scufundate au fost surprinse de submarine cînd navigau singure, în afara convoiului, în largul Africii de Sud şi al Americii de Sud.

Solicitările pentru escorte au sporit datorită cerinţelor impuse de „Operaţiunea Torţa", debarcările americano-britanice din partea de nord-vest a Africii, care a avut loc în toamnă. Convoaiele spre Gibraltar, Sierra Leone şi Oceanul Arctic au fost temporar suspendate. Noi cereri de escortare au venit şi de la convoaiele cu nave care transportau trupe americane din Islanda în Anglia. Aceste convoaie rapide, formate din trei nave de transport, erau însoţite de cel puţin patru distrugătoare.

Transformarea celor două gigantice pacheboturi de 80 000 tone, *Queen Mary* şi *Queen Elizabeth*, în nave pentru transportul trupelor, cu o capacitate de transport de 15 000 oameni şi chiar mai mult a ridicat probleme privind escortarea. Din cauza vitezei prea mari, peste 28 noduri, nu le putea însoţi nici un distrugător decît la începutul şi la sfîrşitul călătoriei. Securitatea acestor pacheboturi gigantice a depins de viteza lor şi de alegerea unor

rute în zigzag, permanent modificate. Această tactică aleatorie a reuşit; nici un submarin nu a reuşit să le intercepteze în nenumăratele lor voiaje transatlantice întreprinse cu începere din luna august.

În general, asigurarea escortelor navale şi a acoperirii aeriene nu a putut contracara pericolul creat de producţia tot mai mare de submarine germane. În fiecare lună, intraseră în funcţiune, în medie, aproximativ 17 submarine, iar la sfîrşitul anului 1942, 212 erau operaţionale dintr-un total de 393, erau în comparaţie cu 91 operaţionale, dintr-un total de 249, la începutul anului. Cele 87 de submarine germane şi 22 italiene distruse n-au reuşit să contracareze ritmul în care erau construite.

Pe parcursul anului, submarinele Axei scufundaseră, în total 1 160 vase (6 266 000 tone). La acestea se adăugau cele scufundate de alte arme ale inamicului, pierderile totale cifrîndu-se la 1 664 vase şi peste 7 790 000 tone.

Deşi Aliaţii au dat în exploatare noi nave comerciale, totalizînd aproximativ şapte milioane de tone, s-a înregistrat totuşi un deficit de aproape un milion de tone transportaţi (statisticile de la începutul războiului, prezentaseră cu regularitate un bilanţ nefavorabil. Importurile britanice au scăzut sub 34 milioane tone marfă – mai puţin cu o treime din cifra realizată în 1939. Rezervele de combustibil ale Angliei scăzuseră primejdios de mult – numai 300 000 tone, la un consum lunar de 130 000 tone. Exista posibilitatea suplinirii acestui deficit din stocurile de rezervă ale Marinei militare, dar soluţia nu trebuia aplicată decît în cazuri extreme.

Conferinţa Aliaţilor, întrunită la Casablanca, în ianuarie 1942, pentru reglementarea următoarelor etape ale strategiei forţelor aliate, a fost confruntată cu un bilanţ îngrijorător în ceea ce privea tonajul navelor de comerţ. În aceste condiţii, debarcarea în Europa trebuia precedată de cîştigarea Bătăliei din Atlantic. Bătălia din Atlantic căpătase aceeaşi importanţă capitală ca şi Bătălia pentru

Anglia în 1940. Deznodămîntul avea să fie favorabil părții care putea rezista mai multă vreme, material și psihologic.

Desfășurarea luptei a fost influențată de schimbările petrecute la nivel de comandă. În noiembrie, amiralul Percy Noble a fost numit șef al Misiunii navale britanice de la Washington, devenind astfel reprezentantul Primului Lord al Amiralității în cadrul organizației Șefilor statelor majore combinate americane. În cele 20 de luni cît a deținut funcția de comandant suprem al căilor vestice de acces, Percy Noble a contribuit substanțial la creșterea eficienței măsurilor de luptă împotriva submarinelor și la menținerea moralului echipajelor escortelor și avioanelor, manifestînd înțelegere față de problemele acestora și menținînd un strîns contact personal. Din fericire, succesorul său, amiralul Max Horton, a fost bine ales. Strălucit comandant de submarin în primul război mondial, el deținuse începînd cu anul 1940 funcția de comandă a submarinelor britanice cu bazele în Anglia. În cadrul campaniei anti-submarine și-a folosit eficient cunoștințele despre submarine și echipajele acestora, dînd dovadă totodată de o energie și o imaginație mobilizatoare. Toate aceste calități îl recomandau ca un adversar aflat pe picior de egalitate cu Dönitz.

Horton concepuse un plan de contraatac concentrat și puternic asupra submarinelor germane. Corvetele și celelalte ambarcațiuni mici nu erau suficient de rapide pentru a duce pînă la capăt lupta cu submarinele germane – dacă le urmăreau prea departe nu mai puteau prinde din urmă convoaiele pe care le escortau. Se simțea nevoia suplimentării numărului de distrugătoare și fregate, independente, care să ajute escortele de convoaie, urmărind submarinele germane pînă la nimicire. În acest scop, încă din septembrie începuseră să se formeze grupuri de susținere; Horton le-a dezvoltat intens, chiar cu riscul de a reduce forța grupurilor de escortare apropiată. El intenționa să-l surprindă pe inamic în mijlocul Atlanticului, printr-un contraatac coordonat, lansat de cîteva dintre noile grupuri de sprijin și de avioane de pe portavioane, care să acționeze coordonat cu escortele și cu avioanele cu rază largă de acțiune. Grupurile de sprijin nu mai

aveau să-şi piardă vremea căutînd pe spaţii mari submarinele germane, acestea putînd fi găsite în apropierea convoaielor; grupurile de sprijin trebuiau să coopereze strîns cu cele de escortare a convoaielor. Cînd ajungeau în zona fără acoperire aeriană, din Groenlanda, grupurile de escortare urmau să fie întărite de un grup de sprijin şi, în măsura posibilităţilor, cu avioane. Horton considera că, obişnuite să fie atacate dinspre convoi, submarinele germane vor fi surprinse constatînd că sînt atacate din toate direcţiile.

Pe Hitler, rezultatul ineficient al atacului lansat înainte de Anul Nou asupra unui convoi din Oceanul Arctic de *Hipper*, *Lützow* şi şase distrugătoare, plecate din Altenfiord, l-a înfuriat, fapt ce a avut consecinţe importante. El şi-a exprimat „hotărîrea fermă şi imuabilă" de a se răzbuna pe navele mari, făcîndu-le să plătească cu vîrf şi îndesat. Acest lucru a dus la demisia marelui amiral Raeder, o lună mai tîrziu, şi la înlocuirea lui în funcţia de Comandant suprem al Marinei militare cu Dönitz – care şi-a păstrat şi funcţia de comandant al submarinelor. Dönitz ştia cum să-l abordeze pe Hitler şi-a obţinut acordul acestuia de a păstra în Norvegia *Tirpitz*, *Lütwov* şi *Scharnhorst* „ca forţă de şoc relativ puternică".

În Atlantic a domnit acalmia în decembrie şi ianuarie, scufundările provocate de submarinele germane au scăzut sub 200 000, lucru datorat în mare măsură vremii furtunoase. Cu toate acestea, navele comerciale din convoaie au suferit din cauza condiţiilor meteorologice nefavorabile, fapt ce a dus la dispersarea şi distrugerea navelor mai puţin rezistente.

În februarie, pierderile provocate de submarinele germane aproape că s-au dublat, iar în martie s-au cifrat la 108 vase (627 000 tone) apropiindu-se astfel din nou de cifrele maxime înregistrate în iunie şi în noiembrie 1942. Îngrijorător era faptul că aproape două treimi făceau parte din convoaie. La 20 martie, 38 de submarine germane au atacat două convoaie aflate la mică distanţă între ele care se întorceau spre casă, înainte de realuarea acoperirii aeriene. Au fost scufundate 21 de vase (141 000 tone), germanii pierzînd un singur submarin. A fost unul dintre cele mai

mari atacuri lansate asupra convoaielor în întreg parcursul războiului.

Ulterior, Amiralitatea consemna că „germanii n-au fost niciodată atît de aproape de a întrerupe comunicaţiile între Lumea Nouă şi Lumea Veche, ca în primele 20 de zile ale lunii martie 1943". Statul Major al Marinei militare a ajuns chiar să se întrebe dacă de fapt convoaiele puteau fi folosite ca un sistem de apărare eficient.

În ultimele 11 zile ale lui martie s-a produs însă o schimbare radicală pe teatrul de război. În Atlanticul de Nord au fost scufundate doar 15 nave, în comparaţie cu 107 în primele două treimi ale lunii. În aprilie, numărul vaselor scufundate s-a înjumătăţit, iar în mai a scăzut şi mai mult. Contraofensiva lui Horton începuse să-şi facă efectul într-un interval de timp remarcabil de scurt.

În cel mai critic moment din luna martie americanii ceruseră să se retragă din sistemul de escortare aflat în Atlanticul de Nord şi să preia responsabilitatea rutelor din Atlanticul de Sud, în special a celor care duceau spre Mediterana. Totodată, erau preocupaţi extrem de mult de situaţia din Pacific. Efectul practic nu a fost prea important. Guvernul SUA a plasat sub comandă britanică primul portavion pentru grupurile de sprijin şi a pus la dispoziţie avioanele Liberator, capabile să zboare pe distanţe foarte lungi. Începînd cu 1 aprilie, Anglia şi Canada au preluat responsabilitatea tuturor convoaielor între continentul american şi Anglia.

În primăvara anului 1943, submarinele germane au suferit o serie de pierderi grele în luptele cu convoaiele inamice. La mijlocul lui mai, Dönitz îi raporta lui Hitler: „Ne confruntăm cu cea mai mare criză din războiul cu submarine, deoarece inamicul, dispune de noi sisteme de localizare şi reperare... care fac imposibilă orice luptă şi ne provoacă pierderi masive". Numărul submarinelor germane distruse în mai fusese mai mult decît dublu, şi reprezenta 30% din totalul celor aflate pe mare. Acest ritm de pierderi nu putea fi suportat multă vreme, astfel încît, la 23 mai, Dönitz şi-a retras toate submarinele din Atlanticul de Nord, în aşteptarea unor

noi arme de care să se poată folosi. În iulie, numărul vaselor comerciale construite de Aliați îl depăşise pe cel al navelor scufundate, fapt ce a constituit factorul decisiv şi dovada că ofensiva submarinelor germane fusese înfrîntă.

Analizînd retrospectiv situația, se impune constatarea că în martie, Anglia se afla la un pas de înfrîngere şi asta datorită lipsei avioanelor cu rază mare de acțiune pentru protecția convoaielor. Din ianuarie pînă în mai, din convoaiele ce au beneficiat de escortă aeriană n-au fost scufundate decît două vase. Din momentul în care convoaiele au avut o acoperire aeriană adecvată, în special cu avioane cu rază mare de acțiune Liberator, submarinele germane au fost nevoite, treptat să renunțe la atacul în „haită de lupi", deoarece în orice clipă un avion inamic putea dirija un grup de sprijin spre pozițiile lor. Radarele pe noua lungime de undă de 10 cm, pe care submarinele germane nu o puteau intercepta, a jucat un rol important, pe care Dönitz l-a sesizat imediat. O contribuție semnificativă au avut, de asemenea, noile arme ca, de exemplu, „Ariciul", un dispozitiv cu rachete antisubmarine cu reacție, precum şi bombele de adîncime mult mai grele. Un alt factor pozitiv l-a constituit activitatea analitică a Unității tactice a căilor vestice de acces, organizată la începutul anului 1942 elaborînd cel mai bun sistem tactic împotriva submarinelor germane, precum şi aplicarea cercetării operaționale de către profesorul P.M.S. Blackett în analiza desfăşurării convoaielor. În plus, noul cifru pentru coordonarea navelor de comerț, introdus la sfîrşitul lunii mai 1943, i-a privat pe nemți de prețioasele informații obținute prin activitățile de informații.

Cei mai importanți factori în adjudecarea victoriei se pare că au fost ameliorarea standardelor de pregătire a escortelor şi a avioanelor, şi cooperarea mai bună între marinari şi piloți.

Dintre personalități meritul cel mai mare în înfrîngerea submarinelor germane i-a revenit amiralului Max Horton. Un aport însemnat şi-a adus şi *Air-Marshal*-ul John Slessor, numit comandant suprem al Comandamentului de coastă în februarie 1943, perioada crucială a bătăliei. Dintre comandanții grupurilor de escortă, doi

merită să fie menționați în mod deosebit – comandorul F.J.Walker, începînd cu anul 1941, și căpitan-comandorul P.W. (mai tîrziu viceamiralul Sir Peter Gretton) în perioada 1942–1943.

Pe parcursul lunii iunie 1943, în Atlanticul de Nord nu a fost atacat nici un convoi. Luna iulie s-a dovedit nefastă pentru submarinele germane, îndeosebi în Golful Biscaya, unde patrulele aeriene ale Comandamentului de coastă au obținut o recoltă bogată: 86 de submrine germane care au încercat să traverseze golful, 55 au fost reperate, 17 scufundate, iar șase au fost nevoite să se întoarcă. Singurul drum de ieșire din golf era o linie îngustă, pe lîngă coasta spaniolă, lucru pe care Dönitz i l-a raportat lui Hitler.

Patrulele antisubmarine au plătit un preț greu pentru succesele repurtate – 14 avioane au fost distruse.

În intervalul iunie – august 1943, submarinele germane au scufundat doar 58 de nave comerciale în toate apele, cu excepția mediteranei; aproape jumătate din acestea au fost atacate în largul coastei Africii de Sud și în Oceanul Indian.

Succesul moderat a fost dobîndit cu prețul a 79 de submarine – dintre care 58 au fost scufundate de avioane.

În speranța de a redobîndi supremația, Dönitz i-a cerut lui Hitler să dispună mai multe misiuni aviatice de cercetare pe distanțe lungi în Atlantic și o mai puternică acoperire aeriană pe rutele de tranzit. Spre deosebire de Raeder el a reușit să provoace reacții mai favorabile, impunîndu-și argumentele pentru a învinge reținerea lui Göring de a coopera în spațiul aerian. Dönitz a obținut totodată aprobarea de a mări producția de submarine de la 30 la 40, cu prioritate a celor de tip nou care să poată dezvolta, în submersie, viteze sporite. Din nefericire, submarinul „Walter", ce urma să fie acționat de o combinație de carburant diesel și peroxid de hidrogen, a ridicat atîtea probleme de construcție, încît pînă la sfîrșitul războiului nu a fost gata pentru a intra în funcțiune. S-a realizat, totuși, o îmbunătățire importantă prin înzestrarea submarinelor cu un catarg „Schnorekel" de evacuare a combustibilului uzat și de

aspirație a aerului. Dispozitivul, de origine olandeză, datînd dinainte de 1940, permitea submarinelor să-și încarce bateriile navigînd la adîncimea periscopică. La mijlocul anului 1944, 30 de submarine au fost dotate cu acest dispozitiv.

Alte două noi dispozitive germane, apărute la mijlocul anului 1943, au fost: torpila autodirijată acustic de zgomotul elicelor navelor și bombă. Cu toate acestea, în lunile septembrie și octombrie, aliații au pierdut doar nouă vase de comerț – din 2 478 care au navigat în cele 64 de convoaie din Atlantic, reușind să scufunde 25 de submarine germane. După această nouă înfrîngere, Dönitz n-a mai utilizat submarinele în atacarea marilor convoaie.

La 8 octombrie, în urma unui acord cu Portugalia, Anglia a preluat două baze aviatice din Azore. Din acel moment s-a putut asigura o acoperire aeriană eficientă în tot Atlanticul de Nord.

În primele trei luni ale anului 1944, germanii au suferit pierderi și mai mari. Ei au scufundat numai trei nave de comerț – din totalul de 3 360 care au traversat Atlanticul de Nord și au pierdut 36 de submarine. Dönitz a renunțat la orice operație împotriva convoaielor și i-a comunicat lui Hitler că reluarea campaniei era absolut inoportună înainte de a dispune de noile tipuri de submarine și mijloace defensive, inclusiv de o mai bună acțiune de recunoaștere aeriană.

La sfîrșitul lui martie 1944, Dönitz a primit ordin să formeze un grup de 40 de submarine capabil să opereze în imediata apropiere a țărmului, pentru eventualitatea unei invazii a Aliaților în Europa. La sfîrșitul lunii mai, Dönitz concentrase 70 de submarine în porturile din Golful Biscay, lăsînd în Atlanticul de Nord doar trei a căror sarcină se rezuma la raportarea condițiilor meteorologice.

Renunțarea germanilor de a mai continua campania submarinelor din Atlanticul de Nord a fost întîmpinată cu un sentiment de ușurare în rîndul Comandamentului de coastă, ale cărui avioane (aparținînd Grupului Nr. 19) scufundaseră 50 de submarine germane și avariaseră alte 56 (dintr-un total de 2 425 de intrări

şi ieşiri din bazele aflate în Golful Biscaya) pînă în luna mai 1944, pe parcursul a 41 de luni de operaţii militare. Grupul Nr. 19 pierduse în acele perioade 350 de avioane. Pierderile ar fi fost probabil mai mici, iar efectul acţiunilor întreprinse mai important, dacă acest Comandament de coastă ar fi avut un număr mai mare de avioane adecvate misiunii lor.

Dintre evenimentele acelei perioade, amintim două atacuri lansate asupra navei germane *Tirpitz*, în zona de ancoraj din Norvegia, de către trei submarine mici (în septembrie 1943) şi de Aviaţia Marinei militare (în martie 1944). Aceste atacuri au precedat scufundarea vasului de către bombardierele grele ale RAF, în luna noiembrie a aceluiaşi an. *Tirpitz* îşi folosise tot armamentul din dotare doar o singură dată (într-un raid la Spitzbergen), însă faptul că supravieţuise atîtor avarii pricinuite de inamic dovedea calitatea construcţiei lui. De altfel, simpla lui prezenţă în apropierea coastei a avut o mare influenţă asupra strategiei maritime a Angliei, atrăgînd o bună parte din puterea ei navală.

Ameninţării prezentate de *Scharnhorst* i se pusese capăt în luna decembrie a anului anterior, cînd nava a fost interceptată şi scufundată de o forţă puternică britanică în momentul în care nava germană încerca să intercepteze un convoi în Oceanul Arctic.

Pe parcursul primei jumătăţi a anului 1944, cele mai mari necazuri în apele teritoriale ale Angliei au fost pricinuite de micile ambarcaţiuni torpiloare cu motor, numite „vedete torpiloare", pe care germanii izbutiseră să le pună la punct. Numărul lor nu a depăşit niciodată trei duzini, dar prezentau avantajul de a putea fi mutate rapid de la o rută de convoi la alta, ceea ce crea posibilitatea de a alege variantele optime. Aceste vedete torpiloare au reprezentat o adevărată calamitate.

Submarinele germane concentrate în porturile vestice ale Franţei pentru a contracara acţiunile Aliaţilor peste Canalul Mînecii nu s-au dovedit suficient de eficiente, deşi au fost dotate cu dispozitivul Schnorkel înainte de invazia din Normandia, în iunie, ceea ce le-a făcut mai puţin vulnerabile la atacurile aeriene.

Cînd Armata a 3-a americană, a „ţîşnit" din Normandia şi s-a

apropiat de porturile vestice – Brest, Lorient şi St. Nazaire – la mijlocul lui august, majoritatea submarinelor germane au fost mutate în Norvegia. Din acel moment, vasele de comerţ care traversau canalul şi-au putut relua vechea rută de-a lungul sudului Irlandei, precum şi cea de-a lungul coastei nordice.

Începînd cu ultima parte a lunii august, un şuvoi de submarine germane a început să curgă din Norvegia şi Germania, ocolind nordul Scoţiei şi Irlanda. Submarinele s-au postat în apropiere de ţărm, acoperind unghiuri cu activitate intensă, pînă pe coasta sudică a Angliei, la Portland Bill. Rezultatele acestei campanii din imediata apropiere a ţărmului n-au fost cele aşteptate. Totuşi, datorită submersiilor permanente şi a dispozitivelor Schnorkel, submarinele germane au suferit mai puţine pierderi. Pe durata a patru luni, din septembrie pînă în decembrie 1944, ele au scufundat în apele de coastă britanice doar 14 vase.

Convoaiele din Oceanul Arctic

Convoaiele britanice îndreptate spre nordul Rusiei au început să navigheze de la sfîrşitul lunii septembrie 1941. Arhanghelskul fiind blocat de gheţuri, s-au utilizat Murmanskul, singurul port important al Rusiei neblocat de gheaţă. Eşecul nemţilor de a cuceri acest port printr-o puternică acţiune militară pe uscat reprezintă o stranie omisiune strategică, care s-a pus în imposibilitatea de a bloca această rută nordică de aprovizionare atunci cînd era extrem de vulnerabilă.

Cînd şi-au dat seama de anvergura transporturilor efectuate pe această rută, de vasele britanice şi apoi şi de cele americane, care aduceau ajutoare Rusiei, germanii s-au grăbit să-şi consolideze puterea navală şi aeriană în Norvegia şi să atace convoaiele aliaţilor în oceanul Arctic (martie, aprilie şi mai 1942). Lovitura cea mai grea a primit-o convoiul PQ 17 care la sfîrşitul lui iunie se îndrepta spre est convins că acest convoi şi escorta sa erau pe punctul de a cădea pradă navelor de război germane. La 4 iulie, Amiralitatea i-a ordonat să se împrăştie în marea Barenţ. Izolate şi neputincioase, 13 din cele 36 de nave comerciale au fost nimicite de avioanele şi

submarinele germane. Din numărul total de avioane transportate de acest convoi, doar 87 au ajuns la destinație, iar 210 au fost distruse; din 430 de tancuri, au ajuns doar 164; 3 350 de vehicule și două treimi din celelalte tipuri de încărcături au fost, de asemenea, pierdute.

Următorul convoi spre Rusia a fost trimis abia în septembrie, însoțit de o escortă mult mai puternică. Avertizat prin sistemul de cercetare radio, amiralul Raeder și-a retras vasele de război mai mari – care ar fi putut zdrobi escortele. În aceste condiții, 27 dintre cele 40 de vase comerciale ale convoiului PQ 18 au ajuns cu bine la Arhanghelsk, în timp ce avioanele și submarinele germane au suferit pierderi grave. Germanii nu au mai repetat un atac de o asemenea anvergură în nordul îndepărtat.

După o pauză pe timpul iernii au fost trimise cîteva convoaie mai mici. Deși au cerut, expedierea mai multor convoaie, rușii nu le-au acordat nici o protecție în timpul lungii traversări a oceanului, mulțumindu-se să intervină doar în apropiere de locul de destinație. Începînd din martie 1943, pentru că ziua se mărea constant, comandantul suprem al Marinei din Anglia, amiralul Torvey, nu și-a mai asumat riscul de a trimite alte convoaie. Situația critică din Atlantic a pus capăt oricăror divergențe în această privință, iar escortele din Oceanul Arctic deviate într-acolo au jucat un rol important în victoria decisivă împotriva submarinelor germane.

În noiembrie, cînd expedierea convoaielor s-a reluat existau mult mai multe escorte disponibile, printre care și noile portavioane de escortare. Acestea au pricinuit pierderi mari în rîndul avioanelor din Luftwaffe și a submarinelor și au reușit să asigure transportul unor încărcături uriașe pînă în Rusia.

În cele 40 de convoaie care au străbătut Oceanul Arctic începînd cu anul 1941, au navigat 811 nave de comerț, dintre care 58 au fost scufundate, iar alte 33 s-au întors din drum din diverse motive. 720 au ajuns cu bine la destinație, cu aproximativ patru milioane tone încărcătură. Au fost transportate 5 000 de tancuri și peste 7 000 de avioane. Aliații au pierdut în aceste acțiuni 18 vase de război și 98 de vase comerciale, iar germanii crucișătorul de linie *Scharnhorst*, trei distrugătoare și 38 de submarine.

Pe parcursul primelor luni ale anului 1945, flota germană de submarine înregistra o creștere datorită noilor submarine și pierderilor mai mici din rîndul celor existente, datorită dispozitivului Schnorkel și, ca urmare a suspendării operațiilor militare pe distanțe mari din Atlantic. În ianuarie, au fost puse în funcțiune 30 de noi submarine, față de o medie de numai 18, înregistrată în lunile precedente. Unele submarine erau modele noi, îmbunătățite, capabile să navigheze în submersie pe distanțe mai lungi și cu viteze mai mari. Tipul XXI pentru ocean, de 1 600 tone, și tipul XXIII de coastă, de 230 tone (două treimi din submarinele amintite fiind din categoria modelului mai mare). În martie, flota de submarine a atins maximum în privința efectivelor de luptă – 463 submarine.

Campania de bombardare a început să aibă efecte serioase asupra producției abia în martie. Din fericire pentru Aliați, minarea Mării Baltice efectuată din aer, deși n-a dat rezultate pe măsura eforturilor depuse, a avut totuși un efect important (mai important chiar decît au crezut șefii marinei militare), reușind să zădărnicească acțiunile de testare și pregătire a submarinelor germane și împiedicînd astfel apariția masivă la fața locului a noilor tipuri. Dacă noile tipuri de submarine ar fi ajuns pe mare în forță, s-ar fi putut reedita pericolul prezentat de submarinele germane în 1943.

În martie, cînd armatele Aliaților au trecut Rinul, apropiindu-se de Berlin, paralel cu înaintarea rușilor dinspre est, toate formele de presiune au putut fi intensificate paralizînd astfel inamicul.

În timpul ultimelor săptămîni de război, activitatea submarinelor germane s-a desfășurat în principal în largul coastelor de est și de nord-est ale Angliei. Dar, n-au obținut rezultate deosebite, noile tipuri de submarine nu au înregistrat pierderi în aceste ape.

În mai, după capitularea Germaniei, 159 de submarine ger-

manc s-au prcdat, iar altc 203 au fost sabordatc dc propriilc echipajc. Acest gen a fost tipic pentru mîndria şi moralul echipajelor submarinelor germane.

Pe durata celor cinci ani şi jumătate de război, germanii au construit şi au trimis în misiuni 1 157 de submarine, la care s-au adăugat 15 submarine de provenienţă străină. 789 (inclusiv trei dintre cele străine) au fost distruse. Au folosit, de asemenea, în misiuni, circa 700 de submarine mici. Dintre cele 632 scufundate pe mare, 532 au fost distruse de forţele britanice sau de cele controlate de englezi. Submarinele – germane, italiene şi japoneze – au scufundat 2 828 de nave, totalizînd aproape 15 milioane tone. Proporţional, prada cea mai mare a aparţinut germanilor, ale căror submarine au mai scufundat 175 de vase de război ale aliaţilor, majoritatea britanice. Din totalul pierderilor provocate Aliaţilor de submarinele germane, 61% a constat din nave care nu navigau în convoaie, 9% din nave rătăcite de convoaie, şi numai 30% din nave care se aflau în componenţa convoaielor. De altfel, foarte puţine vase din convoaiele cu protecţie aeriană au fost nimicite de submarinele inamicului.

Un factor determinant pentru pierderile suferite de Aliaţi în Atlantic l-a constituit supremaţia germană asupra bazelor navale franceze din Golful Biscaya, timp de patru ani şi refuzul Irlandei de a permite Aliaţilor să utilizeze liniile ei de coastă vestice şi sudice, deşi depindea şi ea în mare măsură de proviziile aduse de convoaie. Menţinerea navigaţiei pe singura rută de acces care îi mai rămăsese Angliei s-a datorat în mare măsură controlului pe care ea îl avea asupra Irlandei de Nord şi a Islandei.

Sfîrşitul vol. I

INDEX

ISTORIA CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

„Puţin probabil să fie întrecută“

SUNDAY TELEGRAPH

„Cartea are distincţia geniului autorului - o claritate şi profunzime psihologică pe care nici un alt scriitor militar nu o poate atinge... va fi pentru mult timp citită cu plăcere şi bucurie de către toţi cei interesaţi de arta militară“

THE ARMY QUARTERLY

„Remarcabil de bună... o mină de informaţii corecte“

EVENING STANDARD

„O carte de anvergură şi de mare erudiţie, plină de analize psihologice şi cu stălucitoare studii strategice“

A. J. P. Taylor

Este o lucrare de artă militară, aparent simplă, dar extrem de bogată în informaţie, reprezentînd rezultatul multor ani de matură analiză. Cu siguranţă, se constituie ca o carte de referinţă. Poartă amprenta autorului: întins cîmp de strategie militară, abordare în profunzime a evenimentelor, uneori într-o manieră indirectă, obiective paralele şi totuşi unice... ***Liddell Hart*** nu se prezintă nici ca profet, nici critic, ci ca un istoric de mare rang.

ECONOMIST

EDITURA ORIZONTURI

EDITURA LIDER